ISTORIA BISERICEASCA

DE

SOZOMEN

TRADUSĂ ÎN ROMÂNESCE

DE

I. P. S. IOSIF GHEORGHIAN

MITROPOLIT PRIMAT AL ROMÂNIEĬ

BUCURESCĬ

TIPO-LITOGRAFIA „CARȚILOR BISERICESCĬ“.

1897.

SOZOMEN

I.

Biblioteca teologică română e una din cele maĭ sărace, fie în lucrărĭ originale, fie în traducerĭ. De aceea orĭ-şi ce lucrare pe terenul acesta este din cele maĭ bine venite. A-vem în Istoria nóstră bisericéscă bărbaţĭ, carĭ şi-aŭ consacrat întréga lor viéţă scriind şi traducênd, însă atuncĭ lupta era dusă în cea maĭ mare parte spre a face loc limbiĭ române în serviciul bisericiĭ. Lupta şi activitatea lor şi-a dat ródele şi nu ne rĕmâne nouĕ acum de cât să desăvîrşim lucrarea, căcĭ totul ne e mult maĭ uşor în cale! Cum să nu rĕmânem noĭ uimiţĭ şi să nu ne entusiasmăm la muncă, când ne gândim la vremurile vitrige din trecut şi cu tóte acestea s'aŭ găsit bărbaţĭ, carĭ aŭ tradus în românesce întréga biblie, vieţile sfinţilor, predicile părinţilor bisericescĭ etc., etc..?! Mult este de reflectat în acéstă privinţă!

II.

Acum un an a apărut de sub tipar *Istoria bisericéscă de Eusebiŭ de Cesareea, cum şi viéţa luĭ Constan-*

tin cel mare de acelaş autor, traduse ambele în românesce de către I. P. S. Iosif Gheorghian, Mitropolit Primat al României. Am avut fericirea să întroduc eŭ acea traducere cu un mic studiŭ asupra vieţiĭ şi activităţiĭ luĭ Eusebiŭ de Cesareea, Părintele Istorieĭ bisericescĭ şi terminam acel studiŭ cu următórele cuvinte: «Dintre scrierile luĭ Eusebiŭ, I. P. S. Iosif Gheorghian ne presintă cu acésta în traducere Istoria bisericéscă şi viéţa luĭ Constantin, adică cele maĭ importante dintre scrierile luĭ Eusebiŭ. I. P. S. Sa face un mare bine literaturiĭ nóstre teologice şi dorim din tot sufletul ca în curînd să vedem ieşind de sub tipar şi alte lucrărĭ de soiul acesta». Şi în adevĕr, că dorinţa mea exprimată acum un an n'a rĕmas numaĭ ***un pium desiderium***, ci s'a realisat maĭ repede de cât gândiam. I. P. S. Sa ne pune prin acésta la dispoziţiune ***Istoria bisericéscă de Sozomen*** tradusă în românesce. Avem deci în limba nóstră cu acéstă lucrare ***douĕ istoriĭ***, carĭ tratéză despre biserica primitivă şi despre conducĕtoriĭ eĭ, datorite amândouĕ zeluluĭ şi dragosteĭ I. P. S. Iosif Gheorghian.

Cu acestea ḑise, să vedem acum, care este viéţa şi activitatea luĭ Sozomen.

III.

Puţine informaţiunĭ avem despre viéţa luĭ Sozomen, aşa că dacă nu ne ar fi lăsat el însuşĭ câte-va, atuncĭ n'am sci maĭ aprópe nimic! De aceea mare dreptate are *Cousin*, când se esprimă în prefaţa traduceriĭ franceze a Istorieĭ luĭ Sozomen, că «sunt atât de puţinĭ scriitorĭ, carĭ aŭ vorbit despre Sozomen, în cât n'am sci aprópe nimic în ceea ce privesce ţara, familia, nascerea, educaţiunea saŭ ocupaţiunile sale, dacă n'ar fi avut grijă să ne lase el însuşĭ câte-va informaţiunĭ». [1]) Prin urmare, pe temeiul propriilor sale date voiŭ căuta să arăt viéţa luĭ Sozomen şi în urmă voiŭ arăta şi activitatea sa, cum şi diferitele părerĭ asupra Istorieĭ sale bisericescĭ.

---

[1]). *Cousin*, Hist. de L'église ecrite par Sozomene, Paris MDCLXXVI.

IV.

Sozomen, căruia i s'a dat și numele de *Hermias* și de *Salamin* saŭ *Salaman* e de nascere din *Palestina* și pe cât se pare din orașiul *Bethelia*, ținutul cetății *Gaza*. Bunicul sĕŭ se trăgea din acest orașiŭ, dupĕ cum ne spune el însuși. [1]) Acest bunic al sĕŭ fusese păgân și a trecut la creștinism împreună cu întréga luĭ casă și cu familia unuĭ óre-care *Alafion* prin următórea împrejurare: Alafion era stăpânit de Duhul cel rĕŭ și n'a putut fi vindecat cu tóte meșteșugirile și descântecile păgânilor și ale evreilor. Numaĭ rugăciunile sf. pustnic *Ilarion*, adresate Dumnedeului celuĭ adevĕrat aŭ putut să-l mântuéscă! In urma uneĭ asemenea fericite vindecărĭ aŭ trecut decĭ cu toțiĭ le creștinism. Bunicul sĕu era dotat cu un spirit fórte pătrundĕtor și escela în esplicarea sf. scripturĭ. Pe lângă acésta avea cunoscințe și de sciințele profane și scia ceva și din Aritmetică. Era decĭ un bărbat cu cunosc[illegible]țe generale și cu profunde cunoscințe teologice. Inlesnirea cu care esplica locurile cele maĭ obscure din scrierile sfinte l'a făcut atât de ĭubit locuitorilor creștinĭ din Ascalon și din Gaza, în cât eĭ nu se puteaŭ dispensa ca să fie lipsițĭ de presența luĭ. Familia luĭ Alafion, prietenă cu familia bunicului sĕŭ și cu rudele sale era renumită prin virtuțile eĭ. Membriĭ acesteĭ familiĭ aŭ întemeeat cele d'întâĭ bisericĭ și monastirĭ în aceste ținuturĭ și le aŭ îmbogățit cu sfințenia și cu milostenia lor. Mulțĭ din membri acesteĭ familiĭ aŭ fos cunoscuțĭ de Sozomen și a avut cu uniĭ din eĭ chiar relațiunĭ prieteneșcĭ. De și el nu le spune numele, se pare însă, că eĭ nu sunt alțiĭ de cât *Salaman*, *Frescon*, *Malchion* și *Crispion*, fórte renumițĭ prin viéța lor virtósă în aceste părțĭ și în acest timp. In contact aprópe dilnic a stat el cu aceștĭ virtoșĭ bărbațĭ, carĭ eraŭ discipolĭ aĭ sf. Ilarion, cum și cu alțiĭ din discipoliĭ acestuĭ renumit sf. pustnic. Martor a fost el încă și la felul de viéță al sf. *Zenon*, episcop de *Maiume*, aprópe de Gaza. Sozomen sta în contact cu toțĭ aceĭ bărbațĭ, carĭ 'șĭ devotaseră viéța lor luĭ Dumnedeŭ;

[1]) *Sozomen*, Cartea V c. 15 p. 194—195.

carĭ trăiaŭ numaĭ cu El și prin El. Ne spune el însușĭ acésta. Dupĕ ce ne arată în primul capitol al scrieriĭ sale despre ce are să vorbéscă, continuă maĭ departe: «Am credut de asemenea că n'așĭ face ceva, care să se depărteze de chestiune, dacă ași vorbi de întemeetoriĭ și de primiĭ stareţĭ aĭ monastirilor și de succesoriĭ lor, pe carĭ i-am vĕdut, saŭ de care am audit, că s'aŭ făcut renumiţĭ în chemarea lor. Ast-fel se va vedea, că virtutea lor nu mi-a fost necunoscută și că nu le am refusat laudele ce merită. Portretul ce le voiŭ face, va putea să servéscă de pildă acelor ce vor voi să-l imiteze și să-ĭ conducă la culmea fericiriĭ și a măririĭ». [1]) In cercul celor maĭ pioșĭ bărbaţĭ s'a cultivat el prin urmare în tinereţea sa. Şi acéstă primă educaţiune și instrucţiune, a contribuit în mod temeĭnic la formarea vederilor, la formarea caracteruluĭ sĕŭ. De aci se póte și esplica cu ușurință felul cum judecă el în scrierea sa evenimentele și persónele. Nu e decĭ nicĭ o mirare, cum o fac uniĭ, dacă el vorbesce cu cel maĭ mare entusiasm despre viéţa călugăréscă, despre faptele miraculóse, săvîrșite prin rugăciunile acestor sfinţĭ călugărĭ!

Ceĭ d'întâĭ anĭ aĭ tinereţeĭ i-a petrecut Sozomen în Asia. Despre acésta nu maĭ rĕmâne nicĭ o îndoélă, căcĭ pe lângă cele arătate maĭ sus reese și din cele spuse de el în alte locurĭ ale scrieriĭ sale. Așa, el ne spune, că a fost în *Gaza* [2]), în *Tars* [3]) etc.. Nu póte fi prin urmare adevĕrat, că el s'ar fi născut la Salamin, în Cipru. Dacă pórtă și numele de Salamin saŭ Salaman acésta nu póte fi de cât conform obiceiuluĭ de pe atuncĭ de a adăoga la numele sĕŭ și pe acéla al uneĭ persóne scumpe sufletuluĭ sĕŭ, așa că el a putut fórte bine să ia numele luĭ Salaman, unul din discipoliĭ sf. Ilarion, despre care vorbesce cu cea maĭ înaltă stimă în scrierea sa [4]) și care a putut să fie saŭ învĕţătorul și educatorul sĕŭ, saŭ bun prieten al sĕŭ. Tot în părţile acestea fiind, el și a făcut studiile sale de drept în *Beryt* saŭ Beirutul de adĭ. Se scie, că în Beryt se afla

[1]). Sozomen Cartea I c. 1, 3.
[2]). Sozomen Cartea VII C. 28.
[3]). Ibidem Cartea VII C. 29.
[4]). Ibidem Cartea VI C. 32.

cea maĭ însemnată scólă superióră în Asia pentru *Retorică*. *Poetică* și în deosebĭ pentru sciința dreptuluĭ. Din punctul acesta de vedere *Teodosiu al II-lea*, pe care Sozomen 'l cântă în scrierea sa ca protector al sciinților și artelor a ridicat orașul Beryt la rangul de *metropolă*. Din Asia, Sozomen trece în *Constantinopol*, unde se și stabilesce. Aci însă de la prima sa sosire cade greŭ bolnav. Tare în credință, el nu se descoragéză, ci se adreséză sf. Archangel *Mihail*, căruia i se ridicase o măréță biserică în acest orașiŭ numită *Mihailon*, pe locul unde se credea, că s'a arătat acest sfînt. Prin mijlocirea Archangeluluĭ el e cu desăvîrșire vindecat. Iată propriile sale cuvinte: *«Eŭ pot mărturisi de bine-facerile ce am primit prin mijlocirea sa (a sf. Mihail) și adevĕrul despre cele ce spun va fi confirmat prin presența maĭ multor persóne, carĭ alergând la Dumnedeŭ în bólele și necazurile lor aŭ simțit ușurare»*. [1]) In Constantinopol, Sozomen se ocupa cu advocatura și n'a încetat de loc să profeseze acéstă carieră, chiar atuncĭ, când 'șĭ alcătuia Istoria sa bisericéscă. Ne spune el singur despre acest fel de ocupațiune și anume, *că în fie care di se întâlnia la trebunale cu un renumit advocat numit Aquilin*, care scăpase în mod miraculos de la mórte prin mijlocirea sf. Arhangel Mihail. [2]) Prin urmare, Sozomen se ocupa cu dreptul, cu artele frumóse și de aci se póte esplica și numele de *scolasticul* [3]) ce i s'a dat. In anul 439, când scrie Istoria bisericéscă, el e în etatea mijlocie, așa că nu putem deduce de nicăirĭ din acéstă scriere, că el s'ar fi născut înainte de anul 400. Se crede, că el a murit pe la anul 450. [4]).

---

[1]). Sozomen Cartea II C. 3.
[2]). Sozomen Cartea II C. 3.
[3]). Sozomenus (Hermias) scholasticus genant. Allgem. Hist. Lexicon. Lipsca 17 22 Tom. IV p. 388; *Ceiller*, Hist. gen. des Aut. sacr. t, VII p. 525; Phot., cod 30 p. 17.
[4]). Allgem. Hist. Lexicon l. c.

V.

Prima scriere a luĭ Sozomen e un resumat de tot ce s'a petrecut în biserică de la *Inălțarea Domnuluĭ Nostru Iisus Christos până la depunerea saŭ la mórtea luĭ Licinius*, *adică până la anul 323*. Acéstă scriere s'a perdut însă și n'am fi sciut nimic despre ea, dacă nu ne ar spune-o însușĭ Sozomen în Istoria sa bisericéscă. Citez cuvintele sale: «Aveam planul întocmit, ca să încep de la origina bisericiĭ, însă, fiind că maĭ mulțĭ aŭ început'o ast-fel și aŭ continuat'o până în timpul lor, precum *Clement* [1]) și *Hegesip* [2]), bărbațĭ de o rară înțelepciune, carĭ n'aŭ fost depărtațĭ de veacul Apostolilor; *African* [3]) și *Eusebiŭ* [4]), supranumit Pamfiliŭ, fórte învĕțat în scriptură și în sciința Grecilor, fie poețĭ, fie istoricĭ; eŭ am prescurtat tot ce s'a petrecut în biserică de la Inălțarea Mântuitoruluĭ până la depunerea luĭ Liciniŭ și am formulat în douĕ cărțĭ [5]).

---

[1]). E vorba aicĭ despre *Clemens Romanus,* unul din bărbațiĭ cunoscuțĭ aĭ bisericiĭ primitive și pe care *Irineŭ* 'l face discipol al Apostolilor: „Κλήμης, ὁ καὶ ἑωρακὼς τοὺς μακαρίους ἀποστόλους".

[2]). *Hegesip* e scriitor bisericesc din veacul al II-lea d. Christos. El ar fi întocmit un fel de Istorie bisericéscă în cincĭ cărțĭ, pe care Eusebiŭ de Cesareea o numesce o dată πέντε συγγράμματα (Istor. bis. cartea V c. 8), iar altă dată, πέντε ὑπομνήματα (l. c. cartea IV c. 22). Scrierea acésta a servit mult luĭ Eusebiŭ dupĕ propria sa mărturisire: „Adese orĭ am împrumutat spusele luĭ Hegesip spre a descrie lucrurile ce s'aŭ petrecut în timpul Apostolilor. El a coprins în cincĭ cărțĭ scrise într'un stil fórte simplu, Istoria adevĕrată a celor făptuite de Apostolĭ". (Istoria bis. l. c. cartea IV c. 8.

[3]). *Sextus Iulius Africanus* e întemeetorul Cronologieĭ comparate creștino-păgână. Scrierea sa este întitulată: πεντάβιβλον χρονολογικόν și tratéză faptele de la creațiune până la 221 d. Christos. Acéstă scriere nu ni s'a păstrat însa de cât în fagmente și pe care le a publicat *Routh* în partea a II-a a scriereĭ sale *Reliquiae sacrae.*

[4]). Eusebiŭ de Cesareea 267—340. Vedĭ viéța și activitatea luĭ în Istoria sa bisericéscă, tradusă în românesce de I. P. S. Iosif Gheorghian Mitropolit Primat p. V—XX, Bucurescĭ 1896.

[5]). *Sozomen* l. c. cartea I. 1, 2.

Tot luĭ i s'a atribuit şi lucrarea intitulată, *Irrisio Gentilium*, care pórtă numele luĭ *Hermias* [1]).

Cea maĭ însemnată scriere a sa însă şi pe care o posedăm e *Istoria bisericéscă* în *nouĕ cărţĭ* cu o cuvîntare la început, care nu e de cât un fel de dedicaţie, făcută împĕratuluĭ *Teodosiŭ al II-lea* [2]), în care arată motivele ce l'aŭ determinat să-ĭ dedice acéstă scriere, cum şi planul ce'l va avea în vedere în espunerea faptelor.

Istoria acésta a luĭ Sozomen trebuia deci să coprindă evenimentele de la 324—439, adică de al treilea consulat al luĭ *Crisp* şi *Constantin* până la al 17 consulat al luĭ *Teodosiŭ cel tînĕr*. In fapt el nu espune evenimentele

---

[1]). *Bouillet,* Dict. universel d'hist. et de Geogr. Paris 1864 p. 1794, Susţin acésta: *Hieronimus Wolf,* Annot. in libellum Hermiae, Basel 1580; *Lambecius,* comm. de bibl. Vindob. VII; *Tentzel,* Exercit. sel. Leipzig 1692 şi alţiĭ. Scrierea acésta pórtă în grecesce titlul de „Ἑρμίου φιλοσόφου διασυρμός τῶν ἔξω φιλοσόφων. Era deci o scriere prin care se luaŭ în rîs cu mult talent diferitele teoriĭ ale filosofiilor păgânĭ asupra luĭ Dumneḑeŭ, asupra lumiĭ, asupra snfletelor şi asupra fiinţiĭ lucrurilor. De óre ce acéstă scriere cum şi autorul eĭ nu sunt amintiţĭ de ceĭ vechĭ, de aci maĭ multe părerĭ asupra persóneĭ, care a compus'o, cum şi asupra timpuluĭ, când a fost compusă. Judecând însă după conţinutul eĭ, scrierea acésta datéză din timpul luĭ Taţian, adică dintre aniĭ 180—200 d. Christos (Herzog: Real—Encyklop T. VI p. 42—43).

[2]). Sozomen şi-a dedicat scrierea sa luĭ Teodosiŭ al II-lea pentru meritele espuse în acéstă dedicaţie. Şi în adevĕr, că în timpul luĭ Teodosiŭ s'aŭ petrecut multe fapte hotărîtóre pentru biserică şi s'a dat şi o deosebită atenţiune şi artelor în general Teodosiŭ al II-lea era fiul luĭ Arcadie şi nepotul luĭ Teodosiŭ cel mare. El a domnit de la 408—450; a domnit însă sub conducerea luĭ *Antemius,* cel maĭ înţelept bărbat din timpul sĕŭ şi amic imtim al sf. Afrante şi I. Chrisostomul; sub conducerea înţelepteĭ şi pióseĭ sale sore *Pulcheria,* care de şi numaĭ cu douĭ anĭ maĭ în vîrstă ca el, era însă dotată cu o înţelepciune şi cu virtuţĭ maĭ presus de vîrsta eĭ. Tóte tendinţele Pulcherieĭ eraŭ îndreptate în a face din el un împĕrat demn de bunicul sĕŭ. El maĭ era influenţat în guvernarea sa şi de către *Atenais* saŭ *Eudoxia,* soţia sa şi de către eunucul Chrysafe, şambelanul sĕŭ. In timpul sĕŭ şi-aŭ luat nascere eresiile *Nestorienilor* şi *Eutichienilor,* carĭ aŭ fost condamnate în sinodul ecumenic ţinut în *Efes* în anul 431. El era deci un aprig luptător pentru *Ortodoxie,* un aprig aderent al celor stabilite de sinodul ecumenic din *Niceea.* Tot în timpul sĕŭ s'a redactat şi cel dintâiŭ codice oficial cunoscut şi anume în anul 438. Acest codice pórtă şi numele de *Codex Theodosianus.*

de cât până la anul 423 saŭ 425. El promisese în cuvîntarea-prefaţă să vorbéscă despre Episcopatul lui Sabbatius Novatianul, despre revelaţiunea reliquiilor sf. Ştefan, despre zelul Pulcheriei contra nouilor eresiĭ. Ba încă *Gregoriŭ cel mare* îl mustră, că prea aduce laude marĭ luĭ *Teodor de Mopsuesta* [1]). Despre tóte acestea nu se află însă nimic în Istoria sa. De unde provine acésta? Care pot să fie adevĕratele motive? Ele nu sunt de cât douĕ: a) *Saŭ că el a murit înainte de a'şĭ termina lucrarea*, *şi b*) *saŭ că partea din urmă a acesteĭ scrierĭ a avut aceeaşĭ sórtă ca şi prima sa scriere*. Alt-fel nu s'ar pricepe de loc promisiunea făcută în prefaţă [2]).

VI.

Treĭ marĭ imputărĭ s'aŭ făcut şi se fac încă luĭ Sozomen relativ la felul narăriĭ şi descrieriĭ faptelor, cum şi relativ la aprecierile asupra lor şi anume: a) *Că prea crede cu multă uşurinţă ce se spune la viéţa şi faptele călugărilor*; b) *Că prea se esprimă favorabil despre novaţienĭ, aşa că el nu póte fi de cât un novaţian* şi c) *Că în espunerea şi arangiarea evenimentelor a imitat în totul saŭ maĭ bine ḑis a plagiat pe Socrate* [3]), care a scris cu puţin maĭ 'nainte de el.

Să esaminăm acuma rînd pe rînd fie care din aceste imputărĭ şi să vedem întru cât sunt justificate.

Am vĕḑut maĭ sus, cum Sozomen şi-a făcut educaţiunea şi instrucţiunea în mijlocul celor maĭ pioşĭ şi sfinţĭ bărbaţĭ aĭ bisericiĭ; cum le-a vĕḑut el însuşĭ felul lor de viéţă şi sacrificiile de care eraŭ capabilĭ să facă pentru biserica luĭ Christos; cum vederile, sentimentele şi tendinţele luĭ Sozomen eraŭ în felul vederilor, sentimentelor şi tendinţeler acestor sfinţĭ bărbaţĭ, căcĭ viéţa sa sufletéscă era

---

1). *Gregoriŭ,* liber VI, epist. 30.
2). *Ceiller,* l. c p. 526.
3). *Socrate,* s'a născut în Constantinopol pe la anul 380. De la el avem o Istorie bisericéscă în şépte cărţĭ şi în care tratéză faptele de la 323—439 d. Christos

alcătuită întocmaĭ după viéța lor. Cunóscem sfințenia vieții călugărilor din timpul acesta; cunoscințele nóstre corespund în totul celor narate de Sozomen și anume că: «Filosofia pe care o profesaŭ călugării e unul din cele maĭ bogate daruri ce cerul a făcut vre odinióră pămîntuluĭ». «Eĭ combat cu bărbăție propriile patimĭ». «Eĭ nu se supěră nicĭ de cum pentru injuriile ce li se faç și nu gândesc de loc în a'șĭ rěsbuna». «Eĭ nu perd curagiul când sunt bolnavĭ saŭ când sunt constrînșĭ de sărăcie». «Eĭ se obicĭnuesc în tot cursul vieții lor în a se mulțumi cu puțin». «Eĭ 'șĭ obicĭnuesc trupurile lor în a se mulțumi cu puțin și biruesc neînfrînarea prin înfrînare, nedreptatea prin dreptate, minciuna prin adevěr». «Eĭ întrețin pacea și buna înțelegere între toțĭ ceĭ ce se apropie de eĭ și îngrijesc de prietenĭ și de streinĭ». «Eĭ mângâe pe ceĭ ce sunt în supărare și nu mâhnesc pre ceĭ ce sunt în bucurie, etc., etc. [1])». Prin urmare, nu póte fi nicĭ o exagerare în cele relatate de Sozomen relativ la viéța călugăréscă, căcĭ în acéstă privință coincid tóte datele ce avem din acest timp, așa că imputările ce i se fac nu sunt întemeiate. Relatările sale corespund adevěruluĭ istoric. El e adânc convins de ceea ce spune, fiind-că cunoscințele sale sunt căpătate din propria intuiție și de aci și sinceritatea cu care vorbesce și care s'a părut unora ca o exagerare saŭ cu o măgulire.

Uniĭ scritorĭ și în deosebĭ *Baronius* și *Harnach* îl acusă de a fi un novațian [2]), fiind-că prea aduce multe laude Novațienilor.

Acéstă bănuélă saŭ maĭ bine dis acéstă acusare nu reese din cele spuse de Sozomen în Istoria sa. Din contră el vede în Novațienĭ o sectă deosebită de biserica ortodoxă. Dovadă despre acéstă. Atuncĭ când vorbesce despre planul luĭ Teodosiŭ de a uni pe toțĭ ereticiĭ în aceeașĭ credință

[1]). Sozomen, l. c. cartea I c. 12 sequent.

[2]). *Novațian* a trăit în vécul al III-lea și învěța, că aceĭ creștinĭ, carĭ s'aŭ lepădat de credința lor, fie chiar in timpul persecuțiunilor nu mai pot fi primițĭ în sînul bisericiĭ; nu iertaŭ chiar pre ceĭ morțĭ dacă se lepădaŭ de credință. Dacă biserica ar maĭ avea între membriĭ sěĭ pe uniĭ ca aceștia, atuncĭ ea nu maĭ represintă curățenia vieții (de unde se numiaŭ și catarĭ) și de aceea toțĭ ceĭ carĭ voiaŭ să se întórcă în biserică trebuiaŭ rebotezațĭ.

afirmă, că Novațienii n'aŭ avut nicĭ o perdere din discuția ce s'a urmat asupra punctelor de credință, fiind-că eĭ aveaŭ *aceeașĭ credință ca și biserica catolică despre natura dumneḑeéscă* [1]. Novațienii formaŭ decĭ o sectă religiósă o parte, căcĭ episcopul lor *Agelius* a fost representat la acea discuție pusă la cale de către Impĕrat, prin citețul sĕŭ Sisinie, un cunoscĕtor profund al sf. scripturĭ și fórte învĕțat în literileprofane și în sciința bisericiĭ [2].

Pe lângă acésta el mărturisesce singur, că Dumneḑeŭ a poruncit să se dea iertare păcătosuluĭ când o cere, chiar dacă ar fi căḑut de maĭ multe orĭ în aceleașĭ păcate. Și fiind-că e nevoie ca penitentul să-șĭ mărturisésca păcatele s'a însărcinat în acest scop un preot de o probitate încercată și de o discrețiune recunoscută, pentru ca penitențiĭ mărtrurisindu-șĭ greșalele, el să le impună penitențele cucuviinciόse și să le dea iertarea [3]. Față de acéstă istituțiune a penitențiĭ, mult plăcută sufletuluĭ sĕŭ, Novațieniĭ dupĕ cum am arătat aveaŭ vederĭ cu totul contrariĭ. Insușĭ Sezomen spune că Novațieniĭ nu aveaŭ nicĭ o stimă pentru penitență [4]. Ba încă, atuncĭ când istorisesce, cum *Nectarie*, episcopul de Constantinopol a desființat obiceiul ca păcătosul să se mărturisésca înaintea unuĭ preot duhovnic, el face nisce reflexiunĭ cu totul opuse vederilor Novațienilor și prin aceste reflexiunĭ se distruge orĭ și ce umbră de bănuélă cum că el ar fi fost Novațian. Așa el spune, că era maĭ bine cu vechiul obiceiŭ și că prea s'a trecut repede de la vechea severitate la o extremă slăbire. Că pĕcatele eraŭ fără îndoială maĭ rarĭ atuncĭ când cine-va era întors de la ele prin rușinea de a le mărturisi și prin frica de a suferi condamnarea unuĭ judecător sever [5]. Sozomen laudă încă pe Impĕratul Constantin, fiind că a mustrat pe *Acesiŭ*, episcop novațian pentru rigórea cu

---

[1]) *Sozomen* l. c. cartea VII c. 12.
[2]). Ibidem.
[3]). *Sozomen* l. c. cartea a VII c. 16.
[4]). Ibidem.
[5]). *Sozomen* l. c. cartea VII. cap. 16. Veḑĭ încă *Cousin* l. c: „Un Novatien qui auroit écrit l'histoire de la revocation du Penitencier de Constantinopole, se seroit bien gardé de parler de cette sorte. Il auroit loüé Nectaire, d'avoir supprimé un ministere inutile etc".

care atât el, cât și ceĭ din secta sa se purtaŭ față de penitențĭ luându-le orĭ și ce speranță de a putea fi primițĭ vre-o dată la împărtășirea bisericiĭ, dacă aŭ comis vre-un păcat dupĕ botez [1]).

Sozomen a fost ortodox în tótă puterea cuvîntuluĭ. Acésta se maĭ observă afară din cele spuse până aicĭ și din laudele ce făcea Impĕraților ortodoxĭ, cum și bărbaților bisericescĭ, celor maĭ devotațĭ decisiunilor sinódelor ecumenice. Se maĭ póte dovedi acésta și din lauda ce face bisericilor întemeiate de Constantin, cum și din rugăciunile ce le făcea Arhangheluluĭ Mihail în biserica închinată numeluĭ sĕŭ și unde se întruniaŭ numaĭ creștinĭ ortodoxĭ. Dacă laudă însă câte odată pe Novațienĭ o face acésta avênd în vedere virtuțile lor exterióre, iar nicĭ de cum schisma și greșelile lor [2])

A treea imputare și cea maĭ importantă pe lângă cea de a doua e, că Sozomen a plagiat în totul pe Socrate și că prin urmare scrierea sa n'are nicĭ o valóre. Cu óre care aparență de sciință imputarea acésta s'a făcut maĭ întâiŭ luĭ Sozomen de către *Valesius* în scrierea sa intitulată: *de vita et scriptis Socratis atque Sozomeni.* Valesius afirmă, că Sozomen a utilisat pe Socrate ca un plagiator, de óre ce nu-ĭ citéză nicăirĭ numele și cu tóte acestea amândoĭ scriŭ despre aceleașĭ lucrurĭ în acelaș chip; încep și termină la aceașĭ dată; Sozomen însă 'șĭ începe lucrarea maĭ târziŭ ca Socrate. In timpurile moderne *Harnack* [3]) afirmă categoric, că dacă se compară scrierea luĭ Sozomen cu a luĭ Socrate, ea nu e de cât un plagiat și încă fórte bogat și complect. Aprópe treĭ părțĭ din mate-

---

[1]). Sozomen l. c. cartea I c. 22. „Acesiŭ argumentând sistemul sĕŭ de vederĭ, adică al secteĭ sale, Impĕratul Constantin i-a rĕspuns: Acesie ia o scară și urcăte singur la ceriŭ".

[2]). *Ceiller l. c. p. 534.*

[3]) *Adolf Harnack,* Real-Encyklop. der protest. Theologie T. 14 p. 416: Vergleicht man diese k. g. mit der des Sokrates, so ist offenbar, dass sie ein Plagiat ist und zwar ein sehr umfangreiches und vollständiges. Etwa drei viertel des Stoffs ist, wesentlich in der gleichen Anordnung einfach von Sokrates herüber genommen.„

rial e luat din Socrate și încă în aceiași ordine.[1]) *Holzhausen* din contră într'o fórte importantă și desvoltată disertațiune intitulată. «Commentatio de fontibus quibus Socrates, Sozomenus ac Theodoretus in scribenda historia sacra usi sunt» afirmă, că toți acești trei scriitori bisericesci aŭ utilisat în mod cu totul independent aceleași isvóre. Cum că Sozomen a consultat și a reprodus chiar din Socrate nu mai încape nici o îndoială. Acésta se dovedesce prin compararea mai multor fragmente din scrierea lui Sozomen reproduse cu aceleași greșeli de fapt, cum se găsesc în Socrate.[2]) Cu tóte acestea Sozomen oferă mai mult ca Socrate și că a făcut studii proprii asupra diferitelor documente, cari aŭ servit de basă și lui Socrate și că el a extras din ele aceea ce i-a convenit. Chiar Fotiu, care cel d'intâiŭ a făcut studii asupra scrierilor acestor doui bărbați se esprimă, că scrierea lui Sozomen *e mai desvoltată și mai bine lucrată.*[3])

Socrate și Sozomen aŭ scris asupra persónelor și asupra evenimentelor din acelaș timp și dupě aceleași documente, pe lângă cele observate de fie care în parte. Reproduc spusele lui Sozomen cu care termin și acéstă a treea obiecțiune, ce i s'a făcut.

Iată cuvintele sale: «Voiŭ spune lucrurile pe care le-am vědut, saŭ le-am audit de la acei ce le věduseră și care s'aŭ întâmplat în timpul meŭ, saŭ cu puțin mai înainte. Cât pentru acelea ce sunt mai vechi, m'am silit să le aflu din cercetarea ce am făcut asupra sinódelor ce s'aŭ ținut, din canónele ce s'aŭ făcut de acele sinóde; din scrisorile ce s'aŭ făcut de către Impěrați și de către Episcopi, dintre care unile sunt păstrate cu îngrijire în palaturile Principilor și în biserici, iar altele se găsesc în posesiunea învěțaților ..... Am credut de datoria mea să cercetez cu îngrijire tóte aceste documente etc..»[4]) Prin urmare Sozomen

---

[1]) Părerea lui Valesius și a lui Harnack e susținută de *Güldenpenning* și *Iffland* în scrierea lor intitulată: der Kaiser Theodosius der Grosse Halle, 1878.

[2]) Vedi D-r. *Ludwig Ieep,* Quellenuntersuchungen zu den Griechischen Kirchen historiken, Leipzig 1884.

[3]) Phot. Cod. 30 pag. 17.

[4]) Sozomen l, c. Cartea I. c. 1, 3.

e un bărbat, care a muncit spre a putea să-şĭ întocméscă Istoria sa bisericéscă.

VII,

Mult şi variat material spre a ne înbogăţi mintea şi inima se găsesce în acéstă scriere a luĭ Sozomen. Punerea acestuĭ material la dispoziţiunea nóstră nu se datoresce de cât I. P. S. Mitropolit Iosif Gheorghian, care după cum am maĭ spus 'ĭ stă la inimă de a pune la dispoziţiunea Cleruluĭ şi credincioşilor românĭ tot ce'ĭ póte lumina şi întări în credinţă despre trăinicia bisericiĭ ortodxe, ca instituţiune adevĕrat dumnedeéscă. Să răsplătim decĭşi noĭ munca şi intenţiunile I. P. S. Mitropolit prin edificarea nóstră asupra celor petrecute în sînul bisericiĭ în vécul al IV-lea şi al V-lea, citind acéstă scriere, tradusă într'o limbă uşóră, capabilă de a fi la dispoziţiunea tuturor!

Incheiŭ cu dorinţă sinceră şi cu urarea, ca I. P. S. Mitropolit Gheorghian să desăvîrşéscă lucrarea începută, adică să dea în graiul românesc şi pe ceĭ-l-alţĭ istoricĭ bisericescĭ, din veacurile de demult, căcĭ numaĭ bine se va face prin acésta literaturiĭ nóstre teologice.!

Petru Gârbovicénu.

CARTEA ÎNTÂIA

Cuvîntare adresată Impěratuluĭ Theodosie, în care se espune rostul acesteĭ Istoriĭ.

N'a fost Impěrat în vechime, care să nu fi avut o înclinare particulară. Uniĭ aŭ iubit stofele bogate, colorate ca purpura (roșiĭ), cu coróne și alte asemenea ornamente. Alțiĭ aŭ iubit elocința, imaginațiunile poetice și invențiunele ingeniós se. Alțiĭ aŭ iubit rěsboiul, vînatul, exercițiile corporale, a trage cu arcul, a arunca cu săgéta, și a călări.

Aceĭ ce aŭ sciut cum se întreține saŭ să măguléscă înclinarea acelor Principĭ, n'aŭ lipsit de a fi introduşĭ la curtea lor. Uniĭ le-aŭ adus pietre scumpe a căror raritate fac să fie prețióse; alțiĭ stofă de o colóre deosebită și de o rară frumusețe. Alțiĭ aŭ citit în presența lor poeme saŭ panegirice; alțiĭ aŭ inventat arme și mașinĭ nouĭ de rěsboiŭ. Lumea se mulțumea dacă aceștĭ Principĭ aveaŭ una din aceste însușirĭ, și credea că acésta e un bun destul de mare. Insă nicĭ unul din eĭ n'a avut o prea mare îngrijire de pietate, de și ea e cea maĭ însemnată podóbă a Diademelor și a Imperiilor. Numaĭ voĭ, Theodosie, care conduşĭ fiind de Dumnedeŭ ca de mână, ațĭ căutat tóte virtuțile, și v'ațĭ împodobit cu blândețea și pietatea, ca cu niște prețióse podóbe ale demnitățiĭ Suverane, ca cu purpura și coróna cea maĭ strălucită. Poețiĭ, oratoriĭ, guver-

natorii de provincii, oficerii, și cei-l-alți supuși ai voștri lucréză cu toții spre a înălța faptele vóstre cu laudele lor. Voi vě dați părerea asupra lucrărilor lor cu competință deosebită. Voi aveți în vedere planul, ordinea, alegerea termenilor, disposițiunea lor, stilul, raționamentele, cugetările etc., și dați fie-cărei părți drépta sa valóre. Voi cinstiți pe Oratori, nu numai cu aprobarea și aplausele vóstre, ci încă și cu daruri prețióse, și cu statui. Voi arătați față de ei aceiași liberalitate ce arătaŭ odinióră locuitorii din Insula Creta față de faimosul Omer; Regii Thesaliei față de Simonida; Dionisie tiranul de Sicilia față de Platon, discipolul lui Socrate; Filip Regele Macedoniei față de Theopomp; Impératul Sever față de Oppien, care a scris în versuri despre natura peștilor, despre speciile lor și despre felul de pescuit. Locuitorii din Insula Creta recompensând o poemă a lui Omer cu o mie de monedi de aur, gravară cu ele o inscripție pe o colónă spre a celebra ei însăși mărimea faptului lor. Regii Thesaliei, supranumiți Alevades, Dionisie și Filip ar fi ridicat ca și ei o colónă spre a servi ca monument al liberalităței lor, dacă liberalitatea lor n'ar fi fost prea neînsemnată spre a fi ast-fel publicată. Impěratul Sever a dat lui Oppien atâtea monedi de aur câte versuri făcuse, de și acele versuri eraŭ cu totul slabe, și aŭ fost numite după aceia versuri de aur. Acestea sunt mărețele daruri ce s'aŭ făcut odinióră de acei ce iubiaŭ elocința și sciințele! Insă nici voi nu sunteți întru nimic mai pre jos de acei ce aŭ avut cea mai nobilă tendință de a încuragia pre ómenii de litere. Voi 'i întreceți pre toți prin eminența virtuților vóstre; voi sporiți din di în di Imperiul vostru și studiați istoria Grecilor și a Romanilor, cari s'aŭ făcut renumiți prin frumósele lor fapte! Se dice, că după ce ați întrebuințat diua cu exercițiile corporale, în a regula afacerile supușilor voștri, în a judeca neînțelegerile lor, în a da ordinile necesare, și în a iscăli diferitele acte, voi vě petreceți nóptea cu cetirea cărților: vě serviți în acest scop de o lampă, în care untul de lemn curge de sine fără să fie obligat nici unul din casnicii voștri să vegheze spre a'l vărsa, și a se lupta contra somnului! Voi vě arătați blândețea și bunătatea către oficerii din casa vóstră, ca și către toți supușii voștri, după pilda Stěpânului Impěraților, care rěspândesce plóia, strălucesce lumina Só-

reluĭ și varsă fără osebire cele-l-alte bine-facerĭ ale sale asupra celor bunĭ ca și asupra celor rěĭ. Auḑ încă că aţĭ avut o patimă atât de mare pentru sciinţă, în cât cunósceţĭ ca Solomon petrele preţióse, plantele, puterea ce ele aŭ de a vindeca bólele cele maĭ grele. Insă voĭ'l întreceţĭ în virtute: căcĭ, pe când el era sclav patimilor sale, și n'a păstrat până la finele vieţeĭ sale pietatea, care era izvorul tuturor bunurilor sale, și chiar al înţelepciuniĭ, voĭ aţĭ făcut să triumfe în voĭ raţiunea, și v'aţĭ deprins de a porunci patimilor vóstre cu o putere maĭ energică de cât chiar supușilor voștri. Și dacă trebue să mě scobor în amănunţimea tuturor acestor lucrurĭ, aflu că aţĭ învins plăcerea de a bea și de a mânca, și că nu doriţĭ nicĭ smochine, nicĭ alte fructe ce se caută într'un anumit ano-timp. Că dacă gustaţĭ din ele, faceţĭ acésta cu multă cumpătare și numaĭ dupě ce aţĭ mulţămit luĭ Dumneḑeŭ care ni le dă. Voĭ v'aţĭ obicĭnuit să suferiţĭ setea, frigul și căldura, și v'aţĭ însușit o atât de puternică obicĭnuinţă de cumpătare, în cât ea a devenit o a doua natură. Nu e mult timp de când, grăbindu-vě să porniţĭ de a vedea Eraclea, cetate din Pont, spre a repara stricăciunile ce timpul îĭ făcuse, aţĭ trecut prin Bithynia, vara, în timpul celor maĭ marĭ căldurĭ posibile. Unul din servitoriĭ voștri observând că pe la amiaḑă-ḑi eraţĭ plinĭ de sudóre și de praf, v'a adus un pahar de o rară frumuseţe și curăţenie, cu o băutură deliciósă, și cu apă fórte răcorósă. Voĭ aţĭ luat paharul din mâna servitoruluĭ și dupě ce aţĭ lăudat zelul sěŭ, aţĭ reflectat că nu s'ar găsi nimenĭ în armata vóstră, care să nu pismuéscă fericirea vóstră, și care să nu doréscă o asemenea běutură spre a'șĭ potoli setea, ĭ-aţĭ dat běutura înapoĭ servitoruluĭ spre a face cu ea ce va vroi. Mi se pare, că voĭ aţĭ întrecut în acéstă privinţă pre Alexandru fiiul luĭ Filip, căruĭ un soldat aducêndu'ĭ apă pe când trecea printr'o ţară, fórte secetósă dupre spusa unuia din ómeniĭ sěĭ, el o věrsă în foc s'o bea. Voĭ sunteţĭ maĭ demn de Imperiŭ ca nicĭ un Impěrat, care v'a precedat, spre a vorbi în termeniĭ luĭ Omer. Căcĭ, pe când uniĭ n'aveaŭ nicĭ o calitate bună, și alţiĭ n'aveaŭ de cât una saŭ douě, cu care să se pótă recomanda, voĭ i-aţĭ întrecut pre toţĭ în pietate, în valóre, în cumpětare, în dreptate, în liberalitate, în mărire. Tóte vécurile vor serba domnirea vóstră, ca o domnire fericită

care n'a fost pătată de sângele nimănuĭ. Voĭ îndemnațĭ pre supușiĭ voștri la virtute cu mustrărĭ părintescĭ și la împlinirea datorieĭ prin dragostea ce le arătațĭ și prin rușinea de care ar fi coprinșĭ, dacă n'ar corespunde dragosteĭ vóstre.

Tóte aceste considerațiĭ m'aŭ obligat să vĕ dedic acéstă Istorie Bisericéscă. In adevĕr, cuĭ a'șĭ fi putut să adresez maĭ bine acéstă lucrare de cât vouĕ, în care descriŭ faptele mărețe ale atâtor bărbațĭ bogațĭ în sfințenie, cum și evenimentele cele maĭ însemnate ce s'aŭ întâmplat în Biserică; Vijeliile ce aŭ ridicat contra bisericiĭ, furia inimicilor sĕĭ și siguranța și liniștea ce ea a găsit pe pământurile vóstre, și pe acelea ale părinților voștri. Facețĭ'mĭ mie decĭ grația de a primi cu bună voință acéstă lucrare; voĭ care avețĭ tóte frumósele cunoscințe, care posedațĭ tóte virtuțile și maĭ cu sémă pietatea, care dupre mărturisirea Scriptureĭ e izvorul înțelepciuniĭ. Avețĭ bunătatea de a o examina, de a o îndrepta, de a lăsa la o parte din ea și de a adăoga tot ce vețĭ găsi de cuviință. Tótă lumea o va prețui de va avea fericirea să vĕ placă, și nimenĭ nu va găsi de ḑis nimic împrotivă de vețĭ onora-o cu aprobarea vóstră. Acéstă lucrare începe cu al treilea Consulat a luĭ Crisp și al luĭ Constantin și se sfîrșeșce cu al șépte-spre-ḑecelea al vostru. O voiŭ împărți în nouĕ cărțĭ. Intâia și a doua vor conține faptele întâmplate în Biserică sub domnirea luĭ Constantin; a treia și a patra acelea ce i s'a întâmplat sub domnirea fiilor acestuĭ Principe; a cincea și a șasea starea în care a fost sub Iulian, vĕrul acestor fiĭ aĭ luĭ Constantin și sub Iovian, Valentinian și Valens; a șaptea și a opta vor arăta ceia ce s'a întâmplat maĭ însemnat sub domnirea luĭ Gratian și a luĭ Valentinian, până la proclamarea luĭ Theodosie strĕbunul vostru, și ceia ce s'a făcut sub domnirea sa, până în timpul când Arcadie, părintele vostru a luat puterea suverană cu prea piosul Onorie, unchiul vostru; a noua va conține cele ce s'a petrecut în aceiașĭ Biserică sub domnirea persóneĭ vóstre pióse, căreia rog pre Dumneḑeŭ de a'ĭ da o prosperitate continuă, o desăvârșită și întrégă victorie asupra inimicilor sĕĭ, și grația de a avea supușĭ ascultătorĭ, și pre fiiĭ sĕĭ de succesorĭ prin harul Mântuitoruluĭ, prin carele și cu carele, glorie să fie Tatăluĭ și Sfîntuluĭ Duh în veci toțĭ veciĭ.

CAPITOLUL I.

1. Despre naţiunea Evreilor. 2. De unde a estras autorul cele ce scrie? 3. Despre grija ce a avut să nu spună de cât adevĕrul.

Adese-orĭ m'am mirat, cum s'a găsit cele-l-alte popóre maĭ bine dispuse de cât Evreiĭ, să crédă în Evangelie, de şi aceştia aŭ primit de la început adevĕratul cult al luĭ Dumnedeŭ, şi aŭ fost însciinţaţĭ de către Proorocĭ despre Venirea Mântuitoruluĭ. Abraam, şeful naţiuniĭ lor şi autorul tăiereĭ împrejur, s'a învrednicit să vadă şi să priméscă pre Fiul luĭ Dumnedeŭ. Isaac, fiul sĕŭ a avut onórea să fie figura sacrificiuluĭ sĕŭ, când a fost pus pe rug de către părintele sĕŭ, precum o mărturisesc ceĭ ce aŭ pătruns înţelesul Sfintelor Scripturĭ.

Iacob a predis taina, care făcea aşteptarea naţiunilor, şi timpul când trebuia să se împlinéscă când a dis, că vor lipsi dtntre evreĭ Domnĭ din seminţia luĭ Iuda. El arăta timpul domnieĭ luĭ Irod, care era născut dintr'un tată Idumeŭ şi dintr'o mamă Arabă, şi care primi de la Impĕratul August şi de la Senat guvernămîntul Iudeeĭ.

Alţĭ Proorocĭ aŭ predis Nascerea luĭ Iisus Christos, Zemislirea sa nespusă, familia sa, patria sa, şi graţia deosebită a mumeĭ sale de a rĕmâne Fecióră. Alţiĭ aŭ vorbit despre faptele sale cu totul dumnedeescĭ, despre mórtea sa şi despre Inălţarea sa gloriósă. Şi dacă cine-va nu cunósce adevĕrul despre ceia ce spun, îĭ va fi uşor de a'l cunósce prin cetirea Cărţilor sfinte. Iosif, bărbat renumit între Evreĭ şi Romanĭ a făcut o mărturisire, care nu se póte contradice, în favórea luĭ Iisus Christos. El se opune de a fi numit om, din causa minunelor ce el a făcut, şi a adevĕruluĭ ce a propoveduit. Insă îl numesce Christos, şi dice, că el s'a arătat treĭ dile după ce a murit pre cruce. Se pare, că el a cunoscut predicerile ce aŭ făcut Proorociĭ despre dînsul, şi mărturiseşce, că maĭ mulţĭ, atât Jidovĭ cât şi Grecĭ ce veniseră la el, rĕmaseră tarĭ în învĕţătura sa, şi că secta acelor ce pórtă numele sĕŭ s'a păstrat tot d'auna. Mi se pare, că scriind ast-fel, el anunţă sus şi tare,

că el e Dumnedeŭ, și că mirat de mărimea minunelor sale, întrebuințéză acéstă procedare de a nu dice nimic contra celor ce credușeră în el, și de a aproba maĭ bine credința lor prin tăcerea sa. Când cuget asupra tuturor acestor lucrurĭ, nu pot să nu fiŭ cuprins de o mare mirare și anume, cum n'aŭ îmbrățișat Evreiĭ pietatea creștină înaintea tuturor celor-l-alte popóre? Căcĭ, de și adevĕrul misterelor ce trebueaŭ să se îndeplinéscă în persóna luĭ Iisus Christos, aŭ fost predise de către Sibyla, și de către alțĭ Oracolĭ, nu trebuie însă a învinovăți pentru acésta pre toțĭ Greciĭ de necredință, din causă, că aceste Oracole fiind alcătuite, cea maĭ mare parte din ele în versurĭ, și în termenĭ întunecațĭ și puțin înțeleșĭ de popor, nu puteaŭ fi cunoscute de cât de un mic numĕr de învĕțațĭ. Acésta a fost, dupre părerea mea, o înțeléptă conduită a Providențeĭ de a descoperi Viitorul, nu numaĭ Proorocilor sĕĭ, ci încă și celor ce sĕ păreaŭ depărtațĭ de cunoscința adevĕruluĭ, spre a uni popórele în una și aceiașĭ credință. Ea se pare a fi făcut în acésta, ceva asemenea ca aceia ce fac musicanțiĭ când, pentru a cânta o nouă arie, eĭ ating córde nefolositóre. Iată ce aveam de dis despre Evreiĭ, carĭ aŭ recunoscut maĭ târdiŭ de cât cele-l-alte popóre adevĕrul Religiuniĭ nóstre, de și eĭ fuseseră însciințațĭ despre venirea luĭ Iisus Christos prin proorociĭ fórte lămurite și fórte positive. Nu trebue prin urmare a găsi ceva straniŭ, că Biserica a crescut în începutul sĕŭ prin convertirea Păgânilor. Dumnedeŭ face us în ocasiunele importante de aceste schimbărĭ extraordinare, contra păreréĭ de obște a ómenilor. Religiunea nóstră fu întemeiată prin virtutea acelor ce o conduseră în nascerea sa; căcĭ eĭ rĕușiră cu fericire în întreprinderile lor, de și n'aŭ învĕțat nicĭ odată arta de a vorbi, nicĭ de a întrebuința argumente subtile în a convinge pe auditoriĭ lor. Când lumea vĕdu că eĭ renunțaŭ cu dispreț posesiunea averelor lor; că sufereaŭ cele maĭ crude muncĭ cu aceiașĭ răbdare ca și când le-ar fi suferit cu un corp strein; că nu eraŭ nicĭ atinșĭ de mângâerele popórelor și ale judecĕtorilor, nicĭ sdruncinațĭ de amenințările lor; se credea că eĭ trebuea să aștepte marĭ rĕsplătirĭ pentru acésta. Eĭ n'avură decĭ nevoie de elocință spre a convinge pe alțiĭ de învĕțătura lor, fiind-că faptele și suferințele lor impuneaŭ óre-care necesitate de a o primi.

2. Dumnedeŭ aducênd o schimbare atât de surprindĕtóre în lume, în cât ómeniĭ aŭ renunțat la Religiunea părinților lor și la legile țĕriĭ lor, n'ar fi óre ceva straniŭ, ca ceĭ maĭ renumițĭ scriitorĭ aĭ Grecieĭ, cărora natura le dăduse marĭ calitățĭ spre a întreprinde și a isprăvi frumóse lucrărĭ, să se fi aplicat în a descrie Mistrețul de Caledonia, Taurul de Marathona, și alte lucrurĭ asemenea ce s'aŭ întâmplat, saŭ care s'aŭ arătat în unele țĕrĭ, și eŭ să nu mĕ silesc de a mĕ ridica maĭ presus de mine însumĭ spre a scrie Istoria Bisericiĭ? Și fiind-că evenimentele ce ea cuprinde sunt efecte ale puteriĭ luĭ Dumnedeŭ, maĭ mult de cât ale puteriĭ ómenilor, aŭ nu'ĭ va fi ușor luĭ Dumnedeŭ de a mĕ face capabil să vorbesc despre ele? Aveam planul întocmit să încep de la origina eĭ, însă fiind-că maĭ mulțĭ aŭ început'o ast-fel, și aŭ continuat'o până în timpul lor, precum Climent și Hegesip, ómenĭ de o rară înțelepciune, cari n'aŭ fost depărtațĭ de vécul Apostolilor; African și Eusebiŭ supranumit Pamfilie, fórte învĕțat în Scriptură și în sciința Grecilor, atât Poețĭ cât și Istoricĭ, am prescurtat tot ce s'a făcut în Biserică de la Inălțarea Mântuitoruluĭ, până la depunerea luĭ Licinius, și am coprins'o în douĕ cărțĭ. Mĕ voiŭ sili acum, cu ajutorul luĭ Dumnedeŭ de a scri urmarea.

3. Voiŭ spune lucrurile pe care le-am vĕdut, saŭ le-am audit de la aceĭ ce le vĕduseră, și care s'aŭ întâmplat în timpul meŭ, saŭ cu puțin maĭ 'nainte. Cât pentru acele ce sunt maĭ vechĭ, m'am silit să le aflu din cercetarea ce am făcut asupra Sinódelor ce s'aŭ ținut, din canónele ce s'aŭ făcut de acele Sinóde; din scrisorile ce s'aŭ făcut de către Impĕrațĭ și de către Episcopĭ, dintre care unele sunt păstrate cu îngrijire în palaturile Principilor, și în Bisericĭ; iar altele se găsesc în posesiunea învĕțaților. Hotărîsem să le reproduc în intregime în lucrarea mea, însă lungimea lor m'aŭ făcut să reflectez maĭ în urmă, că așĭ face maĭ bine dacă arăt înțelesul lor în câte-va cuvinte, afară numaĭ când e vorba de vre-o cestiune asupra căreia nu sunt toțĭ de acord. Atuncĭ nu voiŭ cruța ostenéla de a transcrie un document, care va servi la lămurirea adevĕruluĭ. Nimenea decĭ să nu mĕ învinovĕțéscă că am ascuns adevĕrul nesciind lucrurile, sub pretext că s'ar fi găsit relațiunĭ și memoriĭ contrariĭ celor ce scriŭ. Căcĭ trebue să se scie, că

Episcopiĭ certându-se între eĭ asupra dogmelor luĭ Arie și asupra altora carĭ s'aŭ ridicat după aceia, aŭ scris celor ce eraŭ de credința lor, aŭ ținut Sinóde, aŭ hotărît ce leaŭ plăcut, și adesea orĭ aŭ condamnat pre aceĭ ce nu eraŭ de părerea lor, fără să-i fi ascultat. Eĭ aŭ făcut tot posibilul spre a trage în partea lor pre Împărațĭ și pre ceĭ marĭ aĭ Imperiuluĭ; și pentru a face să crédă tótă lumea, că învĕțătura lor era ortodoxă, eĭ aŭ adunat scrierile ce se întocmiseră în favórea lor, și aŭ înlăturat pre acele ce le eraŭ în contră, ceea ce vatămă, negreș t mult la descoperirea adevĕruluĭ. Insă, fiind-că este absolut necesar de a'l cunósce, când vroesce cine-va să alcătuiască o Istorie exactă, am credut de datoria mea să cercetez cu îngrijire tóte aceste documente. Și dacă descriŭ turburările și rĕscólele ce aŭ făcut clericiĭ, saŭ când aŭ aspirat la întâele locurĭ, saŭ când aŭ disputat cu îndărătnicie pentru apărarea dogmelor lor, rog pre aceĭ ce vor lua ostenéla să citéscă lucrarea mea, să n'o ia în nume de rĕŭ și să n'o atribue nicĭ uneĭ intențiunĭ rele; căcĭ după cum am spus, un istoric trebue să prefere adevĕrul înainte a orĭ și ce. Pe lângă acestea silințele ce fac inimiciĭ Bisericiĭ spre a'ĭ schimba învĕțătura, sunt o probă după care se recunósce curăția sa, Dumnedeŭ făcêndu-o tot-d'auna victoriósă, și dându-ĭ puterea de a atrage și a'șĭ supune tóte popórele. Avusesem planul maĭ întâiŭ de a nu vorbi de cât de ceea ce s'a întâmplat Bisericiĭ în întinderea Imperiuluĭ, însă am credut maĭ în urmă că așĭ face bine de a spune și aceea ce s'a întâmplat între Perșĭ, și alte popóre. Am credut de asemenea, că n'așĭ face ceva care să se depărteze de cestiune, dacă așĭ vorbi de Intemeetoriĭ și primiĭ Starițĭ aĭ monastirilor, și de succesoriĭ lor, pe carĭ i-am vĕdut, saŭ de carĭ am audit, că s'aŭ făcut renumițĭ în chemarea lor. Ast-fel se va vedea, că virtutea lor nu mi-a fost necunoscută, și că nu le-am refusat laudele ce merită. Portretul ce le voiŭ face va putea să servéscă de pildă acelor ce vor voi să'l imiteze și să'ĭ conducă la culmea fericiriĭ și a măririĭ. Voiŭ începe dar, rugând pre Dumnedeŭ, să'mĭ ajute în lucrarea mea.

CAPITOLUL II.

Despre Episcopiĭ cetăților marĭ, în timpul domniriĭ luĭ Constantin.

Silvestru conducea Biserica din Roma sub Consulatul luĭ Crispe și al luĭ Constantin; Alexandru, pre acea din Alexandria și Macarie, pre acea din Ierusalim. Antiochia, acéstă cetate atât de renumită, așeḑată pe fluviul Oront n'avea Episcop de la mórtea luĭ Roman, și e probabil, că persecuțiunea se împotrivise de a face alegerea. Insă, Episcopiĭ adunându-se curând după aceea, la Nicea, eĭ aveaŭ o atât de înaltă stimă de meritul și de învĕțătura luĭ Eustație, în cât îl declarară demn să ocupe acel scaun apostolic, și'l aduseră de la Berea, spre a'l instala acolo. Chreștiniĭ, carĭ locuiaŭ în Orient, în Libya, și aprópe de Egipt, nu maĭ îndrăzneaŭ să facă în public adunările lor în acel timp, pentru că Licinius îșĭ schimbase credința și perduse tótă buna voință ce avea odinióră pentru eĭ. Insĕ aceĭ ce locueaŭ în Occident, în Grecia, în Macedonia, în Ilyria, îșĭ îndeplineaŭ fără téină îndatoririle Religiuniĭ lor sub protecțiunea luĭ Constantin.

Anul D.N. 324
Constantin

CAPITOLUL III.

Constantin se convertesce la Religiunea chreștină prin vederea semnuluĭ Cruciĭ.

Evenimentele care am aflat, că l'aŭ îndemnat să îmbrățișeze Religiunea creștină, aŭ fost în deosebĭ vederea unuĭ semn ce i s'a arătat pe Ceriŭ. E probabil că atuncĭ când a hotărît să facă rĕsboiŭ luĭ Maxentie, a început să se îngrijéscă de succes, și să cugete a cuĭ protecție ar putea să céră. Find preocupat de acéstă cugetare, vĕḑu pe Ceriŭ o Cruce împodobită de lumină; și acéstă vedere pricinuindu'ĭ mirare, Ingeriĭ luĭ Dumneḑeŭ ce o înconjuraŭ iĭ ḑiseră: Constantine, cu ajutorul acestuĭ semn veĭ câștiga victoria.

Anul D.N.
Constantin

Se dice chiar, că ***Iisus Christos*** i se înfăţişă, şi arătându'ĭ stégul Crucii, îĭ porunci să facă şi el unul asemenea, şi a se servi cu el în lupte spre a învinge pre inimiciĭ sĕĭ. Eusebiŭ, supranumit Pamfilie asigură, că l'a audit pre el însuşĭ istorisind cu jurămînt, că a vĕdut pe la amiadă-di trofeul Crucii strălucind de lumină, cu acéstă Inscripţie: ***Intru acest semn veĭ birui.*** Soldaţiĭ în fruntea cărora el mergea îl vĕdură ca şi el, şi fiind-că se îndoia de ceia ce însemna, audi o voce ce venea din Ceriŭ. Iisus Christos i se arătă apoĭ în somn, cu acelaşĭ semn, şi'ĭ porunci de a face un asemenea spre a se servi de el în armatele sale. Find atuncĭ pe deplin convins de adevĕrul dumnedeiriĭ, trimise să cheme pre Preoţĭ spre a învĕţa de la eĭ maximele Religiuniĭ. Preoţiĭ îĭ aduseră S-ta Scriptură, şi'ĭ explicară în ce chip Prorociile s'aŭ împlinit în persóna Mântuitoruluĭ. Eĭ'ĭ spuseră, că semnul ce el vĕsuse era trofeul, prin carele El a biruit iadul, saŭ în cursul vieţiĭ sale muritóre, saŭ în timpul Patimiĭ şi al Invieriĭ Sale, că toţĭ ómeniĭ vor învia la sfîrşitul vécurilor spre a trăi în vecĭnicie, şi că uniĭ vor primi recompensa virtuţiĭ lor, iar alţiĭ pedépsa crimelor lor. Că aceĭ ce aŭ făptuit pĕcate în timpul acesteĭ vieţĭ pot fi spălaţĭ de ele; adică, aceĭ ce n'aŭ participat încă la mistere, participând la ele dupre obiceiul Bisericiĭ, şi aceĭ ce aŭ participat la ele abţinêndu-se de pĕcat Dar fiind-că o atât de rară fericire nu e dată de cât unuĭ mic numĕr de persóne, Dumnedeŭ a avut bunătatea să institue un al doilea remediŭ, care e pocăinţa, prin care iartă celor ce aŭ o sinceră căinţă, şi cariĭ mărturisesc cu faptele lor.

~~~~~~~~~

CAPITOLUL IV.

Constantin poruncesce să se pórte stégul Crucii în armatele sale.

Constantin admirând Prorociele ce'ĭ explicaseră Preoţiĭ despre Iisus Christos, porunci celor maĭ bunĭ meşteşugarĭ să facă stégul Crucii, şi să'l îmbogăţéscă cu aur şi cu mărgăritar. El era mult maĭ frumos de cât cele-l-alte, pentru că trebuea să fie tot-d'auna purtat înaintea Impĕratuluĭ, şi
~~~~~~~~~

să fie adorat de către Soldaţî. Eŭ cred, că acest Principe făcu din trofeul Religiuniĭ nóstre stégul armateĭ sale, pentru ca Romaniĭ avêndu'l necontenit înaintea ochilor, să renunţe puţin câte puţin la superstiţia părinţilor lor, şi să recunóscă pre singurul Dumnedeŭ, pre care Impěratul adora şi prin ajutorul căruia a câştigat victoria. Acest semn era tot-d'a-una în fruntea trupelor sale, şi le servia spre apărare. Soldaţiĭ eraŭ carĭ îl purtaŭ rînd pe rînd şi carĭ îl opuneaŭ atacurilor inimicilor. Se dice, că un soldat care'l purta, fiind cuprins de frică, îl dădu unuĭ altuia, şi a luat'o la fuga, şi când s'a depărtat de lovitura săgeţiĭ, primi o lovitură mortală, în timp ce acel ce ţinea stégul n'a putut fi nicĭ odată rănit, de şi inimiciĭ trăgeaŭ neîncetat asupra luĭ. Tóte săgeţile cădeaŭ pe steag şi nicĭ una nu atingea pre soldatul ce'l purta. Se dice, că nicĭ odată, nicĭ unul din ceĭ ce l'aŭ purtat, n'aŭ fost nicĭ rănit, nicĭ prins. Anul D.N. Constantin

CAPITOLUL V.

Combaterea acelor ce spun, că Constantin s'a făcut chreştin cu ocasiunea uciderii fiuluĭ sĕŭ Crisp.

Sciŭ că Păgâniĭ s'aŭ obicĭnuit să dică, că atuncĭ când Constantin a pus să omóre pre unele din rudele sale, şi a consimţit la uciderea luĭ Crisp, fiul sĕŭ, 'ĭ-a părut fórte rĕŭ, şi întrebă pre Filosoful Sopater, care învĕţa în şcóla din Plorin, ce mijloc ar fi, să pótă să'şĭ expieze crimele sale. Că Sopater 'ĭ-a rĕspuns, că n'ar fi nicĭ unul, şi că numaĭ Episcopiĭ 'ĭ-aŭ promis că le póte expia prin pocăinţă şi prin botez. Că fiind fórte satisfăcut de rĕspunsul lor, el le admirase Religiunea, o îmbrăţişase, şi a îndemnat şi pre ceĭ-l-alţĭ să o îmbrăţişeze ca şi el. Tóte aceste mi se pare că aŭ fost iscodite de aceĭ căror le place să desonoreze pietatea chreştină. Crisp, a căruĭ mórte se pretinde că a avut nevoe Costantin să o expieze, n'a murit de cât în al doue-decilea an al domniriĭ sale. Find-că el avea primul loc dupĕ părintele sĕŭ în calitate de Cesar, publicase împreună cu dînsul maĭ multe legĭ în favórea chreştinilor. Eŭ nu spun nimic care să nu pótă fi uşor de justificat cu anĭ şi cu date. Nu e adevĕrat, că Sopater ar fi Anul D.N. Constantin

vorbit vre-odată cu Constantin, fiind-că acest Principe era atuncĭ pe Ocean și spre Rhin. Căcĭ neînțelegerile sale cu Maxentie, care domnia în Italia adusese atât de marĭ turburărĭ în Imperiŭ, că nu era ușor de a merge în Galia, în Englitera, saŭ în cele-l-alte Provinciĭ, unde e sigur că Constantin a mărturisit Religiunea chreștină, înainte de a fi declarat rĕsboiŭ luĭ Maxentie, și înainte de a fi fost în Italia și la Roma, dupre cum o arată și legile ce făcu în favórea chreștinilor. Însă, presupunĕnd că Constantin ar fi consultat pre Sopater prin scrisorĭ, nu e probabil că acest Filosof să fi ignorat, că Hercule, fiul luĭ Alcmen s'a pătat prin uciderea fiilor sĕĭ și a luĭ Iphit, óspele și amicul sĕŭ, și s'a curățit la Athena prin misterele Ḑeițeĭ Ceres. Acest exemplu arată fórte lămurit, că Greciĭ pretindeaŭ că aŭ mijlóce de a expia cele maĭ marĭ crime, și că e o înșĕlătorie de a asigura, că Sopater ar fi rĕspuns contrariul, căcĭ n'așĭ putea crede ca acésta să nu fi fost cunoscută de către unul din ceĭ maĭ învĕțațĭ ómenĭ aĭ Greciei.

CAPITOLUL VI.

Constantie permite rĕspândirea Religiuneĭ chreștine și Constantin o desvoltă el însușĭ.

Anul D.N. Constantin Biserica înfloria în timpul domniriĭ luĭ Constantin, și se desvolta din ḑi în ḑi. Ea se bucurase încă maĭ de 'nainte de pace. Căcĭ pe când era persecutată în maĭ multe Provinciĭ ale Imperiuluĭ, ea avea libertatea profesiuniĭ sale în întinderea Provinciilor de sub stĕpânirea luĭ Constantie. Am auḑit, că el a făcut într'o ḑi o faptă minunată, ce merită să fie amintită. Voind să încerce virtutea chreștinilor, carĭ aveaŭ dregătoriĭ în casa sa, porunci ca aceĭ ce ar dori să le conserve să jertféscă Ḑeilor, iar aceĭ ce n'ar vroi să facă acésta, să se retragă. Aceĭ oficerĭ împĕrțindu--se decĭ în douĕ cete, dintre care uniĭ trădând Religiunea lor, iar alțiĭ preferându-o funcțiuniĭ lor, el stimă și onoră pre aceĭ ce rĕmăseseră tarĭ în credința lor, și desprețui ca pe nisce mișeĭ, pre aceĭ ce 'șĭ schimbaseră credința; nu vroi nicĭ odată să se servéscă de eĭ, și nu credu că eĭ ar putea

să'i fie credincioşi, fiind-că nu fuseseră credincioşi luĭ Dumnedeŭ. Aceĭ ce locuiaŭ în Galia, în Englitera, spre Pirineĭ şi până pe ţĕrmurile Océnuluĭ avură libertatea profesiuniĭ Religiuneĭ lor. Insĕ dupĕ ce acele Provinciĭ trecură în partea luĭ Constantin prin dreptul de succesiune, Biserica primi o însemnată desvoltare. Căcĭ Maxentie fiul luĭ Herculius, fiind ucis, şi ţĕrile de sub ascultarea sa trecênd sub ascultarea luĭ Constantin, popórele ce locuesc laturile Tibruluĭ, ale luĭ Po, şi ale luĭ Aquilin, unde se dice că vasul luĭ Argos fu tras, avură o deplină libertate de a aduce luĭ Dumnedeŭ adoraţiunile şi închinăciunile lor. Se dice, că atuncĭ când Argonauţiĭ fugiră de frică de a cădea în mâinele luĭ Aetes, eĭ n'apucară acelaşi drum pe unde veniseră, dar că trecênd marea Scitieĭ, eĭ ajunseră în Italia prin gurile óre-căruĭ fluviŭ, şi că rĕmănênd acolo în timpul erneĭ, întemeéră cetatea de Emon, şi că vara următóre traseră vasul lor distanţă de patru sute de stadiĭ, cu ajutorul locuitorilor ţăreĭ, şi'l puseră pe Aquilin care se varsă în Pô, şi cu Pô în marea Italieĭ. In fine Greciĭ, Macedoneniĭ, popórele ce locuesc pe ţĕrmurile Dunăreĭ în Achaia, şi în Iliria, recunoscură pe Constantin dupĕ bătălia de la Cibala. Anul D.N. Constantin.

CAPITOLUL VII.

Neînţelegere între Licinius şi Constantin cu ocasiunea Chreştinilor. Invingerea luĭ Licinius şi mórtea sa.

Licinius care se păruse că ar fi favorabil Chreştinilor 'şi schimbă dispoziţiunile în urma acesteĭ bătăliĭ, şi începu să persecute pe Preoţiĭ, cariĭ locuiaŭ în întinderea Imperiuluĭ sĕŭ, şi pre o mulţime de alte persóne, şi maĭ cu sémă pe Oficerĭ. Neînţelegerile ce avea cu Constantin 'l înverşunară într'un mod extra-ordinar contra Chreştinilor, şi căuta să'i maltrateze, atât pentru ca să supere pe Constantin, cât şi pentru a'şi rĕsbuna de ceea ce el credea, că eĭ doriaŭ să'l vadă singur în stĕpânirea Imperiuluĭ. Fiind gata să'i dea o a doua bătălie, el sacrifică victime şi consultă pe ghicitorĭ. Şi lăsându-se să se amăgéscă de Anul D.N. Constantin

către înșelătorii, cari'i promiteaŭ victoria, el se dete cu totul la superstițiile pâgâne. Păgânii ei înșuși istorisesc, că Licinius consultând în acel timp pre Oracolul luĭ Apolon Didimiean, care e în cetatea din Milete, asupra întâmplăreĭ résboiuluĭ, i se rĕspunse prin aceste versurĭ din Omer:

Juniĭ luptătorì în flórea vêrsteĭ lor,
Pe la finele dilelor tale, 'țĭ vor abate curagiul.

Am recunoscut în maĭ multe ocasiunĭ îngrijirea deosebită ce are dumnedeésca Providență de a protege și de a rĕspândi Religiunea Chreștină, dar am recunoscut'o cu deosebire în ocasiunea de care vorbesc. Căcĭ, în momentul când Licinius era gata să persecute Biserica, se rĕdică rĕsboiul din Bitinia. Dumnedeŭ se arătă acolo atât de favorabil luĭ Constantin, în cât el învinse pe inimiciĭ sĕĭ pe mare și pe uscat. Licinius, fu constrâns de a se duce la Nicomidia, și dupĕ ce a rĕmas cât-va timp la Tesalonic ca simplu particular, fu ucis în cele din urmă acolo. El se făcuse fórte renumit la începutul domniriĭ sale, atât în timpul păciĭ, cât și în timpul rĕsboiuluĭ, și avuse onórea de a lua în căsătorie pre sora luĭ Constantin. Insă maĭ pe urmă avu nenorocirea să se sfîrșéscă în modul cum am spus.

CAPITOLUL VIII.

Constantin autoriză practicarea Religiuniĭ Chreștine și dispune să se zidéscă Bisericĭ.

Anul D.N. 325 Constantin

Când Constantin se vĕdu în stĕpânirea pacĭnică a întregului Imperiŭ, publică un edict, prin care îndemnă pe popórele din orient să mărturiséscă Religiunea Chreștină, și să recunóscă un singur Dumnedeŭ, a căruĭ putere e vecĭnică; carele umple de bunătățĭ pe aceĭ ce se închină luĭ; carele face să rĕușéscă cu fericire tóte întreprinderile lor; și carele pedepsesce în tot timpul, fie în timp de pace saŭ în timp de rĕsboiŭ, pe aceĭ ce'l supără. El adaogă, nu prin o ridiculă vanitate, ci prin o umilită recunoscință, că Dumnedeŭ, făcêndu'ĭ onórea de a'l alege, spre a fi ser-

vitorul și executorul ordinilor sale, el a trecut de la Océnul Britanic până în Orient, a desvoltat acolo cultul adevěrateĭ Religiunĭ, și a făcut să fie respectațĭ aceĭ ce expuseră credința lor prin îndrăznéla mărturisiriĭ lor, saŭ prin statornicia lor în chinurĭ. Dupě ce a spus aceste lucrurĭ, și altele multe ce el credea că sunt propriĭ să aducă popórele la pietate, el revócă tot ce se ordonase de către persecutoriĭ Bisericiĭ, rechiamă pe Chreștiniĭ ce fuseseră saŭ isgonițĭ în Insule, saŭ condamnațĭ la lucrarea metalurilor, la muncile publice la manufacturĭ, saŭ la slujbele Curțiĭ. El dete libertatea acelor ce fuseseră lipsițĭ de dregătoriile în armată, saŭ de ale exercita ca și maĭ 'nainte, saŭ de a trăi în liniște. El nu se mulțumi de a le reda onorurile și demnitățile, ci îĭ și restabili în posesiunea bunurilor lor; și pentru că uniĭ din aceĭ ce fuseseră pe nedrept despuiațĭ, muriseră, el ordonă că aceia ce li se rěpise să fie dat moștenitorilor lor, și în lipsă de moștenitorĭ, Biserica să se bucure de ele, fie că aŭ fost usurpate de către particularĭ, fie de către Stat. In privința bunurilor carĭ fuseseră cumpěrate de către Impěrațĭ, saŭ date, el promise să le restituie și pe acelea. Indată ce acéstă ordonanță a fost publicată, ea s'a observat pretutindenea fórte exact. Din acel timp dregătoriile Imperiuluĭ fură conduse de către Chreștinĭ, și s'a oprit tuturor persónelor de a jertfi Ḑeilor, de a consulta pe ghicitorĭ, de a dedica Statuĭ și de a observa sěrbătorile păgânismuluĭ. Se desființară atuncĭ obiceiurĭ fórte vechĭ. Nu se maĭ aduse în Templurĭ din acel timp măsura cu care se măsóră înălțimea și crescerea Niluluĭ, ci se aduse în Bisericĭ. Se opriră luptele Gladiatorilor Intre Fenicieniĭ carĭ locuesc Muntele Liban și cetatea Heliopole, nu se maĭ permit feciórelor de a se prostitui înainte de a fi măritate. Se repararǎ Bisericile care eraŭ destul de marĭ, și se măriră și acele ce nu eraŭ în destul de marĭ. Se zidiră Bisericĭ nouĭ în unele locurĭ, și Impěratul dădu tot ce a fost necesar pentru cheltuélă. Scrise Episcopilor să céră tot ce le-ar plăcea, și Guvernatorilor de Provinciĭ, ca să dea Episcopilor tot ce vor cere. Prosperitatea Bisericiĭ crešcea din ḑi în ḑi; cu cât crešcea și aceia a Imperiuluĭ. De la înfrîngerea luĭ Licinius, Constantin fu atât de fericit în tóte rězbóele streine, în cât el învinse pe Sarmațĭ și pe Goțĭ și făcu în fine pace cu eĭ. Anul D.N. 325 Constantin

Aceste popóre locuesc dincolo de Dunăre, și fiind-că sunt fórte numeróse, ele sunt maĭ tarĭ de cât cele-l-alte națiunĭ, și nu găsesc resistență de cât din partea Romanilor. Se dice, că Constantin ar fi avut visurĭ și vedeniĭ în timpul acestuĭ rĕsboiŭ, prin care el recunoscu lămurit câtă îngrijire avea Dumnedeŭ de a'l protege. Câștigând decĭ victoria asupra tuturor inimicilor ce se împrotiviseră puteriĭ sale, el 'șĭ mărturisi recunoscința sa luĭ Dumnedeŭ prin zelul ce arătă pentru adevĕrata Religiune, și prin îngrijirea ce avea de a îndemna popórele să o mărturiséscă. El dădu Episcopilor o parte din impositele publice. Puse Crucea pe armele soldaților sĕĭ spre a'ĭ obicĭnui să respecte acest semn al rescumpĕrăriĭ. Făcu să se zidéscă un Oratoriŭ în Palatul sĕŭ, și când mergea la rĕsboiŭ, purta cu sine un cort în formă de capelă, unde putea să laude pre Dumnedeŭ, să facă rugăciunĭ, și să participe la sfintele mistere. Eraŭ Preoțĭ și Diaconĭ carĭ urmaŭ trupele spre a'șĭ îndeplini serviciul lor. De în acel timp fie-care legiune a avut în cortul sĕŭ o capelă, Preoțĭ și Diaconĭ. Afară de acésta Constantin a ordonat ca în diua Duminiceĭ, pe care Jidoviĭ o numeaŭ întâia dupĕ Sâmbătă, și pe care Păgâniĭ o consacraseră Sóreluĭ, și în diua din 'naintea Sâmbeteĭ, să nu se pledeze, nicĭ să se lucreze, ci să se aplice la rugăciunĭ și la serviciul luĭ Dumnedeŭ. El onoră ast-fel aceste douĕ dile, pentru că Mântuitorul murise în una și înviasă în cea-l-altă. El avea un deosebit respect pentru Cruce, atât în recunoscința victoriilor ce câștigase prin ajutorul sĕŭ, cât și pentru că i s'a arătat în aer într'un chip miraculos. El desființă pedépsa Cruciĭ, ce era în întrebuințare la Romanĭ. El dispuse să se sape pe monedele sale, și să se zugrăvéscă cu portretul sĕŭ. El atribui faptele sale, discursurile sale, și maĭ cu sémă legile sale cultuluĭ luĭ Dumnedeŭ.

Anul D.N. 324 Constantin

El interdise prostituția ce era permisă până atuncĭ, dupĕ cum se dovedesce prin legile ce făcu asupra acesteĭ cestiunĭ. Așĭ fi prea lung dacă așĭ vroi să le reproduc aicĭ. Mĕ voiŭ mulțumi cu acele ce am descris în favórea Religiuniĭ, pentru că ele fac o parte însemnată din Istoria Bisericiĭ.

CAPITOLUL IX.

Legĭ făcute în favórea clericilor și a acelor ce observaŭ întrînarea.

Era o lege vechie la Romanĭ, prin care se hotăra, că aceĭ carĭ ar fi avênd maĭ mult de doue-ḑecĭ și cincĭ de anĭ și trăiaŭ încă în celibat, să nu se bucure de aceleașĭ drepturĭ, ca aceĭ ce eraŭ însurațĭ și maĭ cu sémă că n'ar putea primi nimic prin testament de la aceĭ ce nu eraŭ rude cu eĭ. Aceeașĭ lege lipsea pe aceĭ ce nu aveaŭ copiĭ de jumĕtatate din bunurile ce li se lăsase prin testament. Aceĭ ce inventaseră acéstă lege, speraŭ să reîmpopuleze prin acest mijloc Roma și provinciile și să repare perderile ce avusese Imperiul în rĕsbóiele ce purtase. Impĕratul, considerând că acéstă lege punea pe aceĭ ce trăesc pentru dragostea luĭ Dumneḑeŭ, saŭ în feciorie, saŭ în celibat, într'o stare maĭ puțin avantagiósă de cât a acelor-l-alțĭ, creḑu că ar fi o absurditate de a'șĭ închipui cine-va, că înmulțirea neamuluĭ omenesc ar fi un efect al îngrijirilor nóstre, în loc de a se convinge, că el cresce și se micșoréză dupre orînduiala providențiĭ. El făcu decĭ o nouă ordonanță, prin care porunci, ca aceĭ ce trăiaŭ în celibat și n'aveaŭ copiĭ să se bucure de aceleașĭ drepturĭ ca și ceĭ-l-alțĭ. El acordă aceleașĭ privilegiĭ acelor ce trăiaŭ în feciorie și în înfrînare, permițêndu-le să facă testament înainte de timpul pubertățiĭ, contra usuluĭ primit în tot Imperiul. Anul D.N. 324
El crede că aceĭ ce n'aŭ altă ocupație de cât studiul în- Constantin
țelepciuniĭ, nicĭ altă grijă de cât de a servi pre Dumneḑeŭ, nu puteaŭ nicĭ odată să facă o rea întrebuințare de bunurile lor. Vechiĭ Romanĭ hotărîseră pentru aceiașĭ rațiune, că Vestalele ar putea să facă testament, de la vîrsta de șase anĭ. Legea ce el făcu în favórea clericilor e o probă însemnată de pietatea ce avea pentru Biserică. El permise tuturor părților ce ar avea neînțelegerĭ, să le aducă înaintea Episcopilor, dacă n'ar vroi să pledeze înaintea judecătorilor laicĭ și porunci ca sentințele Episcopilor să prevaleze sentințele celor-l-alțĭ judecĕtorĭ, ca și cum ele ar fi fost pronunțate de Impĕratul, și ar fi fost puse în aplicare de către guvernatoriĭ provinciilor. El porunci încă, ca Ca-

nónele Sinódelor să rĕmână tarĭ și nestrămutate. Find-că am ajuns atât de departe, nu trebuie să omit aceia ce el a poruncit în favórea celor ce sunt liberațĭ în Biserică. Find-că era fórte cu greŭ, din causa asprimeĭ vechilor legĭ de a obține libertatea deplină prin care să devină cine-va cetățean Roman, chiar când stăpâniĭ eraŭ dispușĭ să o acorde, el făcu treĭ legĭ prin care porunci, că aceĭ ce ar fi liberațĭ în Biserică în presența Preoților să o câștige. Aceste treĭ legĭ sunt încă astă-ḑĭ cele dintâiŭ dintre acelea, unde se vorbesce despre modurile de a câștiga libertatea și ele servesc ca un monument al pietățiĭ acestuĭ Principe.

CAPITOLUL X.

Despre Mărturisitoriĭ, carĭ trăiaŭ încă în timpul acela.

De și aceste privilegiĭ de care am vorbit arată în mod deosebit strălucirea Religiuniĭ chreștine; virtutea acelor ce o profesaŭ o arată încă și maĭ mult. Biserica era plină de un mare numĕr de persóne pióse și conserva în mijlocul păciĭ, generoșĭ apărătorĭ, carĭ 'șĭ mărturisiseră credința în timpul violențiĭ persecuțiunilor. Ea avea pre Osius Episcop de Cordova, pre Amfion Episcop de Epifania în Cilicia, pre Maxim care urmase luĭ Macarie în guvernămîntul Bisericiĭ de Ierusalim și pre Pafnutie născut în Egipet, despre care se ḑice, că Dumneḑeŭ se servise spre a face maĭ multe minunĭ, spre a vindeca bólele și spre a isgoni demoniĭ. Pafnutie și Maxim eraŭ din numĕrul acelora pe carĭ Maximin îĭ condamnase la muncile metalurilor, dupĕ ce le-a scos câte un ochiŭ și le-a tăiat nervul piciórelor.

Anul D.N. 324 Constantin

CAPITOLUL XI.

Înalta virtute a luĭ Spiridon, Episcop de Chipru.

Spiridon, Episcop de Trimitundie în Chipru trăia în acel timp. Marele renume în care el e încă și astă-ḑĭ, e o probă

sigură de strălucirea virtuţiĭ sale. Minunile ce Dumneḑeŭ a făcut prin el sunt în memoriea şi în gura celor aĭ ţĕriĭ. Voiŭ spune aicea pre acele ce aŭ venit la cunoscinţa mea. El era fiŭ de ţĕran. In tinereţea sa a avut o femee şi copiĭ şi pentru acésta nu fu maĭ puţin considerat înaintea luĭ Dumneḑeŭ. Se ḑice, că nisce tâlharĭ mergênd într'o nópte la staulul sĕŭ spre a fura din oile sale, eĭ fură legaţĭ de o mână nevĕḑută. Spiridon, sosind în zorĭ de ḑiuă şi găsindu'ĭ în acea stare, îĭ deslegă şi'ĭ mustră, că a vroit să'ĭ fure oile în loc de a i le cere. Dându-le drumul, el le dete şi un berbec şi le ḑise: nu e drept să vĕ fi dat atâta ostenélă zadarnică, nicĭ să vĕ întórceţĭ cu mâinile góle dupĕ ce aţĭ priveghiat tótă nóptea. Dacă acéstă istorie e admirabilă, aceea ce voiŭ să istorisesc se va pĕrea încă şi maĭ mult. Un particular încredinţând un deposit ficiĭ sale Irina, ea îl ascunse în pămînt spre a fi maĭ sigur şi muri curând fără a spune nimănuĭ. Acel ce încredinţase depositul întorcêndu-se spre a'l cere, Spiridon îl căută în casă şi negăsindu-l merse la mormîntul ficeĭ sale, o chiemă cu voce tare şi o întrebă ce a făcut cu depositul. Când ea i-a spus locul unde'l ascunsese, el se întórse acasă, îl găsi şi'l înapoie aceluia căruĭ îĭ aparţinea. Find-că am început să vorbesc de acest sfînt om, voiŭ adăoga încă ceva. Anul D.N. 324
El avea obiceiŭ să distribuie o parte din rodurile sale săracilor şi să împrumute în altă parte fără dobândă acelor ce aveaŭ trebuinţă. Când cine-va avea să împrumute, el îĭ arăta hambarul şi'ĭ ḑicea să ia cât ar voi. Când îl aducea înapoĭ, el îĭ ḑicea să'l pună de unde l'a luat. Un om venind într'o ḑi spre a aduce înapoĭ ceea ce împrumutase, Spiridon îĭ ḑise să'l pună în hambar. Insă în loc de a'l pune acolo, el îl luă cu sine. Inşelatoria sa fu îndată descoperită, căcĭ reîntorcêndu-se o altă dată spre a împrumuta grâŭ, Spiridon îĭ ḑise, să mérgă la hambar şi să ia. Omul acela negăsind nimic în hambar, spuse luĭ Spiridon. Atuncĭ acest sfînt om îĭ ḑise: Mĕ minunez cum numaĭ tu singur găsescĭ hambarul gol. Gândesce-te puţin, dacă nu cum-va aĭ uitat să aducĭ înapoĭ aceea ce aĭ împrumutat, căcĭ altmintrelea aĭ fi găsit aceea ce aĭ nevoie. Aĭbĭ credinţă în Dumneḑeŭ şi veĭ găsi ceea ce cauţĭ. Omul acela fiind surprins ast-fel, 'şĭ recunoscu greşala şi ceru ertare. Spiridon îndeplinea funcţiunile sale clericale cu o seriositate

şi o vigilenţă ce produceaŭ admiraţiune. Se ḑice, că Episcopiĭ de Chipru adunându-se pentru afacerile Bisericiĭ, Trifilius Episcop de Ledra, om fórte elocent şi care studiase mult timp legile Romane la Berit, fu ales spre a predica. Predicând şi citând acest cuvînt din Evangelie: *Scólă-te, ia patul tĕŭ şi umblă*, el întrebuinţă un mod de a vorbi, ce i se păru maĭ elegant. Atuncĭ Spiridon pătruns de indignare îĭ ḑise: Aŭ dóră maĭ mult eştĭ tu de cât cel ce a ḑis, *ĭa-ţĭ patul tĕŭ* şi te ruşinezĭ de a te servi de termeniĭ de care el s'a servit? El îndată se sculă în presenţa
Anul D.N. 324 a tot poporul şi mustră ast-fel vanitatea ce Trifilius trăgea
Constantin din elocinţa sa. Vîrsta sa, seriositatea moravurilor sale, şi severitatea virtuţiĭ sale impuneaŭ respect. Ceea ce voiŭ istorisi aicĭ póte să ne arate în ce mod primea el pe streinĭ. Un om venind să'l cerceteze în timpul, când postea cu tótă familia sa şi când, dupĕ ce mânca într'o ḑi, petrecea cele-l-alte ḑile fără să mănânce, el ḑise ficeĭ sale; spală piciórele acestuĭ strein şi dă'ĭ de mâncare. Fica sa rĕspunḑêndu'ĭ, că nu era nicĭ pâine, nicĭ făină în casă, pentru că ar fi fost de prisos de a păstra asemenea lucrurĭ în timpul postuluĭ, el se puse la rugăciunĭ şi cerênd ertare luĭ Dumneḑeŭ, porunci ficeĭ sale de a pune să fiarbă carne de porc sărată. Când carnea fierse el se aşeză la masă, pofti şi pe strein cu dînsul, mâncă carne, şi'l invită şi pre el de a mânca. Fiind-că el se opunea de a mânca carne pentru că e creştin, Spiridon îĭ ḑise, tocmaĭ pentru acésta nu trebuie să te opuĭ de a mânca, căcĭ sfînta Scriptură învaţă, că tóte sunt curate pentru ceĭ ce sunt curaţĭ.

CAPITOLUL XII.

Despre modul de vieţuire al călugărilor şi al fundatorilor lor.

Aceĭ ce îmbrăţişară în acel timp viéţa călugărésca făcură mare onóre bisericiĭ, şi conformară fórte mult adevĕrul doctrineĭ sale prin curăţirea moravurilor lor. Filosofia pe care eĭ o profesaŭ e unul din cele maĭ bogate darurĭ ce cerul a făcut vre odinióră pămîntuluĭ. Eĭ nu se

ocupă de demonstaţiile matematice și de argumentele logicii, fiind-că sunt convinșĭ că perd mult timp și că ele nu servă întru nimic spre a vieţui bine și se dedaŭ la prudenţa naturală, care distruge cu totul viciul, saŭ cel puţin îl micșoréză. Eĭ nu pun în numĕrul binelui ceia ce ţine ca mijloc între viciŭ și virtute, și cred că e păgubitor de a se abţine de la rĕŭ și a nu face bine. Eĭ caută virtutea pentru ea însășĭ, iar nu pentru laudele ómenilor. Eĭ combat cu bărbăţie patimile lor, fără a ceda nicĭ nevoilor naturiĭ, nicĭ slăbiciunilor corpuluĭ. Fiind susţinuţĭ prin atot-puternicia Creatoruluĭ lor, eĭ îl privesc și'l adoréză ḑi și nópte și'ĭ adreséză neîncetat rugăciunele lor. Făcênd ca cultul ce eĭ îĭ daŭ să consiste în curăţirea inimiĭ și în sfinţenia vieţiĭ lor, eĭ nu'șĭ daŭ de loc ostenélă de curăţirile exterióre. Eĭ nu cred că e adevĕrată pată, de cât aceea ce vine din păcat și ast-fel eĭ nu se îngrijesc de a spăla pe acelea ale corpuluĭ. Fiind-că eĭ sunt maĭ pre sus de accidentele și de pericolele ce se întâmplă în cursul vieţiĭ: nestatornicia ce domnesce cu atâta putere în lume și necesitatea ce exercită în lume o stăpânire tiranică nu'ĭ fac nicĭ odată să'șĭ schimbe simţimîntul. Eĭ nu se supără nicĭ de cum de injuriile ce li se fac și nu gândesc de loc în a'șĭ răsbuna. Eĭ nu perd curagiul când sunt atacaţĭ de bólă, saŭ constrînșĭ de sărăcie.

Eĭ fac maĭ ales din acésta o glorie și o suportă cu (Anul D.N. 324 — Constantin) răbdare. Eĭ se obicĭnuesc în tot cursul vieţiĭ lor în a se mulţămi cu puţin și prin acésta se apropie de independenţa luĭ Dumneḑeŭ, pre cât e cu putinţă slăbiciuniĭ omenescĭ. Eĭ nu se îngrijesc spre a câștiga averĭ, fiind-că nu privesc acéstă viéţă de cât ca o trecere și nu fac provisiunĭ de cât atât pre cât nevoia'ĭ silesce. Eĭ laudă modul de vieţuire cel maĭ simplu și nu cugetă de cât la fericirea ce e promisă. Eĭ nu respiră de cât pietatea și evită în discursurile lor necurăţiile ce le-aŭ isgonit din faptele lor. Eĭ îșĭ obicĭnuesc trupurile lor în a se mulţămi cu puţin și biruesc neînfrînarea prin înfrînare, nedreptatea prin dreptate, minciuna prin adevĕr. Eĭ întreţin pacea și buna înţelegere între toţĭ ceĭ ce se apropie de eĭ. Se îngrijesc de amicii lor și de streinĭ, daŭ ceea ce aŭ celor ce n'aŭ. Mângâe pre aceĭ ce sunt în supărare și nu mâhnesc pre ceĭ ce sunt în bucurie. Fiind-că eĭ sunt serioșĭ în tóte și

raportă tóte faptele lor suveranuluĭ bine, eĭ învață prin înțelepte și blânde mustrărĭ, unde nu e nicĭ lingușire, nicĭ asprime și unde ceĭ ce le ascultă găsesc remediĭ mântuitóre, carĭ vindecă bólele sufletelor lor. Eĭ vorbesc între dînșiĭ cu onóre și cu respect fără contestație, fără derîdere, fără mânie, nefăptuind de cât prin rațiune. Eĭ înlătură tóte mișcările ce sunt contrare rațiuniĭ și poruncesc pasiunelor spirituluĭ și ale corpuluĭ. Uniĭ asigură că prorocul Ilie și Ión Botezătorul aŭ fost ceĭ douĭ autorĭ aĭ acesteĭ sublime filosofiĭ. Philon Pytagoreul ḑice, că ceĭ maĭ bunĭ ómenĭ ce aŭ fost între jidovĭ se adunară în timpul sĕŭ pe o colină aprópe de lacul de Mareot spre a urma acest
Anul D.N. 324 fel de viéță. El descrie locuințele lor și ocupațiunile lor,
Constantin așa cum sunt astăḑĭ a le călugărilor. El mărturisesce, că de îndată ce încep să se aplice la studiul înțelepciuniĭ eĭ lasă averile rudelor lor, renunță la ocupațiunĭ și la căsătorie și se retrag în grădinĭ, în afară de orașe. Că eĭ aŭ monastirĭ și capele, unde celebrézā sfintele taine și unde cântă Psalmĭ și Imnurĭ; că nu mănâncă nimic maĭ înainte de apusul sóreluĭ; că uniĭ din eĭ nu mănâncă de cât odată în treĭ ḑile și alțiĭ maĭ rar; că se culcă în óre care ḑile pe pămînt; că se abțin de vin și de tot ce a avut viéță; că nu mănâncă de cât pâine, sare și isop și nu beaŭ de cât apă; că sunt între eĭ fecióre bătrâne, care aŭ renunțat la măritiș spre a câștiga o maĭ înaltă perfecțiune.

Philon se pare a descrie prin acest discurs pre jidoviĭ carĭ îmbrățișând religiunea creștină, țineaŭ încă óre care ceremoniĭ din țara lor; căcĭ nu se arată nicĭ o urmă de acest fel de viéță între cele-l'alte națiunĭ, ceea ce mĕ face să cred că din acel timp el a înflorit tot-d'a-una în Egipt. Alțiĭ asigură că acest fel de viéță nu procede de cât de la persecuțiunile de care biserica a fost agitată din timp în timp și că creștiniĭ ce se retraseră în pustietățĭ, în pădurĭ și pe munțĭ, s'aŭ obicĭnuit să rĕmână acolo.

CAPITOLUL XIII.

Anul D.N. 324

Constantin

Modul de viețuire al sfîntuluĭ Antonie și al sfîntuluĭ Pavel.

Fie că gloria, că a inventat acéstă sublimă filosofie, să fie datorită Egiptenilor, saŭ altora, e sigur că ea a fost adusă de marele Antonie la o înaltă perfecțiune. Lumina cu care virtutea sa strălucia în mijlocul pustiuluĭ îndémnă pre Constantin să-ĭ caute prietenia și'ĭ oferi tot ce ar putea dori. El era dintr'un sat din Egipt, numit Coma, aprópe de Heraclea. Perḑênd pre părinții săĭ în fragedă vîrstă, el lăsă moșiile ce avusese din moștenire rudelor din țara sa și vînḑênd mobilele sale, împărți prețul lor săracilor, în credința, că un adevĕrat filosof nu trebue să se mulțuméscă numaĭ să se lipséscă de bunurile sale, fără să facă din ele o bună întrebuințare. El veni în contact cu toțĭ aceĭ din vécul sĕŭ, carĭ eraŭ ceĭ maĭ eminențĭ în sfințenie și se sili de a'ĭ imita. Șciind că grația virtuțiĭ e amară celor ce încep și că devine dulce celor ce aŭ făcut órecare progres în ea, el se aplică la acéstă practică ast-fel în cât se făcu din ḑi în ḑi maĭ sever cu șine însușĭ și reînoi neîncetat ardórea și zelul sĕŭ. El înfrînse mișcările plăceriĭ prin asprimele penitențeĭ și combătu pasiunele cele maĭ spirituale și maĭ subtile prin sfintele maxime ale înțelepciuniĭ luĭ Dumneḑeŭ. El nu mânca de cât pâine și sare și nu bea de cât apă și acésta numaĭ după apusul sóreluĭ. El petrecea adese orĭ două ḑile și câte odată maĭ mult, fără a bea și fără a mânca și când dormea, numaĭ pe o rogojină și fórte puțin timp. Adese orĭ se culca pe pămînt. Nu se ungea nicĭ odată cu unt-de-lemn și nu se scălda nicĭ odată și ḑicea, că acésta era o delicateță care moleșea corpul. Se ḑice, că nicĭ odată el nu s'a vĕḑut gol. El nu era de loc învĕțat și nu stima șciințele, ci lăuda spiritul bun și bunul simț, care e maĭ vechiŭ de cât șciințele și care le-aŭ și inventat. El era fórte blând, prudent și generos. Avea o conversație cinstită și plăcută și nu supăra nicĭ odată pre nimenea, nicĭ chiar pre aceĭ ce iubiaŭ disputele și certurile. El întrebuința tot-d'a-una o dibăcie atât de admirabilă, așa că nu lipsea nicĭ odată de

Anul D.N. 324 Constantin

a alina gâlcevele chiar în nascerea lor. De şi Dumnedeŭ îĭ acordase cunoscinţa viitoruluĭ, ca recompensă a virtuţiĭ sale, el nu ţinea, ca să fie o virtute de a cunósce viitorul. Nu sfătuia pre nimenĭ să caute acéstă cunoscinţă, pentru că ceĭ ce n'o aŭ nu vor fi pedepsiţĭ şi ceĭ ce o aŭ nu vor fi recompensaţĭ, şi că adevărata fericire nu constă de cât în cultul luĭ Dumnedeŭ şi în îndeplinirea voinţiĭ sale. Iar dacă totuşĭ, adaogă el, cine-va doresce să câştige cunoşcinţa viitoruluĭ, să aibă grijă de a curăţi sufletul sĕŭ: căcĭ cu cât el va fi deslegat de întunerecul păcatelor cu atâta va avea maĭ multă pătrundere şi lumină. El nu era nicĭ odată în nelucrare şi îndemna pre toţĭ a lucra necontenit, a se examina pre sine însuşĭ, a'şĭ da socotélă de ceea ce făcuse diua şi nóptea şi a spune greşalele sale, pentru a se ruşina de ele şi a se teme, ca să nu vină în cunoscinţa altora. El avea un zel maĭ ardĕtor, ca nimenea altul, pentru apărarea celor ce sufereaŭ vre-o nedreptate şi mergea adese orĭ în cetăţĭ, după rugăciunea lor spre a vorbi în favórea lor guvernatorilor şi magistra-
Anul D.N. 324 ţilor. Nu era nimenea, care să nu fi fost încântat de a'l
Constantin vedea, de a'l asculta şi de a'ĭ acorda ceea ce dorea. Insă el iubia maĭ mult să rămână ascuns şi necunoscut, de cât de a se arĕta şi de a fi stimat. Indată ce'şĭ făcuse afacerile pentru care mersese în cetate, se reîntorcea în singurătatea sa şi dicea, că călugărul în afară de chilia sa e ca peşcele pe uscat şi precum peşcele móre pe uscat, un călugăr perde seriositatea şi reputaţia sa în lume. El se arăta politicos şi modest şi evita de a se arăta mândru şi despreţuitor. Iată ce aveam de dis despre Antonie spre a descrie o imagină a excelenteĭ sale filosofiĭ.

El a avut maĭ mulţĭ discipolĭ, dintre carĭ uniĭ înfloriră în Egipt, iar alţiĭ în Libia, în Palestina, în Syria, în Arabia şi carĭ nemulţumiţĭ de a urma virtutea sa şi modul sĕŭ de vieţuire, învĕţară acestea pre maĭ mulţĭ alţiĭ. Era totuşĭ cu greŭ de a'ĭ găsi, fiind-că eĭ aveaŭ atâta îngrijire de a se ascunde, pre cât alţiĭ aveaŭ să se arăte. Nu vom lipsi de a vorbi şi de ceĭ mai renumiţĭ şi maĭ cu sémă de Pavel, supranumit prostul. Se dice, că el locuea într'un sat, unde era o femee frumósă şi că găsindu-o cu un alt om îĭ dise rîdênd, că nu va maĭ rĕmânea nicĭ odată la dînsa şi îndată se duse la Antonie. Se asigură, că el era

de o blândeță și de o răbdare admirabilă și că Antonie încercându'l prin tóte practicele vieții călugăresci, cu care nu era de loc obicĭnuit, de și era fórte înaintat în vêrstă, el le îndeplini în așa chip în cât a fost recunoscut capabil de a fi lăsat în propria sa purtare, ca un perfect pustnic, ce nu mai avea nevoe de un povĕțuitor. Dumnedeŭ, confirmă acéstă mărturisire prin darurile ce'ĭ dădu, prin harul de a face minunĭ, prin care Dumnedeŭ îl făcu maĭ renumit de cât Antonie însușĭ, cum și prin puterea de a isgoni spiritele necurate.

CAPITOLUL XIV.

Admirabila viéță a luĭ Ammon și a luĭ Eutychian.

Ammon Egipténul, se aplică în acelașĭ timp la practica vieții călugărescĭ. Se dice că s'a însurat prin stăruința părinților sĕĭ, însă dupĕ celebrarea căsătorieĭ în loc de a se împreuna cu femea sa, el 'ĭ spuse folósele ce atribue sfînta Scriptură virginității și se sili să o convingă că e bine să se despartă. Anul D.N. 324 Constantin

Ea consimți de a'șĭ păzi fecioria, însĕ 'ĭ fu greŭ de a se lipsi de presența sa. El locui decĭ înpreună cu dînsa optspredece anĭ, dormind tot deauna în deosebĭ și observând cu stricteță regulile vieții călugărescĭ. Femeea sa imitându-ĭ virtutea în tot cursul acestuĭ timp, ea credu că nu se cuvine aĭ ține maĭ mult în întuneric atâtea calități strălucite, și'ĭ propuse să se despartă cu locuința. El lăudă pre Dumnedeŭ pentru acéstă hotărîre a femeeĭ sale și se retrase într'un loc singuratic aprópe de lacul de Mareot, în partea despre miadă-di, înprejurul munteluĭ Nitria și trăi acolo douĕ-decĭ și douĭ de anĭ în practicile necontenite ale sfînteĭ Filosofiĭ. El mergea să-șĭ vadă femeea de douĕ orĭ pe fie care an. Intemee mai multe Monastirĭ în acele țĕrĭ și învĕță pre maĭ mulțĭ discipolĭ, carĭ deveniră pe urmă fórte renumițĭ și despre carĭ vom vobi în cursul acesteĭ lucrărĭ. Călugării din Egipt aŭ însemnat un mare numĕr din minunile sale, dupre lăudabilul obiceiŭ ce aŭ de a sĕrbători pre ómenĭ marĭ de aceașĭ chemare. Nu voiŭ Anul D.N. 324 Constantin

însemna aicĭ de cât o parte din acelea ce aŭ venit la cu-
noscința mea. Făcênd într'o ḑi o călătorie cu unul din dis-
cipoli sĕĭ anume Theodor, eĭ se găsiră novoițĭ să trécă un
părîŭ, pe care ceĭ din localitate 'l numeaŭ Lycul. Ammon
poruncĭ luĭ Theodor să se dea în lăturĭ ca nu cumva să
se vaḑă goĭ. Insă temêndu-se de a se vedea gol pre sineşĭ,
el fu dus pe cel-l-alt țĕrm al părîuluĭ într'un chip miracu-
los fără să i se fi udat hainele. Theodor trecênd pe urmă
şi vĕḑênd că hainele 'şi piciórele sale eraŭ uscate, 'l rugă
să'ĭ spună cum s'a făcut acésta. Ammon se opuse mult
timp de a'ĭ spune, dar în sfârşit, silit de Theodor, el 'ĭ
ceru să'ĭ promită că nu va spune la nimenĭ în tot timpul
vieţeĭ sale, şi'ĭ mărturisi cum se întâmplase acésta. Voiŭ is-
iorisi aicĭ încă o altă minune asemenea acestia. Nisce ó-
menĭ rĕĭ aducêndu'ĭ pre un copil al lor, ce fusese muş-
cat de un câine turbat, şi rugăndu'l să'l vindece, el le răs-
punse, că fiul vostru n'are nevoe de ajutorul meŭ. De vro-
ițĭ să fie vindecat, dațĭ înapoĭ boul acelor de la carĭ l'ațĭ
luat. Acest cuvînt fu îndeplinit, şi boul fiind dat înapoĭ,
copilul s'a vindecat. Se ḑice, că atuncĭ când Ammon a
murit, Antonie vĕḑu sufletul sĕŭ dus de Îngerĭ în Ceriŭ,
cântând imnurĭ. Fiind-că el privea acéstă ceremonie cu o
mare atențiune şi mirare, şi aceĭ ce eraŭ cu dînsul fiind
surprinşĭ, el le spuse aceia ce vĕḑuse. Vestea morțiĭ luĭ
Ammon fiind apoĭ rĕspândită, adevĕrul vedenieĭ luĭ Antonie
fu recunoscut. Toțĭ mărturiseaŭ că amândouĭ eraŭ fórte fe-
ricițĭ: unul că a fost luat din acéstă viéță dupĕ ce a prac-
ticat tot felul de virtuțĭ, şi altul că a vĕḑut în chip mi-
Anul D.N. 324 nunat cele ce se petreceaŭ într'un loc depărtat de el, cale
Constantin de maĭ multe ḑile. Ceĭ ce aŭ vorbit în intimitate cu Am-
mon şi cu Antonie spun despre eĭ aceia ce amintiŭ. Am
auḑit că Eutychian practică acelaşĭ fel de viéță sub ace-
iaşĭ domnire, în Bithynia, înprejurul munteluĭ Olymp. El
era din secta Novațienilor; primise de la Dumneḑeŭ darul
de a face minunĭ, de a vindeca bólele şi era cunoscut şi iu-
bit de Constantin. Unul din oficeriĭ Imperiuluĭ fiind arun-
cat în temniță în prejurul munteluĭ Olymp, sub óre care
bănuelĭ că ar fi conspirat contra stăpânuluĭ sĕŭ, Eutychian
fu rugat de a mijloci în favórea sa şi de al uşura cel pu-
țin de greutatea lanțurilor care'l apăsaŭ. Se ḑice că Euty-
chian trimise să róge pre strejarĭ să aibă bunătatea de a'ĭ

rădica férele; însĕ eĭ nevroind să asculte, Eutychian merse spre temniță și la presența sa ușele se deschiseră și lanțurile cădură de la sine. El se duse apoĭ la Impĕratul Constantin și obținu fără greutate grația, acest Principe cinstindu-l prea mult pentru ca să-ĭ refuze cererea. Iată ce aveam de dis în puține cuvinte despre aceĭ ce se făcuseră ceĭ maĭ renumițĭ în chemarea vieții călugărescĭ. Ceĭ ce vor dori să scie maĭ în amănunțimĭ despre acestea, vor putea ceti viețele maĭ multora, ce s'aŭ dat deja publicitățiĭ.

CAPITOLUL XV.

Origina rătăcirii luì Arie. Progresul sĕŭ. Certurile dintre Episcopĭ. Anul D.N. 325 Constantin

De și starea bisericiĭ era atuncĭ fórte fericită, fie că se consideră strălucirea ce ea trăgea din virtutea pustnicilor a căror icónă am descris, saŭ din pacea de care pietatea lui Constantin o făcea să se bucure, ea începu totușĭ să fie turburată prin óre care cestiunĭ, de care nu se audise nicĭ o dată vorbindu-se, și pe care uniĭ le agitară sub pretext de a ajunge la o maĭ înaltă pietate și de a câștiga o maĭ perfectă consciință despre Dumnedeŭ. Acel ce le propuse maĭ întâiŭ a fost Arie, preot din cetatea Alexandrieĭ din Egipt. El se părea maĭ întâiŭ că apără sfînta Scriptură, dar maĭ pe urmă favorisă eresiile luĭ Meletie. Părăsindu-l maĭ în urmă, fu chirotonisit diacon de către Petru, Episcopul de Alexandria. El fu isgonit din biserică prin sine însușĭ, fiind-că nu putea suferi ca acest Episcop să excomunice pe partisaniĭ luĭ Meletie și să nu le priméscă botezul. Când Petru a suferit martirul, el ceru ertare luĭ Achillas și fu restabilit în funcțiunile trepteĭ sale de diacon și redicat apoĭ la trépta de preot. El fu fórte apreciat de către Alexandru, sucesorul luĭ Achillas. Fiind-că el se aplica la arta de a raționa, el începu să rostéscă discursurĭ fórte nerușinate și îndrăsni să predice în Biserică ceia ce nimenea nicĭ o dată nu spusese și anume, că Fiul luĭ Dumnedeŭ a fost făcut din ceia ce nu era nicĭ de cum maĭ nainte, că a fost un timp în carele el nu era, că fiind li-

ber, el era capabil de a se da la viciŭ saŭ la virtute, că era creat și făcut, și maĭ multe alte lucrurĭ, ce e obligat
Anul D.N. 325 cineva să spună când voesce să susțină nisce asemenea
Constantin teoriĭ. Uniĭ din aceĭ ce audiseră, rostindu-se asemenea eresiĭ, condamnaŭ pre Alexandru, fiind-că suferea să se vorbéscă așa. Insă acest Episcop, credênd că ar fi bine de a lăsa libertatea ambelor părțĭ să dispute asupra uneĭ materiĭ întunecate, ca nu cum-va rădicându-le-o să se crédă, că el ar fi liniștit neînțelegerea lor prin autoritate și prin forță, iar nu prin convingere și prin rațiune, de aceia stătu în mijlocul cleruluĭ sĕŭ și permise fie căruia de a vorbi aceia ce ar vroi. Se întâmplă în acéstă dispută aceia ce se întîmplă de obiceiŭ în tóte disputele, adecă, că ambile părțĭ se siliră să învingă. Arie apără cu îndărătnicie credințele sale, și aceĭ din partea contrară susținură, că Fiul luĭ Dumnedeŭ e de aceiașĭ substanță cu Părintele sĕŭ și vecĭnic ca și dînsul. Adunându-se a doua óră, eĭ disputară încă fără să se pótă înțelege. Alexandru înclina când de o parte când de alta; dar în sfîrșit el se declară pentru ceĭ ce susțineaŭ, că Fiul luĭ Dumnedeŭ e consubstanțial și împreună vecĭnic eu părintele sĕŭ și poruncĭ luĭ Arie să fie de aceiașĭ credință; și fiind-că el nu primi acésta 'l isgoni din biserică, cu preoțiĭ și diaconiĭ, carĭ credeaŭ că învĕțătura sa e ortodoxă. Preoțiĭ eraŭ Aitalas, Achillas, Carpon, Sarmat și Arie, iar diaconiĭ, Euzoius, Macarie, Iulie, Minas, șĭ Eladius. Maĭ multe persóne din popor, urmară credința lor, fie, că ar fi fost convinșĭ, că eĭ apăraŭ adevĕrul, saŭ că ar fi avut compătimire pentru disgrația lor și ar fi credut, că eĭ fuseseră pe nedreptul isgonițĭ din biserică. Partisaniĭ luĭ Arie se grăbiră de a preveni pre Episcopiĭ ce-
Anul D.N. 325 ior-l-alte cetățĭ și pentru acest sfîrșit le trimiseră profe-
Constantin siunea lor de credință, și'ĭ rugară ca în casul, când eĭ ar găsi-o că e Ortodoxă, să scrie luĭ Alexandru, ca să înceteze de a-ĭ persecuta; ĭar dacă ar găsi că e ceva de îndreptat, să aibă buna voință de a le-o spune. Acéstă deputatiune nu le-a fost zadarnică, căcĭ svonul de aceste neînțelegerĭ rĕspândindu-se pretutindenea, ele începură să desbine pre păstorĭ. Uniĭ scriseră luĭ Alexandru ca el să nu admită nicĭ pe Arie, nicĭ pe partisaniĭ sĕĭ la comunicare, până când nu vor retracta învățătura lor, iar alțiĭ 'l rugară nă nu'ĭ înlăture de la biserică. Alexandru vĕdênd, că Arie

e sprijinit de multe persóne însemnate prin elocința lor și prin renumele pietățiĭ lor și între alțiĭ și de către Eusebiŭ Episcopul Nicomidieĭ, bărbat învĕțat și fórte stimat la curte, scrise Episcopilor, ca să nu'ĭ priméscă în comunicarea lor. Acéstă scrisóre întărită fórte tare spiritele, și înferbîntă și maĭ mult disputa. Căcĭ, dupĕ ce Eusebiu și partisaniĭ sĕĭ rugară de maĭ multe orĭ pe Alexandru să nu rupă unitatea, fără a fi putut să'l înduplice, eĭ începură să se plângă de asprimea sa și să susțină cu maĭ multă tărie credința luĭ Arie. Adunându-se decĭ în Bithynia, eĭ scriseră la toțĭ Episcopiĭ de a se împărtășĭ cu partisaniĭ luĭ Arie, ca și cu ceĭ-l-alțĭ Ortodoxĭ și de a sfătui pe Alexandru să se împărtășéscă și el cu dînșiĭ. Alexandru necedând de loc rugăciuniĭ lor, Arie trimise luĭ Paulin, Episcopul de Tyr, luĭ Eusebiŭ, supranumit Pamfilie, Episcopul de Cesareea, luĭ Patrofil, Episcopul de Scytopole, spre a le cere să'ĭ fie permis luĭ și celor-l-alțĭ preoțĭ din partidul sĕŭ, de a îndeplini funcțiunele lor și de a aduna poporul dupre obiceiul ce se observă încă și astădĭ în Alexandria și anume ca preoțiĭ să aibă sub Episcopul bisericĭ unde eĭ adună pe credincioșĭ. Aceștĭ treĭ Episcopĭ adunându-se cu ceĭ-l-alțĭ din Palestina, acordară luĭ Arie cererea sa, 'ĭ permiseră de a aduna poporul, dupre cum era obiceiul, cu condiție de a rĕmânea cu tóte acestea supus luĭ Alexandru și de a'l ruga să'l priméscă la împărtășirea sa. Anul D.N. 325 Constantin

CAPITOLUL XVI.

Impĕratul Constantin îndémnă pe Episcopĭ să se unéscă în cestiunea consubstanțialitățiĭ Fiuluĭ luĭ Dumnedeŭ și în cestiunea celebrăriĭ sĕrbătoriĭ Pasceluĭ,

Dupĕ ce maĭ multe Sinóde s'aŭ ținut în Egipt fără să se fi liniștit neînțelegerile, svonul ce ele produceaŭ se rĕsdândi până în palatul Impĕratuluĭ Constantin, care rĕmase fórte supărat de a vedea că ele turbură religiunea, în timpul când ea începea să se desvolte și că ele întorc pe mulțĭ de a mărturisi acéstă credință. El aruncă vina asupra luĭ Arie și asupra luĭ Alexandru, și'ĭ mustră, că aŭ agitat

o cestiune zădarnică, ce nu trebuea nicĭ odată să le fi intrat în minte, saŭ dacă le-a intrat, trebuia să fi fost ingropată sub tăcere. Că dacă eĭ ar fi avut diferite credințe, n'ar fi trebuit pentru acésta să se despartă: Că trebue a ținea aceiașĭ credință atingĕtóre de providența dumnedeéscă; dar când nu se unesce cineva asupra unor cestiunĭ subtile și grele trebue să le țină în secret. Astfel el le porunci să renunțe la disputele lor și să se unéscă în aceașĭ credință și adaose, că neînțelegerea lor l'a mișcat atât de mult în cât l'a împedecat să facă o călătorie în Orient. Iată ce trimise el să spună luĭ Arie și luĭ Alexandru, atât spre a desaproba îndărătnicia lor, cât și spre a-ĭ îndemna la pace.

El avu încă o simțitóre neplăcere, că uniĭ celebraŭ în orient sĕrbătórea Pasceluĭ altmintrelea de cât ceia-l-alțĭ; căcĭ, de și nu rupseră unirea bisericiĭ, urmaŭ totușĭ obiceiul Evreilor și micșoraŭ prin acéstă deosebire, strălucirea acesteĭ marĭ serbătorĭ. El dorea cu multă patimă să termine aceste neînțelegerĭ, și alese în acest scop pe Osius, Episcop de Cordova, care se făcuse fórte renumit prin îndrăsnéla cu care 'șĭ mărturisi credința în timpul persecuțiunilor și'l trimise spre a se sîrgui de a uni la biserică, atât pre aceĭ ce țineaŭ în Egipt o învĕțătură contrară credințiĭ, cât și pe aceĭ ce celebraŭ în orient sĕrbătórea Pasceluĭ, dupre obiceiul Evreilor.

Anul D.N. 325

Constantin

CAPITOLUL XVII.

Sinodul de la Niceea.

Osius găsind neînțelegerile prea întărîtate spre a le putea liniști și reîntorcêndu-se fără a face nimic, Impĕratul convocă la Niceea, cetate din Bithynia, pre Episcopiĭ tuturor Bisericilor. Păstoriĭ celor treĭ Bisericĭ întemeéte de Apostolĭ veniră la acel Synod, adică, Macariŭ, Episcop de Ierusalim, Eustație, Episcop de Antiochia, cetate pe țĕrmurile fluviuluĭ Oront și Alexandru, Episcop de Alexandria. Iuliŭ, Episcopul de Roma nu putu veni din causa vîrsteĭ sale înaintată; însă Victor și Vincent, preoțĭ aĭ Bisericiĭ sale veniră în locul sĕŭ. Se făcu acolo o minunată adunare de prelațĭ din tóte provinciile, dintre carĭ uniĭ eraŭ renumițĭ

prin sciinţa lor, alţiĭ prin elocinţa lor, alţiĭ prin pietatea lor şi uniĭ prin tóte aceste calităţĭ unite împreună. Eraŭ acolo aprópe treĭ sute două ḑecĭ de Episcopĭ şi o mulţime de preoţĭ şi de diaconĭ, carĭ îĭ însoţiaŭ. Eraŭ şi bărbaţĭ deprinşĭ în arta de a disputa, carĭ eraŭ gata să'ĭ ajute şi să dispună tratarea cestiunilor. Maĭ mulţĭ Episcopĭ privind
Anul D.N. 325
sinodul cum ar fi privit un tribunal, ce ar fi întocmit spre
Constantin
a decide asupra afacerilor lor particulare, interveniră să se reformeze aceia ce le displăcea şi presentară împĕratuluĭ memoriĭ, ce conţineaŭ obiectul plângerilor lor. Fiind-că împĕratul era importunat maĭ în tóte ḑilele cu acusaţiunĭ de acest fel, el amână pe tóte la o ḑi hotărîtă. Când sosi ḑioa aceia, el ḑise: «Tóte aceste plângerĭ vor fi judecate «la ḑiua judecăţiĭ, de către judecătorul comun al tuturor «ómenilor. Nu'mĭ aparţine mie de a le cunósce, mie care «nu sunt de cât un om, fiind-că acusaţiĭ şi acusatoriĭ sunt «Episcopĭ carĭ nu trebuiaŭ să facă nimic şi să'ĭ supună «în a fi judecaţĭ de către alţiĭ. Să imităm milostivirea luĭ «Dumneḑeŭ ertându-ne uniĭ altora şi renunţând la tóte «aceste acusaţiunĭ; să ne unim a examina cestiunile de «credinţă pentru care ne-am adunat.» Dupĕ ce a vorbit ast-fel, el porunci să se arunce tóte memoriile în foc şi hotărî ḑiua în care să se încépă a se discuta cestiunile pentru care se adunaseră. Maĭ înainte de a sosi ḑiua aceia Episcopiĭ se adunară în particular, trimiseră să cheme pe Arie şi fie-care îşĭ dete părerea sa. Dupĕ lungĭ discuţiĭ, uniĭ fură de părere să nu se introducă nimic noŭ contrar credinţiĭ şi aceştia eraŭ ceĭ maĭ simpli, carĭ eraŭ obicĭnuiţĭ să crédă adevĕrurile religiuniĭ, fără a le examina cu prea multă subtilitate. Alţiĭ susţineaŭ din contră, că nu trebuia să se urmeze credinţele celor veechĭ fără să fie examinate. A fost acolo un mare numĕr de Episcopĭ şi de alţĭ clericĭ din suita lor, carĭ câştigară renume prin aceste discuţiĭ şi carĭ se făcură cunoscuţĭ împĕratuluĭ şi Curţiĭ. Atanasie diaconul Bisericiĭ din Alexandria, care însoţise pe Episcopul sĕŭ, avu chiar de atuncĭ principala parte în acéstă importantă afacere.

Anul D.N. 325
Constantin

CAPITOLUL XVIII.

Doui Filosofi convertiți la credință de către persóne simple.

La acel Sinod aŭ fost și filosofi, cari se amestecară în discuții, unii de curiositate să afle de ce era vorba, iar alții de necaz, că Religiunea lor începea să 'și pérdă vada și cu dorința de a disbina pe creștini și de a întreține neînțelegerea dintre ei. Se dice, că unul din ei profitând de elocința sa pentru a insulta simplicitatea preoților, un om simplu, dar care avusese curagiul să mărturiséscă în public credința sa în timpul persecuțiunii, neputându-i suferi îndrăsnéla îi propuse să discute cu dînsul, de și nu sciea nimic din arta de a raționa și de a vorbi. Cei mai puțin serioși cari cunosceaŭ pe bătrân, rîdeaŭ de îndrăsnéla întreprindrii sale, iar cei mai serioși se temeaŭ ca să nu se facă ridicol. Cu tóte acestea prin autoritatea ce el își câștigase, nepermițêndu-le de a'i impune tăcere, el putu vorbi ast-fel: «Filosófe! te conjur în numele lui Iisus Christos de «a mê asculta. Nu e de cât un Dumnedeŭ, carele a făcut «cerul și pămîntul și tóte cele vêdute, carele a făcut tóte «prin puterea cuvîntului sêŭ și a întărit tóte prin sfințenia «duhului sêŭ. Acest cuvînt pre care noi îl numim Fiul lui «Dumnedeŭ, avênd milă de rêtăcirea ómenilor și de necu-«noscința în care trăiaŭ ca dobitócele, a bine voit să se «nască din o femee, a vieṭui între ómeni și a muri pentru «mântuirea lor. El va veni într'o di ca să judece pre fie-«care pentru faptele vieții sale. Noi credem simplu tóte a-
Anul D.N. 325 «cestea. Nu te mai încerca în zadar de a combate adevê-
Constantin «ruri ce nu pot fi înțelese de cât prin credință și nu mai «căuta raționamente pentru a proba că ele aŭ putut saŭ «n'aŭ putut fi îndeplinite. Rêspunde'mi numai dacă credi». Filosoful surprins de acest discurs, rêspunse că crede, mulțumi bătrânului că 'l-a învins, sfătui pe aceia a căror credință ținuse, de a urma pilda sa, spunêndu-le, că el fusese împins de o inspirație dumnedeéscă să mărturiséscă Religiunea creștină. Se dice, că Alexandru, Episcop de Constantinopole făcu o asemenea minune. Când Constantin se reîntórse în acéstă cetate, câți-va filosofi i se plânseră de

schimbarea ce el făcuse în Religiune, şi de noutatea cultuluĭ ce introdusese contra legilor tuturor predecesorilor sĕĭ şi cerură să discute cu Alexandru asupra Religiuniĭ. De şi acest Episcop nu era de loc obicĭnuit în a disputa, el primi acésta din respect, faţă de voinţa Impĕratuluĭ; şi când toţĭ filosofiĭ fură adunaţĭ, el le ḑise să alégă pe unul dintre eĭ spre a lua cuvîntul. Când eĭ aŭ ales pe unul, Alexandru îĭ ḑise: In numele luĭ Iisus Christos îţĭ poruncesc să tacĭ şi îndată tăcu. Las să judece tótă lumea, dacă n'a fost o atât de mare minune de a lega ast-fel limba unuĭ filosof, ca şi aceia de a despica o pétră prin puterea cuvîntuluĭ, dupre cum am auḑit, că a făcut odinióră un óre care numit Iulian, născut în Caldeea.

CAPITOLUL XIX.

Anul D.N. 325

Constantin

Cuvîntarea luĭ Constantin adresată Episcopilor

Episcopiĭ se adunaŭ necontenit, şi avênd pe Arie în mijlocul lor, examinaŭ cu îngrijire aceea ce el rostise. Când sosi ḑiua în care trebuia să ia decisiunea, eĭ se adunară într'o mare sală a palatuluĭ, fiind-că Impĕratul doria să fie şi el de faţă. El trecu prin mijlocul lor, şi aşeḑându-se pe un scaun ce i se pregătise, le poruncĭ să şéḑă pe băncile ce eraŭ aşeḑate de ambele părţĭ de-alungul păreţilor. Atuncĭ Eusebiŭ, supranumit Pamfilie se sculă şi rosti un discurs în onórea luĭ Constantin. Indată ce isprăvi, acest Principe luând cuvîntul ḑise:

«Mulţumesc luĭ Dumneḑeŭ pentru tóte, dar maĭ cu sémă «pentru aceia, că mi-a făcut harul să adun în acest loc «atâţea sfinţi Episcopĭ. Nu'mĭ rĕmâne maĭ mult de cât a dori «să vĕ vĕd unițĭ în aceiaşĭ credinţă, ne găsind nimic maĭ «întristător de cât neînţelegerile ce desbină biserica. N'am «avut nicĭ o dată durere maĭ simţitóre, de cât de a afla, «că aveţĭ între voĭ certurĭ ce n'ar trebui sĕ aveţĭ, fiind, «precum sunteţĭ, servitoriĭ luĭ Dumneḑeŭ şi împărţitoriĭ pă-«ceĭ. Onórea ce am de a mĕ afla pe tron şi de a servi «pe acelaşĭ Domn şi stăpân ca şi voĭ, mĕ face să doresc «un har care nu va fi maĭ puţin glorios vouĕ de a'mĭ face

«cât şi mie de a'l primi şi anume: ca voĭ să examinaţĭ «neînţelegerile şi să le terminaţĭ, pentru ca să înălţăm toţĭ «împreună stégul păceĭ contra zavistieĭ demonuluĭ, care de
Anul D.N. 325 «turbare că am sdrobit puterea usurpătorilor şi a tiranilor,
Constantin «ne-a ridicat aceste dispute şi aceste certurĭ.» Impĕratul rosti acest discurs în latinesce şi puse să fie esplicat şi în grecesce.

CAPITOLUL XX.

Episcopiĭ se unesc la aceiaşĭ învĕţătură. Partisaniĭ luĭ Arie sunt condamnaţĭ la isgonire.

Episcopiĭ începură apoĭ să examineze învĕţătura. Impĕratul îĭ asculta cu răbdare, aprobând pre aceĭ ce ţineaŭ buna credinţă, silindu-se a linişti pre ceĭ îndărătnici şi vorbind tuturor cu bunătate, pre cât putea să'ĭ înţelégă, nesciind de cât slab limba Grécă. In fine eĭ se uniră şi conveniră, că Fiul luĭ Dumnedeŭ e de aceiaşĭ substanţă ca Părintele sĕŭ. Se dice, că n'aŭ fost de cât şapte-spre-dece carĭ aprobară maĭ întâiŭ învĕţătura luĭ Arie, dar că cea maĭ mare parte din aceştia reveniră la părerea celor-l-alţĭ. Impĕratul atribuind uneĭ rîndueli particulare a luĭ Dumnedeŭ potrivirea credinţelor lor, declară că ceĭ ce nu vor asculta aceea ce s'a hotărît de Sinod, să fie condamnaţĭ la isgonire, ca persóne ce s'ar împrotivi judecăţiĭ luĭ Dumnedeŭ însuşĭ. Credusem maĭ întâiŭ de datorie să transcriŭ Simbolul ce fu întocmit în acéstă sfîntă adunare, spre a lăsa posterităţiĭ un monument public al adevĕruluĭ; însă persóne virtuoase, cu care sunt legat prin o strînsă prietenie, sfătuindu-mĕ să trec sub tăcere lucrurĭ ce nu trebuiesc să fie cunoscute de cât de preoţĭ şi de credincioşĭ, am cedat
Anul D.N. 325 păreriĭ lor Căcĭ este probabil, că lucrarea mea va cădea
Constantin în mâinile unor persóne ce n'aŭ de loc cunoscinţă de taĭnele nóstre.

CAPITOLUL XXI.

Arie e condamnat și cărțile luĭ sunt arse.

De și nu vreaŭ să descoper nimic din aceia ce trebue să rĕmână secret, totușĭ nu mĕ pot dispensa de a spune că Episcopiĭ definiră, că fiul luĭ Dumnedeŭ e de aceiașĭ substanță cu părintele sĕŭ și că eĭ înlăturară din biserică pe aceĭ ce ḑic, că a fost un timp, când el nu era, că n'a fost maĭ înainte de a fi fost făcut, că a fost făcut din ceea ce nu era maĭ înainte, că el are o altă natură și o altă substanță ca părintele sĕŭ și că e supus schimbăriĭ. Acéstă mărturisire de credință a fost aprobată de către Eusebiŭ, episcop de Nicomidia, de către Theognis episcop de Nicea, de către Maris episcop de Chalcedona, de către Patrofil episcop de Scytopole, de către Secund, episcop de Ptolemaida în Lybia. Eusebiŭ, supranumit Pamfilie, părea că stă la îndoială cât-va timp de a o aproba saŭ nu; dar în sfîrșit după ce a examinat-o, el o aprobă. Arie și partisaniĭ sĕĭ fură exomuniațĭ de către sinod și fu oprit de a intra în Alexandria. Scrierea ce el întocmise asupra acesteĭ cestiunĭ și care avea ca titlu „*Thalia*“ fu condamnată, precum și expresiunile de care se servise spre a explica vederile sale. N'am citit acéstă scriere, însă am auḑit ḑicêndu-se, că stilul e un stil ordinar și fără șir asemenea aceluia al odelor luĭ Sotade. E bine de a se (Anul D.N. 325) sci, că de și Eusdbiŭ episcop de Nicomidia și Theognis (Constantin) episcop de Niceea aŭ consimțit la expunerea credințiĭ ce se făcuse în sinod, eĭ nu iscăliră depunerea luĭ Arie. Impĕratul Constantin îl trimise în exil și publică un Edict prin care era declarat ca eretic și porunci ca scrierile sale să fie arse, ca să nu maĭ rĕmână nicĭ o urmă din învĕțătura sa, sub pedépsă de mórte contra acelora, carĭ în loc să ardă scrierile sale le va păstra. El scrise maĭ multe scrisorĭ contra luĭ Arie și a aderenților sĕĭ. Intre altele scrise douĕ cătră locuitoriĭ din Nicomidia și din Niceea, spre a'ĭ îndemna de a ține credința ce fusese propusă în Sinod, și de a alege Episcopĭ în locul luĭ Eusebiŭ și al luĭ Theognis pe care 'ĭ codamnase la exil. El amenință prin aceléșĭ scrisorĭ de a pedepsi pre aceĭ ce ar urma rĕtăcirile lor, și esprimă óre-care nemulțămire contra luĭ Eusebiŭ, pentru că

a favorisat odinióră partidul tiranuluĭ, şi a urzit intrigĭ contra luĭ. Eusebiŭ şi Theognis fiind alungaţĭ ast-fel din bisericile lor, Amfion şi Chrest fură aleşĭ în locul lor. Dupĕ ce Sinodul a hotărît neînţelegerile atingĕtóre de credinţă, el regulă ca Sĕrbătórea Pasceluĭ să se celebreze în aceiaşĭ ḑi de tótă biserica.

Anul D.N. 325
Constantin

CAPITOLUL XXII.

Acesiŭ, Episcopul Novatienilor e invitat să asiste la Sinod.

Se ḑice, că Impĕratul Constantin dorind fórte mult să unéscă pre toţĭ creştiniĭ, el învită pre Acesiŭ Episcopul Novatienilor de a asista la Sinod, şi că arătându-ĭ cele ce se hotărîse relativ la credinţă, şi la celebrarea Sĕrbătoriĭ Pasceluĭ, 'l întrébă dacă consimte la acésta: şi că Acesiŭ respunḑĕndu-ĭ că nu era nimic noŭ în acéstă definiţiune, că el ţinuse tot-déuna acéstă doctrină şi celebrase tot-déuna Sĕrbătórea Pasceluĭ ast-fel, Impĕratul 'ĭ ḑise, pentru ce dar vĕ despărţiţĭ de la comunicarea acelora a căror învĕţătură ţineţĭ? Acesiŭ arătând deosebirea ce se nascuse între Novat şi Cornilie sub domnirea luĭ Decie, şi declarând că el ţinea şi credea, că aceĭ ce sĕvîrşise dupĕ botezul lor vre unul din păcatele pe care Scriptura le numesc păcat de mórte, eraŭ nevrednicĭ de împărtăşirea bisericiĭ, şi că ertarea acelor păcate, depinde numaĭ de voinţa luĭ Dumneḑeŭ, ĭar nu de voinţa preoţilor. Constantin 'ĭ ḑise, ĭa o scară Acesie şi sue-te singur la ceriŭ. Ceia ce mĕ convinge, că el 'ĭ ḑise acésta, nu spre a'l lăuda, ci spre a'l mustra, că fiind om, el se considera scutit de păcat.

CAPITOLUL XXIII.

Pafnutie împedică să nu facă Sinodul un Canon, prin care obliga pre clericĭ la celibat.

Sinodul dorind să reformeze moravurile clericilor, făcu maĭ multe legĭ ce se chiamă Canóne. Uniĭ din prelaţĭ pro-

punênd să nu maĭ fie permis pe viitor Episcopilor, Preoţilor, Diaconilor, şi Ipodiaconilor de a locui cu femeele ce luaseră în căsătorie înaintea hirotonieĭ lor, un anume Pafnutie se sculă şi se opuse la acésta ḑicênd, că căsătoria e o stare onorabilă, şi o stare de castitate, că legea ce se propune ar fi cu greŭ de păzit şi ar servi să dea loc la neînfrînare, atât clericilor cât şi femeelor lor; că vechea tradiţiune a bisericiĭ era ca aceĭ ce fuseseră înaintaţĭ la hirotonie în celibat să nu se maĭ pótă însura; dar că ceĭ ce se însuraseră înainte de a fi hirotoniţĭ să nu se desparţă de femeele lor. Iată propunerea ce făcu Pafnutie, de şi el nu era însurat. Sinodul o admise, şi în loc de a face un Canon asupra acestuĭ subiect, lăsă la libertatea clericilor de a face cum le-ar plăcea. Sinodul făcu maĭ multe alte Canóne pentru conducerea bisericiĭ. Fie-care le póte ceti, pentru că ele sunt în mâĭnele întregiĭ lumĭ.

CAPITOLUL XXIV.

Anul D.N. 325

Constantin

Despre hirotoniile făcute de Meletie.

Sinodul examinând puterea ce avusese Meletie în Egipt, hotărî ca el sĕ rĕmână în cetatea Licieĭ cu calitatea de Episcop, fără a face nicĭ o hirotonie. In privinţa acelor ce primiseră de la el hirotoniile, Sinodul le permise să rămână în împărtăşirea bisericiĭ şi în exerciţiul slujbeĭ lor, cu condiţiune numaĭ să nu aibă rang de cât în urma celor-l-alţĭ clericĭ şi că ar putea totuşĭ să le urmeze dupĕ mórtea lor, dacă vor fi apreciaţĭ ca demnĭ de popor şi dacă Episcopul va consimţi la acésta.

Iată ce găsi Sinodul de cuviinţă să rostéscă spre a pedepsi îndrăsnéla cu care Meletie usurpase dreptul de a hirotoni în prejudiciul luĭ Petru, Episcopul de Alexandria, carele maĭ pe urmă luă cununa martiruluĭ, în timpul, când fu nevoit să se retragă spre a evita furia persecuţiuniĭ.

CAPITOLUL XXV.

Anul D.N. 325

Constantin

Onorurĭ făcute Episcopilor din partea Impĕratuluĭ.

Când Sinodul şi-a terminat lucrările,—se făcură în al douĕ-ḑecilea an al domnireĭ luĭ Constantin, veseliĭ publice, carĭ se reînoesc la toţĭ ḑece anĭ, numĕrând de la începutul fie-căreĭ domnirĭ,—el dete o masă mare şi darurĭ Episcopilor şi când eraŭ gata să plece spre a se reîntórce la bisericile lor, el 'ĭ îndemnă să ţinĕ cu toţĭ aceiaşĭ învĕţătură fără a maĭ avea între eĭ vre-o neînţelegere. Congediindu'ĭ el stărui sĕ se róge luĭ Dumneḑeŭ pentru dînsul, pentru familia sa şi pentru Imperiŭ. El scrise la tóte bisericile spre a le informa de cele ce se făcuse în Sinod şi în deosebi bisericiĭ de Alexandria, spre a o îndemna să priméscă definiţiunea ce se hotărîse dupĕ o seriósă cercetare şi o matură deliberare, de cătrĕ un mare numĕr de Episcopĭ, plinĭ de duhul luĭ Dumneḑeŭ.

CARTEA A DOUA

CAPITOLUL I-iŭ.

Anul D.N. 326

Constantin

Aflarea Crucii și a cuielor Mântuitoruluĭ

Sinodul din Niceea terminându-se astfel cum am spus, Episcopiĭ plecară spre a se reîntórce la bisericile lor. Constantin fu încântat de bucurie să-ĭ vadă uniți în aceiașĭ credință și spre a mărturisi luĭ Dumneḑeŭ recunoscința sa pentru acésta, dispuse să se zidéscă o biserică în Ierusalim la locul numit Calvariŭ. Elena, mama sa, merse în aceiașĭ cetate în acelașĭ timp, cu scop de a face acolo rugăciunele sale și de a cerceta sfintele locurĭ. Zelul de care era însuflețită pentru Religiune o făcea să doréscă maĭ presus de tóte să găséscă Crucea Mântuitoruluĭ. Insă nu era ușor de a o găsi, precum nicĭ mormîntul sĕŭ, pentru că păgâniĭ pentru a strivi Religia creștină în nascerea sa, umplusese cu pămînt locul Învieriĭ și al Calvaruluĭ, 'l închisese cu un zid și ridicase acolo un Templu în onórea luĭ Venus. Eĭ se convinseră, că atuncĭ când creștiniĭ ar voi să mérgă la locul de care vorbesc, s'ar crede că eĭ ar adora pe Venus, și că timpul ștergênd memoria primuluĭ obiect al cultuluĭ lor, n'ar lăsa de cât rătăcirea celuĭ de al douilea, fără ca noĭ sĕ avem vre un mijloc de a desamăgi popórele. Inșelătoria fu totușĭ descoperită și acest loc ce inimiciĭ biserăciĭ ascundeaŭ cu atâta îngrijire, fu arătat de un evreŭ care păstrase în memorie de la părințiĭ sĕĭ, unde

Anul D.N. 326 Constantin era vorbit despre acésta, saŭ maĭ bine fu revelat în timpul somnuluĭ saŭ altfel unor persóne piόse. Căcĭ, când vroesce Dumneḑeŭ să facă ceva vĕdit n'are nevoe de serviciul ómenilor. Dupĕ ce aŭ săpat din porunca Impĕratuluĭ, se găsi de o parte mormîntul, de unde Mântuitorul înviase și de alta, treĭ crucĭ și o scrisóre pe care eraŭ scrise aceste cuvinte în ebresce, în grecesce și în latinesce: *Iisus din Nazaret, Impĕratul Jidovilor.* Acéstă scrisóre fusese făcută și pusă deasupra capuluĭ Mântuitoruluĭ din porunca luĭ Pilat, precum e scris în Evangelie. Dupĕ tóte aceste, era fórte cu greŭ de a recunósce adevĕrata cruce, pentru că scrisórea fusese deslipită și crucele fuseseră aruncate fără regulă de către soldațĭ, când deslegaseră trupurile. Istoria mărturisesce, că eĭ găsiră pe Mântuitorul mort pre cruce și că rădicêndu'l 'l dădură spre a'l îngropa. Iar celor douĭ tâlharĭ, le sdrobiră fluerele pentru a le grăbi mórtea și aruncară crucele la întêmplare. Căcĭ, fiind-că era târḑiŭ și pentru că se grăbeaŭ să se retragă, e probabil, că eĭ nu ș'aŭ dat ostenélă de a le așeḑa în rînduéla în care fuseseră puse pentru executare. Trebuea decĭ, ca Dumneḑeéscа putere să arăte vre un semn dupre care să se recunóscă crucea Mântuitoruluĭ și ĭată semnul ce a binevoit a da. Era în Ierusalim o dómnă de bun ném, fórte bolnavă, la care merseră Macarie Episcopul acesteĭ cetățĭ, cu Elena mama Impĕratuluĭ și dupĕ ce aŭ făcut rugaciunele sale, el declară adunăriĭ, că crucea prin care acea dómnă s'ar vindeca, aceia va fi recunoscută de cea adevĕrată. Făcêndu-o decĭ să se atingă de câte trele cruci, cele douĕ dintăiŭ nu'ĭ aduseră nicĭ o alinare, ĭară cea de a treia o vindecă atât de perfect, că îndată ce se atinse de ea, bolnava deschise ochiĭ, 'șĭ recăpătă puterea și se sculă. Se ḑice, că și un mort fu înviat tot în acelașĭ chip. Partea cea maĭ mare din acéstă cruce se păstréză încă și astăḑĭ la Ierusalim într'un sicriŭ de argint. Cea-laltă parte fu trimisă cu cele treĭ cuie de Impĕrătésa Elena, luĭ Constantin fiul sĕŭ. Se ḑice, că el făcu din ele o cască și o zăbală, ca și cum spre a îndeplini acéstă prorocie a luĭ Zahariea: *și va fi cea de preste frîul caluluĭ tĕŭ sfînt Domnuluĭ celuĭ Atot-puternic.* Nu e de mirare acéstă prorocie, fiind-că însușĭ păgâniĭ sunt de acord, că Sibilla făcuse o asemenea preḑicere în aceștĭ terminĭ.

Cât de fericit a fost lemnul, pe care Dumnedeŭ a fost legat!

Am spus tóte aceste lucrurĭ dupĕ cum le-am audit de la ceĭ ce eraŭ bine informațĭ asupra lor, și cari le primiseră din tradițiune, saŭ cari le scriseseră pentru a le împărtăși și altora.

CAPITOLUL II.

Pietatea Eleneĭ, mama luĭ Constantin.

Impĕratul Constantin, hotărînd, dupĕ cum am spus, de a face să se zidéscă o biserică în Ierusalim, însărcină pre Guvernatorĭ să aĭbă grijă, ca biserica să fie cea maĭ măréță și cea maĭ frumósă posibil. Elena, mama sa făcu altele douĕ, una la Betleem locul nascereĭ Mântuitoruluĭ și alta pe muntele Olivelor, de unde s'a înălțat la ceriŭ. Intre probele ce ea dădu de o pietate deosebită se dice, că ea făcu un ospĕț unuĭ fórte mare numĕr de sfinte fecĭóre din Anul D.N.
cetatea Ierusalimuluĭ, că ea le dădu de spălat și le servi 328
la masă. Visitând cetățile din Orient, ea făcu darurĭ bise- Constantin
ricilor, îmbogăți pre aceĭ ce fuseseră lipsițĭ de averele lor, mângâe pre săracĭ, rechiemă pre exilațĭ, liberă pre ceĭ închișĭ în temniță și pre ceĭ ce lucraŭ la metalurĭ. Atâtea fapte sfinte n'aŭ remas lipsite de recompensa ce li se cuvenea. Ea s'a rîdicat în cursul acesteĭ viețĭ la culmea măriiiĭ omenescĭ. Ea a fost proclamată Impĕrătésă; Ea a făcut să se bată monedă de aur cu imagina sa; Ea a luat banĭ din tesaurul de iconomie și a dispus de eĭ cum a voit. Mórtea sa n'a fost maĭ puțin gloriósă de cât viéța sa; căcĭ murind la vîrsta de opt-decĭ de anĭ, ea a lăsat pre fiul sĕŭ și pre nepoțiĭ sĕĭ stăpânĭ aĭ lumeĭ. Și dacă reputația ce remâne dupĕ mórte face o parte din fericirea omenéscă, numele sĕŭ nu va putea să fie șters nicĭ odată din memoria ómenilor, fiind că sunt douĕ cetățĭ, una în Bithinia și alta în Palestina, care'l vor conserva posterităței.

CAPITOLUL III.

Intemeerea Constantinopoluluĭ.

Impĕratul Constantin consacră tóte îngrijirile sale pietățeĭ și înălța bisericĭ în tóte părțile Imperiuluĭ. El înălță cele maĭ mărețe bisericĭ în cele maĭ mărĭ cetățĭ, precum în Nicomidia, în Antiochia și în Bizanț. El întreprinse să înalțe pre acésta din urmă la o mărime egală cu biserica din Roma. Căcĭ, dupĕ ce reuși în tóte planurile sale și a terminat cu fericire rĕsbóele, el se hotărî de a întemeea o cetate care se pórte numele sĕŭ, și care să nu fie maĭ puțin renumită de cât Roma. Pentru acest sfîrșit el alese un plaiŭ dealungul Hellespontuluĭ, unde era mormîntul luĭ Ajax și unde fusese odinióră lagărul Grecilor, când eĭ asediară Troia. El proectă acolo planul uneĭ cetățĭ, și înălță porțĭ ce se vĕd încă și astădĭ, de ceĭ ce călătoresc pe acéstă mare. Insă Dumnedeŭ i se arătă nóptea în vis și-ĭ porunci să alégă un alt loc. Conducêndu-l ca și de mână la Bizant, cetate din Thracia, dincolo de Calcedonia, cetate din Bithinia, el 'ĭ dise să o reclădéscă și să-ĭ dea numele sĕŭ.

Dupre poruncile luĭ Dumnedeŭ, el adaogă zidurile cetățiĭ din Bizanț, făcu să se zidéscă mulțime de case frumóse; și pentru că nu era acolo îndestuĭ locuitorĭ spre a le umplea, a dispus să vină din ceĭ maĭ distinșĭ, atât din Roma, cât și din provinciĭ. El impuse dăjdiĭ spre a le întrebuința la înfrumusețarea cetățiĭ și la nutrirea poporuluĭ; făcu un hypodrom, fôntânĭ, galeriĭ, o numi Constantinopole și noua Roma, și o făcu Capitala Cetăților Imperiuluĭ, a laturilor de Nord de Orient și de amĭadă-di, de la Dunăre și cetatea de Duras, până la aceea de Cyrena și până la Lybia. Făcu acolo un Senat egal celuĭ de la Roma, și.ĭ atribui aceleașĭ onorurĭ și aceleașĭ privilegiĭ ca acele de care se bucură Romaniĭ. In fine el reuși în planul ce avea de o egala cu vechia Capitală a imperiuluĭ, fiind sigur că ea e și maĭ populată și maĭ bogată.

Nu pot atribui o crescere atât de grabnică și atât de extraordinară, de cât pietățiĭ locuitorilor și liberalitățiĭ ce eĭ aŭ făcut fată de săracĭ. Eĭ aŭ un zel atât de mare pentru credință, că maĭ nu e evreŭ între eĭ, nicĭ păgânĭ pe

cari eĭ să nu-ĭ fi convertit. Cetatea de Constantinopole începênd a porunci naţiunelor în acelaşĭ timp, pe când Religiunea nóstră începuse să se rĕspândéscă şi să se desvolte, ea n'a fost nicĭ odată pângărită prin templurĭ, prin altare, nicĭ prin sacrificiĭ ḑeilor, afară de cât sub domnirea luĭ Iulian, care autoriză idolatria pentru puţin timp. Constantin dorind în mod pasionat de a onora acéstă cetate, care purta numele sĕŭ, înălţă acolo un mare numĕr de bisericĭ frumóse. Dumneḑeŭ mărturisi prin semne vĕḑute, cât 'ĭ era de plăcută dedicarea lor.

Cea maĭ renumită şi maĭ frequentată, atât de cătrĕ aĭ ţĕriĭ, cât şi de cătrĕ streinĭ, e aceia, care e zidită în locul numit Hesties. Acum se numesce Mihailion. Ea e la drépta celor ce merg în cetate prin Marea-Négră; nu sunt de cât treĭ-ḑecĭ şi cincĭ de stadiĭ pe mare, dar sunt maĭ mult de şépte-ḑecĭ pe uscat, când se ocolesce golful. S'a numit ast-fel, pentru că se crede că s'a arĕtat acolo sfîntul Arhangel Mihail.

Eŭ pot mărturisi de binefacerile ce am primit prin mijlocirea sa; şi adevĕrul despre cele ce spun, va fi confirmat prin experienţa maĭ multor persóne, care alergând la Dumneḑeŭ în bólele şi în necazurile lor aŭ simţit uşurare.

Aşĭ fi prea lung, dacă aşĭ vroi să spun cu de-amăruntul aceste vindecărĭ miraculóse. Insĕ nu pot tăcea de a spune pre aceia a luĭ Aquilin, renumit advocat, cu care mĕ întălnesc în tóte ḑilele la tribunale.

Voiŭ spune decĭ ceea ce am vĕḑut şi ceea ce am auḑit de la el însuşĭ. Find cuprins de nisce frigurĭ violente, ce proveniaŭ din excesul bileĭ, el luă un medicament. Dar abia 'l luă şi-l vĕrsă îndată; opintirea ce o făcu vĕrsându-o rĕspândi bila în corpul sĕŭ în aşa chip, în cât pelea sa i se coloră cu totul. El nu maĭ putea ţinea mâncarea de atuncĭ şi mediciĭ se desnĕdĕjduiaŭ de vindecarea sa. Find ca pe jumătate mort, el ḑise slugilor sale să-l ducă la biserică cu nădejde saŭ de a se vindeca saŭ de a muri. Când fu dus în biserică, Dumneḑeŭ i se arătă nóptea în vis şi-ĭ porunci să ia o bĕutură compusă din miere, din vin şi din piper. Şi acea bĕutură 'l vindică, de şi doctoriĭ o creḑură prea caldă pentru o bólă ce provenea din bilă. Am auḑit, că Probiun, medicul curţiĭ fu de asemenea vindecat, prin o vedenie extraordinară, de durerile ce avea la picióre. El se făcuse creş-

Anul D.N. 328 Constantin

tin și aproba tóte adevĕrurile Religiunii nóstre, afară numai că găsea straniŭ ca ómenii să fie mântuiți prin cruce. Find-că avea acéstă îndoială în spiritul sĕŭ, el avu o vedenie, care 'i arătă crucea ce era pe altarul acestei biserici și-i declară, că de când crucea a fost consacrată prin suferințile Mântuitorului, nu se mai făcea nimic fără ea, prin slujba îngerilor, nici a ómenilor, fie pentru binele comun al bisericii, saŭ pentru folosul particular al fie-căruï credincios. Neputĕnd istorisi tóte minunile ce s'aŭ făcut în acéstă biserică, am ales pre aceste între cele-l-alte.

CAPITOLUL IV.

Anul D.N. 325

Constantin

Superstiția înlăturată de Constantin.

Cred că sunt obligat să spun cele ce porunci Constantin în privința unui loc ce e aprópe de stejarul lui Manbri. Acel loc se chiamă acum Terebinte. El e la cinci-spre-ḑece stadii de Chebron și la douĕsutecinci-ḑeci de Ierusalim. Istoria Sfîntă mărturisesce, că Fiul lui Dumneḑeŭ se arătă acolo lui Abraam cu îngerii, cari fuseseră trimiși contra Sodomiților și-i preḑise că va fi părinte unui fiŭ. Locuitorii țerii, acei din Palestina, din Fenicia și din Arabia se adunaŭ acolo în toți anii în timp de vară, spre a celebra o sĕrbătóre fórte solemnă. Acolo e și un concurs fórte extra-ordinar de neguțători. Fie-care națiune și fie-care sectă are un motiv particular de a veni acolo. Evreii merg, pentru că ei se cred a fi scoborîtori din Abraam. Păgânii pentru că îngerii s'aŭ arătat acolo și creștinii, pentru că acela ce s'a născut din o Fecióră pentru mântuirea ómenilor, a binevoit odinióră de a se arăta acolo unui om pios. Fiecare aduce acolo închinăciunile sale dupre ideia ce are despre religiune. Unii rógă pe Dumneḑeŭ și alții invócă îngerii, saŭ vĕrsând vin, aprinḑĕnd tămâie, jertfind un boŭ, un țap, un miel saŭ un cocoș. Căci ei păstrézā cu îngrijire cea mai bună victimă ce aŭ, spre a o mânca cu rudele lor în acea sĕrbătóre. Ei nu se apropie în acel timp de femeile lor de și ele se arată atunci în public mult mai mult împodobite de cât în ḑilele ordinare; și acésta saŭ

pentru respectul ce aŭ de sfințenia locului, saŭ de frică de a desplăcea luĭ Dumnedeŭ și de a atrage asupră-le pedepsele rĕsbunăriĭ sale. Eĭ nu'șĭ permit nicĭ cea maĭ mică libertate contrarie onestitățiĭ, de și se culcă toțĭ impreună sub corturĭ; căcĭ nu sunt de loc acolo case, afară numaĭ aprópe de stejar şi de puțul luĭ Abraam. Nu se scóte de loc apă din acel puț în tot timpul sĕrbătoriĭ. Uniĭ aprindeaŭ acolo lumînărĭ prin o superstiție păgână; alțiĭ vĕrsaŭ vin; alțiĭ aruncaŭ banĭ, plăcinte și aromate; și fiind-că apa era stricată prin amestecul tuturor acestor lucrurĭ, nu beaŭ din ea de loc în acel timp. Sócra Impĕratuluĭ Constantin, ducêndu-se în acel loc, în cursul timpuluĭ când se practicaŭ acolo tóte aceste superstițiĭ, ea 'l însciință despre acésta și îndată mustră pe Episcopiĭ din Palestina, de neîngrijirea cu care eĭ suferiseră, ca sfințenia acestuĭ loc să fie profanată prin nelegiuirea libațiunilor și a sacrificiilor, dupre cum se arată prin scrisorile ce scrise asupra acestuĭ subiect, luĭ Macarie Episcopul de Ierusalim, luĭ Eusebiŭ, supranumit Pamfilie, Episcopul de Cesaria și celor-l-alțĭ Episcopĭ aĭ provincieĭ, prin care scrisorĭ le porunci de a dărîma altarul, de a arde statuele și de a face planul uneĭ bisericĭ pentru ca acest loc, departe de a fi pângărit prin religiunea sacrificiilor păgânilor, să fie sființit prin practicarea adevĕrateĭ religiunĭ. El le recomandă încă de a-l însciința dacă vre unul ar continua să aducă jertfe acolo, saŭ de a face óre care ceremonie profană, pentru ca să fie pedepsit dupre cum ar merita. Guvernatoriĭ și Episcopiĭ îndepliniră cu exactitate cele ce eraŭ poruncite prin aceste scrisorĭ.

CAPITOLUL V.

Anul D.N. 381

Constantin

Dărîmarea Templurilor Deilor.

Fiind-că eraŭ în întinsul Imperiuluĭ o mulțime de cetățĭ și de popóre, care printr'un rest de frică și de respect ce păstraŭ imaginilor Deilor, rĕmâneaŭ legațĭ de vechile superstițiĭ și respingeaŭ religiunea chreștină, Constantin se credu obligat de a'ĭ desamăgi și nu găsi mijloc maĭ bun

pentru acest scop, de cât de a'ĭ obicĭnui puţin câte puţin să despreţuéscă templurile şi statuele. Pentru acésta el nu avu nevoie de ostaşĭ; căcĭ poruncile sale fură executate în cetăţĭ şi în sate de către chreştiniĭ curţiĭ sale. Locuitoriĭ nu îndrăsniră să facă nicĭ o împrotivire de frică de a fi maltrataţĭ,, iar preoţiĭ vĕḑêndu-se părăsiţĭ de popor părăsiră acele statuĭ ce le eraŭ atât de preciόse şi care ḑiceaŭ că sunt scoborîte din ceriŭ şi ezpuseră la vederea a tόtă lumea acele locurĭ unde eĭ eraŭ obicĭnuiţĭ să intre singurĭ. Statuile de aur şi de argint fură topite spre a fi prefăcute în monedă. Cele ce nu eraŭ de cât de aramă, dar care eraŭ bine lucrate, fură trimise la Constantinopole unde servesc încă de podόbă în pieţile publice, în Ipodrom si în palat. Acésta fu sόrta statueĭ luĭ Apolon, prin care preotésa 'şĭ spunea Oracoliĭ sĕĭ, a statuelor Muselor carĭ fură aduse de la Helicon, a Tripediilor de la Delfĭ, a statueĭ atât de faimόsă a luĭ Pan, pe care statue Pausanias Lacedemonianul şi cetăţile din Grecia o consacraseră dupĕ victoria câştigată asupra Meḑielor. Se luară uşele şi acoperĕmîntul templurilor, carĭ fiind părăsite ast-fel căḑură cea maĭ mare parte în ruină. Se dărîmă cu totul templul luĭ Esculap, care era la Egida, cetate din Cilicia şi acela al luĭ Venus, care era la Afaca, aprόpe de muntele Liban şi de fluviul Adoris. Aceste douĕ templurĭ eraŭ fόrte renumite
Anul D.N. 331 Constantin şi fόrte frequentate de ceĭ vechĭ. Locuitoriĭ din Egida publicaŭ că Dumneḑeŭ se arăta nόptea bolnavilor în templul lor şi 'ĭ vindică de bόlele lor.

Cât pentru templul din Afacă se vedea acolo în anumite ḑile un foc asemenea foculuĭ uneĭ stele, care trecea pe de-asupra culmeĭ munteluĭ Liban, şi mergea de se stingea în apele fluviuluĭ. Şi eĭ ḑiceaŭ, că acel foc era Uraniŭ saŭ Venus. Tόte acestea contribuiaŭ minunat la planurile Impĕratuluĭ. Căcĭ, uniĭ vĕḑênd, că templurile ce li se păruseră odiniόră atât de sfînte şi atât de venerabile eraŭ atât de mult despreţuite, în cât ele nu maĭ serveaŭ de cât la a aduna paele şi fânul, părăsiră propria lor religiune şi 'şĭ bătură joc de superstiţiunea părinţilor lor. Alţiĭ pismuind fericirea ce aveaŭ creştiniĭ de a fi stimaţĭ de Constantin creḑură de datorie să urmeze religiuniĭ lor. Alţiĭ, examinând învĕţătura nόstră fură îndemnaţĭ, orĭ prin vedeniĭ şi minunĭ, saŭ prin conferinţele ce avură cu Episcopiĭ şi cu Călugăriĭ, să-ĭ re-

cunóscă adevěrul. Dupě acésta cetățile și națiunile întregĭ se convertiră de buna voie la credința creștină. Locuitoriĭ din Majuma, port al cetățiĭ Gaza, cari aŭ fost tot-déuna legațĭ de vechele ceremoniĭ ale păgânismuluĭ se supuseră de odată la învěțătura luĭ Iisus Christos: Și în favórea uneĭ atât de fericite schimbărĭ, Constantin înalță satul la rangul de cetate, și-ĭ dădu numele de Constanța, care era numele aceluĭa din fiiĭ sěĭ, ce-ĭ era maĭ ĭubit. Am audit, că Constantina, cetate din Fenicia primi acest nume tot cu o asemenea ocasiune. Așĭ fi prea lung, dacă așĭ insista să vorbesc de tóte cele-lalte cetățĭ, carĭ îmbrățișară în acel timp de sine însășĭ credința creștină, și care 'șĭ dărîmară templurile și idoliĭ spre a înălța bisericĭ adevěratuluĭ Dumnedeŭ. Anul D·N. 331 Constantin

CAPITOLUL VI.

Convertirea meĭ multor neamurĭ streine.

Religiunea creștină rěspândindu-se ast-fel în tótă întinderea Imperiuluĭ Roman, ea începuse să se rěspândéscă și între neamurile cele maĭ depărtate. Era deja mult timp de când ceĭ ce locuesc pe țěrmurile Rinuluĭ, Celțiĭ ceĭ maĭ depărtațĭ de Galia, și cari se apropie de Ocean, Goțiĭ și cele-lalte popóre, cari sunt ca și eĭ vecinĭ aĭ Dunăreĭ o primiseră și o dată cu primirea eĭ se obicinuiseră cu un fel de de viețuire maĭ nobil și maĭ civilisat, de cât acela ce aveaŭ maĭ 'nainte. Rěsbóele ce avuseră Romaniĭ cu streiniĭ sub Domniile luĭ Galian și a succesorilor sěĭ serviră de ocasiune la convertirea acestor popóre. Căcĭ o mulțime însemnată compusă din deosebite națiunĭ trecênd în acel timp din Thracia în Asia și făcênd acolo o îngrozitóre stricăciune, maĭ mulțĭ preoțĭ ce fuseseră adușĭ captivĭ, vindecară bolnaviĭ și isgoniră demoniĭ cu singur numele luĭ Iisus Christos, duseră o viéță sfîntă și corectă, și biruiră invidia prin virtutea lor, ast-fel că aceste popóre credură, că nu pot face nimic maĭ bine, de cât să-ĭ imite și să recunóscă pre Dumnedeul, pe care eĭ 'l adoraŭ. Fiind decĭ întrodușĭ de eĭ, în adevěrurile religiuniĭ nóstre, eĭ primiră

din mâna lor sfîntul botez, și fură primiți la împărtășirea bisericiĭ.

CAPITOLUL VII.

Convertirea Iberilor.

Anul D.N. 331 Constantin

Se ḑice, că sub domnirea aceluĭașĭ Constantin Iberiĭ veniră la cunoscința luĭ Iisus Christos. Acésta e o națiune fórte numerósă și fórte rĕsboinică, și locuesce dincolo de Armenia, în spre partea Nordului. O creștină, ce era captivă între eĭ fu causa că eĭ renunțară la superstiția părinților lor. Ea avea o credință și o pietate atât de statornică, în cât nu lăsa nimic din asprimea sfintelor sale exercițiĭ în starea în care Dumneḑeŭ permise ca ea să fie adusă și anume ca prisonieră între aceștĭ streinĭ. Ea nu avea o maĭ plăcută ocupație de cât de a-șĭ supune corpul la postirĭ, de a-șĭ sfinți sufletul prin rugăciune și de a cinsti pre Dumneḑeŭ prin laudele sale. Barbariĭ întrebându-o de ce 'șĭ dă atâta ostenélă: Ea le rĕspunse fórte simplu, pentru că Fiul luĭ Dumneḑeŭ vrea să fie ast-fel servit. Barbariĭ mirațĭ de acest rĕspuns, se informară de numele acestuĭ Dumneḑeŭ, și de chipul cum vrea să fie adorat. In acel timp se întîmplă, că un copil era bolnav, și mama sa 'l duse pe la tóte casele, spre a vedea de e cine-va, care să-ĭ dea un remediŭ. Copilul fiind dus și la acea streină și ea 'ĭ ḑise: Eŭ nu cunosc nicĭ un remediŭ cu care trebue să-l ung, nicĭ cum trebue să înlătur rĕul, dar cred, că Iisus Christos, care e Dumneḑeul cel adevĕrat pre care'l adorez, va vindeca pre fiul vostru. Și îndată punêndu-se la rugăciune, ea vindecă pre copil, pe când se credea că e aprópe să-șĭ dea duhul. Curênd dupĕ aceea ea vindecă încă tot cu rugăciune pre femeea Regeluĭ aceleĭ țĕrĭ, de o bólă primejdiósă, o introduse în adevĕrurile credințiĭ luĭ Iisus Christos, și-ĭ spuse că el e Stăpânul sănătățiĭ și al vieții, împărțitorul autoritățiĭ, al puteriĭ și al tuturor celor-lalte bunurĭ, de care pot să se bucure ómeniĭ. Regina cugetând asupra adevăruluĭ cuvîntărilor sale prin proba ce ea făcuse asupra virtuțiĭ eĭ, credu cu statornicie, îmbrățișă Religia creș-

tină și avea o stimă deosebită pentru acéstă streină, care o întrodusese în credința creștină. Regele surprins de o vindecare atât de grabnică și atât de miraculósă, și informându-se de la Regina, femeea sa, despre causa eĭ ’ĭ ḑise, că trebue să recompenseze pre acea streină. Regina ’ĭ rĕspunse, că ea nu pune nicĭ un preț pe darurĭ orĭ cât de marĭ și bogate ar fi, și că nu se bucură de cât de cinstea ce se dă Dumneḑeuluĭ sĕŭ. Pentru acésta, dacă vom vroi să facem ceva care să-ĭ fie plăcut, și care în acelașĭ timp să ne fie și nouĕ spre cinste și folositor, să adorăm pre acel Dumneḑeŭ, care are puterea de a vindeca și de a mântui, care menține când vroésce pre Regĭ pe tron, care smeresce pre ceĭ marĭ, înalță pre ceĭ micĭ, și liberéză pre ceĭ asupriţĭ. De și Regina repetă adese-orĭ aceleașĭ cuvîntărĭ și că ele se păreaŭ probabile Regeluĭ, bărbatul sĕŭ, totușĭ el rĕmânea nehotărît, când se gândea cât de nouă și stranie ĭ-ar fi întreprinderea. Și continua de a fi încă legat prin óre-care respect de religiunea părinților sĕĭ. Câte-va ḑile după aceea mergênd la vînat, se ridicară de odată nișce norĭ, care acoperiră sórele și cuprinseră pădurea cu un întunerec orbitor.

Toțĭ ceĭ ce eraŭ în suita regeluĭ împrăștiindu-se, el rĕmase singur și ne sciind ce să facă, se gândi la Iisus Christos și se hotărî să-l recunóscă și să-l adóreze dacă’l va scăpa din acel pericol. De abea luase acéstă hotărîre și noriĭ se risipiră, aerul se lumină și sórele se arătă. Regele scăpând ast-fel de pericol, povesti Regineĭ, femeia sa ceea ce i se întêmplase, trimise să cheme pe streină și o întrebă, în ce chip Dumneḑeŭ vroesce să fie servit și adorat. După ce i-a explicat acésta, pe cât i-a fost posibil: el adună pe supușiĭ sĕĭ, le expuse binefacerele ce priimise de la bunătatea luĭ Dumneḑeŭ și le explică principiile adevĕrateĭ religiunĭ, de și el nu fusese admis la participarea misterelor. In fine el convinse pe bărbațĭ de a se face creștinĭ, ĭar regina și streina convinseră pe femeĭ. Indată după aceea întocmiră planul uneĭ bisericĭ, cu consimțămîntul întregiĭ națiunĭ. Când partea internă era gata, eĭ pregătiră mașinĭ spre a așeza colónele. Se ḑice, că după ce aŭ rĕdicat douĕ, eĭ depuseră multă ostenélă să ridice pe a treia, dar nu putură isbuti cu tótă dibăcia inginerilor și mulțimea ómenilor ce dedese ajutor. Venind séra și toțĭ lucrătoriĭ retrăgên-

Anul D.N.
Constantin

du-se, streina rĕmase singură acolo și rugă pre Dumnedeŭ tótă nóptea ca să bine voiască să facă astfel, ca să se așeze colóna. Colóna nu era rĕdicată de cât pe jumătate și era atât de înfundată în pămînt cu un capăt, că era cu neputință să o pótă mișca cineva. Insĕ Dumnedeŭ vroia să facă încă și acea minune prin acéstă streină, spre a întări din ce în ce maĭ mult credința Iberilor. Eĭ alergară dis de diminéță la zidirea bisericiĭ lor și aŭ rĕmas surprinșĭ
Anul D.N. de a vedea, că colóna ce eĭ n'o putuseră ridica de la pă-
Constantin mînt, era atârnată în aer d'asupra baseĭ sale și mărturisiră cu toțiĭ, că Isus Christos e singurul Dumnedeŭ. Colona se scoborî încetișor pe basa sa în presența lor, fără ca cine-va să se atingă de ea. Cele-l-alte aŭ fost puse fără greutate și biserica isprăvită în scurt timp cu un zel de necredut. Dupĕ acésta Iberiĭ trimiseră dupre sfatul streineĭ o ambasadă la Impĕratul Constantin, spre a-ĭ oferi alianța lor și spre a-ĭ cere preoțĭ. El primi cu bucurie scrierea despre convertirea acestor popóre la credința, în care sunt fórte tarĭ încă și astă-dĭ și le îndeplini cu mare bucurie tóte cererile lor.

CAPITOLUL VIII.

Convertirea Armenilor și a Perșilor.

Religiunea chreștină se întinse curînd dupĕ aceea la națiunile vecine și primi o însemnată desvoltare. Am aflat că ea fusese îmbrățișată încă maĭ din'nainte de către Armenĭ. Se dice, că Teridat, Regele acesteĭ națiunĭ, fiind convertit la credință prin o minune ce se întîmplase în palatul sĕŭ, dispuse să se publice printr'un crainic, că pe viitor toțĭ supușiĭ sĕĭ să mărturiséscă credința chreștină. Ea se rĕspândi îndată dupĕ aceea între națiunile vecine și făcu un minunat progres. Eŭ cred, că ceĭ dintâĭ Perșĭ carĭ o îmbrățișară fură îndemnațĭ la acésta prin exemplul locuitorilor Osroenieĭ și aĭ Armenieĭ și introdușĭ prin convorbirile ce avură cu bărbațiĭ aleșĭ din aceste douĕ națiunĭ.

CAPITOLUL IX.

Creştinii persecutaţi de către Sapor.

Când numĕrul lor crescu în cursul timpuluĭ şi începură Anul D.N.
să se adune şi a avea diaconĭ şi preoţĭ, Magiĭ carĭ posedă Constantin
ca de drept succesiunea Sacerdoţiuluĭ între Perşĭ şi Evreiĭ, carĭ sunt ca din natură pizmaşĭ şi inimicĭ aĭ prosperităţiĭ chreştinilor, denunţară pe Simion, Archiepiscop de Seleucia şi de Ctesifon, cetăţĭ renumite din Persia, înaintea Regeluĭ Sapor şi'l pârîră că are înţelegere cu Impĕratul Romanilor.

Sapor dând credĕmînt acestor calomniĭ împovără pe chreştinĭ cu imposite şi însărcină să le percépă pe nisce ómenĭ nemilostivĭ, pentru ca asprimea cu care eĭ ar fi trataţĭ şi mizeria sub care ar geme, să-ĭ siléscă să se lepede de credinţa lor. Porunci apoĭ să omóre pe preoţĭ, să dărîme bisericile, să confisce vasele şi ornamentele şi să aducă înaintea luĭ pe Simion, ca pe un trădător şi inimic al statuluĭ. Bisericile fură dărîmate în scurt timp prin furia Magilor şi a Jidovilor. Simion fu pus în lanţurĭ şi adus înaintea Regeluĭ, înaintea căruia 'şĭ arătă virtutea şi curagiul sĕŭ. Căcĭ acest Principe nechemându'l de cât cu scop de a'l chinui, el nu arătă nicĭ o frică şi nicĭ vroi măcar să se prostérnă la pămînt spre a'l saluta. Sapor întrebându'l cu mânie, de ce nu i se închină dupĕ cum avea obiceiul? Pentru că, rĕspunse el, altă dată nu mĕ aducea pus în lanţurĭ spre a mĕ face să mĕ lépăd de adevĕratul Dumnedeŭ. Atuncĭ făceam dupre obiceiŭ, însă acum nu-mĭ e permis să o fac, pentru că vin să lupt pentru apărarea buneĭ învĕţăturĭ şi a adevĕrateĭ pietăţĭ.

Regele 'ĭ porunci să se închine Sóreluĭ şi-ĭ promise de Anul D.N.
va face acésta, să'l recompenseze, iar de nu 'l ameninţă Constantin
să-l nimicéscă cu toţĭ chreştiniĭ. Simion nelăsându-se nicĭ înduplicat prin făgăduinţe, nicĭ sdruncinat prin ameninţărĭ şi rĕspundêndu-ĭ, că nu se va închina nicĭ odată Sóreluĭ şi nu se va lepăda nicĭ odată de religiunea sa, Regele'l trimise în temniţă, credênd că acolo ar putea să'şĭ schimbe credinţa. Usthazad, un bătrân Eunuc, care crescuse pe Sapor şi care avea îngrijirea caseĭ sale, vĕdêndu-l, se sculă spre a'l saluta cu respect. Simion de abia uitându-se la dînsul, îl mustră cu asprime de decadenţa cu care

adorase și se închinase Sórelui, după ce a mărturisit mai 'nainte religia chreștină. Îndată Eunucul începênd să plângă, lepădă haina albă cu care era îmbrăcat, luă alta négră și care e haina de doliŭ și începu să strige la ușa palatului: Nenorocitul de mine, ce rĕsplată pot ascepta de la Dumneḑeŭ de care m'am lepădat, fiind-că Simion, care odinióră era amicul meŭ intim își întórce fața despre mine, fără a vroi să-mi vorbéscă? Sapor trimițênd să'l cheme și întrebându'l care e causa durerii sale și a plângerilor sale, și dacă i s'a întîmplat vre-o nenorocire în familia sa, el rĕspunse: Nu mi s'a întîmplat nici o nenorocire luméscă, dar mai bine ar fi fost să fi vroit Dumneḑeŭ să mi se fi întîmplat tóte nenorocirile lumesci, de cât aceea ce mi s'a întîmplat! Regret de a trăi și de a vedea Sórele căruĭ m'am prefăcut că mĕ închin, spre a asculta poruncile vóstre și de mult timp ar fi trebuit să mor, atât pentru că m'am lepădat de Iisus Christos, cât și pentru că v'am înșelat. Anul D.N. Constantin Apoi se jură în numele lui Dumneḑeŭ Creatorul cerului și al pămîntului că nu-și va mai schimba credința.

Convertirea atât de puțin așteptată a Eunucului, înfurie pre Regele fórte mult în contra creștinilor, pe cari'i învinovățea că l'aŭ făcut să priméscă religiunea creștină numai prin fermecătorii. Cu tóte acestea avênd puțină afecțiune pentru acest bătrân, el făcu tot ce putu, fie prin blândeță, fie prin asprime, spre a-i sdruncina statornicia sa. Dar când vĕḑu că tot ce făcea nu servea la nimic, și că Usthazad protesta, că nu ar fi nici odată atât de nebun să se închine creaturilor, în loc să se închine Creatorului, el porunci să i se tae capul. Pe când executorii îl duceaŭ la supliciŭ, el le ceru puțin timp spre a spune ceva Regelui, și îndată trimise să-i spună prin un eunuc a căruĭ credință o cunoscea. N'am nevoe de mărturia nimĕnui pentru a vĕ asigura de credința statornică cu care v'am servit din tinereța mea și pre Regele, părintele vostru fiind că sunteți mai bine informați despre acésta ca nimeni altul. Nu vĕ cer altă recompensă de serviciile mele, de cât de a nu permite ca acei ce nu vor sci causa morții mele, se crédă că o sufĕr fiind că v'am tradat, saŭ pentru că am fost dovedit părtaș la vre-o crimă óre-care. Pentru acésta vĕ rog de a porunci unui crainic să publice, că se tae capul lui Usthazad, nu pentru că a comis vre o crimă, ci

pentru că e creştin, şi pentru că n'a vroit să se lepede de Dumneḑeul sĕŭ. Sapor porunci unuĭ craĭnic de a publica aceea ce dorea Usthazad; creḑênd că nimenea n'ar maĭ vroi să fie creştin, când vor vedea, că el nu cruţă pre un bĕtrân ce fusese odinióră guvernatorul sĕŭ, şi care-ĭ pastrase tot-déuna o statornică credinţă; şi Usthazad o doria spre a ridica în cât-va scandalul idolatrieĭ sale şi spre a îndemna pre creştinĭ să móră cu statornicie, dupre exemplul sĕŭ, în timp ce el sdruncinase credinţa maĭ multora cari se închinaŭ Sóreluĭ.

CAPITOLUL X.

Creştiniĭ persecutaţĭ de cătrĕ Sapor.

Simeon află în temniţă mórtea ce suferise Ushtazad pentru apărarea credinţiĭ şi aduse mulţumirĭ umilite luĭ Dumneḑeŭ de puterea ce ĭ-a dat. Ḑiua următóre, care era a şasea a sĕptĕmâneĭ, şi care preceda imediat Duminica când se celebréză serbătórea Invieriĭ, Sapor porunci să tae şi capul luĭ Simeon, care fiind adus cu câtə-va ḑile maĭ 'nainte din temniţă la palat, vorbise în faţa sa cu multă îndrăsnélă despre adevĕrul religiuneĭ creştine şi respinsese cu statornicie de a se închina luĭ şi Sóreluĭ. El porunci încă să scóţă din temniţă şi pe alţĭ o sută, între cari se aflaŭ episcopĭ, preoţĭ, şi alţĭ clericĭ, şi să-ĭ omóre în faţa luĭ Simeon. Pe când 'ĭ ducea la locul de chin, primul din Magĭ înaintă în mijlocul lor, şi-ĭ întrebă, dacă vroeaŭ să-şĭ păstreze viéţa adoptând religiunea Regeluĭ şi închinându-se Sóreluĭ. Nicĭ unul din eĭ ne vroind să priméscă viéţa în aşa condiţiune, calăiĭ începură să-ĭ ucidĕ. Simeon 'ĭ îndemna să sufere cu statornicie mórtea, cu nădejdea uneĭ invierĭ glorióse, şi le arată, cu autoritatea sfinteĭ Scripturĭ, că mórtea suferită ast-fel, e o adevĕrată viéţă; în timp ce viéţa celor ce se lépădă de Dumneḑeŭ mişelesce e o adevĕrată mórte; că în curênd eĭ tot vor muri, fără nicĭ o violenţă streină, fiind că mórtea e o urmare firéscă a nasceriĭ; că dupĕ acéstă viéţă, care e atât de scurtă, va trebui să dea sémă exactă de faptele sale, şi să încépĕ o altă Anul D.N. Constantin

viéță, care va avea resplătirĭ vecĭnice pentru virtute, și pedepse vecĭnice pentru crimă. Că dintre tóte virtuțile nu e alta maĭ perfectă, nicĭ maĭ gloriósă, de cât de a muri de bună voe pentru Dumnedeŭ.

Martiriĭ ascultară cu bucurie acéstă cuvîntare a luĭ Simion și merseră veselĭ la mórte. Când aŭ fost omorîțĭ, fu și Simeon omorît cu doĭ preoțĭ din biserica sa, dintre care unul se numea Abdecalas și cel-l-alt Anania.

CAPITOLUL XI.

Continuarea persecuțiuniĭ.

Pusicie, intendent și director al lucrătorilor luĭ Sapor, care asista la acea sîngerósă execuție, vědênd că Anania tremură de frică, în momentul când se pregătea la muncă 'ĭ dise: Inchide ochiĭ, și fiĭ cu bărbăție, căcĭ în curênd veĭ vedea lumina luĭ Iisus Christos. Abia termină acest cuvînt și fu prins și adus înaintea luĭ Sapor. El 'ĭ mărturisi curat, că era creștin; și pentru că-ĭ vorbi cu o mare libertate despre adevĕrul religiuneĭ nóstre, și de nevinovăția martirilor, el fu condamnat la un fel de mórte cu totul barbară.

Calăiĭ îĭ strepunseră gâtul deasupra mușchilor și pe acolo îĭ scóseră limba.

Fiĭca sa, care dedicase luĭ Dumnedeŭ fecĭoria sa, fu denunțată la moment și condamnată la mórte. Anul viitor, în diua când se serba amintirea patimilor Mântuitoruluĭ, și când se pregătea să serbeze amintirea Invieriĭ sale, se publică în tótă Persia un edict, prin care se poruncia ca toțĭ creștiniĭ să fie pedepsițĭ cu mórte. Se dice, că a fost un mare numĕr, care a trecut prin ascuțitul sabieĭ. Magiĭ căutară în cetățĭ și în sate pre aceĭ ce eraŭ ascunșĭ, și maĭ mulțĭ se oferiră de la sine, temêndu-se să nu se pară că trădéză pre Iisus Christos prin tăcerea lor. Maĭ mulțĭ fură executațĭ în palat, și între alțiĭ, Azadas eunucul, de a căruia perdere Sapor avu o simțitóre părere de rĕŭ. El opri după acésta să se maĭ ucidă fără osebire orĭ-ce creștin, și nu permise să se omóre de cât aceĭ ce ar învĕța pre alțiĭ doctrina creștină.

Anul D.N. / Constantin

CAPITOLUL XII.

Martirul Tarbuleĭ, sora luĭ Simeon.

Regina fiind coprinsă în acel timp de o bólă, Tarbula, sora Episcopuluĭ Simeon, fecĭóră piósă, fu arestată cu sora sa, care fiind văduvă, renunțase la o a doua căsătorie, împreună cu o servitóre, carea ducea aceeașĭ viéță de piositate.

Ele fură prinse dupĕ învinovățirele evreilor, că ar fi întrebuințat vrăjĭ contra Regineĭ, spre rĕsbunare, că Simeon a fost omorît. Fiind că bolnaviĭ cred lesne lucrurile cele maĭ triste și cele maĭ funeste, Regina dădù credĕmînt acesteĭ acusațiunĭ, și o primi cu atât maĭ bucurósă, cu cât ea venea din partea evreilor, pe cari 'ĭ credea fórte sincerĭ în cuvintele lor, și fórte credincĭoșĭ față de ea. Ea era aderenta religiuniĭ lor și observa tóte ceremoniile lor. Magiĭ prindênd pre Tarbula și pre cele-lalte douĕ, le tăéră cu ferăstrăile, și legând corpurile lor pe niște furcĭ, sfătuiră pre Regina să trécă prin ele, spre a sfărîma vraja și a fi vindecată de bóla sa. Se dice, că Tarbula era fórte frumósă și că un Mag se îndrăgostise de ea și de aceea trimise să-ĭ promită că o scapă împreună cu tovarășele sale, dacă ar vroi să consimță la propunerea sa. Inse în loc să consimță la acésta, ea 'ĭ împută nerușinarea sa și alergă cu bucurie la mórte, preferind maĭ bine să-șĭ pérdă viéța de cât fecĭoria. Fiind-că prin edictul luĭ Sapor nu maĭ era permis de a persecuta fără osebire pre creștinĭ, ci numai pre preoțĭ și pre doctorĭ, Magiĭ făcură o cercetare asupra lor fórte exactă, în tótă Persia, și maĭ cu sémă în țĕrile Adiabenienilor, unde se găsia un numĕr maĭ mare de creștinĭ de cât în cele-l-alte.

CAPITOLUL XIII.

Martirul Sfîntuluĭ Acepsima și a tovarășilor sĕĭ.

Eĭ prinseră în acelașĭ timp pre Acepsima, Episcop, și pre maĭ mulțĭ clericĭ. Prindêndu-ĭ, eĭ ținură sfat și liberară pre

clericĭ dupĕ ce i-aŭ despoeat de averile lor. Era acolo un preot numit Iacob, care urmă de bună voe pre Acepsima, şi obţinu de la Magĭ permisiunea să rĕmână în temniţă cu dînsul. El 'l servea cu bucurie şi-ĭ lega ranele sale; căcĭ Magiĭ 'l bătuseră cu biciŭ de curele spre a'l sili să se închine Sóreluĭ, şi fiind-că n'a vroit să facă acésta, 'l aruncară ĭarăşĭ în temniţă.

Douĭ preoţĭ, dintre cari unul se numea Aïthalas şi celalalt Iacob, şi douĭ diaconĭ Azadan şi Abdies fură trataţĭ, pentru aceeaşĭ pricină, tot în acelaşĭ mod. Mult timp dupĕ aceea, primul din Magĭ întrebă pre Regele, ce ĭ-ar plăcea luĭ să facă cu aceĭ prisonierĭ, şi obţinênd permisiunea de a-ĭ trata cum ar crede de cuviinţă, afară numaĭ de se vor închina Sóreluĭ, el le făcu cunoscut părerea ce primise. Când eĭ ĭ-aŭ rĕspuns, că nicĭ odată nu vor trăda pre Iisus Christos, nicĭ se vor închina Sóreluĭ, el porunci să-ĭ muncéscă cu o grozavă cruḑime. Acepsima muri rĕmânênd statornic în credinţă. Corpul sĕŭ fu luat şi îngropat de către Armeniĭ ce eraŭ prisonierĭ la Perşĭ. Ceĭ-l-alţĭ fiind bătuţĭ cu biciul fórte cumplit, fără să móră de violenţa acesteĭ pedepse, fură aduşĭ ĭarăşĭ în temniţă. Aïthalas fu din acest numĕr; luĭ i se rupseră braţele prin violenţa cu care 'l întinsese spre a'l bate, aşa că nu maĭ putea să servéscă cu mâĭnile, ci trebuea să i se dea hrană în gură. A fost acolo un numĕr nenumĕrat de preoţĭ, de diaconĭ, de călugărĭ, de sfinte fecióre şi de alte persóne dedicate serviciuluĭ bisericiĭ, a căror virtute fu încununată prin martir. Iată numele Episcopilor, dupre cum am aflat: Barbasim, Pavel, Gaddiab, Sabin, Mareas, Mocius, Ioan, Hormisdas, Papas, Iacob, Romas, Maares, Agas, Bochres, Abdas, Abdies, Ioan, Abraham, Agdelas, Sapor, Isac şi Dausas. Acest din urmă fiind făcut prisonier de către Perşĭ, şi adus dintr'un loc numit Zabdee, el suferi mórtea cu bărbăţie pentru apărarea credinţiĭ cu Mareabd Chorepiscop şi aprópe cu douĕsute-cincĭ-ḑecĭ de clericĭ.

CAPITOLUL XIV.

Martirul unuĭ Episcop numit Mille. Cruḑimea luĭ Sapor contra creştinilor.

Mille suferĭ în acel timp martirul. El purtase maĭ 'nainte armele între Perşĭ; însă după aceea renunţase la acéstă meserie spre a urma modul de vieţuire al Apostolilor. Se ḑice, că fiind hirotonit Episcop al uneĭ cetăţĭ din Persia, suferi acolo diferite muncĭ, şi că neputând convinge pre nimenea să se facă creştin, el pronunţa blesteme contra cetăţiĭ şi o părăsi. Curînd după aceea ceĭ maĭ distinşĭ locuitorĭ supărând pre Regele, el trimise contra lor trupe cu treĭ-sute de elefanţĭ; cetatea fu ruinată până în temelie, ast-fel că semĕnă grâŭ în locul chiar unde fuseseră odinióră casele. Mille merse din evlavie la Ierusalim, ne purtând cu el de cât cartea Evangeliilor, şi de aci în Egipt spre a vedea acolo pre călugărĭ.

Sirieniĭ, cari aŭ scris viéţa sa, sciŭ cât a fost plină de minunĭ. Eŭ nu voiŭ spune nimic maĭ mult, nicĭ de el, nicĭ de alţiĭ, cari aŭ suferit martirul în Persia. Ar fi cu greŭ să fac o povestire exactă de tot ce se referă la eĭ, şi de a vorbi de numele lor, de ţara lor, de felul muncilor lor, şi de cruḑimele nouĭ ce fură inventate contra lor: Voiŭ spune numaĭ, că se asigură, că bărbaţiĭ şi femeele, al căror nume se cunósce, se urcă la şése-spre-ḑece miĭ, şi numĕrul celora-lalţĭ e atât de mare, în cât Perşiĭ, Sirieniĭ şi Edesieniĭ n'aŭ putut nicĭ odată să'l scie adevĕrat, cu tóte mĕsurile ce luaseră spre a'l afla.

CAPITOLUL XV.

Constantin scrie luĭ Sapor în favórea creştinilor.

Impĕratul Constantin fu cuprins de o mare durere când află cruda persecuţiune ce sufereaŭ creştiniĭ în Persia. Pe când el dorea din tot sufletul să-ĭ linişteścă, şi nu sciea ce se facă spre acest sfîrşit, primi ambasadorĭ din partea luĭ Sapor.

După ce le-a acordat cererele lor, și congediindu-ĭ, el credu că a găsit o favorabilă ocasiune să scrie pentru alinarea creștinilor ce eraŭ în Persia, și de a ruga pre Regele să'ĭ trateze cu maĭ multă blândeță. «Nu e nimic, 'ĭ «scrise el, în Religiunea lor, unde să se pótă găsi ceva de «blamat. Când eĭ vroesc să aline mânia luĭ Dumnedeŭ, «eĭ nu se servesc pentru acésta de cât de rugăciunĭ; căcĭ «Dumnedeul lor nu ĭubesce de loc sângele. El nu cere de «cât curățirea unuĭ suflet, care tinde la virtute și la pie-«tate». Impĕratul face apoĭ pre Sapor să spere, că Dumnedeŭ 'ĭ va fi priincios de va trata omenesce pre creștinĭ, și confirmă acéstă speranță prin exemplul celor ce s'aŭ întîmplat atât luĭ Valerian cât și luĭ însușĭ. Cât pentru el, plecase atuncĭ de la Ocean și de la extremitatea Occidentuluĭ cu ajutorul ceriuluĭ, ce-șĭ atrăsese prin pietatea sa, și supusese sub ascultarea sa tot Imperiul, terminase cu fericire maĭ multe rĕsbóe, atât contra streinilor, cât și contra usurpătorilor casnicĭ, și pentru acésta nu sacrificase nicĭ jertfe, nicĭ consultase pre ghicitorĭ, ci făcuse numaĭ o sfîntă rugăciune, și purtase în fruntea armateĭ sale stégul cruciĭ. Pentru Valerian, el domni cu mare fericire, pe cât timp se abținu de a persecuta biserica. Dar după ce începuse să persecute, dreptatea dumnedeéscă 'l dădu Perșilor, și'l lăsa să péră ticăloșesce în mâĭnile lor. Iată ce scrise Constantin luĭ Sapor în favórea creștinilor din Persia, nemulțumindu-se de a trata omenesce pre aceĭ dintre eĭ, cari depindeaŭ de sine, dar căuta să protégă încă și pre aceĭ ce trăiaŭ în țĕrile streine.

CAPITOLUL XVI.

Eusebiŭ și Theognis sunt restabilițĭ în bisericile lor.

Arie obținu curênd dupĕ Sinodul de la Nicea, permisiunea să iasă din locul unde fusese exilat, de și nu obținuse permisiunea de a se reîntórce în Alexandria. Vom spune în cursul acesteĭ lucrărĭ ceea ce făcu el spre a avea libertatea să se reîntórcă în Egipt. Eusebiŭ, Episcop de Nicomidia și Theognis, Episcop de Niceea se restabiliră puțin dupĕ aceea

ı scaunele lor, și alungară pre Amfion și pre Chrest carî ıseseră hirotonițî în locul lor. Pentru a se restabili ast-fel, î presentară Episcopilor o scrisóre, coprindênd un fel de ətractare, în termeniî următorî: «De și am fost condamnațî de către pietatea vóstră, fără să fi fost ascultațî, noî :n'am credut de datorie să rupem tăcerea, spre a ne plânge «de acéstă condamnare. Insă pentru că nu e drept de a «o păzi într'un timp, când ea n'ar servi de cât a acredita «calomnia în contra nóstră: Noî vě declarăm, că suntem «unițî cu voî în aceleașî credințe, că n'am cădut nicî odată «în nicî o rětăcire, și dupě ce am examinat cu luare a«minte termenul de consubstanțial, noî primim pacea din «tótă inima nóstră. Propunênd pentru pacea și liniștea bi«sericiî cugetările ce ne-aŭ venit în spirit, și avênd grijă «de a confirma pre aceî, cărora noî eram obligațî de a face «acésta, am iscălit decisiunea credințiî, fără a iscăli însă «anathemele. Și acésta nu pentru că am fi găsit ceva de «blamat în decisiune, dar pentru că nu eram convinșî, că «acusatul să fi fost așa cum se dicea despre el, și pentru «că scrisorile ce el ne-a scris, și cuvîntările ce el ținuse «în presența nóstră, ne obliga să avem despre dînsul alte «vederî. Noî aprobăm și confirmăm prin acéstă scrisóre tot «ce a plăcut voue să hotărîțî în Sfîntul Sinod; noî apro«băm, nu pentru că ni se urăsce de a rěmânea în exil, «ci pentru că nu vroim să dăm nicî un motiv de a ne bă«nui de eresie. Dacă ne vețî face harul să ne permitețî «de a veni la voî, vețî recunósce, că noî suntem în ace«iașî credință cu voî și cu desăvîrșire unițî la decisiunea «vóstră. Acusatul, îndreptățindu-se de cele ce i se impută «și fiind rechemat, ar fi straniŭ ca noî prin tăcerea nóstră «să dăm probe calomnieî contra nóstră. Vě rugăm decî, «pentru dragostea ce avețî pentru Iisus Christos, de a în«fățișa rugăciunile nóstre împěratuluî și de a porunci grab«nic față de noî cele ce vețî crede de cuviință». Iată cum Eusebiŭ și Theognis schimbându-șî credința, fură pușî iarășî în posesiunea bisericilor lor.

CAPITOLUL XVII.

Atanasie e hirotonisit episcop de Alexandria. Despre tinereţea şi educaţia sa.

In timpul acela Alexandru, episcopul de Alexandria simţindu-se aprópe de sfîrşit, desemnă din orînduiala luĭ Dumneḑeŭ, dupĕ cum sunt convins, pre Atanasie spre a fi succesorul sĕŭ. Se ḑice că acest din urmă încercă să fugă de frică de a fi hirotonisit şi că Alexandru îl sili să priméscă. Apolinarie Sirianul, mărturisesce despre acésta în aceştĭ termenĭ: «Nepietatea face un rĕsboiŭ necontenit «pietăţiĭ. Ea se declară maĭ întîiŭ contra prea fericituluĭ «dascăl al acestuĭ sfînt om, căruia era supus, precum un «fiŭ e supus părinteluĭ sĕŭ şi apoĭ contra luĭ însuşĭ, când «fiind chemat la demnitatea episcopală, el fugi spre a o «înlătura şi fu găsit cu ajutorul luĭ Dumneḑeŭ, care des-«coperise prea-fericituluĭ sĕŭ predecesor, că el era care «trebuia să ocupe acel loc. Când el fu aprópe de mórte, «chemă pe Atanasie care nu era present. Un altul cu «acelaşĭ nume, care era de faţă rĕspunḑêndu-ĭ, el nu-ĭ ḑise «nimic, pentru că nu pre el îl chemase şi continuă neîn-«cetat de a chema, nu pre acel ce era de faţă, ci pre cel-«l'alt ce era absent şi pre care îl hotărî să-ĭ urmeze. Prea-«fericitul Alexandru fiind plin de duhul prorocieĭ ḑise: tu «gândescĭ că aĭ scăpat, Atanasie, dar n'aĭ scăpat, arătând «prin acésta că el era destinat să lupte». Iată ce spune Apolinarie. Arieniĭ asigură, că dupĕ mórtea luĭ Alexandru atât aceĭ ce urmaseră partidul sĕŭ, cât şi aceĭ ce urmaŭ partidul luĭ Meletie rĕmaseră uniţĭ şi că episcopiĭ din Thebaida şi din Egipt adunându-se în numĕr de cinci ḑecĭ şi patru conveniră împreună şi-şĭ promiseră reciproc cu jurămînt, de a nu alege de cât în comun acord un episcop de Alexandria, dar că şapte din aceştĭ episcopĭ hirotoniră în secret pe Atanasie contra voinţeĭ celor-lalţĭ şi contra jurămîntuluĭ lor propriŭ şi că din acéstă pricină maĭ mulţĭ atât din poporul cât şi din clerul din Egipt se depărtară de împărtăşirea sa. Cât pentru mine, eŭ sunt convins, că el a ajuns prin o orînduială particulară a providenţiĭ la demnitatea episcopală, fiind inteligent, elocent şi curagios

spre a resista planurilor inimicilor sĕĭ, ast-fel cum trebuia să fie un episcop în acel timp. El era fórte capabil de a învĕța poporul și de a îndeplini cele-lalte funcţiunĭ păstorale și se pare, că el le-a învĕțat de la sine însușĭ. Se ḑice că i se întêmplă în tinereția sa ceea ce voiŭ povesti aicĭ.

Locuitoriĭ din Alexandria serbéză în toţĭ aniĭ cu o mare solemnitate sĕrbătórea a unuia din episcopiĭ lor, numit Petru, care a suferit odinióră martirul. Alexandru săvîrșind Liturgia în ḑiua aceleĭ serbĕtorĭ dupĕ obiceiŭ, aștéptă pe aceĭ ce trebuia să prânzéscă cu dînsul ; fiind singur, el aruncă ochiĭ în partea măriĭ și vĕḑu de departe nisce copiĭ ce se jucaŭ pe țĕrmul măriĭ și carĭ imitaŭ ceremoniile bisericiĭ. El observă cu plăcere acéstă jucărie pe cât timp le credea nevinovate; dar când vĕḑu că aceĭ copiĭ represintaŭ ceia ce e maĭ sublim și ceia ce e maĭ secret în mistere, el se turbură puțin și chemând pe ceĭ maĭ însemnațĭ din clericiĭ sĕĭ, le ḑise de a aduce la dînsul pe aceĭ copiĭ și-ĭ întrebă cu ce jucărie se jucaŭ și ce fáceaŭ acolo și ce ḑiceaŭ. De o cam dată eĭ nu voiră să mărturisés ă adevĕrul ; dar în fine, silițĭ fiind de Alexandru, eĭ mărturisiră, că Atanasie era episcopul lor și că el botezase câțĭ-va copiĭ. Alexandru trimițĕnd să-ĭ aducă îĭ întrebă cu deamănuntul despre cele ce Atanasie le făcuse și le ḑisese când se jucaŭ, despre cele ce el i-aŭ învĕțat și ce-ĭ rĕspunseseră eĭ ; și recunoscĕnd, că regula bisericiĭ fusese punctual observată, el vorbi despre acésta cu preoțiĭ sĕĭ și creḑură că n'ar trebui să boteze a doua óră pe aceĭ copiĭ, carĭ fuseseră atât de fericițĭ de a primi harul botezuluĭ în chipul acesta. El îndeplini numaĭ cele ce depind cu totul de serviciul preotuluĭ. El trimise pe Atanasie și pe ceĭ-lalțĭ copiĭ, ce avuseseră rolul de preoțĭ și de diaconĭ la părințiĭ lor, recomandându-le de a-ĭ învĕța ast-fel, în cât să devină într'o ḑi demnĭ de funcțiunile ce eĭ voiseră să imiteze. Curênd după aceia el luă pe Atanasie în casa sa și se servi de el în calitate de secretar. Fiind-că el era fórte bine crescut și studiase gramatica și retorica, el dădu probe de înțelepciune și de sciința sa înainte de a fi fost ridicat la demnitatea de episcop. Dar după ce fu ales spre a urma luĭ Alexandru, reputația sa crescu mult maĭ mult de cât maĭ înainte și fu susținută de o parte prin meritul virtuților sale și de alta prin mărturisirea mareluĭ Antonie.

Acest sfînt pustnic mergea la el orĭ de câte orĭ îl chema și aproba credința sa asupra divinitățiĭ fiuluĭ luĭ Dumnedeŭ. In fine, el fu tot-d'a-una amicul sĕŭ intim și avea oróre de inimiciĭ sĕĭ.

CAPITOLUL XVIII.

Atanasie refusă să priméscă pre Arie la împărtășire. Neînțelegerì între Episcopì.

Partisaniĭ luĭ Arie și aĭ luĭ Meletie îl făcură fórte renumit: căcĭ orĭ ce cursă'ĭ întinseseră, eĭ nu-l putură surprinde nicĭ odată. Eusebiŭ, Episcopul de Nicomidia'ĭ scrise, spre a'l îndemna să priméscă pre Arienĭ la împărtășirea sa, și-l amenință de aĭ face mult rĕŭ, dacă ar refusa să-ĭ priméscă. Atanasie neînduplicându-se, nicĭ la rugămințile sale, nicĭ la amenințările sale și susținênd, că nu trebuea nicĭ de cum să se priméscă în biserică autoriĭ uneĭ nouĭ eresiĭ și care fuseseră condamnațĭ de Sinodul de la Niceea. Eusebiŭ făcu ast-fel, în cât Impĕratul permise luĭ Arie să iasă din locul unde fusese exilat.

Voiŭ spune îndată în ce mod se petrecu acésta: Episcopiĭ avură atuncĭ neînțelegerĭ între eĭ, atingĕtóre de termenul de consubstanțial, pe care eĭ îl examinară cu multă exactitate. Uniĭ credeaŭ, că nu l'ar putea aproba fără nelegiuire, fără a ridica Fiuluĭ luĭ Dumnedeŭ subsistența sa, și fără a cădea în rătăcirea luĭ Montan și a luĭ Sabeliŭ. Ceĭ ce'l susțineaŭ n'aveaŭ maĭ puțină îndepărtare de apărătoriĭ credințeĭ contrariĭ, pre cât aveaŭ de păgânĭ și credeaŭ că eĭ introduceaŭ ca și dînșiĭ, pluralitatea Dumnedeilor. Eusebiŭ, supranumit Pamfilie, și Eustație, Episcop de Antiohia luară maĭ mare parte de cât ceĭ-l-alțĭ în acéstă dispută. Căcĭ de și mărturiseaŭ amândoĭ, că Fiul luĭ Dumnedeŭ are propria sa substanță, totușĭ eĭ nu încetaŭ de a se învinovăți unul pe altul, ca cum nu s'ar fi înțeles. Eustatie învinovăția pe Eusebiŭ că a alterat ceea ce se hotărîse în Sinodul de la Niceea și Eusebiŭ susținênd, că el aproba tot ce se hotărîse în acel Sinod, imputa luĭ Eustației, că ținea la rătăcirea luĭ Sabeliu.

CAPITOLUL XIX.

Sinodul de la Antiohia.

Adunându-se un Sinod în Antiohia, Eustaţie fu depus din scaunul acesteĭ bisericĭ. Cea maĭ mare parte ḑic, că el n'a fost depus de cât din ura pentru că susţinea credinţa Sinoduluĭ din Niceea şi pentru că învinovăţia de Arianism pe Eusebiŭ, supranumit Pamfilie, pe Paulin Episcopul de Tyr şi pe Patrofil, Episcopul de Scythopole, a căror credinţă urmaŭ maĭ toţĭ Episcopiĭ din Orient, de şi s'a căutat un alt pretext, care era de a-l învinovăţi, că a desonorat prin crimele sale demnitatea Sacerdoţiuluĭ. Depunerea sa aţîţă o rescólă atât de mare, că puţin a lipsit să nu ia armele poporul. Acésta 'ĭ făcu fórte mult rĕŭ înaintea Impĕratuluĭ, căcĭ îl bănuia că a fost autorul acesteĭ neorînduelĭ. El trimise totuşĭ un oficer din palatul sĕŭ pentru a o linişti prin singura sa autoritate şi fără a da vre-o pedépsă. Aceĭ ce depuseră pe Eustaţie, creḑênd că simţimîntul lor ar fi îmbrăţişat de toţĭ, dacă ar putea pune pe scaunul bisericiĭ din Antiochia un om, care să fie din partidul lor şi tot de odată să fie cunoscut de Impĕrat şi în mare vaḑă pentru învĕţătura şi elocinţa luĭ şi pentru acest sfîrşit aruncându-şĭ ochiĭ asupra luĭ Eusebiŭ, supranumit Pamfilie, eĭ scriseră Impĕratuluĭ, că poporul dorea de a'l avea ca Episcop. Este adevĕrat, că el fusese cerut de către toţĭ atât din popor cât şi din cler, carĭ nu eraŭ amicĭ cu Eustaţie. Insă el scrise Impĕratuluĭ, spre a se apăra de a primi acéstă demnitate; şi Impĕratul aprobând apărarea sa, pentru că era oprit prin regulile bisericiĭ de a trece de la o Episcopie la alta, îĭ scrise, că era fericit de a fi creḑut demn să fie Episcop nu al uneĭ cetăţĭ, ci al lumiĭ. El scrise şi poporuluĭ din Alexandria, spre a-ĭ arăta, că nu trebuie să doréscă pre Episcopul uneĭ alte cetăţĭ, fiind-că nu trebuie să doréscă bunul altuia. In fine scrise Sinoduluĭ şi în scrisórea sa făcu laudă modestieĭ ce avea Eusebiŭ de a refusa Episcopia cetăţiĭ din Antiohia. Şi pentru că auḑise, că Eutroniu din Capadocia şi George din Aretusa eraŭ douĭ preoţĭ cu o doctrină fórte ortodoxă, el recomandă Episcopilor să hirotoniséscă pe unul din doĭ, saŭ pe un

altul óre carele ce'l vor crede demn. Episcopiĭ primind acéstă scrisóre hirotonisiră pe Eufroniu. Am aflat, că Eustaţie a suferit acéstă acusaţiune calomniósă şi acéstă depunere nedréptă cu multă moderaţiune. Era un om, carele, afară de marea sa probitate, câştigase o mare elocinţă, dupre cum se vede din lucrările sale ce sunt întocmite într'un stil demn de ceĭ vechĭ şi cu o mare eleganţă şi puritate.

CAPITOLUL XX.

Maxim urméză luĭ Macarie în conducerea bisericiĭ din Ierusalim.

Marcu care urmase luĭ Silvestru şi care condusese fórte puţin timp dupĕ dînsul biserica din Roma, murind, Iuliu fu ales spre a-ĭ ocupa locul. Cât pentru biserica din Ierusalim, Maxim îĭ luă conducerea dupĕ Macarie. Se ḑice, că acest Macarie îl hirotonisise episcop de Diospole, însă că poporul din Ierusalim, pentru curagiul cu care mărturisise numele luĭ Isus Christos şi pentru renumele celorlalte virtuţĭ ale sale, îl opri, pentru că îl desemnase în taĭnă spre a le fi într'o ḑi păstorul lor. Téma de a nu se produce o rĕscólă, fu causa că s'a ales un alt episcop de Diospole şi că a lăsat pe Maxim la Ierusalim, pentru a-şĭ îndeplini acolo funcţiunile sarciniĭ episcopale, împreună cu Macarie. Aceĭ ce aŭ examinat acéstă afacere cu îngrijire, asigură că Macarie consimţi la dorinţa poporuluĭ ce avea de a opri pe Maxim şi dupĕ ce l'a hirotonisit episcopul de Diospole, se căi că nu l-a destinat maĭ bine spre a-ĭ fi succesor în vederea purităţiĭ credinţiĭ sale şi a feluluĭ cum o mărturisia, care îl făcea atât de iubit poporuluĭ. El se temea ca nu cum-va Eusebiŭ şi Patrofil, partisanĭ aĭ luĭ Arie, să alégă unul dupĕ mórtea sa, care să fie aderent al rătăciriĭ lor; şi se temea de acésta cu atât maĭ mult temeiŭ, cu cât eĭ aţâţaseră deja turburărĭ în timpul vieţiĭ sale şi nu se ţineaŭ în linişte de cât numaĭ dupĕ ce i-aŭ înlăturat de la împărtăşirea sa.

CAPITOLUL XXI.

Unirea dintre partisanii luĭ Arie și aĭ luĭ Meletie. Rătăcirea luĭ Arie favorisată de Eusebiŭ și de Theognis.

Neînțelegerea iscată între Egipteni, nu putuse încă să fie terminată. Sinodul din Niceea condamnase în mod absolut eresia luĭ Arie și primise pe partisaniĭ luĭ Meletie cu condițiunile pe carĭ le-am spus. Când Alexandru se reîntórse în Egipt, Meletie ĭĭ dădu înapoĭ bisericile ce i le usurpase și petrecu restul vieții sale în cetatea de Lyco. Puțin timp după aceia simțindu-se aprópe de sfîrșitul sĕŭ, el numi pe Ión amicul sĕŭ intim, spre a fi succesorul sĕŭ, contra hotărîriĭ Sinoduluĭ și produse ast-fel nouĭ turburărĭ. Când Arieniĭ vĕdură că sectatoriĭ luĭ Meletie turburaŭ biserica, începură și eĭ să se misce. Căcĭ, după cum se întîmplă adese orĭ, că se despart în asemene ocasiunĭ, uniĭ aprobară doctrina luĭ Arie; ceĭ-lalțĭ susținură că era drept că aceĭ ce fuseseră hirotonisițĭ de Meletie, să aibă conducerea bisericiĭ. De și sectatoriĭ luĭ Meletie și aceĭ aĭ luĭ Arie fuseseră în trecut de diferite părerĭ, eĭ se uniră atuncĭ din zavistie fiind-că poporul era fórte unit cu preoțiĭ bisericiĭ catolice și se uniră și eĭ împreună contra cleruluĭ din Alexandria ; atacară pe inimiciĭ lor comunĭ și se apărară contra lor, ast-fel că cu trecerea timpuluĭ, ceĭ ce eraŭ de părerea luĭ Arie, fură numițĭ Meletienĭ în Egipt, de și aceștia nu avuseseră nicĭ o neînțelegere cu catoliciĭ, afară numaĭ aceea ce se atinge de primat și de conducerea bisericiĭ; în timp ce Arieniĭ țin aceiașĭ doctrină ca și Arie Insă de și uniĭ și alțiĭ nu eraŭ unițĭ în ceea ce privesce fondul cestiuneĭ și se condamnaŭ uniĭ pre alțiĭ în adîncul inimiĭ lor, eĭ 'șĭ ascundeaŭ intențiunile spre a reuși în ura comună ce aveaŭ contra catolicilor, și spre a-șĭ ajunge planurile lor. Meletieniĭ discutând adese-orĭ după aceea asupra materiilor contestate, admiseră credințele arienilor și începură să le susțină. Aceste neînțelegerĭ întărîtară din noŭ spiritele, ast-fel că maĭ mulțĭ atât din cler cât și din popor se despărțiră de la împărtășirea celora-lalțĭ. Se reînoi disputa atingĕtóre de părerea luĭ Arie, la Constantinopole și

în maĭ multe alte cetățĭ și maĭ cu sémă în acele din provinciile Bithinieĭ și ale Helespontuluĭ. In fine se ḑice, că Eusebiŭ Episcopul de Nicomidia și Theognis, Episcopul de Niceea, corumpênd pre Secretarul în păstrarea căruia Constantin încredințase actele Sinoduluĭ din Nicea, ’șĭ stterseră iscăliturele lor, și avură cutezanța să propoveduéscă, că Fiul luĭ Dumneḑeŭ nu trebue să fie numit consubstanțial cu Părintele sĕŭ. Se ḑice, că Eusebiŭ fiind pârît despre acésta înaintea Imperatoruluĭ, el ’ĭ rĕspunse cu o mare îndrăsnélă: Dacă acéstă haĭnă, ’ĭ ḑise el, ar fi fost tăétă în presența mea, n’așĭ ḑice nicĭ odată că părțile sunt de aceeașĭ substanță. Impĕratul fu fórte supărat de a vedea renăscêndu-se cestiunĭ, pe care el credea că Sinodul de Niceea le stinsese cu desĕvîrșire. El găsi maĭ cu sémă fórte rĕŭ că Eusebiŭ și Theognis aŭ primit la împărtășirea lor pre óre-carĭ locuitorĭ din Alexandria, a căror doctrină nu era de loc ortodoxă, și pre carĭ Sinodul ’ĭ supusese penitențiĭ, și pre carĭ el însușĭ ’ĭ alungase ca pre principala autorĭ aĭ turburărilor. Uniĭ asigură, că el ’ĭ condamnă la exil pentru acéstă pricină. Dar am spus deja, ceea ce aflasem despre acésta din povestirea acelor ce eraŭ maĭ bine informațĭ asupra acesteĭ cestiunĭ.

CAPITOLUL XXII.

Intrigile Arienilor și ale Meletienilor contra Sfîntuluĭ Atanasie.

Eusebiŭ și Theognis fură ceĭ dintâĭ autorĭ aĭ tuturor relelor de care suferi Sfîntul Atanasie. Fiind-că aveaŭ mare vaḑă pe lângă Impĕratul, eĭ ’l întrebuințară pentru a face ast-fel, în cât Arie cu care eraŭ legațĭ și cu prietenie și cu credința, să fie restabilit în Alexandria și Atanasie să fie alungat. Eĭ ’l acusară înaintea Impĕratuluĭ că a ațîțat tóte turburările de care biserica era neliniștită, că a închis singur ușa celor ce doreaŭ din tótă inima lor să reintre în ea; că spre a restabili pacea și buna înțelegere, numaĭ el singur trebuea să fie depărtat. Aceste acusațiunĭ eraŭ sprijinite de către un mare numĕr de Episcopĭ, și de către alțĭ clericĭ carĭ eraŭ cu Ioan, ce pretindea că e fórte or-

todox, şi cari atribueaŭ luĭ Atanasie şi Episcopilor de partidul sĕŭ tóte violenţele ce fuseserĕ comise precum, aprinderea bisericilor, otrăvirile, chinurile şi uciderile. Insă când Atanasie a scris Impĕratuluĭ, şi prin scrisórea sa a imputat sectatorilor luĭ Ioan, că hirotonia lor era nelegitimă, că eĭ rasturnaŭ ceea ce se stabilise la Sinodul din Niceea; că profesaŭ o periculósă învĕţătură; că intentaŭ acusaţiunĭ calomnióse şi aţîţaŭ rĕscóle contra celor ce ţineaŭ o doctrină ortodoxă, privitóre la divinitate, acest principe nu sciea cuĭ să dea credĕmînt. Fiind-că el era fórte necăjit de acusaţiunele ce amêndouĕ partidele formaŭ necontenit, şi că nu dorea nimic maĭ mult de cât pacea, el scrise luĭ Atanasie să numaĭ refuze nimăruĭ intrarea în biserică, şi dacă va afla că a refuzat-o, 'l va isgoni din Alexandria. Iată termeniĭ scrisóreĭ sale: «Fiind-că cunósceţĭ părerea mea, «nu închideţĭ biserica nimăruĭ din ceĭ ce vor dori să intre «în ea; căcĭ dacă voiŭ afla, că aţĭ închis'o, voiŭ trimite să «vĕ depună şi să vĕ ducă în afară de Alexandria». Insă Atanasie scriind ĭarăşĭ luĭ Constantin şi convingêndu-l, că Arieniĭ nu trebueaŭ nicĭ de cum să fie admişĭ la împărtăşirea bisericéscă, Eusebiŭ se desnădĕjdui de a'şĭ ajunge planurile, în cât timp Atanasie le-ar împedeca şi credu de datorie să se desfacă de el orĭ prin ce mijloc ar fi. Pentru că n'avea însă nicĭ un pretext de a face o întreprindere atât de mare, el promise Meletienilor să le fie favorabil pe lângă Impĕratul, numaĭ să vroéscă eĭ să intenteze o acusaţiune contra luĭ Atanasie. Eĭ îl acusară decĭ maĭ întâiŭ, că a impus Egiptenilor o dajdie asupra tunicelor de in, şi acusatoriĭ asigurară că el le-a cerut, partea lor din acea dajdie. Insă Apis şi Macarie preoţĭ aĭ bisericiĭ din Alexandria, cari eraŭ atuncĭ la curte se siliră de a înlătura acéstă calomnie. Atanasie fiind chiemat spre a rĕspunde la acésta, fu încă acusat că a conspirat contra Impĕratuluĭ şi că a trimis în acest scop o cutie plină cu aur unuĭ óre-care numit Filumen. Insă Impĕratul recunoscênd adevĕrul permise luĭ Atanasie să se reîntórcă în ţara sa şi scrise poporuluĭ din Alexandria că e un bărbat cu o sănătósă învĕţătură, şi de o perfectă dreptate, şi că recunoscuse, că el avea Duhul luĭ Dumnedeŭ şi că nefiind acusat de cât din zavistie nevinovăţia sa triumfase asupra calomnieĭ. Şi pentru că el aflase încă că eraŭ marĭ neînţelegerĭ în Egipt în privinţa

luĭ Arie, și a luĭ Meletie, el îndemnă pre popor prin aceeașĭ scrisóre să reflecteze serios asupra judecăților luĭ Dumnedeŭ să trăéscă în bună înțelegere, că a rĕmas încântat de convorbirea ce a avut cu el; și să depărteze pre aceĭ ce turburaŭ pacea. Iată cum acest Principe lua tóte îngrijirile posibile spre a restabili dragostea și unirea între credincioșĭ.

CAPITOLUL XXIII.

Sfîntul Atanasie e pe nedrept acusat, cum că a tăiat mâna luĭ Arsenie.

Aceste dintâĭ acusațiunĭ ne reușind Meletienilor, eĭ intentară altele nouĭ; una că Atanasie a spart un vas, ce servea la celebrarea Sfintelor mistere, și alta că a ucis pre Arsenie, că ĭ-a tăiat brațul spre a se servi cu el de a face vrăjĭ. Se dice, că acest Arsenie era un cleric care comițênd óre-carĭ crime se ascunsese de frică să fie dovedit și de a fi pedepsit de către Episcopul sĕŭ. Acusatoriĭ luĭ Atanasie căutând pre acest Arsenie cu îngrijire și găsindu-l, ’ĭ promiseră tot felul de protecțiune, și’l duseră în secret într’o Monastire la un preot din amiciĭ și din partidul lor numit Prim. Dupĕ ce l-aŭ ascuns ast-fel, eĭ publicară pretutindenĭ că Atanasie l-a omorît. Eĭ plătiseră pre un călugăr, numit Ioan spre a’l face să sprijine acéstă acusațiune. Svonul despre acésta rĕspândindu-se pretutindenea, și ajungênd până la audul Impĕratuluĭ, Atanasie se temu ca să nu fie condamnat de judecătorĭ preveniți, și întrebuință pre atâta dibăcie pre câtă rĕutate aveaŭ inimiciĭ sĕĭ, și nu uĭtă nimic spre a împedeca, ca adevĕrul să nu fie întunecat prin calomnie. Era cu greŭ de a nimici acusațiunea alt-fel, de cât arĕtând, că Arsenie ce se dicea că el l-a omorît, e viŭ.

El trimise deci să’l caute pe un diacon de a căruĭ credință era fórte asigurat. Acest diacon ducêndu-se în Thebaida, află de la nisce călugărĭ că era ascuns la Prim, și mergênd acolo, nu găsi pre Arsenie pre care’l duseseră în Egiptul de jos, la primul svon al sosiriĭ sale; însă el găsi acolo pre Prim și pre Ilie unul din amiciĭ sĕĭ ce se dicea, că a dus pre Arsenie aiurea, și-ĭ denunță pre amêndoĭ Coman-

dantuluĭ trupelor din Egipt, carele întrebându-ĭ 'ĭ făcu să mărturisescă, că Arsenie e viŭ; că el fusese ascuns în casa lor, şi că se găsesce în Egipt. Atanasie avênd grijă că tóte acestea să fie raportate luĭ Constantin, acest Principe 'ĭ scrise ca el să continue a-şĭ îndeplini funcţiunele sale cu sirguinţa obicĭnuită, fără să se supere de cursele ce Meletieniĭ 'ĭ întindeaŭ, că el sciea, căcĭ nu ĭ-aŭ făcut de cât din zavistie aceste acusaţiunĭ calomnióse ce turburaŭ pacea bisericiĭ, şi că 'ĭ va pedepsi dupre asprimea legilor de nu se vor linisci. El poruncĭ ca scrisórea sa să fie cetită înaintea a tot poporul, pentru ca fie-care să cunóscă intenţiunea sa. Meletieniĭ miraţĭ de aceste ameninţărĭ, trăiră în óre-care linisce. Cu tóte acestea tóte bisericile din Egipt se bucuraŭ de o pace deosebită sub conducerea unuĭ atât de mare Episcop, şi prosperaŭ din ḑi în ḑi prin mulţimea de necreḑut, atât de păgânĭ, cât şi de ereticĭ, pe cari el 'ĭ convertea la credinţă.

CAPITOLUL XXIV.

Indieniĭ se convertesc la Religiunea creştină.

Am aflat, că în timpul acela, popórele cele maĭ depărtate de Indiĭ, ce n'a auḑiseră nimic din predicarea sfîntuluĭ Bartolomeŭ, fură convertite la credinţă prin predicarea unuĭ preot numit Frumentius. E necesar de a aminti cu ce ocasiune a fost el hirotonit, spre a arăta, că Religiunea creştină nu e o invenţiune omenéscă, dupre cum o pretind óre-cari înşelătorĭ, ce spun minciunele cele maĭ decăḑute. Ceĭ maĭ renumiţĭ Filosofĭ aĭ Grecieĭ aŭ avut curiositatea să călătorescă în ţerile streine. Platon amicul luĭ Socrat a stat mult timp în Egipt, spre a afla misterele acestuĭ popor. El s'a dus şi în Sicilia, spre a vedea acolo munţĭ de unde ies fluviĭ de foc, care inundând câmpiile le făcură atât de sterpe, în cât nu pot produce nicĭ arborĭ, nicĭ grâne, întocmaĭ ca şi câmpiile din Sodoma. Empedocle, faimosul Filosof, care a explicat doctrina sa în versurĭ eroice, observând cu atenţie acele focurĭ şi cercetând causa isbucniriĭ lor, se aruncă în lăuntru, fără să scie pentru ce vrea ast-fel de mórte. Democrit, din Insula de Cô mărturisesce el însuşĭ,

că a călătorit mult, și a petrecut opt-ḑecĭ de anĭ în țĕrile streine. Maĭ mulțĭ alțiĭ din ce ceĭ maĭ înțelepțĭ aĭ Grecieĭ, atât vechĭ cât și modernĭ aŭ fost coprinșĭ de aceeașĭ curiositate. Merope, Filosof născut în Tyr, cetate din Fenicia, vroind să le urmeze exemplul, se duse până la Indiĭ însoțit de doĭ tinerĭ ce eraŭ rude cu el, și pe cari-ĭ învĕța, dintre cari unul se numea Frumentius și cela-lalt Edesius.

Dupĕ ce aŭ cutreerat Indiile și aŭ vĕḑut acolo tot ce i-aŭ plăcut, se hotărî să se reîntórcă pe un vas ce era gata să plece pentru Egipt. Vasul ancorând la un port spre a lua apă și óre care provisiĭ, Indieniĭ carĭ rupseseră alianța ce era maĭ 'nainte între eĭ și între Romanĭ, îĭ prinseră și-ĭ uciseră pe toțĭ ceĭ ce eraŭ pe vas, afară de Frumentius și de Edesius, a cărora tinerețe le insuflă compătimire. Eĭ îĭ făcură dar Regeluĭ lor, carele numi pe Edesius, paharnicul sĕŭ și pe Frumentius a căruĭ credință și prudență o recunoscu îndată, visternicul sĕŭ. Dupĕ ce eĭ l'aŭ servit în curs de maĭ mulțĭ anĭ cu o perfectă credință, când era aprópe să móră, i-a liberat și le-a permis să se ducă unde le va plăcea. Eĭ avea gândul să se reîntórcă la Tyr. Insă Regina'ĭ rugă să rĕmână la curte și să ia conducerea afacerilor, până ce Regele, fiul sĕŭ va fi în vîrstă de a guverna prin el însușĭ. Eĭ se înduplecară la rugămintele acesteĭ principese și luară administația Regatuluĭ. Frumintius, fie de la sine însușĭ, saŭ prin o inspirație dumneḑeéscă, se informă dacă sunt chreștinĭ în Indiĭ, saŭ negutătorĭ Romanĭ. Când se găsiră din aceștia și-ĭ aduseră la dînsul, el îĭ primi cu multă bunătate și le porunci să zidéscă bisericĭ spre a se aduna în ele și spre a servi pe Dumneḑeŭ dupre obiceiul și ceremoniile ce se observaŭ în tótă întinderea Imperiuluĭ Roman. Când Regele ajunse la vîrsta de maturitate, eĭ îl rugară și pe Regina muma sa de a le permite să se reîntórcă în țara lor. De și plecarea lor fu fórte întristătóre pentru acest Principe și Principesă, totușĭ eĭ nu consimțiră să maĭ rĕmână. Edesius se duse la Tyr spre a-șĭ vedea părințiĭ acolo și dupĕ puțin timp fu înălțat la cinstea
Anul D.N preoțieĭ. Frumentius preferând pietatea și serviciul luĭ Dum-
Constantin neḑeŭ, iubireĭ de patria sa și de rudele sale, se duse la Alexandria, vorbi acolo cu Atanasie, îĭ descrise starea în care era religiunea chreștină în Indiĭ și nevoĭa ce aveaŭ de

un Episcop. Adunând preoţiĭ ce eraŭ atuncĭ în clerul sěŭ şi convorbind cu eĭ asupra acesteĭ cestiunĭ, fu de părere că nimenĭ n'ar fi atât de propriŭ ca Frumentius spre a fi Episcop de Indiĭ, fiind-că el aruncase deja acolo primele seminţe ale credinţiĭ. Frumentius reîntorcêndu-se decĭ în Indiĭ, îndeplini acolo cu atâta demnitate funcţiunile sarcineĭ episcopale, în cât n'a fost maĭ puţin admirat de cât un apostol. Dumnedeŭ îl făcu renumit prin minunile şi prin vindecările extra ordinare.

CAPITOLUL XXV.

Sinodul din Tyr. Depunerea sfîntuluĭ Atanasie.

Rěutatea inimicilor sfîntuluĭ Atanasie născu nouĭ încurcăturĭ şi aţiţară contra luĭ ura Impěratuluĭ şi un mare număr de acusatorĭ. Principele importunat de plîngerile lor şi de strigătele lor, convocă un sinod la Cesareea, cetate din Palestina. Téma ce avu Aţanasie de a fi apăsat prin meşteşugirile luĭ Eusebiŭ, Episcopul de Cesareea, ale luĭ E-Eusebiŭ Episcopul de Nicomidia şi ale altora din partidul lor, îl împiedică de a veni la acel Sinod, de şi a fost invitat. El amână timp de treĭ-decĭ de lunĭ de a se înfăţişa la Sinod, cu tóte stăruinţile ce se întrebuinţară spre a-l face să vină. Dar în fine, el fu constrîns să se ducă în acea cetate. Episcopiĭ din orient ce eraŭ acolo adunaţi îl siliră să rěspundă la acusaţiunea formată contra luĭ, din partea luĭ Ión, prin Calinic Episcopul şi prin Ischirion preotul. Capetele acesteĭ acusaţiunĭ eraŭ, că el distrusese un vas ce servea la celebrarea sfintelor Mistere; că rěsturnase scaunul Episcopal; că de maĭ multe orĭ pusese în fiare pe acest Ischirion şi că l'a acusat în mod calomnios înaintea luĭ Higin, guvernator de Egipt; că a aruncat cu pietre în statuile Impěratuluĭ; că a depus pe Calinic, Episcopul de Pelusa, ce se împărtăşise cu Alexandru, din ură că a refusat să se împărtăşéscă cu dînsul, până ce se va fi justificat de ceea ce era acusat, că a încredinţat conducerea bisericiĭ din Pelusa unuĭ preot numit Marcu, de şi el fusese depus; că a pus sub paza soldaţilor pe Calinic, l'a-

muncit și l'a târît înaintea Tribunalelor. Pe lângă acestea eraŭ maĭ mulțĭ Episcopĭ din partidul luĭ Ión, precum Euplu, Pachomie, Isac, Achilas și Hermeon, cari-l acusaŭ, că a comis violențe și ultragiĭ. Maĭ mult, eĭ îl acusaŭ toțĭ împreună că n'a fost ridicat la demnitatea episcopală de cât prin călcarea de jurămînt a câtor-va persóne; pentru că Episcopiĭ se uniseră cu toțiĭ, că nicĭ unul nu va fi hirotonit, maĭ 'nainte de a se justifica înaintea lor de crimele ce'ĭ eraŭ imputate; că i-aŭ înșelat nevroind să le dea nicĭ o satisfacere de când eĭ se despărțiseră de împărtășirea sa; ci din contră, că le-aŭ făcut violențe și i-aŭ aruncat în temniță. Eĭ reînoiră dupĕ acésta acusațiunea, că a o-
Anul D.N. morît pe Arsenie și că i-a tăiat mâna; și pe cum se în-
335. tîmplă de obiceiŭ în afacerile unde maĭ mulțĭ conspiră spre
Constantin a perde pe un inimic comun, apărură de odată nouĭ acusatorĭ, carĭ pînă atuncĭ trecuseră tot-déuna de amicĭ a-ĭ acusatuluĭ. In fine se citi o scrisóre coprindênd aclamațiunile ce făcuse poporul din Alexandria cu acéstă ocasiune și prin care aclamațiunĭ se părea că refusă să se adune în biserică, ca dupre obiceiŭ. Atanasie fiind silit să se justifice și înfățișându-se de maĭ multe orĭ înaintea judecătorilor, respinse unele din acusațiunĭ ce eraŭ formate contra luĭ și ceru timp spre a rĕspunde la cele-l-alte. El era într'o extremă nehotărîre, când se gândea la trecerea ce aveaŭ acusatoriĭ sĕĭ pe lângă judecătorĭ, numĕrul sectatorilor luĭ Arie și aĭ luĭ Meletie, cari eraŭ gata de a depune contra luĭ, indulgența de care usaŭ către acusatoriĭ sĕĭ, dupĕ ce el le-aŭ dovedit calomniĭ, precum era casul luĭ Arsenie, căruia se dicea că el i-a tăiat brațul și în casul uneĭ femeĭ, căreia se dicea, că el îĭ dăduse banĭ spre a o conrupe. Se recunoscuse fórte lămurit, nu numaĭ falșitatea, ci încă și nelegiuirea acestor douĕ acusațiunĭ. Pe când acea femee acusa pe Atanasie în presența Episcopilor că a violat'o, Timoteiŭ, preotul bisericiĭ din Alexandria care era lângă Atanasie și care se înțelesese cu el de a rĕspunde acesteĭ femeĭ îĭ dise: Ce! eŭ te-am violat? Femeea-ĭ rĕspunse da! și-ĭ arătă împrejurările loculuĭ și ale timpuluĭ. Cât pentru Arsenie, Atanasie îl presintă înaintea judecătorilor, probă că el avea douĕ mâinĭ și douĕ brațe și ceru ca acusatoriĭ sĕĭ să mărturisésca despre brațul și despre mâna ce eĭ arătaseră spre a'șĭ sprijini calomnia lor. Se dice, că acest

Arsenie aflând că Atanasie era acusat că l'a ucis și era în mare supărare pentru acéstă pricină, fugi din locul, unde'l ascunseseră și veni la Tyr în ḍiua precedentă ḍileĭ când era să se judece.

Aceste doue acusațiunĭ fiind respinse ast-fel, nu se făcu Anul D.N. nicĭ o mențiune de cea dintâiŭ în actele Sinoduluĭ; pen- 335. tru că ea se păru prea contrariă onestitățiĭ și buneĭ cu- Constantin viințe. Cât pentru cea de a doua, acusatoriĭ credeaŭ să se justifice cu prisosință, ḍicênd că un episcop numit Plusian arsese casa luĭ Arsenie din porunca luĭ Atanasie și apoĭ l-aŭ legat de un stâlp și l-aŭ bătut într'un mod crud ; și în fine, l-aŭ închis într'o temniță strîmtă și că găsind mijloc de a fugi, el se ascunsese și că eĭ aŭ avut dreptate să crédă, că el murise, fiind-că nu se maĭ arăta; că reputațiunea ce el îșĭ câștigase prin curagiul cu care el îșĭ mărturisisese credința în timpul persecuțiuniĭ, făcêndu'l prea iubit episcopilor din partidul luĭ Ión, eĭ îl căutaseră cu tótă îngrijirea ce le fusese posibilă. Când Atanasie reflecta asupra tuturor acestor împrejurărĭ, nu se putea opri de a se teme de succesul judecățiĭ, nicĭ chiar de a se teme că inimiciĭ sĕĭ să nu-ĭ întindă vre-o cursă spre a-l perde. In fine dupĕ maĭ multe ședințe Sinodul fiind în mare încurcătură și desordine și acusatoriĭ strigând în mod sgomotos cu o mulțime de alte persóne ce eraŭ în jurul scaunelor, că Atanasie era om violent, un scelerat, un om nedemn de sacerdociŭ și că trebuia să fie depus. Ceĭ ce eraŭ pușĭ din partea împĕratuluĭ spre a menține ordinea și disciplina, îl scóseră în taĭnă, de frică să nu fie sfîșiat de către aceĭ furioșĭ. Iar el când vĕḍu că nu putea să rĕmână în Tyr în siguranță, nicĭ să spere vre-o dreptate de la judecătoriĭ sĕĭ, carĭ eraŭ devotațĭ inimicilor sĕĭ, se duse la Constantinopole. Sinodul îl condamnă în absență, îl depuse și îl opri de a se maĭ întórce în Alexandria, spre a nu face acolo rescóle. Sinodul restabili pe Ión și pe aceĭ din Anul D.N. partidul sĕŭ în funcțiunile hirotonieĭ lor, declarând că eĭ 335. fuseseră cu nedreptul lipsițĭ de ele. Aceștĭ episcopĭ trimi- Constantin seră apoĭ împĕratuluĭ o relațiune de aceea ce făcuse în adunarea lor și scriseră și celor-lalțĭ episcopĭ spre a-ĭ însciința să nu maĭ întrețină maĭ mult nicĭ o împărtășire cu Atanasie, pentru că el fusese dovedit criminal, fapt de care luaseră cunoscință și că modul cu care el s'a retras dă-

dea loc să se crédă că era vinovat de crimele pentru care eĭ nu putuseră să-l judece. Eĭ declarară apoĭ, că aŭ fost obligaţĭ să-l condamne dupĕ cum făcuseră. Maĭ întâiŭ pentru că în loc de a se presenta în anul precedent la Sinodul ce împĕratul convocase la Cesareea, el a făcut pe episcopĭ să aştepte prea lung timp şi a despreţuit tóte ordinele principeluĭ. Maĭ mult, pentru că episcopiĭ adunându-se la Tyr, el a venit acolo cu o mare suită, cu scop de a face rescólă, că câte odată a refusat să se justifice de crimele de care era acusat, câte odată a adresat ocărĭ Prelaţilor şi câte odată a refusat să se supună judecăţiĭ lor. Eĭ ḑiseră prin aceiaşĭ scrisóre, că el fusese într'un mod arĕtat dovedit, că a distrus un potir şi că acesta era justificat prin raportul luĭ Theognis episcopul de Niceea, al luĭ Maries episcopul de Chalcedona, al luĭ Theodor episcopul de Heracleea, al luĭ Valens, al luĭ Ursace şi al luĭ Macedonie, carĭ fuseseră trimişĭ într'un sat din Egipt, unde faptul se petrecuse, spre a se informa despre acésta. Iată modul cu care aceştĭ episcopĭ presentară capetele de acusaţiune ce fuseseră propuse contra luĭ Atanasie şi le representară cu aceiaşĭ artă cu carĭ procedéză Sofiştiĭ în scop de a le da óre-care faţă.

Aŭ fost cu tóte acestea maĭ mulţĭ prelaţĭ în acel Sinod carĭ creḑură, că condamnarea era nedréptă. Se ḑice că Pafnutie mărturisitorul luă pe Maxim, episcopul din Ierusalim de mână spre a-l îndepărta, ḑicênd că mărturisitoriĭ luĭ Iisus Christos, cărora li s'aŭ scos ochiĭ şi li s'aŭ tăiat nerviĭ piciórelor pentru apărarea numeluĭ sĕŭ, nu trebue să şaḑă într'o adunare de nelegiuiţĭ.

CAPITOLUL XXVI.

Sfinţirea uneĭ bisericĭ, zidită de Constantin la Ierusalim.

Biserica Calvaruluĭ ce se numesce marele Martir fiind isprăvită în al treĭ-ḑecelea an al domneĭ luĭ Constantin, unul din secretariĭ sĕĭ, numit Marian, duse din partea sa o scrisóre către episcopiĭ adunaţĭ la Tyr, spre a le porunci să mérgă cu grabă la Ierusalim şi să sfinţéscă noua bi-

serică. De şi acest principe dorea fórte mult acéstă sfinţire, el nu voise însă, ca episcopiĭ s'o scie, maĭ înainte de a-şĭ fi terminat neînţelegerile dintre eĭ. Aceştĭ episcopĭ ducêndu-se decĭ la Ierusalim sfinţiră biserica şi o mulţime însemnată de bogate podóbe ce nu se puteaŭ vedea fără admirare. Din acest timp s'a celebrat în toţĭ aniĭ sĕrbătórea acesteĭ sfinţirĭ cu o solemnitate atât de mare, în cât s'a făcut multor acolo botezul, căcĭ multe persóne vin din tóte părţile lumiĭ spre a visita sfintele locurĭ.

CAPITOLUL XXVII.

Arie e rechiemat din exil de către împĕratul şi-ĭ presintă confesiunea sa de credinţă.

Episcopiĭ carĭ urmaŭ rătăcirea luĭ Arie găsiră atuncĭ o ocasiune favorabilă de a căuta restabilirea sa şi aceea a luĭ Euzoius, făcênd ast-fel, ca să se ţină un Sinod în cetatea de Ierusalim. Iată cum ajunseră eĭ la acest scop.

Un preot care lăuda necontenit pe Arie, avea onórea să visiteze adese orĭ pe Constanţia, sora împĕratuluĭ Constantin. Nimenĭ nu scia la început că el avea ast-fel de simţiminte, însă când a devenit în destul de familiar cu acéstă principesă pentru ca să i le pótă descoperi 'şi luă libertatea de a se plânge eĭ de nedreptatea, de care suferea Arie şi anume ca să fie obligat să trăiască departe de ţara sa şi de purtarea luĭ Alexandru episcopul de Alexandria, care îl înlătură de la împărtăşirea bisericiĭ. Stima, îĭ ḑise el, ce-şĭ câştigase în popor, născu zavistiĭ acestuĭ episcop contra luĭ. Constanţia creḑu, că acest preot îĭ spunea adevĕrul, dar nu întreprinse nimic totuşĭ contra decisiunilor Sinoduluĭ din Niceea.

Căḑênd într'o bólă de care ea creḑu că nu póte să se vindece, rugă atuncĭ pe împĕratul fratele sĕŭ, care venise să o cerceteze, ca să-ĭ acorde ultima graţie ce avea să-ĭ céră. Acéstă graţie fu de a onora cu prietenia sa pe preotul de care vorbesc şi de a-ĭ da creḑĕmînt, ca unuĭ om fórte ortodox. Pentru mine, adaogă ea, sunt aprópe de mórte şi nu maĭ am nicĭ o grije de acéstă viéţă. Sin-

gura frică ce-mĭ rĕmâne, e ca să nu vi se întâmple vre-o marea nenorocire, precum ar fi perderea imperiuluĭ, saŭ în fine să nu suferiţĭ vre-o pedépsă teribilă de la dreptatea dumnedeéscă, pentru că aţĭ condamnat ómenĭ nevinovaţĭ la exil, după insinuările celor rĕĭ. De atuncĭ împĕratul primi pe acest preot în dragostea sa şi dându'ĭ de maĭ multe orĭ libertatea să vorbéscă cu el despre aceléşĭ lucrurĭ despre care el vorbise cu Constanţia, sora sa, el credu că trebue să examineze din noŭ afacerea luĭ Arie, orĭ că dădea credĕmînt cuvîntărilor acestuĭ preot, saŭ că avea numaĭ scopul de a-l îndatora în urma recomandaţiuniĭ suroriĭ sale. Curênd după aceea el rechemă pe Arie din locul unde se găsia exilat şi-ĭ ceru mărturisirea credinţiĭ. Arie evită tóte expresiunile nouĭ ce el inventase maĭ înainte şi nu se servi de cât de termeniĭ ceĭ maĭ simpli şi carĭ sunt adese orĭ întrebuinţaţĭ în sfînta Scriptură. Pe lângă acésta el încredinţă cu jurămînt că ţinea acéstă învĕţătură şi că nu avea nicĭ un înţeles ascuns în sufletul sĕŭ. Iată cum era formulată acea profesiune de credinţă.

Arie şi Euzoius preoţĭ, prea religiosuluĭ Impĕrat şi prea iubituluĭ de Dumnedeŭ Constantin, stăpânul nostru.

«Dómne împĕrate! vĕ expunem credinţa nóstră, după «cum pietatea vóstră ne-a poruncit şi vĕ mărturisim în «scris înaintea luĭ Dumnedeŭ, că noĭ şi ceĭ ce sunt cu noĭ «credem sincer aceea ce urméză. Noĭ credem într'un sin- «gur Dumnedeŭ, Tatăl a tot puternic şi în domnul nostru «Iisus Christos, fiul sĕŭ, pre carele l-a născut maĭ înainte «de toţĭ veci, Dumnedeŭ cuvîntul prin carele tóte s'a fă- «cut ce sunt în ceriŭ şi pe pămînt, carele s'a pogorît pe «pămînt şi s'a făcut om, carele a suferit mórtea, a în- «viat, s'a suit la cer, de unde iarăşĭ va veni să judece «viĭ şi morţiĭ. Credem în sfîntul Duh, în învierea morţilor, «în viéţa vecilor, în împĕrăţia ceruluĭ, în o biserică cato- «lică rĕspândită în tot pămîntul. Noĭ am învĕţat acéstă «credinţă din sfintele Evangeliĭ, unde Mântuitorul dice «Apostolilor sĕĭ: Mergênd învĕţaţĭ, tóte némurile, botezându-ĭ «pre eĭ, in numele Tatăluĭ, al Fiuluĭ şi al sfîntuluĭ Duh. «Dacă noĭ nu suntem în acéstă credinţă şi dacă nu pri-

«mim cu adevĕrat pe Tatăl, pe Fiul și pe sfîntul Duh dupĕ «cum biserica catolică și sfînta scriptură ce noĭ urmăm în «tóte învață, Dumnedeŭ să ne fie judecător și în vécul «acesta și în cel viitor. Pentru acésta rugăm fórte umilit «pe pietatea vóstră, împărate, prea iubit de Dumnedeŭ, că «fiind-că avem onórea de a fi membrĭ aĭ clerululuĭ, și pen«tru că ținem credința bisericiĭ și înțelesul scripturiĭ, să «ne împace cu acéstă biserică care e mama nóstră, pentru «ca cestiunile și disputele zadarnice fiind curmate, să în«treținem toțĭ împreună pacea și să facem luĭ Dumnedeŭ «rugăciunĭ solemne, pentru prosperitatea imperiuluĭ și pen«tru gloria familieĭ vóstre». Uniĭ asigură, că acéstă mărturisire de credință era viclé· ă și de și se părea contrară învĕțăturiĭ luĭ Arie, ea era în adevĕr conformă eĭ; pentru că era alcătuită în termenĭ vagĭ, cărora se putea da felurite înțelesurĭ. Impĕratul credu că Arie și Euzoius eraŭ în aceiașĭ credință cu episcopiĭ Sinoduluĭ din Niceea și avu mare bucurie. Cu tóte acestea el nu întreprinse de a-ĭ restabili în împărtășire, fără participarea și aprobarea acelora carĭ dupĕ regulele bisericiĭ sunt judecătoriĭ învĕțătureĭ. El îĭ trimise decĭ la episcopiĭ carĭ eraŭ atuncĭ adunațĭ în Ierusalim, cărora le scrise să examineze mărturisirea de credință ce dăduse Arie și Euzoius și să judece afacerea lor favorabil, orĭ că vor cunósce, că eĭ țineaŭ o învĕțătură ortodoxă și că n'aŭ fost condamnațĭ de cât din zavistia inimicilor lor, saŭ că neavênd cuvînt să se plângă de condamnarea ce li se făcuse, eĭ aŭ schimbat maĭ pe urmă credința. Ceĭ ce doreaŭ de mult timp să-ĭ admită la împărtășire rĕmaseră încântațĭ de a fi găsit acéstă ocasiune și scriseră îndată împĕratuluĭ, bisericiĭ din Alexandria, episcopilor și clericilor din Egipt din Libya și din Thebaida spre a-ĭ îndemna să-ĭ priméscă, fiind-că împĕratul aproba credința lor și că aprobarea acestuĭ principe era confirmată prin aprobarea întreguluĭ Sinod. Eĭ adaogă în josul scrisoriĭ lor mărturisirea de credință a luĭ Arie și a luĭ Euzoius. Iată ce s'a făcut cu multă căldură în acest Sinod din Ierusalim.

CAPITOLUL XXVIII.

Scrisórea luĭ Constantin. Exilul sfîntuluĭ Atanasie.

Sfîntul Atanasie fugind din cetatea Tyr, dupre cum am spus, veni la Constantinopole si se plânse Impĕratuluĭ de nedreptatea cu care fusese judecat şi-l rugă să facă de a se examina în presenţa sa aceea ce se hotărîse în cetatea Tyr. Impĕratul găsind acéstă cerere fórte dréptă scrise Episcopilor în acestĭ termenĭ: «Nu sciŭ ce a hotărît adu-«narea vóstră în încurcătură şi în desordine; dar se pare «că ea a hotărît ceva în prejudiciul adevĕruluĭ şi că ne-«înţelegerile vóstre cărora nu vroiţĭ nicĭ de cum să puneţĭ «capăt, vĕ împedică de a considera aceea ce e plăcut luĭ «Dumneḑeŭ. Insă providenţa dumneḑeéscă va risipi aceste «neînţelegerĭ şi mĕ va face să recunosc, dacă aţĭ avut óre-«care grijă de adevĕr şi dacă n'aţĭ judecat din prietenie «saŭ din ură. Doresc ca să veniţĭ aicĭ în grabă, spre a-mĭ «da sémă de aceea ce aţĭ făcut. Veţĭ sci pricina pentru «care vĕ chiem ast-fel. Pe când intram călare în acéstă «cetate fericită pe care o privesc ca patria mea şi pe care «am numit-o cu numele meŭ, Episcopul Atanasie, a apă-«rut atât de neaşteptat în mijlocul stradeĭ cu alţĭ câţĭ va «ce-l însoţeaŭ, în căt am fost surprins de acésta. Dumne-«ḑeŭ care vede tóte 'mĭ e martur, că nu l'am recunoscut «de o cam-dată şi că a trebuit ca uniĭ din suita mea să-mĭ «spună, cine era şi de ce venea să se plângă. Nu vorbiĭ «cu el îndată. Fiind-că stăruia să-ĭ daŭ o audienţă şi eŭ «'ĭ-o refusam şi puţin a lipsit chiar ca să poruncesc să-l «înlăture, el îmĭ ḑise cu maĭ multă libertate şi îndrăsnélă «ca maĭ 'nainte, că mĕ ruga numaĭ să vĕ poruncesc să «veniţĭ aicea, pentru ca el să pótă a se plînge în presenţa «vóstră de nedreptăţile ce suferise. Acéstă rugăciune pă-«rĕndu-mi-se raţională şi conformă dreptăţiĭ domniriĭ mele, «am hotărît să vĕ scriŭ spre a porunci ca toţĭ ceĭ ce aŭ «asistat la Sinodul din Tyr să vină îndată în urma mea, «spre a mĕ face să recunosc prin fapte, dreptatea jude-«căţiĭ ce aţĭ făcut mie, ḑic pe care nu veţĭ refusa să mĕ «priviţĭ ca un credincios servitor al luĭ Dumneḑeŭ. Pietatea «mea a restabilit pacea în tótă lumea şi a făcut să se bine-

«cuvinteze numele luĭ Dumnedeŭ de naţiunile, ce nu cu-
«nosceaŭ nicĭ cum maĭ 'nainte adevĕrul. Şi e evident, că
«cine nu cunósce adevĕrul, nu cunóse pe Dumnedeŭ. Bar-
«bariĭ aŭ învĕţat să cunóscă şi să-l servéscă prin mijlocul
«meŭ, când eĭ aŭ vĕdut, că el avea grijă în tóte împre-
«jurările de a mĕ protege: şi eĭ îl respectă încă de frica
«ce aŭ de puterea mea. Insă noĭ carĭ părem că desvălim
«misterile milostiviriĭ sale, căcĭ nu voiŭ dice, că le păzim,
«nu facem nimic care să nu tindă la discordia şi la ru-
«ina némuluĭ omenesc. Veniţĭ decĭ toţĭ aicea în grabă şi
«fiţĭ sigurĭ, că voiŭ face tot posibilul spre a conserva legea
«luĭ Dumnedeŭ şi spre a sdrobi pe inimiciĭ sĕĭ, carĭ sub
«aparenţa uneĭ sfinte mărturisirĭ introduc grozave blesteme».
Acéstă scrisóre a Impĕratuluĭ înspăimântă pe uniĭ din E-
piscopĭ şi-ĭ făcu să se reîntórcă la bisericile lor. Eusebiŭ,
Episcopul de Nicomidia şi aceĭ din partidul sĕŭ, veniră la
Constantin şi-l încredinţară, că Sinodul din Tyr nu rostise
nimic, de cît fórte drept contra luĭ Atanasie şi luând de
marturĭ pe Theognis, pe Maris, pe Teodor, pe Valens şi pe
Urzacie îl făcură să crédă, că el a sfărîmat un potir. In
fine, calomniile lor învinseră nevinovăţia, saŭ că Impĕratul
a dat credĕmînt cuvîntărilor lor, saŭ că spera, că Episco-
piĭ ar întreţine pacea între dînşiĭ când Atanasie ar fi în-
depărtat, el îl isgoni la Treva, cetate din Galia, unde fu
condus îndată dupĕ aceea.

CAPITOLUL XXIX.

Alexandru, Episcopul de Constantinopole refusă să priméscă pre Arie la împărtăşirea bisericiĭ. Mórtea luĭ Arie.

Arie se duse în Egipt dupĕ Sinodul din Ierusalim; însă
neputĕnd fi admis la împărtăşirea bisericiĭ de Alexandria,
se reîntórse la Constantinopole. Fiind-că toţĭ ceĭ ce susţi-
neaŭ învĕţătura sa şi cari eraŭ legaţĭ prin înţelegere cu
Eusebiŭ, Episcopul de Nicomidia, se duseseră acolo cu scop
de a ţine un Sinod. Alexandru, Episcopul acesteĭ cetăţĭ se Anul D.N.
sili de a împedeca adunarea; dar neputĕnd reuşi la acésta, 336.
eĭ refusă pe faţă să admită pre Arie la împărtăşire, şi de- Constantin

clară că nu era nicĭ drept, nicĭ conform regulilor bisericiĭ de a rĕsturna învĕţătura Episcopilor ce se adunaseră la Sinodul din Niceea, din tóte părţile lumiĭ. Când partisaniĭ luĭ Eusebiŭ vĕḑură că nu puteaŭ îndupleca pre Alexandru prin cuvintele lor, eĭ 'l încărcară cu ocărĭ şi-l ameninţară cu jurămînt, că dacă el nu va primi pre Arie la împărtăşire, până în o sută de ḑile, 'l vor depune, şi vor alege un alt Episcop în locul sĕŭ, care ar consimţi să se împărtăşéscă cu Arie. Ast-fel se despărţiră. Partisaniĭ luĭ Eusebiŭ aşteptaŭ termenul ce eĭ fixase spre a pune în lucrare rĕsbunarea lor, ĭar Alexandru se ruga luĭ Dumneḑeŭ să bine-voiască a înlătura efectul ameninţ. rilor Eusebienilor. Nimic nu-ĭ pricinuea atâta supărare, ca cunoscinţa ce avea, că Impĕratul se lăsase să fie prins în partidul inimicilor sĕŭ. In ajunul ḑileĭ ce fusese fixată, el se prosternă la pămînt înaintea altaruluĭ, şi se rugă luĭ Dumneḑeŭ tótă nóptea de a nu permite să se pună în lucrare proiectele ce se formaseră. Spre séra aceleeaşĭ ḑile, Arie avênd durere în pântece intră într'un loc destinat pentru satisfacerea necesităţilor naturiĭ. Fiind-că el rĕmăsese prea mult timp acolo, uniĭ din ceĭ ce-l aşteptaŭ intrară acolo şi-l găsiră mort.

Acest mod de a muri nu fu privit de tótă lumea în acelaşĭ fel. Uniĭ cred, că prea marea bucurie ce avea de bunul succes al intervenirilor sale 'ĭ pătrunseră inima şi-l asfixiă de o dată. Alţiĭ aŭ creḑut că acest fel de mórte era pedépsa nelegiuiriĭ sale. Aceĭ cari susţin părerile sale aŭ rĕspândit vestea că a fost omorît prin mijlóce nedemne.

CAPITOLUL XXX.

Părerea Sfîntuluĭ Atanasie asupra morţiĭ luĭ Arie.

Anul D.N. Nu va fi de prisos să amintesc aicĭ aceea ce a scris
336. Atanasie Episcopul de Alexandria asupra acesteĭ cestiunĭ.
Constantin «Arie, ḑice el, care a fost autorul acesteĭ eresiĭ şi tovarăşul luĭ «Eusebiŭ, fiind chiemat de Impĕratul Constantin, de fericită «memorie, dupre stăruinţa partisanilor luĭ Eusebiŭ de Nico«midia, şi primind poruncă de a'şĭ da confesiunea sa de cre«dinţă, o alcătui într'un mod viclean, şi dupre urmarea diavo«luluĭ, ascunsă nelegiuirea sa sub cuvintele simple ale Sfinteĭ

«Scripturĭ. Prea fericitul Constantin ḑicêndu-ĭ, dacă nu ascun-
«deţĭ nimic în inima vóstră contrar scrieriĭ vóstre, mărturisiţĭ
«adevĕrul; ĭar dacă veţĭ călca jurămîntul, Dumneḑeŭ vĕ va
«pedepsi: nenorocitul jură că nu ţine nimic de cât ceea ce
«scrisese şi eşind îndată după aceea, fu pedepsit de căl-
«carea sa de jurămînt şi plesni prin mijlocul pântecelui.
«Viéţa tuturor ómenilor se termină cu mórtea. Nu se cuvine
«nicĭ o dată a insulta pre un mort, de şi ar fi fost inimicul
«nostru, pentru că nu scim de vom trăi până de séră. Insă
«felul morţiĭ luĭ Arie e atâta de extra-ordinar, în cât am
«fost obligat să-l amintesc. Căcĭ, pe când partisaniĭ ame-
«ninţaŭ să-l restabilescă în împărtăşirea bisericiĭ, şi pe când
«Alexandru, Episcopul de Constantinopole se opunea ame-
«ninţărilor lor, Arie 'şĭ punea tótă speranţa sa în violenţa
«şi în furia luĭ Eusebiŭ. Era într'o Sâmbătă şi el spera să
«reintre ḑiua viitóre în biserică. Neînţelegerea era fórte în-
«verşunată. Partisaniĭ luĭ Eusebiŭ făceaŭ marĭ ameninţărĭ, Anul D.N.
«şi Alexandru nu recurgea de cât la rugăciunĭ. Dumneḑeŭ 336.
«curmă neînţelegerea şi condamnă pre ceĭ nedreptĭ. Puţin Constantin
«maĭ 'nainte de apusul Sórelui, Arie se simţi grăbit să in-
«tre într'un loc public, unde el perdu viéţa şi speranţa
«de a fi restabilit în împărtăşirea bisericiĭ. Constantin de
«fericită memorie, fu mirat de acest fel de mórte, pe care o
«privi ca convicţiunea călcăriĭ de jurămînt. Fie-care recunoscu
«atuncĭ fórte lămurit, cât eraŭ de slabe ameninţările parti-
«sanilor luĭ Eusebiŭ, şi cât era de zadarnică aşteptarea luĭ
«Arie. Afară de acésta, se arătase lămurit, că nelegiuirea
«luĭ Arie fusese condamnată de Mântuitorul, atât aci, cât
«şi în adunarea primilor părinţĭ. Nu e decĭ de mirare, ca
«să se găsescă încă persóne, cari încércă să desvinovăţescă
«pre acela ce a fost condamnat prin judecata Domnuluĭ,
«şi de a apăra o rătăcire, ce el a declarat-o contrară cre-
«dinţiĭ, când el n'a permis ca autorul sĕŭ să intre în bi-
«serică. Am aflat, că Arie a murit ast-fel».

Se ḑice, că mult timp după aceea, nimenea nu vroi să se servéscă de scaunul pre care el murise. Fiind-că orĭ care intra în acel loc public, nu se găsia nimenĭ care să nu evite cu grózā locul unde nelegiuirea primise o pedépsă atât de grabnică şi atât de înfricoşată. Cât va timp maĭ târḑiŭ, un om bogat din partidul Arienilor, spre a şterge amintirea acesteĭ morţĭ, cumpără locul şi zidi pre el o casă.

CAPITOLUL XXXI.

Nouĭ turburărĭ în biserica din Alexandria; scrisórea împĕratuluĭ Constantin.

Anul D.N. 336. Constantin

Sfîrşitul vieţiĭ luĭ Arie nu fu şi sfîrşitul învĕţăturiĭ luĭ şi aceĭ ce o susţineaŭ nu încetară să întindă curse acelor ce eraŭ de o credinţă contrară. Pe lângă acésta, poporul din Alexandria se plângea în public de exilul luĭ Atanasie şi făcea rugăciunĭ luĭ Dumnedeŭ pentru reîntórcerea sa. Marele Antonie scriea adese orĭ împĕratuluĭ, spre a-l ruga să nu dea credĕmînt cuvîntărilor Meletienilor şi de a le respinge ca pe nisce calomniĭ. Insă acest principe nu se îndupleca nicĭ de cum. El imputa poporuluĭ din Alexandria uşurinţa şi nebunia sa. El porunci clericilor şi călugăriţelor de a sta în linişte, declarându-le că nu-şĭ va schimba hotărîrea şi nu va rechema pe Atanasie, pentru că era un rĕsvrătitor, care fusese condamnat de judecata bisericiĭ. In privinţa luĭ Antonie, el îĭ scrise că nu putea despreţui socotinţa unuĭ Sinod, de cât atuncĭ când uniĭ ar fi judecat din ură saŭ din părtinire; nu era nicĭ o aparenţă, că un numĕr atât de mare de bunĭ episcopĭ să se fi găsit în acéstă rea disposiţiune, că Atanasie era un îndrăsneţ şi un insultător, autorul desbinărilor şi al turburărilor. Inimiciĭ luĭ Atanasie îl acusaŭ de aceste crime, pentru că sciaŭ că împĕratul avea o mare aversiune de ele. Acest principe aflând că biserica era desbinată în douĕ părţĭ, dintre care una susţinea pe Atanasie şi cea-l-altă pe Ión : fu coprins de o mare indignare şi isgoni pe acest din urmă. Era acela care urmase luĭ Meletie şi care fusese

Anul D.N. 336. Constantin

admis la împărtăşirea bisericiĭ şi restabilit în funcţiunele sale cu aceĭ din partidul sĕŭ de către Sinodul din Tyr. Acest Ión fu isgonit ast-fel cu tot creditul inimicilor luĭ Atanasie, dar în fine fu isgonit fără să-l fi putut garanta de acésta decretele Sinoduluĭ din Tyr; pentru că împĕratul era neînduplecat şi neîndurat către aceĭ ce eraŭ bănuiţĭ că produc desbinărĭ şi turburărĭ în popor.

CAPITOLUL XXXII.

Impěratul desființéză diferite secte.

De și în convorbirile particulare învěțătura luĭ Arie era susținută de către un mare numěr de persóne, totușĭ ea nu formase încă un partid căruĭ să i se fi dat numele sěŭ. Toțĭ creștiniĭ se adunaŭ în aceleașĭ biserici și participaŭ la aceeașĭ împărtășire, afară de Novațienĭ, de Frigienĭ, de Valentinienĭ, de Marcionițĭ, de Paulianiștĭ și de alțĭ óre-carĭ ce urmaŭ rătăcirile inventate de mult timp; însě împěratul făcu atuncĭ o lege, prin care el desființă oratoriile tuturor acestor secte și porunci ca ele să se întrunéscă în biserica catolică, fără să se pótă aduna, nicĭ în case particulare, nicĭ în vre un alt loc public și fură ast-fel maĭ tóte desființate prin acéstă lege. Sub domnirea împěraților precedențĭ, toțĭ ceĭ ce făceaŭ mărturisirĭ de religiunea creștină, eraŭ fără osebire tratațĭ, întocmaĭ ca și păgâniĭ și persecutațĭ cu o egală crudime, de și nu aveaŭ aceleașĭ credințe. Acéstă persecuțiune chiar ce eĭ sufereaŭ în comun, îĭ împedeca să pótă afla exact și să deosibéscă părerile unora de a le altora. Fie-care sectă se aduna separat și de și ea nu era compusă de cât de un mic nu- Anul D.N.
měr de persóne, totușĭ se menținea. Insă în urma acesteĭ 336.
legĭ, ele nu maĭ putură să se adune, nicĭ în public pentru Constantin
că era oprit, nicĭ în particular, pentru că episcopiĭ și clericiĭ observaŭ cu o strictețǎ de necredut. Maĭ mulțĭ se adunară în biserica catolică, de témă să nu fie maltratațĭ. Ceĭ-lalțĭ murirǎ fără să lase succesorĭ, pentu că neavênd libertatea, eĭ n'avusese nicĭ un mijloc de a'șĭ comunica credințele lor și de a face discipolĭ. Cea maĭ mare parte din comunitățĭ eraŭ reduse la început la fórte puține persóne saŭ că acésta provenea din extravaganța părerilor ce se susțineaŭ, saŭ din ignoranța celor ce le inventase. Numaĭ NovațieniĭI aŭ fost carĭ găsind fórte bune călăuze și carĭ păstrând tot-d'a-una aceléșĭ credințe ca catoliciĭ, privitóre la divinitate, rěmaserǎ în fórte mare numěr, fără ca acéstă lege să le fi făcut vre un prejudiciŭ. Constantin slăbi ceva din severitatea sa în favórea lor, pentru că el avea planul numaĭ să înspăimânte pe supușiĭ sěĭ, iar nu

să-ĭ pérdă. E probabil, că stima particulară ce el avea de sfinţenia luĭ Acesie, care era atuncĭ episcopul Novaţienilor în Constantinopole, servi acesteĭ societăţĭ ca un puternic sprijin. Frigieniĭ suferiră acelaşĭ tratament ca şi ceĭ-l-alţĭ ereticĭ în tóte provinciile imperiuluĭ afară numaĭ de Frigia unde din timpul luĭ Montan, eĭ aŭ fost tot-d'a-una în mare numĕr, dupĕ cum sunt încă şi astă-ḑĭ. Eusebiŭ episcop de Nicomidia şi Teognis, episcop de Niceea, începură atuncĭ să combată prin scris confesiunea de credinţă, ce se făcuse în sinodul din Niceea. Eĭ nu îndrăsniră să respingă pe faţă propunerea, prin care Fiul luĭ Dumneḑeŭ e numit Consubstanţial cu Părintele sĕŭ, pentru că sciaŭ că împĕratul o susţinea. Insĕ alcătuind o altă formulă de credinţă, eĭ comunicară episcopilor din Orient, că aŭ primit pe aceea
Anul D.N. a Sinoduluĭ din Niceea cu óre-care explicaţiunĭ. Ast-fel se
336. reînoirá cestiunĭ şi dispute ce se consideraŭ ca potolite.

Constantin

CAPITOLUL XXXIII.

Depunerea luĭ Marcel episcop de Ancyra

In acelaşĭ timp Marcel episcop de Ancyra în Galatia fu depus de către episcopiĭ adunaţĭ în Constantinopole, ca autor al uneĭ noĭ învĕţăturĭ prin care susţinea, că Fiul luĭ Dumneḑeŭ începuse de a fi, născĕndu-se din Fecióra şi că Impĕrăţia sa va avea sfîrşit într'o ḑi; şi pentru apărarea căreia el publicase şi o carte Eĭ dădură conducerea bisericiĭ sale luĭ Vasilie, bărbat fórte renumit prin erudiţia şi prin elocinţa sa. Eĭ scriseră dupĕ acésta bisericilor din Galatia, ca ele să caute exemplarele cărţiĭ luĭ Marcel spre a le distruge şi să readucă la învĕţătura bisericiĭ pe aceĭ ce s'ar găsi că ţin la rătăcirile sale. Eĭ adăogară, că n'aŭ transcris cartea întrégă, fiind-că era prea lungă şi că s'aŭ mulţumit să insereze numaĭ câte-va pasage în scrisórea lor spre a arăta că el susţinea în adevĕr reaua învĕţătură ce eĭ condamnaseră. Uniĭ ḑiceaŭ totuşĭ, că el propusese numaĭ cestiunĭ, fără să le resolve şi că Eusebiŭ din rĕutate dusese aceste propunerĭ împĕratuluĭ, ca resoluţiunĭ. E sigur că partisaniĭ luĭ Eusebiŭ eraŭ fórte întărîtaţĭ contra

luĭ, pentru că nu consimţise la aceea ce se hotărîse în Sinodul din Tyr, nicĭ la aceea ce se făcuse în favórea luĭ Arie în Sinodul din Ierusalim şi pentru că n'a venit la sfinţirea bisericiĭ, de témă să nu participe la împărtăşirea lor. Eĭ nu lipsiră de a-l acusa în scrisórea lor către împěratul, că n'a venit la acéstă sfinţire, ca şi cum cu acésta el a avut în scop să-l nemulţuméscă. Faptul e că un sofist născut în Capadocia numit Asterie a compus o carte conformă învěţăturiĭ luĭ Arie şi care citindu-o în maĭ multe cetăţĭ şi asistând maĭ la tóte Sinódele, obligă pe Marcel să scrie spre a o combate. Insă în loc să reuşéscă în acest scop, el căḑu, fie cu reflexiune, fie din nebăgare de sémă în greşelile luĭ Pavel de Samoşata. Cu tóte acestea el a fost restabilit maĭ pe urmă în Episcopia sa, de către Sinodul din Sardica, dupĕ ce a justificat, că nu adoptase învěţătura ce i se imputase.

CAPITOLUL XXXIV.

Mórtea luĭ Constantin.

Impěratul împărţind Imperiul între fiiĭ sĕĭ şi dând Occidentul luĭ Constantin şi luĭ Constant, iar orientul luĭ Constantie şi simţindu-se indispus, se duse la Helenopole, cetate din Bithinia, cu scop de a face băĭ. Insă bóla sa întărindu-se, el se duse în Nicomidia şi primi botezul în una din mahalalele de acolo. Simţind o mare bucurie şi mulţumind pentru acésta luĭ Dumneḑeŭ, îşĭ făcu testamentul, prin care, împărţi Imperiul dupre cum ḑiseĭ şi dădu privilegiĭ Romeĭ vechĭ şi nouĭ. El încredinţă testamentul în mâinile aceluĭ preot care lăuda tot-d'a-una pe Arie şi care-ĭ fusese recomandat de Constanţia sora sa, ca un om fórte de ispravă şi-ĭ porunci să-l dea în mâinile luĭ Constantie fiul sĕŭ, de îndată ce se va reîntórce, căcĭ toţĭ fiiĭ sĕĭ ceĭ-l-alţĭ lipseaŭ. El muri în puţine ḑile dupĕ aceea, în al şase-ḑecelea an al vîrsteĭ sale şi în al treĭ-ḑecĭ şi unulea al domniriĭ sale. El fu un mare protector al religiuniĭ chreştine şi cel dintâiŭ care făcu să prospereze biserica. El fu maĭ fericit în întreprinderile sale ca nimenĭ altul; fiind-că

Anul D.N. 373. Constantin

Anul D.N. el nu făcu nicĭ o întreprindere, precum sunt convins, fără
337. porunca luĭ Dumneḑeŭ. El câştigă victoria în tóte rĕsbóele
Constantin ce a avut, saŭ în contra Goţilor, saŭ în contra Sarmaţilor. El schimbă cu atît de puţ·nă greutate forma guvernămîntuluĭ, în cît făcu un noŭ Senat şi fondă o nouĕ Capitală cu numele sĕŭ. El distruse de odată superstiţia păgână, ce fusese păzită în curs de maĭ multe vécurĭ, de către principĭ şi popóre. Corpul sĕŭ fu pus într'un sicriŭ de aur, dus la Constantinopole şi depus în Palat, unde fu servit câte-va ḑile, ca şi cum ar fi fost viŭ. Constantie, care era atuncĭ în orient, veni în grabă la Constantinopole, făcu măréţă înmormîntare Impĕratuluĭ, părintele sĕŭ, şi depuse corpul în mormîntul ce dispusese să se zidéscă în timpul vieţiĭ sale în biserica Apostolilor. Impĕraţiĭ următorĭ 'şĭ avură acolo mormîntul lor, precum şi Episcopiĭ, a căror demnitate e egală cu aceea a Impĕraţilor şi maĭ mare chiar în cestiunile spirituale.

CARTEA A TREIA

CAPITOLUL I.

Invĕțătura Sinoduluĭ din Niceea e din noŭ combătută de către Eusebiŭ și de către Teognis.

Iată care fu starea bisericiĭ sub domnirea luĭ Constantin. Anul D.N.
Indată dupĕ mórtea sa se începu să se examineze din noŭ 337.
învĕțătura Sinoduluĭ din Niceea. Nimenĭ nu îndrăsnise să Constantin
o combată în timpul vieții luĭ Constantin, de și eraŭ maĭ Constantie
mulțĭ, carĭ nu o puteaŭ aproba. Insă, de îndată ce muri, și Con-
uniĭ o părăsiră și aceĭ maĭ cu sémă carĭ eraŭ bănuițĭ, să stant
o tradeze. Eusebiŭ și Teognis între alțiĭ, făcură tóte încercările pentru a face ca învĕțătura luĭ Arie să devie victoriósă. Eĭ pretindeaŭ să ajungă cu lesnire la acest plan, dacă ar putea împedica reîntórcerea luĭ Atanasie și a da conducerea bisericilor din Egipt, unuĭ episcop din partidul lor. Preotul care obținuse de la Constantin reîntórcerea luĭ Arie, favorisa fórte mult planurile lor. Serviciul ce el făcuse luĭ Constantie, depunĕnd în mâinile sale testamentul Impĕratuluĭ Constantin, părintele sĕŭ, îĭ câștigase multă vadă; ast-fel că el legase prietenie deosebită cu eunuciĭ curțiĭ și avea intrare liberă la Impĕrătésa. Find-că Eusebiŭ mare partisan al luĭ Arie, avea atuncea intendența caseĭ Impĕratuluĭ, el nu lipsi să atragă pe Impĕrătésa și un mare numĕr de persóne de ale curțiĭ la credința sa. Ast-fel se reîncepu să se agite în public și în particular cestiunile contestate, să se insulte și să se producă neînțelegerĭ, ceea ce plăcea fórte mult luĭ Teognis și celor ce eraŭ din partidul sĕŭ.

CAPITOLUL II.

Anul D.N. 337. Constantin

Reîntórcerea sfîntuluĭ Atanasie. Intreprinderile inimicilor sĕĭ contra luĭ. Mórtea luĭ Constantin.

Constantie şi Constant

Atanasie se reîntórse în acel timp de la Treva la Alexandria. Rĕposatul Impĕrat avea în gând să-l rechieme şi se asigură chiar că poruncise acésta prin testamentul sĕŭ. Insă fiind împedicat prin mórte, Constantin fiul sĕŭ, care comanda în Galia, îl rechiemă prin o scrisóre scrisă poporuluĭ din Alexandria, ce am găsit-o tradusă din latinesce în grecesce, în modul următor:

Constantin Cesar: Poporuluĭ Bisericiĭ Catolice din Alexandria.

«Cred că cunósceţĭ că Atanasie, acest venerabil interpret «al legiĭ luĭ Dumneḑeŭ, a fost trimis pentru un timp în «Galia, de témă să nu fie apăsat prin cruḑimea inimicilor «sĕĭ carĭ conspiraŭ spre a-l nimici. El a avut poruncă să «rĕmână în ţara de sub ascultarea mea şi am avut grijă «să'ĭ procur tot ce i-a fost necesar, de şi asprimea virtuţiĭ

Anul D.N. 337. Constantin Constantie şi Constant

«sale, susţinută prin harul luĭ Dumneḑeŭ, îl face să despreţuéscă necesităţile vieţiĭ. Constantin, Domnul şi părintele meŭ de dumneḑeéscă memorie, avea ca scop să-l redea pietăţiĭ vóstre; dar fiind-că el a fost împedicat de la «acésta prin mórte, am creḑut de datorie, în calitate de «moştenitor al sĕŭ să aduc la îndeplinire voinţele sale. «Veţĭ afla de la el cu cât respect l'am tratat. De aceea «nu e de mirare că am făcut ceva în favórea unuĭ om «atât de mare. La acésta am fost îndemnat prin stima ce «am de virtutea sa şi prin dorinţa ce voĭ aveaţĭ să-l reveḑeţĭ. Rog pe Dumneḑeŭ să vĕ ţină în pace, prea iubiţiĭ «meĭ fraţĭ».

Atanasie se reîntórse la Alexandria în virtutea acestuĭ ordin al Impĕratuluĭ şi conduse bisericile din Egipt dupre obiceiul sĕŭ. Ceĭ ce susţineaŭ învĕţătura luĭ Arie, avură despre acésta o mare displăcere şi reîncepură să aţiţe rĕscóle contra luĭ şi să'ĭ întindă curse. Partisaniĭ luĭ Eusebiŭ îl acusară înaintea Impĕratuluĭ că e un resvrătitor şi că

și-a luat iarăși în posesiune scaunul sĕŭ, contra regulilor bisericiĭ și fără autorisarea Episcopilor.

Voiŭ spune îndată cum fu alungat a doua óră din Alexandria, prin intrigile lor violente. Eusebiŭ, supranumit Pamfilie murind în acel timp, Acacie fu ridicat pe scaunul bisericiĭ din Cesareea în Capadocia. El învĕțase de la dînsul chipul de a înțelege Sfînta Scriptură. Pe lîngă acésta el avea eleganța în espresiunĭ și compusese maĭ multe opere. Constantin declarând rĕsboiŭ, curînd dupĕ aceea luĭ Constant fratele sĕŭ, fu ucis aprópe de Aquilea de către capiĭ trupelor sale și ast-fel o parte din statele sale trecură în
partea luĭ Constant, iar cele-l-alte în parea luĭ Constantie. 340.

CAPITOLUL III.

Pavel e hirotonisit Episcop de Constatinopole.

Alexandru Episcop de Constantinopole murind în ace- Anul D.N.
timp, Pavel 'ĭ urmă. Arieniĭ și Macedonieniĭ asigură că e- 340.
usurpă acéstă demnitate, fără participarea luĭ Eusebiŭ E- Constantin
piscopul de Nicomidia și a luĭ Theodor, Episcopul de He- și Cons-
racleea în Thracia, carĭ aveaŭ dreptul, ca ceĭ maĭ deaprópe, tanț
să-l hirotoniséscă. Insă maĭ tótă lumea e de acord, că el fu hirotonisit de către Episcopiĭ ce se aflaŭ atuncĭ la Constantinopole, din causa elogiilor ce 'ĭ făcuse Alexandru. Acest Alexandru fiind aprópe să móră, la vîrsta de optdecĭ și nouĕ de anĭ, din cari petrecuse douĕ-decĭ și treĭ în funcțiunele sarciniĭ Episcopale, clericiĭ sĕĭ 'l întrebară, cuĭ trebuie să se încredințeze dupĕ dînsul conducerea bisericiĭ. De vroițĭ, le dise el, un om cuvios și tot de o dată capabil să învețe poporul, avețĭ pre Pavel. Iar dacă vĕ place maĭ bine un om, care înțelege afacerile și care să fie în stare să le explice judecătorilor, atuncĭ Macedonie e bun pentru acésta. Macedonieniĭ chiar eĭ înșășĭ recunosc, că Alexandru, murind, se exprimase pentru amêndoĭ în acest chip. Insă eĭ spun, că Pavel era maĭ în stare să conducă afacerile și să vorbéscă în public, pe când Macedonie era fórte recomandabil prin curăția virtuțiĭ și prin asprimea moravurilor sale. Eĭ acusă pre Pavel, că prea mult a ĭubit plăcerea și că a fost aplecat la desfrînărĭ. Ceea ce e constant

prin propria lor recunóscere, e că el era fórte elocent, și că predica cu mare renume. Timpul a făcut să se cunóscă îndeajuns, că el nu era în stare să se descurce de întîmplările ce vin pe neașteptate, nicĭ să trateze cu ceĭ marĭ. Nicĭ o dată n'a risipit intrigile inimicilor sĕĭ, precum fac ceĭ ce sciŭ să intrigeze și aŭ și dibăcie. De și el a fost ĭubit de popor, totușĭ n'a putut scăpa să cadă în marĭ nenorocirĭ prin meșteșugirea celor ce rĕspingeaŭ învĕțătura stabilită în Sinodul din Niceea. El fu maĭ întâiŭ alungat din biserica de Constantinopole, ca și cum ar fi comis crime ce l'ar fi făcut demn de acest tratament. Apoĭ fu isgonit și sugrumat prin cruḑimea inimicilor sĕĭ. Insă acésta se întîmplă maĭ târḑiŭ.

CAPITOLUL IV.

Rĕscólă produsă din causa hirotonieĭ sale.

Hirotonia sa ridică o furiósă rĕscólă în biserica din Constantinopole. In timpul vieții luĭ Alexandru, Arieniĭ n'avură îndrăsnéla de a întreprinde nimic, pentru că poporul era cu totul supus conduceriĭ sale, și pentru că el privea mórtea atât de neprevĕḑută și atât de extra-ordinară a luĭ Arie, ca o pedépsă a ceruluĭ, atrasă în mod vĕḑut asupra luĭ prin meritul și prin rugăciunele acestuĭ sfînt Episcop. Insă, dupĕ mórtea sa, el se despărți în doue părțĭ, și se începură disputele și certurile. Arieniĭ intrigaŭ spre a face ca să fie hirotonisit Macedonie. Ceĭ ce credeaŭ, că Fiul luĭ Dumneḑeŭ e de aceeașĭ substanță ca Părintele sĕŭ, vroeaŭ să aĭbă pre Pavel de Episcop, și partidul lor învinse. Cu tóte acestea, când Impĕratul se reîntórse la Constantinopole, el avu o hirotonie fórte displăcută, ca cum ar fi ales un om cu totul nedemn de acéstă sarcină. Adunând decĭ un Sinod prin intrigile inimicilor luĭ Pavel, 'l depuse și alese pre Eusebiŭ, Episcopul de Nicomidia, în locul sĕŭ.

CAPITOLUL V.

Sinodul din Antiochia. Depunerea Sfîntuluĭ Atanasie. Douĕ formulare de credinţă.

Impĕratul se duse apoĭ la Antiochia, cetate din Syria, unde biserica pe carĭ rĕpausatul Impĕrat Constantin o începuse, prin îngrijirele luĭ Constanţie, fiul sĕŭ, fiind isprăvită, se credu, că acésta ar fi o ocasiune fórte potrivită spre a aduna un Sinod, fiind-că partisaniĭ luĭ Eusebiŭ se pregătiseră la acésta. Eĭ se adunară decĭ din deosebite locurĭ, cu apărătoriĭ opiniuniĭ lor, în numĕr de nouĕ-decĭ şi şépte de Episcopĭ, în aparenţă spre a sfinţi acéstă nouă biserică, dar în fapt spre a desfiinţa decretele Sinoduluĭ din Niceea, dupre cum faptele aŭ arătat-o. Flaccillie care urmase luĭ Eufronius conducea atuncĭ biserica din Antiochia, şi eraŭ aprópe cincĭ anĭ de când Impĕratul Constantin murise. Episcopiĭ adunându-se decĭ în presenţa Impĕratuluĭ Constanţie: Cea maĭ mare parte 'şĭ exprimară indignarea contra luĭ Atanasie, pentru că aŭ despreţuit regula ce făcuse, reluând scaunul Alexandrieĭ, fără permisiunea unuĭ Sinod. Eĭ 'l acusară şi de aceea, că reîntórcerea sa producĕnd o rĕscólă, a fost causa morţiĭ maĭ multor persóne, şi că maĭ mulţĭ alţiĭ fuseseră traduşĭ înaintea judecătorilor. Aceste acusaţiunĭ făcĕndu-l fórte urît, eĭ hotărîră, ca Grigorie să conducă în locul luĭ biserica din Alexandria. Tratând apoĭ cestiunile de credinţă, eĭ nu găsiră nimic de blamat în decisiunele Sinoduluĭ din Niceea şi scriseră la toţĭ Episcopiĭ, că eĭ nu urmaseră pre Arie. Cum, ḑiseră eĭ, noĭ carĭ avem onórea de a fi Episcopĭ, să'l fi urmat pre el, care nu era de cât preot? Noĭ decĭ nu l'am urmat; însă, dupĕ ce am examinat învĕţătura sa, am admis'o. Eĭ declară prin aceeaşĭ scrisóre, că nu ţineaŭ nimic alt-ceva de cât credinţa, care a fost învĕţată de la început prin tradiţie, şi eĭ o explicară în josul scrisoriĭ lor, fără a vorbi de substanţa Tatăluĭ şi a Fiuluĭ, nicĭ de consubstanţialitate şi simulând un înţeles atât de îndoios şi atât de obscur, în cât nicĭ Arieniĭ, nicĭ apărătoriĭ Sinoduluĭ din Niceea nu ar putea găsi de ḑis nimic asupra termenilor, nicĭ a pretinde că aceĭ termenĭ nu se găsesc în Sfînta Scriptură. Eĭ rĕspinseră cu plan tóte ex-

presiunele ce eraŭ respinse de către unul saŭ altul din partide și nu întrebuințară de cât expresiunele ce eraŭ în general primite. Eĭ mărturisiră că Fiul e cu Tatăl, că e Fiŭ unic și Dumnedeŭ, carele există maĭ 'nainte de toțĭ vecil, că a luat trup omenesc, și a împlinit voea Tatăluĭ sĕŭ. Insă eĭ nu dic nimic, nicĭ că este, nicĭ că nu este împreună vecĭnic și consubstanțial. Acest formular displăcêndu-le maĭ pe urmă, eĭ compuseră un altul, care e conform cu acela al Sinoduluĭ din Niceea, maĭ în totul, afară numaĭ dacă nu ar fi un înțeles ascuns sub obscuritatea termenilor, ceea ce eŭ n'am vĕdut. Evitând cu tóte acestea, nu sciŭ pentru care cuvînt de a dice, că Fiul luĭ Dumnedeŭ e de aceeașĭ substanță cu Tatăl sĕŭ, eĭ aŭ dis, că el este inmutabil, că dumnedeirea sa nu e supusă schimbăriĭ, că e imagina fidelă a substanțeĭ, a sfatuluĭ, a putericieĭ și a glorieĭ Tatăluĭ sĕŭ, și cel întâiŭ născut din tóte creaturile. Eĭ diceaŭ că găsiseră acest formular scris de mâna luĭ Lucian, martir din Nicomidia, om de o sfințenie admirabilă și de o sciință rară în studiul cărților sfinte. Nu sciŭ, dacă ceea ce diceaŭ eĭ era adevĕrat, saŭ dacă n'o diceaŭ de cât spre a autorisa formularul lor prin numele acestuĭ martir. Nu numaĭ Eusebiŭ care fusese transferat de la biserica din Nicomidia la acea din Constantinopole, când Pavel fu alungat de acolo, asistă la acest Sinod, ci și Acacie succesorul luĭ Eusebiŭ supranumit Pamfilie, Patrofil Episcopul de Scythopole, Teodor Episcopul de Heracleea, ce se numea odinióră Perinte, Eudoxie Episcopul de Germanicia, care maĭ pe urmă a condus biserica din Constantinopole, dupĕ ce Macedonie a fost alungat de acolo, și în fine Grigorie care fusese ales Episcop de Alexandria. Nu era nimenĭ în acel timp, care să nu fi fost de acord, că toțĭ aceștĭ Episcopĭ eraŭ de aceeașĭ părere atingĕtóre de credință. Dianius Episcopul de Cesareea în Capadocia, Georgie Episcopul de Laudicea în Syria, și maĭ mulțĭ alțĭ păstorĭ de bisericĭ Metropolitane, saŭ cel puțin de bisericĭ fórte renumite, asistară de asemenea la acéstă adunare.

CAPITOLUL VI.

Eusebiŭ de Emesa refusă Episcopia de Alexandria. Grigorie o primesce și o ia în stăpânire. Atanasie fuge la Roma.

Eusebiŭ, supranumit de Emesa, asistă de asemenea la acest Sinod. El era dintr'o familie nobilă din Edesa, cetate din Osroëna. El fusese învĕțat din tinerețea sa, dupre obiceiul țăriĭ sale în studiul Sfintelor Scripturĭ, și dupĕ aceea studiase și sciințele profane. El câștigă în fine o exactă cunoscință despre Sfînta Scriptură, sub conducerea luĭ Eusebiŭ, supranumit Pamfilie și a luĭ Patrofil, Episcopul de Scythopole. Ducêndu-se la Antiochia, în timpul când Eustatie fusese acusat de către Cyrus și depus, el trăi fórte familiar cu Eufronius, succesorul sĕŭ. Dar fiind-că el nu vroea să fie hirotonisit preot, se duse la Alexandria, și ascultă pre filosofiĭ ce învĕțaŭ acolo. Apoĭ se reîntórse la Antiochia și locui cu Flaccillie, care urmase luĭ Eufronius. In timpul celebrăriĭ Sinoduluĭ din Antiochia, Eusebiŭ de Constantinopole, 'l îndemnă să priméscă Episcopia de Alexandria, în speranță că el ar slăbi prin renumele virtuțiĭ sale, și prin mărimea elocențiĭ sale, dragostea ce poporul avea pentru Atanasie. Insă el se apĕra ḑicênd că nu dorea să se expună la ura locuitorilor din Alexandria, cari nu vroeaŭ nicĭ de cum alt episcop de cât pre Atanasie. Astfel, el fu ales episcop de Emesa și Grigorie fu ales episcop de Alexandria. Când vroea să ia în posesiune biserica, poporul se resculă contra luĭ și'l acusă, că se ocupă cu Astronomia judiciară. Fugind de acolo, se retrase la Laodiceea și locui cu Georgie, Episcopul acesteĭ cetățĭ, amicul sĕŭ intim. Mergênd cu el la Antiochia, făcu ast-fel în cât avu libertatea să se reîntórcă la Emesa. El era fórte înaintat în bunele grațiĭ a le Impĕratuluĭ Constantie, pe care'l urma tot-déuna când făcea rĕsboiŭ Perșilor. Căcĭ se ḑice, că Dumneḑeŭ făcea minunĭ prin el, dupre cum o mărturisesce Georgie de Laodiceea, care a spus multe lucrurĭ, despre el, afară de cele ce spuseiŭ eŭ. Insă de și avu atâtea eminente calitățĭ, el nu putu să înlăture zavistia acelora, cărora virtutea altuia e pentru eĭ o pedépsă. Căcĭ el

fu acusat că crede învĕțătura luĭ Sabellius. In acest Sinod din Antiochia, el fu de părerea comună a celor-lalțĭ Episcopĭ. Se ḑice, că Maxim Episcopul de Ierusalim nu vroi să vină acolo, fiind-că 'ĭ părea rĕŭ, că a fost surprins și că a consimțit la depunerea luĭ Atanasie.

Nicĭ episcopul de Roma, nicĭ altul nimenea din episcopiĭ din Italia și din provinciile cele maĭ depărtate n'a asistat la acest Sinod. In același timp Francesiĭ făceaŭ năvălirĭ în Galia, iar provinciile din Orient și maĭ cu sémă Antiochia eraŭ sdruncinate prin un furios cutremur de pămînt. Grigorie mergênd la Alexandria cu o trupă de soldațĭ, carĭ aveaŭ ordin să'ĭ facă intrarea sigură și liniștită și fiind încă sprijinit de către Arienĭ, Atanasie care se temea ca poporul să nu sufere vre o violență din pricina sa, adună către séră pre credincioșĭ în biserică și când soldațiĭ luară în stăpânire porțile, el porunci să cânte un psalm. Soldațiĭ se opriră să intre în timp ce se cânta acel psalm și în același timp Atanasie scăpă și fugi pe mare la Roma. Grigorie luă ast-fel în posesiune scaunul de Alexandria. Poporul întărîtat de violența făcută luĭ Atanasie, arse o biserică, căreia i se dăduse numele luĭ Dionisie, vechiŭ episcop al acesteĭ cetățĭ.

CAPITOLUL VII.

Restabilirea luĭ Pavel în scaunul bisericiĭ din Constantinopole. Mórtea luĭ Hermogen, Căpitanul miliției.

Iată cum reușeaŭ planurile partisanilor rătăcițĭ și cum eĭ depun pe Episcopiĭ, carĭ susțineaŭ în orient credința Sinoduluĭ din Niceea. Eĭ se făcuseră stăpînĭ pe cele dintîiŭ scaune, al Alexandrieĭ în Egipt, al Antiochieĭ în Siria și al Capitaleĭ pe Helespont și țineaŭ în mâna lor pe toțĭ Episcopiĭ cetăților de prin prejur. Episcopul de Roma și ceĭ-l-alțĭ Episcopĭ din orient, consideraŭ acéstă procedare ca o injurie și conservaŭ cu religiositate credința Sinoduluĭ din Niceea, pe care o primiseră de la început. Eĭ primiră pe Atanasie cu bunătate și pretinseră că aŭ drept să ju-

dece afacerea sa. Eusebiŭ întărîtat de pretenţiunea lor, scrise luĭ Iuliŭ ca să ia cunoscinţă de aceea ce se hotărîse contra luĭ Atanasie în Sinodul din Tyr. Insă el muri curînd după celebrarea Sinoduluĭ din Antiochia şi maĭ 'nainte de a fi putut afla care era părerea luĭ Iuliŭ. Pavel fu îndată dus la biserică, de către aceĭ din locuitoriĭ din Constantinopole, carĭ ţineaŭ învĕţătura Sinoduluĭ din Niceea. Pe de altă parte, Teognis, episcopul de Niceea, Teodor episcopul de Heracleea şi alţiĭ din acelaşĭ partid, susţinuţĭ de fracţiunea Arienilor, hirotoniră pe Macedonie în o altă biserică. Acéstă hirotonie aţiţă o rĕscólă, care nu fu maĭ puţin sîngerósă de cît un rĕsboiŭ, fiind-că ea distruse un mare numĕr de locuitorĭ; ast-fel că Impĕratul, care era atuncĭ la Antiochia, fu cuprins de o mare mânie şi porunci ca Pavel să fie alungat afară din biserică. Hermogen căpitan de cavalerie, trecênd prin Constantinopole, vroi să execute acéstă poruncă a Impĕratuluĭ; însă poporul departe de a o suferi, se puse să respingă forţa prin forţă. Pe cînd soldaţiĭ năvăleaŭ cu furie spre a îndeplini ordinile lor, rĕsvrătitoriĭ intrară în casa luĭ Hermogen, iĭ puseră foc, îl uciseră şi-l tîrîră de picióre cu o frînghie dea-lungul cetăţiĭ. Impĕratul de abia primi noutatea acesteĭ revolte şi plecă cu poşta spre a pedepsi pe autoriĭ eĭ. Insă poporul eşind înaintea luĭ şi implorând milostivirea sa cu lacrîmĭ el îl ertă. Le luă însă aprópe în jumĕtate grînele pe care Impĕratul Constantin părintele sĕŭ le acordase asupra impositelor din Egipt, credênd póte, că îmbelşugarea prea mare îl făcea maĭ dispus la rĕscólă şi la revoltă. El descărcă tótă mânia sa asupra luĭ Pavel şi porunci să'l ducă afară din Constantinopole. El se maĭ mînie fórte tare şi asupra luĭ Macedonie, atît pentru că dăduse ocasie omorîriĭ luĭ Hermogen şi a maĭ multora altora, cît şi pentru că fusese hirotonit fără consimţimîntul sĕŭ. Cu tóte acestea, el se reîntórse la Antiochia, fără să fi aprobat, nicĭ să fie casat hirotonia sa. Arieniĭ depuseră cu tóte acestea pe Grigorie, ca pe un om care susţinea prea slab partidul sĕŭ şi care devenise urît locuitorilor din Alexandria, din causa nenorocirilor publice întîmplate sub pontificatul sĕŭ şi maĭ cu sémă de arderea bisericiĭ. Eĭ puseră în locul sĕŭ pe Georgie, născut în Capadocia, carele era în renume că are multă dibăcie şi care se părea fórte zelos în apărarea credinţelor lor.

Anul D.N. Constantie şi Constant

———•———

CAPITOLUL VIII.

Scrisórea luĭ Iuliŭ Episcop de Roma către Episcopiĭ din Orient. Rĕspunsul lor.

12. Atanasie scăpând din Alexandria, dupre cum am vĕḑut, se refugiă la Roma. Pavel, Episcopul de Constantinopole, Marcel, Episcopul de Ancyra și Asclepas Episcop de Gaza, se duseră acolo în acelașĭ timp. Acest din urmă fusese acusat de către Arienĭ, fiind-că le era un fórte mare adversar, că a resturnat un altar și Quintien fusese pus în locul sĕŭ. Lucius, Episcop de Andrianopole, care fusese depus pentru o altă pricină, locuia atuncĭ de asemenea la Roma. Episcopul acesteĭ cetățĭ luând cunoscință de starea lor și găsind că eĭ eraŭ de aceeașĭ credință cu el și că țineaŭ cu toțĭ învĕțătura Sinoduluĭ din Niceea, îĭ admise la împărtășirea sa; și pentru că el e însărcinat cu îngrijirea tuturor credincioșilor din causa demnitățiĭ scaunuluĭ sĕŭ, el le dădu înapoĭ bisericile lor și mustră pe Episcopiĭ din Orient prin scrisórea ce le trimise, că aŭ judecat rĕŭ causele acestor Episcopĭ și că turbură starea bisericiĭ, împotrivindu-se hotărîrilor Sinoduluĭ din Niceea. El cită pe uniĭ din eĭ la o ḑi hotărîtă, spre a-șĭ da sémă de judecata lor și'ĭ amenință cu pedépsă, de vor continua să maĭ introducă novisme. Atanasie și Pavel se așeḑară iarășĭ în scaunele lor și trimiseră scrisórea luĭ Iuliŭ, Episcopilor din Orient. Acéstă scrisóre supărându-ĭ, se adunară în cetatea de Antiochia spre a face acolo un rĕspuns plin de eleganță și amestecat cu eronie și cu amenințărĭ. Eĭ mărturisiră prin acest rĕspuns, că biserica din Roma merită marĭ onorurĭ, pentru că a fost întemeată de Apostolĭ și că se bucură de demnitatea de Mitropolie, de la începutul religiuniĭ chreștine, de și primiĭ Apostoli cari aŭ rĕspîndit acolo semințile credințiĭ, aŭ venit acolo din Orient. Eĭ adăogară, că nu trebuie să fie pușĭ în al douilea rang, pentru că n'aŭ favorul mărimeĭ cetățiĭ, saŭ al mulțimeĭ poporuluĭ, căcĭ eĭ aŭ favorul statornicieĭ și al zeluluĭ. Eĭ acusară pe Iuliŭ, că aŭ primit pe Atanasie la împărtășirea sa și'ĭ exprimară pentru acésta o mare indignare, fiind-că a căutat să desonoreze adunarea lor și să le înlăture ju-

decata lor, ceea ce eĭ reprobaŭ ca pre o faptă fórte nedréptă și fórte opusă regulilor bisericiĭ. Dupĕ tóte aceste plîngerĭ și tóte aceste protestărĭ, eĭ ĭĭ promiseră să întreţină cu el pacea și împărtășirea, de va voi să aprobe depunerea celor pe cari 'ĭ alungaseră din scaunul lor și hirotonia celor pe care eĭ aleseseră în locul lor, iar de nu, eĭ nu vor maĭ întreţine cu eĭ nicĭ împĕrtășire. nicĭ pace. Eĭ adăogară, că Episcopiĭ din Orient, cari-ĭ precedaseră, nu desaprobaseră depunerea ce făcuse la Roma, adică a luĭ Novatian. Eĭ nu intrară în amănunţimĭ asupra celor ce eĭ făcuseră contrariŭ hotărîrilor Sinoduluĭ din Niceea și se mulţumiră să-ĭ notifice, că eĭ aveaŭ multe raţiunĭ, spre a justifica conduita ce aveaŭ, de și nu vroiră atuncĭ să intre în acéstă justificare, fiind-că eraŭ bănuiţĭ, că aŭ violat dreptatea în tóte privinţele.

CAPITOLUL IX.

Pavel e alungat din Scaunul Bisericiĭ de Constantinopole și Macedonie e restabilit în locul sĕŭ.

Dupĕ ce aŭ scris ast-fel luĭ Iuliŭ, eĭ se sforţară să descrediteze în spiritul Impĕratuluĭ Constantie, pe aceĭ ce-ĭ depuseseră și făcură ast-fel, că acest principe, ce era atuncĭ în Antiochia, să scrie luĭ Filip Prefect al Pretoriuluĭ, să alunge pe Pavel afară de Constantinopole și să dea iarășĭ luĭ Macedonie stăpânirea bisericiĭ. Prefectul temêndu-se că aducerea la împlinire a acesteĭ poruncĭ să nu ridice o rĕscólă în popor, îl ţinu secret pe cît i-a fost cu putinţă și ducêndu-se la baia publică, ce se chiema baia luĭ Zeuxipe, chiemă acolo pe Pavel, ca și cum spre a-ĭ comunica alte afacerĭ. Cînd veni acolo, el ĭĭ arătă ordinul Impĕratuluĭ și îndată-l conduse la mare, prin palatul care e aprópe de bae și pe mare îl duse la Tesalonic, de unde se ḑicea, că eraŭ strĕmoșiĭ sĕĭ. Trimiţêndu'l ast-fel, el îl opri să se apropie de laturea Orientuluĭ, fără să-l opréscă să mérgă de laturea Occidentuluĭ și spre Iliria. Apoi eși din Pretoriŭ spre a se duce la biserică, avênd pe Macedonie alăturea de el. Poporul care se adunase de la începutul afacerii, alergă în numĕr fórte mare spre biserică; și ambele par-

tide, atît Arienii cît și apărătorii luĭ Pavel, se sforțară carĭ maĭ de carĭ s'o ia în stĕpînire. Cînd Filip și Macedonie se apropiară de biserică, soldații începură să rĕspingă poporul și fiind-că era prea strîns spre a-l putea să-l dea înapoĭ și să facă loc, eĭ credură, că avea intențiune să se opună ordinelor Impĕratuluĭ și uciseră maĭ multe persóne. Aŭ fost și uniĭ, carĭ aŭ fost sdrobiți în învălmășală. Iată cum fu Pavel alungat din Constantinopole, în timpul cînd se aștepta maĭ puțin la acésta și Macedonie pus iarășĭ în posesiunea bisericiĭ. Atanasie fugise și sta ascuns în acel timp, de frică să nu fie omorît, dupre cum îl amenițase Impĕratul, fiind-că Arieniĭ îl făcuse să crédă, că era un rĕsvrătitor și că maĭ multe persóne fuseseră ucise, cînd s'a reîntors în Alexandria. Insă nimic nu-l întărîtase contra luĭ atît de tare, ca ceea ce audise dicêndu-se, că el a vîndut grîul ce Impĕratul Constantin, tatăl sĕŭ, destinase pentru alinarea săracilor din Alexandria și că el ar fi profitat de prețul grîuluĭ.

CAPITOLUL X.

342. *Scrisórea luĭ Iuliŭ, episcop de Roma, către episcopiĭ din Orient în favórea luĭ Atanasie. Eĭ trimit în Italia treĭ dintre dînșiĭ spre a-șĭ justifica purtarea.*

Episcopiĭ din Egipt scriind că aceste acusațiunĭ nu eraŭ de cât calomniĭ și Iuliŭ credênd că Atanasie nu e în siguranță, îl chéma la Roma. El întocmi un rĕspuns în acel timp la scrisórea episcopilor ce se adunaseră în Antiochia, acusându'ĭ că introduc în tăcere novismul contrariŭ învĕțăturiĭ Sinoduluĭ de Niceea; că aŭ violat regulile bisericiĭ, ținênd un Sinod fără să-l fi invitat și pre el, fiind-că e un canon, care declară de nul, tot ce e făcut fără participarea episcopuluĭ de Roma; că n'a făcut nimic după rînduiala dreptățiĭ, nicĭ la Tyr, nicĭ la Mareot, contra luĭ Atanasie; că tot ce se făcuse la Tyr, era sfărîmat prin acusațiunea calomniósă a mâiniĭ luĭ Arsenie; și tot ce se făcuse la Mareot în absența luĭ Atanasie. La sfîrșitul rĕspunsuluĭ sĕŭ, el se plângea de mândria cu care era în-

tocmită scrisórea lor. Tóte aceste raţiunĭ îl îndemnaŭ să ia apărarea luĭ Atanasie şi a luĭ Pavel, dintre care cel dintâiŭ venise de curând în Italia spre a se plânge de violenţele ce suferea. Insă când vědu, că scrisorile ce scriea episcopilor din Orient nu serveaŭ la nimic, el făcu recurs la împěratul Constant, care rugă pe Constantie fratele sěŭ să trimită pe uniĭ din episcopiĭ din Orient spre a-şĭ da socotéla pentru ce depuseseră pe Pavel şi pe Atanasie. Treĭ aŭ fost aleşĭ pentru acest sfîrşit, adică Narcis episcopul de Trinopole în Cilicia, Teodor episcopul de Heraclea în Tracia şi Marcu episcopul de Aretusa în Syria. Când sosiră în Italia, întreprinseră apărarea Sinoduluĭ lor, în presenţa împěratuluĭ Constant şi se siliră să-l convingă, că sentinţa ce dăduseră era dréptă. Asupra întrebăriĭ ce li se făcu de a da socotéla despre credinţa lor, eĭ suprimară formularul ce-l compuseseră în Sinodul din Antiochia şi produseră un altul, care nu era maĭ puţin contrariŭ Sinoduluĭ din Niceea, de cât acela pe care îl suprimaŭ. Constant recunoscênd, că episcopiĭ adunaţĭ în Antiochia întinseseră curse luĭ Pavel şi luĭ Atanasie şi-ĭ respinsese de la împărtăşirea lor, nu pentru crime, de carĭ ar fi fost culpabilĭ, după cum se pronunţa sentinţa, ci pentru neînţelegerĭ de doctrină: el concediă pe deputaţiĭ lor, fără să fi dat vre un credĕmînt vorbelor lor.

CAPITOLUL XI.

Sinodul din Sardica. Depunerea luĭ Iuliu şi a luĭ Osius.

Treĭ anĭ după aceea, episcopiĭ din Orient trimiseră celor din Occident un formular de credinţă, care fu numit Macrostich, din causa prea mareĭ sale lungimĭ. In acel formular eĭ nu vorbiră nicĭ de cum de substanţa luĭ Dumnedeŭ şi excomunicară pe aceĭ ce dic că Fiul e din nimic saŭ de un alt ipostos şi nu de la Dumnedeŭ şi că a fost un timp, saŭ un veac în care nu era. Acest formular fu adus de Eudoxie episcop de Germanicia, de Martirius şi de Macedonie şi respins de episcopiĭ de Occident, carĭ diseră că eĭ se mulţumiaŭ cu hotărîrile Sinoduluĭ din Niceea, fără

Anul D.N. 347.

Constantin şi Constant

a voi după acésta să examineze maĭ mult cestiunile contestate. Impĕratul Constant rugând pe Constantie fratele sĕŭ de a restabili pe Atanasie pe scaunul sĕŭ, fără a fi putut obţine de la el acest har, din causa intrigilor ce făcură ereticiĭ pentru a împedica acéstă restabilire, iar Pavel şi Atanasie, cerênd luĭ Constant, ca să bine-voiască a face să se adune un Sinod, pentru că eĭ eraŭ persecutaţĭ de nişce ómenĭ ale căror întreprinderĭ nu tindeaŭ la nimic maĭ puţin, de cât la ruina credinţiĭ, ambiĭ împĕraţĭ se înţeleseră ca episcopiĭ, atât din Orient cât şi din Occident să se adune la o ḑi hotărîtă în Sardica, cetate din Illyria. Episcopiĭ din Orient adunându-se maĭ înainte în Filipopole, cetate din Thracia, trimiseră să spună Episcopilor din Occident, carĭ eraŭ adunaţĭ în Sardica, că eĭ nu vor veni la dînşiĭ de nu vor alunga pe Atanasie din adunarea lor şi de nu-l vor lepăda de la împărtăşirea lor, pentru că el fusese canonicesce depus. Ducêndu-se maĭ pe urmă la Sardica, eĭ
Anul D.N. protestară că nu vor pune piciorul în biserică, cât timp
347. ceĭ ce fuseseră depuşĭ vor avea libertatea de a intra în ea.
Constantin Episcopiĭ din Occident rĕspunseră că eĭ nicĭ odată nu
şi Constant i-aŭ lepădat de la împărtăşire şi că nu-ĭ vor lepăda nicĭ atuncĭ, pentru că maĭ întâiŭ, Iulie episcopul de Roma, nu i-a condamnat de loc după ce a examinat afacerea lor şi pentru că încă eĭ eraŭ de faţă şi ofereaŭ să se justifice adoua óră de crimele ce li se imputa. Aceste scrisorĭ şi aceste rĕspunsurĭ ne servind de cât să-ĭ irite încă maĭ mult ca maĭ înainte şi termenul ce-şĭ prescrisese spre a potoli neînţelegerile lor fiind expirat, eĭ se adunară a parte şi se condamnară uniĭ pe alţiĭ. Orientaliĭ confirmară ceea ce eĭ hotărîseră contra luĭ Atanasie, contra luĭ Pavel, contra luĭ Marcel şi contra luĭ Asclepas şi depuseră pe Iuliŭ episcopul de Roma, pentru că el cel dintâiŭ i-a primit la împărtăşirea sa şi pe Osius mărturisitorul, atât pentru aceiaşĭ pricină, cât şi pentru că a fost legat prin o amiciţie întinsă cu Paulin şi Eustaţie, episcopĭ de Antiochia. Eĭ tratară tot ast-fel şi pe Maximin episcopul de Treva, pentru că a primit unul din ceĭ dintâiŭ pe Pavel la mărturisirea sa şi l-a sfătuit să se reîntórcă la Constantinopole şi pentru că a refusat să admită la împărtăşire pe episcopiĭ din Orient, carĭ călĕtoreaŭ în Galia. Pe lângă toţĭ aceştia, eĭ maĭ depuseră încă pe Protagen episcopul de Sardica şi

pe Gaudenţie: pe unul pentru că favorisa pe Marcel, de şi el îl condamnase în trecut; iar pe cel-l-alt pentru că avea o purtare cu totul contrarie aceliea a luĭ Cyriax predecesorul sĕŭ şi susţinuse pe aceĭ ce-ĭ depusese. Eĭ scriseră apoĭ la toţĭ episcopiĭ, spre a-ĭ însciinţa de a nu întreţine nicĭ o împărtăşire cu toţĭ aceĭ ce eraŭ depuşĭ, de a nu le scrie de loc şi de a nu primi scrisorile lor. Eĭ le poruncira de asemenea să nu crédă privitor la natura luĭ Dumneḑeŭ conform celor ce era coprins în formularul lor unde nu se făcuse de loc menţiune, că Fiul luĭ Dumneḑeŭ e de aceiaşĭ natură ca Părintele sĕŭ şi unde se declarase lepădaţĭ de biserică ceĭ ce ḑiceaŭ, că sunt treĭ Dumneḑeĭ, că Isus Christos nu e Dumneḑeŭ, că Tatăl, Fiul şi sfîntul Duh nu sunt de cât una şi aceiaşĭ persónă, că Fiul n'a fost născut şi că a fost un timp în carele el nu era.

CAPITOLUL XII.

Episcopiĭ din Occident depun la rîndul lor pe ceĭ din Orient şi întocmesc un formular de credinţă.

Episcopiĭ din partidul luĭ Osius adunându-se de altă parte declarară, că Atanasie era nevinovat şi că episcopiĭ adunaţĭ la Tyr îĭ întinsese curse. Eĭ făcură o asemenea declaraţie în favórea luĭ Marcel, care protestase, că nu ţinea de loc doctrina ce-ĭ atribueaŭ acusatoriĭ sĕĭ, a luĭ Asclepas, care justificase prin acte autentice, că el fusese restabilit în episcopia sa prin judecata luĭ Eusebiŭ, supranumit Pamfilie şi a maĭ multor alţĭ episcopĭ şi în fine în favórea luĭ Lucius, aĭ căruĭ acusatorĭ fugiseră şi scriseră popórelor bisericilor lor, ca să-ĭ recunóscă de păstoriĭ lor legitimĭ şi să se pregătéscă de a-ĭ primi în puţin timp, că departe de a da luĭ Grigorie titlul de episcop de Alexandria, nicĭ luĭ Basilie acela de episcop de Ancyra, nicĭ luĭ Quintian acela de episcop de Gaza, eĭ să nu aibă nicĭ o împărtăşire cu dînşiĭ şi să nu-ĭ considere în numĕrul credincioşilor. Eĭ depuseră pe Teodor episcop al uneĭ cetăţĭ din Tracia, pe Narcis episcop de Trinopole, pe Acacie episcopul de Cesaria în Palestina, pe Manofant episcopul de

Efes, pe Ursacie episcopul de Singidon în Moesia, pe Valens episcopul de Mursa, în Panonia și în fine pe Georgie episcopul de Laodicea, de și acest din urmă n'a asistat la Sinodul episcopilor din Orient. Eĭ îĭ lipsiră de demnitatea lor și de împărtășirea bisericiĭ, pentru că eĭ despărţiaŭ pe Fiul luĭ Dumneḑeŭ de substanţa Părinteluĭ sĕŭ, că primiseră la împărtășirea lor clericĭ carĭ fuseseră depușĭ pentru rătăcirile luĭ Arie și pentru că-ĭ promovaseră la hirotoniĭ maĭ înalte. Apoĭ scriseră la toţĭ ceĭ-l-alţĭ episcopĭ spre a-ĭ ruga să confirme prin sufragiul lor aceea ce eĭ hotărîseră și de a ţine aceiașĭ doctrină. In fine, compuseră și eĭ un noŭ formular maĭ întins de cât acela al Sinoduluĭ din Niceea, de și el nu conţinea de cât acelașĭ înţeles și în maĭ multe locurĭ el fu întocmit chiar în aceiașĭ termenĭ. In sfîrșit Osius și Protogen, carĭ aveaŭ primul loc între episcopiĭ ce se aflaŭ la Sinodul din Sardica, temêndu-se să fie acusaţĭ, că s'aŭ abătut de la hotărîrile Sinoduluĭ din Niceea, scriseră luĭ Iuliŭ că eĭ ţineaŭ fórte cu religiositate acele hotărîrĭ și că nu le explicaseră înţelesul în termenĭ puţin maĭ desvoltaţĭ de cât de témă, ca nu cumva Arieniĭ să abuzeze de scurtimea acelora de care s'aŭ servit Sinodul și să nu înșale pe ceĭ simpli. Cele ce spuseĭŭ fiind făcute și de o parte și de alta, Sinodul și-a terminat lucrările și fie-care episcop se reîntórse la biserica sa. Acest Sinod s'a ţinut un-spre-ḑece anĭ de la mórtea luĭ Constantin, sub consulatul luĭ Rufin și al luĭ Eusebiŭ. Aŭ fost aprópe treĭ sute de episcopĭ din Occident și șapte-ḑecĭ și șase din Orient, între carĭ se afla și Ischirion ce fusese făcut episcop de Mareot, de către inimiciĭ luĭ Atanasie.

CAPITOLUL XIII.

Deosebirĭ de vederĭ între Orient și Occident.

In urma aceluĭ Sinod n'a maĭ fost împărtășire între bisericile din Orient și din Occident, ca între adunărĭ ce mărturisesc aceiașĭ credinţă. Ceĭ din Occident nu maĭ aveaŭ împărtășire dincolo de Thracia, nicĭ ceĭ din Orient dincolo de Iliria. Deosebirea simţimintelor producea pretutindenea desbinărĭ și acusaţiunĭ calomnióse. De și încă maĭ dinainte

eĭ nu se uraŭ în privința doctrineĭ, totușĭ contestațiunele lor nu făcea prea mare rĕŭ, pentru că ele nu-ĭ împedica să țină pacea. Tot Occidentul conservase cu religiositate vechia tradițiune, fără a lua nicĭ o parte la cestiunĭ și la dispute. Sforțările ce făcuse Auxentie episcopul de Milan, Ursacie și Valens episcopĭ de Panonia spre a introduce în aceste țărĭ doctrina luĭ Arie rĕmaseră zadarnice prin resistența ce episcopul de Roma și ceĭ-l-alțĭ o pusese și prin măsurile ce luaseră spre a înăduși eresia în nascerea sa. Cât pentru biserica din Orient de și de la Sinodul din Antiochia fusese tot-d'a-una plină de sgomot și de turburărĭ și se depărtase de credința Sinoduluĭ din Niceea, sunt convins, că cea maĭ mare parte din aceĭ ce o compuneaŭ mărturiseaŭ că Fiul luĭ Dumnedeŭ e născut din substanța Părinteluĭ sĕŭ. E totușĭ adevĕrat că uniĭ din eĭ respingeaŭ acest termen cu hotărîre, pentru că refusând maĭ întâiŭ de a-l admite, se rușinaŭ de a primi părerea altora și de a recunósce că se înșelase. Uniĭ din eĭ fiind convinșĭ, după lungĭ dispute despre adevĕrul credințiĭ în care trebuiea să fie relativ la natura luĭ Dumnedeŭ, aŭ rĕmas fórte alipițĭ de ea, fără să vroiască să se maĭ depărteze de la acésta. Alțiĭ ne dorind să intre în aceste contestațiĭ aŭ urmat partidul, saŭ al amicilor lor, saŭ al celor maĭ puternicĭ, saŭ aŭ lucrat din alte motive asemenea, prin care ómeniĭ fórte adese orĭ aŭ ușurința de a consimți la ceea ce ar trebui să respingă, saŭ a ascunde adevĕrul, ce ar trebui să-l spună liber. Alțiĭ credênd că ar fi o nenorocire să-șĭ consume tótă viéța în acest fel de dispute, se supuseră la cele ce se hotărîseră de către Sinodul din Niceea. Pavel episcopul de Constantinopole, Atanasie episcopul de Alexandria, renumitul Antonie care trăia încă, uceniciĭ sĕĭ și o mulțime însemnată de călugărĭ și o mulțime de alte persóne, atât din Egipt cât și din alte provinciĭ ale imperiuluĭ susțineaŭ cu putere învĕțătura Sinoduluĭ din Niceea.

CAPITOLUL XIV.

Sfințiĭ pustnicĭ din timpul acela.

Fiin ̣-că am avut ocasiunea să vorbesc de aceștĭ sfințĭ pustnicĭ, voiŭ aminti în puține cuvinte despre aceĭ ce am aflat

că aŭ trăit sub domnirea luĭ Constantie. Voiŭ începe prin ceĭ doĭ Macariĭ, aceştĭ douĭ renumițĭ stareţĭ de Skit şi aĭ munteluĭ vecin. Unul era din Egipt și cel-l-alt din Alexandria. Amîndoĭ eraŭ atât de perfecțĭ în practica vieţiĭ călugărescĭ, în cât însuflaŭ grózā demonilor. Eĭ prevedeaŭ viitorul și făceaŭ vindecărĭ miraculóse. Se dice, că cel ce era din Egipt, a înviét un mort spre a convinge pe un eretic de adevĕrul învieriĭ. El a trăit nouĕ-deci de anĭ şi a petrecut șase-decĭ de anĭ în pustie. El făcu atât de însemnate progrese în studiul sfinteĭ filosofiĭ, de cum începu să se dedea la acésta, în cât călugăriĭ îĭ dădură numele de copil bătrân. El fu hirotonit preot la vîrsta de patru-decĭ de anĭ. Cel-l-alt Macarie fu hirotonit maĭ târdiŭ. El îndeplini fórte perfect practicele cele maĭ aspre ale vieţiĭ călugărescĭ, din care unele le inventase el însuşĭ. Se póte judeca despre asprimele postirelor sale prin aceea, că pielea sa se uscase atât de tare și se sbîrcise, în cât barba sa nu maĭ crescea.

Pambon, Heraclide, Cronie, Pafnutie, Putubastie, Arsisius, Serapion cel mare, Piturion, care locuia aprópe de Thebaida și Pahomie, starițul și învĕțătorul călugărilor numițĭ Tabenisienĭ se făcură renumițĭ în acelaşĭ loc și în acelaşĭ timp. Modul lor de a se îmbrăca și de a trăi, era puțin deosebit de al celor-l-alțĭ călugărĭ. Insă acéstă deosebire nu împiedica să tindă la virtutea de a desprețui tot ce e pe pămînt, de a înălța spiritul la ceriŭ și de a-l pregăti să părăséscă trupul cu bucurie. Eĭ sunt îmbrăcațĭ cu pieĭ, dupre cum era Ilie, spre a combate ca dînsul pofta trupéscă ce tinde la plăcere și spre a se abține ca dînsul de la plăcerea lucrurilor, ce înveselesc simțirile, în speranța de a se obține o recompensă egală cu a sa. Se dice, că deosebirile ce se observ în hainele acestor călugărĭ din Egipt, aŭ ceva misterios și se referă la óre-care secret al sfinteĭ lor filosofiĭ. Eĭ pórtă tunicĭ fără mînicĭ, spre a arăta că mîinile nu trebuesc nicĭ odată să fie gata de a face rĕul. Eĭ pórtă un culion spre a arăta că eĭ trebuie să viețuéscă în aceiașĭ simplicitate și în aceiașĭ curățenie, ca pruncíĭ ce nu se hrănesc de cît cu lapte şi cărora li se acoperă capul cu o scufie de aceeașĭ formă. Incingĕtórea lor și un fel de brîŭ ce pórtă îĭ însciințase de a fi tot-déuna gata să servéscă pe Dumnedeŭ. Sciŭ bine, că uniĭ aŭ

dat alte explicărĭ acestuĭ mod de a se îmbrăca. Insă eŭ mě mulţumesc cu aceea ce am spus. Se ḑice, că la început Pahomie trăea singur într'o pesceră, însă că un Inger i se arătă din partea luĭ Dumneḑeŭ şi-ĭ porunci să adune călugărĭ tinerĭ şi să-ĭ introducă în practicile ce le exercitase cu atîta exactitate, să le dea orĭ care regulĭ. Se maĭ ḑice, că Ingerul îĭ dădu o tablă scrisă, ce e încă şi astă-ḑĭ în mîĭnile pustnicilor, prin care tablă îĭ poruncea să permită fie căruĭ să bea, să mănînce, să lucreze şi să postéscă dupre puterile sale, de a obliga pe ceĭ ce mănîncă, la o maĭ mare lucrare de cît pe ceĭ ce postesc, de a zidi maĭ multe chiliĭ, de a pune cîte treĭ călugărĭ în fie-care şi de a le da să mănînce într'o trapeză comună în tăcere, cu un văl (cam lafcă) pe cap, ast-fel ca să nu se vaḑă uniĭ pe alţiĭ şi ca să nu pótă privi de cît masa şi ce ar fi pe masă, de a nu primi pe nimenea din afară să mănînce cu eĭ, afară de streinĭ, către carĭ se va exercita ospitalitatea; de a încerca în timp de treĭ anĭ prin exerciţiile cele maĭ grele pe ceĭ ce ar dori să îmbrăţişeze modul lor de viéţă; de a se îmbrăca cu pieĭ, de a-şĭ acoperi capul cu scufe de lînă, împodobite cu cuie roşiĭ, de a avea tunicĭ de pînză şi încingĕtorĭ. De a dormi cu tunicile lor şi cu haĭnile lor în strane închise din două părţĭ care le va servi şi de pat, de a se împărtăşi în tóte primele, şi în tóte ultimile ḑile ale sĕptămîniĭ şi atuncĭ să deschidă încingĕtórea lor şi să scótă haina lor de piele. De a se ruga de douĕspre-ḑece orĭ ḑiua şi de atîtea orĭ séra şi încă de atîtea orĭ nóptea. De a se ruga de treĭ orĭ la al noulea ceas; de a cânta un psalm înainte de a face rugăciunea ce precede ospĕţul. De a despărţi comunitatea în douĕ-ḑecĭ şi patru de clase, dând fie-căria din ele numele uneia din literile alfabetuluĭ, cum de exemplu numele de ***iota*** celor maĭ simpli, acela de ***zita***, saŭ de ***xi*** celor maĭ luminaţĭ. Iată regulile ce dădu Pahomie ucenicilor sĕĭ. El avea o blîndeţe minunată către ómenĭ şi o pietate atît de extra-ordinară către Dumneḑeŭ, în cît scia lucrurile viitóre şi vorbea adese orĭ cu Ingeriĭ. El locuia la Tabenesa în Thebaida, de unde vine că sĕ numesc încă şi astă-ḑĭ Tabenisienĭ călugăriĭ ce trăesc în acel loc sub aceleaşĭ regule. Eĭ s'aŭ făcut atît de renumiţĭ şi s'aŭ înmulţit atit de mult cu trecerea timpuluĭ, în cît s'aŭ numĕrat pînă la şapte miĭ. Era

o mie treĭ sute cu Pahomie în singurul loc de la Tabenesa: restul era risipit în Egipt și Thebaida. Eĭ observ toțĭ același mod de viețuire si nu posedă nimic, de cît în comun. Eĭ privesc comunitatea de la Tabenesa ca pe mama lor și pe ceĭ ce o conduc ca pe părinții și învĕțătoriĭ lor.

Apolonius se bucură în același timp de un mare renume în practicarea aceleiașĭ chemărĭ. Se ḑice, că el s'a dedat la acésta în pustie, din vîrsta de cincĭ-spre-ḑece anĭ; însă că la vîrsta de patru-ḑecĭ, el primi poruncă din partea luĭ Dumneḑeŭ, să mérgă în locurĭ locuite de ómenĭ. Monastirea sa era așijderea în Thebaida. El era prea iubit de Dumneḑeŭ și avea darul de a face minunĭ și vindecărĭ supranaturale. El își îndeplinea fórte exact tóte datoriile sale și arăta altora practica vieții călugărescĭ cu o blîndețe și o bunătate minunată. El era atît de fericit, în cît obținea de la Dumneḑeŭ tot ce-ĭ cerea: Insă era și atît de prudent că nu-ĭ cerca nimic, de cît aceea ce bine voesce să-ĭ acorde. Cred că venerabilul Anuf trăia în acel timp. Am aflat, că de cînd el a mărturisit în timpul persecuțiuniĭ că era creștin, n'a ḑis nicĭ odată nimic contrar adevĕruluĭ și n'a poftit nicĭ odată nimic din bunurile lumiĭ. El vĕḑu dupĕ aceea tóte rugăciunile sale împlinite și avea un Inger, care'l învĕța să practice tóte virtuțile. Iată sfinții pustnicĭ ce a avut Egiptul. Palestina rîvnitóre de acéstă fericire, făcu să înflorésca în același timp și dumneḑeescul Ilarion. El era născut din Tanata, un sat în vecinătatea cetățiĭ de Gaza, despre amiaḑă-ḑi, aprópe de un părîŭ ce se varsă în mare și pe care locuitoriĭ țĕriĭ îl numesc cu același nume ca al satuluĭ. Cînd studia gramatica în Alexandria, se duse să visiteze pe renumitul Antonie în pustie și dupĕ ce a vorbit cu el asupra moduluĭ sĕŭ de viețuire, el se hotărî să-l urmeze. Nebucurîndu-se acolo de liniscea ce dorea, din causa mulțimeĭ de persóne ce eraŭ neîncetat în jurul acestuĭ ilustru pustnic, el se reîntórse în țara sa, unde găsind pe părinții sĕĭ morțĭ, împărți tótă averea fraților sĕĭ și sĕracilor, fără să-șĭ reserve nicĭ o parte din ea. Apoĭ se duse să locuéscă într'o pustie la douĕ-ḑecĭ de stadiĭ de locul nasceriĭ sale. Chilia sa nu era de cît de cărămiḑĭ, de olane sfărîmate și de paie. Ea era atît de jósă, că nu putea cine-va să stea în picióre fără să-șĭ plece capul, și atît de scurtă, în cît nu putea să se culce în ea fără să-șĭ îndo-

éscă piciórele. Iată cum înlătura el în tóte lucrările comoditățile vieții și se obicĭnuea la suferință și la ostenélă. Nicĭ odată nimenea nu întinse adevĕrata cumpĕtare maĭ departe de cît el și nu suportă maĭ cu multă statornicie frigul, căldura, fómea, setea, combătênd neîncetat patimile sufletuluĭ, și delicatețele trupuluĭ. El era neprihănit în moravurile sale, grav în cuvîntările sale, sîrguitor la cetire și la studiul Sfinteĭ Scripturĭ. El era atât de plăcut luĭ Dumneḑeŭ, în cât bolnavii sunt vindecațĭ, și îndrăciții sunt mântuițĭ încă și astă-ḑĭ la mormîntul sĕŭ. Murind în Insula Chypru, fu îngropat acolo cu mult respect de către locuitoriĭ țĕriĭ, cari se consideraŭ fórte ferĭcițĭ să aibă un deposit atât de prețios. Insă Isichie, unul din ceĭ maĭ renumițĭ din uceniciĭ sĕĭ luă pe ascuns trupul sĕŭ, 'l transportă în secret în Palestina, și'l depuse în monastirea sa. Din acel timp locuitoriĭ aŭ serbat în toțĭ aniĭ sĕrbătórea sa, dupre obiceiul ce aŭ de a onora ast-fel memoria acelor ce s'aŭ făcut renumițĭ dintre eĭ prin sfințenia lor, dupre cum eĭ onoréză memoria luĭ Aurelius, a luĭ Antedon, a luĭ Alexion, născut în Bethagaton, și a luĭ Alafion, născut în Asalea, cari alergând cu îndrăsnélă în câmpul de luptă al vieții călugăresci sub domnia luĭ Constantie, aŭ tras prin exemplul lor un mare numĕr de păgânĭ. Iulian practica în acel timp la Edesa, un mod de viéță atât de aspru, în cât se părea că nu maĭ trăesce în trupul sĕŭ, și nu maĭ avea de cât pelea și ósele. Efrem născut în Syria a scris viéța sa. Opiniunea favorabilă ce avuse ómeniĭ despre virtutea sa a fost confirmată prin mărturisirea luĭ Dumneḑeŭ însușĭ, carele ĭ-a dat puterea de a isgoni demoniĭ, și darul de a vindeca bólele, nu prin puterea doctorilor, ci numaĭ prin rugăciunile sale. Tóte țĕrile acelea, teritoriul de Edesa, de Amidia, și muntele Gaugalion a fost locuit de o mulțime de alțĭ pustnicĭ eminențĭ în sfințenie, dintre cari Daniil și Simeon aŭ fost ceĭ maĭ renumițĭ. Nu voiŭ maĭ spune nimic aicĭ despre călugăriĭ din Syria. Voiŭ vorbi despre acésta maĭ exact cu ajutorul luĭ Dumneḑeŭ într'o altă lucrare. Se ḑice, că Eustatie Episcop de Sebastia a instituit o categorie de pustnicĭ în Armenia, în Paflagonia și în Pont, și că le-a stabilit regulĭ, în care li se arăta modul de viețuire; alimentele de la care trebuea să se abțină; haĭnele ce pot purta, cum și cele-l-alte practicĭ. Uniĭ asigura, că el e au-

torul Asceticilor ce se atribue în deobsce luĭ Basilie de Capadocia. Se dice, că o prea mare asprime l'a împins până la óre-care observărĭ fórte extravagante și cu totul contrariĭ regulilor bisericiĭ. Sunt totușĭ persóne care'l desvinovățesc de acéstă acusațiune, și carĭ aruncă greșala asupra unora din ucenicii sĕĭ, carĭ condamnă căsătoria, carĭ refusă să róge pre Dumnedeŭ în casele ómenilor însurațĭ; carĭ despreţuesc pre preoţiĭ ce aŭ femeĭ, carĭ postesc Duminica, carĭ fac adunările lor în case particulare, carĭ aŭ aversiune față de ceĭ ce mănâncă carne, carĭ în loc să se îmbrace, ca ceĭ-l-alțĭ aŭ inventat o haĭnă nouă și cuviósă, și aŭ întrodus o mulțime de alte novisme. Se dice, că maĭ multe femeĭ amăgite prin cuvîntările lor și convertite la rĕtăcirele lor, s'aŭ despărțit de bărbațiĭ lor, și că neputênd maĭ mult dupĕ aceea să păzéscă înfrînarea, ele aŭ comis adulteriĭ. Se adaogă, că unele ș'aŭ tăiat periĭ capuluĭ și s'aŭ îmbrăcat ca bărbaţiĭ. Episcopiĭ din împrejurimele Gangreĭ, cetate Metropolitană din Paflagonia adunându-se, aŭ considerat pre ceĭ ce păziaŭ aceste maxime ca lepădațĭ din corpul bisericiĭ, afară numaĭ de nu le vor condamna. Se dice, că atuncĭ Eustatie schimbă haĭna și nu se maĭ arĕta îmbrăcat alt fel de cât ca ceĭ-l-alțĭ preoţĭ, spre a arăta că nu din mândrie întrodusese o practică contrarie, ci din dorința uneĭ maĭ marĭ perfecțiunĭ. Fiind atâta de recomandabil prin viéța sa, el nu era maĭ puțin de admirat prin cuvîntările sale. E adevĕrat totușĭ că el n'avea adevĕrata elocință, și că nicĭ o dată nu se ocupase cu regulile eĭ. Insă de le natură era atât de capabil să convingă, în cât converti pre maĭ multe femeĭ, și pre maĭ mulțĭ tinerĭ, carĭ făceaŭ maĭ 'nainte un nenorocit comerț cu trupurile lor. Se dice, că un bărbat și o femee carĭ dupre usul bisericiĭ păstraŭ virginitatea, fiind acusațĭ că aŭ împreună un obiceiŭ neonest, el 'ĭ îndemnă să se lase de acésta; dar că neputênd câștiga nimic asupra spirituluĭ lor, el scóse un adînc suspin și dise, că o femee măritată audindu-l într'o di vorbind de folósele înfrînăriĭ, ea fu atât de mișcată de cuvintele sale, că se lipsi de bună voe de plăcerea căsătorieĭ, care e o plăcere permisă, dar că aceștia dupĕ ce l'aŭ audit vorbind, continuaŭ încă să se bucure de o plăcere care e oprită, arătaŭ slăbiciunea elocințiĭ sale.

De și Traciĭ, Ilirieniĭ și cele-l-alte popóre din Europa n'aŭ

avut cunoscințele de călugări, n'aŭ lipsit însă să aibă câte-va persóne, carĭ aŭ mărturisit Filosofia creștină. Martin a fost unul din ceĭ maĭ însemnațĭ. El era dintr'o familie nobilă din Sabaria, cetate din Panonia. In tinereța sa el purtă armele și comandă armatele. Insă preferând serviciul luĭ Dumnedeŭ, mărirelor lumiĭ, el se retrase în Iliria și se dădu la practica virtuțiĭ. Acolo se luptă cu îndrăsnélă pentru apărarea învĕțăturiĭ bisericiĭ, contra Episcopilor ce susțineaŭ partidul luĭ Arie, suferi rele tratamente și fu alungat de acolo. Ducêndu-se la Milan, trăi acolo în singurătate, dar curînd eși de acolo spre a evita cursele ce Auxentie, Episcopul acesteĭ cetățĭ, partisan al luĭ Arie, 'ĭ întindea, spre a'l perde, și se retrase în insula Gallinaria, unde mult timp nu trăi de cât cu rădĕcinĭ. Aceea e o Insulă pustie și fórte mică a măriĭ Tyrrena. Dupĕ acea fu ridicat la demnitatea de Episcop de Tours. El primise darul minunelor într'un grad atât de înalt, în cât a înviat un mort, și făcu și alte minunĭ atât de surprindĕtóre ca și acelea ale Apostolilor. Am aflat că Ilarie bărbat renumit prin sfințenia vieții sale, și prin eminența doctriniĭ sale, trăia în același timp în aceeașĭ parte a Imperiuluĭ. El fu exilat ca și Martin de ura zeluluĭ ce avut pentru curățenia credințiĭ. Iată ce am aflat despre ceĭ ce aŭ fost ceĭ maĭ renumițĭ în biserică prin pietatea lor și prin cele-l-alte virtuțĭ creștine. Alțiĭ s'aŭ făcut fórte cunoscuțĭ în acel timp prin doctrina și prin elocința lor, precum Eusebiŭ Episcop de Emesa, Tit Episcop de Bostra, Serapion Episcop de Tmuis, Basilie Episcop de Ancyra, Eudoxie Episcop de Germanicia, Acacie Episcop de Cesareea și Cyrille Episcop de Ierusalim. Mulțimea și însemnătatea scrierilor ce aŭ lăsat posterităţiĭ, sunt o probă fórte sigură și fórte evidentă de aceea ce spun.

CAPITOLUL XV.

Persóne renumite prin sciința lor.

Didim, scriitor bisericesc și profesor de sfintele scripturĭ în cetatea de Alexandria, înflorea în același veac. El îșĭ îmbogățise spiritul cu tot felul de sciințe. El cunoscea po-

eţiĭ, oratoriĭ, geometria, astronomia, aritmetica şi părerile diferite ale tuturor sectelor. El nu învĕţase nimic din tóte aceste, de cât prin auḑ şi prin spirit, perḑêndu-şĭ vederea din copilăria sa.

Când ajunse în vîrsta de maturitate, el se simţi atras de dorinţa să înveţe artele liberale şi urmă în şcóle, unde făcu atât de marĭ progrese, de şi nu era ajutat de cât de auḑ, în cât înţelese cele maĭ grele teoreme de matematică. Se ḑice, că el învĕţă să cunóscă literile pipăind caractere săpate pe lemn şi adunând silabele şi cuvintele prin singura sforţare a imaginaţiuniĭ şi a memorieĭ sale : ceea ce era fără îndoială ceva fórte greŭ. Maĭ multe persóne auḑind vorbindu-se despre el, merseră înadins la Alexandria spre a-l asculta, saŭ cel puţin spre a-l vedea. Modul cu care el susţinea învĕţătura Sinoduluĭ din Niceea displăcea fórte tare Arienilor. El convingea cu înlesnire prin blândeţe, maĭ bine de cât prin puterea argumentelor sale şi supunênd el însuşĭ probele sale la judecata auditorilor. El era stimat şi iubit de catolicĭ, de călugăriĭ din Egipt şi maĭ cu sémă de marele Antonie. Se ḑice că mergênd la Alexandria spre a sprijini prin adesiunea sa învĕţătura luĭ Atanasie, el ḑise luĭ Didim : «Nu e o neno-«rocire mare, nicĭ fórte deplorabilă de a fi lipsit de ochiĭ «cu care guzganiĭ, şóreciĭ şi cele maĭ de despreţuit ani-«male sunt înzestrate ; ci e o fericire fórte de dorit de a «avea ca îngeriĭ ochiĭ spirituluĭ, prin care tu privescĭ pe «Dumneḑeŭ». In fine, Eusebiŭ şi Ilarie, despre carĭ am vorbit deja şi despre carĭ se ḑice că aŭ cărţĭ fórte ortodoxe, compuse contra ereticilor, aŭ fost amîndoĭ fórte renumiţĭ în Italia şi în Occident, prin renumele ce eĭ îşĭ câştigaseră de a scrie bine în limba lor. Lucifer, căpitenia uneĭ secte ce pórtă numele sĕŭ, înflorea în acelaşĭ timp. Aëtie era de asemenea în mare stimă între ereticĭ. El era învĕţat în arta de a raţiona şi fórte exercitat la dispută. Cutezanţa cu care el întreprindea să vorbéscă despre natura luĭ Dumneḑeŭ făcu să fie supranumit ateŭ. Se ḑice, că el profesese maĭ înainte medicina în Antiochia, cetate din Syria şi că găsindu-se adese orĭ în adunarea credincioşilor spre a vorbi asupra sfinteĭ Scripturĭ, el avu onórea de a fi cunoscut de Galus, ce era atuncĭ Cesar şi care favorisa fórte mult religiunea şi pe persónele de pietate.

Dorința ce avu de a intra și maĭ mult în bunele grațiĭ ale acestuĭ principe îl îndemnă, după cum sunt convins, a se deda la acest studiŭ cu o maĭ mare aplicațiune de cît maĭ înainte. Se dice, că el sciea în perfecțiune filosofia luĭ Aristot și că ascultase în Alexandria pe ceĭ ce profesaŭ acéstă sciință. Afară de ceĭ de carĭ am vorbit, eraŭ maĭ mulțĭ alțiĭ fórte capabilĭ de a învěța poporul, de a prevedea și de a vorbi asupra materiilor de doctrină. Insă ar fi o prea mare lucrare de a enumera pe toțĭ. In fine rog pe ceĭ ce'șĭ vor da ostenéla de a citi acéstă lucrare de a nu găsi straniŭ că am făcut laude căpiteniilor noilor secte, saŭ celor ce le-aŭ favorisat. Admir mărimea elocințeĭ lor și puterea raționamintelor lor ; dar las judecata doctrineĭ lor celor ce aŭ autoritate. Nu'mĭ aparține mie de a'ĭ judeca și pentru a mě achita de datoria unuĭ istoric, n'am de cât să represint lucrurile în modul cum ele s'aŭ întâmplat. Iată ce aveam de dis atât despre Greciĭ, cât și despre Latiniĭ ce s'aŭ distins în erudiție saŭ în elocință.

CAPITOLUL XVI.

Erudiție, pietate, caritate, umilință și alte virtuțĭ ale luĭ Efrem.

N'a fost niminea, care să fi meritat atît de marĭ laude, nicĭ care să fi făcut atît de mare onóre bisericiĭ ca Efrem. El era din Nisibia, cetate din Siria, saŭ din apropiere. El se obicĭnui încă din cea maĭ fragedă vîrstă a sa cu practica vieții călugărescĭ. De și el n'a avut nicĭ de cum învěțător și nimenĭ nu se aștepta, ca el să devină vre-odată învěțat, el înțelese de la sine însușĭ cele maĭ grele cestiunĭ ale filosofieĭ, și'șĭ făcu un stil plin de atîtea figurĭ și podóbe și îmbogățit cu atîtea cugetărĭ sublime în cît nu e nimic care să nu fie maĭ pe jos în tóte lucrările vechilor Grecĭ. Dacă s'ar fi tradus în limba Siriacă cărțile acestor autorĭ, ele n'ar maĭ avea nimic plăcut de îndată ce ar fi lipsite de frumusețele limbiĭ grecescĭ. Cărțile luĭ Efrem n'aŭ de loc acest neajuns. Ele s'aŭ tradus în grecesce în timpul vieții sale și se traduc încă și astă-dĭ, fără ca în o limbă streină să pérdă mult din frumusețea lor naturală. Vasile,

care aŭ fost maĭ pe urmă Episcop de Cesareea, Mitropolia Capadocieĭ, a admirat adîncimea doctrineĭ sale; și judecata atît de favorabilă a acestuĭ Vasile, care era cel maĭ frumos spirit și cel maĭ elocent din vécul sĕŭ, înalță fără îndoială pe Efrem maĭ presus de tot ce s'ar putea scrie în favórea sa. Se ḑice, că el a scris aprópe o sută de miĭ de versurĭ că a avut maĭ mulțĭ discipolĭ fórte unițĭ la doctrina sa. Ceĭ maĭ principalĭ aŭ fost Abas, Zenobie, Abraam, Maras, Simion pe care tot ce e învĕțat între Sirienĭ îl privesce ca onórea națiuneĭ lor. In acest numĕr se pune și Paulonas și Aranad, ca douĭ bărbațĭ fórte elocințĭ, însă sunt acusațĭ că s'aŭ depărtat de doctrina ortodoxă. Sciŭ că aŭ fost încă cîțĭ-va învĕțațĭ bărbațĭ în Osroena și anume Bardesanes, autor al uneĭ eresiĭ cu numele sĕŭ și Harmonius fiul sĕŭ. Se asigură că fiind fórte bine introdus în sciințele Grecilor, el întreprinse cel dintâiŭ de a face versurĭ în limba sa și că le dădu ca să cânte. Sirieniĭ, cântă încă fórte adese orĭ nu versurile ce el le-a lăsat, ci altele de aceeașĭ măsură și de același numĕr.

Find-că Harmonius era puțin atras de rătăcirile tatăluĭ sĕŭ și de acele ale filosofilor grecĭ, privitóre la natura sufletuluĭ, formațiunea, mórtea corpuluĭ și metempsicosa, el le-a introdus în lucrările ce a compus spre a fi cântate. Cînd Efrem observă că Sirieniĭ eraŭ încântațĭ de eleganța termenilor și de potrivirea silabelor luĭ Harmonius, el se temu ca nu cum-va eĭ să cadă pe nesimțite în falșele sale păererĭ și de și el nu sciea nicĭ de cum sciințele Grecilor, se sforță să pricépă măsura versurilor și întocmi alte scrierĭ conforme învĕțăturiĭ bisericiĭ, precum sunt Imnurile sale și laudele sfinților. De atuncĭ Sirieniĭ le cântă pe aria versurilor luĭ Harmonius. Acéstă operă e de ajuns spre a judeca despre mărimea spirituluĭ sĕŭ. Cît pentru viéța sa, el îșĭ făcuse un mare renume și anume prin curățenia moravurilor sale și prin asprimea disciplineĭ ce-șĭ impunea sie-însușĭ. El era atît de serios și atît de grav și evita cu o îngrijire atît de exactă, nu numaĭ cea maĭ mică causă de cădere, dar și cea maĭ ușóră ocasiune de vorbire de rĕŭ, saŭ de bănuială, în cît nu se uita nicĭ odată la o femee. Se ḑice, că o femee desfrînată, saŭ că ar fi avut ca scop să-l ispitéscă, saŭ că ar fi primit banĭ spre a face ceea ce făcea, se opri într'o ḑi înaintea luĭ pe stradă și

se uită la el cu atenţiune. Efrem o mustră pentru neruşinarea eĭ şi'ĭ porunci să'şĭ întórcă vederea şi să se uite la pămînt. «Pentru ce să mĕ uit la pămînt, îĭ rĕspunse «acea femee, fiind-că nu sunt născută din pămînt, ci din «tine? E maĭ drept ca tu să te uiţĭ la pămînt, de unde «aĭ eşit, iar eŭ să mĕ uit la tine, find-că am eşit din tine».

Efrem minunându-se de rĕspunsul acesteĭ femeĭ făcu o scriere care conţine tótă istoria acésta, şi care dupre părerea învĕţaţilor, trece de una din cele maĭ frumóse scrierĭ ale sale. Se spune, încă despre dînsul, că de şi era din fire fórte supus mânieĭ, nu l'a vĕḑut nicĭ o dată nimenea mânios, de când a adoptat viéţa călugărésca. In timpul când postea maĭ multe ḑile, sosind ora când trebuea se lase ajunarea, acel ce'l servea scăpă talerul, în presenţa sa, pe care 'ĭ aducea mâncarea. Efrem observând că se ruşinéză şi e coprins de frică, 'ĭ dise: «Nu te turbura, mĕ voiŭ a«propiea eŭ de taler, fiind-că talerul n'a putut veni până «la mine». Şi îndată se plecă şi mâncă mâncarea ce căḑuse de o dată cu sfărîmarea talerului. Ceea ce voiŭ să spun va face cunoscut tuturor, cât era el maĭ pre sus de orĭ-ce ambiţiune şi vanitate. Fiind ales Episcop al uneĭ cetăţĭ, i se aduse decretul alegeriĭ, şi vroiră să'l ducă spre a'l hirotoni. Indată ce află despre acésta, el se duse la târg şi arĕtă un aer curios, se puse să mănânce înaintea întregeĭ lumĭ, şi se prefăcu că e nebun. Ceĭ ce veniseră să'l caute, vĕḑêndu-l în acéstă stare, încetară să'l maĭ dorésca de Episcop şi se reîntórseră la locul lor. El se retrase la rîndul sĕŭ, şi rĕmase ascuns până ce un altul fu hirotonit în locul sĕŭ. Nu voiŭ ḑice maĭ mult nimic despre Efrem, de şi aceĭ din ţara sa povestesc multe alte lucrurĭ despre el. Ceea ce făcu puţin înaintea morţiĭ sale e prea deosebit spre a fi trecut cu tăcere. Cetatea Edeseĭ fiind bântuită de fómete, el eşi din chilia sa spre a imputa celor bogaţĭ nemilostivirea cu care lăsaŭ să móră ceĭ săracĭ, în loc de a'ĭ ajuta din prisosul averilor lor, ce le păzeaŭ cu atâta îngrijire pentru propria lor condamnare, şi pentru perderea sufletuluĭ lor, care e maĭ scump de cât tóte vistieriile pămîntuluĭ. Bogaţiĭ convinşĭ prin cuvîntările sale, îĭ rĕspunseră că nu eraŭ atât de alipiţĭ de averele lor, dar nu scieaŭ cuĭ să încredinţeze distribuirea lor; pentru că eĭ nu cunosceaŭ pe nimenea care să nu fie prea interesat şi capabil de a

8.

face o rea întrebuinţare cu aceea ce eĭ ar încredinţa în mâĭnele lor. Atuncĭ Efrem îĭ întrebă, ce părere aŭ eĭ despre dînsul şi când 'ĭ rĕspunseseră că îl credeaŭ de om fórte de ispravă, el se oferi să se însărcineze cu grija milosteniilor lor. Primind baniĭ din parte-le, el făcu aprópe treĭ sute de paturĭ în galeriile publice, unde el îngriji atât pe aceĭ din cetate ce se înbolnăviseră de fómete, cât şi pe streinĭ. De îndată ce fómetea se potoli, el se reîntórse la chilia sa şi se aplică la ocupaţiunile sale obicinuite. Puţin timp după aceea muri. El n'a ajuns în biserică de cât la trépta de diacon, de şi eminenţa virtuţiĭ sale, îĭ câştigase un renume nu maĭ mic de cât al acelor ce se bucuraŭ de cinstea preoţieĭ. Iată o uşóră descriere a excelentelor sale calităţĭ. Căcĭ ar trebui un alt om de cât mine pentru a face un portret adevĕrat al calităţilor sale, ca şi de acelea ale celor-l'alte persóne renumite în aceeaşĭ profesiune şi ar fi de dorit ca Efrem să fi pus mâna el însuşĭ la acésta. Mărturisesc, că neînsemnătatea inteligenţiĭ mele şi puţina cunoscinţă ce am atât despre aceştĭ ómenĭ renumiţĭ, cât şi despre faptele lor importante, mĕ fac incapabil de o asemenea întreprindere. Uniĭ s'aŭ ascuns în pustietăţĭ, alţiĭ carĭ aŭ trăit în lume, s'aŭ prefăcut ca să se pară că sunt persóne cu totul ordinare, de frică de a primi laudele ce eĭ meritaŭ. Căcĭ, fiind-că virtutea lor nu tindea de cât la recompense vecĭnice, ea nu vroea să aĭbă alt martor de cât pe Dumneḑeŭ singur, care le distribue şi nu căuta să atragă privirile ómenilor asupra eĭ.

CAPITOLUL XVII.

Progresele religiuniĭ creştine.

Maĭ tóte bisericile fiind atuncĭ conduse de către Episcopĭ de o virtute exemplară, nu trebue să se mire cineva că popórele aŭ fost fórte alipite la cultul luĭ Dumneḑeŭ şi că religiunea creştină a făcut din ḑi în ḑi nouĭ progrese asupra păgânismuluĭ. Impĕraţiĭ carĭ eraŭ pe tron nu o favorisaŭ cu maĭ puţin zel, de cât cum făcuse Constantin părintele lor. Eĭ acordaŭ privilegiĭ clericilor, copiilor lor şi sclavilor lor. Eĭ confirmaŭ legile prin care eraŭ oprite jert-

fele păgânilor și cele-l-alte exerciții ale vechiĭ superstițiunĭ și făceaŭ altele nouĭ. Eĭ porunciaŭ să se închidă templurile de prin cetățĭ și sate. Dădeaŭ pre unele din ele creștinilor când eĭ aveaŭ nevoe saŭ de material, saŭ de locurĭ. Reparaŭ bisericile ce se ruinaseră și ridicaŭ altele din noŭ, cu o splendóre neasemănată. Biserica din Emesa e una din cele maĭ însemnate și din cele maĭ renumite pentru măréța sa architectură și frumusețea sa. Eĭ opreaŭ pre Jidovĭ să cumpere sclaviĭ de altă religiune, sub pedépsa confiscăreĭ sclavuluĭ și sub pedépsă chiar de mórte la cas când eĭ l-ar fi tăiat împrejur. Căcĭ avênd scopul de a desvolta prin tot felul de mijlóce religiunea creștină, eĭ credură de datorie să împedice pre Jidovĭ de a atrage la religiunea lor pre aceĭ aĭ căror străbunĭ nu mărturisiseră religiunea lor și a reserva pe aceste persóne pentru biserica ce nu crescea și nu sporea de cât prin convertirea păgânilor.

CAPITOLUL XVIII.

Sentimentele Impĕraților față de credință.

Impĕrațiĭ manifestară de la început simțimintele luĭ Constantin părintele lor și susținură învĕțătura Sinoduluĭ din Niceea. Constant rĕmase statornic până la finele vieții sale în aceleașĭ simțiminte. Insă Constantie se schimbă, când vĕdu că termenul de consubstanțial era depreciat. Cu tóte acestea el continua să mărturiséscă, că Fiul luĭ Dumnedeŭ e asemănabil cu Părintele sĕŭ în ceea ce privesce substanța. Eusebiŭ și alțĭ câțĭ-va Episcopĭ din Orient carĭ se bucuraŭ de un mare renume de sfințenie și de doctrină, făcură deosebire între consubstanțial și asemănabil, relativ la substanță. Eĭ diseră, că termenul de consubstanțial convine propriŭ creaturilor corporale, precum: ómenilor, animalelor, arborilor și plantelor ce sunt produse de către alte asemănabile și că termenul de asemănabil, relativ la substanță, are loc în ființele necorporale, precum sunt Dumnedeŭ și îngeriĭ, carĭ sunt concepuțĭ fie-care dupĕ substanța ce le e proprie. Constantie fu înșelat prin acéstă distincțiune și de și dupĕ părerea mea el ținea în fond aceiașĭ doctrină ca și părintele și fratele sĕŭ, totușĭ schimbă termenul și se Anul D.N. Constantie și Constant

servi de acela de asemănabil, relativ la substanţă, în loc de a se servi de acela de consubstanţial. Aceĭ cărturarĭ asiguraŭ, că spre a vorbi cu exactitate, trebuea să vorbéscă ast-fel şi că alt-fel s'ar pune în primejdie de a concepe ca un corp, ceea ce nu are de loc corp. E adevĕrat totuşĭ, că maĭ mulţĭ găsesc acéstă distincţiune ridiculă şi dic, că nu s'ar putea exprima lucrurile necorporale fără să împrumute cuvinte luate din lucrurile corporale şi care cad sub simţirĭ şi că nu e nicĭ o primejdie să se servéscă de aceste cuvinte, numaĭ să nu se fi înşelat în ideea ce şi-aŭ format despre lucrurĭ.

CAPITOLUL XIX.

Sinodul din Rimini.

Nu trebue a găsi straniŭ că, Impĕratul Constantie s'a înşelat ast-fel, fiind-că maĭ mulţĭ Episcopĭ carĭ credeaŭ în învĕţătura Sinoduluĭ din Niceea, n'aŭ făcut oposiţiune de a se servi de acest termen. Alţiĭ întrebuinţaŭ fără osebire pe amândouĭ termeniĭ spre a exprima acelaşĭ înţeles. Pentru aceea, sunt fórte convins, că Arieniĭ s'aŭ depărtat fórte tare de la adevĕr, când aŭ publicat, că dupĕ Sinodul din Niceea, maĭ mulţĭ Episcopĭ, între carĭ eraŭ Eusebiu şi Theognis, refusară să recunóscă, că Fiul luĭ Dumnedeŭ e consubstanţial cu părintele sĕŭ şi Constantin indignat de acest refus, iĭ condamnă la exil, că soru-sa avĕnd revelaţiune saŭ în somn, saŭ altmintrelea, că aceĭ Episcopĭ ţineaŭ o învĕţătură ortodoxă şi că condamnarea rostită contra lor era nedréptă, acest principe 'ĭ rechiemă din locul exiluluĭ lor şi-ĭ întrebă pentru ce se depărtaŭ de la credinţa Sinoduluĭ din Niceea, fiind-că eĭ o iscăliseră cu ceĭ-l-alţĭ Episcopĭ. Că atuncĭ aceĭ Episcopĭ i-aŭ rĕspuns, că iscălitura lor nu pornise din o convicţiune adevĕrată şi că nu iscăliseră de cât de frică, că dacă contestaţiile ar fi continuat într'un timp cînd de abia el începea să mărturiséscă credinţa creştină şi cînd el nu primise încă botezul, să nu se îndoéscă cum-va despre adevĕrul misterelor nóstre, să nu se reîntórcă la superstiţiile păgâne şi să nu persecute

biserica. Eĭ pretind, că Constantin mulțumit de acest rĕspuns se hotărî de a convoca un alt Sinod, dar că fiind împedicat de la acésta prin mórte, el lăsă acéstă grijă luĭ Constantie fiul sĕŭ maĭ mare și-l însciință, că nu i-ar servi întru nimic de a poseda autoritatea suverană, dacă s'ar face ast-fel, ca Dumneḍeŭ să fie servit în unitatea uneĭ aceleeașĭ credințe și că Constantie, urmând ordinul Impĕratuluĭ, părintele sĕŭ, adunase Sinodul din Rimini. Imprejurarea timpuluĭ în care acest Sinod s'a adunat, e singură de ajuns spre a-ĭ dovedi de înșelătorie. Căcĭ el nu fu adunat de cât sub Consulatul luĭ Eusebiŭ și al luĭ Hipatius, în al douĕ-ḍecĭ și douilea an al domnireĭ luĭ Constantie. Și e sigur, că de la mórtea Impĕratuluĭ Constantin pînă în acel timp, s'aŭ ținut maĭ multe Sinóde, unde s'aŭ disputat asupra termenuluĭ de consubstanțial și asupra celuĭ de asemanabil, relativ la substanță și că nicĭ un Episcop n'a îndrăsnit să ḍică, că Fiul luĭ Dumneḍeŭ e neasemanabil cu părintele sĕŭ cât privesce substanța, afară de Aëtie, ceea ce Constantie găsind fórte rĕŭ, porunci Episcopilor să se adune la Rimini și la Seleucia spre a opri cursul acesteĭ rătăcirĭ. Ast-fel Sinodul din Rimini fu adunat, nu din ordinul Impĕratuluĭ Constantin, ci cu ocasiunea falseĭ doctrine a luĭ Aëtie, ceea ce vom confirma maĭ temeĭnic, prin cele ce vom spune în cursul acesteĭ istoriĭ.

CAPITOLUL XX.

1. Reîntórcerea luĭ Atanasie în Alexandria. 2. Episcopiĭ de Antiochia. 3. Cererea făcută luĭ Atanasie de către Constantie. Rĕspunsul luĭ Atanasie. 5. Felurite chipurĭ de a slăvi pre Dumneḍeŭ la finele imnurilor.

1. Când Constant a fost informat de cele ce se petrecuseră în Sinodul din Sardica, el scrise luĭ Constantie, fratele sĕŭ, spre a'l ruga de a restabili pe Atanasie și pe Pavel în scaunele lor. Find-că Constantie întîrḍiă să rĕspundă, el îĭ scrise a doua óră, că dacă n'ar vroi să'ĭ restabiléscă, el se va pregăti de rĕsboiŭ. Constantie consultându-se cu Episcopiĭ din Orient și creḍênd că n'ar fi prudent să între-

prindă un rĕsboiŭ civil pentru acéstă pricină, trimise luĭ Atanasie trăsurĭ publice şi'ĭ scrise maĭ multe scrisorĭ spre a'l invita să se reîntórcă. Atanasie plecând din Aquileea, unde era atuncĭ, se duse la Roma spre a lua concediŭ de la Iuliŭ, carele părăsindu'l iĭ făcu marĭ mărturisirĭ de dragoste şi'ĭ dădu o scrisóre pentru clerul şi poporul din Alexandria, în care vorbea despre dînsul cu o stimă deosebită, ca de un om ce devenise renumit prin primejdiile prin care trecuse, iĭ felicita de fericita reîntórcere a unuĭ atât de bun păstor şi'ĭ îndemna să urmeze credinţele sale.

2. De la Roma se duse la Antiochia, unde se găsea Impĕratul Constantie atuncĭ şi unde Leontie se bucura de conducerea bisericilor. Arieniĭ le luară în stăpânire îndată dupĕ ce Eustaţie fusese exilat. Primul Episcop ce eĭ avură acolo, fu Eufronie, al douilea Flaccilie şi în fine Stefan. Acesta fiind depus, ca nedemn de acéstă sarcină, Leontie fu ales în locul sĕŭ. Atanasie îl evită ca pre un eretic şi se împărtăşi într'o casă particulară, cu aceĭ se se numiaŭ Eustatienĭ.

3. Fiind primit cu multă blîndeţe de către Impĕratul Constantie, el iĭ ceru să fie restabilit pe scaunul sĕŭ. Atuncĭ acest principe iĭ dise dupre stăruinţa Arienilor: «Sînt «gata de a face în favórea vóstră tot ce v'am promis, când «v'am rechiemat. Insă e drept ca şi voĭ să'mĭ acordaţĭ un «har, care e de a lăsa una din bisericile ce vĕ sunt su«puse, celor ce fac oposiţiune să participe la împărtăşirea vóstră».

4. «Ceea ce doriţĭ, rĕspunse Atanasie, e prea raţional «şi chiar prea necesar, spre a vroi să mĕ opun. Insă vĕ «ròg fórte umilit de a nu'mĭ refusa un asemenea har pentru «aceĭ din Antiochia, carĭ nu se pot hotărî să participe la «împărtăşirea acelor ce ţin o altă doctrină ca noĭ: Să aibă «şi eĭ o biserică unde să le fie liber să se adune». Cererea luĭ Atanasie găsindu-se dréptă de către Impĕratul, Arieniĭ credură de datorie să se desiste de pretenţiunea lor şi să rĕmână în starea în care eraŭ. Eĭ considerară că secta lor n'ar putea nicĭ odată să facă marĭ progrese în Alexandria; pentru că Atanasie ar avea tot-déuna îndestulă putere spre a reţine pre aceĭ din împărtăşirea sa şi spre a atrage pre aceĭ din alte împărtăşirĭ: Că dacă s'ar acorda o biserică particulară în Antiochia acelor ce nu eraŭ de cre-

dinţa lor, partisaniĭ luĭ Eustatie, al căror numĕr era fórte mare, n'ar lipsi să se adune acolo și să întreprindă de a face schimbărĭ în încredinţarea, că orĭ care ar fi putut să fie resultatul întreprindereĭ lor, eĭ n'ar perde pre nicĭ unul din partidul lor.

Ceea ce întăria maĭ mult pe Arienĭ în acéstă credinţă, era că eĭ vedeaŭ, că de și eraŭ stăpânĭ pre bisericĭ, totușĭ se găsea un mare numĕr de persóne, atât din cler, cât și din popor, care nu ţineaŭ învĕţătura lor. Fiind-că dupĕ obiceiul lor, eĭ eraŭ impărţiţĭ în diferite corurĭ spre a cânta, fie-care îșĭ exprima la finele fie-căruĭ imn credinţa sa. Căcĭ uniĭ dedeaŭ glorie Tatăluĭ și Fiuluĭ, ca la douĕ persóne demne de o onóre egală, iar alţiĭ glorificaŭ pre Tatăl prin Fiul, pentru a arăta prin acéstă particulă, că Fiul e inferior Tatăluĭ. Leontie episcopul Arienilor nu îndrăsni nicĭ odată a opri să se aducă glorie luĭ Dumneḑeŭ în termenĭ conform doctrineĭ Sinoduluĭ din Niceea, de frică ca nu cum-va poporul să se rescóle. Se ḑice totușĭ, că puindu'șĭ mâna pre cap, care era deja cu totul alb, ḑise: când acéstă zăpadă se va topi, va fi mult noroiŭ. El vroea să înţelégă prin acest fel de a vorbĭ, că aceste forme diferite de a aduce glorie luĭ Dumneḑeŭ la finele imnurilor, va ridica dupĕ mórtea sa grozave rescóle în popor, pentru care succesoriĭ sĕĭ nu vor avea aceeașĭ bună voinţă ca dînsul.

CAPITOLUL XXI.

Scrisórea Impĕratuluĭ Constantie în favórea luĭ Atanasie.

Impĕratul Constantie trimiţĕnd pe Atanasie în Egipt, scrise în favórea sa Episcopilor din acéstă provincie. El scrise și poporuluĭ din Alexandria, spre a-'ĭ îndemna de a avea încredere în virtutea Episcopuluĭ lor și spre a'ĭ îndemna să serve și să róge pre Dumneḑeŭ sub conducerea sa. El adaogă că dacă óre-carĭ persóne, rĕŭ pornite, ar produce turburărĭ, ele vor fi pedepsite cu asprimea legilor. Pe lângă acésta declară, că intenţiunea sa era, ca tot ce el poruncise în trecut, atât contra luĭ Atanasie, cât și contra celor

din împărtăşirea sa, să fie şters din registrele publice şi ca clericiĭ să se bucure ca maĭ înainte de imunităţile obicĭnuite şi încunosciinţă despre acésta şi pe guvernatoriĭ din Egipt şi din Libya.

Cel dintâiŭ lucru ce făcu Atanasie când se reîntórse în Egipt, fu de a depune pre preoţiĭ pré care ĭĭ cunoscuse că sunt favorabilĭ doctriniĭ luĭ Arie şi de a da conducerea bisericiĭ Ortodoxilor, cărora le recomanda, maĭ cu sémă de a rĕmâne supuşĭ hotărîrilor Sinoduluĭ din Niceea. Se dice, că el făcu acelaşĭ lucru şi în alte bisericĭ ce nu depindeaŭ de dînsul, când găsi preoţĭ Arienĭ. E sigur, că maĭ pe urmă el fu acusat de către inimiciĭ sĕĭ, că a făcut hirotoniĭ în cetăţĭ unde n'avea dreptul. Insĕ obţinênd atuncĭ restabilirea sa cu tot creditul inimicilor sĕĭ şi intrând chiar în bunele graţiĭ ale împĕratuluĭ Constantie, el fu maĭ bine vĕdut ca nicĭ odată. Maĭ mulţĭ episcopĭ se împĕcară cu dînsul, şi'l admiseră la împărtăşirea lor şi între alţiĭ aceĭ din Palestina carĭ îl primiră cu multă bunătate şi carĭ adunându-se în cetatea de Ierusalim, scriseră în favórea sa scrisórea pe care o reproduc aicĭ.

CAPITOLUL XXII.

Scrisórea Sinoduluĭ din Ierusalim în favórea luĭ Atanasie.

Sfîntul Sinod adunat în Ierusalim, preoţilor, diaconilor şi credincioşilor din Egipt, iubiţiĭ noştriĭ fraţĭ: salutare în Domnul nostru.

«N'am putea nicĭ odată, prea iubiţiĭ meĭ fraţĭ să aducem «îndestule mulţumirĭ luĭ Dumnedeŭ, autorul şi păzitorul «tuturor creaturelor, pentru minunele ce a făcut în tot «timpul şi maĭ cu sémă pentru acele ce a făcut acum în «biserica vóstră, dându-vĕ iarăşĭ pre Atanasie, păstorul vos«tru, Domnul şi tovarăşul nostru în sfînta slujbă. Cine ar «fi îndrăsnit vre odată să nădăjduéscă acest favor ce voĭ «posedaţĭ? Dumnedeŭ a avut milă de biserica vóstră. El «a ascultat rugăciunele vóstre. El a privit lacrimele şi sus«pinurile vóstre. Voĭ eraţĭ ca nisce oĭ rătăcite şi risipite «care n'aŭ păstor. Adevĕratul păstor care are grijă de turma

«sa v'a privit din înălțimea ceruluĭ și v'a dat pre acela pre «care voĭ doriațĭ. Iar noĭ carĭ nu respirăm de cât pacea «bisericiĭ și carĭ lucrăm împreună cu voĭ spre a o între- «ține, l'am primit din tótă inima nóstră și l'am rugat de «a se însărcina cu acéstă scrisóre, prin care noĭ vĕ măr- «turisim bucuria ce avem de restabilirea sa, pentru ca «voĭ să recunóscețĭ, că noĭ suntem unițĭ în împărtășire cu «dînsul. E drept ca voĭ să facețĭ rugăciunĭ pentru pros- «peritatea prea pioșilor împĕrațĭ, carĭ recunoscênd nevino- «văția sa și dorința ce voĭ aveațĭ de a'l revedea, vi l'a «trimes iarășĭ într'un mod care'ĭ face deosebită cinste. «Primiți'l decĭ cu bucurie și mulțumițĭ pentru acésta luĭ «Dumnedeŭ prin Isus Christos Domnul nostru, prin carele «mărire fie Tatăluĭ întru toțĭ vecil».

CAPITOLUL XXIII.

Nevinovăția luĭ Atanasie recunoscută de Valens și de Ursacie.

Atanasie avu curînd dupĕ aceea satisfacerea de a vedea că nedreptatea cu care fusese condamnat la Sinodul din Tyr fu publicată de către chiar aceĭ ce'ĭ fusese odinióră ceĭ maĭ marĭ adversarĭ. Valens și Ursacie carĭ fuseseră însărcinațĭ cu Teognis și cu câți-va alțiĭ spre a merge să se informeze în Mareota despre potirul ce Ischyrion îl acusa că l'a sfărîmat, trimiseră luĭ Iulie o retractare coprinsă în scrisórea ce urméză:

Ursacie și Valens, prea fericituluĭ Domn, Papa Iulie: salutare.

«Fiind-că scrisorile ce am avut onórea de vĕ trimite în »trecut, v'aŭ produs fórte rele impresiunĭ despre Atanasie, «și pentru că n'am satisfăcut de loc aceea ce doriațĭ de «la noĭ prin scrisorile vóstre, mărturisim în presența tutu- «ror preoților ĭubițiĭ noștri frațĭ cari sunt aicĭ, că tot ce «vi s'a spus pînă astă dĭ în defavórea luĭ Atanasie, e falș «și presupus. Pentru acésta, noĭ intrăm cu bucurie în îm- «părtășirea sa, maĭ cu sémă de când ațĭ avut bunătatea

«de a ne erta greșala nóstră. Noĭ vĕ declarăm încă, că «dacă Episcopiĭ din Orient, saŭ Atanasie însușĭ ne-ar chiema «cu scop rĕŭ în judecată, noĭ nu ne vom înfățișa fără con-«simțimîntul vostru. Noĭ condamnăm pe ereticul Arie, cum «am făcut deja prin scrisul ce am presintat la Milan și pe «partisaniĭ sĕĭ carĭ ḑic, că a fost un timp, în carele Fiul «luĭ Dumneḑeŭ nu era, că el a fost făcut din nimic și «cari tăgăduesc că el a fost maĭ 'nainte de toțĭ veciĭ. Noĭ «condamnăm încă odată arienismul și pe autoriĭ sĕĭ. Eŭ «Ursacie, am iscălit acéstă profesiune de credință, și Valens «de asemenea». Iată ce scriseră eĭ luĭ Iuliŭ. Să vedem acum aceea ce scriseră și luĭ Atanasie.

CAPITOLUL XXIV.

Scrisórea luĭ Ursacie și a luĭ Valens către Atanasie.

Ursacie și Valens Episcop, Domnuluĭ Atanasie, fratele nostru.

«Găsind ocasiunea prin Muscu fratele și tovarășul nostru «în preoție, care venea la voĭ, prea iubite al nostru frate, «noĭ vĕ salutăm din tótă inima nóstră și dorim ca să pri-«mițĭ în bună sănătate scrisórea nóstră. Dacă ne vețĭ o-«nora cu un rĕspuns, ne vețĭ da libertatea de a vĕ scrie «maĭ adese-orĭ. Să scițĭ că noĭ întreținem cu voi pacea «și împărtășirea bisericiĭ».

Atanasie reîntorcêndu-se ast-fel din Occident în Egipt, Pavel, Marcel, Asclepas și Lucius carĭ primiseră asemenea de la Impĕratul permisiune să se reîntórcă la bisericile lor, se restabiliră acolo. De îndată ce Pavel se reîntórse în Constantinopole, Macedonie se ascunse și nu făcu de cât adunărĭ particulare. La Ancyra a fost un mare sgomot cînd Marcel reluă stăpânirea scaunuluĭ sĕŭ și Vasilie fu alungat de acolo. Ceĭ-l-alțĭ Episcopĭ se reîntórseră în bisericile lor cu maĭ puțină ostenélă.

CARTEA A PATRA

CAPITOLUL I.

Mórtea Impěratuluĭ Constant.

Patru anĭ dupě Sinodul din Sardica, Constant fu ucis Anul D.N. în Galia. Magnenţie care'ĭ întinsese cursă spre a'l ucide, u- 350. surpă statele sale. In acelașĭ timp Vetranion fu proclamat Constantie Impěrat la Sirmich de către trupele din Illiria. Nepotian fiul uneĭ surorĭ a repausatuluĭ Impěrat Constantin, luând stăpânire pe de altă parte pe puterea suverană, prin ajutorul uneĭ trupe de Gladiatorĭ, vechia Roma fu simţitor neliniștită prin aceste schimbărĭ; căcĭ Nepotian fu ucis de către soldaţiĭ luĭ Magnentie. Constantie vědêndu-se ast-fel singur stăpân al Imperiuluĭ, se pregăti să distrugă puterea usurpătorilor. Cu tóte acestea Atanasie restabilindu-se în scaunul bisericiĭ sale de Alexandria, adună acolo pe Episcopiĭ din Egipt și făcu să se confirme ceea ce se hotărîse în favorul sěŭ la Sardica și în Palestina.

CAPITOLUL II.

Constantie favoriséză pe Arienĭ și isgonesce pe Episcopiĭ Catolicĭ.

Impěratul înșelat prin calomniile Arienilor îșĭ schimbă Anul D.N. dispoşţiunea, și în dispreţul Sinoduluĭ din Sardica isgoni Constantie încă odată pe Episcopiĭ ce fuseseră restabilițĭ în bisericile

lor. Marcel fiind decĭ alungat din Ancyra, Vasilie reluă în posesiune scaunul sĕŭ. Lucius fu pus în temniță, unde muri. Pavel fu dus la Cucusa, cetate din Armenia, unde și el muri. Insă nu sciŭ, dacă mórtea sa fu violentă saŭ dacă fu naturală. Svonul există încă și astă-ḑĭ, că el fu sugrumat de către Macedonienĭ. De îndată ce el fu alungat din biserica de Constantinopole, Macedonie o luă și întărindu-se de maĭ multe comunitățĭ de călugărĭ, ce întemeiase și de cîțĭ-va Episcopĭ aĭ bisericilor vecine, el făcu, dupre cum se ḑice, o crudă persecuție sectatorilor luĭ Pavel. Maĭ întâiŭ îĭ alungă din biserică, apoĭ îĭ constrînse să participe la împărtășirea sa, maĭ mulțĭ muriră în timpul muncilor de grósnice durerĭ. Alțiĭ fură despuiațĭ de averile lor; alțiĭ de dreptul de cetățén; alțiĭ fură însemnațĭ pe frunte cu un fier ferbinte. Impĕratul desaprobă aceste violențe și aruncă vina asupra luĭ Macedonie.

CAPITOLUL III.

Mórtea luĭ Martiriŭ și a luĭ Marcian.

Aceste violențe ajunseră până la uciderea maĭ multor persóne. Martiriŭ și Marcian fură din aceĭ ce muriră de chinurĭ. Eĭ fuseseră casnicĭ aĭ luĭ Pavel și fuseră dațĭ pe mâna guvernatoruluĭ de către Macedonie, ca vinovațĭ de mórtea luĭ Hermogen și ca autorĭ aĭ rescóleĭ în urma căreia el fusese alungat din biserica de Constantinopole. Martiriŭ era ipodiacon și Marcian cântăreț și citeț al sfinteĭ Scripturĭ. Mormîntul lor e în fața zidurilor cetățiĭ și cuprins în lăuntrul uneĭ bisericĭ ce a fost începută de Ión și isprăvită de Sisinie, episcopĭ aĭ acesteĭ cetățĭ. Aceștĭ prelațĭ credeaŭ că n'ar fi de cuviință, că eĭ să fie lipsițĭ de gloria martiruluĭ înaintea ómenilor, pe când Dumneḑeŭ îĭ onora cu puterea de a face minunĭ. Căcĭ locul unde era mormîntul lor servind odinióră pentru espunerea capetelor celor ce fuseseră executațĭ la mórte pentru crimele lor și rĕmânênd pustiŭ din causa păreriĭ poporuluĭ, cum că acolo vin spirite, el deveni fórte frequentat și fórte renumit prin minunele ce se făceaŭ acolo. Iar dacă cele ce spun eŭ

despre Martiriŭ și despre Marcian s'ar părea unora ca lipsite de adevĕr, eĭ pot întreba pre aceĭ ce sunt maĭ bine informațĭ despre acésta și vor afla póte din gura lor lucrurĭ mult maĭ surprindĕtóre de cât acele ce spuseiŭ eŭ.

CAPITOLUL IV.

Anul D.N. 351. Constantin Constantie și Constant

Expedițiunile luĭ Constantie contra usurpatorilor autorităţiĭ sale.

Atanasie retrăgêndu-se, Georgie trată fórte rĕŭ în Egipt pe toțĭ aceĭ ce refusară de a se conforma credințelor sale. Impĕratul se duse cu trupele sale spre Illiria și ajunse la Sirmich, unde Vetrenion se dădu prins printr'o înțelegere făcută între eĭ. Soldațiĭ carĭ îl proclamaseră împĕrat schimbându-șĭ de odată disposițiunea și salutând numaĭ pe Constantie singur în acéstă calitate, el recunoscu că e trădat, se aruncă la piciórele luĭ Constantie și-ĭ ceru iertare. Acest principe îl desbrăcă de semnele autoritățiĭ, îl reduse la o stare simplă, îĭ asigură veniturĭ și'l sfătui să trăéscă în liniște, fără a maĭ vroi într'o vîrstă fórte înaintată, să se maĭ ocupe cu treburile guvernămîntuluĭ. Apoĭ trimise o puternică armată în Italia contra luĭ Magnentie. In fine, el declară pe Galus vĕrul sĕŭ Cesar și'ĭ porunci să se ducă în Siria spre a păzi fruntariile despre Orient.

CAPITOLUL V.

Arătarea uneĭ crucĭ.

In timpul pe când Cyrille urmase luĭ Maxim la conducerea bisericiĭ din Ierusalim, se arătă pe cer o cruce a căreĭ lumină era concentrată și vie, pe când lumina cometelor e de obiceiŭ împrăștiată și palidă. Lungimea sa era aprópe de cincĭ-spre-ḑece stadiĭ, de la calvariŭ până la muntele Olivelor și lățimea proporțională. O minune atât de extraordinară și atât de nouă umplu tóte spiritele de admirare și de spaimă; ast-fel că n'a fost nimenea orĭ de

Anul D.N 351. Constantie.

ce vîrstă, saŭ de orĭ-ce condițiune, care să nu fi alergat la biserică spre a face rugăciunĭ. Noutatea acésta fu curînd rĕspândită în tóte provinciile prin streiniĭ ce fuseseră marturĭ. Insușĭ împĕratul fu informat despe acésta, atât printr'o scrisóre a luĭ Cyrille, cât și prin relațiunele câtor-va altor persóne. Se ḑice, că acéstă minune, fusese preḑisă prin o prorocire coprinsă în sfînta Scriptură. Ea servi la convertirea unuĭ mare numĕr de evreĭ și de păgânĭ.

CAPITOLUL VI.

Sinodul din Sirmich. Condamnarea luĭ Fotin. Treĭ formulare de credință.

Anul D.N. 351. Constantie — Fotin episcopul de Sirmich avu atuncĭ cutezanta să publice în presența împĕratuluĭ nisce opiniunĭ pe care le inventase cât-va timp maĭ înainte.

Inlesnirea ce avea de a vorbi îl făcea capabil să convingă; ast-fel că atrăgea la credința sa multe persóne. El mărturisia, că nu era de cât un singur Dumneḑeŭ Atotputernic, care crease lumea prin cuvîntul sĕŭ; însă departe de a recunósce, că Fiul a fost născut maĭ înainte de toțĭ veciĭ, el ḑicea, că Fiul începuse de a fi, când se născuse din Maria. De îndată ce acéstă opiniune fu cunoscută, ea isbi de o potrivă pe episcopiĭ din Orient și din Occident și fu respinsă, atât de ceĭ ce primiseră învĕțătura Sinoduluĭ din Niceea, cât și de ceĭ ce admiteaŭ rătăcirele luĭ Arie. Impĕratul, care era atuncĭ la Sirmich, fu pătruns de indignare și adună un Sinod în acea cetate. Dintre episcopiĭ din Orient, Georgie episcop de Alexandria, Vasilie episcop Ancyra și Marcu episcop de Aretusa asistară acolo. Dintre ceĭ din Occident, Valens episcop de Mursa și Osie mărturisitorul veniră acolo. Acest din urmă venise fără voea luĭ. El asistase la Sinodul din Niceea și pe urmă fusese exilat prin intervenirea Arienilor. Eĭ convinseră pe împĕratul să'l oblige să vină la Sirmich, în credință, că dacă eĭ ar putea atrage prin blândețea, saŭ prin forță la credința lor pe un om de un merit atât de mult recunoscut, partidul lor ar găsi în persóna sa un puternic sprijin. Anul în care eĭ se adunară, fu anul dupĕ consulatul luĭ Sergie

și al luĭ Nigrinian și în carele nu era de loc consulĭ, nicĭ Anul D.N.
în Orient, nicĭ în Occident, din causa turburărilor iscate 351.
din partea tiranilor. Episcopiĭ din acel Sinod depuseră pe Constantie
Fotin, ca pe unul ce ținea aceleașĭ rătăcirĭ ca Sabellie și ca Pavel de Samosata. Dupĕ acésta compuseră treĭ formulare contra tot ce se hotărîse maĭ înainte. Cel dintâiŭ era în grecesce și cele-l-alte douĕ în latinesce. Insĕ ele nu eraŭ nicĭ conforme între ele, nicĭ conforme cu nicĭ unul altul precedent, fie relativ la termenĭ, fie la înțeles. In formularul grecesc nu se dice de loc, că Fiul luĭ Dumnedeŭ e consubstanțial cu părintele sĕŭ, nicĭ de asemĕnabilă substanță; ci e declarat, că aceĭ ce dic, că Fiul n'a avut început și aceĭ ce cred că el a fost făcut prin o extensiune a substanțeĭ luĭ Dumnedeŭ și că e unit cu părintele sĕŭ fără a'ĭ fi supus, sunt în afară de biserică. In unul din cele douĕ ce sunt compuse în latinesce, e oprit de a se servi de termenul de substanță și de a dice, dacă Fiul e de aceeașĭ saŭ de asemĕnabilă substanță cu părintele sĕŭ, pentru că nu se vorbesce de loc despre acésta în sfînta Scriptură și că acésta e maĭ presus de spiritul omenesc. Acolo e poruncit de a recunósce, că Părintele e maĭ mare de cât Fiul sĕŭ în onóre, în demnitate, în divinitate și în calitate de Părinte, că Fiul e supus Părinteluĭ, ca creaturele, că Părintele nu are început și că generațiunea Fiuluĭ nu e cunoscută de cât de părintele. Se dice, că dupĕ ce acest formular fu publicat, Episcopiĭ cunoscêndu'ĭ greșalele făcu tot ce putu pentru a retrage copiile și a'l corige și că împĕratul amenință pe ceĭ ce le-ar reține în loc să le aducă Insĕ cu tóte mĕsurile luate, fu cu neputință de a-l suprima. Al treilea formular e conform cu cele douĕ relativ la înțeles. El opresce de a se servi de cuvîntul de substanță și dă argumente pentru acésta în termeniĭ următorĭ : «Noĭ «am găsit de cuviință să respingem cu desăvîrșire numele «de substanță, care fiind întrebuințat de sfințiĭ Părințĭ cu «prea mare simplicitate și nefiind nicĭ de cum înțeles de «popor, a fost multora un mijloc de cădere. Noĭ suntem «de părere să nu se maĭ vorbéscă de el când se va vorbi «de Dumnedeŭ, pentru că nu e dis nicĭ într'un loc al sfinteĭ «Scripturĭ, că Tatăl, Fiul și sfîntul Duh n'aŭ de cât o aceeașĭ substanță. Insĕ noĭ dicem, că Fiul e asemĕnabil cu «Părintele, dupĕ cum sfînta Scriptură o mărturisesce». Iată

ce a fost hotărît în acest Sinod privitor la credință în presența Impĕratuluĭ. Osie refusă de o cam dată să consimță la acésta; însă consimți în fine prin forță și dupĕ ce a fost precum se dice încărcat de loviturĭ într'o extremă bătrânețe.

Episcopii se siliră să facă pe Fotin să'șĭ schimbe credința și'ĭ promiseră să'l restabilescă pe scaunul sĕŭ, dacă ar vroi să iscălescă Formulariul lor. Insă departe de a'și retracta rătăcirile, el se oferi să le susțină și ceru pentru acest scop o conferință. Prelațiĭ adunându-se în diua ce fusese hotărîtă în presența Judecătorilor, carĭ presidaŭ în numele Impĕratuluĭ, însărcinară pe Vasilie Episcopul de Ancyra de a lua cuvîntul contra luĭ Fotin. Disputa fu fórte lungă din causa mulțimeĭ de întrebărĭ și de rĕspunsurĭ ce fură făcute și din o parte și din alta și care fură notate de către secretarĭ. Insă Vasilie câștigă în cele din urmă victoria. Fotin fu exilat și continuă în exilul sĕŭ să'șĭ susțină rătăcirile și să facă scrierĭ atât în grecesce cât și în latinesce, prin care pretindea să dovedéscă, că numaĭ doctrina sa era adevĕrată. Iată ce aveam de dis asupra acesteĭ cestiunĭ.

CAPITOLUL VII.

Mórtea luĭ Magnentie, a luĭ Silvan și a luĭ Gallus.

Magnentie luând în stăpânire vechia Roma, ucise acolo o mulțime de persóne atât din senat, cât și din popor. Informându-se că trupele luĭ Constantie eraŭ aprópe, el se retrase în Galia, unde avu maĭ multe micĭ loviturĭ cu diferite succese, fiind câte odată învingĕtor și câte odată în perdere. Find învins, în fine el fugi la Mursa fortul Galieĭ, unde se sili să ridice moralul soldaților sĕĭ, care era abătut în urma învingeriĭ lor. De îndată ce'l vĕdură, începură să'l salute cu aclamațiunĭ ordinare. Insă în loc să'l proclame pe el, eĭ proclamară pe Constantie. Magnentie considerând acéstă faptă a soldaților ca un semn, că Dumnedeŭ nu'l destina Imperiuluĭ, plecă de la Mursa și se retrase maĭ departe. Armata luĭ Constantie urmărindu'l îndată el fu constrîns să se lupte aprópe de muntele Seleucus și scăpând singur dupĕ fuga trupelor sale, se retrase la Lyon.

Când ajunse acolo ucise maĭ întâiŭ pe mama sa, apoĭ pe fratele sĕŭ pe care ’l proclamase Cesar și în fine se ucise pe sine însușĭ. Decentie, care era un altul din frațiĭ sĕĭ, se sugrumă și el curînd după aceea. Mórtea atâtor persóne nu restabili liniștea publică. Silvan întreprinse în același timp în Galia o luptă, cu scopul de a usurpa autoritatea suverană. Insă căpeteniile armateĭ luĭ Constantie ’l uciseră. Evreiĭ din Diocesareea luând armele și făcênd alergărĭ în Palestina Anul D.N.
și în împrejurimĭ, cu scopul de a înlătura jugul stăpânireĭ 353.
Romane, Gallus care era atuncĭ în Antiochia trimise în contra Constantie
lor trupe, ĭĭ învinse și distruse Diocesareea până în temelie. Insă, neputênd să se modereze în vederile sale, el se hotărî să se facă stăpân al Imperiuluĭ, dar pentru că marele Vistier și Dometian Prefect al Pretoriuluĭ de Orient însciințase pe Constantie despre planurile sale, el ĭĭ ucise. Impĕratul trimițêndu’ĭ poruncă să vină la curte, nu îndrăsni să n’asculte și porni spre el. Insă când ajunse la Insula de 354.
Flavona, fu ucis din porunca Impĕratuluĭ în al treilea Consulat al sĕŭ și al șaptelea al luĭ Constantie.

CAPITOLUL VIII.

Sosirea luĭ Constantie la Roma. Intrigile Arienilor contra luĭ Atanasie.

Constantie sperând să se bucure de un temeĭnic repaus după mórtea rĕsvrătitorilor Imperiuluĭ, plecă din Sirmich spre a se duce la Roma și spre a primi acolo cinstea triumfuluĭ sĕŭ. El avea și planul să convóce un Sinod în Occident și de a întruni acolo, de ar fi posibil, pe Episcopiĭ cu aceeașĭ învĕțătură. Iuliŭ murind în același timp, după ce a condus douĕ-ḑecĭ și cincĭ de anĭ biserica de Roma, Liberie ’ĭ urmă. Aceĭ ce respinseră credința Sinoduluĭ din Niceea, credênd că aŭ găsit un timp favorabil spre a descredita pe partisaniĭ doctrineĭ contrariĭ, făcură tóte sforțările la curte, spre a face imposibilĭ pe aceĭ, pe carĭ eĭ ĭĭ depuseseră și spre a face să fie alungațĭ, nu numaĭ ca nisce făptuitorĭ a uneĭ dogme primejdióse, ci încă și ca pe nisce inimicĭ Anul D.N.
aĭ liniștei bublice, carĭ în timpul vieții luĭ Constant se siliseră de a compromite pe amândoĭ Impĕrațiĭ. 354. Constantie

E sigur, că Constant ameninţă pe fratele sĕŭ de a'ĭ declara rĕsboiŭ, dacă nu va primi pe Pavel şi pe Atanasie, dupre cum am spus. Sforţările calomnielor lor cădeaŭ maĭ cu sémă asupra luĭ Atanasie, pentru care aveaŭ o aversiune atât de puternică, în cât nu putură să se opréscă de a'ĭ da probă de o asemenea aversiune chiar în timpul când Constant îl protegea şi când Constantie părea că are pentru el afecţiune. Narcis Episcopul de Cilicia, Teodor Episcopul de Thracia, Eugenie Episcopul de Niceea, Patrofil Episcopul de Scytopole, Menofast Episcopul de Efes şi alţĭ până la numĕrul de treĭ-deci, adunându-se în cetatea de Antiochia trimiseră o scrisóre la toţĭ Episcopiĭ lumiĭ, prin care iĭ înscîinţaŭ, că Atanasie reluase în posesiune scaunul de Alexandria, contra regulilor bisericiĭ, fără să se fi justificat maĭ 'nainte într'un Sinod şi'ĭ îndemnaŭ să nu întreţină nicĭ o împărtăşire cu dînsul, ci a o întreţine maĭ bine cu Georgie, care fusese ales şi hirotonit spre a'ĭ urma. Atanasie despreţui aceste sforţărĭ ale inimicilor sĕĭ. Insă el era cu tóte acestea, destinat la persecuţiunĭ maĭ crude de cât acelea pe care le suferise. De îndată ce Magnentie a fost ucis şi Constantie rĕmase singur în posesiunea Imperiuluĭ, el puse tóte stăruniţele spre a atrage pe Episcopiĭ din Occident la credinţa celor ce susţineaŭ, că Fiul luĭ Dumnedeŭ e asemĕnabil cu Părintele sĕŭ în ceea ce privesce substanţa. El nu'şĭ întrebuinţa cu tóte acestea autoritatea sa în acest scop. El se mulţumia de a face acésta prin convingere credênd, că dacă ar putea face pe toţĭ prelaţiĭ să consimţă şi să subscrie aceea ce se rostise contra luĭ Atanasie, i-ar fi atuncĭ lesne de a termina tóte neînţelegerile din biserică.

CAPITOLUL IX.

Sinodul din Milan. Fuga luĭ Atanasie.

Anul D.N. Impĕratul silind decĭ fórte mult, ca să se ţină un Sinod
355. în cetatea de Milan, veniră acolo prea puţinĭ Episcopĭ din
Constantie Orient: uniĭ scuzându-se din causa vîrsteĭ lor prea înaintată, alţiĭ din causa îndepărtăriĭ şi dificultăţiĭ drumurilor.

Insă veniră maĭ mult de treĭ sute de Episcopĭ din Occident. Ceĭ din Orient vroind numaĭ de cât ca Atanasie să fie condamnat, ca apoĭ să fie alungat din Alexandria, ceĭ-l-alţĭ consimţiră la acésta, fie de frică, fie prin surprindere saŭ din necunoscinţă. Numaĭ Dionisie Episcopul de Alba, Mitropolia Italieĭ, Eusebiŭ Episcopul de Verceil în Liguria, Paulin Episcopul de Treva, Rodanus şi Lucifer carĭ reclamară şi protestară, că nu trebue să condamne cu atâta uşurinţă pe Atanasie, că dacă l'ar condamna ast-fel, condamnarea ar cădea asupra doctrineĭ ortodoxă şi că acésta era o meşteşugire a Impĕratuluĭ şi a Arienilor, carĭ căutaŭ să nimicéscă prin acest mijloc credinţa Sinoduluĭ din Niceea. Acéstă generósă libertate fu pedepsită îndată cu isgonirea, când şi Ilariŭ fu condamnat împreună cu dînşiĭ. In sfîrşit împrejurările aŭ făcut să se recunóscă în de-ajuns, că Sinodul de Milan nu fusese convocat de cât în acest scop. Căcĭ Sinódele din Rimini şi din Seleucia, ce fură convocate puţin timp dupĕ aceea, se sforţară de a sdrobi aceea ce se stabilise la Niceea, dupre cum vom vedea îndată.

Atanasie fiind convins că la curte se însceneaŭ intrigĭ Anul D.N.
spre a'l pierde, nu creḑu că trebue să se espună de a se 355.
duce acolo. Insă, alegênd cincĭ Episcopĭ din Egipt, între Constanti
carĭ era Serapion Episcopul de Tmuis, prelat recomandabil prin eminenţa virtuţilor sale şi prin mărimea elocinţeĭ, îĭ trimise cu treĭ preoţĭ la Impĕratul, care era atuncĭ în Occident, spre a căuta să'l linişteścă, de a rĕspunde dacă ar fi nevoe, la acusările inimicilor sĕĭ şi spre a face tot ce eĭ ar crede maĭ folositor biserici şi luĭ. Abia plecaseră şi el primi o scrisóre, prin care Impĕratul îĭ poruncia să vină la el. Acéstă poruncă îĭ procură o mare nelinişte şi la întreg poporul din Alexandria. Căcĭ eĭ nu vedeaŭ nicĭ o siguranţă, nicĭ în a asculta, nicĭ a nu asculta pe acest principe Arian. Totuşĭ el se hotărî să nu plece din Alexandria şi acel ce adusese ordinul se reîntórse fără să fi făcut ceva. Vara viitóre sosi cu Guvernatoriĭ Provincieĭ un bărbat trimis cu un alt ordin, care sili pe Atanasie să plece şi care nelinişti fórte mult pe clericĭ. El se reîntórse totuşĭ fără să fi făcut ceva, ca şi cel d'întâiŭ, când vĕḑu că poporul se revoltă şi e gata să apuce armele. Curînd dupĕ aceea se trimiseră trupe din Egipt şi din Libya şi pentru că se aflase că Atanasie era ascuns în biserica luĭ Theon, co-

mandantul trupelor și Ilariŭ, pe care îl însărcinase Impěratul să aibă o grijă deosebită pentru acéstă afacere, porunci să sfărâme ușa, intră îndată în biserică cu mâna armată, dar nu găsi pe Atanasie. Se dice, că făcêndu-i-se cunoscut acéstă năvălire, el o înlăturase ca pe maĭ multe alte primejdiĭ, printr'un mijloc visibil al protecţiuniĭ Ceruluĭ. Soldaţiĭ nu intraseră de cât puţin maĭ în urmă, dupĕ ce el eşise şi puţin a lipsit să nu cadă în mâĭnile lor.

CAPITOLUL X.

Atanasie a scăpat ca prin minune din maĭ multe pericole. Georgie întrebuinţéză marì violenţe.

Anul N.D. Constantie

Nu e permis de a se îndoi cine-va că el n'ar fi fost fórte plăcut luĭ Dumnedeŭ și că n'ar fi cunoscut viitorul. Despre acésta sunt probe maĭ lămurite și maĭ surprindĕtóre de cât acelea ce arătaiŭ. Constantie încercând să'l maltrateze în timpul când Constant trăia încă, el se retrase la unul din amiciĭ sĕĭ și rĕmase mult timp ascuns într'un loc întunecos. Nimenĭ nu scia, că el se afla acolo de cât numaĭ o femee care'l servea și pe care o credusе îndestul de credinciósă, spre a ţine în secret acésta. Find-că ereticiĭ îșĭ puneaŭ tótă sîrguinţa, ce se póte închipui, spre a'l prinde viŭ, eĭ căutară, fie prin darurĭ, fie prin măgulirĭ pe lângă acea femee, în cât ea se hotărî să spună unde se găsesce. Insă maĭ 'nainte ca ea să le fi spus, el avu revelaţiunea trădăriĭ și fugi de acolo. Servitórea fu pedepsită, pentru că a depus falş contra stăpânilor sĕĭ, cari fugiseră cu Atanasie. Căcĭ atuncĭ nu era o crimă ușóră de a primi cine-va la sine pe un Episcop și de a'l fi ascuns. Acésta era o nesupunere criminală la ordinele Impĕratuluĭ și o întreprindere contra liniștеĭ publice, pentru care cine-va era târît de către Arienĭ înaintea tribunalelor judecătorilor. Am aflat că el a putut altă dată, tot prin o revelaţiune, să scape de a cădea în mâinile inimicilor sĕĭ. Pe când el naviga pe Nil spre a se duce maĭ înlăuntrul Egiptuluĭ, aceĭ ce'l căutaŭ însciinţându-se despre acésta îl urmăriră îndată. Insă Dumnedeŭ făcêndu-ĭ cunoscut primejdia în care se găsea, el se reintórse spre Alexandria, scoborând cursul apeĭ, pe

când aceĭ ce'l căutaŭ navigaŭ în susul eĭ și sosind în acéstă ce- Anul D.Y.
tate, se ascunse cu înlesnire în mijlocul mareluĭ popor, de care 356.
era plină. Chipul cu care prevĕḑu și evită aceste primejdiĭ și Constant.
maĭ multe altele făcură pe păgânĭ și pe ereticĭ să-l acuse de magie. Se ḑice, că într'o ḑi, pe când mergea el pre stradă, o cióră ce sbura în aer cârâi și că o trupă de păgânĭ ce eraŭ de faţă întrebându-l în batjocură ce însémnă acel strigăt, el le rĕspunse zîmbind, că acest cârâit, adică mâîne în limba Romanilor însemnéză, că ḑiua de mâîne nu va fi o ḑi fericită pentru voĭ, că nu veţĭ avea libertatea de a celebra sĕrbătórea vóstră. De și acest rĕspuns li se păru ridicol păgânilor, el fu confirmat cu fapte. Căcĭ ḑiua viitóre, Magistraţiĭ primiră ordin de la împĕratul să nu permită să se adune idolatriĭ în templurile lor spre a'șĭ face ceremoniile lor ordinare și ast-fel sĕrbătórea cea maĭ solemnă, ce aveaŭ, se desfiinţă. Ceea ce spuseiŭ e prea de ajuns, dacă nu mĕ înșel, spre a dovedi, că acest mare bărbat primise de la Dumneḑeŭ darul prorocieĭ. Dupĕ ce el a evitat să cadă în mâinile acelor ce'l căutaŭ să'l prindă, poporul și clerul supus conduceriĭ sale rĕmase în posesiunea bisericilor, până când guvernatorul de Egipt și comandantul trupelor ĭĭ alungară din ele spre a le da acelora din partidul luĭ Georgie. Georgie sosind el însușĭ curînd dupĕ aceea luă în stăpânire bisericile și se purtă într'un mod departe de blândeţea unuĭ păstor, făcêndu-se temut întregiĭ lumĭ, arătând o ură neîmpăcată celor ce favorisaŭ partidul luĭ Atanasie și punĕnd în temniţă și muncind cu cruḑime o mulţime de bărbaţĭ și de femeĭ, în cât îșĭ atrase asupră'șĭ ura
publică ca și un tiran; ast-fel, că poporul resculându-se îl Anul D.N.
atacă în biserică și puţin a lipsit să nu'l sfâșie în bucăţĭ. 356.
Insĕ scăpând se retrase lângă Impĕratul, iar aceĭ ce par- Constanti
ticipaŭ la împărtășirea luĭ Atanasie 'șĭ luară în posesiune bisericile. Eĭ nu le posedară însă mult timp. Căcĭ guvernatorul de Egipt ducêndu-se curînd dupĕ aceea la Alexandria le înapoiă iarășĭ partisanilor luĭ Georgie. Un secretar al Impĕratuluĭ fiind trimis în acelașĭ timp, spre a pedepsi pre resvrătitorĭ, porunci, ca mulţĭ din eĭ să fie munciţĭ cu multă asprime. Georgie se reîntórse, nu numaĭ maĭ teribil, ci mult maĭ urît de popor ca nicĭ odată; pentru că el aprinsese mânia Impĕratuluĭ și'l aprinsese la marĭ violenţe. Pe lângă acésta călugăriĭ, ale căror cuvîntărĭ gă-

siaŭ cu atât maĭ mult credĕmînt în spiritul poporuluĭ, cu cât eĭ eraŭ susţinuţĭ prin stima ce aveaŭ de virtutea lor, îl descreditaŭ ca pre un om plin de o îngânfare și de o aroganţă cu totul nesuferită.

CAPITOLUL XI.

Exilul luĭ Liberie episcopul de Roma.

De și tóte câte spuseĭŭ nu s'aŭ întâmplat în acelașĭ timp luĭ Atanasie și bisericiĭ de Alexandria, le-am raportat îndată spre a le pricepe maĭ bine. Sinodul din Milan terminându-se fără nicĭ un succes, Impĕratul condamnă la isgonire pre ceĭ ce se împotriviseră planurilor inimicilor luĭ Atanasie. Fiind-că el dorea fórte mult de a stabili o credinţă uniformă în tótă biserica și de a uni pre toţĭ episcopiĭ în mărturisirea uneĭ aceliașĭ doctrine, el hotărî să'ĭ adune în acest scop în Occident. Vasta întindere a mărilor și a drumurilor pe uscat, ce trebuiea să parcurgă făcea anevoiósă acéstă întreprindere. Totușĭ nepărăsind'o cu totul înainte de a reintra în Roma și a se arăta poporuluĭ cu pompa și splendórea unuĭ învingĕtor, care a redus pre inimiciĭ sĕĭ sub ascultarea sa, el trimise să chieme pre Liberie și se sili să'l convingă de a se conforma credinţeĭ episcopilor, ce eraŭ în suita sa și între carĭ se afla și Eudoxie. Liberie respingênd propunerea sa și protestând că nu va face nicĭ odată nimic din aceea, ce el dorea, porunci să'l conducă la Bereea, cetate în Thracia. Se ḑice, că un alt motiv, pentru care el fu ast-fel isgonit, e că el nicĭ odată nu voise să se separe de împărtășirea luĭ Atanasie, de și Impĕratul îl acusa că a adus ofensă bisericiĭ, că a fost causa morţiĭ celuĭ maĭ mare din fraţiĭ sĕĭ și că a aruncat seminţele de dușmănie între cel-l-alt și între dînsul. Fiind-că Impĕratul se servea contra luĭ de autoritatea judecăţilor ce se dăduseră în tóte Sinódele și maĭ cu sémă în acel din Tyr, Liberie îĭ rĕspunse, că nu trebuea să aibă mare consideraţie pentru judecata acestor episcopĭ, carĭ nu condamnaseră pre Atanasie de cât din ură, saŭ de frică, saŭ prin favóre. El ceru ca toţĭ prelaţiĭ să iscăléscă credinţa Sino-

dulul din Niceea şi ceĭ ce eraŭ în exil fiind-că aŭ aprobat'o spre a fi rechiemaţĭ. Că dupĕ acésta episcopiĭ să se transporte la Alexandria fie-care cu cheltuiala sa, fără să fie în sarcina nimăruĭ, publicul să nu le procure nicĭ trăsurĭ, nicĭ banĭ şi acolo să se informeze exact despre adevĕr, fiind-că aceĭ ce făcuseră injuriĭ şi aceĭ ce le suferiseră, acolo locuiaŭ şi că proba despre acésta era maĭ uşor în acel loc de cât în nicĭ unul altul. In fine el îĭ arătă scrisórea alcătuită de Valens şi de Ursacie şi trimise luĭ Iuliŭ predecesorul sĕŭ prin care recunosceaŭ nevinovăţia luĭ Atanasie şi îĭ cereaŭ ertare de falşele informaţiunĭ ce eĭ dăduseră în Mareot contra luĭ şi rugă pre împĕratul să nu condamne pre un Episcop absent şi de a nu avea nicĭ o consideraţie pentru judecata ce se făcuse contra luĭ, pentru că e vĕdit, că acésta nu era de cât o cursă a inimicilor sĕĭ. Cât pentru injuria, despre care se plângea relativ la fraţiĭ sĕĭ, el îl rugă să nu'şĭ rĕsbune prin mâna preoţilor pe care Dumneḑeŭ va consacrat la sfinţirea ómenilor şi la tot felul de fapte bune. Impĕratul vĕḑêndu-l atât de puţin dispus să'ĭ urmeze planurile sale îĭ dădu două ḑile de gândit. Insă Liberie în loc să le priméscă îĭ ḑise; sunt cu totul hotărît şi sunt gata de plecare. Se ḑice că atuncĭ, când îl conduceaŭ la locul isgonireĭ sale, Constantie îĭ trimise cincĭ sute de monede de aur. Insă, că Liberie nu le primi, ḑicĕnd celuĭ ce i le da: Spuneţĭ celuĭ ce v'a dat acest aur, să'l păstreze pentru linguşitoriĭ sĕĭ şi pentru curtesaniĭ sĕĭ, pre carĭ nesăţiósa lăcomie îĭ ţine tot-d'a-una în sărăcie. Isus Christos carele e în tóte asemenea cu părintele sĕŭ, îmĭ dă cu prisosinţă aceea ce 'mĭ e de trebuinţă. Liberie, fiind ast-fedespoiat de episcopia sa de Roma, conducerea eĭ fu încredinţată luĭ Felix diaconul. Se ḑice, că el rĕmase tot-d'a-una fórte alipit la credinţa Sinoduluĭ din Niceea şi că nu s'a găsit nicĭ odată nimic rĕŭ de ḑis de purtarea sa, afară numaĭ de aceea că înainte de a fi hirotonit, el a participat la împărtăşirea ereticilor. Când Impĕratul intră în Roma, poporul îĭ ceru pre Liberie cu mare sgomot. Acest principe deliberând cu episcopiĭ, trimise rĕspuns poporuluĭ, că el le va reda pre păstorul lor, dacă va vroi să se unéscă în credinţă cu ceĭ ce eraŭ în suita sa.

CAPITOLUL XII.

Aëtie îşĭ publică părerile sale rătăcite. Eudoxie ia în stăpânire biserica din Antiochia.

Aëtie îşĭ publică în acel timp părerile sale rătăcite asupra naturiĭ Dumneḑeescĭ. El era atuncĭ diacon al bisericiĭ de Antiochia şi primise acéstă hirotonie prin punerea mâĭnelor luĭ Leontie. El susţinea ca Arie, că Fiul luĭ Dumnee o creatură, că el a fost scos din neant şi că e neasemĕnabil cu Părintele sĕŭ. Fiind-că era fórte îndărătnic în dispută, fórte îndrăsneţ în a agita cestiunele cele maĭ sublime ale Teologieĭ şi fórte subtil în raţionamentele sale, aceia chiar cu carĭ el era de acord asupra doctrineĭ, îl creḑură eretic şi'l înlăturară de la împărtăşirea lor. El se prefăcu atuncĭ că nu vrea să aibă nicĭ o parte la acésta, din causa împărtăşireĭ ce eĭ dăduseră luĭ Arie contra dreptăţiĭ, dupĕ ce el călcase jurămîntul, protestând cu jurămînt Impĕratuluĭ Constantin, că era de credinţa Episcopilor Sinoduluĭ din Niceea. Iată ce se povestesce despre Aëtie.

Scirea morţeĭ luĭ Leontie, Episcopul de Antiochia fiind adusă în timpul când Impĕratul era încă în Occident, Eudoxie îĭ ceru permisiune să se reîntórcă în Syria, spre a lua în îngrijire afacerile bisericiĭ şi obţinênd'o, el se duse acolo cu grabă şi luă în stăpânire demnitatea Episcopală, fără participarea luĭ Georgie Episcopul de Laodiceea, a luĭ Marcu Episcopul de Aretusa şi a celor-l-alţĭ, cărora le aparţinea dreptul hirotonieĭ. Svonul se rĕspândise, că el nu făcuse nimic de cât cu consimţimîntul Impĕratuluĭ şi prin favórea Eunucilor palatuluĭ, carĭ urmaŭ credinţa luĭ Aëtie şi asiguraŭ, că Fiul luĭ Dumneḑeŭ e neasemĕnabil cu Părintele sĕŭ. Când luă în posesiune biserica de Antiochia, el luă pe faţă protecţiunea acesteĭ rătăcirĭ şi adunând şi alţĭ prelaţĭ carĭ o favorisaŭ ca şi el, între carĭ era Acacie Episcopul de Cesareea în Palestina şi Uranius Episcopul de Tyr, el respinse absolut termeniĭ de consubstanţial şi de asemĕnabil în ceea ce privesce substanţa, sub cuvînt, că Episcopiĭ din Occident le respinseseră aşijderea. E adevĕrat, că Osie spre a opri îndărătnicia luĭ Valens, a luĭ Ursacie şi a luĭ Germinius, consimţi prin forţă, precum

am spus cu câţĭ-va alţĭ Episcopĭ aĭ Sinoduluĭ din Sirmich ca să nu se maĭ servéscă pe viitor de termeniĭ de consubstanţial, nicĭ de asemĕnabil, pentru că aceştĭ termenĭ nu se găsesc nicĭ de cum în sfînta scriptură şi că natura luĭ Dumneḑeŭ e maĭ pre sus de spiritul omuluĭ. Eudoxie le scrise ca la nisce persóne, ce exprimaseră cu credinţă cugetarea luĭ Osie şi mulţumi luĭ Valens, luĭ Ursacie şi luĭ Germinius, că aŭ fost atât de fericiţĭ să facă pre Episcopiĭ din Occident să îmbrăţişeze doctrina ortodoxă.

CAPITOLUL XIII.

Scrisórea luĭ Georgie Episcopul de Laodiceea, deputaţilor Sinoduluĭ din Ancyra, către Constantie.

Maĭ mulţĭ carĭ voiseră să se opună acestor novisme ale luĭ Eudoxie, fiind alungaţĭ din biserica de Antiochia, se retraseră la Georgie, Episcopul de Laodicea care le dădu o scrisóre pentru Basilie Episcopul de Ancyra şi pentru ceĭlalţĭ Episcopĭ ce el învitase să asiste la sfinţirea uneĭ nouĭ bisericĭ.

Ea era întocmită în aceştĭ termenĭ:

Georgie, prea onoraţilor sĕĭ domnĭ: Macedonie, Basilie, Cecropius şi Eugenie. Salutare în Domnul Nostru.

«Naufragiul luĭ Aëtie, s'a rĕspândit maĭ în tótă cetatea «de Antiochia. Discipoliĭ sĕĭ pe carĭ voĭ i-aţĭ respins aŭ «fost primiţĭ de către Eudoxie şi înaintaţĭ la sfintele hiro«toniĭ şi ereticul Aëtie a primit de la el onorurĭ deosebite. «Ajutaţĭ decĭ grabnic acéstă mare cetate, ca nu cum-va «naufragiul sĕŭ să inundeze şi restul lumiĭ. Adunaţi-vĕ «în cel maĭ mare numĕr ce vĕ va fi cu putinţă şi cereţĭ «şi semnăturile celor-l-alţĭ Episcopĭ prin care să se porun«céscă ca Eudoxie să alunge pre Aëtie din Antiochia şi «să ştérgă din catalogul clericilor pre discipoliĭ acestuĭ «eretic pre carĭ el i-a hirotonit. Că dacă va continua să «ḑică cu Aëtie, că Fiul luĭ Dumneḑeh e neasemĕnabil cu

«Părintele sĕŭ şi dacă va prefera pre aceĭ ce o ḑic altora, «cetatea de Antiochia e perdută pentru voĭ». Iată ce coprindea scrisórea luĭ Basilie.

Episcopiĭ, carĭ se adunaseră la Ancyra, recunoscênd lămurit prin decisiunea ce Eudoxie făcuse în Antiochia cu câţĭ-va alţiĭ, planul ce îl avea să aducă schimbare în doctrină, însciinţară despre acésta pre Impĕratul şi îl rugară de a face ast-fel, ca aceea ce se hotărîse în Sinódele din Sardica şi din Sirmich să rĕmână nestrămutat; adică, că Fiul luĭ Dumneḑeŭ e asemĕnabil cu Părintele sĕŭ, în ceea ce privesce substanţa. Se trimiseră ca deputaţĭ la Impĕratul, Vasilie Episcopul de Ancyra, Eustatie Episcopul de Sebastia, Eleusius, Episcopul de Cyzic şi Leontie, carele dupĕ ce a fost odinióră servitor de cameră al Impĕratuluĭ fusese dupĕ aceea ridicat la hirotonia de preot. Când sosiră la curte, găsiră acolo pre Asfal, preot din Antiochia, apĕrător pasionat al doctrineĭ luĭ Aëtie, carele terminându-şĭ deja afacerile pentru care întreprinsese acéstă călătorie şi obţinênd o scrisóre de la Constantie, se pregătea să se reîntórcă. Constantie aflând de la deputaţiĭ Sinoduluĭ din Ancyra, rătăcirele ce susţinea Eudoxie, îl condamnă, şi retrase scrisórea sa din mâinele luĭ Asfal şi în locul aceştiea scrise pre aceea ce urméză.

CAPITOLUL XIV.

Scrisórea luĭ Constantie contra luĭ Eudoxiŭ.

Constantie învingĕtor, prea mare, August, Sfinteĭ bisericĭ de Antiochia.

«Eodoxiŭ a venit la voĭ fără să'l fi trimis eŭ. Nicĭ nu «m'am gândit să favorisez persóne ca el. Dacă eĭ impun «în alt ceva ca şi în acésta, atuncĭ dovedesc, că 'şĭ bat «joc de Dumneḑeŭ. De ce moderaţiune ar putea fi capabilĭ «nisce ómenĭ, cari trec cu neruşinare din cetate în cetate, «şi cari caută cu orĭ ce chip necuviincios tóte ocasiunele «să se îmbogăţéscă? Svonul e că între dînşiĭ se află Sofiştĭ «şi înşelătorĭ, al căror nume e detestabil şi comerţul lor «nelegiuit. Voĭ sciţĭ cine e acest partid şi cunóscetĭ, că eŭ «vorbesc de Aëtie şi de Sectatoriĭ sĕĭ, a căror ocupaţiune

«cea maĭ ordinară e de a căuta să abuseze de ignoranţa «poporuluĭ. Aceştĭ ómenĭ vicleni şi mincinoşĭ aŭ avut ne-«ruşinarea să publice, că eŭ aprob hirotonia lor. Insă a-«césta nu e nicĭ adevĕrat, nicĭ aprópe măcar de adevĕr. «Aduceţi-vĕ aminte, vĕ rog, de cuvintele de care noĭ ni-am «servit de la început spre a exprima credinţa nóstră, prin «care cuvinte am declarat, că Fiul luĭ Dumnedeŭ e ase-«mĕnabil cu Părintele sĕŭ în ce privesce substanţa. Insă «aceştĭ ómenĭ aŭ cutezanţa de a spune despre natura luĭ «Dumnedeŭ, tot ce le-a trecut prin minte, ţin o doctrină «contrară adevĕruluĭ, şi se silesc de a o inspira şi altora. Anul D.N. «Eŭ sunt fórte convins, că acéstă întreprindere va cădea Constantie. «asupra capuluĭ lor. Cât pentru acum e de ajuns de a'ĭ «exclude din adunărĭ. Căcĭ nu voesc să vorbesc acum des-«pre pedépsa ce eĭ vor suferi, dacă vor persista în furia «lor. Insă ce rĕŭ nu fac eĭ când adună pre ceĭ maĭ sce-«leraţĭ, pre autoriĭ rĕtăcirelor condamnate, pre cari rîdi-«cându-ĭ la ministerul sfînt, eĭ infectéză clerul, ca şi cum «le-ar fi permis de a rĕsturna ordinea şi disciplina bisericiĭ? «Cine ar putea suferi pre aceste persóne care umplu ce-«tăţile de nelegiuire, cari mânjesc ţĕrele cele maĭ depărtate «prin sacrilegiile lor, şi cari nu doresc nimic cu o ardóre «atât de excesivă de cât de a vătăma pre ómeniĭ de bine? «E timpul ca aceĭ ce aŭ fost crescuţĭ în cunoscinţa ade-«vĕruluĭ să se arate. Căcĭ meşteşugirea acestor nelegiuiţĭ «e atât de clar descoperită, în cât nu le rĕmâne nicĭ un «mijloc de a o ascunde. Datoria persónelor de cinste, e de «a conserva credinţa părinţilor lor şi de a o spori, fără «a'şĭ da ostenélă pentru nimic alt ceva. Indemn din tótă «inima mea pre ceĭ ce aŭ eşit de şi târdiŭ din prăpastia «acesteĭ eresiĭ, să se conforme credinţiĭ Sfinţilor Episcopĭ».

Iată cum a lipsit fórte puţin ca acéstă eresie, ce se numesce eresia Anomeenilor să nu se desvolte în acel timp.

CAPITOLUL XV.

Liberie are permisiune să se reîntórcă la Roma şi să conducă biserica împreună cu Felix.

Impĕratul reîntorcêndu-se în curînd dupĕ aceea de la Roma la Sirmich, primi acolo o deputaţiune din partea E-

piscopilor din Occident și rechiemă pre Liberie de la Bereea El 'l sili în presența deputaților Episcopilor din Orient, și în presența Episcopilor ce eraŭ în suita sa, să recunóscă, că Fiul luĭ Dumnedeŭ nu e nicĭ cum de aceeașĭ substanță cu Părintele sĕŭ. La acésta el era îndemnat de Basiliŭ, de Eustatie și de Eleusius, cari aveaŭ mare trecere pe lângă el, și cari făcênd un mic resumat din aceea ce se hotărîse în Sinodul din Sirmich contra luĭ Pavel de Samosata și contra luĭ Fotin, și dintr'un formular compus în Antiochia în timpul sfințiriĭ bisericiĭ celeĭ nouĭ, ca și cum uniĭ ar fi avut planul să întroducă o eresie particulară sub numele de consubstanțial, făcu ast-fel, în cât Liberie, Atanasie, Alexandru, Severian și Criscentie, episcopĭ din Africa, consimțiră la acest formular, la care Ursacie, Germinius Episcopul de Sirmich, Valens Episcopul de Mursa și toțĭ Episcopiĭ din Orient presențĭ consimțiră de o potrivă. Eĭ primiră o profesiune de credință a luĭ Liberie, prin carea el declară ca lepădațĭ de biserică pe aceĭ ce dic, că Fiul luĭ Dumnedeŭ nu e asemĕnabil cu Părintele sĕŭ în tóte, și în ceea ce privesce substanța. Eudoxie și ceĭ ce favorisaŭ cu el rĕtăcirea luĭ Aëtie abia primise în Antiochia scrisórea luĭ Osie, și publicară, că Liberie condamna termenul de consubstanțial, și mărturisia, că Fiul luĭ Dumnedeŭ e neasemĕnabil cu Părintele sĕŭ. Dupĕ acésta Impĕratul permise luĭ Liberie să se reîntórcă la Roma. Episcopiĭ cari se adunaseră la Sirmich, scriseră luĭ Felix care conducea atuncĭ pre credincioșiĭ din acéstă vechie capitală, și cleruluĭ ca să priméscă pre Liberie și se rĕmână amândoĭ pre scannul Apostolic, se îndeplînéscă în bună înțelegere sfintele funcțiunĭ ale slujbeĭ lor, și să uĭte tot ce se întîmplase dureros, fie în hirotonia unuia, fie în isgonirea celuĭ l-alt. Poporul ĭubea pre acest din urmă ca pre un om de bine, care avuse curagiul să se opună voințiĭ Impĕratuluĭ și de a apăra adevĕrul credințiĭ și rîdicase rĕscóle pentru dragostea luĭ, și mersese până la vărsare de sînge. Felix ne trăind de cât fórte puțin timp dupĕ aceea, Liberie conduse singur biserica de Roma. Și pare, că acésta fu o rînduélă particulară a Providențeĭ, carea vroi să împedece, ca tronul Sfîntuluĭ Petru să nu fie desonorat ca să rĕmână ocupat de doĭ Episcopĭ, ceea ce fiind contrariŭ regulilor bisericiĭ, ar fi fost fără îndoélă un isvor de discordie.

CAPITOLUL XVI.

Cutremur de pămînt în Nicomidia. Minunĭ făcute de Arsacie. Greutățĭ asupra loculuĭ, unde se va aduna un Sinod.

Se părea, că téma de a desplăcea Impěratuluĭ unise Orientul și Occidentul în mărturisirea aceleeașĭ credințe. Acest principe hotărîse de a convoca un Sinod în Niceea contra eresieĭ luĭ Aëtie și contra novismelor ce se introduseseră în Antiochia. Insă Basiliŭ și aceĭ din partidul sěŭ, ne dorind ca Sinodul să se țină în acéstă cetate, pentru că maĭ fusese deja unul acolo, se hotărî că se va ținea la Nicomidia în Bitynia și va chiema acolo cât maĭ curând pe ceĭ maĭ învěțațĭ și pe ceĭ maĭ elocințĭ Episcopĭ din fiecare provincie, carĭ vor asista la Sinod în numele națiuniĭ lor. Maĭ mulțĭ eraŭ deja pe cale, când svonul se rěspândi că cetatea de Nicomidia era maĭ tótă ruinată, printr'un cutremur de pămînt și fiind-că aceste svonurĭ se rěspândesc de obiceiŭ fórte repede și fac rěul încă maĭ mare de cum nu e, se făcu cunoscut, că Niceea, Perinta, cetățile de prin prejur și Constantinopolul chiar, fuseseră sguduite de acelașĭ cutremur. Episcopiĭ carĭ eraŭ în bunele credințe fură fórte mișcațĭ de acéstă întîmplare, pentru că inimiciĭ religiuniĭ nóstre luaseră motivul din căderea bisericiĭ din acéstă cetate, care era o biserică fórte măréță, să mérgă să spună Impěratuluĭ, că mulțime de prelațĭ, de bărbațĭ, de femeĭ și de copiĭ ce se refugiaseră acolo, în speranță de a găsi un azil asigurat fuseseră îngropațĭ sub ruine. Acésta totușĭ nu era adevěrat. Cutremurul se întîmplase la ora a doua din ḑi, care e o oră, unde nu e de loc adunare în biserică. N'aŭ fost de cât doĭ Episcopĭ ucișĭ, Cecropie Episcopul cetățiĭ însășĭ și un altul din Bosfor, carĭ fuseseră amândoĭ surprinșĭ în afară de biserică. Cutremurul nu dură de cât aprópe un minut, ast-fel că nimenĭ neavênd timp să se misce, fie care fu, saŭ scăpat, saŭ perdut în locul unde se afla.

Se ḑice, că Arsace prevěḑuse acéstă nenorocire. El era Persan de națiune și avusese odinióră însărcinarea de a nutri leiĭ Impěratuluĭ. Insă mărturisind cu îndrăsnélă, că

el era creştin, sub domnirea luĭ Licinius, se lepădă de acéstă sarcină şi trăi de atuncĭ în Nicomidia în practicarea vieţiĭ călugărescĭ. Avênd o vedenie prin care i se poruncia de a eşi grabnic din cetate, spre a nu fi învăluit în nenorocirea, de care ea era aprópe să fie copleşită, alergă la biserică şi îndemnă pe clericĭ să se pună la rugăciunĭ spre a îmblânḑi mânia Ceruluĭ. Insă neputând să'ĭ convingă, că aceea ce el le preḑicea era adevĕrat, el se reîntórse la un turn unde locuia de obiceiŭ şi prosternându-se la pămînt, rugă pe Dumneḑeŭ să înlăture o primejdie atât de nenorocită. Pămîntul fiind sguduit cu violenţă în acel timp, maĭ mulţĭ periră şi aceĭ ce scăpară fugiră la câmp afară. Focul care rĕmăsese aprins în căminurĭ, în băĭ şi în cuptóre rĕsturnându-se asupra materiilor fórte combustibile, făcu ca în puţin timp întréga cetate să fie în flacărĭ. Find-că numaĭ era cu putinţă de a maĭ intra în case, aceĭ ce remăseseră se duseră în citadelă, pe care o cruţase cutremurul şi găsiră pe Arsacie mort în aceeaşĭ posiţiune în care se pusese spre a se ruga. Se ḑice, că el ceruse luĭ Dumneḑeŭ mórtea ca un har, spre a nu fi martur ruineĭ uneĭ cetăţĭ unde el începuse să cunóscă pe ***Iisus Christos,*** şi să practice sfînta filosofie. Find-că rîndul cuvîntăriĭ mele m'a adus să vorbesc de acest renumit pustnic, voiŭ adăoga că Dumneḑeŭ îĭ dăduse puterea să alunge demoniĭ. Un om coprins de unul din aceste spirite necurate, alerga într'o ḑi prin mijlocul tîrguluĭ cu sabia în mână şi tótă lumea fugea de el. Numaĭ singur Arsace a fost, care merse înaintea luĭ şi rostind numele luĭ ***Iisus Christos,*** alungă pe cel necurat şi scăpă pe cel coprins de el. El a făcut maĭ multe alte fapte care sunt maĭ presus de puterile Naturiĭ. Era acolo un balaur, saŭ un şarpe şi anume într'o pesceră dealungul drumuluĭ, care ucidea pe trecătorĭ prin suflarea sa. Arsace transportându-se acolo şi punêndu-se la rugăciunĭ, şarpele eşi din pescera sa, îşĭ sfărâmă capul de stâncĭ şi se ucise singur. Tot ce spuseiŭ s'a raportat de persóne care asigurаŭ, că le-aŭ aflat de la aceĭ ce vĕḑuseră pe Arsace. Călătoria Episcopilor fiind oprită prin ruina Nicomidieĭ, uniĭ aşteptară o nouĕ poruncă de la Impĕratul, iar alţiĭ îşĭ dădură părerea lor prin scris. Impĕratul consultând pe Basiliŭ asupra îndoeleĭ în care era, dacă trebuie să adune Sinodul, acest

Episcop îĭ dete un rĕspuns, prin care, dupĕ ce l'a consolat de ruina Nicomidieĭ, prin exemple trase din istoria sfîntă, el laudă pietatea sa şi'l îndémnă să termine o întreprindere atât de laudabilă ca aceea a Sinoduluĭ şi să nu concedieze pe păstoriĭ, carĭ eraŭ afară de bisericile lor. El îĭ arătă de asemenea, că Sinodul s'ar putea ţine în Niceea, în loc de Nicomidia şi că ast-fel cestiunile contestate ar fi cu totul terminate, în locul chiar unde ele fuseseră agitate de la început, ceea ce el credu, că trebue să fie cu atât maĭ plăcut luĭ Constantie, cu cât chiar el maĭ 'nainte alesese acéstă cetate spre acest scop. Impĕratul primind acest rĕspuns de la Basiliŭ, porunci ca la începutul vereĭ Episcopiĭ să se găséscă la Niceea, afară de aceĭ pe carĭ bóla i-ar împidica să mérgă acolo, cu însărcinarea totuşĭ, ca eĭ să trimiţă acolo preoţĭ şi diaconĭ, carĭ să declare părerea lor, pentru ca eĭ să se unéscă cu toţi asupra tuturor punctelor, ce eraŭ în discuţie. Că Sinodul să alégă dece persóne din Occident şi tot atâtea din Orient spre a raporta despre aceea ce s'ar fi hotărît, pentru ca el să examineze dacă eĭ s'aŭ unit dupre regula Sfinteĭ Scripturĭ şi să poruncéscă ceea ce va crede de cuviinţă asupra celor ce ar trebui de făcut. Ţinênd apoĭ consiliŭ, porunci ca toţĭ Episcopiĭ să aştepte în bisericile lor, saŭ în locurile unde s'ar găsi până se va alege locul, unde s'ar ţine Sinodul şi până îĭ va însciinţa să se ducă acolo. Dupĕ acésta el scrise luĭ Basiliŭ ca să consulte pe prelaţiĭ din Orient, spre a sci care loc ar găsi maĭ propriŭ pentru ţinerea Sinoduluĭ, spre a'l putea face cunoscut la începutul primă-veriĭ. Căcĭ el nu credea, ca Niceea să fie un loc potrivit, din causa cutremuruluĭ de pămînt ce sguduise provincia. Basiliŭ scrise Episcopilor ca eĭ să aviseze împreună asupra alegeriĭ unuĭ loc spre a se aduna acolo şi puse în fruntea scrisoriĭ sale copia dupĕ scrisórea Impĕratuluĭ. Episcopiĭ neunindu-se asupra loculuĭ şi uniĭ alegênd unul şi alţiĭ altul, Basiliŭ se duse la Impĕratul la Sirmich, unde locuia atuncea şi unde găsi pe câţĭ-va prelaţĭ ce veniseră acolo pentru afacerile lor particulare şi între alţiĭ găsi pe Marcu Episcopul de Aretusa şi pe Georgie Episcopul de Alexandria. Când s'a hotărît ca Sinodul să se ţină la Seleucia, cetate din Isauria, Valens, care era atuncĭ la Sirmich şi aceĭ din partidul sĕŭ carĭ favorisaŭ eresia Anomeenilor, făcură pe Epis-

copiĭ care eraŭ în curte să iscălėscă un formular ce fusese întocmit înadins, unde numele de substanță nu era de loc. Pe când se pregătiaŭ la Sinod cu mare grabă, Eudoxiŭ, Acacie, Ursacie, Valens și ceĭ din partidul lor reflectând, că se aflaŭ acolo Episcopĭ fórte alipițĭ la doctrina Sinoduluĭ din Niceea și că alțiĭ iubeaŭ mat mult doctrina care fusese primită în adunarea făcută pentru sfințirea bisericiĭ de Antiochia, dar că și uniĭ și alțiĭ aprobaŭ numele de substanță și credeaŭ, că Fiul luĭ Dumnedeŭ e în totul asemĕnabil cu Părintele sĕŭ și că dacă eĭ s'ar aduna în un același loc, eĭ ar condamna fără îndoială doctrina luĭ Aëtie, ca contrară atât doctrineĭ Sinoduluĭ din Niceea, cât și aceleia a adunăriĭ de Antiochia, eĭ făcură ast-fel, ca Episcopiĭ din Occident să se adune la Rimini, iar ceĭ din Orient la Seleucia. Find-că e maĭ lesne de a convinge un mic numĕr de persóne despre ceea ce voesce cine-va, decât de a convinge pe toțĭ, eĭ speraŭ, că atuncĭ când Episcopiĭ ar fi împărțițĭ în două adunărĭ, eĭ le-ar atrage pe amândouĕ la credința lor, saŭ ar atrage cel puțin pe una și că ast-fel eĭ n'ar fi condamnațĭ în general de către toțĭ prelațiĭ. Eunucul Eusebiŭ, servitor de cameră al Impĕratuluĭ, prieten particular al luĭ Eudoxiŭ și care ținea aceeașĭ doctrină și alte persóne ale curțeĭ, carĭ eraŭ vesele de a obliga pe Eusebiŭ, făcură mult să resolve acéstă afacere și să convóce aceste douĕ Sinóde.

Anul D.N.
Constantie
353.

CAPITOLUL XVII.

Sinodul din Rimini.

Impĕratul convingêndu-se decĭ, că nu era în folosul nicĭ al Statuluĭ, din causa cheltueliĭ, nicĭ al Episcopilor, din causa lungimiĭ călătoriilor, de a'ĭ aduna pre toțĭ în aceașĭ cetate, 'ĭ împărți și scrise atât celor ce eraŭ în Rimini, cât și celor ce eraŭ în Seleucia, ca eĭ să decidă cestiunele atingĕtóre de doctrină, și apoĭ să examineze causele Episcopilor, carĭ se plângeaŭ că aŭ fost cu nedreptul, saŭ depușĭ, saŭ trimișĭ în exil, cum făcea Ciril Episcopul de Ierusalim, și să judece acusațiunele ce fuseseră intentate unora. Eraŭ maĭ mulțĭ în adevĕr, cărora li se imputa crime. Georgie

era acusat de Egiptenĭ că a comis furturĭ și violențe. In fine el le porunci de a'ĭ trimite ḑece Episcopĭ din fie-care Sinod, spre a'l informa de aceea ce s'ar fi hotărît acolo. Episcopiĭ se adunară în urma acestuĭ ordin. Adunarea din Rimini fu ținută maĭ întâiŭ. Eraŭ acolo maĭ mult de patru sute de Episcopĭ. Ceĭ ce eraŭ maĭ înveninațĭ contra luĭ Atanasie judecară eĭ însușĭ, că nu maĭ era nimic de pronunțat în privința sa. Când se începu examinarea doctriniĭ, Valens și Ursacie sprijinițĭ de Germinius, de Auxentie, de Caius și de Demofil, înaintară în mijlocul adunăriĭ și cerură ca tóte formularele de credință, ce fuseseră compuse în trecut, să fie suprimate și să nu maĭ rĕmâe de cât acela ce eĭ alcătuiseră de puțin timp în latinesce în Sirmich și care să fie primit și autorisat. In acel formular se învĕța, că Fiul luĭ Dumneḑeŭ e asemĕnabil cu Părintele sĕŭ, dupre mărturisirea Scripturiĭ; însă nu se făcea acolo nicĭ o mențiune despre substanță. Eĭ asigurară, că Impĕratul 'l aprobase, că Sinodul era obligat să'l priméscă, că nu maĭ trebuea să se țină socotélă cu atâta grijă de opiniunea fie-căruia, pentru că o discuție atât de scrupulósă asupra termenilor, nu era în stare de cât a produce dispute, și că era maĭ bine să țină o sănătósă doctrină asupra Divinitățiĭ, de cât de a întroduce expresiunĭ nouĭ, voind cine-va a fi prea subtil. Eĭ pretindeaŭ prin acésta, nu numaĭ că numele e prea întunecos, ci de a condamna lămurit numele de consubstanțial, ca un nume ce nu se găsesce de loc în Scriptură, și care nu e înțeles de cât de un mic numĕr de persóne; și a pune în locul sĕŭ pre acela de asemĕnabil în tóte, dupre mărturisirea Scripturiĭ. Dupĕ ce aŭ cetit formularul ce conținea tóte acestea, maĭ mulțĭ Episcopĭ le ḑiseră, că nu trebuea de loc formular noŭ, că acelea ce fuseseră făcute în trecut eraŭ de ajuns, și că eĭ eraŭ adunațĭ din contra, spre a împedeca să nu se facă nicĭ o inovațiune. Eĭ siliră apoĭ pre autoriĭ acestuĭ noŭ formular, de a condamna pe față doctrina luĭ Arie, ca isvorul tuturor turburărilor ce agitase consciințele credincioșilor. Ursacie, Valens, Germinius, Auxentie, Demofil și Caius respingĕnd acéstă propunere, Sinodul dispune să se cetéscă atât formularele compuse de către diferite partide, cum și acela al Sinoduluĭ din Niceea, spre a condamna pre acelea și de a confirma pre acesta, ast-fel ca nimenĭ să nu maĭ pótă ḑice ceva în contra pe

Anul D.N. 359.

Constantie

viitor, nicĭ a cere nouĭ Sinóde. Că era un lucru ridicul de a compune atâtea formulare, ca cum eĭ ar fi început ceĭ dintâĭ a primi luminele credinţiĭ şi ar fi vroit să rĕspingă vechea tradiţiune, dupre carea biserica a fost tot-déuna guvernată, atât de eĭ cât şi de predecesoriĭ lor, dintre cari
Anul D.N. uniĭ aŭ avut onórea de a mărturisi credinţa în presenţa
356. persecutorilor, ĭar alţiĭ luaseră cununa martiruluĭ. Iată cum
Constantin susţinură eĭ, că nu trebuea să aducă nicĭ o schimbare, nicĭ să întroducă vre un novism. Şi pentru că Valens şi Ursacie departe de a se supune păreriĭ lor, contestară cu îndărătnicie spre a face să se priméscă formularul lor, eĭ 'ĭ depuseră şi judecară că profesiunea lor de credinţă n'ar avea nicĭ o autoritate. Eĭ găsiră, că inscripţia prin carea se spunea, că ea fusese propusă la Sirmich în presenţa luĭ Constantie Impĕrat vecĭnic, sub Consulatul luĭ Eusebiŭ şi al luĭ Hypatius, era fórte neruşinată. Atanasie a făcut aceeaşĭ observaţiune într'o scrisóre către amiciĭ sĕĭ, unde ḑice, că e ridicul de a numi pre Constantie vecĭnic şi de a face dificultate de a recunósce, că Fiul luĭ Dumneḑeŭ e vecĭnic, şi de a face o profesiune de credinţă, spre a condamna credinţa din tótă antichitatea. Valens şi Ursacie întărîtaţĭ că aŭ fost depuşĭ, se duseră cu grabă la Impĕrat.

CAPITOLUL XVIII.

Scrisórea Sinoduluĭ din Rimini cătrĕ Impĕratul Constantie.

Sinodul alegênd cu o aprobare unanimă douĕ-ḑecĭ de Episcopĭ, 'ĭ trimise la Impĕratul cu acéstă scrisóre care a fost tradusă din latinesce în grecesce. «Noĭ credem, că «cu voia luĭ Dumneḑeŭ, ca şi din porunca pietăţiĭ vóstre, «ne-am adunat din deosebite provinciĭ din Occident în Ri-«mini spre a mărturisi acolo credinţa biseriĉiĭ Catolice, şi «a descoperi pre aceĭ ce ţin rătăcirĭ contrariĭ acesteĭ cre-«dinţe. Dupĕ o lungă şi seriósă cercetare, noĭ am judecat,
Anul D.N. «că trebuea inviolabil să conservăm credinţa veche şi ca-
353. «rea a fost predicată de proorocĭ, de evangeliştĭ şi de a-
Constantie «postolĭ despre ***Iisus Christos***, Domnul nostru, păstră-

«torul Imperiului vostru și Autorul prosperităţii vóstre. Ar «fi fost pre atâta estravanganță pre cât și nelegiuire, a «schimba ceva din aceea ce a fost fórte cu sfințenie și «fórte cu dreptate stabilit de către Episcopii, carĭ aŭ asis-«tat la Sinodul din Niceea cu Impĕratul Constantin, părin-«tele vostru, de gloriósă memorie. Doctrina lor a fost rĕs-«pândită în tótă lumea și a distrus rătăcirea luĭ Arie, și «pre tóte cele-l-alte. E primejdios de a adăoga la ea ceva, «saŭ de a tăia din ea ceva, și nu s'ar putea schimba cât «de puţin, fără a da mijloc inimicilor pietăţiĭ de a reuși «în întreprinderile lor detestabile. Ursacie și Valens fiind «infectaţĭ de mult timp de acéstă rătăcire, aŭ fost înlăturaţĭ «de la împărtășirea biserici. Pentru a fi restabiliţi, eĭ 'șĭ «recunoscură greșala lor, cerură ertare și o obținură de la «Sinodul din Milan în presenţa legaţilor biserici romane. «Formularul credinţiĭ de Niceea fiind compus cu tótă îngri-«jirea și cu tótă exactitatea posibilă în presenţa luĭ Con-«stantin, care l'a ţinut cu statornicie și când a primit Bo-«tezul, și când a părăsit acéstă viéță spre a merge să se «bucure de pace și de repaus, noĭ nu credem, ca se fie «permis de a schimba ceva din el, nicĭ de a face acéstă «injurie la atâţia renumiţĭ mărturisitorĭ, la atâţia demnĭ suc-«cesorĭ aĭ martirilor, cari aŭ conservat tot-déuna cu fideli-«tate tradiţiunea veche a biserici Catolice, de a respinge «vederile lor. Dumnedeŭ a făcut să ajungă doctrina lor «până la domnirea vóstră prin ***Iisus Christos***, Dom-«nul nostru, prin carele voĭ aveţĭ Imperiul Universuluĭ. Cu «tóte acestea, aceștĭ nenorociţĭ a căror rătăcire ne face «milă, aŭ fost atât de cutezătorĭ, în cât aŭ publicat o doc- Anul D.N. 359. «trină nelegiuită și care rĕstórnă pre cea adevĕrată. Dupĕ Constantie «ce noĭ am primit scrisórea vóstră, prin care ne porun-«cițĭ să examinăm cestiunile credinţiĭ, aceștĭ ómenĭ cărora «le place să turbure pacea biserici, fiind sprijiniţĭ de Ger-«minius, de Auxentie și de Caius, ne presentară un for-«mular plin de o periculósă doctrină. Când vĕdură că acest «formular nu putea fi aprobat, eĭ credură că trebue să'l «schimbe în plin Sinod. Eĭ aŭ făcut fórte adese-orĭ ase-«menea schimbări ; însă pentru a nu suferi maĭ mult ca «liniștea biserici să fie turburată ast-fel, noĭ am judecat, «că trebue să conservăm inviolabil vechea doctrină și să «lepădăm de la împărtășire pre aceste persóne despre care

«vorbirăm. Noĭ v'am trimis pre deputațiĭ noștriĭ cu scrisorile «nóstre, carĭ vor informa pre pietatea vóstră și vĕ vor ex-«pune intențiunele Sinoduluĭ. Noĭ nu le-am dat nicĭ cum «altă însărcinare de cât de a menține adevĕrul despre aceea ce «s'a hotărît de către bătrînĭ și de a face să recunósceţĭ că aceea «ce Ursacie și Valens dic, nu e adevĕrat, că schimbându-se «fórte puțin lucru, s'ar putea stabili pacea. Cum ar fi în-«trețінută pacea de către aceĭ ce turbură? Eĭ vor duce în «tóte cetățile și maĭ cu sémă în cetatea de Roma rĕsboiul «și desbinarea în loc de pace. Pentru acésta noĭ vĕ rugăm «de a primi cu bună-voință pre deputațiĭ noștriĭ, de a nu «permite să se introducă nicĭ un novism, spre rușinea atâ-«tor marĭ persóne, pre carĭ Dumnedeŭ i-a chemat la el; «ci de a conserva tradițiunea ce noĭ am primit de la bă-«trînĭ, carĭ aŭ fost ómenĭ fórte prudențĭ și pe carĭ îĭ pu-«tem crede cu un temeiŭ fórte legitim, că aŭ fost conduşĭ «de duhul luĭ Dumnedeŭ. Aceste novisme nu numaĭ duc «pre credincioșĭ la necredință, ci întorc încă pre necre-

Anul D.N. 359. — Constantie

«dincioșĭ de la credință. Noĭ vĕ rugăm încă fórte umilit «de a porunci ca Episcopiĭ, ce sunt departe de bisericele «lor și dintre carĭ uniĭ sunt împovărațĭ de bătrînețe și «strîmtorațĭ de sărăcie, să se reîntórcă la ale sale pentru «ca popórele să nu rĕmână maĭ mult timp lipsite de în-«grijirele vegshereĭ lor păstorale. In fine vĕ rugăm încă «odată, să nu se lepede nimic din credință și să nu se «adaoge nimica la ea; ci să rĕmână neschimbat, cum a «fost de la domnirea luĭ Constantin părintele vostru, până «la a vóstră: să nu maĭ fim obligațĭ de a susține pe viitor «ostenelile călătoriilor, ci să rămânem în liniște cu popó-«rele, fără a avea altă ocupațiune, de cât de a ruga pe «Dumnedeŭ pentru sănătatea vóstră, pentru pacea și pros-«peritatea Imperiuluĭ vostru. Deputațiĭ noștri vĕ vor arĕta «numele și semnăturele Episcopilor, și uniĭ dintre eĭ vor «da informațiunĭ pietățiĭ vóstre și vĕ vor da probe de sănă-«tósa doctrină estrasă din sfînta scriptură».

CAPITOLUL XIX.

1. Réua primire făcută deputaţilor Sinoduluĭ. 2. Rĕspunsul Impĕratuluĭ. 3. A doua scrisóre a Sinoduluĭ. 4. Aprobarea formularuluĭ luĭ Valens şi al luĭ Ursacie.

1. Ursacie şi Valens apucând înaintea deputaţilor Sinoduluĭ, citiră formularul lor Impĕratuluĭ şi iĭ dădură rele informaţiunĭ despre Episcopiĭ carĭ asistaseră acolo. Acest principe, plin de indignare pentru că aŭ respins o doctrină, care fusese primită şi aprobată în presenţa sa la Sinodul din Sirmich, făcu o primire fórte favorabilă luĭ Ursacie şi luĭ Valens, trată cu cel maĭ mare despreţ pre deputaţiĭ Si- Anul D.N.
noduluĭ şi'ĭ făcu să aştepte fórte mult timp, fără să le dea 359.
audienţă. Constantiu

2. La urmă totuşĭ el scrise Sinoduluĭ, că expediţia ce el era obligat să întreprindă contra streinilor, ne permiţêndu'ĭ să dea audienţa deputaţilor, le-a poruncit să aştepte în Andrinopole până se va reîntórce, pentru ca fiind liber de orĭ-ce altă grije, să pótă să se aplice numaĭ şi numaĭ la afacerea lor, dorind să aibă un spirit fără orĭ-ce altă grijă la examinarea cestiuneĭ ce privesce cultul luĭ Dumnedeŭ.

3. Sinodul iĭ dădu rĕspuns, că nicĭ odată el nu se va depărta de la aceea ce se hotărîse, dupĕ cum a scris deja şi dupĕ cum el însărcinase pre deputaţĭ să declare, că Sinodul îl ruga de a'ĭ privi cu ochĭ bunĭ, să le dea o audienţă favorabilă şi să citéscă scrisórea lor. Să judece el însuşĭ, că e un lucru fórte întristător, ca un numĕr atât de mare de bisericĭ să fie lipsite sub domnirea sa de presenţa păstorilor lor şi de va bine-voi, eĭ să se reîntórcă înainte de iarnă. Dupĕ ce aŭ alcătuit acéstă scrisóre şi aŭ umplut'o de rugăciunĭ fórte supuse, eĭ aşteptară încă puţin timp: Insĕ neprimind nicĭ un rĕspuns, se reîntórseră fie-care la Eparchia lor.

4. Ceea ce am spus până acum, arată fórte lămurit, dacă nu mĕ înşel, că Episcopiĭ carĭ asistară la Sinodul din Rimini confirmară ceea ce se hotărîse la Niceea. Să vedem

acum, cum consimţiră eĭ la formularul de credinţă al luĭ Valens şi al luĭ Ursacie. Se vorbesce despre acésta în felurite chipurĭ: uniĭ ḑic, că Impěratul simţindu-se ofensat, pentru că Episcopiĭ plecaseră din Rimini fără consimţimîntul sěŭ, permise luĭ Valens şi celor din partidul sěŭ să conducă cum le-ar plăcea bisericele din Occident, de a publica acolo formularul lor, de a depune pre ceĭ ce ar refusa
Anul D.N. de a'l iscăli şi de a pune pre alţiĭ în locul lor. Că Valens
359. şi ceĭ-l'alţĭ din partidul sěŭ constrînseseră în virtutea aces-
Constantie teĭ puterĭ pre Episcopĭ de a iscăli profesiunea lor de credinţă şi că eĭ alungaseră pre aceĭ ce refuzaseră să consimţă la acésta şi între alţiĭ pre Liberiŭ Episcopul de Roma. Că trataseră apoĭ în acelaşĭ fel pre Episcopiĭ din Orient şi că trecênd prin Thracia, eĭ sosiră la Niceea, cetate din acéstă provincie şi că adunând acolo un Sinod traduseseră din latinesce în grecesce profesiunea de credinţă a Sinoduluĭ din Rimini şi publicaseră pretutindenea, că ea fusese primită şi aprobată de un Sinod general, pe care o numiseră profesiunea de credinţă din Niceea, spre a înşela pre ceĭ simpli prin aseměnarea numelor şi pentru a'ĭ face să crédă, că era profesiunea de credinţă ce fusese odinióră compusă în Sinodul din Niceea. Alţiĭ spun, că Episcopiĭ fiind obosiţi şi necăjiţĭ de lungă petrecere ce făcuseră în acéstă cetate, fără ca Impěratul să le fi făcut onórea de a rěspunde la scrisórea lor, nicĭ să le permită de a se reîntórce la bisericile lor, partisaniĭ rătăcireĭ luĭ Arie trimiseră să le spună prin câte-va persóne, că nu era drept ca toţĭ clericiĭ din lume să aibă între eĭ contestaţiĭ vecĭnice pentru un cuvînt, fiind-că era atât de lesne de a'ĭ uni suprimând termenul de consubstanţial şi ḑicênd că Fiul luĭ Dumneḑeŭ e aseměnabil cu Părintele sěŭ, că fără acésta păstoriĭ din Orient n'ar fi nicĭ odată în linişte. Că Episcopiĭ convinşĭ prin acest discurs consimţiseră în fine la formularul a căruĭ primire Ursacie şi partisaniĭ sěĭ urmăreaŭ cu atâta stăruinţă. Că aceştĭ partisanĭ temêndu-se ca nu cum-va atuncĭ când, deputaţiĭ ce trimisese Sinodul la Impěratul, s'ar reîntórce, să nu declare câtă tărie avuseseră la început Episcopiĭ din Occident şi să nu descopere
Anul D.N. adevěratul motiv pentru care termenul de consubstanţial
359. fusese suprimat, eĭ îĭ reţinură în Niceea, sub pretext, că
Constantie drumurile eraŭ fórte rele în timpul de iarnă şi că nu se

aflaŭ atuncĭ trăsurĭ publice şi că eĭ îĭ convinseră de a traduce din latinesce în grecesce formularul ce eĭ cetise şi de a'l trimite Episcopilor din Orient. Că eĭ speraseră, că prin acest mijloc, formularul ar produce efectul ce eĭ îşĭ propuneaŭ, fără ca înşelătoria să fie descoperită, pentru că nu era nimenea, care să pótă justifica, că Episcopiĭ Sinoduluĭ din Rimini nu se abţinuseră de bună voe de la termenul de consubstanţial; ci din óre-care respect pentru Episcopiĭ din Orient, carĭ aveaŭ aversiune pentru acest termen. Acésta era însă o falşitate vĕdită; căcĭ eĭ ḑiceaŭ maĭ toţĭ, că Fiul luĭ Dumneḑeŭ e asemĕnabil cu părintele sĕŭ, cât privesce substanța; şi unica diferenţă dintre eĭ este că uniĭ ḑiceaŭ, că el era de aceeaşĭ substanţă, în loc ce ceĭ-l-alţĭ ḑiceaŭ, că era de asemĕnabilă substanţă. Iată cele douĕ chipurĭ cu care e raportată acéstă cestiune.

CAPITOLUL XX.

Relele tratamente făcute apărătorilor consubstanţialităţiĭ Fiuluĭ luĭ Dumneḑeŭ. Biserica Novaţienilor transferată dintr'un loc în altul.

Pe când cele ce am descris se petreceaŭ în Italia, Orientul era plin de turburărĭ şi maĭ înainte încă de deschiderea Sinoduluĭ din Seleucia. Acacie şi Patrofil alungând din biserica de Ierusalim pre Maxim, carele fusese hirotonit de Macarie, dădură conducerea acesteĭ bisericĭ luĭ Cyril carele primise de la acelaşĭ Macarie hirotonia de diacon. Macedonie făcu marĭ violenţe în Constantinopole şi în cetăţile de prin prejur, atât el însuşĭ, cât şi prin Eleusius şi Matatonius, dintre care el făcu pre cel d'întâiŭ Episcop de Cyzic din ofiţer al caseĭ Impĕratuluĭ şi pre al douilea Episcop de Nicomidia, din administrator fórte energic ce era maĭ înainte, atât al spitalurilor săracilor, cât şi al monastirelor de bărbaţĭ şi de femeĭ. Se ḑice, că eĭ eraŭ amîndoĭ ómenĭ de ispravă, dar că aveaŭ o mare patimă de a persecuta pre aceĭ ce cred, că Fiul luĭ Dumneḑeŭ e consubstanţial cu Părintele sĕŭ, de şi eĭ nu întrebuinţaŭ acest cuvînt în acelaşĭ fel ca Macedonie. Căcĭ el, nemulţumit de a alunga pre aceĭ ce refuzaŭ să participe la împărtăşirea

Anul D.N. 359. Constantie

sa, închisă pre unii din ei în temniță, aduse pre alții înaintea Tribunalelor judecătorilor, constrînse pre alții să se împărtășéscă cu dînsul. Răpi femei și copii spre a'i boteza și dărîmă biserici sub pretext, că Impĕratul poruncise, ca bisericele acelor ce cred, că Fiul lui Dumnedeŭ e consubstanțial cu Părintele sĕŭ, să fie dărîmate. Biserica pe care Novațienii o aveaŭ în Constantinopole în cartierul lui Pelarge fu dărîmată până în temelie sub acest pretext. Se dice, că acei din acéstă sectă făcură o fórte frumósă faptă cu ajutorul Catolicilor, cu cari eraŭ uniți în privința divinității Fiului lui Dumnedeŭ. Căci, fiind-că acei ce aveaŭ însărcinarea de a dărîma acéstă biserică grăbeaŭ executarea, Novațienii o dărîmară ei însuși și duseră materialurile în mahalaua de Syce, care e de cea-l-altă parte. Bărbații, femeele și copii lucrară cari mai de cari la acésta și oferiră lui Dumnedeŭ lucrarea lor. Biserica fiind rîdicată în fórte puțin timp, o numiră Anastasia. Dupĕ mórtea lui Constantie, Iulian acordă Novațienilor același loc în Constantinopole și le permise să'și reclădéscă pe acel loc biserica lor, ceea ce ei făcură cu un zel de necredut și transportând aceleași petre din mahalaua de Syce. Insĕ acésta nu se întîmplă curînd. Puțin a lipsit ca să se unéscă în acel timp Catolicii și Novațienii. Căci de óre-ce ei n'aveaŭ nici o desbinare între ei asupra Naturei Dumnedeesci și pentru că sufereaŭ o comună persecuție, ei se adunaŭ și făceaŭ rugăciunile lor în același loc. Catolicii nu mai aveaŭ loc spre a se ruga, căci Arienii îl luaseră. In fine désa lor convorbire făcêndu'i să recunóscă că ei se despărțiseră fără pricină, aveaŭ dorința să reintre în împărtășire unii cu alții și acésta s'ar fi săvîrșit, dacă zavistia unora nu s'ar fi opus la acésta, cari diseră, că era o lege veche prin care acéstă împăcăciune era oprită.

CAPITOLUL XXI.

Novațienii persecutați cu arme în Paflagonia. Transportarea corpului Impĕratului Constantin.

Eleusie puse să se dărîme în același timp biserica ce aveaŭ Novațienii în cetatea Cyzic. Locuitorii din restul

Paflagonieĭ şi maĭ cu sémă Mantinieniĭ suferiră o asemenea persecuţie. Macedonie aflând că cea maĭ mare parte dintre eĭ eraŭ din secta luĭ Novat și că clericiĭ nu eraŭ îndestul de tarĭ spre a'ĭ alunga, convinse pe Impĕratul de a trimite patru batalióne de infanterie contra lor, credênd că atuncĭ când aceste persóne ce nu eraŭ obicĭnuite în mânuirea armelor ar vedea soldaţĭ, ele ar fi coprinse de grózā şi s'ar supune la credința sa. Insă lucrul se întîmplă cu totul altmintrelea; căcĭ poporul, armându-se cu topóre, cu cóse și cu tot ce găsi la îndemână, merse contra soldaților și'ĭ ucise maĭ pe toțĭ. Ceĭ maĭ bunĭ amicĭ aĭ luĭ Macedonie îl blamară, că el a fost causa uneĭ atât de marĭ vărsărĭ de sânge şi însuşĭ Impĕratul din acéstă causă nu maĭ avu multă prietenie pentru dînsul. Acest principe avu încă și un alt motiv de a fi nemulțumit de acest prelat. Biserica, unde era sicriul luĭ Constantin amenințând să cadă, Macedonie avea scop de a'l transfera în altă parte. Poporul se împărţi în două în acéstă cestiune și dacă uniĭ consimțeaŭ la strămutare, alții se opuneaŭ la acésta, ca şi cum ar fi fost o întreprindere nelegiuită de a rĕsturna un mormînt. Acei ce mărturiseaŭ doctrina Sinoduluĭ din Niceea eraŭ de părerea de pe urmă şi nu voiră să permită ca să se facă acéstă injurie cenușeĭ unuĭ principe care fusese de credința lor. Sunt convins, că de altmintrelea, eĭ eraŭ bucuroșĭ să contrarieze planurile luĭ Macedonie. Cu tóte acestea fără a întârdia, el puse să se transporte corpul luĭ Constantin la biserica, unde e mormîntul Sfîntuluĭ Martir Acacie. Poporul desbinându-se în două părțĭ, alergă la arme, și se încăeră cu o ast-fel de furie, în cât biserica se umplu de sânge. Impĕratul, care era atuncĭ în Occident, atribui luĭ Macedonie injuria făcută memorieĭ luĭ Constantin, părintele sĕŭ şi masacrul poporuluĭ. Reîntorcêndu-se în Orient, el chiemă pe Iulian vĕrul sĕŭ, 'l proclamă Cesar și'l trimise în Galia.

CAPITOLUL XXII.

Sinodul din Seleucia.

---

359. Episcopiĭ din Orient se adunară în acelaşĭ timp sub con-
sulatul luĭ Eusebiŭ şi al luĭ Hipatius în numĕr aprópe de
o sută şase-ḑecĭ în Seleucia, cetate din Isauria. Leonas care
avea una din cele maĭ însemnate diregătoriĭ ale Imperiuluĭ,
asistă şi el acolo din porunca luĭ Constantie, precum şi
Lauricie, Guvernatorul provincieĭ, spre a'şĭ îndeplini servi-
ciile ce depindeaŭ de el. Aŭ fost maĭ mulţĭ Episcopĭ, carĭ
nu asistară la prima şedinţă şi între alţiĭ Patrofil Episcopul
de Scytopole, Macedonie Episcopul de Constantinopole şi
Basiliŭ Episcopul de Ancyra. Eĭ întrebuinţară diferite pre-
texte spre a'şĭ scuḑa absenţa lor. Patrofil se scuză cu o
bólă de ochĭ şi Macedonie cu o altă indisposiţie. Insă se
presupunea, că eĭ nu absentaseră de cât de frică de a fi
acusaţĭ de óre care crime. Fiind-că Episcopiĭ nu vroeaŭ
să examineḑe nicĭ o cestiune din causa absenţeĭ lor. Le-
onas porunci ca să nu prelungéscă să le examineze. A-
Anul N.D. tuncĭ uniĭ ḑiseră, că trebuea să încépă cestiunile de doc-
359. trină, iar alţiĭ susţinură că trebuea să examineze maĭ 'na-
Constantie inte viéţa şi moravurile acelora dintre eĭ, contra cărora se
aflaŭ acusaţiunĭ, precum Cyril, Episcopul de Ierusalim şi
Eustaţie, Episcopul de Sevastia. Scrisorile Impĕratuluĭ care
eraŭ neprecise şi care le prescrieaŭ de a începe când prin
o materie, când prin o alta, le dădură loc de a forma a-
céstă dificultate. Acéstă mică contestaţie iĭ desbină ast-fel,
în cât nu maĭ fu de atuncĭ între eĭ nicĭ o prietenie sin-
ceră. Totuşĭ, părerea acelor ce vroeaŭ să încépă prin cer-
cetarea doctrineĭ rĕuşi. Când se discutară cestiunile, uniĭ
găsiră de cuviinţă să suprime cu totul numele de substanţă
şi se serviră de autoritatea formularuluĭ ce fusese compus
la Sirmich dc către Marcu şi primit de către maĭ mulţĭ
Episcopĭ, carĭ eraŭ la curte şi de către Basiliŭ Episcopul
de Ancyra. Alţiĭ susţinură, că trebuea să ţină la profesi-
unea de credinţă, ce fusese publicată în adunarea făcută
pentru sfinţirea bisericiĭ de Antiochia. Prima părere era
susţinută de Eudoxie, de Acacie, de Patrofil, de Georgie E-

piscopul de Alexandria, de Uranius Episcopul de Tyr şi de alţĭ treĭ-ḑecĭ şi douĭ de prelaţĭ. A doua părere era susţinută de Georgie Episcopul de Laodicea în Syria, de Eleusius Episcopul de Cyzic, de Sofronius Episcopul de Pompeiopole şi de alţiĭ în cel maĭ mare numĕr. Se bănuiaŭ cu drept cuvînt partisaniĭ luĭ Acacie de a se depărta cu scop de vederile generale privitóre la doctrină, spre a evita cercetarea acusărilor ce fuseseră intentate contra lor. Căcĭ, de şi prin scrisorile ce eĭ scriseseră luĭ Macedonie Episcopul de Constantinopole, ar fi recunoscut, că Fiul luĭ Dumneḑeŭ e asemĕnabil în tóte cu Părintele sĕŭ şi de aceiaşĭ substanţă cu el, eĭ aveaŭ atuncea neruşinarea să combată acéstă credinţă. Dupĕ lungĭ contestaţiunĭ din o parte şi din
alta, Silvan Episcopul de Tarse ceru, că nu trebuea nicĭ Anul D.N
cum să se sufere de a se întroduce alt formular de cre- 359.
dinţă, de cât acela ce fusese primit la Antiochia. Acacie Constanti
şi ceĭ din partidul sĕŭ nefiind de acéstă părere se retraseră, iar Episcopiĭ, carĭ rĕmăseseră, citiră ceea ce se hotărîse la Antiochia şi a doua ḑi adunându-se în biserică şi închiḑênd uşile, eĭ îl confirmară prin o hotărîre luată în ascuns. Acacie desaprobând acéstă conduită, arătă în particular luĭ Leonas şi luĭ Lauricie formularul ce el susţinea. Treĭ ḑile dupĕ aceea aceiaşĭ Episcopĭ adunându-se, Macedonie şi Basiliŭ carĭ fuseseră absenţĭ ḑilele precedente, se găsiră cu eĭ. Atuncea Acacie şi ceĭ din partidul sĕŭ refusară să asiste la Sinod până când ceĭ ce fuseseră depuşĭ, saŭ carĭ eraŭ acusaţĭ de vre-o crimă nu vor eşi din Sinod. Eĭ eşiră în adevĕr, iar aceĭ din cel-l-alt partid consimţiră spre a ridica luĭ Acacie pretextul de a nimici adunarea, dupre cum dorea, atât spre a împiedica examinarea doctrineĭ luĭ Aëtie, cât şi pentru a evita condamarea celor din partidul sĕŭ. Când toţĭ prelaţiĭ fură adunaţĭ, Leonas declară că avea înscris aceea ce'ĭ dăduseră în mâinile sale partisaniĭ luĭ Acacie. Era formularul lor de credinţă cu o prefaţă. Nimenĭ n'avea cunoscinţă despre acésta; pentru că Leonas care era de credinţa luĭ Acacie ţinuse acest înscris fórte secret. Când a fost citit, provocă un mare sgomot. Căcĭ el conţinea, că de şi Impĕratul ar fi oprit să se amestece în profesiunile de credinţă vre un termen, care să nu fie estras din Sfinta Scriptură, totuşĭ uniĭ aducênd cu eĭ Episcopĭ, carĭ fuseseră depuşĭ şi alţiĭ, carĭ fuseseră

hirotoniţĭ contra canónelor, aruncând injuriĭ unora, răpind libertatea de a vorbi altora. Că eĭ nu respingeaŭ formularul ce fusese compus la Antiochia, de şi ceĭ ce se adunaseră în acea cetate l'aŭ alcătuit cu ocasiunea cestiuniĭ de care era vorba atuncea. Insă, fiind-că termeniĭ de consubstanţial şi de asemĕnabil, supăraŭ pe maĭ multe persóne şi fiind-că uniĭ vroiseră de puţin timp să asigure că e ne-
Anul D.N. asemĕnare între Părintele şi Fiul, era cuviincios de a res-
359. pinge termeniĭ de consubstanţial şi de asemĕnabil, ca nisce
Constantie termenĭ depărtaţĭ din întrebuinţarea Sfinteĭ Scripturĭ, de a condamna termenul de neasemĕnabil şi a mărturisi lămurit, că Fiul luĭ Dumneḑeŭ e asemĕnabil cu Părintele sĕŭ. Căcĭ dupre cum Sfîntul Pavel ḑice într'un loc în Epistolele sale, că el e imagina luĭ Dumneḑeŭ nevĕḑut. Acéstă prefaţă era urmată de un formular, care nu era conform nicĭ cu profesiunea de credinţă din Niceea, nicĭ cu aceea din Antiochia şi care era conceput ast-fel, în cât sectatoriĭ luĭ Arie şi aĭ luĭ Aëtie, îl puteaŭ primi fără să facă ceva contrariŭ credinţeĭ lor. Căcĭ, fără a întrebuinţa, nicĭ termeniĭ de care Episcopiĭ Sinoduluĭ din Niceea se serviseră spre a condamna doctrina luĭ Arie, nicĭ pe aceia prin carĭ Sinodul din Antiochia declaraseră, că Fiul luĭ Dumneḑeŭ e nemutabil în ceea ce privesce Divinitatea sa şi imagina fidelă a substanţeĭ, a sfatuluĭ şi a puterniciei Părinteluĭ sĕŭ, eĭ mărturisiră că credeaŭ pe Părintele, pe Fiul şi pe Sfîntul Duh şi dupĕ ce aŭ dat fie căreĭ persóne óre-care epitete comune, carĭ nu combăteaŭ, nicĭ doctrina lor, nicĭ pe aceea a celor-l-alţĭ, eĭ declarară excomunicaţĭ pe ceĭ ce eraŭ de o altă credinţă. Iată ce conţinea înscrisul ce presentă Leonas şi care fusese iscălit de Acacie şi de ceĭ din partidul sĕŭ. Când el a fost cetit, Sofronius Episcopul de Pompeiopole în Pamflagonia strigă: Dacă voim să primim în fie-care ḑi opiniunile particularilor, ca profesiunĭ de credinţă, ne vom depărta de adevĕr. Acacie rĕspunḑĕnd, că nu era nicĭ un inconvenient de a compune o nouĕ profesiune de credinţă, fiind-că aceea a Sinoduluĭ din Niceea fusese schimbată de maĭ multe orĭ, Eleusius ḑise: Sinodul
Anul D.N. nu e adunat spre a învĕţa ceea ce face deja, nicĭ spre a
359. primi o altă credinţă, de cât aceea care a fost aprobată
Constantie de Sinodul din Antiochia şi care s'a hotărît de a se conserva până la finele vieţiĭ sale. Discuţia urmând ast-fel, eĭ

trecură la o altă cestiune și întrebară pe partisaniĭ luĭ Acacie, în ce recunosceaŭ eĭ, că Fiul luĭ Dumnedeŭ e asemĕnabil cu Părintele sĕŭ. Aceștia rĕspundĕnd, că el nu'ĭ e asemĕnabil de cât în voință, iar nu în substanță, ceĭ-l-alțĭ susținură că el îĭ e și în substanță asemĕnabil și dovediră luĭ Acacie prin o carte ce publicase odinióră, că era atuncea de credința lor. Acacie rĕspundĕnd, că nu trebuea să tragă vre-un argument dintr'o carte contra autoruluĭ sĕŭ și disputa ținĕnd fórte lung timp, Eleusius Episcopul de Cyzic dise: Sinodul nu va să scie, dacă Basiliŭ și Marcu aŭ făcut ceva în particular, saŭ dacă aŭ ceva a'șĭ imputa saŭ celor-l-alțĭ Acacienĭ, nu e de loc nevoe de a lua ossenélă să examineze, dacă profesiunea lor de credință e bună saŭ rea; e destul de a ținea pe aceea care a fost confirmată în Antiochia de către nouĕ decĭ și șapte de Episcopĭ, carĭ aŭ fost înaintea lor. Că dacă cine-va vroesce să introducă ceva maĭ mult, acela trebue să fie lepădat din biserică, ca un nelegiuit. Aceĭ ce eraŭ de părerea lor aplaudând discursul sĕŭ, ședința se ridică. A doua di, partisaniĭ luĭ Acacie și aĭ luĭ Georgie refusară să asiste la Sinod și însușĭ Leonas care se declarase atuncea pe față de părerea lor, nu vroi nicĭ să se maĭ arăte nicĭ odată cu tóte rugăciunile ce i s'aŭ făcut de a'șĭ lua locul sĕŭ în Sinod. Ceĭ ce fuseseră trimișĭ la el, îl găsiră cu persóne din partidul luĭ Acacie; și când îl invitară la Sinod, el se scuză sub pretext, că era acolo prea multă deosebire și că n'avea poruncă de a fi present la Sinod, de cât în casul, când Episcopiĭ ar fi de acord între eĭ. A fost mult timp ocupat cu discuțiĭ zadarnice, în timpul căruia ceĭ-l-alțĭ Episcopĭ invitaŭ pre aceĭ din partidul luĭ Acacie de a veni la adunare, dar aceștiea cereaŭ, când o conferință particulară în casa luĭ Leonas, când asiguraŭ, că Impĕratul le poruncise de a lua cunoscință de afacerile celor ce eraŭ acusațĭ. Căcĭ eĭ nu vroiaŭ nicĭ să mărturiséscă aceiașĭ credință ca ceĭ-l-alțĭ, nicĭ a se justifica de crimele de care eraŭ acusațĭ, nicĭ a examina causa luĭ Ciril pe care eĭ îl depusese; și nu era nimenea care să pótă, saŭ care să voiască să-ĭ constrângă să-șĭ facă datoria. In fine cu tóte acestea Sinodul depuse pe maĭ mulțĭ Episcopĭ și între alțiĭ pre Georgie Episcopul de Alexandria, pe Acacie Episcopul de Cesareea, pe Uranius Episcopul de Tir, pe Patrofil Episcopul de Scitopole și pe E-

Anul D.N. 359.

Constantie.

udoxie Episcopul de Antiochia. El înlătură de asemenea și pe maĭ multe persóne de la împărtășirea bisericiĭ, până când vor fi curățite de crimele ce li se imputaŭ. Apoĭ scrise tuturor Episcopilor aceea ce se hotărîse. Prelațiĭ hirotoniră în locul luĭ Eudoxie Episcopul de Antiochia, pe Armian, Preotul de la aceiașĭ biserică; însă aceĭ din partidul luĭ Acacie prinḑêndu-l și dându-l în mâĭnile luĭ Leonas și ale luĭ Lauricie, el fu păḑit cât-va timp de soldațĭ și în fine trimis în exil. Iată pe scurt în ce mod s'a terminat Sinodul din Seleucia. Ceĭ ce vor dori să aibă cunoscință maĭ amănunțită despre tóte acestea, o vor putea găsi în actele care aŭ fost întocmite în scris.

CAPITOLUL XXIII.

Deputațiĭ Sinoduluĭ din Seleucia primesc formularul Sinoduluĭ din Riminĭ.

Anul D.N. 359. — Constantie

Dupĕ terminarea Sinoduluĭ cea maĭ mare parte din Episcopĭ se reîntórseră la Bisericile lor. Numaĭ aceĭ din partidul luĭ Acacie se duseră în grabă la curte. Ceĭ ḑece, cari fuseseră trimișĭ ca deputațĭ la Impĕratul cu o învoire comună, găsiră acolo atât pre ceĭ-l-alțĭ ḑece cari fuseseră de asemenea trimișĭ ca deputațĭ de către Sinodul din Riminĭ, cât și pe partisaniĭ luĭ Acacie, cari atrăseseră deja în partea lor pe ceĭ maĭ însemnațĭ aĭ curțiĭ, și câștigaseră prin mijlocirile lor bunele grațiĭ ale Impĕratuluĭ. Se ḑice, că uniĭ eraŭ preveniţĭ de rătăcirile lor, că alțiĭ fuseseră câștigațĭ prin darurĭ făcute din averea bisericiĭ, și că alțiĭ fuseseră înșelațĭ prin subtilitatea cuvîntărilor, și prin autoritatea cu care influențaseră asupra spirituluĭ lor. In adevĕr, Acacie nu era un bărbat de rînd. El avea mult spirit, vorbea bine și nu lipsea de tact spre a'șĭ ajunge planurile sale. Pe lângă acésta, el conducea o biserică fórte renumită și se lăuda de a fi discipolul și succesorul luĭ Eusebiu, supra numit Pamfilie. Reputația scrierilor dascăluluĭ sĕŭ părea că înalță sciința sa și că'l pune mult maĭ pre sus de cât pre ceĭ-l-alțĭ. Avĕnd tóte acestea în favorul sĕŭ, el nu întreprindea nimic fără să nu reușéscă. Fiind-că se aflaŭ în Constantinopole ḑece deputațĭ din fie-care Sinod și mulțime de alțĭ prelațĭ

pe cari îî adunase acolo diferite împrejurărî, Honorat, căruî împĕratul din causa plecăriî sale în Occident, îî dăduse conducerea cetăţiî, avu porunca să ia cunoscinţă despre afacerile luî Aëtie, cu câţî-va Senatorî. Impĕratul luând el însuşî ostenélă de a o examina cu câţî-va judecătorî, s'a recunoscut lămurit că Aëtie ţinea rătăcirî contrariî credinţiî, fapt de care acest Principe şi ceî-l-alţî rĕmaseră fórte scandalisaţî. Se ḑice, că aceî din partidul luî Acacie prefăcêndu-se maî întâiŭ că nu aŭ nicî o cunoscinţă de aceste rătăcirî, se siliră de a face aşa, ca Impĕratul se iea cunoscinţă despre ele, creḑênd că nimic nu ar putea resista elocinţiî acusatuluî, şi că el ar face să triumfe credinţa sa asupra îndărătniciei inimicilor sĕî. Insă când faptele aŭ desminţit aşteptarea lor, eî cerură ca deputaţiî Sinoduluî din Seleucia, să aprobe formularul Sinoduluî din Rimini. Aceştî deputaţî protestând cu jurămînt, că eî nu vor respinge nicî o dată numele de substanţă, partisaniî luî Acacie le jurară de asemenea cu jurămînt, că eî nu ţineaŭ de loc pre Fiul luî Dumneḑeŭ neasemănabil cu Părintele sĕŭ, în ceea ce privesce substanţa, şi că acésta ar fi o eresie, pe care eî ar fi gata să o condamne. Că acest formular le plăcea cu atât maî mult, cu cât Episcopiî din Occident, cari 'l compuseseră în Rimini, nu întrebuinţaseră în el numele de substanţă; căcî ḑiceaŭ eî, dacă acest formular e o dată primit, nu se maî vorbesce nicî de numele de consubstanţial, la care Episcopiî din Occident sunt fórte alipiţî, din respectul ce aŭ pentru Sinodul din Nicea, precum nicî de acela de substanţă. In fine, Impĕratul Constantie considerând marele numĕr de prelaţî, cari asistaseră la Sinodul din Rimini, şi reflectând, că se póte fără rătăcire a recunósce, că Fiul luî Dumneḑeŭ e asemănabil, saŭ consubstanţial cu Părintele sĕŭ, şi că abţinêndu-se de termenî ce nu sunt de loc autorisaţî prin întrebuinţarea Sfinteî Scripturî, şi servindu-se de alţî termenî carî sunt echivalenţî, şi cari nu fac nicî o greutate precum e acela de asemănabil, nu se aduce nicî o schimbare înţelesuluî, el se hotărî de a aproba acest formular, porunci Episcopilor de a consimţi la acésta, şi pregătindu-se ḑiua viitóre la pompa solemnă, cu care trebuea să fie proclamat Consul la începutul luniî luî Ianuariŭ, el convorbi cu deputaţiî Sinoduluî din Seleucia, până ce eî iscăliră în fine formularul Sinoduluî din Rimini.

Anul D.N. 359. Constantie

Anul D.N. 359. Constantie

CAPITOLUL XXIV.

Formularul Sinoduluĭ din Rimini aprobat de către partisaniĭ luĭ Acacie. Depunerea maĭ multor Episcopĭ.

Partisaniĭ luĭ Acacie oprindu-se cât-va timp în Constantinopole, căutară să vină acolo câțĭ-va Episcopĭ din Bithynia, între cari se afla Maris Episcopul de Calcedonia, Ulfila Episcopul Gotzilor, şi găsindu-se în numĕr de cincĭ-ḑecĭ, eĭ aprobară formularul Sinoduluĭ de Rimini cu acéstă singură condițiune, ca nimenea să nu ḑică maĭ mult, că ar fi în Dumneḑeŭ substanță saŭ ipostas, și că afară de acest formular, tóte cele-l-alte, atât acele ce fuseseră compuse în trecut, cât și acelea ce ar fi pe viitor, vor fi condamnate. Dupĕ acésta eĭ depuseră pre Aëtie din rangul sĕŭ de diacon pentru că a compus cărțĭ pline de zadarnice dispute și de sciință depărtată de profesiunea clericală, pentru că a rostit în discursurile sale lucrurĭ contrarĭ pietății, și pentru că a turburat pacea bisericiĭ. Uniĭ asigură că acésta aŭ fost contra inclinațiuniĭ lor că l-aŭ depus, și spre a șterge din spiritul Impĕratuluĭ bănuéla ce el avea, că eĭ favorisaŭ părerile sale. Abusând apoĭ de mâniea de care acest Principe era animat în contra luĭ Macedonie, pentru rațiunile ce am espus maĭ sus, eĭ 'l depuseră și depuseră încă și pre Eleusius Episcopul de Cyzic, pre Basilie Episcopul de Ancyra, pre Heortasie, Episcopul de Sardia și pre Draconcie Episcopul de Pergam. De și eĭ nu eraŭ de acord cu aceștĭ Episcopĭ asupra doctriniĭ, totușĭ eĭ nu exprimară de loc prin sentința ce pronunțară contra lor, că pentru doctrină 'ĭ depuniaŭ. Eĭ formulară în general, că turburaseră regulile bisericiĭ. Eĭ arĕtară în particular, că Basilie luase nisce hârtiĭ ale luĭ Diogen preot din Alexandria, pe când trecea prin Ancyra, și 'l maltratară că el rugase pre Guvernatoriĭ de provincie de a condamna la exil și la aspre muncĭ, fără cunoscință de causă pre nisce clericĭ din Antiochia, din prejurul Eufratuluĭ, al Ciliciеĭ, al Galatieĭ și al Asieĭ; ast-fel că uniĭ fuseseră încărcațĭ cu lanțurĭ și constrînșĭ de a da banĭ soldaților cari 'ĭ conduceaŭ spre a scăpa de relele tratamente ce eĭ le-aŭ făcut să sufere. Eĭ arĕtară

Anul D.N. 359. Constantie

încă, că Impĕratul poruncind odinióră de a duce pre Aëtie, şi pre câţĭ-va din sectatoriĭ sĕĭ, la Cecrope, pentru ca eĭ să rĕspundă înaintea luĭ asupra acusaţiunilor ce se intentaseră în contra lor, Basiliŭ convinse pre acel ce primise acéstă poruncă să facă ce i-ar plăcea. Că el scrise luĭ Hermogen Prefect al Pretoriuluĭ şi Guvernator de Syria, cari eraŭ aceĭ pe cari trebuea să'ĭ exileze, şi unde trebuia fie-care să fie trimis, şi că atuncĭ când Impĕratul 'ĭ rechiemă, el făcu tot ce putu spre a'ĭ lipsi de acéstă graţie, opunêndu-se ast-fel autorităţiĭ Principeluĭ, precum şi linişteĭ păstorilor bisericiĭ. Eĭ adăogară, că el rĕsculase clerul din Sirmih în contra luĭ Germinius, şi de şi el scrisese, că admitea pre acest Germinius, pre Ursacie şi pre Valens la împărtăşirea sa, totuşĭ i-aŭ denunţat înaintea Episcopilor de Africa, ca culpabilĭ de felurite crime şi că atuncĭ când a fost acusat că i-aŭ denunţat, el a negat cu jurămînt, că acest fapt nu e adevĕrat, şi că maĭ în urmă dovedindu-se acésta, el a recurs la glume spre a evita acéstă imputare. Eĭ arĕtară încă că a pus pe o servitóre în temniţă spre a o obliga să facă depunerĭ calomnióse în contra concubineĭ sale; că botezase şi hirotonise în diacon pe un om care întreţinea relaţiunĭ nelegiuite cu o femee; că n'a lepădat de la împărtăşire pe un medic, care umbla din ţară în ţară, spre a înşela popórele şi care fusese causa morţiĭ a maĭ multor persóne; că făcuse jurăminte şi rugăciunĭ la sfînta masă cu clericiĭ, prin care jurăminte eĭ se obligaseră reciproc a nu intenta nicĭ odată acusaţiunĭ uniĭ asupra altora. Se dicea, că acésta era o meşteşugire ce el întrebuinţase spre a evita condamnarea ce merita. Iată raţiunele ce arătară pentru ce depuseseră pre Basiliŭ. Cât pentru Eustatie, eĭ îl depuseră, pentru că în timpul când nu era de cât preot, el fusese condamnat şi lepădat de la împărtăşirea rugăciunilor de către Eulalius Episcopul de Cesareea în Capadocia, părintele sĕŭ. Maĭ mult, pentru că el fusese excomunicat de un Sinod ţinut la Neocesareea, cetate din Pont şi depus de către Eusebiŭ Episcopul de Constantinopole, pentru că cu bună credinţă nu s'a purtat bine în óre-care afacerĭ. Afară de acésta el fusese lipsit de Episcopia sa de un Sinod din Gangra, pentru că a ţinut şi publicat o rea doctrină şi a avut o conduită ce nu era neprihănită. El fusese încă dovedit de sperjur în Sinodul din Antiochia.

Anul D.N. 359.
Constantie

El se silise de a rĕsturna ceea ce se hotărîse de către Episcopiĭ adunaţĭ la Melitin ; in fine de şi fu culpabil de maĭ multe crime, avu cutezanţa să caute de a rĕmânea
Anul D.N. judecător şi de a numi pe ceĭ-l-alţĭ ereticĭ. Cât pentru E-
359. leusius, eĭ îl depuserĕ, maĭ întâiŭ pentru că a dat hirotonia
Constantie de diacon unuĭ om numit Heraclius, născut în Tyr, carele dupĕ ce a fost preot al luĭ Hercule în acea cetate şi a fost acusat acolo de magie, se retrăsese la Cyzic, unde se prefăcuse că e creştin şi pentru că nu l'a înlăturat de la biserică dupĕ ce l'a cunoscut. In fine pentru că a hirotonit cu cutezanţă ómenĭ condamnaţĭ de către Maris Episcopul de Calcedonia, care era faţă la acest Sinod. Cât privescc pe Heortasie, eĭ îl depuserĕ, pentru că fusese făcut Episcop de Sardia, fără consimţimîntul Episcopilor din Lydia. Eĭ depuserĕ pe Draconcie, Episcopul de Pergam, pentru că avusese maĭ 'nainte o altă Episcopie în Galatia şi declarară, că în amândouĕ casurile el fusese hirotonit contra canónelor. Adunându-se o altă dată, eĭ depuserĕ încă pre Silvan Episcopul de Tharsa, pre Sofronius Episcopul de Pompeiopole în Panflagonia, pre Elpidie Episcopul de Satale şi pe Neonas Episcopul de Seleucia în Isauria. Motivul pentru care Silvan fu depus, e că el se făcuse cap de partid în Seleucia şi în Constantinople şi că acolo îndemnase pe alţĭ Episcopĭ la planurĭ nesocotite şi estravagante. Pe lângă acestea, el dăduse Episcopia de Castabale luĭ Theofil, care fusese maĭ 'nainte hirotonit Episcop de Eleuteropole de către ceĭ din Palestina şi care le promisese cu jurămînt că n'ar primi nicĭ odată altă biserică fără consimţimîntul lor. Sofronius fu depus din causa avariţieĭ sale şi pentru că s'a silit să vîndă lucrurĭ ce fuseserĕ date bisericiĭ şi de a profita de preţul lor. Ceea ce contribui mult la condamnarea sa, e, că dupĕ ce a fost citat de treĭ-orĭ,
Anul D.N. el de abia se înfăţişă şi în loc de a se justifica înaintea
359. Sinoduluĭ de crimele de care era acusat, el făcu apel la
Constantie judecătorĭ streinĭ. Neonas fu depus pentru că a intrigat, ca Anian ales Episcop de Antiochia să fie sfinţit în biserica sa şi pentru că a hirotonit Episcopĭ, ómenĭ ce eraŭ maĭ 'nainte Decurionĭ, carĭ nu scieaŭ nimic din Sfînta Scriptură, din canónele Sinódelor, din disciplina bisericiĭ şi carĭ dupĕ ce aŭ fost hirotoniţĭ preferaserĕ plăcerea averilor lor, demnităţiĭ Sacerdociuluĭ şi declaraserĕ prin scris, că ţineaŭ

maĭ bine să conserve diregătoriile lor lumescĭ, de cât să renunţe la ele spre a îndeplini funcţiunile Episcopatuluĭ. In fine, Elpidie fu depus pentru că s'a amestecat în tóte intrigile luĭ Basiliŭ, pentru că a ridicat rĕscóle şi turburărĭ, pentru că a restabilit pre Eusebiŭ în rînduiala preoţieĭ, contra Sinoduluĭ din Melitin, care'l depusese, pentru că a onorat pe Nectaria cu diregătoria de diaconésă, de şi ea fusese lipsită de împărtăşire, pentru că a comis o călcare de jurămînt şi care dupre disposiţia canónelor, era nevrednĭcă de orĭ ce dregătorie.

CAPITOLUL XXV.

Depunerea luĭ Cyril. Contestaţiĭ contra acestor depunerĭ.

Pe lângă toţĭ aceştĭ prelaţĭ, despre carĭ am vorbit, fu depus şi Cyril Episcopul de Ierusalim, pentru că a admis la împărtăşirea sa pe Eustatie şi pe Elpidie, carĭ se siliseră să desfiinţeze decretele Sinoduluĭ din Melitin, la care însuşĭ Anul D.N.
Cyril asistase, pentru că a admis la Impărtăşirea sa pre 359.
Basiliŭ Episcopul de Ancyra şi pre Georgie Episcopul de Constantie
Laodiceea, dupĕ ce eĭ fuseseră depuşĭ în Palestina. Când luase în posesiune Episcopia de Ierusalim, el avu cértă cu Acacie Episcopul de Cesareea pentru dreptul de Mitropolie ce el pretindea că aparţine scaunuluĭ sĕŭ, ca unuĭ scaun Apostolic. Acéstă cértă aprinḑênd ură între eĭ, se acusară unul pe altul, că n'aŭ credinţe ortodoxe asupra naturiĭ dumneḑeescĭ. E adevĕrat că amândouĭ fuseseră bănuiţĭ; unul, adică Acacie, de a ţinea rătăcirile luĭ Arie; şi cel-l-alt de favorisa pe ceĭ ce ḑic, că Fiul luĭ Dumneḑeŭ e asemĕnabil cu Părintele sĕŭ, în ceea ce privesce substanţa. Acacie fiind decĭ în acéstă stare şi fiind sprijinit de Episcopiĭ din Palestina, carĭ aveaŭ aceleaşĭ simţiminte ca dînsul, apucă înaintea luĭ Cyril şi'l condamnă pentru raţiunile ce voiŭ arăta aicĭ. Cetatea de Ierusalim şi ţările din prejur fiind bântuite de fómete, o mulţime nenumĕrată de săracĭ alergară la Cyril, ca la păstorul lor. Fiind-că el n'avea

banĭ spre a cumpĕra cele necesare spre a'ĭ hrăni, vîndu podóbele și picturile bisericiĭ. Se dice, că un om recunoscĕnd, că o comediană era împodobită cu un dar ce el făcuse odinióră altaruluĭ, se informă de unde are acel obiect și află, că un negutător îl vînduse Comedianeĭ și Episcopul negutătoruluĭ. Iată pretextul, de care am audit dicêndu-se, că Acacie s'a servit spre a depune pe Cyril. Și apoĭ partisaniĭ luĭ Acacie alungară din Constantinopole pe toțĭ Episcopiĭ pe carĭ eĭ iĭ depuseseră. Dece Episcopĭ, din adunarea lor, refusând de a subscrie aceste depunerĭ, eĭ hotărîră ca să fie pușĭ la o parte, unde n'ar putea îndeplini nicĭ o funcțiune, până când nu vor aproba depunerile prin iscăliturile lor. Că dacă până în șase lunĭ, nu'șĭ vor schimba părerea și nu vor consimți la tot ce se făcuse și se hotărîse de Sinod, vor fi depușĭ și eĭ însușĭ și Episcopiĭ din fie-care provincie vor fi ținuțĭ de a se aduna spre a hirotoni pe alțiĭ în locul lor. Dupĕ acésta Sinodul scrise tutulor prelaților și tutulor clericilor inferiorĭ, să nu lipséscă de a executa aceea ce eĭ hotărîseră. Ast-fel în curînd fură alțĭ prelațĭ stabilițĭ în locul acelor ce fuseseră depușĭ. Eudoxie fu pus în locul luĭ Macedonie, Basiliŭ în locul luĭ Atanasie, Eunomie, care publică maĭ pe urmă o eresie ce a păstrat numele sĕŭ, în locul luĭ Eleusius, Meletie în locul luĭ Eustatie.

CAPITOLUL XXVI.

Mórtea luĭ Macedonie. Turburărĭ provocate de Eudoxiŭ, succesorul sĕŭ.

Macedonie fiind alungat din biserica de Constantinopole se retrase într'o mahala, unde muri curînd dupĕ aceia. Eudoxiŭ luă în posesiune locul sĕŭ în al decelea consulat al luĭ Constantie și al treilea al luĭ Iulian. Se asigură, că predicând în diua înnoiriĭ bisericiĭ Sfinteĭ Sofiiĭ, el dise la începutul Cuvîntăriĭ sale: părintele e nepios, ĭar fiul e pios; și că poporul turburându-se la audul acesteia adaose: nu facețĭ sgomot, părintele e nepios, pentru că nu respectă

pe nimenea, iar fiul e pios, pentru că respectă pe părintele sěŭ. Acéstă explicare produse rîsul auditoruluĭ sěŭ. Apoĭ unindu-se cu Acacie, eĭ făcură împreună tot posibilul, spre a desfiinţa aceea ce se hotărîse în Sinodul din Niceea şi trimiţênd în tóte provinciile Imperiuluĭ formularul Sinoduluĭ din Rimini, cu adaosurile cu care îl deformase, eĭ întreprinseră în virtutea uneĭ poruncĭ a Impěra- Anul D.N.
tuluĭ, de a exila pe aceĭ ce ar refusa să'l iscălésca. Insă 359.
acéstă întreprindere, ce li se păruse atât de uşóră, fu un Constantie
isvor nenorocit de turburărĭ, care agitară biserica şi de o persecuţie maĭ tot atât de nenorocită ca şi aceea ce biserica suferise sub Principiĭ păgânĭ. Căcĭ, pe de o parte ea nu era atât de sângerósă, nicĭ înarmată cu atât de teribile instrumente de tortură, pe de altă parte ea se părea atât de ruşinósă, cu cât era făcută chreştinilor de către alţĭ chreştinĭ şi că rudele făceaŭ rudelor lor rele serviciĭ, pe care legea luĭ Dumneḑeŭ nu le permite să se facă streinilor.

CAPITOLUL XXVII.

O nouă eresie inventată de Macedonie şi sprijinită de Maratonius.

Noutatea se rěspândesce tot-d'auna când e autorisată. Fórte departe de a se mulţumi de moderaţiunea şi de credinţa părinţilor noştri, ea despreţuesce tot ce anticitatea a consacrat, şi întocmesce legĭ şi o religiune dupre fantasiasa. De îndată ce Macedonie a fost alungat din scaunul bisericiĭ de Constantinopole, el renunţă la doctrina luĭ Acacie şi a luĭ Eudoxie, şi începu să publice, că Fiul e Dumneḑeŭ e cu totul aseměnabil cu Părintele sěŭ în ceea ce privesce substanţa însě că Duhul sfînt nu e de acelaşĭ rang că el nu e de cât ministrul şi servitorul, şi ḑice de el, aceea ce fără rătăcire s'ar putea ḑice despre îngerĭ. Acéstă nouă eresie fu îmbrăţişată de Eleusius, de Eustatie Anul D.N.
şi de toţĭ ceĭ-l-alţĭ cari fuseseră depuşĭ la Constantinopole, 359.
şi cari fură urmaţĭ de cea maĭ mare parte din locuitoriĭ Constantie
Tracieĭ, Bithinieĭ, Helespontuluĭ şi provinciilor vecine. Eĭ aveaŭ un exterior şi un chip de vieţuire în stare de a face

mare impresie asupra poporului. Ţinuta lor era gravă, viéţa aspră, vorbia plăcut şi spiritul lor propriu de a convinge. Se asigură, că tóte aceste bune calităţĭ se găsiaŭ întrunite în persóna luĭ Maratonius. Dupĕ ce a adunat aaverea în diregĕtoria de Vistiernic al trupelor, el fu administrator al spitalelor săracilor şi dupĕ aceea se făcu călugăr dupre îndemnul lu Eustatie Episcop de Sebastia, şi întemeă în Constantinopole o monastire, care există încă şi astă-ḑĭ. El sprijini ast-fel acéstă eresie prin vaḑa sa şi prin baniĭ sĕĭ, în cât aceĭ ce fac profesiune eĭ, sunt numiţĭ Maratonienĭ, în loc de a fi numiţĭ Macedonienĭ şi sunt fórte convins, că fără dînsul ea s'ar fi desfiinţat. In adevĕr, de când Macedonie fusese depus, Macedonieniĭ nu maĭ avură, nicĭ biserică, nicĭ Episcopĭ, până la domnirea luĭ Arcadie, fiind-că Arieniĭ cari persecutaŭ atuncĭ cu cea maĭ mare violenţă pre toţĭ aceĭ ce nu eraŭ de credinţă lor, nu vroiră să le-o permită. N'ar fi cu uşurinţă de a face o enumerare esactă de toţĭ episcopiĭ ce fură alungaţĭ în acel timp din scaunele lor. Căcĭ mĕ îndoesc, că în întinderea Imperiuluĭ să fi fost vre-o provincie scutită de acéstă violenţă.

CAPITOLUL XXVIII.

Meletie e transferat de la Sebastia la Antiohia. El propeveduiesce doctrina Sinoduluĭ din Niceea. El e exilat.

In timpul când Eudoxie se afla în posesiunea scaunuluĭ bisericiĭ de Constantinopole, maĭ mulţĭ pretindeaŭ conducerea bisericiĭ de Antiochia; Clerul şi poporul neterminâd încă neînţelegerile lor atingĕtóre de doctrină, şi neputênd să se unéscă asupra chipuluĭ de a cânta Psalmĭ, pe care fie-care partid dorea să acomodeze la doctrina sa, 'şĭ aruncaŭ privirea asupra acelora prin cari speraŭ, că credinţa lor ar fi fost aşa de favorisată, şi se grăbeaŭ cu atâta căldură spre a se face stăpânĭ pe alegere, în cât provocară pentru acest sfîrşit certuri şi desordine. Partisaniĭ luĭ Eu-

doxiu credură, că li-ar fi de un mare folos, dacă ar putea duce pe Meletie de la Sebastia și să-l pună pe scaunul acesteĭ marĭ cetățĭ. Fiind-că el era din fire elocent, și convingea despre tot ce vroia și pe lângă acésta eĭ îl considerаŭ ca fórte de ispravă și fórte alipit de credințele lor, sperаŭ că reputațiunea sa, ar atrage pe locuitoriĭ din Antiochia, și din cetățile vecine, și maĭ cu sémă pre aceĭ din partidul luĭ Eustațiŭ, cari nu se depărtaseră nicĭ odată de la doctrina Sinoduluĭ din Niceea. Insă eĭ se înșelară fórte mult în speranța lor. Se dice, că atuncĭ când a sosit el la Antiochia, o mulțime de necredut, atât din partidul Arienilor, cât și din a ceĭ ce participaŭ la împărtășirea luĭ Paulin, alergară, uniĭ spre a'șĭ satisface curiositatea și spre a vedea, dacă meritul sĕŭ rĕspundea la renumele ce avea, Anul D.N.
iar alțiĭ spre a afla ce va dice el, căcĭ se rĕspândise deja 359.
svonul care în adevĕr se realisă, că el aproba doctrina Si- Constantie
noduluĭ din Niceea. Primele sale cuvîntărĭ nu fură de cât precepte de morală. Insă maĭ pe urmă el predică pe față că Fiul luĭ Dumnedeŭ e de aceeașĭ substanță cu Părintele sĕŭ. Se dice, că Archidiaconul din clerul sĕŭ 'ĭ închise gura cu mâna, dar că atuncĭ el vorbi prin semne poporuluĭ întindênd treĭ degete, apoĭ închidêndu-le, și ne ținênd de cât unul singur întins. Archidiaconul lăsându-ĭ gura spre a'ĭ apuca mâna, el explică credința sa încă maĭ lămurit de cât maĭ înainte, îndemnă pre auditoriĭ sĕĭ de a rĕmâne fórte alipițĭ la hotărîrile Sinoduluĭ din Niceea, arătând, că dacă s'ar depărta de ele, eĭ s'ar depărta de la adevĕr. Fiind-că el repeta necontenit acelașĭ lucru, pe cât timp avea gura liberă, și când Archidiaconul i-o închidea, el se exprima prin semne, partisaniĭ luĭ Eustație 'șĭ exprimară bucuria prin srigăte, iar sectatoriĭ luĭ Arie 'șĭ exprimară întristarea prin tăcere. Eudoxiŭ, și ceĭ din partidul sĕŭ fură fórte simțitor atinșĭ de acéstă cugetare a luĭ Meletie și prin intrigile lor făcură să'l alunge din Antiochia. Cu tóte acestea eĭ 'l rechemară curînd dupĕ aceea credênd că 'ĭ pare rĕŭ că a susținut doctrina Sinoduluĭ din Niceea, și că ar fi gata să predice doctrina contrară. Insă, rĕmînând tot-d'auna tare în aceeașĭ credință, el fu exilat din porunca Impĕratuluĭ. Euzoius care fusese depus cu Arie, fiind ales în locul sĕŭ, Sectatoriĭ luĭ Meletie se despărțiră de Arienĭ și se adunară singurĭ la o parte. Aceĭ carĭ de la început făcuseră profe-

Anul D.N. siunea consubstanţialităţiĭ Fiuluĭ luĭ Dumneḑeŭ, refusaŭ
359. să'ĭ admită la împărtăşirea lor; pentru că Meletie fusese
Constantie hirotonit de Episcopĭ Arienĭ, şi pentru că aceĭ din partidul sĕŭ fuseseră botezaţĭ de preoţĭ Arienĭ. Iată causa ce'ĭ împedecă să fie uniţĭ în împărtăşire, dupre cum eraŭ uniţĭ în credinţă. Impĕratul aflând în acel timp, că Perşiĭ se pregătesc de rĕsboiŭ, se duse la Antiochia.

CAPITOLUL XXIX.

Partisaniĭ luĭ Acacie provócă nouĭ turburărĭ şi favoriséză doctrina luĭ Arie.

Partisaniĭ luĭ Acacie neputênd rĕmânea în linişte, se adunară în Antiochia şi rĕsturnară tot ce hotărîseră eĭ înşuşĭ. Eĭ scóseră numele de asemĕnabil din formularul ce fusese citit la Rimini şi la Constantinopole şi publicară, că Fiul luĭ Dumneḑeŭ e cu totul neasemĕnabil cu părintele sĕŭ, atât în privinţa substanţeĭ, cât şi în privinţa voinţeĭ, precum învĕţase Arie maĭ întâiŭ. Sectatoriĭ luĭ Aëtie carĭ avuseră cutezanţa să predice cel dintâiŭ dupĕ Arie aceiaşĭ doctrină şi care pentru acésta fusese numit Ateŭ, dupĕ cum şi discipoliĭ sĕĭ fuseseră numiţĭ Anomeenĭ şi Exucontienĭ, se uniră cu eĭ. Atuncĭ când ceĭ ce susţineaŭ credinţa Sinoduluĭ din Niceea, întrebaŭ pre Sectatoriĭ luĭ Acacie, cum îndrăsneaŭ eĭ să susţină că Fiul luĭ Dumneḑeŭ e neasemĕnabil cu Părintele sĕŭ şi că el a fost scos din neant, contra termenilor din confesiunea lor de cre-
Anul D.N. dinţă, fiind-că eĭ mărturisiaŭ, că el e Dumneḑeŭ din Dum-
359. neḑeŭ, eĭ rĕspundeaŭ că Sfîntul Apostol Pavel a scris :
Constantie tóte vin de la Dumneḑeŭ şi că Fiul e coprins sub acest termen de tóte şi că în acest sens trebue să se înţelégă ceea ce eĭ adăogaseră în formularul lor dupĕ scripturĭ. In fine, neputênd satisface pre aceĭ ce iĭ întrebaŭ cu stăruinţă asupra acestuĭ punct, eĭ se despărţiră, dupĕ ce formularul ce fusese aprobat la Constantinopole se citi şi fie-care se reîntórse în ţara sa.

CAPITOLUL XXX.

Persecuțiunele luĭ Georgie Episcopul de Alexandria. Episcopiĭ de Ierusalim.

Atanasie neîndrăsnind încă să se arate, Georgie se reîntórse la Alexandria şi acolo întreprinse o crudă persecuție atât contra păgânilor cât şi contra chrescinilor carĭ nu eraŭ de credința sa. El constrîngea și pre uniĭ și pre alțiĭ să servéscă pre Dumnedeŭ în modul cum iĭ plăcea luĭ și când eĭ se opuneaŭ, el îĭ trata cu o extremă asprime. Mândria sa îl făcea urîcios celor marĭ și puterea sa celor micĭ. Păgâniĭ îl uraŭ maĭ mult de cât ceĭ-l-alțĭ, pentru că el îĭ împedicase să facă jertfe și să celebreze sĕrbătorile lor și pentru că făcênd pre Guvernatorul de Egipt să intre în cetate cu trupe, el luase icónele şi podóbele din templul lor, ceea ce îĭ causă mórtea după cum vom vedea acésta maĭ în urmă.

Cyril fiind depus, Herennius luă conducerea bisericiĭ de Ierusalim. Heraclius urmă acestuia și Hilarie luĭ Heraclius: însĕ sub domnirea luĭ Teodosie, Cyril fu restabilit în scaunul sĕŭ. Iată starea în care se găsiaŭ atuncĭ bisericile din Orient.

CARTEA A CINCEA

CAPITOLUL I.

Apostasiea luĭ Iulian. Mórtea luĭ Constantie.

Anul D.N. Cu tóte acestea Iulian bătu pe popórele ce locuesc pe
359. ţĕrmurile Rinuluĭ, ucise un mare numĕr şi făcu mulţĭ pri-
Constantie sonierĭ. Acéstă victorie, mărindu'ĭ renumele sĕŭ şi blândeţea
naturelului sĕŭ, câştigându'ĭ iubirea soldaţilor, eĭ îl procla-
mară de Impĕrat. In loc de a'şĭ da ostenélă să facă pre
Constantie ca să fie dispus pentru aprobarea acestuĭ fapt, el
schimbă pre Oficerĭ şi arătă la toţĭ scrisorile prin care acest
Impĕrat învitase pre streinĭ să intre pe pămînturile imperiuluĭ
spre a'ĭ da ajutor contra luĭ Magnentie. Dupĕ acésta el schim-
bă de odată religiunea şi, în timp ce mărturisise că vrea să fie
chreştin, el se declară suveran pontifice, intră în templurile
păgânilor, aduse jertfe şi se sili să convingă pre supuşiĭ sĕĭ de
a'ĭ urma pilda sa. Fiind-că era témă, ca Perşiĭ să nu facă
năvălire pe pămînturile Romanilor şi fiind-că Constantie se
Anul D.N. dusese în Syria spre a se opune planurilor lor, Iulian credu
359. că ar putea fără greutate să se facă stăpân pe Illiria şi
Constantie spre acest sfîrşit se apropie de ea, sub pretext de a merge
să facă scusele sale Impĕratuluĭ, pentru că primise fără
consimţimîntul sĕŭ semnele autorităţiĭ severane. Se dice,
că atuncĭ când ajunse la fruntaria Illirieĭ, viile se arătară
încărcate de strugurĭ verdĭ, de şi timpul culesuluĭ viilor
se trecuse şi că Pleiadele (constelaţiunea de şase stele)

apuseserĕ şi că a căḑut pe el şi pe suita sa o rouă ale căreĭ picăturĭ aveaŭ semnul uneĭ crucĭ. El consideră struguriĭ ca o bună preḑicere şi atribui întâmplăriĭ căderea acesteĭ rouă. Alţiĭ creḑură, că aceĭ strugurĭ verḑĭ însemnaŭ, că Iulian va fi lovit de o mórte grabnică, iar crucele formate prin picăturile de rouă însemnaŭ, că religiunea creştină vine din ceriŭ şi că nimenea nu e care să nu fie obligat de a o adopta. Cât pentru mine sunt convins, că aceĭ ce consideraŭ aceste douĕ întâmplărĭ ca preḑicerĭ funeste luĭ Iulian, nu se înşelaŭ de loc şi că timpul a arătat adevĕrul credinţiĭ lor. Decĭ Constantie aflând, că Iulian se îndrepta contra luĭ în fruntea trupelor sale, renunţă la expediţia contra Perşilor şi porni spre a se reîntórce la Constantinopole. Insă reîntorcêndu-se muri la Mopsucrene între Cilicia şi Capadocia. El a trăit patru ḑecĭ şi cincĭ de anĭ, domni treĭ-spre-ḑece anĭ cu Constantin părintele sĕŭ şi douĕ ḑecĭ şi cincĭ dupĕ mórtea sa. Iulian care încă de maĭ dinainte era stăpân al Tracieĭ, intră în Constantinopole, unde fu proclamat ca Impĕrat. Păgâniĭ ḑiceaŭ, că ghicitoriĭ şi demoniĭ îĭ preḑiseserĕ acéstă schimbare de noroc şi mórtea luĭ Constantie, maĭ înainte de a pleca el din Galia şi îl sfătuiserĕ să întreprindă acéstă espediţie. S'ar putea crede adevĕrul acesteĭ preḑicerĭ, dacă Iulian n'ar fi murit îndată dupĕ aceea, fără să se fi bucurat altmintrelea de imperiŭ de cât ca de plăcerea unuĭ vis. Insă mi se pare că ar fi o extravaganţă de a ḑice, că prevĕḑênd că Constantie ar muri ast-fel şi că el însuşĭ ar fi ucis într'o Anul D.N
bătălie contra Perşilor, să se fi aruncat de bună voie într'o 359.
primejdie, de unde n'ar fi tras nicĭ un folos, de cât de a Constantie
trece în memoria posterităţiĭ ca un principe puţin dibaciŭ şi puţin experimentat în arta rĕsboiuluĭ şi care ar fi pricinuit Romanilor perderea uneĭ părţĭ însemnate din imperiŭ. Nu însemnez acésta, de cât de témă să nu fiŭ învinuit că am omis'o şi nu împedic, ca fie-care să judece despre acésta cum îĭ va plăcea.

CAPITOLUL II.

Educaţia luĭ Iulian. Chipul sĕŭ de vieţuire şi dobândirea imperiuluĭ.

De îndată ce Constantie încetă din viéţă, creştiniĭ începură să se témă de persecuţiune şi să fie maĭ simţitor neliniştiţĭ de acéstă frică, cum n'ar fi fost de persecuţiune însăşĭ. Acésta provenea fără îndoială de la lunga pace de care eĭ se bucuraseră, de amintirea şi de gróza ce eĭ aveaŭ de cruḑimea, cu care se purtaseră tiraniĭ contra părinţilor lor, cum şi de cunoscinţa ce aveaŭ de ura, de care era pătruns Iulian contra lor. Se ḑice, că el renunţă la credinţa în ***Iisus Christos*** cu o neruşinare atât de grozavă, in cât recurse la jertfe şi la expiaţiunĭ spre a şterge botezul sĕŭ şi că de atuncĭ el se dădu atât în particular, cât şi în public la cultul Idolilor şi la tóte superstiţiile pă-
Anul D.N. gâne. Se asigură, că atuncĭ când consulta într'o ḑi intes-
359. tinele jertfelor, observă o cruce înconjurată de o corónă,
Constantie ceea ce umplu de spaimă pre toţĭ ceĭ ce eraŭ de faţă ; pentru că eĭ creḑură că corónа care e simbolul victorieĭ şi cercul ce făcea acea corónă în jurul cruciĭ încolăcindu-se incontinuŭ asupra sa, fără să aibă nicĭ sfîrşit, nicĭ început, însemnaŭ, că religiunea nóstră va dura vecĭnic şi va supune pre inimicĭ sub puterea sa. Cu tóte acestea acel ce presida acéstă ceremonie nelegiuită, se sili ca să risipéscă frica Impĕratuluĭ, asigurându'l, că intestinele jertfelor nu anunţaŭ nimic întristător şi că din contră ele puneaŭ marginĭ fórte strimte secteĭ creştinilor şi o închideaŭ într'un mic spaţiŭ, afară de care i-ar fi imposibil să se întindă. Am auḑit ḑicêndu-se, că pogorîndu-se într'o ḑi într'o peşteră renumită, fie pentru a participa la óre-care mistere, saŭ spre a consulta un oracol, el fu atât de spăĭmântat la vederea fantomelor ce se arătară înaintea luĭ, în cât uitând locul unde se afla şi causa pentru care venise, el îşĭ făcu semnul cruciĭ, fără să se gândéscă la acésta, dupĕ obiceiul ce observă creştiniĭ, când se simt ameninţaţĭ de vre-o primejdie. La moment chiar fantomele dispărură şi misterul încetă. Maestrul ceremonieĭ fu deocam-

dată surprins de fuga demonilor, însă când află causa ḍise că acésta era o profanațiune și îndemnă pre Impěratul să nu se témă de nimic și să nu facă nimic care să aibă legătură cu religiunea creștină și reîncepu misterul. Patima ce el avea pentru aceste superstiții ḍesplăcea fórte mult creștinilor, maĭ cu sémă pentru că el însușĭ fusese creștin. El era născut din părințĭ fórte devotațĭ religiuniĭ nóstre, fusese botezat din copilăria sa dupĕ obiceiul bisericiĭ, crescut în studiul sfinteĭ Scripturĭ sub conducerea Episcopilor și ale altor clericĭ. Gallus și el era fiŭ al luĭ Constantie, frate al Impĕratuluĭ Constantin și al luĭ Dalmatius, părinte al unuĭ alt Dalmatius, carele fiind proclamat Cesar, fu ucis de soldațĭ, dupĕ mórtea luĭ Constantin. Puțin a lipsit ca Gallus și Iulian, carĭ nu maĭ aveaŭ tată, nicĭ sprijin, să fie omorîțĭ în același chip. Insĕ lăsară pre Gallus din acea bólă de care se părea că va muri îndată și crutară pre Iulian din compătimire pentru frageda sa vîrstă. El n'avea încă opt anĭ împlinițĭ când scăpat fiind ast-fel cu fratele sĕŭ, li se hotărî pentru locuința lor o casă numită Macella în Capadocia, aprópe de muntele Argea și nu departe de Cesareea, bine zidită și înfrumusețată cu grădinĭ, cu fântânĭ și cu băĭ fórte mărețe. Acolo eĭ fură crescuțĭ într'un mod demn de nascerea lor, învĕțară sciințele și artele corespunḍĕtóre vîrsteĭ lor și avură dascălĭ, atât de litere cât și de sfînta scriptură, sub carĭ dascăliĭ eĭ făcură progrese atât de însemnate, în cât fură primițĭ în cler și întrebuințațĭ spre a citi cărțile sfinte înaintea poporuluĭ. Moravurile lor aveaŭ așijderea óre-care aparență de pietate. Eĭ respectaŭ pre clericĭ și pre persónele cele maĭ alipite la datoriele religiuniĭ, eraŭ sîrguitorĭ în ale bisericiĭ și dădeaŭ mormintelor Martirilor onorurile ce le sunt cuvenite. Se ḍice, că întreprinḍêndu-se de a se închide într'o mare biserică mormîntul sfîntuluĭ martir Mamas, eĭ împărțiră între dînșiĭ lucrarea și ind-că eĭ lucraŭ care maĭ de care spre a se întrece în pietate, se întîmplă un lucru minunat și care ar fi cu totul de necreḍut, dacă n'ar fi confirmat prin mărturisirea maĭ multor persóne carĭ l'aŭ vĕḍut și carĭ trăesc încă. Partea unde lucra Gallus se ridica și se înălța atâta cât s'ar fi putut dori. Din contră partea luĭ Iulian cădea în ruină. Intr'un loc petrele se deslipeaŭ din temeliĭ și în altul temeliile chiar se depărtaŭ de pămînt, ca și cum

Anul D.N. 355.

Constantie.

ar fi fost împinse de o putere ascunsă. Acésta fu privită de tótă lumea, ca o minune. Poporul nu se exprimă asupra acestuĭ fapt de cât ca despre o întâmplare, însă ceĭ înțelepțĭ se îndoiră de atuncĭ, că Iulian nu era creștin în adîncul sufletuluĭ, că el nu făcea profesiune de credință de cât în aparență de frică să nu desplacă Impĕratuluĭ și ascundea adevĕrata credință, pentru că nu era sigur de el, dacă ar fi descoperit-o. Se pretinde că intimitatea ce el avu cu Ghicitoriĭ a fost care l'a împins să renunțe la religiunea părinților sĕĭ. Căcĭ mânia ce avusese Constantie contra luĭ și contra luĭ Gallus, potolindu-se puțin, acest din urmă se duse la Efes unde avea cea maĭ mare parte din avutul sĕŭ, iar Iulian veni la Constantinopole unde urmând școlele profesorilor, el făcu curînd să se cunóscă spiritul și sciința sa. El se arăta în public cu o haină comună și convorbia familiar cu un mare numĕr de persóne. Insă, pentru că el era vĕrul Impĕratuluĭ și capabil de a guverna un stat, și pentru că maĭ mulțĭ îl destinaŭ la acéstă funcțiune atât de înaltă unde doriaŭ chiar în pubic de a-l vedea înălțat, i se porunci să mearгă să locuiască în Nicomidia. Acolo găsi pe Filosoful Maxim, născut în Efes, care'l învĕță Flosofia, 'i inspiră ura contra religiuniĭ creștine, și'l asigură că va ajunge într'o ḑi la Imperiŭ, unde se părea a fi deja adus prin speranța și dorințele poporuluĭ. Iulian măgulit de acéstă promisiune care e tot-d'auna fórte dulce în timpul disgrațieĭ, legă o amiciție fórte strînsă cu Maxim. Impĕratul Constantie însciințându-se despre acésta, el avu témă să nu fie maltratat, și de aceea îșĭ rase barba, ducea în afară o viéță călugăréscă, iar în ascuns se dădu la super-
Anul D.N. stițiile păgânilor. Ajungênd la vîrsta matură, el se alipi cu
359. o pasiune maĭ mare ca nicĭ odată, la aceste nelegiuite su-
Constantie perstițiĭ și admirând arta de a preḑice viitorul, dacă există o asemenea artă, el creḑu că are nevoe să o învețe și făcu experiențe oprite de creștinĭ. Din acest timp el avea legăturĭ patriculare cu aceĭ de acéstă profesiune, și mergênd în Asia se aplică la acéstă nelegiuire, cu un zel de necreḑut. Galus Cesar fiind executat la mórte, pentru că a voit fratele sĕŭ să aducă schimbărĭ primejdióse în Stat, Constantie bănui pre Iulian, că are dorință mare să ajungă în stăpânirea puteriĭ Suverane și de aceea îĭ pune pasnic. Cu tóte acestea, Eusebia femeea luĭ Constantie obținênd pentru el permisiunea

de a se duce la Atena; el se duse acolo și sub pretext de a asculta pre Filosofi, consultă pre Ghicitorĭ asupra viitóreĭ sale posițiunĭ. Constantie 'l chemă puțin timp după aceea, 'l proclamă Cesar, 'ĭ promise pre Constanția sora sa că i-o dă în căsătorie și 'l trimise în Galia, unde streiniĭ, al căror ajutor ceruse contra luĭ Magnentie, ne avênd nicĭ o ocasiune de a da vre-un serviciŭ, făceaŭ o grozavă stricăciune; și pentru că el era fórte tînĕr încă, el vroi ca șefiĭ ce'ĭ trimitea cu dînsul să ia resoluțiunile; însă aceĭ șefĭ dându-se lenevirii, Iulian se însărcină singur cu greutatea rĕsboiuluĭ, însufleți prin tot felul de mijóce pre soldațĭ ca să înfrunte primejdia și maĭ cu seamă promițênd o recompensă óre-care orĭ cui ar ucide un inimic. Câștigând prin acésta iubirea soldaților, el însciință pre împĕratul Constantie de negligența șefilor, și când i-a trimis un alt general, el începu lupta cu Barbariĭ și câștigă victoria. Eĭ îĭ trimiseră să céră pacea, și a'ĭ arăta scrisórea prin care Constantie îĭ invitase să intre pre pămînturile Imperiuluĭ; însă în loc de a lăsa să se înapoeze trimisul lor el îl reținu, și găsind ocasiune favorabilă să dea o nouă bătălie, el o câștigă. Uniĭ aŭ credut, că Constantie nu'l însărcinase cu acest rĕsboiŭ de cât spre a'l expune pericoluluĭ, însă acésta nu mi se pare nicí de cum probabil. Căcĭ, de óre-ce nu depindea de cât de dînsul de a'l proclama Cesar, pentru ce l'ar fi proclamat, dacă ar fi avut scopul să'l pérdă?. Pentru ce i-ar fi dat pre sora sa în căsătorie? Pentru ce 'i-ar fi primit în mod favorabil plângerea ce'ĭ făcea despre neglijența generaluluĭ și pentru ce i-ar fi trimis pre un altul? El proceda astfel, fără îndoială, pentru că'l iubea într'un mod sincer și dorea ca să câștige victoria. Cât pentru mine, credința mea e, că el îl proclamă Cesar, pentru dragostea ce'ĭ purta, dar, când vĕdu că fusese proclamat Impĕrat fără sciința sa, el fu vesel că'l putea expune la întâmplările rĕsboiuluĭ și la armele barbarilor, ce se aflaŭ de alungul Rinuluĭ, atât de frică ca nu cum-va să'șĭ rĕsbune de relele tratamente ce primise de la el împreună cu Gallus fratele sĕŭ, în timpul tinereții, cât și de necaz că el căuta să împartă cu dînsul autoritatea suverană. Dar în fine, acesta e un fapt asupra căruia se judecă în diferite chipurĭ.

Anul D.N

Constantie

CAPITOLUL III.

Iulian împuţinéză şi slăbesce Religiunea Creştină şi favoriséză Păgânismul.

Când el se vĕḑu singur în stăpânirea pacînică a autorităţiĭ suverane, porunci să se deschidă templurile ḑeilor în tótă întinderea Orientuluĭ, să se repare acele ce fuseseră neglijate, să se ridice acele ce căḑuseră în ruină şi să se reclădéscă altarele. El destină pentru acésta veniturĭ, restabili jertfele şi vechile ceremoniĭ. Oferi el însuşĭ jertfe, rĕspândi arome în templurĭ, dădu onorurĭ deosebite acelor ce îndeplineaŭ aceste datoriĭ ale vechiĭ superstiţiunĭ şi restabili pe preoţiĭ şi pe miniştriĭ idolilor în posesiunea privilegiilor lor, şi îĭ scuti ca altă dată de sarcinile pubice; dădu păzitorilor templurilor pensiunile cu care eĭ fuseseră odinióră gratificaţĭ şi le porunci să se abţină de cărnurile, de care se abţin ceĭ ce vroesc să trăéscă într'o curăţie exemplară. El porunci aşijderea să se aducă mĕsura Niluluĭ şi cele-l-alte simbolurĭ în templul luĭ Serapis, în loc de a le aduce la biserica creştinilor cum poruncise Constantin. El scrie adese orĭ locuitorilor cetăţilor dedate la superstiţiile păgâne, ca să'ĭ céră tot ce ar dori şi departe de a da aceleaşĭ favorurĭ creştinilor, el le da din contră probe publice de indignarea sa, refusând de a'ĭ onora cu presenţa sa şi de a primi pre deputaţiĭ lor, saŭ de a le asculta plângerile. Locuitoriĭ din Nisibia trimiţênd să'ĭ céră ajutor contra Perşilor, ce eraŭ gata să năvăléscă în pămînturile Imperiuluĭ, el le refusă ajutorul de ură, că nu deschideaŭ templurile şi pentru că nu aduceaŭ jertfe şi'ĭ ameninţă că nu va intra nicĭ odată în cetatea lor, până când nu vor face mărturisire de cultul Ḑeilor. El acuză de aceeaşĭ crimă pe locuitoriĭ din Constanţa, în Palestina şi'ĭ făcu tributarĭ celor din Gaza. Constanţa se numea odinióră Majuma şi servea de retragere corăbiilor din Gaza. Insă pentru favórea pietăţiĭ chreştine de care da dovadă, Constantin o ridică în cetate şi'ĭ dădu numele de Constanţa, după numele fiuluĭ sĕŭ Constantie, credênd că nu era drept ca ea să depindă de Gaza, care era încă supusă serviciuluĭ Idolilor. Când Iulian ajunse la Imperiŭ, locuitoriĭ din Gaza făcură un proces celor din Con-

stanţa. Acest principe se pronunţă în favórea celor dintâĭ şi porunci ca Constanţa să depindă de Gaza, de şi ele eraŭ depărtate de douĕ-ḑecĭ de stadiĭ. Ea a fost numită pe urmă partea maritimă a cetăţiĭ de Gaza. Ast-fel ele nu fac maĭ mult de cât o cetate guvernată de aceiaşĭ Magistraţĭ: totuşĭ ele aŭ în ordinea bisericéscă, fie-care Episcopul sĕŭ, clerul sĕŭ, sĕrbătorile Martirilor, pomenirea Episcopilor, carĭ le-aŭ condus odinióră şi limitele ce despart teritoriile. Un Episcop de Majuma murind în ḑilele nóstre, acel de Gaza vroia să uniască tot clerul, pretinḑênd, că o cetate nu póte avea de cât un Episcop. Locuitoriĭ din Majuma opunêndu-se pretenţiuniĭ sale, Sinodul provincieĭ luă cunoscinţă de neînţelegerea acésta şi hirotoni un alt Episcop. El opină, că era drept ca să conserve cel puţin favórea de a avea un Episcop popórelor ce nu fuseseră lipsite de dreptul de cetate, de cât din ura zeluluĭ ce ele aveaŭ pentru adevĕrata religiune. Insă acésta nu se întâmplă îndată.

CAPITOLUL IV.

Iulian persecută cu cruḑime pe locuitoriĭ din Cesareea. Maris, Episcopul de Calcedonia, îĭ vorbesce cu o generósă libertate.

In acelaşĭ timp Iulian despóie pe Cesareea, capitala Ca- Anul D.N.
padocieĭ, aprópe de muntele Argeea, de demnitatea de ce- 361.
ate şi'ĭ ridică chiar şi numele de Cesareea, ce i s'a dat Iulian
sub domnirea Impĕratuluĭ Claudiŭ, căcĭ ea se numea maĭ 'nainte Mazaca. Era mult timp de când el ura pe locuitorĭ, tpentru că eĭ ţineaŭ fórte mult la religiunea creştină şi pentru că dărîmaseră odinióră douĕ templurĭ, pe acela al luĭ Jupiter, tutelarul cetăţiĭ şi pe acela luĭ Apolon. Dar când a aflat că de când ajunsese el la Imperiŭ, eĭ dărîmaseră încă şi pe acela al Fortuniĭ, care era singurul ce rĕmăsese în cetatea lor, se umplu de o furiósă mânie şi mustră fórte pe păgânĭ, ce nu eraŭ de cât în mic numĕr, că n'aŭ alergat în ajutor şi că nu s'aŭ expus la orĭ ce primejdie, pentru apărarea noroculuĭ public. El porunci să caute cu cea maĭ mare asprime moştenirile şi mobilele ce aparţineaŭ

atât bisericilor cetăţiĭ, cât şi acelor din locurile din prejur şi să se aducă treĭ sute de livre de aur la tesaurul public. Pe lângă acestea poruncĭ de a înrola pe toţĭ clericiĭ între soldaţiĭ ce servesc sub guvernatorul Provincieĭ, care e miliţia cea maĭ muncită şi cea maĭ puţin onorabilă. In privinţa poporuluĭ, el porunci să se facă recensemîntul, fără să se excepteze femeile şi copiiĭ şi le impuse acelaş tribut ca şi
Anul D.N. locuitorilor din oraşe. El îĭ ameninţă încă, că'ĭ va face să
361. simţă cele maĭ teribile efecte ale rĕsbunăriĭ sale şi că nu
Iulian va lăsa Galileenilor viéţă, aşa numea el prin derisiune pe creştinĭ, de nu vor ridica iarăşĭ grabnic templurile. Eŭ cred că numaĭ mórtea sa, ce se întâmplă în curînd după aceea, opri urmările teribile ale acesteĭ ameninţărĭ Nu din dragoste pentru creştinĭ îĭ trată el la început cu maĭ puţină asprime de cât primiĭ lor persecutorĭ, ci pentru că recunoscuse, că păgâniĭ nu trăseseră nicĭ un folos din cruḑimea lor, în timp ce creştiniĭ fuseseră cinstiţĭ prin îndrăsnéla acelora dintre eĭ, carĭ nu se temuseră de a muri pentru apărarea credinţiĭ. Nu decĭ din dorinţa de a'ĭ cruţa, ci numaĭ din gelosia ce avea de gloria lor că n'a întrebuinţat centra lor, nicĭ ferul, nicĭ focul şi n'a ordonat, cum făcuse odinióră alţĭ principĭ, nicĭ de a'ĭ îngropa de viĭ, nicĭ de a'ĭ arunca în mare, spre a'ĭ constrînge de a'şĭ schimba credinţa şi a întrebuinţat maĭ bine blândeţea şi convingerea spre a'ĭ atrage şi spre a'ĭ corupe. Se ḑice, că pe când jertfia într'o ḑi la Constantinopole în templul Fortuniĭ publice, Maris Episcopul de Calcedonia intră în templu şi'ĭ imputâ înaintea poporuluĭ, că e un nelegiuit, un ateŭ şi un apostat. Iulian n'avu nimic să'ĭ rĕspundă, de cât că e orb, pentru că avênd vederea fórte slabă, era condus de către un copil şi neputând să se abţină de a pronunţa încă óre-care blasfeme, adaose în batjocură: Galileene! Dumneḑeul tĕŭ nu te va vindeca. Mulţumesc luĭ Dumneḑeŭ, rĕspunse Maris, că sunt orb şi că nu pot vedea pe un apostat ca tine. Iulian trecu fără să rĕspundă, creḑênd că ar fi un mijloc fórte propriŭ de a spori şi a înmulţi păgânismul, arătând faţă de creştinĭ o maĭ mare blândeţe şi o maĭ mare răbdare, care nu s'ar fi putut spera dupre aparenţă.

CAPITOLUL V.

Falșa indulgență a luĭ Iulian. Procedare nouă în a persecuta Biserica.

Iată pentru ce permise el celor ce fuseseră exilațĭ din pri- Anul D.N.
cina religieĭ să se reîntórcă în țara lor și pentru ce le 361.
înapoie avutul ce le fusese confiscat. El opri și pe popor Iulian
de a aduce vre-o injurie, saŭ vre o insultă creștinilor,
nicĭ de a'ĭ constrînge a jertfi și ordonă că atuncĭ când eĭ
ar vroi să jertfiască de la sine însușĭ, să fie obligațĭ de a
îmblânḑi maĭ întâiŭ pe demoniĭ, cărora păgâniĭ le atribuesc
puterea de a întórce nenorocirile de asupra ómenilor și de
a se curăți prin expiațiunile ordinare. El suprimă clericilor
imunitățile, prerogativele și pensiunile ce le acordase Constantin;
desființă legile ce fuseseră făcute în favórea lor
și'ĭ supuse, ca și altă dată la obligațiunea de a îndeplini
serviciile ce aveaŭ la curte. Obligă chiar pre fecĭórele și
pre vĕduvile, care din causa sărăcieĭ lor eraŭ considerate,
ca și o parte din cler, să înapoieze milosteniile ce ele primiseră
din baniĭ publicĭ. Căcĭ, atuncĭ când Impĕratul Constantin
regulă afacerile bisericiĭ, el asigură cleruluĭ fie-căreĭ
cetățĭ pentru subsistența sa o sumă óre care de banĭ asupra
impositelor publice și spre a le asigura existența, el
făcu o lege care tot-d'auna a fost observată de la mórtea luĭ
Iulian. Se ḑice, că acéstă pretențiune a fost fórte durerósă și
fórte crudă, dupre cum se arată din vărsările ce perceptoriĭ
făcură cu sumele primite de la ele. Cu tóte acestea ea nu putu Anul D.N.
îmblânḑi ura ce Iulian avu contra religiuniĭ nóstre. El nu 361.
lăsă nimic din ceea ce putu contribui la ruina bisericiĭ. Iulian
El o despoia de vasele și de podóbele sale și condamnă
pre aceĭ ce dărîmaseră templurile sub domnirea luĭ Constantin,
spre a le restabili, saŭ de a plăti prețul restabilireĭ.
Mulțime de Episcopĭ, de clericĭ și de alțĭ credincioșĭ
fură muncițĭ cu cruḑime și pușĭ în temnița din acéstă causă.
Se póte judeca din cele ce spuseiŭ, că dacă Iulian a vărsat
maĭ puțin sânge de cât precedențiĭ persecutorĭ aĭ pietățiĭ
și dacă n'a căutat ca și eĭ nouĭ pedepse spre a munci
trupurile, el n'a fost pentru acésta maĭ puțin animat con-

tra eĭ, nicĭ maĭ puţin ingenios în a o vătăma. E adevĕrat că el rechemă pre Episcopiĭ exilaţĭ de Constantie, însă se ḑice, că acésta n'a fost de cât cu scop spre a'ĭ desbina şi de a înrĕutăţi certurile lor, saŭ cel puţin de a desonora memoria luĭ Constantie, pentru că el îşĭ închipuia că o va putea face uriciósă tuturor supuşilor sĕĭ, favorisând pe de o parte pre păgânĭ şi mărturisind pe de altă parte óre-care compătimire pentru creştiniĭ, carĭ suferiseră o persecuţiune nedréptă sub domnirea precedentă. Alungă pre Eunucĭ de la Curte, pentru că Constantie îĭ iubise. Condamnă la mórte pre Eusebiŭ, guvernatorul palatuluĭ, sub cuvînt că prin sfătuirea sa omorîse pre Gallus, fratele sĕŭ. Rechemă pre Aëtie, şeful secteĭ Eunomeenilor din locul unde îl exilase Constantie, atât din ura acesteĭ secte, cât şi din presupunerea ce avea asupra luĭ, din causa amiciţieĭ ce întreţinuse odinióră cu Gallus şi'ĭ scrise pentru acest sfîrşit o scrisóre fórte îndatoritóre şi'ĭ trimise şi trăsurĭ publice.
Anul D.N. Condamnă din aceleaşĭ motive pre Eleusius, Episcopul de
361. Cyzic a reclădi în două lunĭ cu cheltuelile sale o biserică
Iulian a Novaţienilor, pe care el o dărîmase. Ar fi uşor de a remarca alte multe lucrurĭ ce făcu, saŭ permise, din ura faţă de predecesorul sĕŭ.

CAPITOLUL VI.

Reîntórcerea luĭ Atanasie la Alexandria.

Când află Atanasie despre mórtea luĭ Constantie, el eşi din locul unde rĕmăsese atât de lung timp ascuns şi se arătă într'o nópte. în biserica sa spre marea mirare a întregiĭ lumĭ. Evitând de a cădea în mâinele guvernatoruluĭ de Egipt, care îl căuta dupĕ stăruinţa amicilor luĭ Georgie, precum am spus maĭ înainte, el se ascunse în casa uneĭ fecióre consacrată serviciuluĭ luĭ Dumneḑeŭ. Am auḑit că ea era de o frumuseţe atât de rară, în cât aceĭ ce o priviaŭ, credeaŭ că vĕd o minune a naturiĭ şi că ómeniĭ, carĭ aveaŭ óre-care seriositate şi pudóre, se depărtaŭ de dînsa spre a evita svonurile, saŭ bănuelile defavorabile cinsteĭ lor. Ea avea în flórea juneţeĭ sale o modestie şi o

înţelepciune, care ar fi dat frumuseţea uneĭ persóne, ce n'ar fi primit frumuseţea de la natură. Căcĭ aceea ce uniĭ cred, nu este adevĕrat şi anume că calitatea spirituluĭ depinde de constituţiunea trupuluĭ. Din contră, trupul e imagină a spirituluĭ, un tabloŭ care îl represintă, o oglindă care primesce impresiunea aplicărilor şi cugetărilor sale. Acesta e un adevĕr cu care vor rĕmânea de acord toţĭ aceĭ ce îşĭ vor da ostenéla să'l examineze. In fine, se dice că Atanasie nu se retrase la acéstă sfîntă fecióră, de cât prin o descoperire a luĭ Dumnedeŭ care vroia să'l scape prin acest mijloc. Cât pentru mine, când reflectez asupra urmăriĭ acesteĭ afacerĭ, nu mĕ îndoesc de loc, că ea n'a fost condusă prin o îngrijire particulară a provedinţeĭ. Rudele luĭ Atanasie aŭ fost scăpate prin acésta de supărare dacă l'ar fi căutat la eĭ şi dacă i-ar fi obligat să jure, că nu era ascuns acolo. Şi apoĭ nu era de credut, ca să cugete cine-va, că un Episcop să se fi ascuns în casa uneĭ persóne atât de frumósă. Ea avu totuşĭ curagiul să'l priméscă şi prudenţa de a'l ţine. Ea îĭ făcu singură tóte serviciile ce mizeria naturiĭ nóstre face necesare în timpul acesteĭ vieţĭ. Ea îĭ spălă piciórele, îĭ aduse demâncare, se duse să'ĭ caute scrierile de care avea nevoe, în tot timpul cât el fu la dînsa, în cât nicĭ-odată, nimenea n'avu cunoscinţă despre acésta.

Anul D.N. 361. Iulian

CAPITOLUL VII.

Mórtea luĭ Georgie.

Când Atanasie se arătă de odată contra aşteptăriĭ, nu se sciea de unde venise. Dar în fine, poporul fórte vésel de reîntórcerea sa, îl puse în posesiunea bisericilor, de unde Arieniĭ fiind alungaţĭ, eĭ fură constrînşĭ să se adune în case particulare sub Lucius Episcopul lor. Georgie predecesorul sĕŭ fusese ucis puţin maĭ înainte. Căcĭ magistraţiĭ de abia făcură cunoscut poporuluĭ mórtea luĭ Constantie şi sosirea luĭ Iulian la imperiŭ şi îndată păgâniĭ carĭ locuiaŭ în Alexandria se resculară şi se aruncară asupra luĭ Georgie cu marĭ strigăte ca şi cum ar fi vroit să'l

Anul D.N. 361. Iulian

sfâșie în bucățĭ. Eĭ se mulțumiră totușĭ atuncĭ să'l arunce în temniță; însă dis de diminéță în ḑiua viitóre, eĭ îl uciseră, puseră trupul sĕŭ pe o cămilă, îĭ făcură miĭ de batjocurĭ în întréga ḑi și către séră îl arseră. Sciŭ că Arieniĭ spun că el primi acest crud tratament din partea amicilor luĭ Atanasie, însă eŭ cred maĭ bine, că el îl suferi din partea păgânilor, pentru că eĭ aveaŭ cele maĭ marĭ cause de a'l urî, pentru insultele ce făcuse templurilor și ḑeilor lor și pentru asprimea cu care el îĭ lipsise de libertatea de a jertfi și de a îndeplini cele-l'alte datoriĭ ale religiuniĭ lor, după obiceiul ce eĭ primiseră de la străbuniĭ lor. Și apoĭ vaḑa mare ce el îșĭ câștigase pe lângă Impĕratul, crescuse ast-fel contra luĭ indignarea publică, în cât poporul, căruia mărirea îĭ e tot-d'a-una uriciósă, nu'l maĭ putea suferi. Pe lângă acésta, se întâmplase un accident într'un loc numit templul luĭ Mitra. Impĕratul Constantie dând acel loc creștinilor și Georgie vroind să'l curețe pentru a zidi acolo o biserică; săpând dete peste o peșteră, unde se aflaŭ idolĭ și instrumente de care se serviaŭ aceĭ ce participaŭ odinióră la misterele profane ale antichitățiĭ păgâne. Creștiniĭ vĕḑênd, că ele eraŭ fórte ridicole, le expuseră în public spre a rușina pe păgânĭ. Aceștia neputând suferi acéstă insultă, apucară uniĭ sabia, alțiĭ bastóne, alțiĭ petre și uciseră un mare numĕr de creștinĭ și chiar rĕstigniră pre uniĭ din eĭ, spre a aduce insultă religiuniĭ nóstre. Acésta fu causa, că creștiniĭ părăsiră lu-
Anul D.N. crarea ce începuseră și că păgâniĭ omorîră pre Georgie în-
361. dată ce Iulian ajunse la imperiŭ. El recunósce însușĭ acésta
Iulian în una din scrisorile sale, ceea ce el n'ar fi făcut nicĭ-odată, dacă n'ar fi fost constrîns de adevĕr. Căcĭ i-ar fi plăcut maĭ bine, fără îndoială, să arunce vina acestuĭ omor asupra creștinilor, de cât asupra păgânilor. El arătă o mare mânie contra locuitorilor din Alexandria în scrisórea ce le trimise asupra acesteĭ cestiunĭ, cu tóte acestea însă îĭ ertă în considerațiunea luĭ Serapis ḑeul lor tutelar, a luĭ Alecsandru fondatorul lor și a luĭ Iulian unchiul sĕŭ, odinióră guvernator de Egipt, bărbat fórte devotat superstițiilor păgânismuluĭ și atât de mult înveninat contra creștinilor, în cât îĭ persecuta până la mórte contra vederilor Impĕraților.

CAPITOLUL VIII.

Mórtea luì Teodor păzitorul vaselor bisericiĭ. Mórtea luĭ Iulian, unchiul împĕratuluĭ cu acelașì nume.

Acest Iulian unchiŭ al Impĕratuluĭ întreprinde atuncĭ să răpéscă mulțime de podóbe și de vase preciόse spre a le duce la tesaurul Impĕratuluĭ și în acest scop închise biserica. Clericiĭ fugind nu rĕmase de cât un preot numit Teodor, care însărcinat cu paza acestor podóbe, Iulian guvernator de Egipt prindêndu-l, porunci să-l chinuiască; și pentru că el nu rĕspundea dupĕ placul sĕŭ în tóte torturele ce i se făcea, și apăra Religiunea sa cu o tărie nestrămutată, el Anul D.N. 361.
porunci să i se taĭe capul. Dupĕ acésta jefui vasele sfinte, le aruncă la pămînt, le călcă cu piciórele și'șĭ bătu joc cu o ne- Iulian
legiuire de necredut. Insă îndată el fu pedepsit pentru acéstă nelegiuire, căcĭ părțile sale naturale se infectară, cărnurile de prin prejur se cangrenizară și produseră o infecțiune atât de grozavă în cât Mediciĭ declarară că gravitatea acesteĭ bóle era maĭ pre sus de sciința lor. Cu tóte acestea eĭ cercară tóte remediile de frică să nu cadă în disgrația Impĕratuluĭ. Eĭ puseră pe cărnurile putredite cele maĭ grase paserĭ ce aŭ găsit spre a distruge vermiĭ, însă acésta nu servi la nimic, pentru că cu cât eĭ eșaŭ cu atât maĭ mult se formaŭ alțiĭ, cari mâncaŭ neîncetat cărnurile, și nu încetară să'l consume, până când aŭ încetat din viéță. Uniĭ credură că Dumnedeŭ îĭ trimisese acéstă bólă spre a pedepsi nelegiuirea sa și acésta e cu atât maĭ probabil, cu cât vistierul dinarilor, destinațĭ pentru milosteniile împĕratuluĭ, și alțĭ câțĭ-va oficerĭ de valóre aĭ curțiĭ, periră într'un chip nenorocit pentru că aŭ necinstit sfințenia Religiunii nóstre.

CAPITOLUL IX.

Eusebiŭ, Nestabie și Zenon primesc martirul în cetatea de Gaza.

Fiindcă am mers prea departe în acéstă cuvîntare și am povestit mórtea luĭ Georgie, și a luĭ Teodor, cred de datorie acum să povestesc și mórtea celor treĭ frațĭ: Eusebiŭ, Nestabie și Zenon. Locuitoriĭ cetățiĭ din Gaza fiind pornițĭ contra lor cu o ură fórte violentă se duseră de'ĭ prinseră în casele, unde se ascunseseră, îĭ bătură cu cea maĭ extremă cruḑime, și îĭ închiseră într'o gróznică temniță. Adunându-se apoĭ la teatru, eĭ începură să declame contra lor și să se plângă că eĭ violaseră sfințenia templurilor lor și abuzaseră de puterea ce le-o dăduse stăpânirea precedentă spre a desonora și spre a distruge, dacă le-ar fi fost cu putință, Religiunea lor. Strigând ast-fel eĭ se îndemnară uniĭ pre alțiĭ și atât de mult eraŭ orbițĭ de patimă, în cât alergară cu mulțimea la temniță și îĭ scóseră de acolo cu o furie neasemĕnată, îĭ târîră pe strade și piețele publice, și 'ĭ loviră uniĭ cu petre, iar alțiĭ cu bastóne. Am auḑit ḑicêndu-se, că aŭ fost și femeĭ cari și-aŭ părăsit lucrul spre a veni să'ĭ împungă cu vîrful fuselor lor și că bucătariĭ 'și-aŭ lăsat bucătăriile, spre a arunca asupra lor apă clocotită din tingirile lor și spre a'ĭ străpunge cu frigările. Când 'ĭ-aŭ sfășiat în bucățĭ, și le-aŭ rĕspândit creeriĭ pe strade îĭ târîră afară din cetate, la locul unde se aruncaŭ stîrvurile animalelor, și făcênd acolo un mare foc îĭ arseră și amestecară ósele, pe care focul nu putuse să le mistue în cenușă, cu ósele măgarilor și ale cămilelor, pentru ca să fie greŭ de ale distinge. Cu tóte acestea se găsi o femee ce locuia în acea cetate, de și nu era născută acolo, carea le adună nóptea, prin inspirarea luĭ Dumneḑeŭ și punêndu-le într'o căldare le dădu luĭ Zenon vĕrul sĕŭ, dupre cum îĭ poruncise Dumnnḑeŭ în vis. Căcĭ poporul nu'l cunoscea maĭ 'nainte și puțin a lipsit ca să nu fie și el prins: însĕ el fugise, în timp ce poporul era ocupat cu maltratarea și omorîrea celor treĭ rude ale sale și scăpase la Antidona, cetate maritimă la distanță aprópe două ḑecĭ de stadiĭ de Gaza și fórte dedată la superstiția și la cultul idolilor. Lo-

Anul D.N. 361. Iulian

cuitoriĭ acelei cetăţĭ aflând că era creştin 'l bătură cu multă crudime şi'l alungară. Femeea 'l găsi în portul cetăţiĭ de Gaza, unde se retrăsese şi'ĭ dădu Reliquile. El le păstră cu mare îngrijire în casa sa până ce a ajuns Episcop al aceleĭ cetăţĭ sub domnirea Impĕratuluĭ Teodosie, când zidi o biserică afară de cetate şi puse Reliquiiile sub altar, lângă trupul sfîntuluĭ Nestor Mărturisitorul. Acest Nestor fusese legat în timpul vieţiĭ sale cu o amiciţie fórte strînsă cu veriĭ sĕĭ, fusese prins cu dînşiĭ de poporul din Gaza, bătut, şi aruncat în temniţă; însc aceĭ ce'l tîraŭ spre a-l omorî, fiind mişcaţĭ de faţa sa cea blândă, 'l aruncară pe jumĕtate mort afară din cetate. Uniĭ din creştinĭ ridicându-l, 'l duseră la casa luĭ Zenon, unde muri atuncĭ când i se punea prima legătură la ranele sale. Când locuitoriĭ de Gaza reflectară asupra gravităţiĭ crimeĭ lor, eĭ se temură de a fi pedepsiţĭ pentru acésta, dupre cum meritaŭ. Svonul era, că Impĕratul era cuprins de o mare indignaţiune pentru acéstă crimă şi că hotărîse să'ĭ pedepséscă cu asprime. Insă acel svon nu era întemeeat de cât de frica de care vinovaţiĭ eraŭ turburaţĭ, de imputările ce le făcea consciinţa pentru crudimea lor şi pentru grozava zugrăvire ce ea le făcea neîncetat asupra pedepselor ce meritaŭ. In adevĕr, Iulian departe de a'ĭ pedepsi pentru omorîrea celor treĭ creştinĭ, nicĭ nu'ĭ mustră măcar dupre cum mustrase pe locuitoriĭ din Alexandria pentru omorîrea luĭ Georgie. Din contra, el depuse pre Guvernatorul Provincieĭ, şi dupĕ ce a poruncit să se instruiască procesul sĕŭ, vroi să se crédă că el îĭ făcea o mare graţie, dacă nu'l pedepsesce cu mórtea. Crima pentru care el 'l acusă, era că a poruncit să se aresteze câţĭ-va locuitorĭ din Gaza, culpabilĭ de rĕscólă şi de ucidere şi că a poruncit să se informeze şi să'ĭ judece dupre legĭ. Căcĭ ce nevoe avea, dice el, de a'ĭ prinde şi de a'ĭ judeca, pentru că eĭ 'şĭ rĕsbunaseră asupra unuĭ mic numĕr de Galileenĭ, pentru înjuriile ce le făcuseră lor şi Dumnedeilor lor?

Se dice, că acésta se petrecu în chipul acesta.

Anul D.N. 361. Iulian

Anul N.D. 361. Iulian

CAPITOLUL X.

Umilinţa şi minunile luĭ Ilarion. Martirul câtor-va fecióre consacrate luĭ Dumnedeŭ, cum şi al luĭ Marcu Episcopul de Aretusa.

Locuitoriĭ din Gaza căutând în acel timp pe călugărul Ilarion cu scop de a'l trata în acelaşĭ chip, el fugi în Sicilia, unde 'şĭ câştiga viéţa adunând lemne în pustie şi prin munţĭ şi ducêndu-le în spinare în cetăţĭ. Un om de bun neam, pe care el îl scăpase de un demon ce'l stăpânea, spunênd lumiĭ cine l'a scăpat, el trecu în Dalmaţia, unde prin puterea ce'ĭ dădea Dumnedeŭ, făcu o mulţime de minunĭ şi opri chiar inundaţia măreĭ. Insă aceste minunĭ de abia îĭ câştigaseră veneraţiunea ómenilor şi el, părăsi acéstă ţară dupre obiceiul ce avea de a se ascunde şi de a se sili să trăéscă necunoscut, spre a înlătura laudele şi spre a perde stima ómenilor. Cutreerând insula Cypruluĭ, ajunse în insula de Pafos şi dupĕ rugămintea Episcopuluĭ de Cypru, el rĕmase aprópe de un loc, numit Carburis. Puţin a lipsit ca să nu sufere acolo martirul; însă el înlătură practicând preceptul ce Mântuitorul ne-a
Anul D.N. lăsat de a fugi de persecuţie, afară numaĭ când suntem
361. prinşĭ şi obligaţĭ de a învinge prin răbdarea nóstră furia
Iulian persecutorilor.

Şi apoĭ locuitoriĭ din Gaza şi din Alexandria nu fură singuriĭ carĭ exercitară contra creştinilor violenţe asemenea acelora despre care vorbiĭŭ Locuitoriĭ din Heliopole de lângă muntele Liban şi aceĭ din Aretusa în Syria, îĭ întrecură în crudime. Ceĭ dintâĭ săvîrşiră o faptă atât de neumană, în cât nimenea n'ar putea-o crede, dacă ea n'ar fi fost povestită de către chiar aceĭ ce aŭ fost martorĭ oculariĭ. Eĭ despoiară pe nisce fecióre consacrate luĭ Dumnedeŭ, a căror pudóre şi modestie nu le permitea nicĭ odată să se arate în ochiĭ ómenilor şi le expuseră cu totul góle înaintea poporuluĭ. Dupĕ ce le-aŭ batjocorit, le raseră pĕrul şi le spintecară pântecele şi aruncară de asupra nutrimentul ce aveaŭ obiceiŭ de a da porcilor, pentru ca aceste animale să le sfâşie măruntaele. Eŭ sunt convins că locuitoriĭ a-

cesteĭ cetăţĭ exercitară acéstă oribilă cruḑime contra acestor sfinte fecióre de ură că se desfiinţase uriciosul obiceiŭ ce aveaŭ, de a prostitua pe fecióre maĭ 'nainte de a le da aceluia ce le lua în însoţire. Impĕratul Constantin dupĕ ce a dărîmat templul luĭ Venus şi a ridicat o biserică pe ruinile sale, opri prin o lege expresă acéstă nelegiuită prostituţiune.

Locuitoriĭ din Aretusa omorîră cu un soiŭ de mórte crudă pe Marcu Episcopul lor, bătrân, încă maĭ venerabil prin virtutea sa, de cât prin vîrsta sa, contra căruia eĭ eraŭ fórte întărîtaţĭ de mult timp pentru faptul, că în loc de a se mulţumi să întrebuinţeze convingerea spre a'ĭ atrage din păgânism, el lucrase cu multă căldură în timpul luĭ Constantie şi făcuse să se dărîme un templu fórte bogat şi fórte măreţ. Când Iulian ajunse la Imperiŭ, el îl condamnă să plătéscă preţul templuluĭ, saŭ să'l reclădéscă. Anul D.N. 361. Iulian
Marcu, vĕdênd pe de oparte pe păgânĭ fórte întărâtaţĭ contra luĭ şi considerând pe de altă parte, că n'avea cu ce plăti preţul templuluĭ şi că chiar când ar fi avut cu ce să'l reclădéscă acésta nu era permis unuĭ creştin şi cu atât maĭ puţin unuĭ Episcop, el fugi. Insă aflând că mulţĭ suferiaŭ din causa luĭ, că uniĭ eraŭ târîţĭ înaintea tribunalelor, iar alţiĭ puşĭ la muncĭ, el se reîntórse şi se oferi să sufere tóte cruḑimele, ce furia poporuluĭ ar putea inventa. Aceştĭ barbarĭ în loc de a admira o faptă atât de generósă, creḑură, că reîntórcerea sa era un semn de dispreţ ce avea pentru eĭ, se aruncară asupra luĭ, îl târîră pe strade şi'l loviră neîncetat N'a fost nimenĭ de orĭ-ce sex şi de orĭ ce vîrstă, care să nu fi voit să ia parte la acéstă crudă execuţiune. Femeile şi copiiĭ alergară acolo cu aceeaşĭ ardóre ca şi ceĭ-l-alţĭ. Uniĭ îĭ străpunseră urechile şi le legară cu sforĭ; şcolariĭ se jucaŭ cu ele aruncându-le uniĭ la alţiĭ şi împungêndul cu bricegele lor. Când era plin cu totul de rane, eĭ îl unseră cu miere şi'l ridicară în aer într'un coş de papură. Se ḑice, că pe când era înălţat ast-fel, pişcat şi mâncat de musce, el ḑise locuitorilor din Aretusa, că îĭ vedea fórte jos de desubtul luĭ şi că el credea prin acésta deosebirea stărilor în care s'ar găsi în cea-l-altă viéţă. Se asigură încă, că Prefectul Pretoriuluĭ care era păgân, însă de altmintrelea fórte stimat, în cât memoria sa e încă în veneraţiune în ţară, admiră statornicia luĭ Marcu,

dojeni crudimea Impĕratuluĭ și dise, că e rușinos pentru el de a fi învins de un bătrăn și că se punea în primejdie să devină ridicul, în timp ce făcea renumițĭ pe ceĭ ce'ĭ
Anul D.N. persecuta. Iată cum suportă Marcu cu o fermitate nestră-
361. mutată muncile ce inventară contra luĭ locuitoriĭ din Gaza,
Iulian în cât fu lăudat de către chiar însășĭ păgâniĭ.

CAPITOLUL XI.

Martirul luĭ Macedonie, al luĭ Teodul, al luĭ Tatian, al luĭ Busiris, al luĭ Basiliŭ și al luĭ Eupsichie.

Macedonie, Teodul și Tațian, frigienĭ de neam, suferiră în același timp martirul, cu un curagiŭ ne învins. Guvernatorul provincieĭ deschidênd în cetatea de Mero un templu ce fusese închis în timp de maĭ mulțĭ anĭ, eĭ intrară nóptea în lăuntru, și sfărîmară Idoliĭ. Alțiĭ fiind arestațĭ și gata de a fi condamnațĭ din acéstă pricină, eĭ se înfățișară și mărturisiră vinovăția lor. Lor le era ușor de a se scuti de muncĭ jertfind Idolilor. Insă guvernatorul nu putu să'ĭ convingă de a expia prin acest mijloc greșala ce o făcuseră. Ne câștigând decĭ nimic asupra spirituluĭ lor, el porunci să'ĭ muncéscă în felurite modurĭ și în fine îĭ puse pe un grătar, de desubtul căruia ardea foc mare. Pe când se frigeaŭ, eĭ diseră guvernatoruluĭ Amachie, căcĭ așa se numea el, de vroițĭ să mâncațĭ friptură, poruncițĭ să ne întórcă pe cea-l-altă parte, ca nu cum-va carnea nóstră pe jumătate friptă, să vĕ pricinuéscă desgust. Și muriră ast-fel în mijlocul muncilor.

Se dice, că Busiris se făcu cunoscut de asemenea în Ancira, cetate din Galatia, prin generositatea cu care el făcu profesiune publică de credință; el era din secta acelor ce se numesc Encratițĭ. Guvernatorul arestându'l pentru că s'a bătut
Anul D.N. joc de păgânĭ porunci să'l întindă pe o scară. Insă Busiris ridi-
361. cându-șĭ mâinele și descoperindu'șĭ cóstele îĭ dise, că nu era
Iulian nevoe ca soldațiĭ să'șĭ dea ostenéla să'l ridice pe scară, a'l pleca pe urmă și că el se va înfățișa singur spre a primi loviturele cum i-ar plăcea. Guvernatorul fu surprins de promisiunea sa, dar fu încă și maĭ surprins de modul cu care

eĭ o îndeplini; căcĭ el ţinu necontenit mâinile ridicate şi rĕmase statornic în acelaşĭ loc, pe când i se sfăşiaŭ cóstele cu căngĭ de fer. Dupĕ aceea fu pus în temniţă; însă dupĕ mórtea luĭ Iulian, el fu pus în libertate, şi trăi până sub domnirea luĭ Teodosie. El renunţă la rătăcirea Encratiţilor şi reintră în împărtăşirea bisericiĭ catolice.

Se ḑice că Basiliŭ, preot al bisericiĭ de Ancyra şi Eupsychie om de bun neam, născut la Cesareea în Capadocia şi care era însurat de puţine ḑile încununară în acel timp viéţa lor prin martir. Eupsyhie, dacă nu mĕ înşel, fu executat la mórte, cu ocasiunea templuluĭ Fortuniĭ publice, a căruĭ dărîmare puse pre Impĕratul în mare mânie contra tuturor locuitorilor din Cesareea. E sigur, că aceĭ ce eraŭ autoriĭ dărîmăriĭ, fură condamnaţĭ la mórte saŭ la exil.

Cât pentru Basiliŭ, el apărase tot-d'a-una religiunea cu o vigóre neasemĕnată şi resistase Arienilor sub domnirea luĭ Constantie, pentru care pricină, de ură, partisaniĭ luĭ Eudoxie îl împedicase să ţină adunările credincioşilor. De la venirea luĭ Iulian la imperiŭ, el cutreerase provincia spre a îndemna pre creştinĭ să rĕmână statornicĭ în credinţa părinţilor lor, fără a mânji consciinţa lor prin jertfe şi prin cele-l-alte ceremoniĭ ale păgânilor, a despreţui onorurile ce le oferea Impĕratul şi a considera că neavĕnd durată de cât prea puţin timp, ele sunt urmate de o in- Anul N.D. famie ce duréză vecĭnic. Nu e de mirare, că acéstă ar- 361. dóre cu care el veghia spre a conserva simţimintele cre- Iulian dinţiĭ în inima creştinilor, l'a făcut nu numaĭ bănuit, ci şi uricios necredincioşilor. Vĕḑĕndu'ĭ într'o ḑi pe când făceaŭ o jertfă în public, el se opri şi scoţând un suspin din adâncul inimeĭ sale, rugă pre Dumneḑeŭ să nu permită ca vre-un creştin să caḑĕ într'o orbire atât de deplorabilă. Fiind arestat îndată şi dus înaintea guvernatoruluĭ provincieĭ, el suferi cu statornicie crude muncĭ şi'şĭ săvîrşi viéţa prin o mórte gloriósă. De şi tóte aceste violenţe s'aŭ exercitat contra intenţiuniĭ imperiuluĭ, ele arată totuşĭ că sub domnirea sa aŭ fost un mare numĕr de renumiţĭ martirĭ. Am povestit tóte luptele lor în acelaşĭ loc, spre ale pune în o maĭ frumósă expunere, de şi ele n'aŭ fost petrecute în acelaşi an.

CAPITOLUL XII.

Sinodul din Alexandria.

Puţin timp dupĕ ce Atanasie reluase posesiunea bisericilor din Alexandria, Lucifer Episcopul de Cagliarĭ în Sardinia şi Eusebiŭ Episcopul de Verceil în Italia, se duseră la el de la Thebaida de sus, unde eĭ fuseseră exilaţĭ din porunca luĭ Constantie şi unde rĕmaseră în tot timpul domniriĭ sale. Convorbind împreună asupra mijlócelor de a restabili afacerile bisericiĭ, eĭ se uniră, ca Eusebiŭ să se ducă la Alexandria şi acolo să ţină un Sinod cu Atanasie spre a confirma doctrina Sinoduluĭ de Niceea.
Anul D.N. 361. Iulian Lucifer trimiţĕnd un diacon cu Eusebiŭ spre a'ĭ ţine locul sĕŭ le Sinod, se duse la Antiochia, a căreĭ Biserică o găsi fórte desbinată atât de către Arieniĭ, cari veniaŭ atuncĭ conduşĭ de Euzoius, cât şi de către sectatoriĭ luĭ Meletie cariĭ aveaŭ neînţelegerĭ cu aceia chiar cari aveaŭ aceeaşĭ doctrină ca şi dînşiĭ. Meletie nefiind încă atuncĭ reîntors din locul exiluluĭ sĕŭ, Lucifer hirotoni pe Paulin Episcop. Cu tóte acestea maĭ mulţĭ prelaţĭ adunându-se în Alexandria cu Atanasie şi cu Eusebiŭ, eĭ confirmară decretele Sinoduluĭ din Niceea declarând câ sfîntul Duh e de aceeaşĭ substanţă ca Părintele şi Fiul, se serviră cu termenul de Treime, şi hotărîră că trebue să se crédă că natura omenéscă, cu carea cuvîntul s'a unit, e o natură întrégă şi perfectă, nu numaĭ cât privesce corpul, ci şi cât privesce sufletul, ast-fel cum vechiĭ Filosofĭ aĭ Creştinismuluĭ aŭ învĕţat. Şi pentru că biserica fusese fórte turburată prin disputele ce se agitase pentru termeniĭ de substanţă şi de Ipostas, eĭ hotărîră fórte înţelepţesce, dupre socotinţa mea, a nu se maĭ servi de eĭ cu uşurinţă, când se va vorbi de Dumneḑeŭ, afară numaĭ în casul când se va vroi să se combată rătăcirea Sabelienilor şi că atuncĭ s'ar putea servi de eĭ de témă, ca nu cum-va lipsind aceştĭ termenĭ, să se pară că nu ar avea atâţea termenĭ, câte ideĭ diferite ar avea să exprime. Iată ce s'a hotărît de Episcopiĭ ce s'aŭ adunat în acel timp în Alexandria. Atanasie le ceti discursul ce compusese a supra retragereĭ sale pentru a'ĭ face să înţelégă motivele ce avusese de a se ascunde şi a înlătura violenţele inimicilor sĕĭ.

CAPITOLUL XIII.

Neînțelegerea între Paulin și Meletie. Altă neînțelegere între Eusebiŭ și Lucifer. Ilarie lucréză cu Eusebiŭ pentru a întări popórele din Occident în credința Sinoduluĭ din Niceea Anul D.N. 361. Iulian

Sinodul când s'a terminat, Eusebiŭ se duse la Antiochia unde găsi mare desbinare între credincioșĭ. Căcĭ aceĭ ce iubiaŭ pe Meletie nu vroiaŭ nicĭ de cum să se supună conduceriĭ luĭ Paulin și se adunaŭ aparte. Eusebiu fu fórte supěrat pentru că se făcuse hirotonia luĭ Paulin fără consimțimîntul unanim al poporuluĭ, cum trebue să se facă hirotoniile. Cu tóte acestea, el 'șĭ ascunse neplăcerea sa din respect pentru Lucifer, și fără a participa la împărtășirea nicĭ a uneia nicĭ a alteia din partide și le promise de a reforma într'un Sinod tot ce putuse, să le dea motiv de nemulțumire. Pe când Eusebiŭ lucra ast-fel spre a uni spiritele desbinate ale credincioșilor din acéstă cetate, Meletie se reîntórse din locul exiluluĭ sěŭ și găsind pre aceĭ din partidul sěŭ despărțițĭ de ceĭ-l-alțĭ, el se adună cu eĭ afară de cetate. Paulin se adună în cetate cu aceĭ ce eraŭ supușĭ conduceriĭ sale. Căcĭ Euzoius Episcopul Arienilor departe de a avea intenția de a'l alunga, 'ĭ lăsase o biserică ca unuĭ bărbat fórte amabil pentru blândețea natureluluĭ sěŭ, și fórte venerabil pentru vîrsta și pentru virtutea sa. Eusebiŭ plecă din Antiochia,când vědu că stăruințele ce pusese de a restabili pacea nu serviaŭ la nimic. Lucifer luând ca injurie refusul ce făcuse de a aproba hirotonia luĭ Paulin, evită împărtășirea luĭ Eusebiŭ și prin o simplă dorință de a contesta, căută a lovi în ceea ce el hotărîse cu ceĭ-l-alțĭ Episcopĭ în Sinodul de Alexandria ; se póte dice, că secta Luciferienilor e născută din acéstă neastîmpărare, de a disputa. Căcĭ ceĭ ce apăraŭ interesele sale și'ĭ adoptaŭ vederile se despărțiră de biserică. Cât pentru dînsul, orĭ-câtă nemulțumire ar fi avut de aceea ce se făcuse în defavorul sěŭ, totușĭ pentru că el trimisese un diacon la Sinodul de Alecsandria, consimți la ceea ce se hotărîse acolo, se reîntórse în Sardinia și rěmase în împărtășirea bisericiĭ. Eusebiŭ

Anul D. N. 361. Iulian

cutreeră maĭ multe provinciĭ din Orient, unde reformă ceea ce lipsea în credința unora ; trecu de acolo în Illyria și apoĭ Italia, unde găsi pre Ilariŭ Episcopul de Potiers în Aquitania, care îndeplinise înainte de dînsul aceleașĭ datoriĭ. Fiind-că el plecase înaintea luĭ din locul exilul luĭ sĕŭ, avu grija de a învĕța pre popórele din Italia și pre acelea de Galia doctrina ce trebue să aibă și aceea ce trebue să respingă. El era fórte elocent în latinesce și a compus excelente scrieri contra rătăciriĭ luĭ Arie Iată cum susținură Eusebiŭ și Ilariŭ în Occident doctrina Sinoduluĭ din Niceea.

CAPITOLUL XIV.

Neînțelegere între partisaniĭ luĭ Macedonie și aĭ luĭ Acacie.

Partisaniĭ luĭ Macedonie, între care Eleusius, Eustatie și Sofronius aveaŭ primele rangurĭ, dobândind libertatea după
Anul D.N. 361. Iulian mórtea luĭ Constantie de a aduna pre toțĭ ceĭ ce se găsiseră odinióră cu dînșiĭ la Seleucia, ținură câte-va Sinóde, în care condamnară pre partisaniĭ luĭ Acacie și doctrina confirmată în Sinodul din Rimini și aprobară pre aceea ce fusese maĭ întâiŭ publicată în Antiochia și apoĭ confirmată de eĭ în Seleucia. Când fură întrebațĭ pentru ce se despart de partisaniĭ luĭ Acacie, cu carĭ fuseseră odinióră atât de strîns unițĭ, eĭ rĕspunseră prin Sofronius, că Occidentaliĭ aprobaseră termenul de consubstanțial și că Aëtie susținuse în Orient pe acela de neasemĕnabil în ce privesce substanța, că ceĭ dintâĭ confundaseră din greșală, sub termenul de consubstanțial, persónele Părinteluĭ și a Fiuluĭ, de și ele sunt deosebite și că cel al doilea pusese o prea mare deosebire între natura Părinteluĭ și acea a Fiuluĭ : iar eĭ se țineaŭ în margenile pietățiĭ, când recunosceaŭ, că Fiul luĭ Dumnedeŭ e asemĕnabil cu părintele sĕŭ în ceea ce privesce Ipostasul și că păziaŭ calea de mijloc a adevĕruluĭ între extremitățile celor douĕ rătăcirĭ opuse. Iată cum îșĭ apăraŭ eĭ credințele contra obiecțiunilor ce li se făcea.

CAPITOLUL XV.

Exilarea luĭ Atanasie, a luĭ Eleusius și a luĭ Tit. Străbuniĭ luĭ Sozomen.

Când a aflat Impĕratul, că Atanasie aduna poporul în biserica de Alexandria, că predica principiile religiuniĭ creștine și că convertia un mare numĕr de păgânĭ, el îĭ făcu o crimă din faptul, că fiind exilat de Constantie, reluase, fără permisiunea sa conducerea bisericiĭ; pentru că rechiemând pe ceĭ ce fuseseră exilațĭ de către predecesorul sĕŭ, el nu înțelese să'ĭ restabiléscă în exercitarea funcțiunilor lor. Atanasie find obligat să'șĭ părăséscă turma spre a asculta de acéstă poruncă, ḑise poporuluĭ ce era înprejurul luĭ și care plângea cu lacrămĭ: Mângâeați-vĕ, acésta nu e de cât un nor, care va trece în grabă. Dupĕ acésta el încredință conducerea bisericiĭ sale celor maĭ credincioșĭ amicĭ și plecă. Anul N.D. 361. Iulian

Locuitoriĭ din Cyzic trimiseră o deputație în acel timp la Impĕratul pentru afacerile lor și maĭ cu sémă pentru mijlóce de a repara și de a ridica templurĭ. El lăudă zelul lor pentru cultul Ḑeilor și le acordă tot ce doriaŭ. El alungă pre Episcopul Eleusius din cetate, de ură că dărîmase templurile, întorsese poporul de la jertfe, zidise case spre a hrăni pre vĕduvele sărace și întemeea monastirĭ pentru feciórele consacrate luĭ Dumneḑeŭ. Opri chiar pre creștiniĭ streinĭ ce eraŭ cu dînsul de a reintra în cetate, ca nu cum-va să se unéscă cu ceĭ-l-alțĭ creștinĭ ce eraŭ în lăuntru și toțĭ împreună să facă rĕscólă. In adevĕr, se aflaŭ acolo un mare numĕr de lucrătorĭ, carĭ lucraŭ la lână și la monedă, ce eraŭ desbinațĭ în douĕ grupe și carĭ obținuseră permisiune de la precedențiĭ Impĕrațĭ să locuéscă în acéstă cetate, cu îndatorirea de a da în toțĭ aniĭ tesauruluĭ public haine pentru soldațĭ și o sumă óre-care de banĭ din noŭ bătuțĭ. De și Iulian hotărîse să favoriseze superstiția păgână prin tóte căile, totușĭ el nu credea ca prudența să permită de a întrebuința forță, nicĭ de a chinui pre aceĭ ce ar refusa să jertféscă. Și apoĭ numĕrul creștinilor era atât de mare în fie-care cetate, în cât judecătoriĭ

ar fi avut multă greutate de a le face enumĕrarea. El nu 'şĭ opri nicĭ chiar de a se aduna spre a'şĭ face rugăciunile pentru că sciea, că violenţa e zadarnică în lucrurile ce depind numaĭ de libertate. Cu tóte acestea, el isgoni pre E-
Anul D.N. 361. Iulian piscopiĭ şi pre clericĭ din tóte cetăţile sub pretext, că făceaŭ rĕscóle, iar în realitate, cu scop de a desfiinţa adunările prin absenţa lor şi de a nimici în decursul timpuluĭ principiile şi practicile pietăţiĭ din spiritul şi din inima credincioşilor, când eĭ n'ar maĭ avea păstorĭ carĭ să aibă grje de eĭ. El se servi de acest pretext spre a alunga pre Eleusius şi pre discipoliĭ sĕĭ afară din Cyzic, de şi n'aŭ fost acolo nicĭ rĕscóle, nicĭ vre-un motiv de a se teme de rĕscólă. El îndemnă printr'un crainic public pre locuitoriĭ din Bostra să alunge pre Tit Episcopul lor. Voiŭ spune aicea pe ce se putea întemeea acéstă poruncă. Iulian ameninţându'l, că va arunca asupra luĭ şi asupra clericilor sĕĭ causa neorânduelilor şi a turburărilor ce s'ar putea ridica în popor, el îĭ trimise un înscris, prin care protestă că de şi creştiniĭ eraŭ în maĭ mare numĕr de cât păgâniĭ, totuşĭ urmând sfătuirile sale, eĭ eraŭ fórte dispuşĭ să stea în linisce şi fórte departe de ideea de a se rescula. Iulian având scopul de a face pre Tit urîcios locuitorilor din Bostra, nu lipsi să nu spună în scrisórea ce le scrisese, că acest Episcop iscodise contra lor o calomnie, făcênd să se înţelégă, că dacă eĭ nu făceaŭ rĕscóle, acésta era maĭ mult din respect către sfaturile sale, de cât din propria lor înclinare; şi'ĭ îndemnă de a'l alunga din cetate, ca pre un inimic public. E probabil, că creştiniĭ aŭ suferit nisce asemenea nedreptăţĭ şi în alte locurĭ, saŭ din poruncile secrete ale luĭ Iulian, saŭ din ardórea tăinuită a poporuluĭ. Se póte cu dreptul arunca vina asupra acestuĭ principe, fiind-că în loc de a exercita asprimea legilor contra autorilor acestor violenţe, el se mulţumia de a'ĭ mustra, în timp ce el le autorisa prin faptele sale. Iată pentru ce creştiniĭ fugiaŭ din cetate în cetate, de şi el nu'ĭ prigonea pe faţă. Maĭ multe din rudele mele şi strĕbunul meŭ între alţiĭ,
Anul D.N. 361. Iulian fură siliţĭ să fugă în chipul acesta. El era născut din părinţĭ păgânĭ şi el cel dintâiŭ cu tótă casa sa şi cu tótă familia luĭ Alafion îmbrăţişase religiunea creştină în Bethelia, oraş fórte împopulat depinḑênd de cetatea de Gaza, unde se află templurĭ pe care anticitatea lor le face fórte vene-

rabile locuitorilor țěriĭ și între altele Panteonul, zidit pe o înălțime făcută de ómenĭ și care stěpânesce orașul din tóte părțile. Numele acestuĭ templu a fost tradus din Siriacă și însemnéză că e locul unde locuesc Dumnedeiĭ. Se dice însě, că acele familiĭ fură convertite la credință prin călugărul Ilarion. Căcĭ, fiind-că Alafion era stěpânit de demon și că nicĭ păgâniĭ nicĭ jidoviĭ nu puteaŭ să'l scape pe el prin puterea descântecelor lor, acest sfînt pusnic îl scăpă, invocând numaĭ numele luĭ Dumnedeŭ și îndată el mărturisi credința creștină cu tótă familia sa. Cât pentru strěbunul meŭ, el avea un spirit fórte pătrundětor și excela în explicarea Sfinteĭ Scripturĭ. El avea și óre-care noțiunĭ de sciințile profane și scia ceva din Aritmetică. Inlesnirea cu care explica bucățile cele maĭ obscure din cărțile sfinte îl făcu fórte iubit locuitorilor din Ascalon și din Gaza și'l impuse ca pe un bărbat ce le era absolut necesar. Nimenĭ n'ar putea nicĭ odată să vorbéscă cu destulă demnitate despre meritul și despre virtutea celeĭ-l-alte familiĭ. Ceĭ ce o compuneaŭ, întemeeară primele bisericĭ și primele monastirĭ ce aŭ fost în țară și le îmbogățiră prin strălucirea sfințenieĭ lor și prin abondența milosteniilor lor. Uniĭ dintre eĭ aŭ trăit până în timpul nostru și am avut onórea să'ĭ věd fórte înaintațĭ în vîrstă, când eram încă tîněr. Voiŭ fi obligat să vorbesc despre eĭ maĭ pe larg în decursul istorieĭ mele.

CAPITOLUL XVI.

Sîrguințele luĭ Iulian pentru propagarea păgânismuluĭ. Scrisórea pe care o trimise unuĭ preot păgân asupra acesteĭ chestiunĭ. Anul D.N. 361. Iulian

Impěratul era fórte trist de a vedea că păgânismul pe care 'l sprijinea de mult timp din tótă puterea sa, nu făcea de loc progrese asemenea religiuniĭ creștine. E adevěrat că ușile templurilor eraŭ deschise, că altarele eraŭ încărcate de jertfe, că sěrbătorile eraŭ celebrate cu ceremoniile obicĭnuite; însě acésta nu'l mulțumia, pentru că el prevedea fórte bine, că tóte acestea vor fi desființate de îndată ce sprijinul sěŭ le-ar lipsi. Ceea ce'ĭ pricinuia maĭ

multă supěrare era faptul că femeile, copiiĭ şi casniciĭ Sacrificatorilor eraŭ creştinĭ. Considerând că nimic nu contribue atât de mult la reputaţia religiuniĭ creştine, ca modul de vieţuire al celor ce fac mărturisirĭ de acéstă credinţă, el se hotărî de a introduce în templurĭ ordinea şi disciplina bisericilor nóstre; trepte, amvóne înalte, citeţĭ, învăţětorĭ, rugăcĭunĭ la orĭ-care ḑile, la orĭ care ore, monastirĭ pentru bărbaţiĭ şi femeile ce ar dori să trăiască în singurătate şi a se aplica la studiul înţelepcĭuniĭ, spitalurĭ pentru streinĭ, pentru sěracĭ şi pentru bolnavĭ. El avea încă dorinţa de a stabili între păgânĭ dupre pilda creştinilor, remediul pocăinţiĭ, contra păcatelor cu voe şi fără de voe. Insě nu se găsea nimic în disciplina bisericiĭ ceea ce el ar fi stimat maĭ mult şi ar fi dorit de a stabili între păgânĭ, ca obiceiul ce aŭ Episcopiĭ de a da scrisorĭ de recomandaţie a-
Anul D.N. 361. celor ce călătoresc, pentru ca să fie primiţĭ de către ceĭ-l-alţĭ Episcopĭ cu tot felul de semne de iubire şi de caritate.
Iulian Iată cum se forţa el de a introduce obiceiurile nóstre între necredincĭoşĭ. Iar dacă cele ce spun s'ar părea de neçreḑut, nu voiŭ merge să caut probe în altă parte, fiindcă le găsesc într'o scrisóre a acestuĭ Principe. Iată termeniĭ eĭ:

Către Arsacie, Principe de Galatia.

«Religiunea nóstră nu e încă atât de înfloritóre precum «ar trebui să fie, şi acésta provine fără îndoială din vina «acelora ce o mărturisesc. Nu lipsesce nimic în cultul ḑei-«lor. El are tot ce póte avea mare şi măreţ şi se póte ḑice, «că el e maĭ pre sus de speranţele nóstre şi de dorinţele nóstre. «E sigur, că nimenea n'ar fi îndrăznit nicĭ o dată să doréscă o «schimbare atât de surprinḑětóre ca aceea ce am věḑut. «Insě, crede-vom óre că acésta e în de ajuns şi nu vom «considera óre, că nimic n'aŭ contribuit atât de mult la «stabilirea şi la progresul superstiţieĭ creştinilor, ca carita-«tea lor faţă de streinĭ, ca grija ce eĭ aŭ de a cinsti me-«moria morţilor şi ca falşa gravitate ce arată în faptele lor? «Cred că datorăm să îndeplinim cu exactitate tóte aceste «datoriĭ. Insě nu e destul ca voĭ să le îndepliniţĭ, trebuie «să faceţĭ încă aşa, ca toţĭ Sacrificatoriĭ din Galatia să vě «urmeze. Faceţĭ'i ast-fel cum trebue să fie, saŭ întrebuinţând «argumente spre a'ĭ convinge, saŭ ruşinându'ĭ spre a'ĭ în-

«frunta. Iar dacă aceste mijlóce vor fi prea slabe spre a'ĭ
«îndrepta și dacă vor permite ca femeile, copiiĭ și casniciĭ Anul D.N.
«lor să prefere nepietatea pietățiĭ, lipsiți'ĭ de funcțiunile lor. 361.
«Maĭ mult îndemnați'ĭ să nu mérgă la teatru, nicĭ la câr- Iulian
«cĭumă și să nu exercite nicĭ o meserie, nicĭ o altă artă ne-
«legiuită. Cinstițĭ pre ceĭ ce vor asculta sfaturile vóstre și
«alungațĭ pre aceĭ ce le vor disprețui. Stabilițĭ maĭ multe
«spitalurĭ, înfie-care cetate, pentru ca streiniĭ să resimtă a-
«jutorul caritățeĭ nóstre. Am dat deja de cheltuială, porun-
«cind ca să vi se procure pe fie-care an treĭ-ḑecĭ de miĭ
«mĕsurĭ de grâŭ și șase-ḑecĭ măsurĭ de vin, din care a
«cincea parte va fi întrebuințată la hrana sĕracilor, cari ser-
«vesc pre Sacrificatorĭ, ĭar restul să fie distribuit sĕracilor
«și streinilor. Căcĭ ar fi un lucru rușinos, ca să părăsim
«pe sĕraciĭ noștri, pe când Jidoviĭ n'aŭ nicĭ unul și pe când
«nelegiuițiĭ Galilienĭ hrănesc nu numaĭ pre ceĭ ce sunt din-
«tre eĭ, ci încă și pre ceĭ ce sunt dintre noĭ. Invĕțațĭ pre
«păgânĭ să contribue la o lucrare atât de sfîntă și fa-
«cețĭ ast-fel, ca satele să ofere Ḑeilor din fructele lor.
«Obicĭnuiți-ĭ să exercite acéstă faptă, arătându-le că ea a
«fost consacrată prin întrebuințarea celor vechĭ, fiind-că
«preotul introduce pre Eumee vorbind ast-fel:

Mâna mea e tot-d'auna ajutătóre streinuluĭ,
Când în sine n'ar avea nimic, de cât de disprețuit.
Săracul și streinul sunt darurĭ ale cerurilor.
Eĭ nu sunt între noĭ de cât din porunca Ḑeilor.
Dacă darul e mic, inima ce'l presintă 'ĭ înalță prețul și
satisface dorințele lor.

«Să nu permitem ca ceĭ-l-alțĭ să ne întrécă în pietate.
«Să nu ne necinstim prin negligența nóstră și să nu tra-
«dăm cultul ḑeilor. Voiŭ fi plin de bucurie dacă voiŭ afla Anul D.N.
«că lucrațĭ în acésta dupĕ cum doresc. Visitațĭ rare orĭ pre 361.
«guvernatorĭ; dar scrieți-le adese orĭ. Când vor sosi în ce- Iulian
«tate, nicĭ un sacrificator să nu mérgă în întâmpinarea lor.
«Când vor intra în templu, sacrificatorul să nu mérgă îna-
«intea lor de cât până la vestibul. Nicĭ un gardist să nu
«mérgă înaintea lor, iar aceĭ ce vor vroi să mérgă în urmă,
«să mérgă. Dupĕ ce aŭ pășit pragul ușiĭ templuluĭ, eĭ nu
«sunt maĭ mult de cât niște particularĭ și a vóstră e da-
«toria de a presida în lăuntru dupĕ cum sciți și dupĕ cum

«legea deilor poruncesce. Ceĭ ce se supun cu umilință «acesteĭ legĭ, aŭ o adevĕrată pietate; iar ceĭ ce o despre-«țuesc, sunt plinĭ de mândrie și de slavă deșartă. Sunt «fórte dispus să mângâiŭ pre locuitoriĭ din Pessena, numaĭ «eĭ să îmblânzéscă pre mama deilor. Dacă vor negligea «să îndeplinéscă acéstă datorie, se vor expune supărăriĭ mele.

Nu'mĭ e permis să am milă de aceĭ pentru care deiĭ n'aŭ prietenie.

«Convingeți'ĭ decĭ să îndeplinéscă făgăduințele lor față «de acéstă deiță, dacă vor vroi să se bucure de ofertele «milostivireĭ mele.»

CAPITOLUL XVII.

Anul D.N. 361. — Iulian

Iulian întrebuințéză vicleșug spre a distruge Religiunea creștină fără însă să vrea s'o persecute fățiș.

Când Iulian dădea poruncĭ saŭ avea purtarea despre care vorbiĭŭ, el spera să facă prin aceste mijlóce pre supușiĭ sĕĭ să renunțe de bună voe la religiunea lor. Căcĭ, de și el doria maĭ pre sus de tóte s'o distrugă, totușĭ nu se putea hotărî să întrebuințeze silă, de frică să nu fie acusat de o violență tiranică. Cu tóte acestea el punea în mișcare tot felul de vicleșugurĭ pentru a atrage pre supușiĭ sĕĭ la superstiția păgânismuluĭ și maĭ cu sémă pre ceĭ maĭ însemnațĭ bărbațĭ de rĕsboiŭ, pe carĭ se silea să'ĭ câștige atât prin eĭ însușĭ, cât și prin oficeriĭ lor. Spre a'ĭ obicĭnui în tóte la cultul deilor, el făcu iarășĭ vechia formă a stégului, căruĭ am vĕdut că Constantin îĭ dăduse forma cruciĭ. El porunci să se zugrăvéscă alăturea de portretul sĕŭ, când un Jupiter ce iese din nor și care'ĭ presintă saŭ coróna, saŭ haĭna de purpură, când un Marte saŭ un Mercur, carĭ aŭ ochiĭ ațintițĭ asupra luĭ și carĭ se par că mărturisesc prin privirile lor, stima ce eĭ aŭ de elocința sa saŭ de sciința sa în arta rĕsboiuluĭ. El uni ast-fel icónele deilor cu a sa, spre a sili pre popóre să'ĭ adóre sub pre-

text de a'ĭ da luĭ onorurile ce'ĭ eraŭ cuvenite și spre a sustrage omagiile și un cult suveran al religiuniĭ, sub aparența unuĭ vechiŭ ordin de poliție. El credu, că dacă eĭ îl vor asculta în acéstă privință, ar fi maĭ mult supușĭ în tóte cele-l-alte și dacă eĭ ar avea cutezanța să nu'l asculte, atuncĭ va avea motiv să'ĭ pedepséscă și să'ĭ trateze ca călcătorĭ de legĭ și ca inimicĭ declarațĭ aĭ statuluĭ și aĭ principeluĭ lor. N'aŭ fost de cât un mic numĕr de persóne carĭ pătrundĕnd intențiunea sa, refuzară să salute portretul sĕŭ dupre obiceiŭ și cari și fură pedepsițĭ. Ceĭ-l-alțĭ urmară vechiul obiceiŭ din simplicitate saŭ din ignoranță. Insă Iulian, neputĕnd trage mare folos din acest vicleșug, recurse la un altul maĭ ordinar și maĭ vidibil și în totul maĭ violent și maĭ crud și care servi de încercare a credințiĭ celor maĭ însemnațĭ oficerĭ aĭ curțiĭ. Când sosi timpul în care trebuea să facă darurĭ soldaților și aceste darurĭ se fac în dilele de sĕrbătóre, în dilele nasceriĭ Impĕraților și ale întemeeriĭ cetăților marĭ, el se exprimă, că soldațiĭ sunt fórte puțin luminațĭ și că pe lângă acésta sunt fórte alipițĭ de avere, credĕnd pentru aceste motive că a găsit o ocasiune favorabilă să'ĭ atragă la cultul deilor, el porunci să pună înaintea luĭ foc și tămîe, dupre vechiul obiceiŭ al Romanilor și când fie-care soldat se apropia spre a primi darul de la Impĕrat, ceĭ marĭ ce se aflaŭ în apropierea luĭ, 'ĭ porunci să jertféscă. Au fost uniĭ carĭ avură îndestul curagiŭ spre a refusa fățiș să facă acéstă jertfă și să priméscă darul. Aŭ fost alțiĭ al căror spirit era atât de plin de imagina vechiuluĭ obiceiŭ, în cât îl urmară fără să crédă că fac vre-un rĕŭ. Alțiĭ orbițĭ de strălucirea auruluĭ și fermecațĭ prin splendórea acesteĭ ceremoniĭ, își mânjiră conscința prin acéstă pompă, a căreĭ nelegiuire o recunosceaŭ. Se dice, că pe când uniĭ din ceĭ ce căduseră atât de nerușinat, se aflaŭ la masă împreună și pe când beaŭ în sănătatea unora și a altora, s'a găsit unul care pronunță numele Mântuitoruluĭ și că un altul luând cuvîntul dise: e un lucru straniŭ ca să invocațĭ numele luĭ Iisus Christos, de care v'ațĭ lepădat, primind darul Impĕratuluĭ și aruncând tămâe în foc. Reflectând în urmă asupra enormitățiĭ crimeĭ lor, se sculară și fugiră scoțĕnd strigăte și lacrimĭ și luând pre Dumnedeŭ și pre ómenĭ de martor, că eĭ eraŭ creștinĭ, că nu jertfiseră de cât cu mâna, fără să scie ce făceaŭ,

Anul D.N. 362. Iulian

Anul D.N. 362. Iulian

dar că eĭ nu jertfiseră cu inima și înfățișându-se apoĭ Impĕratuluĭ 'ĭ aruncară darul și'l rugă să'ĭ osîndéscă la mórte, protestând, că orĭ-ce muncĭ s'ar putea să'ĭ facă să sufere în tóte părțile corpuluĭ lor spre a espia crima ce mâna lor comisese, eĭ n'ar schimba nicĭ odată credința. Orĭ câtă displăcere avu Impĕratul de fapta lor, el nu vroi să le ia viéța, de témă ca să nu se bucure de onórea martiruluĭ, ci se mulțumi să'ĭ lipséscă de dregĕtoriile lor și să'ĭ depărteze de la curte.

CAPITOLUL XVIII.

Iulian opresce pe creștinĭ să învețe literile umane. Scrierle luĭ Apollinarie

El era dispus tot ast-fel și către ceĭ-l-alțĭ creștinĭ ca și către aceștia, și le mărturisia în destul adevĕrata sa dispozițiune, orĭ și când avea ocasiune. El lipsi de dreptul de cetățean, de intrarea în adunărĭ, de exercițiul dregĕtoriilor, și de funcțiunile publice, pre aceĭ ce refusară să jertféscă ḑeilor, de și de altmintrelea eĭ eraŭ neprihănițĭ. El opri chiar pre copiiĭ de creștinĭ să fie admișĭ în școlele de Gramatică și de Retorică și să învețe Poețiĭ saŭ Oratoriĭ. El avea o mare gelozie pe Apolinarie din Syria, bărbat de o rară erudiție, pe Basilie și pe Grigorie de Capadocia, ceĭ maĭ renumițĭ Oratorĭ din vécul lor și pre maĭ mulțĭ alțĭ bărbațĭ fórte elocințĭ, dintre cari uniĭ urmaŭ doctrina Sinodul din Niceea, iar alțiĭ țineaŭ rătăcirile luĭ Arie. El nu opri pre copiiĭ de creștinĭ să învețe literile umane, de cât în credința că de la ele purced forțe de a convinge. Atuncĭ, acest Apollinare de care vorbiĭŭ întrebuință cu fericire spiritul sĕŭ și sciința sa în a pune în versurĭ eroice anticitățile jidovilor, de la creațiunea lumiĭ, până la domnirea luĭ Saul. El împărți acéstă lucrare în două-ḑecĭ și patru de cărțĭ, dându'ĭ fie căreĭ din ele numele uneĭ litere grecescĭ. El compuse de asemenea și comediĭ dupre imitația luĭ Menandru, tragediĭ dupĕ imitația luĭ Euripid și ode dupre imitația luĭ Pindar. In fine, el făcu în puțin timp asupra diferitelor subiecte estrase din Sfînta Scriptură, o mulțime de excelente lucrărĭ, ce nu sunt

Anul D.N. 362. Iulian

întru nimic inferióre lucrărilor vechilor grecĭ, fie că se consideră invențiunea și disposițiunea, saŭ expresiunea și eleganța. Dacă spiritele n'ar fi obicĭnuite să aibă un prea mare respect pentru anticitate, s'ar stima tot pre atât poesiile luĭ Apollinarie, cât și acelea ale luĭ Omer. S'ar admira chiar cu atât maĭ mult mărimea spirituluĭ sĕŭ, cu cât el a excelat în tóte genurile, pe când ceĭ vechĭ n'aŭ rĕușit de cât în unul. Cartea ce el a compus contra Impĕratuluĭ și contra filosofilor păgânĭ sub titlul de: «Adevĕrul» e una din cele maĭ însemnate din scrierile sale. El arată acolo prin argumente neînvinse fără a se servi de autoritatea Scripturiĭ, că eĭ sunt fórte depărtațĭ de a avea simțimintele ce trebuie să aibă despre Dumnedeŭ. Impĕratul pentru a'șĭ bate joc de lucrările făcute pentru apărarea religiuniĭ nóstre, scrise într'o di Episcopilor în aceștĭ termenĭ: *Am citit, am înțeles și am condamnat.* Eĭ îĭ rĕspunseră: *Ațĭ citit, dar n'ațĭ înțeles*; *căcĭ dacă ațĭ fi înțeles, n'ațĭ fi condamnat.* Uniĭ atribue acest rĕspuns luĭ Basilie Episcopul de Cesareea în Capadocia și póte cu dreptate. Insă orĭ că ar fi de el, orĭ de un altul, acest rĕspuns servă de a arăta generositatea și erudiția autoruluĭ sĕŭ. Anul D.N. 362. Iulian

CAPITOLUL XIX.

Scrierea luĭ Iulian contra locuitorilor din Antiochia. Transportarea corpuluĭ Sfîntuluĭ Babila Martirul.

Iulian hotărînd să facă rĕsboiŭ Perșilor, se duse la Antiochia, cetate din Syria. Poporul observând că se aflaŭ bucate în belșug, însă eraŭ fórte scumpe, el le puse un preț atât de mic, în cât negutătoriĭ ascundêndu-se, locuitoriĭ se aflaŭ în lipsă de lucrurile cele maĭ necesare, ceea ce pricinuindu-le indignare contra Impĕratuluĭ, eĭ făcură durerόse batjocure asupra lungimeĭ bărbeĭ sale și asupra taurilor ce eraŭ săpațĭ pe monedele sale și diseră în rîs, că el rĕsturna Universul în acelașĭ chip, dupre cum preoțiĭ rĕsturnaŭ tauriĭ ce junghieaŭ idolilor. El amenință să-ĭ pedepséscă și se pregăti să plece spre a se duce la Thars;

însă reprimându-şi de odată mânia, el nu'şi rĕsbună de batjocoririle lor, de cât prin vorbe şi printr'o lucrare fórte elegantă ce făcu sub titlu de: *„Satiră asupra barbeĭ“*. In fine, el făcu acelaşĭ tratament creştinilor din acéstă cetate, ca şi în cele-l-alte şi desvoltă pre cât putu superstiţia pă-
Anul D.N. 362. Iulian
gână. Cred de datorie să refer aicea ceea ce s'a întîmplat în acel timp în templul luĭ Apolon, din Dafnea şi relativ de sicriul sfîntuluĭ Martir Babila. Dafnea e o mahala a Antiochieĭ, plantată cu Ciparoşi şi cu alţĭ arborĭ, sub care cresc tot soiul de florĭ în timpul căldurilor. Crăngele arborilor sunt atât de dese, în cât forméză, nu voiŭ ḑice o umbră, ci ca un paravan ce nicĭ odată nu e străbătut de razele sóreluĭ. Abondenţa şi claritatea apelor, ce udă pămîntul, unite cu curăţenia şi temperatura aeruluĭ fac din acest loc unul din cele maĭ plăcute care e în lume. Greciĭ aŭ inventat, că acolo în acel loc Dafnea, fiica fluviuluĭ Ladon fu schimbată într'un arbore cu numele sĕŭ, pe când fugia din Arcadia spre a evita urmăririle luĭ Apolon, de care ea era iubită. Că Apolon neputênd fi scăpat de patima sa prin acéstă schimbare, îmbrăţişă arborile şi'şi făcu o corónă din frunzele sale. De atuncĭ el venia fórte adese orĭ în acel loc, ca la unul pe care 'l iubea maĭ mult ca pe orĭ-care altul. Insă nu era nicĭ un om grav, care să nu fi avut ruşine să pună piciorul acolo, pentru că aerul şi posiţia păreaŭ să îndemne la desfrînare şi pentru ca fabula amorurilor luĭ Apolon şi a Dafneeĭ era ca un noŭ foc care îndoia mărirea foculuĭ de care ardeaŭ tineriĭ. Exemplul ḑeilor îĭ corupea ast-fel, în cât nu puteaŭ suferi pre nimenĭ, care să profeseze înfrînarea. Se numea stupid şi nesimţitor, acela care trăia la Dafnea, fără sĕ aibă o amantă şi devenia un ce de orόre şi de grόză. Păgâniĭ aveaŭ o mare veneraţiune pentru statua luĭ Apolon şi pentru templul măreţ ce se crede să fi fost zidit de Seleucus, tatăl luĭ Antiochus, care a dat numele sĕŭ cetăţiĭ de Antiochia. Aceĭ ce daŭ creḑare acestor superstiţiĭ şi carĭ le publică, cred că isvorăsce o apă din fântâna Castalia, care dă cunoscinţă de viitor şi produce un efect asemenea cunoscinţeĭ Delfilor.
Anul D.N. 362. Iulian
Se ḑice, că Adrian nefiind de cât într'o posiţie privată primi acolo preḑicerea de viitórea sa mărire şi că plantând o frunză de laurĭ în apă, el citi pe ea aceea ce era să i se întîmple şi că atuncĭ când se sui pe tron, porunci să se închidă

fântâna, pentru ca nimenea să nu maĭ pótă scóte de acolo cunoscința lucrurilor viitóre. Insă las aceste felurĭ de observațiunĭ acelor ce sunt maĭ mult alipițĭ de ele ca mine. Când Gallus, fratele luĭ Iulian fu proclamat Cesar de către Constantie și rĕmase în Antiochia, zelul de care era însuflețit pentru religiunea creștină și venerațiunea ce avea pentru memoria acelor ce'ĭ confirmase adevĕrul prin sângele lor, îl făcură să desființeze nelegiuirea ce superstiția întrodusese în Dafnea. El credu că nu era un mijloc maĭ bun pentru acest sfîrșit, de cât acela de a ridica o biserică în opunerea templuluĭ și de a transfera acolo sicriul sfîntuluĭ Babila, care dupĕ ce a condus cu sfințenie biserica din Antiochia, fusese încununat prin gloria martiruluĭ. Se dice, că dupĕ acéstă strămutare, demonul nu maĭ dădu oracolĭ. Uniĭ atribuesc tăcerea sa la disprețul cu care primiaŭ ómeniĭ puternicia sa și puțina grijă ce eĭ aveaŭ de a'ĭ oferi jertfe. Insă cursul timpuluĭ făcu să se recunóscă că tăcerea nu provenea de cât de la presența sfîntuluĭ Martir. Căcĭ el o păzi tot-d'auna de când Iulian fu singur stăpân al Imperiuluĭ de și el nu avea lipsă atuncea nicĭ de aromate, nicĭ de fum, nicĭ de tămâe, nicĭ de jertfe. Căcĭ acest principe intrând în templul sĕŭ cu scop de a'l consulta asupra óre-căror afacerĭ, el îĭ făcu darurĭ și jertfe și'l rugă să resolve îndoelile sale. Demonul nu mărturisi sincer că nu putea rĕspunde, din causă că sicriul sfîntuluĭ Martir era aprópe, ci dise, că era supĕrat de mulțimea cadavrelor. De și era mulțime de corpurĭ îngropate la Dafnea, Iulian credu de bine, că numaĭ sfîntul Babila era care impunea tăcere oracoluluĭ și porunci să se transforme sicriul. Creștini adunându-se pentru acest sfîrșit îl transferară în cetate, spațiŭ aprópe de patru decĭ de stadiĭ și'l puseră într'un loc, căruia i s'a dat numele sfîntuluĭ. Se dice, că aŭ fost persóne de tóte vîrstele, bărbațĭ, femeĭ, tinerĭ, tinere și bătrânĭ carĭ puseră mâna pe sicriŭ și cântară psalmĭ în tot lungul drumuluĭ spre a se mângâia de ostenéla lor, saŭ maĭ bine spre a mărturisi zelul ce eĭ aveaŭ pentru religiunea lor, al căreĭ inimic era Impĕratul. Ceĭ ce cântaŭ maĭ bine, cântaŭ maĭ întâiŭ și poporul le rĕspundea cu acelașĭ ton: *Să se rușineze toțĭ aceĭ ce se închină celor cioplițĭ și să se înfrunteze aceĭ ce se laudă în idoliĭ lor.*

Anul D.N. 362.

Iulian

CAPITOLUL XX.

Statornicia luĭ Teodor mărturisitorul. Arderea templuluĭ luĭ Apolon.

Impĕratul era atât de iritat de acéstă faptă ca şi cum i'ar fi făcut un mare ultragiŭ, în cât merită să'şĭ rĕsbune pentru acésta. Insă Salustiŭ, prefectul pretoriuluĭ se sili să'l îmblânḑéscă de şi el era păgân. Neputênd totuşĭ câştiga nimic asupra spirituluĭ sĕŭ, el fu obligat să execute ordinele sale şi să aresteze un mare numĕr de creştinĭ. Cel întâiŭ, pe care îl prinse, fu un tînĕr numit Teodor. Insă de şi el fu pus la muncĭ, nu cedă nicĭ odată la violenţa dureriĭ şi nu se plecă să cérá óre-care alinare luĭ Salustiŭ; din
Anul D.N. contră el se arătă atât de nesimţitor la loviturile ce primia
362. ca şi cum le-ar fi vĕḑut primite de un altul şi cânta ne-
Iulian încetat acelaşĭ psalm, ca în ḑiua precedentă, pentru a arăta că nu se căia de loc că a făcut aceea ce se pedepsia în persóna sa cu o asprime atât de mare ; prefectul mirat de statornicia sa, se duse şi raportă Impĕratuluĭ şi'ĭ ḑise că de nu va renunţa la planul de a persecuta pre creştinĭ, se va umplea de ruşine şi'ĭ va acoperi de glorie. Acéstă părere fiind găsită fórte înţeléptă, toţĭ credincioşiĭ ce fuseseră arestaţĭ fură puşĭ în libertate. Când Teodor fu întrebat dupĕ aceea, dacă suferise multă durere, el rĕspunse, că nu fusese cu totul scutit de durere, dar că un tînĕr ce şta în picióre alăturĭ cu el, îl mângâiase ştergêndu'ĭ sudórea cu o basma şi'l răcorea cu apă. Eŭ sunt convins, că un om orĭ câtă bărbăţie naturală ar putea să aibă, nu e capabil de a despreţui corpul sĕŭ ast-fel, fără un ajutor cu totul particular al atot puterniciei Dumneḑeescĭ.

Corpul sfîntuluĭ Babila martirul, fu decĭ transferat la Dafnea pentru motivul care spuseiŭ şi fu ridicat de acolo maĭ pre urmă. Puţin timp dupĕ aceea focul se aprinse în templul luĭ Apolon, iĭ ruină tot acoperişul, statua acestuĭ ḑeŭ şi nu lăsă de cât ceĭ patru pereţĭ şi colónele ce susţineaŭ vestibulul şi o parte a templuluĭ. Creştiniĭ credeaŭ, că acel foc fusese atras din ceriŭ asupra demonuluĭ, prin rugăciunile Matiruluĭ. Păgâniĭ acusaŭ din contră pre Creştinĭ de a fi

autoriĭ acestuĭ incendiŭ. Acea presupunere crescênd, sacrificatorul luĭ Apolon fu întrebat în justiţie, pentru ca să declare adevĕrul. Insĕ nicĭ violenţa loviturilor ce'ĭ dădu, nicĭ asprimea temniţeĭ unde'l puse, nu'l făcu nicĭ odată să numéscă persóna: de unde Creştiniĭ traseră un puternic argument spre a proba, că acest incendiŭ era un efect al Anul D.N.
dreptăţiĭ dumneḑeescĭ, iar nu al rĕutăţiĭ ómenilor. In fine 362.
Impĕratul însciinţându-se că acéstă neorânduială nu pro- Iulian.
venise de cât de la corpul sfîntuluĭ Babila, care era la Dafnea şi că se aflaŭ acolo reliquiĭ de Martirĭ în mulţime de bisericĭ şi maĭ cu sémă în vecinătatea templuluĭ luĭ Apolon Didimeeanul, aprópe de cetatea de Milet, trimise poruncă guvernatoruluĭ de Caria spre a arde acele bisericĭ, dacă ar fi isprăvite şi vor fi avênd un acoperiş şi un altar: iar dacă ar fi neisprăvite, să le dărîme.

CAPITOLUL XXI.

Icóna luĭ Isus Christos. Fântâna din Emaus. Arborul din Egipt.

Dintre atâtea evenimente din domnirea Impĕratuluĭ Iulian, nu trebue să uităm unul din ele, care nu e o probă maĭ puţin vĕdită a puteriĭ Mântuitoruluĭ, de cât a mânieĭ sale contra acestuĭ principe. Când el a aflat, că se află în cetatea Cesareea luĭ Filip în Fenicia, ce se chémă Pancada, o icónă a Mântuitoruluĭ, ce fusese ridicată acolo prin recunoscinţa uneĭ femeĭ, care fusese vindecată de curgerea sîngeluĭ, el porunci să se arunce jos şi să se pună portretul sĕŭ în loc. Insĕ căḑênd din ceriŭ foc asupră'ĭ în acelaşĭ moment, îl rĕsturnă, îĭ sfărâmă capul, îl străpunse şi'l lipi de pămînt tocmaĭ în locul inimiĭ. Portretul sĕŭ se vede încă şi astăḑĭ înegrit de acea lovitură de trăsnet. Icóna Mântuitoruluĭ fu târîtă şi sfărâmată de către păgânĭ. Insĕ maĭ Anul D.N.
pe urmă ea a fost reparată de către creştinĭ şi pusă în 362.
biserică. Eusebiŭ spune, că crescea în jurul caseĭ acesteĭ Iulian
icóne o plantă medicinală, necunoscută medicilor şi vindeca de tóte bólele. Nu trebue să ne mirăm, că Dumneḑeŭ a rĕspândit nouĭ favorurĭ asupra ómenilor, de când a bine-

voit să se pogóre pre pămînt. E probabil, că el a făcut în diferite locurĭ o mulțime de alte minunĭ, pe care locuitoriĭ țěriĭ le cunosc din tradiție și care nu sunt cunoscute de cât de dînșiĭ. Iată o probă despre acésta: Era odinióră în Palestina un sat pe care Evangelia îl numesce Emaus și care dupě biruința Jidovilor și ruina Ierusalimuluĭ, Romaniĭ l'aŭ numit Nicopoli, spre a însemna evenimentul rěsboiuluĭ. Aprópe de acéstă cetate și într'un loc, unde treĭ drumurĭ se întâlnesc și unde Mântuitorul se despărți odinióră de Luca și Cleopa, e o fântână unde Mântuitorul îș-spăla piciórele și care din acel timp a avut puterea de a vindeca tot felul de bóle. Se ḑice încă, că e la Ermopole în Thebaida un arbore aĭ căruĭ vlăstarĭ, frunḑe și cóje vindecă tóte bólele când le atinge cine-va de bolnavĭ. Egipteniĭ spun că atuncĭ sfîntul Iosif fugi cu Isus Christos și cu sfînta sa mamă, spre a înlătura furia luĭ Irod, el se duse la Ermopole și că atuncĭ când fu aprópe de pórta cetățiĭ, acest arbore se plecă spre a i se închina. Eŭ raportez cu credință aceea ce am auḑit spunêndu-se. Cred că acesta era un semn al presențeĭ luĭ Dumneḑeŭ saŭ un efect al friceĭ demonuluĭ, căruia se închina popórele în acest arbore, ce era fórte înalt și fórte întins și care tremura de frică, ca idoliĭ din Egipt, carĭ, dupě prorocirea luĭ Isaia fură sguduițĭ la venirea Mântuitoruluĭ. Arborele rěmase în locul sěŭ spre a servi de monument al retrageriĭ demonuluĭ și fu un remediŭ celor ce creḑură cu o vie credință. Locuitoriĭ din Egipt și din Palestina mărturisesc despre aceste adevěrurĭ pe care le věd cu însășĭ ochiĭ lor.

CAPITOLUL XXII.

Anul D.N. 362. — Iulian

Evreiĭ obțin permisiune de la Iulian să'șĭ reclădéscă Templul. Eĭ sunt împedecațĭ de la acésta prin focul din ceriŭ și prin crucele miraculóse ce se arătară pe haĭnele lor.

Ura ce Impěratul purta creștinilor nu'l împedecă de a a avea afecțiune pentru Evreĭ. El scrise Arhiereilor, principalelor națiuniĭ și chiar poporuluĭ să se róge luĭ Dumne-

ḑeŭ pentru prosperitatea sa și pentru prosperitatea Imperiuluĭ. Ceea ce, dupre socotința mea, el nu făcea din convingere, nicĭ din stima pentru religiunea lor. Căcĭ el scia, că ea e ca mama Religiuniĭ Creștine și că ele sunt amândouĕ întemeiate pe autoritatea Patriarhilor și a Proorocilor; ci numaĭ din dorința de a supĕra pe creștinĭ, favorisând pe Evreĭ, cari sunt inimiciĭ lor ceĭ maĭ neîmpĕcațĭ. El spera póte încă să'ĭ atragă la Idolatrie, ca pe nisce persóne ce nu sciaŭ de cât litera Scripturiĭ și care nu'ĭ patrunseseră nicĭ odată înțelesul, dupre cum fac creștiniĭ și uniĭ din ceĭ maĭ de spirit dintre Evreĭ. Evenimentele aŭ făcut să se recunóscă, că acela era adevĕratul sĕŭ plan. Căcĭ trimițĕnd să cheme pre Principiĭ acesteĭ națiunĭ, el 'ĭ sfătui să observe Legile luĭ Moisi și obiceiurile Străbunilor lor. Când rĕspunseră că nu le era permis să aducă jertfe luĭ Dumneḑeŭ în alt loc de cât în templul de Ierusalim, care fusese distrus, el le porunci să'l reclădéscă și le dădu banĭ pentru acest scop. Evreiĭ întreprinseră lucrarea fără să'șĭ Anul D.N.
amintéscă, că eĭ n'ar putea s'o isprăvéscă, dupre cum e 362.
scris în cărțile sfinților Proorocĭ. Eĭ căutară pre ceĭ maĭ Iulian
dibacĭ meșterĭ, adunară material, ridicară risipiturele de prisos și necurățiile și se aplicară cu un zel atât da mare la acéstă lucrare, în cât femeile duceaŭ pămînt și petre și vîndură sculele lor spre a contribui la cheltuială. Impĕratul, păgâniĭ și Evreiĭ renunță la orĭ ce altă ocupațiune spre a înainta acéstă întreprindere. De și păgâniĭ nu iubesc pre Evreĭ, totușĭ le ajutară, în speranța de a vedea isprăvită lucrarea și de a dovedi ca false proorociile ce se făcuseră de Mântuitorul. Pe lângă că Evreiĭ eraŭ animațĭ prin aceeașĭ speranță, eĭ eraŭ fórte veselĭ de a se servi de acéstă ocasiune spre a reclădi templul. Când aŭ scos tóte resturile vechilor ruine, în ḑiua chiar, când trebuea să pună temeliile, se întîmplă un cutremur de pămînt care aruncă petrele în aer și răni pe maĭ mulțĭ, atât din ceĭ ce lucraŭ cât și din aceĭ pre cari curiositatea îĭ adusese acolo. Casele ce sunt aprópe de locul unde era odinióră templul și galeriile publice fură rĕsturnate și uniĭ fură sdrobițĭ, iar alțiĭ acoperițĭ sub ruine. Când a încetat cutremurul lucrătoriĭ reîncepură lucrarea lor, atât pentru că le era fórte plăcută, cât și pentru că poruncile Impĕratuluĭ le făcea lucrarea necesară. Oameniĭ caută adesea orĭ aceea ce le e maĭ vătă-

mător, eĭ renunță la folósele lor cele maĭ solide spre a
mulțumi patima lor și cred cu greșală, că numaĭ aceea ce'ĭ
măgulesce, aceea le e folositor. Când sunt preveniţĭ odată
de acéstă rătăcire, nu maĭ sunt capabilĭ atuncĭ de a re-
cunósce aceea ce le e folositor, nicĭ a profita de nenoro-
cirile ce li se întîmplă. Nu mĕ îndoesc de loc, că Jidoviĭ
n'aŭ fost atuncĭ în acéstă stare. Căcĭ în loc ca acel cutremur
sosit atât de neașteptat să le fi fost un semn vĕḑut, că nu
'ĭ era plăcut luĭ Dumneḑeŭ restabilirea templuluĭ lor, eĭ o
Anul D.N. reîncepură a doua óră. Insă se ḑice într'un comun acord fără
363. ca nimenea să pună îndoélă, că de abia reîncepuseră lucrarea
Iulian lor și eși din fundul pămîntuluĭ un foc care mistui pre mulțĭ din
eĭ. Nu e de cât acéstă diferență în modul cu care se povestesce
acest fapt, că pe când uniĭ ḑic, că focul ce'ĭ mistuia e ieșit din
fundul pămîntuluĭ, alțiĭ asigură că a ieșit chiar din templu
când voiră să intre în el. Insă orĭ în ce chip lucrul s'a
întîmplat, el nu e maĭ puțin minunat. Acéstă minune fu
urmată de o alta maĭ manifestă și maĭ surprinḑĕtóre, care
e următórea: Se arătară de odată crucĭ pre hainele lor;
aceia ce fu causa, că uniĭ din eĭ mărturisiră îndată, că I-
isus Christos e Dumneḑeŭ și că restabilirea templuluĭ nu'ĭ
era plăcută și că alțiĭ înfățișându-se dupĕ cât-va timp la
biserică și primind botezul, se siliră să ștérgă greșala lor,
prin rugăciunile și prin lacrimile lor. Iar dacă cine-va va
căuta să se împotrivéscă de a da creḑare la ceea ce spun,
să se informeze de la persónele ce aŭ auḑit, de la ceĭ ce
fuseseră marturĭ la acésta și să întrebe chiar pre jidoviĭ
și pre păgâniĭ, aĭ căror părințĭ începură acéstă lucrare fără
s'o pótă isprăvi, saŭ maĭ bine ḑis, carĭ n'o putură începe.

CARTEA A ȘEASEA

CAPITOLUL I.

Expediția luĭ Iulian contra Perșilor. Mórtea sa. Ce a scris despre acésta Libanius.

Am arătat în cartea precedentă tot ce sciam că s'a în- Anul D.N. 363.
tîmplat bisericiĭ sub domnirea luĭ Iulian. Acest Impěrat ho-
tărînd să facă rěsboiŭ Perșilor, trecu Eufratul în grabă, Iulian.
chiar de la începutul primă-veriĭ; și ne vroind să intre în Edesa, póte de ura religiuniĭ creștine pe care locuitoriĭ o adoptaseră încă de mult timp, el se duse la Carras, unde găsind un templu al luĭ Iupiter, 'șĭ făcu acolo rugăciunile sale și aduse jertfe. Alegênd apoĭ douě-ḑecĭ de miĭ de ómenĭ dintre tóte trupele sale, îĭ trimise spre Tigru, pentru ca eĭ să păzéscă fruntariile și să pótă ușor să vină la el, când ar avea nevoie de serviciul lor. Dupĕ acésta scrise luĭ Arsacie Regele Armenieĭ, aliatul sěŭ, spre a'l înșciința ca să țină trupele gata spre a'l ajuta. Scrisórea sa era plină de o îngânfare nesuferită. El releva în ea, cu o vanitate neasemănată, marile calitățĭ ce'l făceaŭ demn să posédă Imperiul lumiĭ și care atrăgeaŭ asupra luĭ dragostea ḑeilor,
înjosea în mod nedemn pre Constantie predecesorul sěŭ, Anul D.N. 363.
ca pre un principe fără spirit, fără inimă și fără pietate,
amenința pre însușĭ Arsacie, cu o mândrie fără exemplu Iulian.
că, dacă ar lipsi de a îndeplini dorința sa, Dumneḑeul căruia el se închină nu'l apără de asprimea pedepselor sale. Când creḑu că a pus în bună rânduială afacerile sale, duse armata prin Asyria, luă o mulțime de cetățĭ și de forturĭ prin inteligență, saŭ prin asalt și înaintă nebunesce, fără

să cugete că ar fi silit de a se reîntórce pe aceiaşĭ cale. El jefuia tóte pieţele ce lua, dărâmând saŭ arḑênd grânarele şi şurele. Mergênd dealungul Eufratuluĭ, ajunse la cetatea de Ctesifon, care e o cetate fórte mare, unde regiĭ Persieĭ 'şĭ aŭ locuinţa în loc de a o avea la Babilon. Tigrul e destul de aprópe de acolo. Neputênd ancora la acéstă cetate, din causa unui spaţiŭ de pămînt ce o desparte de apă şi vĕḑêndu-se silit saŭ de a merge maĭ departe pe apă, saŭ de a părăsi vasele sale spre a merge la Ctesifon pe uscat el întrebă pre prisonierĭ şi aflând că se afla acolo un canal ce fusese astupat prin curgerea timpuluĭ, el puse să'l cureţe, atrase Eufratul în Tigru şi merse spre cetate avênd tot-d'auna vasele sale care pluteaŭ alăturĭ de armata sa. Insă Perşiĭ arătându-se pe ţĕrmul Tigruluĭ cu un înfricoşat apărat de ómenĭ, de elefanţĭ şi de caĭ. Iulian recunoscu, că armata sa era închisă între douĕ marĭ fluviĭ, unde ea se afla în primejdie de a peri, saŭ de ar rĕmânea acolo, saŭ de s'ar reîntórce prin ţara, ce o ruinase ast-fel prin trecerea sa, în cât nu maĭ rĕmăsese nimic acolo de mâncare. El 'şĭ închipui de a'ĭ da petrecerea uneĭ alergărĭ de caĭ şi propuse premiĭ acelor ce ar vroi să intre în câmpul de alergare. El porunci apoĭ oficerilor ce eraŭ pe vase de a arunca provisiunile şi bagagiul, pentru ca extremitatea fómeteĭ şi a pericoluluĭ la care ar fi reduşĭ soldaţiĭ să reîn-
Anul D.N. 363 doiască curajul lor. Dupĕ ospĕţul de séră, el trimise să
cheme pe tribunĭ şi pre ceĭ-l-alţĭ şefi, porunci să pună tru-
Iulian. pele pe vase. Ele trecură Tigrul în timpul nopţiĭ şi găsind câţĭ-va Perşĭ adormiţĭ pe cel-l-alt ţĕrm 'ĭ uciseră. Aŭ fost totuşĭ uniĭ, cari vĕḑênd trecerea Romanilor luară armele spre a se opune. Când se făcu ḑiuă, amêndouĕ părţile se luară la luptă şi Romaniĭ dupĕ ce aŭ ucis o mulţime de inimicĭ şi aŭ predat asemenea şi o mulţime din ómeniĭ lor, trecură încă odată fluviul şi 'şĭ aşeḑară lagărul lor lângă cetatea de Ctesifon Impĕratul perḑênd pofta de a merge maĭ departe, porunci de a arde vasele sale, pentru că trebuiaŭ prea mulţĭ ómenĭ spre a le păzi şi începu a se reîntórce dealungul Tigruluĭ ce'l avea la stânga. Prisonieriĭ, cari serveaŭ de călăuză Romanilor 'ĭ duseră maĭ întâiŭ într'o ţară fórte roditóre, unde găsiră bucate în abondenţă.

Câte-va ḑile dupĕ aceia un bătrân ce hotărîse să se expună la mórte pentru scăparea ţăriĭ sale, lăsându-se să fie prins, fu

condus înaintea împĕratuluĭ. Acest principe întrebându'l care e drumul cel maĭ scurt şi cel maĭ comod pentru a readuce armata sa, el se oferi de a servi de călăuză şi promisă de a o duce în puţin timp la fruntarie, căcĭ nu eraŭ de cât treĭ saŭ patru ḑile de drum rĕŭ în timpul căruia trebue să aĭbă bucate. Iulian înşelat prin cuvîntările şi promisiunile acestuĭ viclean înşelător, se lăsă să fie condus de el. Armata însă dupĕ un mers de treĭ ḑile se găsi într'o ţară pustie, nerroditóre şi nelucrată. Bătrânul fiind supus la chinurĭ mărturisi că el se hotărîse să se expună la cele maĭ marĭ primejdiĭ pentru binele public al Persieĭ şi că era gata să sufere cele maĭ aspre muncĭ. Atuncĭ Perşiĭ atacară pre Romanĭ, osteniţĭ de lungimea drumuluĭ şi de lipsa de bucate. In mijlocul celeĭ maĭ marĭ căldurĭ de luptă, un vênt furios se ridică şi umplu aerul de norĭ, care ascunseră vederea ceruluĭ şi a sóreluĭ. In timpul acesteĭ întunecimĭ un

Anul D.N. 363

călăreţ ce alerga în fuga mare dădu o lovitură de lance Impĕratuluĭ, îl răsturnă la pămînt şi'ĭ produse o rană mor-

Iulian

tală. Călăreţul fugi îndată, fără să se fi sciut cine e. Uniĭ spun, că era un pers, alţiĭ că era un saracin. Uniĭ asigură, că era un roman, care era indignat, pentru Iulian prin că slăbiciunea şi imprudenţa sa încurcase armata într'un pericol atât de înspăĭmântător. Iată ce a scris Libaniŭ Sofistul, născut în Syria, amic fórte intim al luĭ Iulian, despre autorul morţeĭ sale: «Veţĭ fi póte fórte veselĭ de a sci numele celuĭ «ce 'l-a ucis. Nu pot să vi'l spun, pentru că nu'l sciu eŭ însumĭ. «Insĕ pentru că nicĭ unl din inimiciĭ sĕĭ n'a fost recompensat «pentru mórtea sa, e o probă evidentă că nicĭ unul din «eĭ nu era autorul. Regele Persieĭ porunci, să'l caute, şi a «proclamat printr'un crainic, dar nimenĭ nu se presentă «spre a primi recompensa. Noĭ le suntem fórte îndatoraţĭ «că nu şĭ-aŭ atribuit gloria uneĭ fapte ce nu făcuse şi ne-a «lăsat libertatea de a căuta pre autorul morţiĭ printre noĭ. «Ceĭ ce n'aveaŭ de loc interes de a'ĭ conserva viéţa, pen-«tru că nu'şĭ conduceaŭ viéţa dupĕ legele ce stabilise atât «de înţélepţeşce, aceia însuşĭ aŭ fost carĭ aŭ profitat de «acéstă ocasiune spre a'l omorî şi carĭ aŭ fost porniţĭ spre a «cest grozav atentat prin dorinţa de o viéţă uşuratică, de «care eĭ nu puteaŭ să se bucure sub domnirea sa şi maĭ cu «seamă prin neplăcerea ce avea, că el era fórte alipit de «cultul Ḑeilor, pentru care eĭ n'aveaŭ de cât aversiune.»

CAPITOLUL II.

Vedenie despre mórtea luĭ Iulian.

Anul D.N. 363 Iulian Libaniu arătă lămurit prin aceste cuvinte, că Iulian fu ucis de un Creştin şi acésta e póte adevĕrat. Cel puţin e fórte probabil, că vre-un soldat din armata Romană întreprinse o faptă atât de îndrăznéţă. Nu sciu nimic sigur de cât aceia ce spuseĭ, atingĕtor de mórtea luĭ Iulian. Insă tótă lumea primesce într'un comun acord o istorie, din care se vede clar, că acésta a fost un efect al dreptăţiĭ dumneḑeescĭ. Am auḑit ḑicĕndu-se, că unul din ómeniĭ sĕĭ a avut vedenia pe care voiŭ povesti-o aci: Ducêndu-se la el în Persia, se opri către séră într'o stradă şi negăsind altă locuinţă se culcă într'o biserică. Acolo în timpul nopţiĭ, orĭ în vis, saŭ almintrelea, vĕḑu o adunare de Apostolĭ şi de Proorocĭ, cari se plângeaŭ de batjocurile pe care Impĕratul le făcuse bisericiĭ şi cari convorbiaŭ asupra mijlócelor de a aduce o îndreptare la acésta. Dupĕ maĭ multe părerĭ şi maĭ multe dificultăţĭ propuse dintr'o parte şi dintr'alta, doĭ din eĭ se sculară şi îndemnând adunarea să nu se îngrijască de nimic, plecară de a desbrăca pe Iulian de autoritatea suverană. Acel ce avusese acéstă vedenie nu'şĭ continuă călătoria. Ci aşteptând îndeplinirea vedenieĭ sale cu nelinişte, petrecu nóptea în acelaşĭ loc, unde vĕḑu încă odată aceiaşĭ adunare. Pe aceĭ pe cari 'ĭ vĕḑuse plecând, reîntorcêndu-se, aduseră noutatea despre mórtea luĭ Iulian.

In aceiaşĭ ḑi, Didim filosof creştin, care locuia în Alexandria şi care fiind pătruns de o vie durere, atât de orbirea luĭ Anul D.N. 363. Iulian Iulian, cât şi de nedreptatea cu care el persecuta biserica, se deda necontenit la post şi la rugăciunĭ, adormi către séră în scaunul sĕŭ. Şi fiind-că în extas şi în afară de sine, el vĕḑu nisce caĭ albĭ ce alergaŭ în aer şi auḑi ḑicênd celor ce eraŭ călărĭ, mergeţĭ de spuneţĭ luĭ Didim, că Iulian a murit ucis, să se scóle, să mănânce şi să spună acéstă noutate luĭ Atanasie. Am auḑit ḑicêndu-se, că un amic al luĭ Iulian şi Didim, aŭ avut aceste douĕ vedeniĭ. Faptele a făcut să se recunóscă că nicĭ una nicĭ alta nu se depărta de adevĕr. Iar dacă cine-va va voi încă să crédă, că ele n'aŭ fost pentru a arăta, că mórtea luĭ Iulian fu o

pedépsă cu care dreptatea dumnedeéscă a vroit să pedepséscă furia cu care el persecutase biserica, să ia ostenélă de a rechiema în memorie predicerea ce făcu un cleric în acelaşĭ timp. Pe când Iulian se pregătia la rĕsboiŭ contra Perşilor şi se lăuda, că atuncĭ când îl va isprăvi, va trata pre creştinĭ cu maĭ multă asprime şi că fiul teslaurului nu va putea atuncĭ să'ĭ ajute: acel cleric asigură, că acest fiŭ al teslaruluĭ 'ĭ făcea un sicriŭ spre a'l îngropa. El recunoscu fórte bine el însuşĭ, de unde venise lovitura cu care era strĕpuns. Căcĭ se dice, că el luă din sângele ce curgea din rana sa şi'l aruncă contra ceruluĭ, ca şi cum ar fi vĕdut pre Iisus Christos, că l'a aruncat asupra luĭ şi i-a imputat mórtea. Alţiĭ dic, că asupra sóreluĭ aruncă sângele sĕŭ, de indignare că l-a părăsit, de şi el preşedase la nascerea sa. N'aşĭ putea spune, dacă sufletul sĕŭ începênd să se desparţă de corp şi a avea o cunoscinţă maĭ limpede de cât cunoscinţa de acéstă viéţă, el vĕdu pre Iisus Christos, pentru că sunt fórte puţine persóne carĭ aŭ vorbit despre acest fapt: Însă iarăşĭ n'aşĭ îndrăsni să le resping ca pre un ce falş, pentru că Dumnedeŭ permite să se întîmple lucrurĭ maĭ straniĭ şi maĭ admirabile, spre a arăta, că religiunea creştină nu e întemeiată nicĭ pe înţelepciune, nicĭ pe puterea ómenilor. E sigur, că Dumnedeŭ a dat semne de mânia sa în tot timpul domnireĭ acestuĭ principe şi a rĕspândit calamităţĭ publice asupra diferitelor provinciĭ ale Imperiuluĭ. El a sguduit pămîntul prin cutremurĭ atât de furióse, în cât nu era maĭ puţină primejdie în afară de case de cât în lăuntru. Aceea ce am audit spunêndu-se, 'mĭ dă ocasiune de a'mĭ forma o opiniune, că sub domnirea acestuĭ principe, saŭ cel puţin în timpul când el se bucura de demnitatea de Cesar, marea ieşi din marginile sale şi inundă Alexandria cu o ast-fel de furie, în cât atuncĭ când se retrase, se găsiaŭ corăbiĭ pe acoperişul caselor. Locuitoriĭ acesteĭ cetăţĭ fac în toţĭ aniĭ pomenire de diua în care se întâmplă acéstă nenorocire şi fac focurĭ de bucurie, spre a mulţumi luĭ Dumnedeŭ că i-a scăpat de primejdie. Sub domnirea sa fu încă şi o secetă atât de mare, în cât aerul se strică şi ómeniĭ din lipsa de alimente obicĭnuite, fură siliţi să recurgă la acele de animale. Ciuma urmă fómeteĭ şi pricinui mórtea maĭ multor ómenĭ. Iată starea în care se găsi Imperiul sub domnirea luĭ Iulian.

Anul D.N. 366.

Iulian

CAPITOLUL III.

Jovian e proclamat Impěrat.

Anul D.N. 363. Iulian

După mórtea sa autoritatea suverană fu dată luĭ Iovian printr'un comun acord al soldaţilor. El deocamdată o refusă, protestând că e creştin. Dar când soldaţiĭ sciură, că religiunea sa era causa refusuluĭ sěŭ, eĭ strigară că şi eĭ eraŭ de aceeaşĭ religiune ca dînsul. Gravitatea pericoluluĭ în care slăbiciunea luĭ Iulian pusese sórta Imperiuluĭ şi lipsa de care suferea armata într'o ţară inimică obligară pre Iovian să facă pace cu Perşiĭ şi a le lăsa câte-va ţěrĭ ce depinseseră odinióră de Romanĭ. Fiind-că el recunoscuse prin experienţă, că nepietatea predecesoruluĭ sěŭ întărîtase mânia luĭ Dumneḑeŭ şi atrăsese calamităţile publice, el scrise guvernatorilor de provinciĭ ca popórele să se adune în bisericĭ şi să nu maĭ mărturiséscă altă religiune de cât religiunea creştină. El înapoie clericilor, văduvilor şi feciórelor privilegiile ce le fuseseră acordate de Constantin şi de principiĭ fiiĭ sěĭ şi luate de Iulian. Adresă de asemenea o poruncă luĭ Secund Prefectul Pretoriuluĭ, prin care stabili pedépsa de mórte contra acelora, nu numaĭ carĭ ar lua în însoţire saŭ ar răpi o fecióră consacrată luĭ Dumneḑeŭ, ci chiar carĭ ar privi-o cu intenţiunĭ rele. Aceea ce'l obligă să facă acéstă lege, e că sub domnirea luĭ Iulian, câţĭ-va ómenĭ perduţĭ şi desfrânaţĭ luară în însoţire călugăriţe şi le conrupseră de voie saŭ cu sila, precum se întâmplă tot-d'auna când se persecută pietatea şi când se aprobă desfrânarea.

CAPITOLUL IV.

Sinodul din Antiochia. Scrisórea Sinoduluĭ către Jovian.

Anul D.N. 363. Iulian

Episcopiĭre înoiră atuncea chestiunile şi reîncepură disputele asupra doctrineĭ. Eĭ rěmăseseră în linişte şi păziseră tăcerea,

în timpul domnireĭ luĭ Iulian, sub carele religiunea era în primejdie de a fi cu totul oprimată, fără a avea altă ocupaţiune, nicĭ altă cugetare, de cât de a îmblânzi mânia luĭ Dumnedeŭ prin sîrguinţa şi căldura rugăciunilor lor. Ast-fel, ómeniĭ aŭ obiceiul de a se uni cu inimiciĭ lor casnicĭ, când sunt atacaţĭ de inimicĭ streinĭ, iar când sunt scăpaţĭ de aceştia, atuncĭ eĭ îşĭ reiaŭ prima lor animositate şi se despart de ceĭ-l-alţĭ. Nu e aci locul de a arăta exemplele pe care istoria diferitelor popóre le dă despre acéstă purtare. Basiliŭ Episcopul de Ancira, Silvan Episcopul de Tars, Sofronius Episcopul de Pompeiopole şi ceĭ-l-alţĭ din partidul lor, carĭ aveaŭ mare aversiune de eresia Anomeenilor şi carĭ primeaŭ termenul de asemĕnabil în ceea ce privesce substanţa, în locul aceluĭ de consubstanţial, trimiseră o scrisóre Impĕratuluĭ, prin care, dupĕ ce i-aŭ mărturisit, că eĭ mulţumiaŭ luĭ Dumnedeŭ cu umilite rugăciunĭ pentru că l'aŭ înălţat pe tron, îl rugară, saŭ de a porunci ca aceea ce se hotărîse în Sinódele din Rimini şi din Seleucia să rĕmână tare şi nestrămutat şi că aceea ce se făcuse prin intrigĭ şi prin creditul unora, să fie declarat nul, saŭ de a permite, ca Episcopiĭ să se adune unde le-ar plăcea, fără să se pótă face alte adunărĭ în acelaşĭ timp, dupre cum se făcuse sub domnirea luĭ Constantie. Eĭ adăogară, că nu venise la lagărul sĕŭ spre a nu'l incomoda şi că dacă el le-ar permite să se adune, eĭ ar face călătoria cu caiĭ şi cu cheltuéla lor. Un sinod ţinêndu-se în acelaşĭ timp în Antiochia, cetate din Siria, credinţa Sinoduluĭ din Niceea fu confirmată acolo şi s'a decis, că trebue să se ţină că Fiul luĭ Dumnedeŭ e de aceeaşĭ substanţă cu Părintele sĕŭ, fără a se îndoi cine-va de acest adevĕr. Meletie care conducea atuncea biserica din Antiochia, Eusebiu Episcopul de Samosata, Pelagie Episcopul de Laodicea în Siria, Acacie Episcopul de Cesareca în Palestina, Irinion Episcopul de Gaza şi Atanasie Episcopul de Ancira, asistară la acest Sinod. Când şi-aŭ terminat lucrările, eĭ informară pre Impĕratul despre cele ce se hotărîseră acolo, prin o scrisóre în termeniĭ următorĭ:

Anul D.N. 363.
Iulian

Prea-piosuluĭ şi prea iubituluĭ de Dumneḍeŭ, Domnul Jovian, învingĕtor, August: Sinodul Episcopilor din diferite provinciĭ, adunaţĭ în Antiochia.

«Impĕrate prea iubit de Dumneḍeŭ, noĭ scim, că prima şi «principala grije a pietăţiĭ vóstre e de a întreţine pacea «şi concordia în biserică. Scim de asemenea, că voĭ aţĭ «primit pecetea adevĕrateĭ credinţe, care e temelia şi semnul «acesteĭ concordiĭ şi al acesteĭ păcĭ. Pentru acésta temên«du-ne de a fi puşĭ în numĕrul acelor ce turbură acéstă «pace şi carĭ rĕstórnă acéstă credinţă. Noĭ declarăm pie«tăţiĭ vóstre, că aprobăm şi ţinem doctrina Sfîntuluĭ Sinod, «care a fost odinióră adunat în cetatea de Niceea. Decĭ, «fiind-că termenul de consubstanţial care isbesce pre unele «persóne şi care le pare straniŭ, a primit de la sfinţiĭ pă«rinţĭ un înţeles fórte sigur şi fórte catolic şi că el însem«néză, că Fiul luĭ Dumneḍeŭ e născut din substanţa pă«rinteluĭ sĕŭ şi este asemĕnabil cu el, în ceea ce privesce
Anul N.D. «substanţa şi că e fórte propriŭ pentru a rĕsturna rătăcirea
363. «luĭ Arie, carele ḍice, că Fiul e făcut din aceea ce nu era
Iulian «maĭ 'nainte, dupre cum Anomeeniĭ ḍic încă cu o cute«zanţă mult maĭ nesuferită de cât ceĭ-l-alţĭ, spre a ruina «cu totul liniscea şi unitatea bisericiĭ: Noĭ am alăturat la «relaţiunea nóstră şi o copie a profesiuneĭ de credinţă, «compusă de către Episcopiĭ Sinoduluĭ din Niceea, pre care «o primim din tot sufletul nostru». Iată ce hotărîră Episcopiĭ adunaţĭ în Antiochia pentru confirmarea doctrineĭ Sinoduluĭ din Niceea, a căreĭ profesiune de credinţă eĭ o alăturară la scrisórea lor.

CAPITOLUL V.

Virtutea luĭ Atanasie recunoscută de Impĕratul Jovian. Vedenia luĭ Antonie, renumitul pustnic.

In acel timp Atanasie Episcopul de Alexandria, dupre socotinţa amicilor sĕĭ, creḍu de datorie să mérgă spre a visita pre Impĕratul, fiind-că mărturisia religiunea creştină. Ducêndu-se decĭ pentru acest scop la Antiochia, el iĭ

propuse aceea ce credu de cuviință. Unii spun că Impěratul a trimis să'l chieme cu scop de a'l consulta pentru aceea ce ar trebui să facă spre binele religiunii și pentru stabilirea sănătósei doctrinĭ. Când a isprăvit aceea ce a putut face în folosul bisericii, el cugetă la reîntórcerea sa. Euzoius Episcopul Arienilor, din cetatea Antiochieĭ, întreprinse să facă pre Probatius Eunucul, Episcop Arienilor din Alexandria și fiind-că toți ceĭ din partidul sěŭ conspiraŭ cu dînsul să pună în lucrare acel plan, Lucius născut chiar în cetatea Alexandrieĭ, ce fusese odinióră hirotonit preot de către Georgie, se sili de a da Impěratuluĭ rele informațiunĭ despre Atanasie, representându'l ca pre un om care fusese acusat de maĭ multe crime și condamnat de maĭ multe orĭ la exil, înainte de domnirea sa, ca autor disputelor despre natura Dumnedeească și a turburărilor bisericiĭ și'l rugă de a pune un alt Episcop în locul sěŭ. Impěratul care era fórte bine informat despre cursele pe care inimiciĭ luĭ Atanasie 'ĭ întinsese odinióră spre a'l perde, departe de a da credare discursurilor luĭ Lucius, 'l concedie cu amenințărĭ de a pedepsi calomnia și porunci luĭ Probatius și celor-l-alțĭ Eunucĭ de a sta liniștițĭ, fără a ațâța vre-odată asemenea turburărĭ. De la acéstă întrevedere, el avu tot-d'auna o stimă și o prietenie deosebită pentru Atanasie și'ĭ permise să se reîntórcă în Egipt, spre a conduce bisericile de acolo, cum va crede de cuviință. Se dice chiar, că concediându-l, el 'l lăudă pentru eminența virtuțiĭ sale, pentru curățenia moravurilor și pentru înțelepcĭunea conduiteĭ sale și pentru mărimea elocințeĭ sale. Iată cum doctrina Sinoduluĭ din Niceea dupě ce a fost mult timp combătută, rěmase în fine victoriósă sub acéstă domnire a luĭ Jovian, de și ea a trebuit să susțină maĭ tărziŭ din noŭ alte lupte. Căcĭ lipsea încă ce-va la predicerea luĭ Antonie, acel pusnic atât de renumit, care nu trebuea să se îndeplinéscă, de cât sub domnirea luĭ Valens. Se dice, că maĭ 'nainte de a se fi făcut stăpânĭ pe bisericĭ Arieniĭ în timpul luĭ Constantie, el avu în vis în timpul căruia i se păru că vede nisce măgarĭ în biserică, cari rěsturnară altarul cu loviturĭ pe picĭóre; și că deșteptându-se, el predise, că pacea bisericiĭ va fi turburată prin doctrinĭ corupte și scandalóse, ce se vor nasce în mijlocul eĭ. Adevěrul visuluĭ și al predicerii sale s'a confirmat prin întîmplările viitóre.

Anul D.N. 361.

Jovian

CAPITOLUL VI.

Anul D.N. 363.

Jovian şi Constanti'e

Mórtea luĭ Jovian. Proclamarea luĭ Valentinian. Asociarea luĭ Valens.

Pe când Impěratul Jovinian mergea la Constantinopole, el muri grbnic la Dadostan, un sat din Bitinia, fie pentru că a mâncat séra cu abus, dupre cum spuneaŭ uniĭ, fie pentru că s'a culcat într'o cameră zidită din noŭ şi aĭ căreĭ pereţĭ eraŭ încă umeḑĭ şi unde se aprinseseră o mulţime de cărbunĭ în timpul erneĭ spre a o usca. Când armata ajunse la Niceea, cetate din Bitinia, ea proclamă pre Impěratul Valentinian, om de inimă şi capabil de a comanda. Nu era mult timp de când se reîntorsese din locul exiluluĭ sěŭ: Se ḑice, că îndată ce Iulian ajunse la Imperiŭ, el 'l lipsi de dregětoria sa de tribun al Jovienilor, sub pretext, că'şĭ îndeplinia rěŭ serviciul sěŭ şi că nu conducea pe soldaţĭ cum trebuea în contra inimiculuĭ, însă iată care a fost adevěrata causă! Pe când Iulian se afla în Galia, el se duse într'o ḑi într'un templu spre a face o jertfă. Valentinian era cu el, dupre vechiul obiceiŭ ce se observă încă şi astă-ḑĭ, că Jovinieniĭ şi Herculieniĭ, carĭ sunt ómenĭ de rĕsboiŭ, ce s'aŭ numit ast-fel cu numele luĭ Jupiter şi al luĭ Hercule, sunt tot-d'auna împrejurul Impěratuluĭ spre a'l păzi. Când eraŭ aprópe să intre în templu, Sacrificatorul aruncă apă asupra lor cu o ramură de arbore, dupre obiceiul superstiţieĭ păgâne. Picătură din acea apă căḑênd pe haina luĭ Valentinian, care era creştin, el se supără contra Sacrificatoruluĭ şi'ĭ adresă câte-va vorbe destul de aspre. Se spune chiar, că el tăe haina în locul unde era udată şi'l aruncă în faţa Impěratuluĭ. Acest principe păstrând tot-d'auna de atuncea în adîncul sufletuluĭ sěŭ ură în contra'ĭ

Anul D.N. 364.

Valentinian şi Valens.

îl exilă la Meletin în Armenia, sub pretext că'şĭ negligea dregătoria, nevrond să se crédă, că persecuta religiunea în persóna sa, de témă de a'l face să câştige calitatea de martir, saŭ de mărturisitor. El cruţa pre ceĭ-l-alţĭ creştinĭ în acelaşĭ mod, dupre cum am spus'o, pentru că recunoscuse, că persecuţia nu servea de cât să le facă numele maĭ cunoscut şi să întăréscă din ce în ce maĭ mult teme-

liile Religiunii lor. Indată ce Jovian ajunse la Imperiŭ, Valentinian fu rechiemat la Niceea: însĕ acest principe murind curênd dupĕ aceea, el fu ales cu consimţimîntul tuturor celor marĭ spre a'ĭ urma. Dupĕ ce a îmbrăcat semnele puterii suverane, soldaţiĭ strigară, că trebuie să aibă un coleg pentru a o împărţi cu el. El le spuse însă: *De voĭ depindea să mĕ proclamaţĭ; însĕ dupĕ ce m'aţĭ proclamat, nu maĭ depinde de voĭ, ci de mine de a face aceea ce propuneţĭ. Fiţĭ liniştiţĭ, cum trebue să fie supuşiĭ şi eŭ voiŭ porunci ca suveran, aceea ce voiŭ crede de cuviinţă.* Dupĕ ce a respins ast-fel propunerea soldaţilor, el se duse la Constantinopole, declară pre fratele sĕŭ Impĕrat şi dându'ĭ Orientul pentru partea sa, el 'şĭ reservă partea ce se întinde spre Occident şi de la Illiria până la Africa. Eĭ profesaŭ amîndoĭ Religiunea creştină; însĕ nu eraŭ de aceiaşĭ opiniune, nicĭ de aceléşĭ moravurĭ. Valens, fiind instruit şi botezat de Eudoxie urma rătăcirile luĭ Arie şi ar fi silit bucuros pre tótă lumea să le urmeze. Valentinian ţinea doctrina Sinoduluĭ din Niceea şi favorisa pre ceĭ ce o ţineaŭ, fără a supĕra pre ceĭ-l-alţĭ.

CAPITOLUL VII.

Sinodul din Lamsac. Catoliciĭ alungaţĭ afară din biserici de către Arienĭ.

Pe când trecea prin Tracia spre a merge de la Con- 365
stantinopole la Roma, Episcopiĭ Helespontuluĭ, aĭ Bithynieĭ şi alţiĭ câţĭ-va, carĭ credeaŭ, că Fiul luĭ Dumneḑeŭ este de aceiaşĭ substanţă cu Părintele sĕŭ, trimiseră la dînsul pre Hipatian Episcopul de Heraclea, pentru a'ĭ cere permisiune de a se aduna spre a corige aceea ce era de ḑis relativ la doctrină. Hipatian îndeplinind ordinul ce primise, Valentinian îĭ rĕspunse: Nu'mĭ e mie permis, căcĭ nu sunt de cât un laic, de a pătrunde prea departe în aceste felurĭ de materiĭ; Episcopiĭ cărora le aparţine să judece despre acestea să se adune unde le va plăcea. Dupĕ acest rĕspuns, Episcopiĭ se adunară la Lamsac şi dupĕ ce aŭ conferit îm-

preună timp de două lunĭ, eĭ declarară nul tot ce se hotărîse la Constantinopole prin intrigile luĭ Eudoxie și ale luĭ Acacie și hotărîră ca formularul ce întocmiseră partisaniĭ luĭ Eudoxie, ca compus de către Episcopiĭ din Occident și făcuseră ca să fie autorisat printr'un mare numĕr de iscăliturĭ, promițênd de a condamna doctrina acelor ce spun, că Fiul luĭ Dumnedeŭ e neasemĕnabil cu Părintele sĕŭ în ceea ce privesce substanța de și n'aŭ îndeplinit acéstă promisiune să fie respins: că doctrina celor ce spuneaŭ, că Fiul luĭ Dumnedeŭ e asemĕnabil cu Părintele sĕŭ în ceea ce privesce substanța să fie preferată, pentru că trebuea neapărat a se servi de termenul de asemĕnabil, spre a arĕta deosebirea de persóne, tóte bisericele să țină doctrina ce fusese propusă la sfințirea bisericiĭ din Antiochia și confirmată în Seleucia. Pe lângă acestea eĭ hotărîră ca Epis-
Anul D.N. copiĭ carĭ fuseseră depușĭ de către aceĭ ce susțineaŭ, că Fiul
365. luĭ Dumnedeŭ este neasemĕnabil cu Părintele sĕŭ, să fie
Valentinian și Valens restabilițĭ în bisericile lor, ca fiind cu nedreptul depușĭ. Insă cu tóte acestea, ceĭ ce ar vroi să'ĭ acuse, ar putea s'o facă, cu îndatorirea, că dacă pe urmă acusațiunea ar fi dovedită calomnióşă, eĭ să fie pedepsițĭ cu aceiașĭ pedépsă cu care acusațiĭ ar fi fost pedepsițĭ, dacă s'ar fi dovedit vinovațĭ. Eĭ hotărîră de asemenea ca Episcopiĭ provincieĭ și aceĭ din provinciile vecine să fie judecătoriĭ lor și să se adune în biserica unde vor fi marturiĭ ce ar putea depune pentru faptul de care ar fi vorba. Dupĕ ce aŭ hotărît cele ce spuseiŭ, eĭ oferiră partisanilor luĭ Eudoxie de a'ĭ admite la împărtășirea lor, dacă ar vroi să schimbe credința. Insĕ aceștiea respingênd acésta condițiune, eĭ scriseră păstorilor tuturor bisericilor, aceea ce hotărîseră. Judecând apoĭ, că Eudoxie n'ar lipsi de a se sili să insinue vederile sale la Curte și de a da rele informațiunĭ despre credința lor, eĭ hotărîră de a'l preveni și de a informa pre Impĕratul de cele ce se petrecuseră în adunarea lor. Deputațiĭ lor găsiră pre Valens, când el se reîntorcea din Thracia, unde fusese spre a însoți pre Valentinian, fratele sĕŭ, care mergea la Roma. Dar fiind-că el era deja câștigat de Eudoxie, el ĭĭ sfătui să se unéscă cu dînsul. Deputațiĭ arătându-ĭ surprinderea ce întrebuințase Eudoxie în Constantinopole și intrigile ce făcuse spre a distruge Sinodul din Seleucia, el se umplu de mânie, 'ĭ exilă și po-

runci ca partisanii lui Eudoxie să conducă bisericile. Apoi se duse în Siria, temêndu-se ca nu cum-va Perşii să rupă suspendarea ostilităţilor ce făcuseră cu Jovian pentru treĭ-deci de anĭ. Insă aceste popóre neîntreprindênd nimic în prejudiciul tractatuluĭ, el rĕmase în Antiochia, condamnă pre Meletie la exil, cruţă pre Paulin din respect pentru virtutea sa, alungă din biserică, pedepsi cu amendă pre aceĭ ce evitaŭ împărtăşirea luĭ Euzoius. Anul D.N. 365. Valentinian şi Valens.

CAPITOLUL VIII.

Revolta luĭ Procopie. Mórtea sa. Căderea luĭ Eleusius. Pocăinţa sa. Eunomiŭ îĭ urméză.

Catolicii ar fi avut fără îndoială în acel timp o persecuţiune maĭ crudă, dacă Procopie n'ar fi provocat un rĕsboiŭ civil şi dacă ridicând în puţin timp o mare armată n'ar fi mers contra luĭ Valens. Acest Impĕrat luându-se la luptă cu dînsul aprópe de Nacolia cetate din Siria, îl prinse viŭ prin trădarea luĭ Agilon şi a luĭ Gomoar, căpitanĭ din partidul sĕŭ şi'ĭ omorîră pe câte treĭ cu o crudă mórte. Căcĭ se spune că el porunci să taie cu ferăstrăul pre aceştĭ doĭ căpitanĭ, de şi le jurase o prietenie nestrămutată, iar pentru Procopie porunci să'l lege cu amândouĕ cópsele de ramurile a doĭ arborĭ, ce le plecase anume şi când le lăsă, ele îşĭ reluară starea lor naturală şi'l sfăşiară în douĕ. Acest rĕsboiŭ fiind ast-fel terminat, Valens se reîntórse la Niceea, unde bucurându-se de un deosebit repaus, el turbură repaosul acelor ce nu era de credinţa sa, asupra naturiĭ dumnedeescĭ şi deveni furios de mânie contra Episcopilor Sinoduluĭ de Lampsac, pentru că condamnaseră pre ceĭ-l-alţĭ Episcopĭ, carĭ suţineaŭ doctrina luĭ Arie şi formularul de credinţă compus de Sinodul din Rimini. Anul D.N. 365. Valentinian şi Valens
Fiind în acéstă stare, el trimise să cheme pre Eleusius Episcopul de Cyzic şi vroi să'l siléscă să se unéscă cu Episcopiĭ de credinţa sa pe carĭ el îĭ adunase. Elensius se opuse de o cam dată şi arătă destul curagiŭ. Insă maĭ pe urmă temêndu-se de a fi alungat din biserica sa şi lipsit de averea sa dupre cum era ameninţat de Impĕratul, el

consimţi la dorinţa acestuĭ principe. De abia dăduse acest consimţimînt şi fu coprins de o mare căinţă. Reîntorcêndu-se la Cyzic, el mărturisi în public greşala sa şi îndemnă pre popor să alégă un alt păstor, fiind-că el nu maĭ putea îndeplini funcţiunile de păstor de când renunţase la credinţă. Stima ce locuitoriĭ aveaŭ de virtutea sa împedicându'ĭ de a procede la alegere, Eudoxie Episcopul Arienilor din Constantinopole, hirotoni pre Eunomiŭ în speranţă, că el ar atrage prin elocinţa sa pre tot poporul din Cyzic la credinţa sa. Când sosi în acea cetate cu un ordin al Impĕratuluĭ şi alungă pre Eleusius, luând în stăpânire bisericile aceĭ din popor, carĭ nu eraŭ de credinţa sa zidiră o biserică în afară de cetate. Voiŭ avea ocasiunea de a vorbi despre el în curînd cum şi despre eresia ce pórtă numele sĕŭ

CAPITOLUL IX.

Rele tratamente făcute celor ce susţineaŭ doctrina Sinoduluĭ din Niceea.

Ceĭ ce susţineaŭ în Constantinopole credinţa Sinoduluĭ din Niceea şi Novaţieniĭ chiar fură trataţĭ cu aceeaşĭ asprime. Eĭ fură alungaţĭ din cetate din ordinul Impĕratuluĭ şi bisericile acestor din urmă fură închise. Ceĭ-l-alţĭ n'aveaŭ biserice ca să se pótă închide, fiind-că era îndelungat timp de când ele fuseseră luate de la eĭ sub domnirea luĭ Constantie. Agelius, care de la acea domnire conducea biserica Novaţienilor din Constantinopole, şi care observă sfintele canóne cu o minunată exactitate, fu condamnat la exil. El nu poseda nimic, ceea ce e considerat ca efectul celeĭ maĭ sublime Filosofiĭ. De aceea modul cu care trăia nu'ĭ făcea nicĭ o lipsă dacă n'are avere. Căcĭ el n'avea de cât o haĭnă şi umbla tot-d'a-una cu piciórele góle. El fu curînd dupĕ aceea rechemat şi stabilit în guvernămîntul bisericilor sale, prin mijlocirea luĭ Marcian, bărbat de o rară virtute şi de o deosebită erudiţie care servise odinióră între trupele palatuluĭ şi care fiind hirotonit dupĕ aceea preot între Novaţienĭ, învĕţa gramatica pre fiicele Impĕratuluĭ, Anastasia şi Carosa. Se află şi până astă-dĭ la Constantinopole, băĭ, care pórtă numele acestor două principese.

Anul D.N. 365.

Valentinian şi Valens.

CAPITOLUL X.

Impěratul Valens persecută pre Catolicĭ. Eĭ trimit deputațiunĭ la Valentinian și la Liberiŭ.

In acelașĭ timp se născu în Occident un fiŭ Impěratuluĭ 366
Valentinian, căruĭa îĭ dădu numele sěŭ și făcu să se pro-
clame Impěrat Gratian, un alt fiŭ al sěŭ. De și mânia ce-
ruluĭ isbucnise în acel timp prin o grindină de o mărime
extraordinară și prin furióse cutremure de pămînt, Valens
și Eudoxiŭ continuară cu aceeașĭ ardóre ca și maĭ 'nainte
persecuția ce eĭ începuseră contra creștinilor, carĭ nu eraŭ
de credința lor. Persecuția le reușise pre atât de bine pre
cât putuseră să dorescă contra acelor ce susțineaŭ doctrina Anul D.N.
Sinoduluĭ din Niceea, fiind-că nu le maĭ lăsase nicĭ bise- 365.
ricĭ, nicĭ păstorĭ în Tracia, în Bitynia, în Helespont, nicĭ Valentinian și
în cele-l-alte provincii maĭ depărtate. Eĭ întórseră decĭ mâ- Valens.
nia lor contra Macedonienilor, carĭ eraŭ în maĭ mare nu-
měr de cât ceĭ-l-alțĭ în provinciile de care vorbiĭŭ și le fă-
cură fórte aspre tratamente. Aceștia temêndu-se de a fi
tratațĭ încă cu maĭ multă asprime, trimiseră deputațĭ în
maĭ multe cetățĭ la aceĭ de vederile lor și conveniră cu
dînșiĭ de a face recurs la Valentinian și la Liberiŭ Epis-
copul de Roma, maĭ bine de cât să participe la Impărtă-
șirea luĭ Valens și a luĭ Eudoxiŭ. Eĭ aleseră decĭ pre E-
ustatie Episcopul de Sebastia, pre Silvan Episcopul de Tars
și pre Theofil Episcopul de Castabalienĭ și'ĭ trimiseră la Im-
pěratul Valentinian cu o scrisóre pentru Liberiŭ Episcopul
de Roma și pentru ceĭ-l-alțĭ Episcopĭ din Occident, prin
care îĭ rugaŭ ca pre nisce prelațĭ ce rěmăseseră tot-d'auna
tarĭ în credința ce primiseră de la Apostolĭ și carĭ păreaŭ
a fi maĭ cu deosebire însărcinațĭ de cât ceĭ-l-alțĭ cu grija
și cu obligațiunea de a conserva curățirea religiuniĭ, de a
primi cu bună voință pre deputațiĭ lor și de a conferi cu
eĭ asupra mijlócelor de a stabili o bună orînduială în bi-
serică. Când Deputațiĭ sosiră în Italia, eĭ aflară acolo, că
Impěratul era ocupat în Galia cu rěsboiŭ în contra barba-
rilor. Reflectând că ar fi greŭ și chiar primejdios de a
merge să'l găsescă acolo, eĭ presentară scrisórea lor luĭ

Liberiŭ și dupĕ ce aŭ convorbit cu el, condamnară pre Arie și pre Sectatoriĭ sĕĭ, respinseră orĭ ce altă doctrină contrară doctrineĭ Sinoduluĭ din Niceea, admiseră termenul, de consubstanțial, ca un termen ce însemnéză același lucru cu asemĕnabil, în ceea ce privesce substanța. Când aŭ presentat luĭ Liberiŭ o profesiune de credință conformă cu a-
Anul D.N. 365. ceea ce spuseĭ, el îĭ admise la Impărtășirea sa și trimise o scrisóre Episcopilor din Orient, prin care lăuda curăția
Valentinian și Valens. credințiĭ lor și făcea o descriere despre modul cu care se petrecuse conferința ce avuse cu eĭ. In fine, iată care era profesiunea lor de credință.

CAPITOLUL XI.

Profesiunea de credință a luĭ Eustatiŭ, al luĭ Silvan și a luĭ Theofil, deputațĭ aĭ Macedonienilor către Liberiŭ.

Luĭ Liberiŭ, Domnul nostru, fratele nostru și colegul nostru. Eustatiŭ, Silvan și Theofil: salutare în Domuul nostru.

«Dorința ce avem de a face să înceteze orĭ ce ocasiune «ereticilor de a publica opiniunile lor estravagante, care «sunt un subiect de cădere și de scandal credincioșilor, «ni-aŭ silit să îmbrățișăm și să susținem decisiunile făcute «de Episcopiĭ ortodoxĭ la Lampsac, la Smirna și în alte «cetățĭ. Fiind trimișĭ de către aceștĭ Episcopĭ, atât la voĭ «cât și la ceĭ-l-alțĭ Episcopĭ din Italia și din Occident: Noĭ «declarăm, că îmbrățișăm doctrina catolică, care a fost a-«probată prin expresiunea a treĭ sute opt-spre-ḑece prelațĭ «insuflațĭ de Dumneḑeŭ, în Sfîntul Sinod din Niceea, ținut «sub domnirea luĭ Constantin de fericită memorie, care a rĕ-«mas tot-d'auna de atuncĭ neviolabilă și în care s'a servit cu
Anul D.N. 365. «dreptate de termenul de consubstanțial contra rătăcirilor luĭ «Arie. Atestăm prin iscălitura nóstră, că noĭ am ținut tot-d'a-
Valentinian și Valens. «una aceeașĭ doctrină, ca aceĭ sfințĭ Episcopĭ, că o ținem și că «o vom ținea până la ultima suflare. Noĭ condamnăm pre A-«rie, doctrina sa și pre discipoliĭ sĕĭ. Condamnăm de ase-

«menea eresia luĭ Sabelius, a luĭ Marcion, a luĭ Marcel, a «luĭ Pavel de Samosata şi pre tóte eresiile, cari sunt con«trariĭ doctrinii ce aŭ stabilit aceştĭ sfiinţĭ Episcopĭ aĭ Si«noduluĭ din Niceea. Noĭ pronunţăm anatema contra luĭ «Arie şi condamnăm aceea ce s'a făcut în Sinodul din «Riminĭ, contrariĭ doctrinii Sinoduluĭ din Niceea, de şi fi«ind înşelaţĭ prin vicleşug şi prin călcarea de jurămînt a «unora, noĭ am subscris acolo la Constantinopole când l'aŭ «adus de la Niceea, cetate din Tracia.» Eĭ adaogară la acéstă profesiune de credinţă simbolul întreg al Sinoduluĭ din Niceea şi primind de la Liberiŭ o scrisóre ce conţinea o relaţiune de tot ce se petrecuse între dînşiĭ, eĭ plecară în Sicilia.

CAPITOLUL XII.

Sinodul din Sicilia şi din Tyana. Persecuţia Catolicilor. Fuga şi reîntórcerea luĭ Atanasie.

Episcopiĭ adunându-se în acéstă insulă şi hotărînd acelaşĭ lucru, care era cuprins în profesiunea de credinţă a deputaţilor Sinoduluĭ din Lampsac, se reîntórseră la bisecile lor. In acelaşĭ timp a fost un sinod în cetatea de Tyana, unde asistară Eusebiŭ Episcopul de Cesareea din Capadocia, Atanasie Episcopul de Ancyra, Pelagie Episcopul de Laodiceea, Zenon Episcopul de Tir, Pavel Episcopul de Emesa, Otreius Episcopul de Meletin, Grigorie Episcopul de Nazianz şi maĭ mulţĭ alţiĭ ce se adunaseră la Antiochia sub domnirea luĭ Jovian şi hotărîseră de a conserva în mod inviolabil doctrina consubstanţialităţiĭ Fiuluĭ luĭ Dumnedeŭ şi unde scrisorile luĭ Liberiŭ şi ale celor-l'alţĭ Episcopĭ fură cetite. Cetirea celor ce conţinea acele scrisorĭ, umplênd de bucurie pre Sinod, el scrise tuturor bisericilor ca ele să'şĭ dea osteneala de a ceti decretele Episcopilor din Occident şi scrisorile luĭ Liberiŭ şi ale Episcopilor din Italia, din Africa, din Galia şi din Sicilia, ce aduseseră deputaţiĭ Sinoduluĭ din Lampsac şi de a reflecta asupra numĕruluĭ acestor prelaţĭ, care era cu mult maĭ mare de cât numĕrul acelor ce asistase la Sinodul din Rimini de a participa la

Anul D.N 370.

Valentinian şi Valens

împărtăşirea lor şi de a declara prin scris că eĭ eraŭ de credinţa lor; şi în fine de a se găsi înainte de finele primăverił la Tars în Cicilia. Pe când eĭ eraŭ gata de a se aduna acolo, vre-o treĭ-ḑecĭ de Episcopĭ din Asia, adunaţĭ în Caria, mărturisiră că eĭ aprobaŭ şi lăudaŭ din tótă inima lor scopul, de a uni pre credincioşĭ în adevĕrul uneĭ aceleiaşĭ credinţe, însă că eĭ nu puteaŭ primi termenul de consubstanţial şi că credinţa Sinódelor din Atiochia şi din Seleucia, care era şi credinţa luĭ Lucian martirul şi care fusese stabilită de către predecesoriĭ lor cu greutăţĭ extreme, trebuie să fie inviolabilă. Impĕratul dupre stăruinţa luĭ Eudoxie, interḑise să se ţină Sinodul ce trebuea să se întrunéscă în Cicilia şi întrebuinţă chiar ameninţărĭ spre a'l împedica. El porunci încă Guvernatorilor de provinciĭ, ca să alunge din bisericĭ pre Episcopiĭ ce fuseseră depuşĭ sub domnirea luĭ Constantie şi restabiliţĭ sub domnirea luĭ Iulian. Ceĭ maĭ însemnaţĭ magistraţĭ vroiră să alunge pre Atanasie în virtutea acestui ordin, care coprindea pedepse pecuniare şi corporale contra lor, la cas când nu s'ar supune
Anul D.N. 370. ordinuluĭ. Insă poporul adunându-se, rugă pre guvernatorul să nu alunge cu atâta uşurinţă pre Atanasie şi de a fi atent asupra
Valentinian şi Valens termenilor din edict, care nu cuprindea pre Episcopiĭ, carĭ fiind exilaţĭ de Constantie, fuseseră rechiemaţĭ de Iulian, din numĕrul cărora era lămurit, că Atanasie nu era, fiind-că el fusese rechiemat de Constantie însuşĭ, persecutat apoĭ de Iulian şi în fine restabilit de Jovian. Prefectul nu fu convins de aceste argumente, dar cu tóte acestea, vĕḑênd că poporul se aduna şi era gata să se rescóle, el informă despre acésta pre Impĕratul şi lăsă pre Atanasie în Alecsandria. Câte-va ḑile dupĕ aceea când mişcarea fu potolită Atanasie eşi din cetate şi se ascunse. In nóptea aceleiaşĭ ḑile guvernatorul de Alexandria şi comandantul trupelor din Egipt, luară în stăpânire bisericile, unde el locuia de obicĭnuit şi dupĕ ce l'aŭ căutat până şi în bolţĭ, eĭ se retraseră fără să'l fi găsit. Fie-care se mira, că Atanasie a scăpat ast-fel, fie prin o descoperire dumneḑeéscă, fie prin sfatul amicilor sĕĭ. Dar în fine, se pare, că trebuea să aibĭ o prudenţă maĭ mare, de cât prudenţa ordinară spre a prevedea şi spre a evita o primejdie atât de grabnică. Uniĭ asigură, că de îndată ce vĕḑu, că poporul era dispus la rescólă, el se ascunse în mormîntul străbunilor sĕĭ, te-

mêndu-se de a'ĭ atribui luĭ neorânduelile ce ar putea să se întîmple. Impĕratul Valens îĭ permise curând dupĕ aceea de a se reîntórce la Alexandria şi de a conduce bisericile de acolo ca şi maĭ înainte. Mĕ îndoesc, că Valens a lucrat întru acésta dupre inclinaţia sa. 'Mĭ închipuesc maĭ bine, că reflectând asupra înalteĭ stime ce Atanasie îşĭ câştigase în spiritul întregeĭ lumĭ, el se temu, ca nu cum-va relele tratamente ce i-ar face să întărîte pre Valentinian, pre care Anul D.N. 362.
îl sciea că e fórte alipit la doctrina Sinoduluĭ din Niceea, sau că el se temu ca nu cum-va poporul care îşĭ iubia Episcopul sĕŭ, să se pornéscă la vre-o întreprindere păgubitóre bineluĭ statuluĭ. Valentinian şi Valens
Cred încă, că e fórte probabil că Episcopiĭ Arienĭ nu interveniră în acéstă împrejurare cu fórte mare stăruinţă în contra luĭ, de frică, că fiind alungat din Alexandria, să nu aibă ocasiunea dn ă merge la curtea ambilor Impĕraţĭ, să nu atragă pre unul la credinţa sa şi să nu pornéscă pre cel-l-alt contra lor. Ideea, că tot ce se petrecuse sub domnia luĭ Constantin le dăduse din curagiul din virtutea sa, nu le lăsa nicĭ un repaos. El evitase în adevĕr atuncĭ cu atâta înţelepciune şi cu atâta fericire cursele inimicilor sĕĭ, în cât fuseseră siliţĭ de a consimţi, ca el să reia conducerea bisericilor din Egipt şi că d'abia consimţise el însuşĭ de a se reîntórce acolo, de şi era invitat prin scrisorile luĭ Constantie. Eĭ sunt convins că acésta e adevĕrata raţiune, pentru care Atanasie nu fu alungat din biserica sa cu ceĭ-l-alţĭ Episcopĭ, carĭ n'aŭ fost persecutaţĭ cu maĭ puţină violenţă, de cum aŭ fost persecutaţĭ creştiniĭ de către tiranĭ. Exila pre ceĭ ce nu vroiaŭ să schimbe credinţa, luă pre păstorĭ din bisericile lor, spre a pune pre alţiĭ în locul lor. Numaĭ biserica de Egipt a fost scutită de acéstă persecuţie în timpul vieţiĭ luĭ Atanasie.

CAPITOLUL XIII.

Demofil e ales Episcop de Constantinopole de către Arienĭ şi Evagrie de către Ortodoxĭ.

Anul D.N. 370.

Impĕratul Valens plecând spre a se duce în Antiochia, înainte de a fi sosit acolo Eudoxiŭ, muri dupĕ ce s'a bu- Valentinian şi Valens.

curat timp de un-spre-ḑece anĭ de demnitatea de Episcop de Episcop de Constantinopole. Arieniĭ aleseră îndată pre Demofil în locul sĕŭ. Apărătoriĭ doctrinĭ Sinoduluĭ din Niceea credênd că e timpul favorabil, aleseră din partea lor pre Evagrie, care a fost hirotonit de către Eustatiŭ, care condusese odinióră biserica de Antiochia şi care fiind rechiemat din locul exiluluĭ sĕŭ de către Impĕratul Iovian, locuia în Constantinopol, învĕţa poporul şi'l întărea în credinţa consubstanţialităţiĭ Fiuluĭ luĭ Dumneḑeŭ. Arieniĭ nemulţumindu-se din causa acesteĭ hirotoniĭ, începură să persecute cu furie pre ceĭ ce o susţineaŭ. Impĕratul Valens însciinţându-se de tot ce se întîmplase la Constantinopole de la mórtea luĭ Eudoxiŭ, se temu, ca rĕscóla să nu producă rele efecte în capitala Imperiuluĭ şi trimise acolo atâtea trupe, cât creḑu că era nevoie, spre a o împiedica. Arestând pre Eustatiŭ şi pre Evagrie, el trimise pre ceĭ dintâĭ la Bizya mică, cetate din Tracia şi pre ceĭ al doilea într'un alt loc.

CAPITOLUL XIV.

Impĕratul Valens poruncĭ să se omóre opt-ḑecĭ de preoţĭ.

Anul D.N. 370 — Valentinian şi Valens.

Prosperitatea, de care se bucuraŭ Arieniĭ, a făcut să li se mărêscă insolenţa şi a început o persecuţiune de o deosebită violenţă contra acelor ce nu eraŭ de credinţa lor, muncindu'ĭ, târîndu-ĭ înaintea tribunalelor, închiḑêndu-ĭ în temniţe şi micşorând puţin câte puţin avutul lor, prin amende şi prin imposite necontenite, în cât eĭ iĭ siliră de a lua hotărîrea să implore mila Impĕratuluĭ. Eĭ îĭ trimiseră o deputaţiune pentru acest scop opt-ḑecĭ de clericĭ, între carĭ Urban, Theodor şi Menedem aveaŭ primul rang. Când sosiră la Nicomidia, eĭ presintară luĭ Valens un memoriŭ ce conţinea principalele subiecte ale plângereĭ lor. Acest Principe ascunse causele mânieĭ sale, de care era însufleţit şi poruncĭ în secret Prefectuluĭ să'ĭ condamne la mórte. Prefectul temêndu-se ca să nu se rĕscóle poporul, dacă ar omorî în public atâtea persóne pióse, contra a orĭ căreĭ

dreptăţĭ, dădu ordin să'ĭ pună pe nisce vase, spre a'ĭ duce în exil, lucru la care eraŭ hotărîţĭ să sufere cu multă statornicie. Când ajunseră în mijlocul golfuluĭ Astacen, matelоţiĭ deteră foc vasuluĭ, dupre cum li se poruncise şi se scoborîră în barcă. Vasul fu împins de vênt până la Dacibiza, cetate maritimă din Bithynia. Insă de abia ajunsese la ţĕrm şi fu consumat cu toţĭ aceĭ carĭ se aflaŭ pe el.

CAPITOLUL XV.

Neînţelegere între Eusebiŭ şi Basiliŭ relativ la Biserica de Cesareea.

Impĕratul Valens, plecând din Nicomidia, se îndreptă spre Antiochia şi trecênd prin Capadocia, făcu tot ce putu spre a nemulţumi pre catolicĭ şi spre a pune pre Arienĭ în posesiunea bisericilor. El spera să ajungă la scopul sĕŭ cu atât maĭ lesne, cu cât era neînţelegerĭ şi contestaţiĭ între Basiliŭ şi Eusebiŭ, care conducea atuncĭ biserica de Cesareea. Aceste neînţelegerĭ făcuse pre Basiliŭ să se retragă la Pont, unde trăia în linisce cu sfinţiĭ pustnicĭ. Ceĭ maĭ de ispravă ómenĭ şi ceĭ maĭ inteligenţĭ, ce se aflaŭ în popor, începênd să se uite la Eusebiŭ cu bănuială şi să'l privéscă ca autorul retrageriĭ unuĭ bărbat atât de renumit prin elocenţa sa şi prin pietatea sa, meditaŭ de a se despărţi de împărtăşirea sa. Basiliŭ temêndu-se din parte'ĭ ca biserica, ce era destul de turburată prin întreprinderile ereticilor, să nu fie încă şi maĭ turburată din pricina sa, sta în linisce în pustiile Pontuluĭ. Cu tóte acestea absenţa sa şi ura de care poporul era însufleţit contra luĭ Eusebiŭ crescură îndrăsnéla Impĕratuluĭ Valens şi a Episcopilor Arienĭ ce el avea tot-d'auna în suita sa, însă planurile lor nu rĕuşiră. Căcĭ la cel întâiŭ svon ce se respândi că eĭ se duceaŭ spre Capadocia, Basiliŭ plecă din Pont şi sosi la Cesareea, unde împăcându-se cu Eusebiŭ, el făcu marĭ serviciĭ bisericiĭ prin elocinţa sa. Valens lipsit de aşteptarea sa, se reîntórse fără să fi făcut ceva cu Episcopiĭ din partidul sĕŭ.

Anul D.N. 370

Valentinian şi Valens

CAPITOLUL XVI.

Basiliŭ urmă luĭ Eusebiŭ. El vorbesce cu o mare libertate.

Anul D.N. 370

Valentinian și Valens.

Impĕratul Valens reîntorcêndu-se cât-va timp dupĕ aceea în Capadocia, află că Eusebiŭ murise și că Basiliŭ îĭ urmase în conducerea bisericilor provincieĭ. El încercă să'l alunge, însĕ fu silit să renunţe la întreprinderea sa. Se ḑice, că femeea sa fu turburată de nisce visurĭ întristătóre în timpul nopţiĭ și că Galatie fiul sĕŭ fu răpit de o mórte grabnică, pe care maĭ mulţĭ o atribuiseră curselor ce se întinsese luĭ Basiliŭ. Impĕratul însușĭ făcu acéstă reflexiune și nu maĭ turbură pre acest Episcop de la mórtea fiuluĭ sĕŭ. In timpul celeĭ maĭ marĭ violenţe a bóleĭ sale, el trimise să'l chieme spre a se ruga luĭ Dumneḑeŭ pentru vindecarea sa. Iată cum se petrecu lucrul. Indată ce Valens a sosit la Cesareea, Prefectul Pretoriuluĭ trimise să chieme pre Basiliŭ și'l ameninţă cu condemnarea la mórte, de nu va face profesiune de credinţa Impĕratuluĭ. Se ḑice, că el rĕspunse că iar fi de un mare folos să scape cât maĭ curând de legăturile trupuluĭ sĕŭ și că ar fi fórte îndatorat celuĭ ce ar vroi să'l scape de viéţă. Prefectul dându-ĭ restul ḑileĭ și nóptea viitóre, pentru a se gândi, sfătuindu-l să nu se arunce într'un pericol așa de mare: N'am nevoie, rĕspunse el, de timp spre a mĕ gândi. Voiŭ fi și mâne în credinţa în care sunt și astă-ḑĭ. Nu mĕ voiŭ închina niciĭ odată și nu voiŭ recunósce nicĭ odată de Dumneḑeŭ o creatură asemenea mie și nicĭ odată nu voiŭ intra în împărtășirea vóstră, nicĭ în aceea a Impĕratuluĭ. Strălucirea puternicieĭ vóstre, cinstea ce avețĭ de a comanda în unul din cele maĭ înfloritóre state

Anul D.N. 370.

Valentinian și Valens.

ale globuluĭ nu trebue să mĕ facă ca să măgulesc patimele vóstre, nicĭ să renunţ la credinţa mea, de care nicĭ exilul, nicĭ proscripţiunea, nicĭ mórtea nu mĕ vor face să mĕ lépăd nicĭ odată. Aceste pedepse nu aŭ nimic care sĕ'mĭ pótă pricinui frică saŭ durere. Eĭ nu posed nimic pe pămînt de cât o haînă și puţine cărţĭ. Trăesc aicĭ ca într'o ţară streină. Muncile nu mĕ vor slăbi. Căcĭ puţinele puterĭ și sănătate ce am, nepermiţêndu'mĭ să resist mult timp la vio-

lența lor, mĕ va face ca să triumf asupra lor dupĕ cea dintâiŭ lovire. Basiliu rĕspundênd ast-fel, prefectul pretoriuluĭ admiră statornicia sa și istorisi acestea Impĕratuluĭ. Acest Principe se duse la biserică în ḑiua Epifanieĭ, urmat de ceĭ marĭ aĭ curțeĭ și de garda sa, aduse darurile sale, convorbi cu Basiliu și admiră ințelepciunea și gravitatea sa. Cu tóte acestea, curând dupĕ aceea, plecând urechea la calomniile inimicilor sĕĭ, se hotărî să'l exileze. Sosind ḑiua în care trebuea să plece, fiul Impĕratuluĭ fu cuprins de nisce frigurĭ pre atât de violente, pre cât și primejdióse. Impĕratul căḑênd la pămînt îl plânse ca și cum ar fi murit deja și nesciind ce să maĭ facă spre a obține vindecarea sa, ce o dorea cu o patimă, ce nu s'ar putea îndestul de bine exprima, el permise ómenilor sĕĭ ca să mérgă să chieme pre Basiliu, pre care nu îndrăsnea să trimită el însușĭ să'l cheme, din causa nedreptățiĭ ce'ĭ făcuse. De îndată ce sosi Basiliu, junele Principe începu să se simță maĭ bine, până într'atât chiar, în cât uniĭ nu fac nicĭ o greutate de a asigura, că el ar fi fost vindecat, dacă Valens n'ar fi trimis să chieme pre ereticĭ ca să se róge luĭ Dumneḑeŭ pentru dînsul. Se ḑice, că și prefectul pretoruluĭ căḑu bolnav, dar convertindu-se și cerênd ertare luĭ Dumneḑeŭ, el îșĭ recăpătă sănătatea. Póte că aceea ce spuseiŭ de Basiliu, nu se va părea atât de măreț, pentru că e întunecat prin strălucirea renumeluĭ, ce'ĭ câștigase mărimea elocințeĭ și asprimea vierțiĭ sale. Anul D.N. 370. Valentinian și Valens.

CAPITOLUL XVII.

Prietenia dintre Basiliŭ și Grigorie.

Grigorie, care se făcuse cunoscut prin aceléșĭ însușirĭ, înflorea în acel timp. Eĭ studiaseră împreună la Atena în junețа lor, sub Himeriu și sub Proheresius, ceĭ maĭ renumițĭ profesorĭ în elocința din vécul lor și apoĭ la Antiochia sub Libanius, născut în Siria. Insă avênd desgust pentru retorică și pentru profesiunea de advocat, eĭ se hotărîră de a se aplica cu totul la studiul și la practica sfinteĭ Filosofiĭ. Dupĕ ce aŭ întrebuințat cât-va timp cu învĕ-

țătura sciințelor păgânilor, eĭ se aplicară la lectura comentariilor ce Origen și alțĭ autorĭ bisericescĭ aŭ făcut asupra cărților sfinte, atât înainte, cât și dupĕ acest renumit scriitor și ajutoră fórte mult pre aceĭ ce susțineaŭ credința Sinoduluĭ din Niceea, susținênd'o fórte puternic eĭ însușĭ și arătând Arienilor, că eĭ nu înțelegeaŭ nimic in nicĭ un lucru și maĭ cu sémă în doctrina luĭ Origen, de care eĭ se serveaŭ spre a'șĭ întemeea rătăcirile lor. Eĭ împărțiră între dînșiĭ lucrările și primejdiile, fie printr'un comun acord, fie prin sorț, dupre cum am aflat. Basiliu avu pentru sine cetățile vecine de Pont, unde a întemeeat o mulțime de monastirĭ și unde a întărit popórele în credința adevĕrateĭ doctrine. Grigorie obținu dupĕ mórtea părinteluĭ sĕŭ Episcopia de Nazianz, o mică cetate din Capadocia, ceea ce'l obligă de a rĕmânea mult timp la Constantinopole și în maĭ multe alte cetățĭ. El a fost înălțat prin sufragiul maĭ multor Episcopĭ pe scaunul acesteĭ capitale, unde se părea că nu era atuncĭ nicĭ biserică, nicĭ păstor și unde puțin lipsea ca credința Sinoduluĭ din Niceea să nu fie cu totul distrusă.

Anul D.N. 370.

Valentinian și Valens

CAPITOLUL XVIII.

Adunarea poporuluĭ din Edesa, apròpe de o biserică a sfîntuluĭ Toma. Generositatea locuitorilor spre a susține adevĕrul Credințeĭ.

Impĕratul Valens mergênd la Antiochia alungă, atât din bisericile din acéstă cetate, cât și din cele-l-alte bisericĭ vecine, pre aceĭ ce făceaŭ profesiunea doctrineĭ Sinoduluĭ din Niceea și'ĭ persecută cu o cruḍime atât de extremă, în cât omorî pre uniĭ prin fer, iar pre alțiĭ înecându'ĭ în Oront. Aflând că se găsea o biserică frumósă la Edesa cu patronul sfîntuluĭ Apostol Toma, el avu curiositatea s'o vadă. Când se apropie de cetate, el vĕḍu o mare mulțime de Catolicĭ adunațĭ în afară de ziduri spre a'șĭ face rugăciunile lor, pentru că li se luaseră bisericile și căḍu într'o mânie atât de furiósă contra Guvernatoruluĭ numit Modest, pentru că nu împedecase aceste adunărĭ, în cât se spune că l'ar fi lovit în față. De și acest Guvernator nu era Ca-

tolic, totușĭ 'ĭ însciință în taĭnă, să nu se adune în ḑiua următóre în același loc, de teamă să nu fie obligat să'ĭ pedepsescă dupre ordinul înadins ce primise. Insă Catolicii în loc să se spună acesteĭ însciințărĭ, se adunară în ḑiua următóre la același loc în maĭ mare numĕr și cu maĭ mult zel ca nicĭ odată. Guvernatorul se găsi fórte încurcat și de și n'a luat încă nicĭ o hotărîre, el se duse spre locul adunăriĭ. Dealungul drumuluĭ o femee care ținea un copil de mână, străbătu printre soldațĭ și trecu prin mijlocul lor, ca și cum ar fi avut o afacere fărte grabnică. Guvernatorul oprind'o, o întrebă unde alérgă atât de repede. Ea rĕspunse că se duce la locul, unde poporul bisericiĭ Catolice are obiceiŭ să se adune. Aŭ nu scii tu, 'ĭ rĕspunse Modest, că Guvernatorul are să mérgă acolo și să codamne la mórte pre toțĭ ceĭ ce se vor găsi acolo? Am auḑit acésta respunse femeea și pentru acésta mĕ grăbesc, ca nu cumva să ajung prea târḑiŭ și și să fiŭ lipsită de gloria martiruluĭ. Guvernatorul întrebându'o pentru ce tîra și pe copil: ea rĕspunsese, că'l tîra ca să sufere martirul și să ia cununa ca și ceĭ-l'alțĭ. Guvernatorul mirat de tăria de credință a acesteĭ femeĭ, se duse și povesti Impĕratuluĭ și'l convinse să renunțe la o întreprindere ce nu era nicĭ folositóre, nicĭ onestă de a continua. Iată cum credința Catolică fu în public mărturisită prin tótă cetatea Edeseĭ.

Anul D.N. 370. Valentinian și Valens.

CAPITOLUL XIX.

Moartea sfîntuluĭ Atanasie. Lucius Arian ia în stăpânire biserica. Petru fuge la Roma.

Atanasie Episcopul de Alexandria muri în acel timp dupĕ ce a condus acéstă biserică timp de patru-ḑecĭ și șase de anĭ. Vestea morțiĭ sale fu rĕspânḑită cu o mare repeḑiciune. Euzoius Episcopul arienilor din Antiochia și marele Vistier al Impĕratuluĭ prinseră pe Petru, căruia Atanasie încredințase biserica sa, 'l aruncară în temniță și puseră pe Lucius în locul sĕŭ. Acéstă schimbare de Episcopĭ atrase o crudă persecuție asupra Catolicilor din Egipt. Căcĭ Lucius intrând în Alexandria și întreprinḑênd să ia în posesiune

Anul D.N. 371. Valentinian și Valens.

bisericile, poporul se opuse cu resistență la acésta și clericiĭ și feciórele consacrate luĭ Dumnedeŭ fură acusate că aŭ excitat rescóla. Uniĭ fugiaŭ, ca și cum cetatea ar fi fost redusă sub puterea unuĭ inimic strein. Alțiĭ eraŭ prinșĭ și aruncațĭ în lanțurĭ. Uniĭ eraŭ scoșĭ afară din temniță spre a fi bătuțĭ și ucișĭ cu felurite loviturĭ; alțiĭ spre fi sfîșiațĭ cu cângĭ de fer și alțiĭ spre a fi arșĭ cu făcliĭ aprinse. Lumea se mira că eĭ pot încă trăi după nisce muncĭ atât de grozave și se dicea, că era de dorit, saŭ de a muri, saŭ de a fi exilat înainte de a fi pus în încercărĭ atât de aspre. Petru, scăpând din temniță, se sui în-tr'o corabie și fugi la Episcopul de Roma, care făcea profesiune de aceeașĭ credință ca dînsul. Ast-fel Arieniĭ de și eraŭ în mic numĕr remaseră stăpâniĭ bisericiĭ. Se publică în acelașĭ timp un edict al Impĕratuluĭ, prin care se poruncia, ca să se alunge din Alexandria și din Egipt aceĭ ce ar vroi Lucius, dintre apărătoriĭ doctrineĭ Sinoduluĭ din Niceea. Euzoius ajungêndu-șĭ scopul ast-fel pentru tot ce doria, se reîntórse în Antiochia.

CAPITOLUL XX.

Călugăriĭ persecutațĭ în Egipt. Minunĭ făcute prin rugăciunile lor.

Anul D.N. Lucius, luând cu dînsul pre Guvernatorul de Egipt și o
371. trupă de soldațĭ, îĭ duse contra sfinților pustnicĭ, în speranță

Valentinian și Valens. că dacă el 'ĭ-ar putea reduce prin iubirea ce eĭ aŭ de liniște, locuitoriĭ cetăților nu 'ĭ-ar maĭ face resistență. Monastirile, din acele țĕrĭ eraŭ conduse de către nisce ómenĭ de o deosebită sfințenie și carĭ aveaŭ mare antipatie pentru rătăcirile luĭ Arie. Poporul care nu vroea, nicĭ nu putea să agite aceste cestiunĭ, se raporta la credința lor, pentru că credea, că avênd atâta virtute pre cât arătaŭ în tot cursul vețeĭ lor, eĭ nu puteaŭ să fie depărtațĭ de adevĕr. Ceĭ doĭ Macariĭ, de care am vorbit maĭ 'nainte, Pambon și Heraclid și alțĭ discipolĭ aĭ luĭ Antonie, eraŭ Stareţĭ acestor pustnicĭ. Lucius recunoscênd decĭ, că nicĭ odată Arieniĭ n'ar putea învinge pre Catolicĭ dacă Călugăriĭ, n'ar fi de cre-

dința sa, el întreprinse să'șĭ atragă la ea prin forță, findcă nu putea să'ĭ atragă la ea prin convingere. Insă nu putea să se ajungă planul sĕŭ, prin acel mijloc, pentru că aceĭ pustnicĭ eraŭ hotărîțĭ maĭ bine să móră, de cât să se lepede de decretele Sinoduluĭ din Niceea. Se ḑice, că pe când soldațiĭ eraŭ gata să'ĭ atace, se aduse la călugărĭ un bărbat, ale căruĭ membre eraŭ atât de uscate și sgîrcite, în cât nu maĭ putea să stea pe piciĭóre, și că după ce l'aŭ uns cu unt-de-lemn și 'i-aŭ poruncit în numele luĭ Iisus Christos, pre care Lucius îl persecuta, de a se scula și de a se reîntórce la casa sa, îndată fu vindecat și arătă prin vindecarea sa că trebuia să urmeze credința acelora, pe care Dumneḑeŭ îĭ asculta când îl chemaŭ, condamnând pre Lucius. Insă evidența acesteĭ minunĭ nu converti pre persecutoriĭ acestor pustnicĭ și nu împedecă de a'ĭ duce în timpul nopțiĭ la o insulă încunjurată de mlaștinĭ, aĭ căreĭ locuitorĭ nu primiseră nicĭ odată nicĭ o învĕțătură despre Religiunea Creștină și eraŭ încă dedațĭ la cultul falșilor ḑeĭ. Se ḑice că atuncĭ când eșiaŭ din corabie, fiica Sacrificatoruluĭ, carea era posedată de demon, se înfățișa înaintea lor, urmată de un mare numĕr de locuitorĭ, mirațĭ de a o vedea alergând și strigând. Când fu aprópe se aruncă la pămînt și le ḑise: Pentru ce ațĭ venit aicĭ servitorĭ aĭ mareluĭ Dumneḑeŭ? E mult timp de când noĭ locuim în acéstă insulă fără a supĕra pre nimenea. Noĭ suntem suntem aicĭ închișĭ de tóte părțile de mlaștinĭ, și nu suntem cunoscuțĭ de nimenea. Insă dacă vroițĭ să vĕ facețĭ stăpânĭ aĭ acesteĭ insule, noĭ vom eși de aicea. Macarie și tovarășiĭ sĕĭ mustrînd demonul fu scăpat de el. Tatăl sĕŭ, familia sa și tótă insula se convertiră la religiunea creștină și dărîmară templul lor spre a face o biserică. Lucius fórte se supĕră de acéstă schimbare și temându-se de a deveni urîcios acelora chiar din partidul sĕŭ și de a fi acusat că face rĕs boiŭ nu numaĭ ómenilor, ci și luĭ Dumneḑeŭ, porunci să se trimită toțĭ aceĭ călugărĭ în pustiurile lor. Iată cum turburară pacea Egiptuluĭ, unde filosoful Didim și o mulțime de ómenĭ de o adevĕrată doctrină, se arătaŭ cu mare strălucire. Poporul aruncând ochiĭ atât asupra lor, cât și asupra sfinților pustnicĭ, se depărtă de credința Arienilor, carĭ deși inferiorĭ în numĕr nu încetaŭ de a persecuta pre ceĭ-l-alțĭ.

Anul D.N. 371.

Valentinian și Valens.

CAPITOLUL XXI.

Statornicia Sciților în credință. Generósă libertate a luĭ Valentinian.

Arienismul găsi o asemenea resistență în Osroena și în Capadocia, căreia Basiliŭ Episcopul de Cesareea și Grigoriu Episcopul de Nazianz serveaŭ de o mare podóbă. Ce tatea de Antiochia, Syria și provinciile de prin prejur eraŭ pline de confusiune și de desordine, pentru că Arieniĭ ocupaŭ tóte bisericile de acolo, de și Catoliciĭ ce se chiemaŭ Eustatienĭ și Paulianiștĭ, eraŭ acolo în mare numĕr sub conducerea luĭ Paulin și a luĭ Meletie, dupre cum am spus'o deja. Prin al lor mijloc biserica de Antiochia, carea fusese în primejdie de a fi cu totul infectată de rătăcirile luĭ Arie, fu ferită și se găsi capabilă de a resista puterniciei luĭ Valens și intrigilor acelora, pe care el îĭ considera maĭ mult. In fine, tóte popórele ce eraŭ conduse de Episcopĭ statornicĭ și generoșĭ, remaseră statornice și nestramutate în credința ce o primiseră. Se asigură, că pentru acéstă rațiune Scitiĭ nu'șĭ schimbară credința. In țara lor sunt o mulțime de cetățĭ, de sate și de forturĭ. Capitala se chiamă Tomis, care e o mare cetate de a stânga Pontuluĭ Euxim (Marea Neagră). Episcopul conduce singur tóte bisericele, dupre vechiul obiceiŭ al țăriĭ, care e încă și astă-dĭ în vigóre Vetranion le coducea, când Impĕratul Valens se duse la acea din Tomis. Acest Principe intrând în locul unde acest păstor 'șĭ aduna turma sa și silindu-se de al convinge. să admită pre Arienĭ la împărtășirea sa, el 'l refusă cu o generósă libertate, susținu puternic credința Sinoduluĭ din Niceea, părăsi pre acest Principe, și merse la un alt loc unde poporul îl urmă. Tótă cetatea alergase spre a fi de față la acéstă faptă, în speranță că s'ar petrece ceva extraordinar. Impĕratul fu fórte supĕrat, că a rĕmas singur în biserică cu suita sa și de necazul acesta, trimise pre Vetranion în exil. Insă puțin tımp dupĕ aceea îĭ dădu libertatea de a se reîntórce. Eŭ cred, că atuncĭ când el a vĕḑut că Scitiĭ se plângeaŭ de absența păstoruluĭ lor, el se temu, ca să nu întreprindă să se rescóle în paguba imperiuluĭ. Căcĭ el scia, că eraŭ nisce popóre

Anul D.N. 371. Valentinian și Valens

fórte rěsboïnice, că locuiaŭ o țară cu o posițiune fórte favorabilă și carĭ serveaŭ ca de întărire imperiuluĭ contra năvălirilor streinilor. Iată cu ce mod Vetranion prelat de un merit deosebit și care îșĭ câștigase un mare renume prin curățirea moravurilor sale, făcu zadarnice întreprinderile luĭ Valens. Toțĭ clericiĭ, afară de aceĭ din Occident și atraseră indignarea sa din acéstă pricină. Căcĭ aceĭ din Occident trăiaŭ în liniște sub dominațiunea luĭ Valentinian care urma doctrina Sinoduluĭ din Niceea și care avea o atât de mare pietate, în cât nu vroise nicĭ odată să schimbe nimic în legile bisericiĭ, nicĭ a porunci nimic clericilor. Orĭ câtă sciință avu el spre a conduce imperiul, dupre cum faptele strălucite l'aŭ făcut îndestul de cunoscut, el era convins, că aceste chestiunĭ de doctrină eraŭ mult maĭ presus de spiritul sěŭ.

CAPITOLUL XXII.

Se decide că Sfîntul Duh e de aceeașĭ substanță cu Părintele și cu Fiul.

Se agită atuncĭ o chestiune, care produsese svon încă maĭ dinainte, dar care produse un maĭ mare svon ca nicĭodată; adică, dacă trebue a crede, că duhul sfînt e de aceeașĭ substanță cu Părintele și cu Fiul. Aceĭ carĭ credeaŭ, că Fiul luĭ Dumnedeŭ e neasemĕnabil cu Părintele sěŭ, în ceea ce privesce substanța, convenіră între eĭ în acest punct și rĕmaseră de acord, că Duhul sfînt nu e de cât servitorul neasemĕnabil, în ceea ce privesce substanța și al treilea în ordine și în demnitate. Din contră, toțĭ aceĭ ce credeaŭ, că Fiul e de aceeașĭ substanță cu Părintele sěŭ, credeaŭ de asemenenea, că Duhul sfînt e de aceeașĭ substanță cu Părintele și cu Fiul. Acéstă credință fu susținută cu vigóre în Siria, de Apollinarie Episcopul de Laodiceea; în Egipt, de Atanasie; în Cappadocia de Basiliu și de Grigorie. Insă maĭ 'nainte de a se fi decis acéstă chestiune, Episcopul de Roma scrise Episcopilor din Occident, caĭ să mărturiséscă, ca ceĭ din Occident că cele treĭ persóne ale Treimeĭ n'aŭ de cât o aceeașĭ substanță și sunt

egale în demnitate. Chestiunea fiind terminată ast-fel prin judecata bisericiĭ Romane, nu se vorbi maĭ mult despre acésta și tótă lumea rĕmase liniștită.

CAPITOLUL XXIII.

Mórtea luĭ Liberiŭ. Neînțelegere între Damas și Ursin. Sănătósă doctrină în Occident. Scrisórea luĭ Damas Episcopilor din Ilyria.

Liberiŭ murind în acel timp, Damas luă conducerea bisericiĭ din Roma. Un diacon numit Ursin fiind numit de câte-va persóne spre a împlini acest loc, el puse să se hirotoniséscă în ascuns de către nisce Episcopĭ maĭ necunoscuțĭ și se sforță de a rupe unitatea bisericiĭ, făcênd adunărĭ a parte. Poporul se desbină și uniĭ urmară pre Damas, iar alțiĭ pre Ursin. Acéstă desbinare avu urmărĭ întristătóre și pricinui certurĭ, bătăĭ și omorurĭ până când guvernatorul de Roma reprimă întreprinderea luĭ Ursin pedepsind pre maĭ multe persóne atât din cler, cât și din popor. Insă în acésta nu era nicĭ o neînțelegere atingĕtóre de doctrină, nicĭ la Roma, nicĭ în vre-o altă cetate din Occident. Tótă lumea urma cu un profund respect decisiunea Sinoduluĭ din Niceea și recunoscênd o egală putere în fie care persónă a Treimeĭ, le dădea la tóte o egală cinste. Nu era de cât Auxentie Episcopul de Milan, care cu alțĭ câțĭ-va de partidul sĕŭ se sforța de a stabili doctrina luĭ Arie contra consimțimîntuluĭ unanim al Occidentuluĭ și care susținea, că Fiul și Duhul sfînt sunt neasemĕnabilĭ cu Părintele, în ceea ce privesce substanța. Episcopiĭ din Galia și din Statul Veneţieĭ, împreună cu câțĭ-va alțiĭ făceaŭ ast-fel de sforțărĭ, Episcopiĭ din maĭ multe provinciĭ se adunară la Roma și declarară pre Auxentie și pre ceĭ din partidul sĕŭ lepădațĭ de la împĕrtășirea lor, confirmară credința Sinoduluĭ din Niceea, infirmară tot ce se hotărîse de contrariŭ în Sinodul din Rimini, atât pentru că Episcopul de Roma și alțiĭ nu consimțiră la acésta, cât și pentru că maĭ mulțĭ din aceea chiar care fuseseră presențĭ la acel Sinod îl desaprobase. Scrisórea ce Damas și ceĭ-l-alțĭ E-

piscopĭ aĭ Sinoduluĭ Roman, scriseră Episcopilor din Illyria, e o probă, că lucrul se petrecu în modulŭ cum spuseĭ. Iată cum era concepută:

Damas, Valerie și ceĭ-l-alțĭ Episcopĭ adunațĭ în sfîntul Sinod dìn Roma, Episcopilor de Illyria aĭ noștri prea iubițĭ frațĭ: salutare în Domnul Nostru.

«Noĭ nu ne îndoim de loc, că voĭ nu țineţĭ a nóstră «sfîntă credință, care e întemeétă pe doctrina Apostolilor «și care nu e nicĭ de cum contrarie credințeĭ părinților și «că nu o predicațĭ poporuluĭ. Nu e permis preoților luĭ «Dumnedeŭ, carĭ sunt învĕțătoriĭ înțelepților lumiĭ de a fi «de o altă credință. Cu tóte acestea noĭ am aflat din ra-«portul fraților noștri, Episcopiĭ din Galia și din Statul «Veneţieĭ, că uniĭ se sforțéză de a insinua rătăcirea asupra «căreia Episcopiĭ trebuie se privegheze ca credincioșiĭ să «nu fie surprinșĭ, nicĭ de orĭ ce e contrariŭ adevĕratelor «explicărĭ, fie că acéstă surprindere ar proveni din ignoranță «saŭ din simplicitatea a óre căror persóne. Eĭ nu trebuesc, «de asemenea să urmeze pre aceĭ ce inventéză doctrinĭ «noĭ, ci a rĕmânea tarĭ în credința părinților noștri. Pentru «acésta Auxentie Episcopul de Milan a fost cu dreptul con-«damnat. E decĭ drept ca toțĭ dascăliĭ bisericiĭ să se u-«néscă în întinderea Imperiuluĭ Roman, fără a rupe uni-«tatea credințiĭ prin contestațiile lor și prin certările lor. «Căcĭ, de îndată ce rĕutatea ereticilor începu a se înălța «dupre cum nelegiuirea Arienilor se înalță încă și as-«tă-dĭ, treĭ sute opt-spre-dece din părințiĭ noștriĭ adu-«națĭ la Niceea înălțară un zid contra intrigilor și a ata-«curilor demonuluĭ și pregătiră o contra otravă contra doc-«trineĭ lor coruptă. Acéstă contra-otravă e de a crede, că «Părintele și Fiul aŭ aceeașĭ divinitate, aceeașĭ virtute și «aceiașĭ natură. Noĭ de asemenea se cuvine a crede, că «Părintele și Fiul aŭ aceeașĭ divinitate, aceeașĭ virtute și a-«ceiașĭ natură. Noĭ de asemenea se cuvine a crede, că Du-«hul sfînt e de aceeașĭ substanță și am hotărît ca aceĭ «ce vor fi de o altă credință să fie lepădațĭ de împărtă-«șirea nóstră. Uniĭ aŭ întreprins să violeze acéstă re-«gulă mântuitóre și acéstă decisiune sfîntă. Insĕ aceea

«chiar carĭ se porniseră la acest atentat în Sinodul din «Rimini, l'aŭ reparat în cât-va timp mărturisind, că eĭ aŭ «fost înşelaţĭ printr'un chip de a raţiona, care nu le părea «contrariŭ doctrinii publicată în Sinodul din Niceea. Nu«mĕrul acelor ce s'aŭ găsit la Rimini nu póte face nicĭ «prejudiţiŭ buneĭ doctrine, pentru că eĭ s'aŭ adunat acolo «fără participarea Episcopuluĭ din Roma, pre care trebuea «a'l consulta maĭ mult de cât pre orĭ-care altul; fără par«ticiparea luĭ Vincent, care s'a bucurat de demnitatea Epis«copală în curs de atâţia anĭ şi fără participarea unuĭ mare «numĕr de alţiĭ, carĭ eraŭ de aceiaşĭ credinţă cu aceştia, «pentru că aceĭ carĭ fiind înşelaţĭ, s'aŭ părut a se depărta «de eĭ, aŭ mărturisit că acéstă depărtare le desplăcea când «aŭ avut libertatea întrégă a judecăţiĭ lor. Voĭ recunósceţĭ «decĭ, că trebue a păstra inviolabil doctrina ce a fost sta«bilită în Sinodul din Niceea pe autoritatea Apostolilor şi «că toţĭ Episcopiĭ atât din Orient cât şi din Occident, carĭ «mărturisesc a fi Catolicĭ, trebue să se mândréscă de a «ţine cu noĭ. Noĭ sperăm că aceĭ ce sunt de o altă cre«dinţă vor fi în curând lepădaţĭ de la împărtăşirea nóstră «şi lipsiţĭ de demnitatea Episcopală, ast-fel că popórele scă«pate ca şi de un jug de rătăcirile ce eĭ le impun, vor pu«tea respira în mod liber. Căcĭ eĭ n'aŭ grije de a lumina «poporul, fiind-că eĭ însuşĭ sunt orbiţĭ. Judecata vóstră să «fie decĭ conformă judecăţeĭ tuturor Episcopilor, rĕmâneţĭ «tarĭ în credinţă şi nestrămutaţĭ şi asiguraţi-ne prin scri«sorile vóstre, pentru ca noĭ să nu putem să ne îndoim «despre acésta.»

CAPITOLUL XXIV.

Anul N.D. 375. — Valentinian şi Valens.

Ambrosiŭ e ales Episcop de Milan. El restabili pacea în biserica sa. Novatieniĭ din Frigia celebréză sĕrbătórea Pasceluĭ dupre modul Evreilor.

Episcopiĭ din Occident prevenind ast-fel planurile acelor ce vroiaŭ să introducă novismurĭ între dînşiĭ, conservară inviolabil credinţa ce primiseră de la părinţiĭ lor, în cât

n'aŭ fost de cât Auxentie şi discipolii sĕĭ, cari căḑură în rătăcire. Insĕ acest Auxentie nu trăi mult timp. Când muri, poporul de Milan se împărţi asupra alegeriĭ unuĭ Episcp şi cetatea fu în primejdie de a fi sguduită de o grozavă rescólă. Ceĭ ce pretinseră acéstă demnitate şi cari nu putuseră s'o dobîndéscă, ameninţaŭ să'şĭ rĕsbune de dispreţul ce li se făcuse. Ambrosiŭ guvernatorul provincieĭ, temêndu-se de o rĕscólă populară, se duse la biserică, sfătui pre popor să respecte legile şĭ să renunţe la contestaţiĭ şi la partide şi să întreţină pacea. Maĭ 'nainte de a fi isprăvit discursul sĕŭ, fie care lăsând de odată mânia şi ura de care era însufleţit contra celor-l-alţĭ, 'şĭ dădu votul celuĭ ce'ĭ sfătuia pre toţĭ la pace şi'l rugă de a primi botezul. Fiind-că Ambrosiŭ departe de a primi acéstă sarcină, o refusă şi se depărtă de ea şi pentru că poporul 'l silea maĭ mult de cât maĭ 'nainte, protestând că nu se va linişti şi nu se va împăca alt-fel, ajunse acéstă veste la curte şi se ḑice, că îndată Impĕratul Valentinian se puse la rugăcĭunĭ şi mulţumi luĭ Dumneḑeŭ, că credincĭoşiĭ alegeaŭ spre a conduce biserica, pre acela chiar, pre care el îl alesese spre a guverna Provincia. Cund fu maĭ bine informat despre stăruinţele marĭ ale poporuluĭ şi de refusul îndărătnic al luĭ Ambrosiŭ, el creḑu, că Dumneḑeŭ hotărîse acéstă afacere ast-fel, cu scop de a restabili pacea în biserica de Milan şi porunci ca să'l hirotonisécă cât maĭ curînd. El fu boteḑat şi hirotonit în acelaşĭ timp şi lucră îndată a uni în aceiaşĭ credinţă despre Natura Dumneḑeécă, biserica sa, carea fusese împărţită asupra acestuĭ subiect în tot timpul cât fusese condusă de Auxentie. Vom vedea în alt loc eminentele calităţĭ ce a arătat Ambrosiŭ de la hirotonirea sa şi cu ce curagiŭ şi pietate 'şĭ îndeplini funcţiunile sacerdoţiuluĭ sĕŭ.

Anul D.N. 375.

Valentinian şi Valens

Novaţieniĭ ce locuesc în Frigia, începură în acel timp a celebra sĕrbătórea Pasceluĭ, dupre modul Evreilor, contra vechiuluĭ lor obiceiŭ. Novat autorul secteĭ lor refusă împărtăşirea penitenţilor, cari 'şĭ exprimaŭ durere de păcatele lor şi n'a fost novator de cât în acest punct. Insă nicĭ el, nicĭ succesoriĭ sĕĭ nu celebrară nicĭ odată sĕrbătórea Pasceluĭ de cât dupĕ equinopţiul Primă-vereĭ, dupre cum o celebréză biserica Romană. Insă câţĭ-va Episcopĭ Novatienĭ adunându-se în acel timp la Pazi, oraş din Frigia, aprópe

de isvorul Sangaruluĭ, hotărîră de a observa pre viitor sĕrbătórea Azimelor și de a celebra solèmnitatea Pasceluĭ în aceiașĭ ḑi ca Evreiĭ spre a nu se uni în acest punct de disciplină cu aceĭ cu cari eĭ nu se uniaŭ asupra celor-l-alte. Agelius Episcopul Novatienilor din Constantinopole, nicĭ aceĭ din Novatieniĭ din Niceea, din Nicomidia și din Cotua, cetate însemnată din Frigia nu asistară de loc la acel Sinod, de și eraŭ obicĭnuițĭ de a presida tóte deliberările ce se făceaŭ în secta lor. Voiŭ spune aiurea cum eĭ se despărțiră de împărtășire pentru acest motiv.

CAPITOLUL XXV.

Eresiĭ inventate de Apollinarie și susținute de Vitalle.

Apollinarie se făcu în acel timp șef al uneĭ eresiĭ, căreia 'ĭ s'a dat pe urmă numele sĕŭ, smulse mulțime de persóne de la biserică și se adună cu ele aparte. El fu ajutat într'un plan atât de periculos de către un preot al bisericiĭ din Antiochia și din clerul luĭ Meletie, numit Vitalie, bărbat care se făcuse fórte strălucit în popor prin asprimea virtuțiĭ sale și prin sîrguința cu carea 'șĭ îndeplinea funcțiunile sale. Despărțindu-se de împărtășirea luĭ
Ann. D. N. Meletie, el se uni cu Apolinarie, presidă în Antiochia cu
375. ceĭ din secta sa și atrase prin stima sfințeniei sale, un
Valentinian și Valens mare numĕr de auditorĭ și de discipolĭ, ce se numesc încă și astă-ḑĭ Vitalienĭ. Se ḑice, că el n'a căḑut în acéstă nenorocită rătăcire, de cât de mânie, că a fost tratat cu dispreț de Flavian, care era atuncĭ colegul sĕŭ în funcțiunile Sacerdoțiuluĭ și care fu maĭ pe urmă înălțat pe scaunul episcopal al cetățiĭ din Antiochia. Acest Flavian nevoind să'ĭ permită de a vedea pre Episcopul, dupre cum el avea obiceiŭ, se supără fórte tare și considerându-se dispreţuit, trecu în partidul luĭ Apollinarie și legă o prietenie strînsă cu dînsul. Din acel timp, aceĭ de acéstă sectă s'aŭ adunat de asemenea aparte în cele-l-alte cetățĭ sub Episcopiĭ lor particularĭ și s'aŭ condus de legĭ diferite de acele ale bisericiĭ catolice. Eĭ cântă cântărĭ în versurĭ compuse de

Apollinarie, căcĭ el excela în poesie, ca și în sciinţe și atrase un mare numĕr de persóne în partidul sĕu prin poesiile sale. El făcuse tot felul de versurĭ; unele spre a fi cântate la masă, altele spre a fi cântate lucrând, altele pentru timpurile serióse și altele maĭ vesele pentru ḑilele de sĕrbătóre și de veselie. Însă nu era nicĭ unul care să nu tindă celebra laudele luĭ Dumneḑeŭ și a releva strălucirea majestăţiĭ și a glorieĭ sale. Damas Episcopul de Roma și Petru Episcopul de Alexandria descoperind ceĭ d'ntâi progresele acesteĭ nouĭ eresiĭ o condamnară într'un Sinod ţinut la Roma, ca contrarie doctriniĭ bisericiĭ catolice. Se ḑice iarășĭ, că Apollinarie din slăbiciune s'a dat la novismul rătăciriĭ. Când Atanasie Episcopul de Alexandria se reîntorcea în Egipt din locul unde fusese exilat, sub domnirea luĭ Constantie și trecea prin cetatea Laodicea, el legă acolo prietenie cu Apolinarie. Insă pentru că Arieniĭ credeaŭ, că e o crimă de a participa la împărtășirea luĭ Atanasie, el fu cu rușine alungat din biserică pentru acest motiv de către Georgie, Episcopul acesteĭ cetăţĭ, care era Arian. Acest Episcop nu se mulţumi de a l acusa de împărtășirea ce el avuse cu Atanasie; el 'ĭ imputā încă crime care fuseseră spălate prin penitenţă. In timpul când Teodosie predecesorul luĭ Georgie, conducea biserica de Laodicea, Epifanie, renumit profesor de retorică, recită o odă ce compusese în onórea luĭ Bacchus. Maĭ 'nainte de a începe lectura, el însciinţă dupre obiceiŭ pre profanĭ, adică pre aceĭ ce nu eraŭ iniţiaţĭ în mistere de a se depărta. Tînĕrul Apollinarie care studie sub dînsul, Apollinarie Tatăl, care era preot și nicĭ un creștin altul nu eși. Când Teodot află că eĭ asistaseră la acéstă ceremonie profană, el fu fórte mult mișcat de acésta. Cu tóte acéstea el ertă pre simpliĭ laicĭ, dupre ce le-a făcut o ușóră mustrare. Insă cu privire la ceĭ doĭ Apollinariĭ, fiind-că eĭ eraŭ clericĭ și anume, tatăl preot și fiul citeţ, când fură legitim dovediţĭ, el îĭ alungă din biserică. Cu tóte acestea el îĭ primi iarășĭ dupĕ aceea, când aŭ făcut o penitenţă proporţională cu păcatul lor, însoţită de lacrimĭ și de post. Georgie urmând pe urmă luĭ Teodot, în conducerea acesteĭ bisericĭ, dupre cum am spus, lepădă pe Apollinarie de la împărtășirea sa, pentru că a participat la împărtășirea luĭ Atanasie. Se ḑice, că Apollinarie îl rugă de maĭ multe orĭ de a'l restabili și că neputênd obţinea nimic de la el, el

Anul D.N 375.

Valentinian și Valens.

nu putu învinge supărarea sa și întreprinse de a turbura biserica prin rătăcirile sale și de a'și rĕsbuna asupra inimicului sĕŭ prin elocința sa, arătând, că el a depus pre un cleric maĭ luminat și maĭ dibaciŭ ca dînsul în înțelegerea scripturiĭ. Iată cum dușmăniile particulare ale cle-
Anul D.N. 375. ricilor aduc vătămare bisericiĭ și produc rătăcirĭ care alteréză curățenia doctrineĭ. Dacă Georgie ar fi primit pre A-
Valentinian și Valens pollinarie în societatea credincioșilor, când el dădu semne de o sinceră penitență, dupre cum Teodot 'l primise odinióră, nu s'ar fi audit nicĭ odată vorbindu-se de eresia ce pórtă numele sĕŭ. Oamenii se supără și se înfuriéză când 'ĭ desprețuesce, în timp ce, eĭ sunt maĭ reservațĭ și rĕmân în marginile dafarieĭ lor, când'ĭ tratează cu dreptate.

CAPITOLUL XXVI.

O nouă eresie introdusă de Eunomiŭ relativă la chipul de a da botezul.

Cam în acelașĭ timp Eunomiŭ, care conducea biserica de Cyzic în locul luĭ Eleusius și care presida pre Arienĭ, inventă o nouă eresie, pe care uniĭ o numesc cu numele sĕŭ, iar alțiĭ o numesc eresia Anomeenilor. Se dice, că el a fost cel dintâiŭ, care a îndrăsnit să asigure, că sfîntul botez nu trebue să fie dat, de cât printr'o simplă afundare care întrerupse tradițiunea ce era pogorîtă de la Apostolĭ până la noĭ și care introduse o disciplină necunoscută, a căreĭ noutate se sili de a o ascunde sub aparența uneĭ gravitățĭ și a uneĭ severitățĭ extraordinară. El era fórte elocent și iubia conferințele și disputele. Cea maĭ mare parte din ceĭ ce fac profesiune de acéstă sectă, aŭ aceeașĭ înclinațiune. Eĭ nu laudă nicĭ odată probitatea, saŭ caritatea față de săracĭ, afară numaĭ față de omul din partidul lor, pre cât laudă subtilitatea raționamîntuluĭ și dibăciea de a încurca pre acela căruia vorbesce. Ceĭ ce aŭ acéstă subti-
Anul D.N. 370 litate și acéstă dibăcie trecură în opiniunea lor, de ómeniĭ ceĭ maĭ de ispravă și de ceĭ maĭ religioșĭ. Alțiĭ sper și
Valentinian și Valens. sunt convins că acésta e maĭ conform cu adevĕrul, că Teofronie, născut în Capadocia și Eutihie apărătorĭ fórte îndărătnicĭ aĭ acesteĭ eresiĭ, despărțindu-se de Eunomiŭ sub

domnirea următóre, introduseră eresiĭ atingĕtóre de botez, ḑicênd, că el trebuie să fie dat, nu în numele Treimiĭ, ci în numele morţiĭ luĭ Iisus Christos. Se ḑice, că Eunomiŭ n'a vorbit nimic noŭ asupra acestuĭ subiect, că urmând de la început rătăcirea luĭ Arie, el a ţinut-o tot-d'auna, că dupre ce s'a făcut Episcop de Cyzic, el fu acusat de către clericiĭ din clerul sĕŭ, că predică o nouă doctrină, că Eudoxiŭ Episcopul Arienilor din Constantinopole citându-l şi obligându-l a da cuvînt în public de credinţa sa, el nu găsi în ea nimic contrariŭ, şi'l îndemnă să se reîntórcă la Cyzic. Că Eunomiŭ respunse că nu vroia de loc să rĕmână cu nisce persóne, ce 'ĭ eraŭ bănuite şi că luă acest pretext spre a'ĭ părăsi, dar că în adevĕr, el se despărţi de împărtăşirea lor, de supărare, că eĭ nu vroiseră să priméscă pre Aëtie învĕţătorul sĕŭ; că Eunomiŭ rĕmase tot-d'auna de atuncĭ în casa sa, fără a schimba credinţa. Iată cum vorbesc ómeniĭ despre acésta; uniĭ într'un fel iar alţiĭ în altul. Dupre părerea mea e de temut, pentru ceĭ ce aŭ schimbat tradiţiunea bisericiĭ atingĕtóre de botez, fie Eunomiŭ saŭ alţiĭ ca să nu fie singuriĭ, cari să plece din acéstă viéţă fără să fi primit acéstă taină. Căcĭ dacă primind odată botezul dupre vechiul obiceiŭ, eĭ n'aŭ putut să si'l dea lor înşuşĭ din noŭ, eĭ aŭ introduş aceea ce nu se practicase în persóna lor şi aŭ întreprins de a exercita ceĭ dintâĭ asupra celor-l-alţĭ, aceea ce nicĭ odată nu se exercitase asupra lor. Ast-fel, întemeind acéstă dogmă nu pre vre un principiŭ sigur, ci pre singura lor imaginaţie, eĭ aŭ dat celor-l-alţĭ aceea ce eĭ nu primiseră, ceea ce nu s'ar putea susţine fără extravaganţă.

Căcĭ eĭ înşuşĭ recunosc, că ceĭ ce n'aŭ primit botezul, n'aŭ puterea de a'l da; decĭ, ceĭ ce n'aŭ primit botezul dupre modul cum eĭ îl daŭ, nu l'aŭ primit în adevĕr dupre opiniunea lor şi eĭ o confirmă prin practica lor, fiind-că rebotéză pre toţĭ aceea ce'ĭ pot atrage în partidul lor, de şi eĭ fuseseră botezaţĭ dupre obiceiul bisericiĭ catolice. Mulţimea şi diversitatea acestor dogme aduseră o grozavă confusiune în religiune şi întórseră un mare numĕr din aceĭ ce aveaŭ scopul de a o profesa. Focul disputeĭ era maĭ aprins ca nicĭ odată şi fiind-că aceĭ ce susţineaŭ eresia, nu lipseaŭ nicĭ de curagiŭ, nicĭ de sciinţă, eĭ ar fi atras maĭ pre toţĭ catoliciĭ la partidul lor, dacă Basiliŭ şi Gri-

Anul D.N. 375.

Valentinian şi Valens.

gorie nu s'ar fi declarat contra lor și dacă Impěratul Teodosie nu i-ar fi ridicat din locurile cele maĭ plăcute și cele maĭ încântătóre ale Imperiuluĭ, spre a'ĭ exila în nisce pustiurĭ sterile și inculte; însă, pentru ca nu cum-va, ceĭ ce'șĭ vor da ostenéla de a citi istoria mea, să ignoreze în ce constaŭ cu precisiune aceste douě eresiĭ, eŭ cred de datorie să însemn, că Aëtie, născut din Syria, a fost primul Autor al rătăciriĭ ce se atribue luĭ Eunomiŭ și că el a asigurat dupě Arie, că Fiul luĭ Dumneḑeŭ e neaseměnabil cu Părintele sěŭ și că el a fost creat din nimic. Aceĭ ce aŭ urmat acéstă rătăcire, aŭ fost maĭ întâiŭ numițĭ Aëtieni. Dar dupě ce sub domnirea luĭ Constantie, dupre cum am spus deja, uniĭ susținură, că Fiul luĭ Dumneḑeŭ e consubstanțial cu Părintele sěŭ, iar alțiĭ că el este aseměnabil în substanță și că Sinodul din Rimini hotărî ca să se ḑică numaĭ, că el e aseměnabil în substanță, Aëtie fu condamnat la exil, ca un nelegiuit, care rostise blasfemiĭ contra luĭ Dumneḑeŭ. In timpul ce urmă, eresia sa rěmase ca adormită, pentru că nicĭ el, nicĭ nimenea altul nu îndrăsnia s'o susțină. Insă dupě ce a fost înălțat pe scaunul bisericiĭ de Cyzic, el nu se putu reține și începu să predice doctrina luĭ Aëtie și pentru că el a publicat'o cu maĭ multă îndrăsnélă de cât Aëtie însușĭ și susținută cu maĭ multă tărie, s'a dat numele sěŭ celor ce o urméză și s'a uitat numele primuluĭ și adevěratuluĭ Autor.

CAPITOLUL XXVII.

Judecata luĭ Grigorie Episcopul de Nazianz, despre Eunomie și Apollinarie. Eresia luĭ Eunomiŭ combătută de sfințiĭ pustnicĭ din acel timp.

Trebue a recunósce, că Eunomiŭ și Aëtie eraŭ amândoĭ în aceeașĭ credință. Eunomiŭ numesce pre Aëtie învěțătorul sěŭ în maĭ multe locurĭ din scrierile sale și se cinstesce de a fi discipolul sěŭ. Cât pentru Apollinarie, Grigorie Episcopul de Nazianz vorbesce de el ast-fel în una din scri-

sorile sale, ce e adresată luĭ Nectarie, Episcopul de Constantinopole. «Eunoniŭ, acéstă ciumă ce noĭ am întreţinut «în sînul nostru, nu se mulţumesce de a fi şi de a subsista, îşĭ închipuesce, că ar fi pentru el o perdere, de a «nu atrage cu dînsul pre tótă lumea în prăpastie. Acésta «totuşĭ póte fi în cât-va tolerat. Insă, insolenţa Apollinariştilor e nenorocirea cea maĭ întristătóre şi cea maĭ in«suportabilă, de care biserica e turburată. Nu sciŭ cum «santitatea vóstră a permis, ca eĭ să aibă libertatea de a «face adunărĭ ca şi noĭ. De şi, prin harul luĭ Dumnedeŭ, «voĭ sunteţĭ perfect instruit în misterele religiuniĭ nóstre, «şi nu ignoraţĭ nimic din cele ce biserica învaţă pentru «a le apăra, nicĭ din cele ce eresia inventéză pentru a le «ataca, nu e póte nepotrivit ca voĭ să aflaţĭ de la o per«sónă ce scie atât de puţin ca mine, că mi-a cădut în «mână o scriere a luĭ Apolinarie, care întrece tot ce Au«toriĭ sectelor celor maĭ primejdióse aŭ conceput vre-o«dată maĭ monstruos El asigură, că trupul ce Fiul luĭ «Dumnedeŭ a luat pentru reparaţiunea naturiĭ nóstre, e «un trup ce el a avut de la început şi spre a sprijini o «imaginaţie atât de estravagantă ca acésta, el dă o rea «explicare acestor cuvinte ale Scripturiĭ: nimenea nu s'a «suit în ceriŭ, fără numaĭ Fiul Omuluĭ, care s'a pogorît «din ceriŭ. Ast-fel el pretinde că era deja Fiŭ al Omuluĭ «când s'a pogorît din ceriŭ şi că a adus cu sine un trup «care era vecĭnic. El se servesce încă de un pasagiŭ unde «e dis: Omul cel al doilea e din ceriŭ. In fine el asigură «că acest om care sa pogorît din ceriŭ n'avea de loc în«ţelegere, dar că divinitatea Fiuluĭ luĭ Dumnedeŭ îĭ ţinea «loc de înţelegere şi era ca a treia parte din acest com«pus omenesc. Trupul şi sufletul eraŭ două părţĭ, ca în «ceĭ-l-alţĭ ómenĭ şi Cuvîntul luĭ Dumnedeŭ ţinea locul celor «l-alte părţĭ, adică al înţelegeriĭ, care nu era acolo. Insă «nu e aci rĕul cel maĭ mare. Rĕul cel maĭ mare e, că a«sigură, că Fiul unic al luĭ Dumnedeŭ, Judecătorul tuturor «ómenilor, Autorul vieţiĭ şi distructorul morţiĭ, e supus el «însuşĭ morţiĭ; că el a suferit în divinitatea sa şi că ea «a murit cu trupul sĕŭ şi că ea a înviét cu dînsul prin «harul Părinteluĭ celuĭ vecĭnic. Ar trebui să fac un lung «discurs spre a raporta tóte extravaganţele ce adaogă pe «lângă acestea. Aceea ce am spus e de ajuns, dacă nu

Anul D.N. 370. «mě înşel, spre a arăta, care aŭ fost credinţele luĭ Apollinarie şi ale luĭ Eunomiŭ. Dacă cine-va doresce de a fi
Valentinian şi Valens «maĭ în deosebĭ informat despre acésta, n'are de cât să «citéscă scrierile lor, saŭ lucrările celor ce aŭ scris contra «lor. Căcĭ, pentru mine n'aşĭ putea să-mĭ daŭ ostenéla, «nicĭ de a mě instrui din ele, nicĭ de a instrui pre alţiĭ. «Şi dacă rătăcirile lor n'aŭ făcut marĭ progrese, trebuie «să recunóscem, că se datoresce acésta virtuţiĭ şi zeluluĭ «sfiinţilor pustnicĭ. Căcĭ, toţĭ aceĭ ce locuiaŭ în Syria, în «Capadocia şi în provinciile de prin prejur, eraŭ fórte a«lipiţĭ la doctrina Sinoduluĭ din Niceea. E sigur, că puţin «a lipsit ca Orientul, de la Cilicia până la Finicia să nu «urmeze rătăcirile luĭ Apollinarie. Cea-l-altă eresie a luĭ E«unomiŭ se rĕspândi de la Cilicia şi muntele Taurus până «la Helespont şi la Constantinopole. Aceştĭ doĭ şefĭ de sectă «atraseră cu uşurinţă la partidul lor pre aceĭ între carĭ «trăiaŭ şi pre aceĭ de prin prejur. Insă, li se întâmplă ceva «asemenea cu aceea ce se întâmplase maĭ 'nainte Arienilor. «Căcĭ poporul avu grózà de credinţele lor şi arăta antipatie «faţă de persónele lor când vĕḑu, că ele nu eraŭ de loc «aprobate de călugărĭ, a căror virtute admiraŭ prea mult, «spre a putea crede ca eĭ să se depărteze de la adevĕr.

CAPITOLUL XXVIII.

Anul D.N. 375

Sfinţiĭ pustnicĭ carĭ aŭ înflorit în Egipt.

Valentinian şi Valens.

Fiind-că acel timp a produs un mare numĕr de sfinţĭ păstorĭ, carĭ aŭ făcut o profesiune esactă de cea maĭ sublîmă Filosofie, cred de datorie să vorbesc de toţĭ aceia, de carĭ am cunoscinţă. N'am auḑit să fi fost altul în Egipt maĭ renumit de cât Ioan. El primise de la Dumneḑeŭ darul de a cunósce viitorul şi secretele cele maĭ ascunse, atât de lămurit ca şi vechiĭ prorocĭ şi de a vindeca bólele cele maĭ grele şi cele maĭ incurabile. Decĭ a fost şi unul din ceĭ maĭ stimaţĭ ; el trăia în pustie, din cea maĭ fragedă tinereţe a sa, cântând neîncetat laudele luĭ Dumneḑeŭ. El nu trăia de cât cu erburĭ şi cu rădăcinĭ şi nu bea de cât apă, când putea găsi. Când a îmbătrînit el se duse

din porunca lui Dumnedeŭ în Tebaida, unde conduse maĭ multe monastirĭ și făcu fapte minunate. El alunga demoniĭ și vindecă bólele prin puterea rugăciunilor sale. El nu avea nicĭ o cunoscință de litere și cu tóte acestea nu uita nimic din aceea ce învĕțase odată.

Ammon, starițul călugărilor numit Tabernisioțĭ, trăia în aceeașĭ țară și avea sub dînsul aprópe treĭ miĭ de discipolĭ. Benus și Theonas eraŭ de asemenea starițĭ de monastirĭ. Eĭ avéŭ darul proorocieĭ. Se dice, că Theonas învĕțând sciințele Egiptenilor, ale Grecilor și ale Romanilor, n'a părăsit tăcerea timp de treĭ-decĭ de anĭ. Pentru Benus se asigură, că nicĭ odată nimenea nu l'a vĕdut în mânie, nicĭ a jura, nicĭ a minți, nicĭ a vorbi vre un cuvînt fie îndrăsneț, fie zadarnic, fie nefolositor. Copus, Helles și Ilie trăeaŭ în acelaș timp. Se dice, că Dumnedeŭ dăduse luĭ Anul D.N. 375
Copus darul de a vindeca bólele și de a alunga demoniĭ. Helles fusese crescut din tinerețea sa în practicarea vieții Valentinian și Valens
monastice și făcea fapte surprindĕtóre și minunate până a purta focul în haina sa fără ca ea să se aprindă. El îndemna puternic prin acest mijloc pre ceĭ-l-alțĭ călugărĭ la virtute, făcêndu-'ĭ să privéscă puterea de a face minunĭ, ca prețul și recompensa curățieĭ moravurilor. Ilie trăia atuncĭ în practicarea sfinteĭ Filosofiĭ, în vîrstă aprópe de o sută dece anĭ. El spunea, că petrecuse șépte-decĭ de anĭ în pustie și în o bătrînețe atât de extremă; el nu lăsa nimic din asprimea sa obicĭnuită.

Appelles înflorea în acelașĭ timp. El făcu o mulțime de minunĭ în monastirile din Egipt și în împrejurimile cetățiĭ de Acoris. Pe când el lucra într'o nópte la ferărie, demonul întreprinse de a 'l ispiti, sub forma uneĭ femeĭ, însă el scoțênd ferul ce 'l avea în foc, arse cu el fața demonuluĭ, care fugi îndată făcênd un sgomot înspăimântător.

Isidor, Serapion și Dioscor, fură ceĭ maĭ renumițĭ starețĭ ce se aflaŭ în acel timp în monastirĭ. Isidor închise ast-fel monastirea sa, în cât nimenĭ nu maĭ putea ieși în afară și se îngriji ca să se găséscă înlăuntru tóte lucrurile de care era nevoie. Serapion locuia în împrejurul guvernămîntuluĭ de Arsinoe și avea o mie de călugărĭ sub conducerea sa. Eĭ trăeaŭ din munca lor și hrăneaŭ și pre săracĭ. In timpul secerișuluĭ eĭ mergéŭ să secere grâul pe banĭ, păstraŭ grâŭ pentru provisiunea lor și dădeaŭ din el

gratuit altor călugărĭ. Dioscor nu avea maĭ mult de o sută de discipolĭ: el era preot și îndeplinea fórte exact funcțiunile preoțiĭ sale, examinând pre ceĭ ce se presintaŭ spre a participa la mistere și depărtând de la Sfînta Masă, pre aceĭ ce eraŭ încă culpabilĭ de vre-un păcat, ce eĭ nu 'l expiaseră. Evlogiu preotul era încă maĭ sever de cât dînsul în distribuirea tainelor. Se ḑice, că atuncĭ când făcea Liturgia, pătrundea atât de lămurit consciințele celor ce se apropiaŭ de Altar, în cât alunga pre ceĭ ce comiseseră vre o faptă rea, saŭ luaseră vre o hotărîre nedréptă, descoperind în public păcatul lor și neadmițêndu'ĭ la participarea sfintelor darurĭ, de cât după ce se curățiseră prin pocăință.

CAPITOLUL XXIX.

Călugărĭ renumițĭ din Thebaida.

Apollos trăi în acel timp în Thebaida. Când a atins vîrsta de maturitate, el se consacră exercițiilor sfinteĭ Filosofiĭ. Dupě ce a petrecut patru-ḑecĭ de anĭ în pustie, el se închise din porunca luĭ Dumneḑeŭ într'o pesceră săpată la piciórele unuĭ munte, destul de aprópe de un loc fórte populat. In puțin timp câștigă o reputație atât de înaltă, prin mulțimea minunilor sale, în cât o mulțime de pustnicĭ se puseră sub povățuirea sa. Timoteŭ Episcopul de Alexandria, care a scris viéța sa și viéța celor-l-alțĭ pustnicĭ, de carĭ am vorbit, a arătat fórte pe larg modul sěŭ de viețuire și minunile sale. Eraŭ acolo aprópe douě miĭ de pustnicĭ carĭ locuiaŭ în vecinătatea acesteĭ marĭ cetățĭ, adică uniĭ în locul numit Hermitagiŭ șĭ alțiĭ spre Marcota și Libya. Dorotheŭ, născut în Theba excela între dînșiĭ. El întrebuința ḑiua în a aduna dupre țěrmul măriĭ petre din care zidea o chilie pentru aceĭ ce nu 'șĭ putea zidi. Iară nóptea, făcea panere de frunze de finic și le vindea spre a trăi. El mânca șase dramurĭ de pâne pe ḑi, cu puține legume și nu bea de cât apă. Obicĭnuindu-se la acéstă aspră abstinență din tinerețea sa, el o observă în bătrînețea cea maĭ înaintată. Nu l'a věḑut nicĭ odată culcân-

du-se pe un pat, nicĭ pe rogojină, nicĭ întindêndu-şĭ picióreIe spre a dormi. Ostenéla'l silea câte odată să închidă ochiĭ, orĭ lucrând, orĭ mâncând, ast-fel că bucăţile'ĭ cădeaŭ din gură. Intr'o ḑi fiind coprins de somn, el căḑu pe rogojina sa, fără a gândi la acésta, de care supărându-se, ḑise încet: maĭ lesne s'ar convinge un Înger, de cât un bun pustnic de a se deda somnuluĭ. Póte că el vorbia cu sine însuşĭ, saŭ cu demonul care'l întrerupea în exerciţiile sale. Intrebându'l cine-va într'o ḑi pentru ce'şĭ chinuia trupul sĕŭ ast-fel, el îĭ rĕspunse: pentru că şi el mĕ chinuesce pre mine.

Piammon şi Ión eraŭ stariţĭ a două renumite monastirĭ din Egipt, aprópe de Diolca. Eĭ eraŭ preoţĭ şi'şĭ îndeplineaŭ cu multă sirguinţă şi râvnă funcţiunile preoţieĭ lor. Se ḑice, că Piammon, făcênd într'o ḑi liturgia, vĕḑu un Înger stând în picióre lângă altar, care scriea numele călugărilor, carĭ eraŭ de faţă şi ştergea numele celor absenţĭ.

Ioan priimise de la Dumneḑeŭ o putere atât de absolută asupra bólelor, în cât vindeca pre paraliticĭ.

Un bătrîn numit Beniamin, trăia în acel timp în pustie aprópe de schit: Dumneḑeŭ îĭ dăduse darul de a vindeca tot felul de bóle, fără a întrebuinţa nicĭ un remediŭ, ci numaĭ prin singură atingerea sa, saŭ prin puţin unt-de-lemn consacrat prin rugăciunile sale. El fu cuprins de o Idropisie, care'l umflă ast-fel, în cât spre a'l scóte afară din chilia sa, a trebuit să se lărgéscă uşa. Bóla sa nepermiţêndu'ĭ de a sta culcat, el rĕmase timp de opt lunĭ şeḑênd într'un mare scaun şi continuă tot-d'a-una a vindeca pre bolnavĭ, fără a sa mâhni pentru că el nu se vindeca. Eĭ mângâie pre ceĭ ce'l cercetaŭ şi le cerea să se róge luĭ Dumneḑeŭ pentru mântuirea sufletuluĭ sĕŭ; adăogênd, că el se îngrija fórte puţin de trupul sĕŭ, pentru că nu i-a servit la nimic, când se afla sănătos şi că nă-ĭ făcea nicĭ un rĕŭ când era bolnav.

Marcu, acest pustnic atât de renumit, Macarie cel tînĕr, Apollonius şi Moisi, născut în Etyopia onoraŭ atuncea acel loc din Scetis. Se ḑice, că Marcu a arĕtat o mare blândeţe şi o mare prudenţă în moravurile sale, încă din prima sa tinereţe, că a învĕţat sfînta scriptură de rost, că a avut o pietate atât de deosebită, în cât Macarie preotul chiliilor spunea, că el nu i-a dat nicĭ odată aceea ce preoţiĭ daŭ

credincioșilor la sfînta masă, dar că el vědușe mâna unuĭ înger care i-o dădeă.

Macarie primise de la Dumnedeŭ darul de a desprețui pre demonĭ. El se retrase în pustie cu ocasiunea uneĭ ucideri ce făcuse contra intențiuniĭ sale. Căcĭ, pe când era tînĕr, păscând turmele de alungul laculuĭ Mareoteĭ, el ucise jucându-se pre unul din tovarășiĭ sĕĭ și fugi în pustie, de frică de a fi prdepsit.

Dupĕ ce a petrecut treĭ anĭ fără acoperĕmînt, el zidi o mică chilie, unde petrecu alțĭ două-decĭ și cincĭ. El avea obiceiŭ de a dice, că el datoria tot binele ce făcuse în pustie rĕuluĭ ce comisese maĭ înainte, fără voia luĭ și de a numi mântuitóre acea ucidere fără de voe, de unde venia tótă fericirea retrageriĭ sale.

Apollonius petrecĕnd tótă viéța sa în negoț se retrase la Scetis pe la finele dilelor sale. Considerând, că era prea bătrân spre a învĕța să scrie, saŭ a exercita vre un meșteșug: el cumpĕră o mulțime de remediĭ și de doctoriĭ trebuitóre bolnavilor și se obicĭnui de a le duce în tóte dilele pustnicilor carĭ aveaŭ nevoe de dînsele. Când fu aprópe de sfîrșit, el dădu tóte cutiile sale unuĭ altuia și'l rugă de a îndeplini acéstă datorie de charitate.

Cea dintâiŭ condiție a luĭ Moisi era de a fi sclav. Fiind alungat de stăpânul sĕŭ, el se retrase între tâlharĭ și deveni căpitanul lor. Dupĕ ce a comis maĭ multe crime și s'a făcut vinovat de maĭ multe ucideri, el se retrase în pustie și ajunse la culmea perfecțiuniĭ sfinteĭ Filosofiĭ. Fiind-că sănătatea și vigórea ce își câștigase prin vechiul mod de viețuire ce avea, deșteptaŭ în el imaginațiĭ și mișcărĭ ce'l îndemnaŭ la plăcere, el întrebuință tot felul de mijlóce spre a chinui trupul sĕŭ, saŭ nemâncânddc cât pâine și lucrând mult, saŭ rugându-se până la cincĭ decĭ de orĭ pe di. El a petrecut șase anĭ rugându-se în tóte nopțile stând în picióre fără a îndoi genuchile și fără a închide ochiĭ. El mergea câte odată la tóte chiliile în timpul nopțiĭ spre a umplea cu apă în ascuns ulciórele pustnicilor de și isvorul era departe de unele chiliĭ de dece stadiĭ, de altele de două decĭ și de altele de treĭ decĭ. Orĭ câtă dorință avu de a'șĭ slăbi trupul sĕŭ prin asprimea acestor exercițiĭ, el conservă mult timp vigórea sa. Patru tâlharĭ mergĕnd în chilia sa, el iĭ legă și'ĭ duse pre umerile sale

în biserică, unde călugăriĭ se adunaŭ pentru ca eĭ să facă cu dînşiĭ aceea ce ar crede de cuviinţă, fiind-că nu credea să'ĭ fie permis de a face rĕŭ nimĕnuĭ. Nu s'a vĕḑut nicĭ-odată convertire atât de surprinḑĕtóre ca a sa şi nicĭ-odată nimenea n'a trecut atât de grabnic ca dînsul de la excesul desfrînăriĭ la perfecţiunea înfrînăreĭ. De aceea Dumneḑeŭ ca recompensă îl făcu obiectul îngrozireĭ demonilor şi pustniciĭ din Scetis îl aleseră spre a'l ridica la cinstea Sacerdociuluĭ, spre a participa prin mâĭnele sale la sfintele taĭne.

El muri la vîrsta de şapte-ḑecĭ şi cincĭ de anĭ şi lasă o mulţime de bunĭ discipolĭ. Pavel, Pahomie, Stefan şi Moisi dintre cari ceĭ doĭ din urmă eraŭ din Libia şi Piot care era din Egipt, trăiaŭ toţĭ sub aceiaşĭ domnire. Pavel locuia la Ferma care e un munte din Secetis şi n'avea sub dînsul maĭ puţin de cincĭ sute de discipolĭ. El nu lucra cu mâĭnile şi nu primea nimic de la nimenea, de cât aceia ce'ĭ era necesar spre a trăi. El nu făcea nimic alt-ceva de cât a se ruga şi aducea pe fie-care ḑi luĭ Dumneḑeŭ treĭ sute de rugăcĭunĭ ca tribut. El punea treĭ sute de pietricele micĭ în póla haineĭ sale spre a nu pierde numĕrul şi la fie care rugăcĭune lua câte o pietricică. Când nu maĭ avea pietricele el era asigurat, că a isprăvit rugăcĭunea ce'şĭ prescrisese singur.

Pahomie se făcu renumit în acel timp la Scetis. El a trăit în pustie din tînĕra sa vêrstă până la adîncă bătrâneţe, fără ca puterea temperamentuluĭ sĕŭ, nicĭ violenţa patimilor, nicĭ vicleşugul demonuluĭ să'l fi silit la căutarea, saŭ la bucurarea lucrurilor, de la care trebue a se abţine un adevĕrat pustnic.

Stefan locuia la Mareota, destul de aprópe de Marmarica. El se exercită timp de şase-ḑecĭ de anĭ la tóte virtuţiile unuĭ pustnic, deveni fórte renumit prin piatatea sa, şi amic intim al mareluĭ Antonie. El era fórte blând şi fórte prudent, plăcut în convorbire şi spunea lucrurĭ fórte folositóre celor ce'l ascultaŭ. Era propriŭ să mângâe pre ceĭ întristaţĭ să risipească întristarea lor şi să le aducă bucurie. El avea însuşĭ în întristările sale simţimintele ce se silea de ale inspira altora; căcĭ ind supărat de o rană incurabilă, el dădu membrele sale chirurgilor spre a le tăia, şi pe când operaŭ el înoda frunze de finic şi ruga pre-

ceĭ ce eraŭ de faţă de a nu fi prea simţitorĭ la durerea sa, şi de a crede că Dumneḑeŭ nu face nimic de cât pentru binele nostru, că bóla sa 'ĭ e folositóre, căcĭ ea e un mijloc de a curăţi păcatele sale, care tot-d'auna e maĭ bine de ale expia în acéstă viéţă, de cât în cea-l-altă.

Cât pentru Moisi, el era recomandabil pein blândeţea sa, prin caritatea sa şi prin darul de a vindeca infirmităţile şi bólele, fără a întrebuinţa alte remediĭ de cât rugăcĭunele sale.

Pior hotărînd în tinereţea sa de a se deda cu totul sfintelor exerciţiĭ ale vieţeĭ pustnicescĭ, ieşi pentru acest scop din casa tatăluĭ sĕŭ şi făgăduindu-i luĭ Dumneḑeŭ de a nu vedea nicĭ odată pre nimenĭ din rudele sale. Una din surorile sale aflând cincĭ-ḑecĭ de anĭ dupĕ aceia, că el trăia încă, fu cuprinsă de o bucurie atât de mare, în cât nu putea avea nicĭ o linişte până nu'l va vedea. Episcopul loculuĭ mişcat de suspinurile şi de lacrămile sale, scrise stariţilor pustnicilor de la Scetis, ca să trimiţă pre Piot. Stariţiĭ poruncindu'ĭ de a merge în locul nasceriĭ sale, el nu putu să se dispenseze de a'ĭ acsulta, căcĭ pustniciĭ din Egipt ţin ca şi ceĭ-l-alţĭ că neascultarea e o crimă. El se duse decĭ cu un alt pustnic până la pórta caseĭ părintescĭ şi spuse numele sĕŭ. Când auḑi vuetul ce făcu pórta deschiḑêndu-se, el închise ochiĭ şi chemând pre sora sa pre numele eĭ, 'ĭ ḑise: eŭ sunt fratele tĕŭ, privesce-mĕ cât 'ţĭ va plăcea. Sora sa plină de bucurie, mulţumi luĭ Dumneḑeŭ că i-a permis să vadă pre fratele sĕŭ, ce dorise să'l vadă cu atâta nerăbdare. Iar dupĕ ce 'şĭ-a făcut rugăcĭunea la pórtă,, se reîntórse la locul de unde plecase şi săpând un puţ găsi apă amară, cu care s'a servit până la finele vieţiĭ sale. Se recunoscu dupĕ mórtea sa perfecţiunea unde adusese abstinenţa. Căcĭ maĭ mulţĭ vroind să se stabiléscă în acelaşĭ loc, nimenea n'a putut rĕmânea acolo nicĭ a'ĭ suferi neajunsurile.

Eŭ sunt convins, că dacă n'ar fi avut în scop de a se chinui bênd apă amară, i-ar fi fost uşor de a o face dulce, fiind-că el făcuse să iasă un isvor dintr'un loc, unde nu era nicĭ de cum apă maĭ înainte. Se ḑice, că Pustniciĭ carĭ trăiaŭ sub conducerea luĭ Moisi întreprinḑênd să facă un puţ, eraŭ gata de a părăsi lucrarea, când dupĕ ce aŭ săpat maĭ mult timp, nu găsiră de loc apă. Insĕ Piot venind la

ora de amiadă-di, salutându'ĭ și imputându-le slăbiciunea credinții lor, el se puse la rugăciune și lovi de treĭ orĭ pămîntul cu un târnăcop. Dupĕ care a ieșit un isvor de apă, care a umplut tot spațiul ce era săpat. El plecă îndată dupĕ ce a și făcut rugăciunea și fiind-că călugăriĭ îl rugaŭ de a gusta cu dinșiĭ, el se apără dicêndu-le, că venise la eĭ nu pentru a mânca, ci pentru a face aceea ce făcuse.

CAPITOLUL XXX.

Despre călugăriĭ de la Scetis; despre Origen, despre Didim, despre Cronion și despre câțĭ-va alțiĭ.

Se aflaŭ încă atuncĭ în monastirile de la Scetis discipolĭ de aĭ mareluĭ Antonie: precum Origen, care era într'o vîrstă fórte înaintată, Didim, Cronion, care avea aprópe o sută dece anĭ, marele Arsis, Putubast, Arsion și Serapion, carĭ îmbătrînind toțĭ în practicele ostenitóre ale vieții pustnice, fuseseră aleșĭ spre a învĕța și pre alțiĭ. Se aflaŭ maĭ mulțĭ alțiĭ maĭ puțin înaintațĭ în vîrstă, dar carĭ nu lăsaŭ de a fi mult maĭ înaintațĭ în virtute. Ammon, Eusebiŭ și Dioscor eraŭ ceĭ maĭ renumițĭ dintre aceia. Eĭ eraŭ frațĭ și eraŭ numițĭ frațiĭ ceĭ marĭ, din causa mărimeĭ staturiĭ lor. Se dice, că Ammon ajunsese la culmea perfecțiuniĭ călugărescĭ și că era cu totul maĭ pre sus de plăcerĭ și de lenevire. El avea mare aplecare la studiŭ și cetise cu atenție operile luĭ Origen, ale luĭ Didim și ale altor scriitorĭ bisericescĭ. Se dice, că n'a mâncat nici odată nimic fiert saŭ copt de cât pâine. Fiind-că vroia într'o di să'l ducă pentru a'l face Episcop, dupĕ ce aŭ întrebuințat în zadar tóte argumentele sale pentru a obține ca să'l lase în pace, el și-a tăiat o ureche și a dis celor ce'l supĕraŭ: N'așĭ putea fi maĭ mult Episcop, chiar când așĭ vroi, pentru că canónele opresc de a alege Episcopĭ pre aceĭ ce sunt ciuntițĭ, saŭ cărora le lipsesce vre o parte din trupul sĕŭ. Eĭ se reîntórseră fórte triștĭ. Insĕ aŭ aflat că biserica nu observa ca Jidoviĭ, ca un preot să nu aibă nicĭ un defect în trupul sĕŭ și că ea se mulțumia ca el să fie ne-

prihănit în moravurile sale, eĭ se reîntórseră spre a'l lua. Atuncĭ el le protestă, că dacă ar întreprinde de a-l sili la acésta, el îșĭ va tăia limba. Acéstă amenințare iĭ miră într'atât, în cât se retraseră fără să'l silésca maĭ mult. De atuncĭ fu numit Parotid, saŭ cum s'ar ḑice, fără ureche. Sub domnirea următóre, ințeleptul Evagrie legă cu el o strînsă prietenie. Acesta era un bărbat fórte învěțat care pricepea și explica bine lucrurile. El avea o minunată pătrundere în a judeca gândurile ce tindeaŭ la bine saŭ la rěŭ, la virtute saŭ la viciŭ și o rară prudență în a învěța mijlocul de a întreținea pre unele și de a înlătura pre cele-l-alte. Operele ce a lăsat dupě dînsul sunt probe de elocență și de capacitatea sa. Cât pentru moravurile sale, se ḑice, că avea o moderațiune și o egalitate depărtată de tot felul de vanitate și de mânie, așa în cât el nu pricepea de loc vanitatea, când i se dădea laudele ce merita și că nu simțea de loc indignare când i se făcea imputările cele maĭ nedrepte. El era din Iberia, aprópe de Marea-Négră.

El a studiat și a învățat sfînta Scriptură sub Grigorie Episcopul de Nazianz, care îl avu pe lângă el la Constantinopole în calitate de Archidiacon, în timpul când conduse Biserica acesteĭ marĭ cetățĭ. Fiind-că avea o față fórte frumósă și avea tot-d'auna haine fórte curate și fórte oneste, un om al Curțiĭ era gelos de intimitatea cu carea vorbia cu femeea sa și se hotărî să'l ucidă. Pe când asasiniĭ meditaŭ de a se scăpa de el, Dumneḑeŭ iĭ trimise o vedenie care 'ĭ fu mântuitóre. I se păru în vis, că a fost surprins într'o faptă rea și că'ĭ pusese fiarele la picióre și la mâinĭ. Și când îl aducea înaintea judecătoruluĭ și era să fie condamnat, un om, care ținea în mână o carte a Evangeliilor se adresă la el și se oferi de a'l scăpa, dacă 'ĭ va promite să iasă din cetate. Evagrie promițěndu'ĭ acésta, atingěndu-se de carte, el fu liberat de lanțurile sale și se deșteptă. Iată cum fu însciințat în vis despre acésta și cum înlătură acéstă primejdie. Hotărînd decĭ de a petrece restul viețiĭ sale în pustie, el plecă din Constantinopole cu scop de a merge la Ierusalim și visitând cât-va timp dupě aceea pre pustniciĭ de la Scetis, rěmase cu dînșiĭ.

CAPITOLUL XXXI.

Monastirile de la Nitria și cât-va altele din cele maĭ renumite.

Acel loc se numesce Nitria, pentru că e aprópe de un sat, unde se adună nitrul, saŭ puciósă. El era locuit de un mare numĕr de persóne a căror unică ocupație era de a lucra, să câștige înțelepciunea Evangelieĭ. Se aflaŭ acolo aprópe cincĭ-ḑecĭ de monastirĭ destul de aprópe una de alta; în unele călugăriĭ trăiaŭ în comunitate, iar în altele trăiaŭ separațĭ. Șapte-ḑecĭ de stadiĭ maĭ înlăuntrul pustiuluĭ, e un alt loc numit Celles, unde sunt maĭ multe chiliĭ împrăștiete icĭ și colo. Ele sunt la o ast-fel de distanță, în cât călugăriĭ ce le locuesc nu pot nicĭ a se vedea, nicĭ a se auḑi. Eĭ se adun în prima și ultima ḑi a fie-căreĭ sĕptĕmânĭ. Iar dacă vre unul nu se găsesce acolo, nimenea nu se îndoesce că n'ar fi bolnav saŭ indispus și călugăriĭ merg de'l cercetéză rînd pe rînd și'ĭ duc cele de de trebuință spre a'l mângâia. Eĭ nu vorbesc unul cu altul de cât cu acéstă ocasiune. Când totușĭ e vre unul din eĭ capabil de a'ĭ învĕța, eĭ se duc la dînsul, spre a afla ceva, care tinde la cunoscința de Dumneḑeŭ, saŭ la înaintarea mântuiriĭ lor. Ceĭ ce locuesc în deosebĭ în chiliĭ sunt aceĭ ce aŭ ajuns la culmea perfecțiuniĭ călugărescĭ, carĭ nu caută de cât liniștea, carĭ sunt capabilĭ de a se conduce și de a suporta singurătatea. Iată ce aveam de ḑis în puține cuvinte despre pustniciĭ de la Scetis.

Mi-s'ar putea imputa cu dreptate de a fi prea lung, dacă așĭ vroi să spun în amănunțimĭ modul de viețuire, ce eĭ aŭ ales, lucrările, exercițiile, abstinența, hrana și alte lucrurĭ ce 'șĭ-aŭ prescris, dupre vîrstă și putere.

Rinocorur deveni renumit în acel timp prin numele și reputațiunea a câtor-va marĭ persóne originare din loc chiar. Am aflat că ceĭ maĭ principalĭ și ceĭ maĭ deosebițĭ dintre dînșiĭ aŭ fost Melas, care a condus biserica țăriĭ, Dionisie care avea monastirea sa în afară de cetate spre Nord și Solon fratele luĭ Melas, care'ĭ urmă în slujba sarciniĭ pastorale. Când s'ă dat poruncă ca episcopiĭ ce se opuneaŭ Arienismuluĭ să fie alungațĭ din scaunele lor, aceĭ ce exe-

cutaŭ acéstă poruncă, găsiră pre Melas care pregătea candelele din biserica sa, cu o mantie cu totul plină de pete de unt-de-lemn și peste care avea o cingĕtóre. Când l'aŭ întrebat, unde e Episcopul, el le ḑise, că'ĭ va face să vorbéscă cu dînsul și fiind-că eraŭ fórte osteniţĭ de călătorie, el îĭ duse în casa sa, îĭ puse la masă și le servi el însușĭ aceea ce avea. Dupĕ ospĕţ el le dădu de spĕlat și le spuse că el era Episcopul. Atuncĭ plinĭ de admiraţie și de respect pentru virtutea sa, eĭ îĭ comunicară ordinul ce aveaŭ și i-aŭ permis totușĭ de a fugi orĭ unde i-ar plăcea. Insă departe de a se servi de acéstă permisiune, el le ḑise, că nu va fugi nicĭ de cum de a suferi tratamentele, ce suferaŭ Episcopiĭ, carĭ eraŭ de aceeașĭ credinţă cu dînsul și că e gata să mérgă în exil. El se obicĭnuise încă din tinereţea sa în a practica tóte virtuţile, ce convin stăriĭ unuĭ pustnic.

Solon se făcu călugăr din neguţător, ce era maĭ 'nainte și câștigă mult în acéstă schimbare de situaţiune. Căcĭ fiind instruit de fratele sĕŭ și de ceĭ-l-alţĭ pustnicĭ, el făcu marĭ progrese în pietate și în caritate. Biserica din Rinocorur fiind condusă de la început de către Episcopĭ atât de sfinţĭ, a urmat tot-d'auna de atuncea cu atâta religiositate preceptele lor, în cât n'a lipsit nicĭ odată de persóne eminente în virtute și în sfinţenie. Clericiĭ acesteĭ bisericĭ locuesc în o aceeașĭ casă, mănâncă la aceeașĭ masă și aŭ totul în comun.

CAPITOLUL XXXII.

Călugărĭ renumiţĭ din Palestina.

Palestina era de asemenea cinstită printr'un mare numĕr de monastirĭ. Am vorbit deja despre maĭ mulţĭ din aceĭ ce le locuiaŭ și carĭ făceaŭ onóre acesteĭ sfinte profesiunĭ, când am arătat lucrurile, ce s'aŭ petrecut sub domnirea luĭ Constantie. Discipoliĭ lor aŭ ajuns la culmea perfecţ uniĭ, urmând exemplul lor și aŭ înălţat mărirea monastirilor. Hesicas tovarășul luĭ Ilarion și Epifaniŭ care a fost maĭ pe urmă Episcop de Salamin în Cypru, aŭ fost doĭ din ceĭ maĭ distinșĭ din acest numĕr. Hesicas îndeplini datoriile

profesiunii călugăresci în acelaşi loc cu învĕţătorul sĕŭ, iar Epifaniu aprópe de satul de Besanduc, locul nascerii sale pe teritorul Eleutheropolei. Find instruit din tinereţea sa de către ceĭ maĭ renumiţĭ pustnicĭ, între carĭ locuise fórte lung timp în Egipt, el a câştigat o reputaţie atât de mare, în cât a fost ales de către locuitoriĭ din Cypru, spre a conduce biserica mitropolitană din insula lor. Eminenţa acesteĭ demnităţĭ contribui fórte mult în a cresce stima virtuţiĭ sale şi a atrage admiraţiunea locuitorilor ţăriĭ şi a streinilor, către carĭ el îşĭ îndeplinea cu atâta demnitate datoriile sarciniĭ sale pastorale. Maĭ 'nainte de a trece în insula Cipruluĭ, el locui în Palestina, sub domnirea luĭ Valens şi în acelaşĭ timp când Salaman, Puscon, Malchion şi Crispion, fraţĭ eşiţĭ din o nobilă familie, înfloriaŭ în profesiunea vieţiĭ pustnicescĭ, aprópe de satul Betelea, pe teritorul cetăţiĭ de Gaza. Eĭ fuseseră instruiţĭ de Ilarion. Se ḑice, că într'o ḑi, când ceĭ treĭ fraţĭ se reîntorceaŭ împreună la casa lor, Melchion fu răpit de Ilarion, că rĕmase ascuns câte-va ḑile, că pe urmă se arătă şi că în fine muri în flórea tinereţiĭ sale tot pre atât de format în virtute şi în caritate ca şi bătrâniĭ. Amonius locuia la ḑece stadiĭ de acolo, aprópe de satul Capharcobra, de unde 'şĭ avea nascerea şi ducea o viéţă fórte aspră în pustie. Cred că Silvan, născut în Palestina, care se vĕḑu într'o ḑi servit de un Inger, trăia în acelaşĭ timp în Egipt şi acolo făcea profesiune de acéstă filosofie sublimă, pe care păgâniĭ n'aŭ cunoscut nicĭ odată. Dupĕ ce a locuit cât-va timp maĭ pe urmă pe muntele Sinaĭ, el întemeiă la Geraris aprópe de pârîŭ, o monastire fórte mare, al căreĭ stareţ dupĕ dînsul a fost şi renumitul Zacharia.

CAPITOLUL XXXIII.

Pustniciĭ renumiţĭ în Syria.

Să trecem în Syria şi în Persia şi să vedem mulţimea pustnicilor din acele ţărĭ, carĭ s'aŭ nevoit de a imita asprimea şi zelul acelor din Egipt. Batteŭ, Eusebiŭ, Bargie, Halas, Abbon, Lazăr care fu înălţat la demnitatea episco-

pală, Abdaleŭ, Zenon şi Heliodot străluciră maĭ presus de cât ceĭ-l-alţĭ pe teritorul Nisibieĭ, aprópe de muntele Sigoron. Când începură să observe acest fel de viéţă atât de aspru şi atât de admirabil, poporul îĭ numi păstorĭ, pentru că n'aveaŭ case, nu mâncaŭ nicĭ pâine, nicĭ carne, nu beaŭ nicĭ de cum vin şi locuind prin munţĭ, eĭ aduceaŭ necontenit laude luĭ Dumneḑeŭ, şi'l invocaŭ prin rugăciunile lor. Obiceiul ce observaŭ, e că atuncĭ când ora ospĕţuluĭ a sosit fie-care taie iarbă de pe munte şi o mănâncă ca dobitócele. Iată care e felul lor de vieţuire. Eusebiŭ se închise de bună voie într'o chilie aprópe de Carras. Protogen trăi în acelaşĭ loc şi fu Episcopul sĕŭ, dupĕ acel renumit Vitus, pe care se ḑice, că Dumneḑeŭ l'a arătat prin maĭ multe descoperirĭ Impĕratuluĭ Constantin şi ale căruĭ sfaturĭ i-a poruncit de a urma tot-d'auna. In fine, Aones locui la Phadana, care e locul unde Iacob nepotul luĭ Abraam găsi întorcêndu-se din Palestina pre fecióra, care fu maĭ pe urmă femeea sa şi unde rĕsturnă pétra care acoperea puţul, spre a'şĭ adăpa turmele sale. Se ḑice, că acest Aones a fost cel dintâiŭ întemeetor al feluluĭ de vieţuire al pustnicilor în Syria, dupre cum Antoniŭ fusese în Egipt. Gaddanas şi Aziz aŭ fost tovarăşiĭ retrageriĭ sale şi imitatoriĭ sfinţenieĭ sale.

CAPITOLUL XXXIV.

Călugărĭ renumiţĭ în împrejurimile cetăţiĭ din Edesa.

Iulian şi Efrem, Syrian de naţiune, scriitor renumit, despre care am vorbit deja, raportând aceea ce s'a întîmplat maĭ însemnat în biserică, sub domnirea luĭ Constantie, se semnalară în acel timp în aceeaşĭ profesiune, în împrejmuirile cetăţiĭ de Edesa. Barses şi Eulogius trebuie să fie puşĭ pe aceeaşĭ linie. Eĭ aŭ fost maĭ pe urmă hirotoniţĭ Episcopĭ, nu spre a conduce vre-o Eparchie, precum nicĭ Lazăr, despre care am vorbit maĭ 'nainte, ci pentru cinste şi ca recompensă pentru curăţirea cu care trăiseră în monastirile lor. Iată ceĭ maĭ renumiţĭ pustnicĭ, carĭ aŭ

locuit in Syria și în Persia și despre carĭ am cunoscință. Practica comună a tuturor acestor marĭ bărbațĭ a fost, pentru a avea mare grije de sufletul lor și de a'l pregăti prin post, prin rugăciune și prin laudele luĭ Dumnedeŭ, a părăsi tóte bunurile ce sunt pre acest pămînt; de a da cea maĭ mare parte din timpul lor acestor sfinte exercițiĭ, de a disprețui baniĭ, afacerile lumescĭ și podóbele trupurilor lor. Uniĭ din eĭ aŭ mers cu abstinența până la exces precum Balbeŭ, căruia din nemâncare i se făcură vermĭ între dințĭ; precum Halos, care n'a mâncat nicĭ odată pâine înainte de vîrsta de șapte-decĭ de anĭ; precum Heliodor, care nu mânca de cât odată în săptămână și care petrecea maĭ multe noptĭ fără să dórmă. De și Celesyria și Syria superióră, afară de cetatea Antiochieĭ aŭ fost convertite la credință cam târdiŭ, ele n'aŭ lipsit de persóne, care aŭ avut curagiul de a îmbrățișa maximele severe ale Filosofieĭ Creștine; și a căror virtute a fost cu atât maĭ solidă și maĭ strălucită, cu cât ea a fost maĭ crud atacată prin gelosia și prin ura acelor chiar, în mijlocul cărora locuiaŭ. Cu tóte acestea, eĭ se apăraŭ într'un mod admirabil nerespingênd injuriile cu o animositate egală aceliea cu care păgâniĭ le-o făceaŭ, ci suferindu-le cu o răbdare neînvinsă. Ast-fel fu Valentin despre care uniĭ spun că s'a născut în cetatea de Emesa, iar alțiĭ în cetatea de Aretusa. Ast-fel fu un altul cu același nume și un altul numit Teodor, născuțĭ în Tittis, sat pe teritoriul Apamieĭ. In fine ast-fel fură Marosos, născut în Nechilis, Bassus, Bassones și Pavel. Acest din urmă era născut în satul Telmison. El formă maĭ multe comunitățĭ de călugărĭ și una dintre altele într'un loc numit Jugata, care e cea maĭ numeróså și cea maĭ renumită, unde a murit și a fost îngropat, după ce a trăit fórte lung timp într'o mare sfințenie. Cea maĭ mare parte din ceĭ-l-alțĭ, despre carĭ am vorbit, aŭ trăit de asemenea fórte lung timp și sunt convins, că Dumnedeŭ a întins ast-fel marginile viețiĭ lor cu scop de a întinde prin mijlocul lor pre acelea ale religiuniĭ creștine. Căcĭ eĭ aŭ convertit maĭ pre toțĭ Syrieniĭ și o mulțime de Saracinĭ și de Perșĭ, carĭ eraŭ maĭ înainte dedațĭ la cultul Idolilor. Eĭ atraseră la credință și pre maĭ mulțĭ prin felul lor de viețuire. Nu mă îndoesc de loc, că aŭ fost călugărĭ în Galatia, în Capadocia și în provinciile vecine, fiind-că e mult timp de când credința a

fost primită acolo: însĕ eĭ trăesc în comun în sate şi în cetăţĭ, nefiind încă obicĭnuiţĭ a trăi ca ceĭ-l-alţĭ în pustie, căcĭ le-ar fi fost greŭ de a suporta frigul, care e fórte aspru în timp de iarnă. Ceĭ doui maĭ renumiţĭ din acele ţărĭ sunt Leontie, care maĭ pe urmă a condus biserica de Ancyra şi Prapidie, care fiind fórte în vîrstă, exercita în maĭ multe oraşe funcţiunile episcopale. El fu şi superiorul unuĭ renumit spital, întemeeat de Basilie, Episcopul de Cesareea al căruĭ nume l'a păstrat.

CAPITOLUL XXXV.

Filosofĭ persecutaţĭ de Valens.

Iată aceea ce am putut afla despre felul de vieţuire al sfinţilor pustnicĭ, carĭ sunt filosofiĭ religiuniĭ nóstre. Cât pentru filosofiĭ păgânĭ, eĭ aŭ fost cu toţiĭ exterminaţĭ în acel timp. Uniĭ dintre eĭ, carĭ se păreaŭ că exceléză maĭ pre sus de cât ceĭ-l-alţĭ, neputênd suferi de cât cu o extremă desplăcere desvoltarea religiuniĭ Creştine, avură curiositatea de a sci cine va urma luĭ Valens şi pentru acest sfîrşit recurseră la observaţiile arteĭ, care promite cunoscinţa viitoruluĭ. Dupĕ ce aŭ practicat o mulţime de ceremoniĭ, eĭ făcură un tripediŭ de lemn de laur, îl sfinţiră prin termenĭ solemnĭ, spre a face să se arate literele alfabetuluĭ şi de a destinge pre acela, ce ar compune numele viitoruluĭ Impĕrat. Fiind-că Teodor era păgân, însĕ de altmintrelea fórte bun om, era destinat la acéstă înaltă demnitate prin secretele dorinţĭ ale inimiĭ lor şi fiind-că cele patru d'intâĭ litere ale numeluĭ sĕŭ se arătară, eĭ se legară de a'l vedea curînd înălţat acolo. Insĕ se înşelară în speranţa lor. Căcĭ întreprinderea lor fiind descoperită, Valens fu pentru acésta coprins de o furiósă mânie, ca şi de o conjuraţie formată contra vieţiĭ sale, porunci să taie capul luĭ Teodor şi a arde de viĭ pre aceĭ ce făcuseră tripediul. Impĕratul ne punênd nicĭ cum marginĭ mânieĭ sale, ceĭ maĭ renumiţĭ filosofĭ aĭ véculuĭ periră din acéstă causă şi maĭ mulţĭ chiar carĭ nefăcênd de loc profesiune de Filosofie purtaŭ haĭna de filosof, ceea ce făcu că maĭ mulţĭ alţiĭ

se abținură de a purta mantie cu céprazurĭ de frică de a fi acusațĭ, că caută secretele magieĭ și se aplică la arta de a ghici. Sunt convins că nu e persónă inteligentă, care să nu blameze pre Impĕratul, că s'aŭ dedat ast-fel mânieĭ și crudimiĭ și pre filosofĭ, că aŭ avut o curiositate atât de periculósă și că aŭ căutat secrete atât de depărtate de profesiunea lor. Căcĭ acest principe închipuindu'șĭ prin cea maĭ de pe urmă din tóte estravaganțele, că ar putea omorî pre succesorul sĕŭ, n'a crutat, nicĭ pre aceĭ ce consultaseră oracolul, nicĭ pre aceia în favórea cărora se părea că ar fi rĕspuns, coprindênd în aceeașĭ persecuție, pre toțĭ aceĭ carĭ aveaŭ saŭ acelașĭ nume, saŭ un nume apropiat. Cât pentru filosofĭ, eĭ se porniră la acéstă ridiculă întreprindere, ca și cum ar fi fost în puterea lor de a depune și de a stabili Impĕrațiĭ. Dacă succesiunea principilor depinde de dispozițiunea statelor, trebuia să aștepte pre aceea care avea să revină. Iar dacă nu depinde de cât de voința luĭ Dumnedeŭ de ce trebue s'o căutăm cu atâta stăruință ca și cum secretele luĭ Dumnedeŭ ar putea fi pătrunse de spiritul omuluĭ, saŭ ca și cum omul, orĭ cât de înțelept ar fi, ar putea presupune de a face o maĭ bună alegere de cât Dumnedeŭ? Iar dacă numaĭ din o simplă curiositate, eĭ s'aŭ prăpăstuit într'un pericol atât de înspăimântător și aŭ violat legile ce eraŭ în vigóre în imperiŭ, încă din timpul când sacrificatoriĭ eraŭ public autorisațĭ, eĭ n'aŭ imitat pre Socrat, care de și fusese pe nedreptul condamnat să ia otravă, n'a vroit să scape din temniță prin singurul respect al legilor, sub care el fusese crescut. Insĕ fie-care să judece și să vorbéscă asupra acesteĭ chestiunĭ, cum va găsi de cuviință.

Anul D.N. 375.

Valentinian și Valens

CAPITOLUL XXXVI.

Mórtea Impĕratuluĭ Valentinian, Proclamarea tînĕruluĭ Valentinian, fiul sĕŭ. Discursul rostit de către Themistius în presența luĭ Valens.

Sarmațiĭ năvălind în Occident asupra óre-căror țărĭ ale imperiuluĭ, Valentinian ridică contra lor o armată. Insă în-

dată ce eĭ se însciințară despre acéstă însemnată pregătire, trimiseră spre a'ĭ cere pace. Când el vědu pre trimișiĭ lor îĭ întrebă dacă toțĭ aĭ națiuniĭ lor semĕnaŭ cu eĭ. Eĭ rĕspunseră, că se aleseseră ceĭ maĭ distinșĭ spre a îndeplini acéstă misiune. El strigă, că imperiul e fórte nenorocit de a fi expus sub dominațiunea sa la năvălirile și la insultele unuĭ popor atât de desprețuit și repetând de maĭ multe orĭ aceeașĭ plângere cu marĭ sforțărĭ, el îșĭ rupse o vînă. Perdênd îndată o mare cantitate de sânge, muri într'un fort din Galia, în vîrstă de cincĭ decĭ și patru de anĭ, din care întrebuințase ceĭ treĭ-spre-dece din urmă, în a îndeplini cu multă demnitate tóte funcțiunile autorităţiĭ Suverane. Şase dile după mórtea sa, fiul sĕŭ cel maĭ tînĕr care avea acelașĭ nume cu dînsul, fu proclamat Impĕrat de către soldațĭ și puțin după aceea proclamația sa fu autorisată prin consimțimîntul luĭ Valens și al luĭ Gratian, de și de o cam dată eĭ găsiseră rĕŭ, ca soldațiĭ să fie întreprins de a o face fără dînșiĭ. Cu tóte acestea Valens rĕmânênd în Antiochia, cetate din Syria, avea din di în di o ură maĭ violentă și continuă o persecuțiune maĭ crudă contra acelor ce nu eraŭ de credința sa asupra naturiĭ dumnedeescĭ. Themistius rosti în acel timp un discurs în presența sa, prin care el îĭ arătă că nu trebuea nicĭ de cum a găsi atât de straniŭ mulțimea și diversitatea opiniunilor Creştinilor, fiind-că era o maĭ mare mulțime între păgânĭ și prin urmare dispute maĭ adesea, contestațiĭ maĭ îndărătnice și certurĭ maĭ înveninate; că Dumnedeŭ e póte mulțumit de a nu fi atât de lesne cunoscut de ómenĭ, pentru că neînțelegerea naturiĭ sale și întunecimea cunoscințeĭ lor, să sporéscă respectul lor și să le dea o idee maĭ înaltă despre mărimea sa.

CAPITOLUL XXXVII.

Anul D.N. 376.

Goțiĭ îmbrățișéză religiunea Creștină și urméză rătăcirile luĭ Arie

Valens, Gratian și Valentinian.

Impĕratul Valens îmblândindu-se puțin prin acest discurs exercită maĭ puțină asprime de cât maĭ 'nainte, însĕ

nu se împăcă nicĭ odată desăvîrşit cu preoţiĭ şi i-ar fi făcut fără îndoială să simţă efectele mânieĭ sale, dacă turburările ce se născură în stat nu l'ar fi împedicat, de a se aplica atât de tare la afacerile bisericiĭ. Căcĭ Goţiĭ, carĭ locuiaŭ peste Dunăre şi carĭ porunciaŭ şi altor naţiunĭ, fiind alungaţĭ de Hunĭ se apropiară de frontariile Romanilor. Se ḑice că Huniĭ eraŭ necunoscuţĭ înainte de acel timp Tracilor şi Goţilor, de şi eraŭ veciniĭ lor, pentru că fiind despărţiţĭ printr'un lac de o vastă întindere şi uniĭ şi alţiĭ credeaŭ că ţara lor e la capătul lumiĭ şi că dincolo nu maĭ e de cât apă. Insĕ un boŭ atiţat de ţînţariĭ, carĭ'l împungeaŭ în timpul Veriĭ, trecênd lacul şi stăpânul urmărindu'l, el spuse compatrioţilor sĕĭ că cel-l-alt ţĕrm e locuit. Alţiĭ spun că un cerb, care era urmărit, arĕtând Hunilor o trecere, unde apa nu era adâncă şi că admirând frumuseţea ţăriĭ, temperatura aeruluĭ şi abondenţa fructelor, eĭ povestiră despre acésta regeluĭ lor, că pe urmă Huniĭ încercaseră acéstă trecere cu o mână de soldaţĭ, că reîntorcêndu-se apoĭ cu o puternică armată, eĭ biruiseră pre Goţĭ şi luaseră în stăpânire tótă ţara lor: Că aceştia trecuseră Dunărea şi trimiseseră solĭ la Impĕratul, spre a'l ruga de a le desemna o locuinţă şi spre a'ĭ oferi de a'l servi în rĕsbóele ce ar vroi să întreprindă, saŭ care ar fi obligat să susţină. Se crede, că Ulfila Episcopul naţiuniĭ, era şeful acesteĭ ambasade. El reuşi dupre dorinţă şi obţinu Tracia pentru locuinţa Goţilor. Eĭ avură îndată dupĕ aceea neînţelegerĭ, care'ĭ despărţiră în douĕ partide, din care unul avea ca şef pe Atanaric şi cel-l-alt pe Fritigern. Aceste douĕ partide luându-se la luptă, Fritigern fu învins şi imploră ajutorul Romanilor. Impĕratul comandând trupelor din Tracia ordonă să'l ajute, el dădu o a doua bătălie, o câştigă şi luă pre Atanaric la fugă. Pentru a recunósce ajutorul ce primise de la Valens şi pentru a'ĭ da un semn inviolabil despre fidelitatea amiciţiĭ sale, el urmă credinţa sa în religiune şi convinse pre supuşiĭ sĕĭ de a o urma ca şi dînsul. Cu tóte acestea nu cred că acésta să fi fost unica raţiune, pentru care Goţiĭ aŭ rĕmas tot-d'a-una până acum fórte alipiţĭ la doctrina luĭ Arie. Căcĭ e sigur, că Ulfila Episcopul lor, n'avea nicĭ o credinţăĭ care să nu fi fost perfect conformă credinţelor biserici' catolice. De şi sub domnirea luĭ Constantie, el asistase

Anul D.N. 376

Valens, Gratian şi Valentinian.

din inprudenţă, dupre cum sunt convins, la Sinodul din Constantinopole, cu Eudoxiŭ şi Acacie, totuşĭ el rĕmase pe urmă în împărtăşirea Episcopilor, carĭ susţineaŭ decretele Sinoduluĭ din Niceea. Insĕ venind pe urmă la Constantinopole şi conferând cu Episcopiĭ Arienĭ asupra chestiunilor contestate: eĭ îĭ promiseră de a solicita pentru dînsul pe lângă Impĕratul şi de a'l face să'ĭ acorde cererile sale, numaĭ, să îmbrăţişeze opiniunea lor. Se dice, că, saŭ că el a fost convins, că doctrina lor era cea maĭ bună, saŭ că a cedat necesităţiĭ timpuluĭ, el participă la înpărţirea lor şi despărţi pre Goţĭ de împărtăşirea bisericiĭ catolice. Căcĭ pentru că el îĭ învĕţase primele maxime ale religiuniĭ Creştine, le inspirase blândeţea şi onestitatea moravurilor, eĭ aveaŭ o deplină încredere în conducerea sa, urmaŭ sfaturile sale ca cele maĭ folositóre, ce li s'ar fi putut da vre-odinióră pentru mântuirea lor şi credeaŭ, că el nu putea dice nimic contrariŭ adevĕruluĭ, nicĭ să facă nimic contrariŭ. De aceea el dădu marĭ probe despre virtutea sa. El a fost expus la marĭ primejdiĭ pentru apărarea credinţiĭ, în timpul când aceste popóre eraŭ dedate la cultul Idolilor. Pentru acéstă raţiune cea maĭ mare parte din Goţĭ, carĭ locuesc pe ţĕrmul Dunăriĭ, urméză rătăcirile luĭ Arie. Aŭ fost în acel timp maĭ mulţĭ din aceĭ ce trăiaŭ sub dominaţiunea luĭ Fritigern, carĭ aŭ murit pentru apărarea credinţiĭ. Atanaric supărându-se de asemenea, că supuşiĭ sĕĭ se lépădă de religiunea părinţilor lor, dupĕ stăruinţa luĭ Ulfila, spre a îmbrăţişa religiunea creştină, omorîră pre uniĭ din eĭ, dupĕ ce i-aŭ tîrît înaintea tribunalelor şi dupĕ ce eĭ aŭ mărturisit cu îndrăsnélă numele luĭ Isus Christos, iar pre alţiĭ fără nicĭ o formalitate şi fără măcar să le fi permis de a deschide gura spre a se apĕra. Se dice, că miniştriĭ ce alesese Atanaric spre a exercita acéstă crudă persecuţiune puseră o statue pe un car şi că trăgêndu-l pe dinaintea corturilor acelora pe carĭ 'ĭ bănuiaŭ, că profeséză religiunea creştină, le porunciaŭ să se închine statueĭ şi să'ĭ aducă jertfe, şi arseră de viĭ cu corturile lor pre aceĭ ce refusaŭ de a o face. Am audit că eĭ se porniră încă la o altă violenţă maĭ grozavă şi anume de a da foc bisericiĭ unde se refugiaseră aceĭ ce refusaŭ de a jertfi şi de a reduce ast-fel în cenuşa persóne de tot sexul şi de tótă vîrsta. Goţiĭ, îndată dupĕ aceea împăcêndu-se între dînşiĭ, înce-

Anul D.N. 376. — Valens, Gratian şi Valentinian.

Anul D.N. 376 — Valens, Gratian şi Valentinian.

pură a jefui Tracia si a face pe Valens să recunóscă cât de tare se înșelase, când convingêndu-se, că eĭ ar fi folositorĭ imperiuluĭ și temuțĭ inimicilor sěĭ, neglijase trupele Romane și storsese banĭ din orașe și din cetățĭ, în loc de a recruta acolo tinerĭ soldațĭ, ce ele aveaŭ obiceiŭ de a da. Vědêndu-se ast-fel lipsit de speranța sa, el plecă din Antiochia și se duse cu grabă la Constantinopole, unde persecuțiunea ce făcea Ortodocșilor se părea că slăbesce. Euzoius Episcopul Arienilor murind, Teodor îĭ urmă.

CAPITOLUL XXXVIII.

Rěsboiŭ între Romanĭ și Saracinĭ. Pace încheiată între eĭ. Origina și religiunea acestor din urmă. Convertirea lor la credință.

Regele Saracinilor murind în acel timp, tractatul de pace, ce făcuseră adinióră cu Romaniĭ fu rupt și Mavia regina și regenta țăriĭ făcu marĭ stricăciunĭ în Fenicia și în Palestina până la Arabia care e stînga celor ce urcă contra cursuluĭ Niluluĭ. Acest rěsboiŭ nu era un rěsboiŭ de despreţuit, de și el nu fu întreprins de cât de o femee. Șeful trupelor din Fenicia îl credu atât de primejdios, în cât el ceru ajutor căpitanuluĭ milițieĭ, atât de infan- Anul D.N. 370.
terie cât și de cavalerie din Orient. Acesta îșĭ bătu joc de timiditatea sa și se însărcină de a da el singur lupta. Inșirând decĭ trupele sale în bătălie, el se luă la luptă cu Mavia, care din partea sa comanda pre ale sale, fu pus pe fugă și scăpat abia de către șeful trupelor din Fenicia, care vědêndu'l în primejdie, credu că nu maĭ póte fi ținut de a asculta de porunca ce i se dăduse, de a nu se lupta și alergă spre a se opune barbarilor și spre a trage contra lor retrăgêndu-se, în timp ce căpitanul milițieĭ din Orient se retrăgea de asemenea din partea sa. Locuitoriĭ țăriĭ povestesc ast-fel acéstă întîmplare și'ĭ cântă încă și astă-dĭ cântece. Fiind-că rěsboiul continua, Romaniĭ găsiră de cuviință de a trimite o misiune la Mavia, spre a'ĭ cere pacea. Ea o refusă, precum se dice, afară numaĭ dacă un pustnic, numit Moisi, nu va fi hirotonit Episcop pentru supușiĭ sěĭ. Acesta

Valens, Gratien și Valentinian.

era un om de o excelentă virtute și căruĭ Dumnedeŭ îĭ dăduse darul minunilor. Oameniĭ din misiune, informând pre Impĕratul despre condițiunea ce'ĭ propunea Regina și primind porunca sa, căutară pre Moisi și'l duseră la Lucius spre a'l hirotoni. Moisi spuse luĭ Lucius în presența celor marĭ și a poporuluĭ: așteptațĭ puțin, vĕ rog. Eŭ nu sunt vrednic de a fi ridicat la demnitatea episcopală, însă dacă cu tótă nevrednicia mea, Dumnedeŭ va voi ca să fiŭ ridicat acolo, îl iaŭ martor pre acest Dumnedeŭ, care a făcut cerul și pămîntul, că nicĭ odată nu'mĭ veĭ pune mânile tale pângărite și pline de sângele sfinților. Lucius luând cuvîntul, îĭ dise, dacă tu nu sciĭ care e credința mea, aĭ greșală de a avea antipatie pentru mine, maĭ 'nainte de a mĕ cunósce. Iar dacă inimiciĭ meĭ ți-aŭ impus prin calomniile lor, permite-mĭ ca să'țĭ declar eŭ însumĭ credința mea și să te fac pre tine judecător. Credința ta 'mĭ e cunoscută, rĕspunse Moisi, fără a'țĭ da ostenélă de a o explica. Episcopiĭ, preoțiĭ și diaconiĭ ce sunt exilațĭ, saŭ carĭ muncesc la metalurĭ, mărturisesc despre acésta îndestul de autentic și arătă că ea e fórte depărtată de credința luĭ Iisus Christos și de doctrina ortodoxă. Protestând apoĭ cu jurămînt că nu ar primi nicĭ odată hirotonia din mâna luĭ Lucius, magistrațiĭ romanĭ îl duseră la Episcopiĭ, carĭ eraŭ în exil. Find hirotonit prin punerea mâinilor lor, el se duse să locuiască între Saracinĭ, făcu pace între Romanĭ și eĭ și converti un mare numĕr din eĭ la religiunea nóstră. Eĭ își trag origina lor din Ismail, fiul luĭ Abraam și din acéstă causă eraŭ odinióră numițĭ Ismailitenĭ, însă pentru a se curăți în cât-va de viciul nasceriĭ lor și de imputarea servitudiniĭ Agareĭ, eĭ luară însușĭ numele de Saracinĭ, ca și cum ar fi fost scoboritorĭ din Sara. Eĭ sunt tăiațĭ împrejur ca și Jidoviĭ, se abțin de a mânca carne de porc și observă o mulțime de alte ceremoniĭ judaice. Iar dacă eĭ nu le observă pre tóte și negligéză pre unele din ele, acésta provine de la lungimea timpuluĭ, care le-a șters din memoria lor, saŭ de la corupțiunea ce eĭ aŭ contractat, amestecându-se cu streiniĭ. Moisi, care a trăit dupĕ maĭ multe vécurĭ de la Abraam, n'a dat legĭ de cât acelor ce 'ĭ adusese din Egipt. E probabil, că veciniĭ lor fiind fórte superstițioșĭ, se depărtară puțin câte puțin de la obiceiurile ce primiseră de la Ismail și care servise de regulă părin-

Anul D.N. 376.

Valens, Gratian și Valentinian.

ţilor lor maĭ 'nainte de a fi fost scrisă legea luĭ Moisi. E sigur, că eĭ s'aŭ închinat la aceeaşĭ dumneḑeĭ ca şi vecinii lor, că le-aŭ dat acelaşĭ cult şi că i-aŭ numit cu acelaşĭ nume, ceea ce arată fórte lămurit, că eĭ uitaseră legile ţăriĭ lor; şi că cursul timpuluĭ ştergênd din spiritul lor maximele primeĭ lor religiunĭ, eĭ urmaseră superstiţiile streinilor. Uniĭ dintre eĭ, avênd maĭ pe urmă comerţ cu jidoviĭ, aflară de la eĭ adevěrata lor origină şi reluară observarea legilor şi a obiceiurilor lor, pe care maĭ mulţĭ le-aŭ ţinut până în acest timp. Uniĭ din eĭ aŭ fost convertiţĭ la credinţă puţin înaintea domniriĭ luĭ Valens prin conferinţele ce eĭ aŭ avut cu preoţiĭ şi cu pustniciĭ, carĭ se făcuseră renumiţĭ în vecinătatea lor prin curăţia virtuţiĭ şi prin mărimea minunilor lor. Se ḑice, că un trib întreg primi botezul, cu Zocom, care'l comanda, cu ocasiunea ce voiŭ spune. Acest Zocom neavênd nicĭ cum copiĭ şi simţindu-se fórte nenorocit de a nu avea, dupre credinţa în care sunt Saraciniĭ şi ceĭ-l-alţĭ barbarĭ, el se duse la un pustnic cu mare reputaţiune spre a se plânge de nenorocirea sa şi spre a se mângâia cu dînsul. Pustnicul rugă pre Dumneḑeŭ pentru dînsul, îl sfătui a nu se mâhni şi'ĭ promise că va avea un fiŭ, dacă va crede în Iisus Christos. Dumneḑeŭ îndeplinind la timp promisiunea pustniculuĭ, Zocom primi botezul şi făcu şi pre supuşiĭ sěĭ să'l priméscă. Tribul a fost de atuncĭ fórte fericit şi s'a făcut temut Perşilor şi celor-l-alţĭ Saracinĭ. Iată ce am aflat despre cel dintâiŭ Episcop al acestor popóre şi despre convertirea lor la religiunea creştină.

Anul D.N. 376. Valens. Gratian şi Valentinian.

CAPITOLUL XXXIX.

Petru ia conducerea bisericilor din Egipt. Valens se pregătesce de rěsboiŭ contra Goţilor.

Ceĭ ce susţineaŭ doctrina Sinoduluĭ din Niceea începură în fie care cetate şi maĭ cu sémă în cetatea din Alexandria să aibă curagiŭ şi speranţă. Petru reîntorcêndu-se acolo de la Roma cu o scrisóre de la Damas, prin care,

377 atât hirotonia sa, cât și doctrina Sinodului din Niceea era confirmată, el fu priimit în locul luĭ Lucius, care se retrase la Constantinopole. Afacerile deosebite ale Impĕratuluĭ îl împedicară să cugete la acésta. Căcĭ el deveni fórte uricios locuitorilor din Constantinopole, din causă că suferea ca barbariĭ să cutreere și să jefuiască Tracia și să se apropie de mahalalele Capitaleĭ, fără ca acest principe să'șĭ dea ostenéla de a le sfărîma insolența, el fu acusat chiar că i-a atras el însușĭ. In fine, pe când asista într'o ḑi la alergările circuluĭ, maĭ mulțĭ din popor strigară, că el neglige afacerile Statuluĭ și dacă ar vrea să le dea arme, eĭ s'ar apăra înșișĭ. Valens supĕrat de aceste împutărĭ, luă armele și amenință să'șĭ rĕsbune la reîntórcerea sa de insultele acestor rebelĭ și de nesinceritatea cu care favorizaseră partidul tiranuluĭ Procopiŭ.

Anul D.N. 376. Valens, Gratian și Valentinian.

CAPITOLUL XL.

Mórtea Impĕratuluĭ Valens.

378 Pe când eșia din Constantinopole, un bun pustnic, care nu se temea de nimic, când era vorba de interesul luĭ Dumneḑeŭ, se înfățișă inaintea luĭ și-ĭ ḑise: Inapoiază ortodoxilor, carĭ păzesc cu religiositate doctrina ce aŭ primit'o de la Sinodul din Niceea, bisericile ce le-aĭ luat de la eĭ și veĭ câștiga victoria. Impĕratul porunci cu mânie de a'l prinde și de a'l păzi, spre a'l pedepsi când se va reîntórce. Pustnicul reluând cuvîntul, îĭ ḑise, nu veĭ maĭ reveni nicĭ odată aicea, de nu veĭ înapoia bisericile și ceea ce el ḑise se și întîmplă. Valens plecând în fruntea trupelor sale, urmări pre Goțĭ, carĭ se retraseră puțin îndărăt. Inaintând necontenit, el se duse până la Andrianopole. Găsind pre barbarĭ așeḑațĭ în favorul lor, el îĭ atacă fără veste ne avênd armata sa înșirată. Cavaleria sa împrăștiindu-se și infanteria fiind pusă în fugă, el scăpă cum putu într'un turn, unde se ascunse. Barbariĭ îl urmăriră și alergară dincolo de turn, credênd că el nu se află acolo. Find-că eĭ trecuseră maĭ toțĭ, uniĭ, din ceĭ ce se închiseseră cu Impĕratul, traseră asupra celor din urmă, ceea ce

Anul D.N. 378. Valens, Gratian și Valentinian.

a fost causa, că eĭ strigară, că Valens era în turn. Acest cuvînt fiind audit atât de ceĭ ce eraŭ înainte, cât și de ceĭ ce eraŭ îndărăt, eĭ îl repetară atât de des, în cât ceĭ maĭ depărtațĭ se adunară împreună, ast-fel că încunjurând toțĭ turnul, adunară o mulțime de lemne de prin prejur și iĭ deteră foc, pe care vêntul îl aprinse atât de grabnic, în cât mistui în puțin timp bastimentul, mobilile, pre Impĕratul și pre toțĭ ceĭ ce se închisese cu dînsul. El a trăit aprópe cincĭ-decĭ de anĭ, a domnit șase-spre-dece cu fratele sĕŭ și treĭ dupĕ aceea.

CARTEA A ŞEAPTEA

CAPITOLUL I.

Saracinii daŭ ajutor Romanilor. Gratian lasă fie-căruia libertatea credinţii sale.

Ast-fel fu sfîrşitul luĭ Valens. Goţiĭ îngâmfaţĭ de fericitul succes al armelor lor, jefuiră tótă Tracia şi înaintară până la porţile Constantinopoluluĭ. Saraciniĭ trimişĭ de Mavia, regina lor, serviră fórte la timp în acéstă întristătóre împrejurare. Câţĭ-va locuitorĭ, cărora Impĕrătésa, văduva luĭ Valens, le dete banì din tesaurul public, armându-se în grabă respinseră cu multă putere pre barbarĭ. Gratian care guverna tot imperiul cu fratele sĕŭ, neaprobând nicí odată asprimea ce unchiul sĕŭ exercitase contra acelor ce nu eraŭ de credinţa sa, rechiemă pre toţĭ ceĭ ce fuseseră exilaţĭ din causa religiuniĭ şi făcu o lege prin care lăsă libertatea credinţilor şi adunărilor acelora din tóte sectele, afară de discipoliĭ luĭ Manes, aĭ luĭ Fotin şi aĭ luĭ Eunomiŭ.

CAPITOLUL II.

Teodosiŭ e ales Impĕrat. Sinodul din Antiochia. Condescendenţa Episcopilor Ortodoxĭ faţă de Episcopiĭ Arienĭ.

Reflectând, că pe de o parte era absolut necesar de a se opune năvălirilor barbarilor, carĭ pustiaŭ Tracia şi Illyria şi că pe de altă parte afacerile din Occident reclamaŭ pre-

senţa sa, spre a preveghea la apărarea Galieĭ, care era atăcată de Germanĭ, el alese la Sirmich pre Teodosiŭ spre a'l asocia la Imperiŭ. El era din o ilustră Familie din Spania, din împrejurimile Pyrineelor şi câştigase o atât de mare reputaţie în rĕsbóele precedente prin prudenţa sa şi prin valórea sa, în cât maĭ înainte de a fi avut în mânĭ puterea suverană, îl judecaseră demn de a o poseda.

Arieniĭ eraŭ atuncĭ stăpânĭ pe bisericile din Orient afară de aceea din Ierusalim. Macedonieniĭ şi maĭ cu sémă ceĭ din Constantinopole, de la unirea ce făcuseră cu Liberie, nu eraŭ fórte depărtaţĭ de credinţa acelor ce urmaŭ doctrina Sinoduluĭ din Niceea şi participaŭ la împărtăşirea lor. Insĕ, dupĕ ce Gratian, a făcut să se publice legea, prin care dădea tuturor sectelor libertatea credinţiĭ lor şi a exerciţiuluĭ religiuniĭ, câţĭ-va Episcopĭ din acel partid se puseră iarăşĭ în posesiunea bisericilor, de unde'ĭ alungaseră sub domnirea luĭ Valens şi adunându-se în Antiochia, în Caria, eĭ hotărîră, că Fiul luĭ Dumneḑeŭ nu trebue nicĭ de cum să fie numit consubstanţial cu Părintele sĕŭ, ci numaĭ asemĕnabil în substanţă. Din acel timp uniĭ se despărţiră şi se adunară aparte. Alţiĭ condamnând îndărătnicia lor, rĕmaseră maĭ strîns uniţĭ de cât maĭ înainte cu apărătoriĭ decretelor Sinoduluĭ din Niceea. In fine, uniĭ din Episcopĭ pe care Gratian iĭ rechemase din exilul lor, căutară atât de puţin primul rang, în cât preferând pacea credincioşilor acesteĭ onóre exterióre, eĭ rugară pre Episcopiĭ ce urmaseră partidul luĭ Arie, de a rĕmânea în locul lor şi de a nu desbina prin dorinţa de a apăra cu îndărătnicie credinţa lor, saŭ prin ambiţiunea de a avea primul loc, acéstă biserică pe care Mântuitorul şi Apostoliĭ le-o lăsaseră într'o atât de perfectă unire. Se ḑice, că Eulalie, Episcopul de Amasia, cetate din Pont, a arătat că se află în acéstă lăudabilă disposiţiune. Când se reîntórse la scaunul sĕŭ, îl găsi ocupat de un Episcop Arian, care n'avea cincĭ ḑecĭ de locuitorĭ supuşĭ conduceriĭ sale. Eulalie nedorind nimic cu atâta ardóre, de cât de a întreţinea unirea'ĭ oferi primul rang. Insĕ Arianul refusând acéstă condiţiune, fu curînd dupĕ aceea părăsit de puţinele persóne ce'l urmase şi se vĕḑu fără popor şi fără turmă.

Anul D.N. 379.

Gratian, Valentinian şi Teodosie.

CAPITOLUL III.

Neînțelegere între partisanii luĭ Meletie și aĭ luĭ Paulin pentru scaunul bisericiĭ de Antiochia.

Meletie servindu-se în acel timp de acéstă lege spre a se reîntórce la Antiochia, provocă acolo o mare neînțelegere prin presența sa. Paulin pe care Valens nu îndrăsnise să'l exilese din óre-care respect pentru virtutea sa, trăia încă. Cu tóte acestea aceĭ ce favorisaŭ pre Meletie, cereaŭ ca el să împartă cu dînsul scaunul sĕŭ și guvernămîntul bisericiĭ. Partisaniĭ luĭ Paulin se opuneaŭ la acéstă
Anul D.N. 379 împărțire și imputaŭ luĭ Meletie că fusese hirotonit de Arienĭ. In fine aceĭ ce favorisaŭ pre acest din urmă, găsin-
Gratian, Valentinian și Teodosiŭ. du-se ceĭ maĭ tarĭ, îl puseră în posesiunea uneĭ bisericĭ din mahala. Pe când amândouĕ partidele se înfierbîntaŭ și se pregăteaŭ fie-care din partea sa la rĕscólă, se găsi de odată un mijloc de a'ĭ împăca și anume de a obliga pre cincĭ clericĭ, carĭ puteaŭ într'o ḑi să pretindă demnitatea episcopală și dintre carĭ Flavian era unul, de a nu o primi în timpul vieței, nicĭ a luĭ Paulin, nicĭ a luĭ Meletie și de a promite, că atuncĭ când unul din doĭ va muri, cel-l-alt va rĕmânea singur pe scaunul bisericiĭ. Aceștĭ clericĭ consimțind la acéstă propunere și promițĕnd cu jurămînt de a o împlini, nu rĕmase maĭ nicĭ o neînțelegere între popor. N'a fost de cât un mic numĕr de Luciferienĭ, carĭ continuară de a murmura, pentru că Meletie fusese hirotonit de către ereticĭ. Afacerea fiind terminată ast-fel, Meletie se duse la Constantinopole, unde se afla o adunare de Episcopĭ, carĭ judecară necesar de a transfera pre Grigorie din scaunul bisericiĭ de Nazianz la acela al cetățiĭ capitale.

CAPITOLUL IV.

380. *Botezul luĭ Teodosiŭ. Ordonanță contra sectelor și opiniunelor în materie de religiune.*

Fiind-că Germaniĭ făceaŭ dese năvălirĭ în Galia, Gratian se reîntórse în Occident, unde stabilise cu fratele sĕŭ sca-

unul Imperiuluĭ sĕŭ, lăsând luĭ Teodosiŭ Illiria și Orientul. Eĭ avură amândoĭ fericite succese, unul contra Germanilor și altul contra popórelor ce locuesc pe țĕrmurile Dunăreĭ. Teodosiŭ destrugând o parte din aceștĭ din urmă și constrîngênd restul săĭ céră pacea și săĭ dea tribut, el se duse la Tesalonic, unde cădênd bolnav, fu instruit de Ascolius Episcopul aceleĭ cetățĭ în adevĕrurile religiuniĭ creștine, botezat apoĭ și puțin dupĕ aceea se făcu sănătos. El era născut din părințĭ creștinĭ, carĭ fuseseră tot-d'auna supușĭ decretelor Sinoduluĭ din Niceea și din acéstă pricină el fu fórte vesel, că a găsit pre Ascolius, care era de aceeașĭ credință și care de altmintrelea avea tóte calitățile ce pot face pre un Episcop recomandabil. El fu de asemenea fórte vesel de a sci, că Ilyria se ferise de contagiunea arianismuluĭ. Informându-se despre credința celor-l-alte provinciĭ, află că până la Macedonia locuitoriĭ țineaŭ aceeașĭ credință și dădeaŭ Fiuluĭ și Sfîntuluĭ Duh o onóre egală cu aceea ce dădeaŭ Părinteluĭ: dar că spre Orient și maĭ cu sémă în Constantinopole, poporul era împărțit în diferite secte. El credu de datorie să propună credința sa supușilor sĕĭ, în loc de a'ĭ constrînge imperios în religiunea lor și pentru acest sfîrșit el făcu o lege la Tesalonic, pe care o trimise să se publice în Constantinopole, pentru ca din acéstă capitală a Imperiuluĭ, ea să se rĕspândéscă până la marginile cele maĭ depărtate. El declară prin acéstă lege, că intențiunea luĭ era ca toțĭ supușiĭ sĕĭ să facă profesiunea religiuniĭ, pe care Sfîntul Petru, Principele Apostolilor o predicase Romanilor de la început și pe care Damas Episcopul de Roma și Petru Episcopul de Alexandria o țineaŭ; că, să nu se dea numele de biserică catolică de cât adunăriĭ acelor ce daŭ un cult egal celor treĭ persóne ale Treimiĭ și că aceĭ ce ar fi de o altă credință, vor fi tratațĭ de ereticĭ, considerațĭ ca nelegiuițĭ și pedepsițĭ dupre asprimea ordonanțelor.

Anul D.N. 380.

Gratian, Valentinian și Teodosiŭ.

Anul D.N. 380.

Gratian, Valentinian și Teodosiŭ.

CAPITOLUL V.

Demofil Episcopul Arienilor e alungat din Constantinopole.

Teodosiŭ veni la Constantinopole puţin dupĕ ce acéstă lege a fost publicată acolo. Arieniĭ posedaŭ încă atuncĭ tóte bisericile din Constantinopole sub conducerea luĭ Demofil Episcopul lor. Grigorie care venise de la Nazianz presida pre aceĭ ce ţineaŭ pre Fiul luĭ Dumnedeŭ de consubstanţial cu Părintele sĕŭ şi făcea adunările sale într'o casă ce fusese schimbată în formă de biserică şi care maĭ pe urmă a devenit una din cele maĭ de vadă, atât prin splendórea architecturiĭ sale, cât şi prin abondenţa harurilor, ce Dumnedeŭ comunică în ea ómenilor. Puterea dumnedeéscă se face să fie simţită acolo prin ajutorurĭ neprăvĕdute şi prin vindecărĭ miraculóse şi se crede, că Maica luĭ Dumnedeŭ e care se arată acolo, fie în vis, fie altmintrelea, spre a face aceste minunĭ. S'a numit acéstă biserică Anastasia, din causă, pre cum sunt convins, că doctrina Sinoduluĭ din Niceea, ce era ca îngropată la Constantinopole sub puterea ereticilor, a fost acolo ca învieată prin elocinţa luĭ Grigorie. Alţiĭ raportéză origina acestuĭ nume la o minune şi dic, că o femee cădênd din galeria de sus a acesteĭ bisericĭ şi murind pe loc din căderea sa poporul care era adunat, se puse la rugăciunĭ şi obţinu învierea sa. Impĕratul trimise poruncă luĭ Demofil de a urma doctrina Sinoduluĭ din Niceea şi de a restabili pacea în popor, saŭ de a părăsi bisericile cetăţiĭ. Demofil adună
Anul D.N 376. poporul în diua următóre îĭ comunica ordinul ce primise şi'l însciinţă, că a doua di va ţine adunarea la câmp. Să
Gratian. Valentinian şi Teodosie. ascultăm, le dise el, legea luĭ Dumnedeŭ, care ne poruncesce de a fugi, când ne alungă. El făcu dupĕ aceea adunările sale afară de cetate cu Lucius, care fusese odinióră Episcopul Arienilor din Alexandria, şi care fiind alungat de acolo, dupre cum am spus, se refugiase la Constantinopole. Când Demofil a plecat din biserică, Impĕratul intră în lăuntru şi'şĭ făcu acolo rugăciunea şi din acel an, care era anul al cincilea din consulatul luĭ Gratian şi cel

d'intâiŭ al luĭ Teodosiŭ apărătoriĭ consubstanţialităţiĭ Fiuluĭ luĭ Dumneḑeŭ, aŭ fost în posesiunea bisericilor, pe care Arieniĭ le avusese în stăpânire patru ḑecĭ de anĭ maĭ 'nainte.

CAPITOLUL VI.

Intriga Arienilor. Elocinţa luĭ Eunomiŭ. Libertatea deosebită a unuĭ Episcop.

Protecţiunea ce primiseră altă-dată de la Constantie şi de la Valens, era causa, că putênd încă atuncĭ să facă adunărĭ fórte numeróse şi fórte dese, eĭ întreprinseră să sondeze şi dispoşiţiunea Impĕratuluĭ, prin amiciĭ şi partisaniĭ ce aveaŭ la curte şi sperară să'l câştige în partea lor, dupre cum câştigaseră odinióră pre predecesoriĭ sĕĭ. Catoliciĭ se temeaŭ fórte tare de succesul acestiĭ intrigĭ ; însĕ nimic nu le pricinuia o îngrijire atât de durerósă, ca cunoscinţa ce aveaŭ de puterea elocinţiĭ luĭ Eunomiŭ, care despărţindu-se de Arienĭ, din causa uneĭ neînţelegerĭ ce avusese cu clericiĭ din Chypru, sub domnirea luĭ Valens, locuia de obiceiŭ în Bithynia în oposiţie cu Constantinopolul, unde maĭ mulţĭ atât din acea cetate, cât şi din alte părţĭ ale imperiuluĭ mergeaŭ la dînsul, uniĭ spre a'l ispiti, Anul D.N. 380. iar alţiĭ numaĭ spre a'l asculta. Svonul reputaţiuniĭ sale ajunse până la urechile Impĕratuluĭ şi'ĭ produse curiositatea de a sta la vorbă cu el. Insĕ împĕrătésa Flacilla, Gratian-Valentinian şi Teodosiŭ. care păstra cu sfinţenie doctrina Sinoduluĭ din Niceea, împedică acéstă conferinţă, temêndu-se ca nu cum-va Impĕratul, bărbatul sĕŭ, înşelat prin meşteşugirea acestuĭ Episcop să'şĭ schimbe credinţa.

Pe când aceste intrigĭ eraŭ conduse din oparte şi din alta cu multă căldură, Episcopiĭ carĭ eraŭ atuncĭ la Constantinopole se duseră să salute pre Teodosiŭ. Intre dinşiĭ sa afla un bătrîn, Episcop al uneĭ cetăţĭ puţin cunoscută, fórte capabil de funcţiunile sarciniĭ sale, dar care nu era nicĭ de cum al lumiĭ, nicĭ al curţiĭ. Acest bun prelat salutând pre Impĕratul, ca şi ceĭ-l'alţĭ, se apropie de principele, fiul sĕŭ, care şedea lângă dînsul şi în loc de a'ĭ da onorurile datorite nasceriĭ şi demnităţiĭ sale, îĭ ḑise des-

merdându'l cu mâna ca pre un copil : bună ḑiua, fiul meŭ! Impĕratul indignat pentru că acest bătrân Episcop nu dăduse aceleaşĭ onorurĭ fiuluĭ sĕŭ ca şi luĭ, porunci să'l dea afară. Pe când îl ducea, el ḑise Impĕratuluĭ, întorcêndu-se spre dînsul : fiĭ încredinţat, că Părintele ceresc e tot atât de indignat ca şi tine, contra celor ce nu cinstesc pre fiul sĕŭ ca şi pre dînsul şi carĭ sunt atât de cutezătorĭ în cât ḑic, că el e maĭ mic de cât dînsul. Impĕratul mirat de acest discurs, porunci să'l readucă, îĭ mărturisi că el spuse adevĕrul şi'l rugă să erte aceea ce se petrecuse. Acest principe se opri de acum înainte de a conferi cu ereticiĭ şi opri prin o lege anume sub marĭ pedepse adunările şi disputele asupra substanţeĭ şi naturiĭ luĭ Dumneḑeŭ.

Anul D.N. 381.

Gratian, Valentinian şi Teodosiŭ.

CAPITOLUL VII.

Sinodul din Constantinopole. Dimisiunea luĭ Grigorie.

El convocă îndată dupĕ aceea un Sinod atât spre a confirma decretele Sinoduluĭ din Niceea, cât şi spre a alege un Episcop de Constantinopole. El făcu cunoscut şi Macedonenilor de a veni la adunare, credênd că ar fi lesne de a'ĭ uni cu biserica catolică, de la a căreĭ doctrină eĭ nu eraŭ departe. La acest Sinod luară parte aprópe o sută cincĭ-ḑecĭ de Episcopĭ, dintre aceĭ ce credeaŭ persónele Treimiĭ de aceeaşĭ substanţă; şi treĭ-ḑecĭ şi şase dintre Macedonieniĭ, carĭ eraŭ cea maĭ mare parte din cetăţile Hellespontuluĭ, şi dintre carĭ ceĭ maĭ principalĭ eraŭ Eleusius Episcopul de Cyzic şi Marcian Episcopul de Lampsac. Ceĭ dintâĭ, despre carĭ am vorbit eraŭ presidaţĭ de Timoteŭ, care urmase luĭ Petru fratele sĕŭ, în conducerea bisericiĭ de Alexandria, de Meletie Episcopul de Antiochia, care venise de curînd la Constantinopole, cu ocasiunea alegeriĭ luĭ Grigorie şi de Cyril care renunţase atuncĭ la doctrina Macedonenilor. Ascolius Episcopul de Tesalonic, Diodor Episcopul de Tars şi Acacie Episcopul de Berea eraŭ cu dînşiĭ. Toţĭ aceştia carĭ aprobaŭ doctrina Sinoduluĭ din Ni-

ceea sfătuiră pre Eleusius și pre aceĭ din partidul sĕŭ, de a se uni cu dînșiĭ și le reamintiră în memorie deputațiunea ce trimiseră odinióră la Liberie și cuvîntul ce eĭ îĭ dăduseră prin gura luĭ Eustatie, a luĭ Silvan și a luĭ Teofil. Insĕ eĭ declarară pe față, că nu vor mărturisi nicĭ odată, că Fiul luĭ Dumnedeŭ e de aceeașĭ substanță cu Părintele sĕŭ, ori-ce cuvînt ar fi putut da eĭ luĭ Liberie și retrăgêndu-se îndată, trimiseră o scrisóre circulară către aceĭ de credința lor, spre a'ĭ însciința de a nu consimți la doctrina Sinoduluĭ din Niceea.

Aceĭ ce rĕmaseră în Constantinopole, deliberară asupra alegeriĭ unuĭ Episcop acesteĭ cetățĭ. Se dice, că Impĕratul admirând virtutea și elocința luĭ Grigorie, îl credea fórte demn de acéstă însemnată sarcină și că cea maĭ mare parte din Episcopĭ aveaŭ aceeașĭ părere. Grigorie consimți de asemenea de o cam dată la acéstă alegere. Insĕ aflând că uniĭ din prelațĭ și maĭ cu sémă ceĭ din Egipt eraŭ contra acestiĭ alegerĭ, el îșĭ schimbă părerea. Cât pentru mine mărturisesc, că atuncĭ când reflectez asupra împrejurărilor acesteĭ afacerĭ, n'așĭ putea îndestul admira pre acest mare bărbat. Elocința sa nu'ĭ produse de loc vanitate. Ambițiunea nu'l făcu nicĭ de cum de a dori, să se mențină pe scaunul acesteĭ bisericĭ, de care îngrijise atuncĭ când era ca părăsită și într'o stare deplorabilă. El o înapoie fără greutate Episcopilor, când i-o cerură îndărăt, ca un fel de deposit ce îĭ încredințase și nu le imputà, nicĭ lucrările ce suportase, nicĭ primejdiile la care a fost expus combătând pre ereticĭ. Și apoĭ, când el ar fi rĕmas Episcop de Constantinopole nimenea n'ar fi suferit pentru acéstă nedreptate, căcĭ nu era nimenea altul, nicĭ ales, nicĭ hirotonit, și era un altul la Nazianz în locul sĕŭ. Cu tóte acestea Sinodul observând cu religiositate canónele și disciplina, luă din mâĭnile sale și cu consimțimîntul sĕŭ depositul ce'ĭ fusese încredințat, fără ca considerațiunea unuĭ merit atât de rar și atât de extra-ordinar cu acela al acestuĭ bărbat incomparabil să'l pótă face a se depărta de la regulă. Se deliberă decĭ asupra alegeriĭ unuĭ Episcop ca și asupra afaceriĭ celeĭ maĭ importante ce vre-odată s'a putut presinta și Impĕratul sfătui pre prelațĭ a avea o grijă deosebită de a căuta pre cel maĭ vrednic și pre cel maĭ capabil spre a fi ridicat la demnitatea de păstor al cetățiĭ

domnitóre. Eĭ eraŭ totuşĭ fórte împărţiţĭ în socotinţă şi fie-care din eĭ se silea, de a recomanda pre acela, cu care avea cea maĭ strînsă prietenie.

Anul D.N. 381

CAPITOLUL VIII.

Gratian. Valentinian şi Reodosiŭ.

Alegerea luĭ Nectarie. Nascerea şi moravurile sale.

Se afla atuncĭ la Constantinopole un bărbat, născut în Cilicia, din rînduiala senatorilor, numit Nectarie; fiind gata de a pleca spre a se reîntórce în ţara sa, el se duse să vadă pre Diodor Episcopul de Tars şi'l întrebă dacă voia să'l însărcineze cu scrisorile sale. Diodor medită atuncĭ fórte cu multă atenţie asupra alegeriĭ, care ţinea tóte spiritele în cea maĭ mare încordare. Observând pre Nectarie, majestatea feţeĭ, gravitatea vîrstiĭ şi blândeţea moravurilor sale, el îl socoti demn de acéstă sarcină şi'ĭ dădu votul în taina sufletuluĭ sěŭ. Apoĭ îl duse, ca şi cum ar fi fost pentru altă afacere, la Episcopul de Antiochia şi'l rugă de a'ĭ da votul sěŭ. Episcopul de Antiochia îşĭ bătu joc de propunerea luĭ Diodor, într'o afacere atât de importantă ca aceea şi unde se propuneaŭ, atâtea alte persóne cunoscute. Cu tóte acestea el reţinu pre Nectarie. Cât-va timp dupě aceea, Impěratul ceru Episcopilor o listă de aceĭ pre carĭ eĭ îĭ credeaŭ demnĭ de acéstă sarcină şi'şĭ reservă facultatea de a alege unul dintre aceĭ, pre carĭ eĭ i-ar fi propus. Fie-care Episcop scrise numele acelor pe carĭ îĭ credea vrednicĭ. Episcopul de Antiochia scrise şi el pre ceĭ ce i-a plăcut şi în urma tuturor celor-l-alţĭ, el adaogă pre Nectarie, în favórea luĭ Diodor. Impěratul citind lista, se opri asupra numeluĭ luĭ Nectarie, gândi adînc ţinênd neîncetat degetul asupra aceluiaşĭ nume, reciti lista şi în fine alese pre Nectarie. Tótă lumea se miră de acéstă alegere şi fie-care întrebă cine e acest Nectarie, de ce profesiune şi din ce ţară. Dar când se află că el nu era botezat, se găsi încă maĭ straniŭ, că Teodosiŭ să'l fi căutat între atâţea alţiĭ. Eŭ cred că chiar însuşĭ Diodor nu scia că el nu era botezat. Căcĭ nu e probabil, că dacă el ar fi sciut acésta

Anul D.N. 381.

Gratian. Valentinian şi Teodosiŭ.

să fi vroit să'ĭ dea votul sĕŭ spre a'l face Episcop. Vĕḑêndu'l într'o vîrstă fórte înaintată, el credea fără îndoială că era mult timp de când primise botezul. Insă tóte aceste nu se întîmplă de cât dintr'un ordin particular al providenţeĭ. Căcĭ atuncĭ când Impĕratul află, că el nu era botezat, maĭ mult încă persistă în simţimîntul sĕŭ, cu tótă resistenţa prelaţilor. In fine, când s'aŭ înduplecat, el fu botezat şi maĭ 'nainte de a desbrăca haina albă, el fu proclamat Episcop. Uniĭ aŭ creḑut, că Impĕratul nu făcuse acéstă alegere, de cât printr'o descoperire a luĭ Dumneḑeŭ. Eŭ nu examinez dacă acésta e adevĕrat saŭ nu. Insă, când consider o hirotonie atât de extraordinară, nu mĕ îndoesc nicĭ de cum, că Dumneḑeŭ n'a permis'o şi că n'a vroit să se dea conducerea bisericiĭ unuĭ bărbat atât de moderat, atât de onest şi atât de drept, cum era Nectarie. Iată ce am auḑit spunêndu-se despre alegerea sa.

CAPITOLUL IX.

Decretele Sinoduluĭ.

Nectarie şi ceĭ-l-alţĭ Episcopĭ adunându-se apoĭ, hotărîră, că credinţa Sinoduluĭ din Niceea să fie inviolabil conservată, că tóte rătăcirile contrariĭ să fie considerate ca condamnate; că bisericile să fie conduse dupre disposiţiunea vechilor canóne; că fie-care Episcop să rĕmână în biserica sa, fără a merge în biserica altuĭ Episcop, afară numaĭ de n'ar fi necesar şi fără a face hirotoniĭ, ce n'ar avea dreptul de a face, precum se întâmplase adese-orĭ în timpul persecuţiilor; că afacerile ce s'ar întîmpla în fie-care biserică să se termine prin judecata Sinoduluĭ provincieĭ. Că dupĕ Episcopul de Roma, acel de Constantinopole să se bucure de prerogativa de onóre, ca fiind Episcop al nouiĭ Rome. Nu numaĭ cetatea de Constantinopole avea de atuncĭ numele de noua Roma, ci ea avea şi un Senat, orînduelile poporuluĭ, magistraţiĭ, contractele, legile şi privilegiile vechiĭ Roma. Sinodul declară încă, că Maxim nu era Episcop şi că aceĭ pe carĭ el îĭ hirotonise nu eraŭ clericĭ; şi în fine. că tot ce se făcuse, saŭ de el, saŭ în numele sĕŭ, era nul.

Anul D.N. 381.

Gratian. Valentinian şi Teodosiŭ.

El era născut din Alexandria, filosof de profesiune, din secta Cinicilor, apărător fórte zelos al credinţeĭ Sinoduluĭ din Niceea şi fusese pe ascuns hirotonit Episcop de Constantinopole de către Episcopiĭ din Egipt.

Impĕratul confirmă tot ce se hotărîse de Sinod şi făcu o lege care coprindea, că credinţa părinţilor din Niceea va

Anul D.N. 381. rĕmânea inviolabilă şi că aceĭ ce mărturisesc un Dumnedeŭ în treĭ persóne egale în onóre şi în putere, adică Tatăl,

Gratian, Valentinian şi Teodosiŭ. Fiul şi Sfîntul Duh, vor fi puşĭ în posesiunea tuturor bisericilor. Spre a-ĭ desemna maĭ precis, Impĕratul declară prin acéstă lege, că el înţelegea să vorbéscă de aceĭ ce participaŭ în Constantinopole la împărtăşirea luĭ Nectarie; în Egipt la împătăşirea luĭ Timoteŭ Episcopul de Alexandria, în Orient la împărtăşirea luĭ Diodor Episcopul de Tars şi a luĭ Pelaghie Episcopul de Laodiceea; în Asia la împărtăşirea luĭ Amfilochie Episcopul de Iconia; în Pont şi în Bitynia la împărtăşirea luĭ Helladius Episcopul de Cesareea, a luĭ Grigorie Episcopul de Nissis şi a luĭ Otreiu-Episcopul de Melitin; în Tracia şi în Scytia la împărtăşirea luĭ Terentie Episcopul de Tomis şi a luĭ Martirie Episcopul de Marcianopole. Impĕratul cunoscea pre aceĭ Episcopĭ prin sine însuşĭ şi apoĭ aflase că eĭ conduceaŭ cu mare sfinţenie poporul încredinţat îngrijirilor lor. Sinodul terminându-şĭ ast-fel lucrările sale, fie-care Episcop se reîntórse la biserica sa.

CAPITOLUL X.

Rară *modestie a luĭ Martirie. Transportarea corpuluĭ luĭ Pavel. Inmormîntarea luĭ Meletie.*

Nectarie învĕţă cum să'şĭ îndeplinéscă funcţiunile sarcineĭ sale Episcopale şi rînduiala ceremoniilor clericale de la Chiriac Episcopul de Adana, pe care rugase pre Diodor Episcopul de Tars de a i'l lăsa pe lângă dînsul pentru cât-va timp. El reţinu pre maĭ multe persóne din Cilicia şi între alţiĭ pre Martirie medicul sĕŭ, care fusese martur neorânduelilor tinereţeĭ sale. El avea în scop de a'l hirotoni diacon: însă Martirie socotindu-se nevrednic de acest sfînt mi-

nister, se apără de acésta motivând neajunsurile vieţiĭ sale din trecut, pentru care luă de martor pre însuşĭ Nectarie. Eŭ, care sunt Episcop aŭ n'am comis maĭ marĭ păcate de cât tine, precum prea bine sciĭ, fiind-că aĭ fost complicile lor şi servitorul? E adevĕrat, rĕspunse Martirie, că cunosc neorînduelile vieţiĭ tale trecute; însă ele aŭ fost şterse prin botezul tĕŭ şi îndată dupĕ aceea aĭ fost sfinţit. Dupĕ aceste douĕ marĭ mijlóce, ce Dumnedeŭ a stabilit spre a expira crimele cele maĭ enorme, tu-mĭ parĭ atât de curat ca şi un copil ce se nasce. Insĕ eŭ, dupĕ ce am primit botezul, am trăit ast-fel ca şi cum nu l'aşĭ fi primit. Iată cum se apără el de a fi hirotonit şi acéstă apărare mi s'a părut atât de lăudabilă, că am credut de datorie să'ĭ daŭ loc în istoria mea. Impĕratul Teodosiŭ aflând a ceea ce se întâmplase trupuluĭ luĭ Pavel, o linióră Episcop de Constantinopole, porunci să'l transfere în frumósa şi marea biserică ce zidise Macedonia, inimicul şi persecutorul sĕŭ. Maĭ multe persóne ce nu cunosc adevĕrul şi maĭ cu sémă femeele înşelate prin echivocitatea numelor, cred că sfîntul Apostol Pavel e îngropat în acéstă biserică.

Se transportă în acelaşi timp şi trupul luĭ Meletie la Antiochia şi'l puse lângă mormîntul sfîntuluĭ Martir Babila. Se dice, că din porunca Impĕratuluĭ, el fu primit în tóte cetăţile pe unde trecu, cu cântarea psalmilor, contra obiceiuluĭ Romanilor.

CAPITOLUL XI.

Flavian e hirotonit Episcop de Antiochia.

Meletie fiind îngropat cu tótă pompa acésta, Flavian fu hirotonit în locul sĕŭ, contra credinţiĭ jurămîntuluĭ ce făcuse, aceea ce provocă din noŭ turburărĭ în biserica de Antiochia şi făcu pre maĭ multe persóne să evite împărtăşirea sa şi să se adune aparte, sub Paulin care trăia încă. Episcopiĭ înşişĭ făcură óre-care schismă între dînşiĭ din acéstă causă. Ceĭ din Egipt, din Arabia şi din Chypru luară apărarea luĭ Paulin şi'şĭ exprimară indignarea pentru nedreptatea ce suferea. Din contră, ceĭ din Syria, din

Palestina și din Fenicia și cea maĭ mare parte din ceĭ din Armenia, din Capadocia, din Galatia și din Pont, susținură interesele luĭ Flavian. Episcopul de Roma și ceĭ-l-alțĭ din Occident trimiseră scrisorile lor circulare luĭ Paulin, dupre obiceiŭ și departe de a le trimite luĭ Flavian, eĭ se abținură de la împărtășirea luĭ Diodor Episcopul de Tars și a luĭ Acacie Episcopul de Berea, care îl hirotonise. Eĭ pretinseră încă să ia cunoscință de afacere și pentru acest sfîrșit scriseră ca și Impĕratul Gratian, Episcopilor din Orient, să ia ostenélă de a veni la un Sinod ce se va ține în Occident.

CAPITOLUL XII.

Proiect pentru unirea Religiunilor.

De și Catoliciĭ eraŭ în posesiunea bisericilor, totușĭ eĭ nu încetaŭ de a fi turburațĭ prin piedicele ce primiaŭ din partea Arienilor. Pentru acésta Impĕratul Teodosiŭ, puțin timp dupĕ deschiderea Sinoduluĭ, despre care am vorbit, adună pre șefiĭ sectelor, pentru ca orĭ să se convingă saŭ să convingă pre ceĭ-l-alțĭ, asupra punctelor ce eraŭ în discuție. El îșĭ închipui că nu trebuia de cât o conferință, spre a'ĭ pune pre toțĭ de acord. Când toțĭ prelațiĭ s'aŭ adunat și acesta fu în anul consulatuluĭ al doilea al luĭ Meroband și cel dintâiŭ al luĭ Saturnin și în care an Teodosiŭ asociă pre Arcadie fiul sĕŭ la Imperiŭ, el trimise să cheme pre Nectarie, convorbi cu dînsul asupra adunăriĭ Sinoduluĭ și'l sfătui de a permite și de a propune o discuție asupra
Anul D.N. 383. chestiunilor controversate, spre a termina neînțelegerile și a face ast-fel, ca să nu maĭ fie de cât o credință în bise-
Gratian Valentinian, Teodosiŭ și Arcadie rică. Nectorie nesciind ce hotărîse să ia, comunică nelinișteа sa luĭ Agelius Episcopul Novatienilor, care era de aceleașĭ vederĭ cu dînsul, despre temelia doctriniĭ și a credințiĭ. Agelius ducea o viéță cu totul conformă sfințenieĭ profesiuniĭ sale, însă nu era propriŭ pentru conferințe, nicĭ pentru discuțiĭ. El alese decĭ pre Sisinie citețul sĕŭ și care a fost maĭ pe urmă succesorul sĕŭ. El vorbia bine, studiase fórte bine sfînta scriptură, era fórte învĕțat în literile

profane şi în sciinţa bisericiĭ; el sfătui de a nu intra în conferinţă cu ereticiĭ, pentru că discuţia nu produce de obiceiŭ de cât inverşunare şi animositate ; ci de a'ĭ întreba, dacă ar primi mărturisirile doctorilor, carĭ trăiseră înainte de desbinare. Dacă le vor respinge, ḑise el, eĭ vor fi condamnaţĭ de către chiar aceia din partidul lor. Iar dacă le vor primi, noĭ vom arĕta operile lor. El scia fórte bine, că ceĭ vechĭ găsind că Fiul luĭ Dumneḑeŭ e vecĭnic ca Părintele sĕŭ, eĭ se ferise de a ḑice, că a avut un început. Acéstă propunere fiind aprobată de Nectarie şi chiar de Impĕratul, acest principe începu să sondeze pe ereticĭ şi a se sili de a vedea ce părere aŭ eĭ despre ceĭ vechĭ. Când aŭ mărturisit, că aŭ multă stimă de dînşiĭ, el îĭ întrebă, dacă ar vroi să'ĭ aibă de judecătorĭ aĭ neînţelegerilor lor. Şefiĭ sectelor încurcându-se asupra acestuĭ subiect şi judecând în diferite modurĭ despre operele şi doctrina celor vechĭ, el recunoscu, că eĭ n'ar primi nicĭ-odată propunerea ce li se făcuse şi că puneaŭ principala lor încredere în subtilitatea argumentelor şi în îndărătnicia lor şi porunci ca fie-care sectă să'ĭ presinte profesiunea de credinţă în scris. Sosind ḑiua care fusese alésă pentru acest sfîrşit, Nectarie şi Agelius se presentară din partea celor ce credeaŭ cele treĭ persóne ale treimeĭ de aceeaşĭ substanţă: Demofil din partea arienilor, Eunomie pentru ceĭ din partidul sĕŭ şi Eleusius Episcopul de Cizic pentru Macedonienĭ. Impĕratul luând profesiunile lor de credinţă, nu aprobă de cât pre aceea, care recunoscea o aceeaşĭ substanţă în cele treĭ persóne ale Treimeĭ şi rupse pre tóte cele-l-alte. Novatieniĭ n'avură nicĭ o perdere în acéstă afacere, pentru că aveaŭ aceeaşĭ credinţă ca şi biserica Catolică despre natura Dumneḑeéscă. Membriĭ celor-l-alte secte mustrară pre Episcopĭ ce aŭ intrat nepregătiţĭ în nişte contraḑicerĭ în presenţa Impĕratuluĭ. Aŭ fost chiar maĭ mulţĭ carĭ îşĭ schimbară credinţa şi carĭ făcură profesiunea de credinţă pe care Principele o autorisase. El opri pre ereticĭ de a face adunărĭ, de a instrui popórele, saŭ de a hirotoni Episcopĭ. El hotărî că uniĭ vor fi alungaţĭ din cetăţĭ, iar ceĭ-l-alţĭ vor fi priviţĭ cu neîncredere şi că vor fi lipsiţĭ de privilegiile de care restul supuşilor sĕĭ se bucuraŭ. Insĕ, cu cât pedepsele coprinse prin legile sale eraŭ maĭ riguróse, cu atât maĭ puţin eraŭ executate. Căcĭ el

n'avea atât în scop de a pedepsi pre supușiĭ sĕĭ, pre cât de a'l atrage la credința sa prin frică și el lăuda fórte pre aceĭ ce se convertiaŭ de sine-înșișĭ.

CAPITOLUL XIII.

Tirania luĭ Maxim. Ambrosiŭ Episcopul de Milan persecutat pentru credință, de Impĕrătésa Iustina. Mórtea luĭ Gratian.

Impĕratul Gratian, fiind ocupat în acel timp de a face rĕsboiŭ Germanilor, Maxim plecă din Englitera cu scopul de a usurpa suverana putere. Valentinian fiind încă fórte tînĕr, Probus prefectul pretoriuluĭ și care fusese Consul, guverna sub numele sĕŭ în Italia și avea singur conducerea afacerilor.

Iustina, mama Impĕratuluĭ Valentinian, principesă fórte alipită la vederile luĭ Arie și forte favorabilă partiduluĭ sĕŭ făcu întristătóre neajunsurĭ luĭ Ambrosiŭ, Episcopul de Milan și turbură fórte mult pacea bisericiĭ prin novismurile ce vroia să introducă în biserică în prejudiciul credințeĭ Sinoduluĭ din Niceea și prin sforțările ce făcea spre a deveni victoriósă decisiunea Episcopilor adunațĭ la Rimini. Fiind-că Ambrosiŭ nu putea suferi acéstă întreprindere, fără să i să opună din tótă pâterea sa, ea avea contra luĭ o furiósĕ mânie și se plânse Impĕratuluĭ, fiul sĕŭ, că nu'ĭ da respectul ce'ĭ datora. Valentinian credênd că nu e nimic de cât adevĕrul în acéstă plângere a Impĕrăteseĭ, mama sa, vroi s'o rĕsbune și pentru acest sfîrșit trimise să înconjure biserica cu soldațĭ. Eĭ intrară fără greutate în lăuntru și scoțênd afară pre Ambrosiŭ, vroiaŭ să'l ducă în exil, când poporul alergă cu mulțimea, era gata de a se expune la mórte pentru apărarea sa. Iustina înfuriiată de o mânie maĭ violentă ca nicĭ odată, se hotărî de a susține întreprinderea sa prin puterea uneĭ legĭ și trimise să chieme pre Benivole secretarul și'ĭ porunci de a compune o lege pentru confirmarea decisiunilor Sinoduluĭ din Rimini. Benivole, care era fórte alipit la Biserica catolică, refuză categoric de a da serviciul sĕŭ nelegiuiriĭ. Impĕrătésa spre

a'l îndupleca să facă aceea ce doria, îl măguli cu promisiunea de a'l înălța la o dregătorie maĭ înaltă, de cât aceea ce poseda. Insă departe de a se îndupleca prin atracțiunea acestorĭ promisiunĭ, el îşĭ dăsfăcu brîul sĕŭ, îl aruncă la piciórele Impĕrătesei şi protestă că nu vrea să maĭ aibă o asemenea dregătorie, nicĭ să priméscă vre o alta în prejudiciul consciințeĭ sale. Ast-fel a trebuit să caute alte persóne spre a întocmi o asemenea lege. Ea cuprindea, că ceĭ ce ar ține credința ce se hotărîse în Sinodul din Rimini şi pe urmă în Sinodul de Constantinopole vor avea libertatea să se adune în biserică, iar aceĭ ce s'ar opune acesteĭ legi, vor pedepsiți cu mórte. Pe când Iustina medita cum să facă să se execute acéstă lege crudă, sosi un curier, care aduse noutatea, că Gratian fusese asasinat prin trădare, de către Andragatius, căpitan al gardeĭ luĭ Maxim. Acest trădător punêndu-se în scaunul închis al Impĕrăteseĭ trimise să spună Impĕratuluĭ că se află pe drum. Acest tînĕr Principe, care era de curînd însurat şi care iubia cu pasiune pre Impĕrĕtésa, femeea sa, nepăzindu-se de nicĭ o cursă, trecu rîul cu grabă, cădu în mâinile luĭ Andragatius şi fu mişelesce ucis în al douĕ-decĭ şi patrulea an al vîrstiĭ şi al cincilea al domniriĭ sale. O întîmplare atât de straniă ca aceea făcu pre Iustina să uite mânia ce concepuse contra luĭ Ambrosiŭ. Maxim cu tóte aceste ridicând o mare armată de Englezĭ, de Galĭ, de Germanĭ şi de alte națiunĭ trecu în Italia sub pretext de a împiedeca să nu se facă nicĭ o schimbare în doctrină, nicĭ în disciplina bisericiĭ ; însă în fapt cu scop de a risipi bănuelile ce putea să aibă, că el aspira la tiranie şi de a se sili să convingă că suverana putere îĭ era dată prin autoritatea legilor şi prin consimțimîntul popórelor, fără ca el să fi întrebuințat vre o violență spre a o obține. Valentinian consimți în a asculta de nevoile timpuluĭ pentru ca să ia semnele şi podóbele Imperiuluĭ şi fugi totuşĭ la Tesalonic cu Iustina mama sa şi cu Probus, prefectul Pretoriuluĭ.

CAPITOLUL XIV.

Anul D.N. 384.

Valentinian, Theodosiŭ și Arcadie

Nascerea luĭ Onoriŭ. Urmarea Episcopilor, atât aĭ bisericiĭ catolice, cât și aĭ celor-l-alte secte. Triumful luĭ Teodosiŭ.

Pe când Teodosiŭ se pregătia la rĕsboiul ce hotărîse în contra luĭ Maxim, i se născu un fiŭ, care fu numit Onoriŭ. Când pregătirile sale fură isprăvite, el plecă din Constantinopole, unde lăsă pre Arcadie fiul sĕŭ. Trecênd prin Tesalonic, vĕḑu acolo pre Valentinian și nu primi, nicĭ nu refusă ambasada luĭ Maxim, ci fără să'şĭ explice intenţiunile sale se duse spre Italia, în fruntea armateĭ.

In acelașĭ timp Agelius, Episcopul Novatienilor din Constantinopole fiind aprópe de sfîrşitul sĕŭ, numi pre Sisinie, preot din clerul sĕŭ ca succesor al sĕŭ. Câte-va ḑile dupĕ aceea poporul plângêndu-se că n'a numit maĭ bine pre Marcian, care avea o mare reputaţie de sfinţenie, el îl hirotoni și ḑise poporuluĭ în plină adunare: Marcian va fi Episcopul vostru dupĕ mine şi dupĕ Marcian, Sisinie. El nu trăi de cât puţine ḑile dupĕ aceea, dupĕ ce a condus biserica sa timp de patru-ḑecĭ de anĭ, cu aprobarea generală a acelora din secta sa. Uniĭ asigură că în timpul violenţeĭ persecuţiuniĭ, el avu fericirea de a mărturisi în public numele luĭ Iisus Christos. Timoteŭ și Cyril murind curând dupĕ aceea, Teofil fu ales Episcop de Alexandria și Ioan Episcop de Ierusalim. Demofil Episcopul Arienilor din Constatantinopole, murind de asemenea, Marin născut în Tracia îĭ urmă, însă Doroteŭ sosind îndată dupĕ aceea din Antiochia, el îĭ fu preferat, ca maĭ capabil de a îndeplini acéstă sarcină.

Cu tóte acestea Teodosiŭ intrând în Italia, fie care rĕspândi felurite svonurĭ atingĕtóre de succesul armelor sale. Intre Arienĭ se ḑicea, că cea maĭ mare parte din armata sa fusese tăiată 'n bucăţĭ și că el căḑuse viŭ în mâinele luĭ Maxim. Și ca și cum acéstă noutate ar fi fost sigură, eĭ se duseră cu mâna armată să dea foc caseĭ luĭ Nectarie, de ură că el se afla în posesiunea bisericilor. Cu tóte acestea planurile Impĕratuluĭ rĕușiră fórte cu fericire; căcĭ

soldații luĭ Maxim îl prinseră și fie că se temeaŭ de pu- 388.
terea luĭ Teodosiŭ, saŭ că ar fi fost corupțĭ prin banĭ, eĭ îl uciseră. Andragatius cum auḑi de mórtea sa, se aruncă cu armele sale într'un fluviŭ unde a perit. Rĕsboiul sfîrșindu-se ast-fel și mórtea luĭ Gratian rĕsbunată, Teodosiŭ intră în Roma în triumf cu Valentinian și stabili acolo cu atât maĭ ușor o fórte bună rînduială în afacerile bisericiĭ, cu cât Impĕrătésa Iustina, care le turburase, murise.

CAPITOLUL XV.

Dărîmarea Templurilor Idolilor. Rĕscóla provocată din acéstă causă.

Paulin Episcopul de Antiochia, murind în acel timp, aceia, carĭ în timpul viețiĭ sale, fuseseră supușĭ conduceriĭ sale, continuară să aibă aceeașĭ antipatie pentru Flavian, ca și maĭ 'nainte, de ură fiind-că el violase jurămîntul ce făcuse cu Meletie și de și eĭ n'aveaŭ nicĭ o neînțelegere cu dînsul asupra doctriniĭ, totușĭ eĭ se abținură de la împărtășirea sa și aleseră pre Evagrie de Episcop al lor. Acest Evagrie murind curând dupĕ aceea, Flavian împiedecă ca să i se alégă un succesor și ast-fel aceĭ ce evitaŭ împărtășirea acestuĭ din urmă, se adunară tot-deauna a parte.

In acel timp Episcopul de Alexandria obținênd de la Anul D.N.
Impĕratul în dar templul luĭ Bacchus, el îl schimbă în 388.
biserică. Statuele din el fiind luate și locurile cele maĭ ascunse fiind descoperite, el căută de a insulta religiunea păgână, producênd în public figurĭ pe carĭ simțul moral ne împedecă de a le numi și aceea ce era maĭ secret în misterele lor. Păgâniĭ, surprinșĭ de o faptă atât de extraordinară și atât de neprevĕḑut nu putură să rĕmână în liniște. Ci năvălind asupra creștinilor îĭ răniră și uciseră un mare numĕr și luând în stăpânire Serapionul, un templu fórte vast și fórte măreț, zidit pe o înălțime, eĭ se serviră de el ca de o citadelă spre a face alergărĭ și prinḑênd pre maĭ mulțĭ creștinĭ, îĭ chinuiră spre a'ĭ sili sĕ facă jertfe;

Gratian. Valentinian Teodosiŭ și Arcadie

rĕstigniră pre aceĭ ce refusaŭ, sdrobiră cóstele altora şi o-
morîră pre alţiĭ într'alt chip. Rescóla crescênd fórte mult
şi prelungindu-se fórte lung timp, magistraţiĭ, adică Roman,
şeful trupelor de Egipt şi Evagrie guvernatorul de Alexan-
dria, sfătuiră pre păgânĭ să depună armele şi să părăséscă
Serapionul. Insă, neputând face nimic din causa îndărăt-
niciei lor, eĭ informară pre Impĕratul despre tótă afacerea.
Turburătoriĭ se îndărătniciră în întreprinderea lor prin cu-
noscinţa pedepseĭ ce merita fapta, ce comiseseră şi pe lângă
acésta eĭ eraŭ întărîtaţĭ prin discursurile furióse ale unuĭ
numit Olympius, care sub o haină de filosof îĭ îndemna
la revoltă şi să móră cu bărbăţie de va fi nevoe, pentru
apărarea ḍeilor ţĕriĭ lor. Rĕspunḍênd, că perderea idolilor
îĭ arunca în desperare, el îĭ mustră, că nu trebueaŭ pentru
acésta să pérdă curagiul, nicĭ să neglijeze cultul religiuniĭ
lor; căcĭ statuele ce fuseseră sdrobite de creştinĭ, nu eraŭ
de cât de o materie supusă stricăciuniĭ. Dar că puterea
nevĕḍută ce fusese în lăuntru, se retrăsese la ceriŭ. Im-
Anul D.N. pĕratul aflând tot ce se întîmplase, mărturisi, că creştiniĭ,
383. carĭ fuseseră executaţĭ la mórte cu acéstă ocasiune, eraŭ
Gratian fórte fericiţĭ, pentru că eĭ suferiseră pentru apărarea cre-
Valentinian, dinţeĭ lor; ertă pre autoriĭ morţiĭ lor, pentru că amintirea
Teodosiŭ şi Arcadie acesteĭ graţiĭ să'ĭ îndemne, să adopte religiunea creştină şi
porunci ca templurile, din pricina cărora rĕscóla fusese miş-
cată, să fie dărîmate. Se ḍice, că atuncĭ când acest ordin
fu citit în public, creştiniĭ strigară exprimându-şĭ bucurie,
pentru că Impĕratul arunca vina asupra păgânilor, dintre
carĭ aceĭ ce păzeaŭ Serapionul fiind spăĭmântaţĭ, o luară
la fugă. Creştiniĭ îl luară în stăpânire de îndată şi'l po-
sedă încă şi astă-ḍĭ. Mi s'a spus, că Olympius auḍind nóptea
precedentă o voce care cânta în Serapion *Aliluia* şi că
avênd în vedere, că uşele eraŭ închise şi că nu se afla
nimenĭ în lăuntru, el înţelese ce însemna acésta, se urcă
într'o corabie, fără a vorbi nimăruĭ ceva şi se duse în I-
talia. Se ḍice, că dărîmându-se acest templu, se găsiră a-
colo caractere săpate pe petre în formă de cruce şi că
persóne învĕţate studiindu-le cu atenţie spuseră că eraŭ
ieroglife ce însemnaŭ viéţa viitóre. Se asigură, că se aflaŭ
şi alte figurĭ, carĭ cuprindeaŭ preḍicerea ruiniĭ acestuĭ
templu şi că şi unele şi altele serviră la convertirea a
câtor-va păgânĭ. Iată cum Serapionul fu schimbat într'o

biserică, căreea i se dădu numele Impěratuluĭ Arcadie. Cu tóte acestea se aflaŭ încă atuncĭ păgânĭ, carĭ luptaŭ cu îndărătnicie pentru apărarea templurilor lor, precum locuitoriĭ din Petrea și din Areopole în Arabia, ceĭ din Raphi și din Gaza în Palestina, ceĭ din Jerapole în Fenicia, ceĭ din Apamia, cetate de pe țěrmurile fluviuluĭ Axius în Syria. Am aflat, că aceștĭ din urmă s'aŭ servit adese orĭ de locuitoriĭ din Galileea și de țăraniĭ din muntele Liban, spre a păzi templurile lor și că eĭ s'aŭ pornit până la atâta exces de violență în cât aŭ masacrat pre un Episcop numit Marcel. Iată cum se povestesce că s'a întîmplat acésta. El ruină tóte templurile din orașe și din cetățĭ, credênd că ar fi fórte greŭ printr'un alt mijloc, de a întórce popórele de la superstiție. Aflând că se afla un templu fórte mare în Aulona, care e o lature a Apamienilor, el se duse acolo cu o trupă de soldațĭ și de gladiatorĭ. El rěmase totușĭ la o depărtare afară de lovitura săgețiĭ, pentru că avênd podagră, nu putea nicĭ să se lupte, nicĭ să fugă. Pe când soldațiĭ eraŭ ocupațĭ cu atacul, câțĭ-va păgânĭ vedêndu-l singur se apropiară de el, îl prinseră și'l arseră. Autoriĭ morțiĭ sale fură necunoscuțĭ atuncĭ. Timpul descoperindu'ĭ maĭ pe urmă, fiiĭ luĭ Marcel vroiră să'șĭ rěsbune. Insă, Sinodul Provincieĭ ĭĭ împedică de la acésta, arătându-le că nu e drept, ca nicĭ rudele, nicĭ amiciĭ luĭ Marcel să caute rěsbunarea uneĭ morțĭ, despre care e maĭ bine să mulțămiască luĭ Dumnedeŭ, fiind-că ea a fost suferită pentru mărirea sa.

Anul D.N. 388.

Valentinian, Teodosiŭ și Arcadie

CAPITOLUL XVI.

Nectarie scóte pe penitencier din biserica sa.

Nectarie a fost cel dintâiŭ, care scóse în acel timp din biserica sa pre preotul, ce era însărcinat cu impunerea pocăințeĭ și fu urmat în acéstă privință de cea maĭ mare parte din ceĭ-l-ațĭ Episcopĭ. Uniĭ vorbesc într'un fel și alțiĭ în alt fel despre origina și despre desființarea acestuĭ obiceiŭ. Voiŭ spune aicĭ ce mi se pare mie despre acésta. E o perfecțiune, care e cu totul maĭ presus de natura o-

mului de a nu păcătui şi Dumneḑeŭ a poruncit să se dea ertare păcătosului când el o cere, de şi ar fi căḑut de maĭ multe orĭ în aceleaşĭ crime. Insă, pentru că nu s'ar putea cere ertare de un păcat fără a'l mărturisi şi pentru că Episcopiĭ creḑură de la început, că era supărător de a'l face cunoscut în presenţa întreguluĭ popor: eĭ însărcinară pentru acest sfîrşit un preot de o probitate încercată şi de o discreţie recunoscută, pentru ca penitenţiĭ declarându-şĭ greşalele lor, el să le impună penitenţele cuviinciόse şi să le dea ertarea. Novatieniĭ, ne avênd nicĭ o stimă pentru penitenţă, n'aŭ avut nevoe de acea instituţiune. Insă ea ecsistă încă şi astă-ḑĭ la tόte cele-l-alte comunităţĭ. Confesiunea e în mare rigόre în Occident şi maĭ cu sémă la Roma, unde e un loc destinat a pune pre penitenţĭ şi unde eĭ staŭ în piciόre cu faţa tristă şi abătută. Când s'a isprăvit celebrarea misterelor la care nu asistă, eĭ se proştern la pămînt suspinând şi vărsând lacrămĭ. Episcopul merge din naintea lor plângênd şi se prosternă şi el la pămînt. Toţĭ credincioşiĭ scăldaţĭ în lacrămĭ cer ertare de la Dumneḑeŭ. Episcopul se scόlă dupĕ acésta şi ridică şi pre ceĭ-l-alţĭ, face rugăciunĭ pentru penitenţĭ şi'ĭ lăsă să se ducă. Fiecare din eĭ se canonesce de bună voie prin abstinenţă, prin postirĭ şi prin alte mijlόce ce i-a prescris Episcopul şi aştéptă timpul reconcilieriĭ sale. Când a sosit acel timp, el e eliberat de canonisirea păcatuluĭ sĕŭ şi restabilit în societatea credincioşilor. Episcopiĭ de Roma aŭ observat acest obiceiŭ, de la început până acum. La Constantinopole a fost un preot însărcinat pentru administrarea penitenţiĭ, până când o dόmnă de bun neam a declarat, că mergênd la biserică spre a îndeplini penitenţa sa şi spre a face rugăciunile ce i se rînduise, ea a fost violată de un diacon. Credincioşiĭ s'aŭ mâhnit fόrte mult pentru desonόrea ce se resfrîngea din acéstă faptă asupra întregiĭ bisericĭ, iar clerul a fost fόrte descreditat din acéstă causă. Nectarie dupĕ ce a cugetat asupra celor ce trebuea să facă în acéstă împrejurare, depuse pre diacon şi scόse pre preotul însărcinat cu administrarea penitenţiĭ dupre părerea a câtor-va persόne, care îl sfătuiră de a lăsa la prudenţa fie-căruĭ credincios de a se examina şi a se încerca maĭ înainte de a participa la mistere. Acesta e obiceiul dupre care trăesc acum şi care a trecut dupĕ socotinţa mea de la vechea severitate la o extremă slăbire.

Anul D.N. 383. — Gratian, Valentinian, Teodosiŭ, şi Arcadie

Păcatele eraŭ fără îndoială maĭ rarĭ atuncĭ când cine-va era întors de la ele prin rușinea de a le mărturisi și prin frica de a suferi condamnarea unuĭ judecător sever. Eŭ cred, că pentru acéstă rațiune Impĕratul Teodosiŭ, care avea un zel atât de ferbinte pentru gloria bisericiĭ, a făcut o lege prin care opri ca o femee să pótă fi admisă în serviciul bisericiĭ, afară numaĭ de n'ar fi avut copiĭ și să fi fost în vîrstă maĭ mult de șase-ḑecĭ de anĭ, dupre preceptul Apostoluluĭ și porunci ca acele ce'șĭ vor tunde periĭ capuluĭ, să fie alungate din biserică, iar Episcopiĭ ce le-ar admite acolo, să fie lipsițĭ de sarcina lor. Insĕ, fie-care să judece asupra acesteĭ chestiunĭ cum îĭ va plăcea.

CAPITOLUL XVII.

Rătăcirile luĭ Eunomiŭ, ale luĭ Teofron și ale luĭ Eutyhie. Desbinarea Arienilor.

Impĕratul exilă în acel timp pre Eunomiŭ care până atuncĭ rĕmăsese tot-d'a-una la Constantinopole și făcuse adunărĭ în mahalale, saŭ în case particulare, unde citia operele sale si atrăgea atâtea persóne la părerile sale, prin elocința sa, în cât în fórte puțin timp secta sa deveni fórte numerósă. El muri curând, dupĕ ce a fost trimis în exil și fu îngropat în locul chiar al nasceriĭ sale, care era un sat din Capadocia, numit Dacora, aprópe de muntele Argea în teritoriul cetățiĭ de Cesareea. Teofron care era din acelașĭ țară și care fusese discipolul sĕŭ, susținu pe urmă credințele sale. Studiind îndestul de bine filosofia luĭ Aristot, el compuse o introducere sub titlul, de exercițiĭ ale spirituluĭ. Insĕ intrând în tóte ḑilele în nouĭ dispute, el întrecu extravaganțele învĕțătoruluĭ sĕŭ. Căcĭ pretinḑênd să raționeze cu multă subtilitate asupra cuvintelor scripturiĭ, el întreprinse de a proba că de și Dumneḑeŭ cunósce trecutul, presentul și viitorul, el nu le cunósce în acelașĭ chip și primesce în natura sa óre-care schimbare de cunoscință. Extravaganța acestiĭ imaginațiunĭ părênd cu totul nesuferită Eunomienilor, eĭ îl alungară de la împărtășirea lor și

Anul D.N. 379

Gratian, Valentinian Teodosiŭ și Arcadie

el se făcu şef uneĭ secte cu numele sĕŭ. In acel timp Eutychie, care era din partidul Eunomienilor făcu şi el la Constantinopole o nouă sectă, căreea iĭ dădu numele sĕŭ. Căcĭ acestă chestiune fiind propusă, dacă Fiul luĭ Dumneḑeŭ scie ḑiua judecățiĭ cea de pe urmă, se raportă cuvintele din Evangelie prin care se pare, că e ḑis că numaĭ Părintele scie ḑiua aceea. El asigură, că şi Fiul o scie, pentru că le a primit tóte fără escepţie de la Părintele sĕŭ. Episcopiĭ Eunomienilor condamnând credința sa, el se despărți de împărtășirea lor și se duse la Eunomie în locul exiluluĭ sĕŭ.

Un diacon și câțĭ-va alțiĭ ce fuseseră trimișĭ din Constantinopole spre a'l denunța înaintea luĭ Eunomie și spre a disputa contra luĭ de ar fi nevoe, sosind eĭ ceĭ dintâĭ, când Eunomie află causa călĕtoriĭ lor, el aprobă credința luĭ Eutychie și se rugă cu dînsul, de și între eĭ nu era permis de a se ruga, cu aceĭ ce sosesc de aiurea, fără scrisorĭ scrise cu caractere secrete, prin care să se arate, că eĭ sunt de împărtăşirea lor. Eunomie murind putin timp dupĕ acésta, acela care presida pre Eunomieniĭ din Con-
Anul D.N. stantinopole, refusă de a admite prè Eutychie la împărtă-
388. șirea sa, de mânie și gelosie, pentru că întreprinḑênd de
Gratien, Valentinian, Teodosiŭ şi Arcadie a'l combate, el nu putu să'ĭ rĕspundă, ceea ce el credea ca o desonóre cu atât maĭ mare, cu cât Eutychie n'avea nicĭ un rang în cler. Acest din urmă adunând pre aceĭ ce urmaŭ credința sa, făcu cu dînșiĭ o sectă aparte. Maĭ mulțĭ asigură că Teofron și el aŭ fost autoriĭ deosebiriĭ ce se arătă în modul cu care Eunomieniĭ daŭ botezul. Iată ce am putut spune în puține cuvinte despre causele desbinărilor lor. Așĭ fi prea lung, dacă așĭ vroi să explic în deamănuntul tóte neînţelegerile lor şi nu sunt chiar îndestul de instruit spre a o face.

Arieniĭ din Constantinopole agitară în acel timp acéstă chestiune între dînșiĭ, dacă Dumneḑeŭ putea fi numit Părinte maĭ 'nainte ca Fiul sĕŭ, pe care eĭ îl cred scos din Neant, să fi fost. Doroteŭ pe care eĭ îl chemaseră din Antiochia spre a'ĭ conduce în locul luĭ Marin, creḑu, că Dumneḑeŭ nu putea fi numit Părinte maĭ 'nainte ca Fiul să fi fost, pentru că numele de Părinte e un nume care are o relație necesară cu numele de Fiŭ. Marin susținu din contră, că Părintele era, Părinte chiar atuncĭ când el n'avea

Fiŭ, fie că acésta să fi fost în adevĕr credinţa sa, saŭ că o ḑicea numaĭ din dorinţa de a contesta şi din gelosie pentru că Doroteŭ îĭ fusese preferat. Poporul Arienilor se desbină în douĕ părţĭ din acéstă causă. Doroteŭ rĕmase cu aceĭ din suita sa în bisericile în posesiunea cărora el se afla, iar Marin zidi alte bisericĭ, spre a aduna aparte pre aceĭ ce ţineaŭ credinţile sale. Li se dădu numirea de Psatyrienĭ şi Goţĭ. Psatyrienĭ, pentru că Teoctist Psatyropole adică vîndĕtor de plăcinte, apăra cu îndărătnicie credinţa lor şi Goţĭ, pentru că Selina Episcopul acesteĭ Naţiunĭ îĭ aproba. Aceste popóre urmaŭ bucuroşĭ dogmele Episcopuluĭ lor, care urmase luĭ Ulfila, al căruĭ secretar fusese maĭ nainte şi care era fórte capabil de a predica şi în grecesce şi în limba lor. Indată dupĕ aceia se ivi o neînţelegere pentru rang între Marin şi Agapie, pe care Marin însuşĭ 'l hirotonisi Episcop al secteĭ lor la Efes şi pe care Goţiĭ 'l sprijiniaŭ. Maĭ mulţĭ din clericii lor scandalisaţĭ de ambiţiunea acestor prelaţi 'ĭ părăsiră şi se uniră cu biserica Catolică. Iată începutul desbinăriĭ Arienilor, care durézä şi astăḑĭ şi care e causă, că fie care partid se adună separat. Plintas fost Consul, şef al uneĭ şi al alteĭ miliţiĭ şi care avea mare vaḑă la curte, a întrunit pe Arieniĭ din Constantinopole, dupĕ o separaţiune de treĭ-ḑecĭ şi cincĭ de anĭ. Pentru a face unirea lor durabilă, el oprise de a se vorbi asupra chestiuniĭ care'ĭ desbinase.

Anul D.N. 380.

Gratian, Valentinian, Teodosiŭ şi Arcadie

CAPITOLUL XVIII.

O nouă rătăcire întrodusă de Novatienĭ. O observaţiune asupra celebrăriĭ serbătoriĭ Pasceluĭ.

Novatieniĭ despărţindu-se între eĭ sub aceeaşĭ domnire, inventară o nouă rătăcire ce s'a chemat rătăcirea Sabatienilor. Sabatie care fusese hirotonisit preot de cătrĕ Marcian cu Teoclist şi Macarie, urmând decisiunea celor ce se adunaseră la Pazugom, sub domnirea luĭ Valens, susţinu, că trebuea să se celebreze sĕrbătórea Pasceluĭ în modul şi în ḑiua în care o celebréză evreiĭ. El se despărţi de împărtăşirea celor-l-alţĭ cu scop de a observa o disciplină maĭ exactă,

Anul D.N. 380.

Gratian Valentinian Teodosiŭ şi Arcadie

căcĭ el făcea în adevĕr profesiune de un mod de vieţuire fórte aspră şi sub pretext că maĭ multe persóne i se păreaŭ nedemne la participarea misterelor. Insĕ, când intenţiunea ce el avea de a introduce novismurĭ fu descoperită Marcian mărturisi sincer părerea de rĕŭ ce simţea că l'a hirotonisit şi strigă de maĭ multe orĭ dupre cât se ḑice, că i-ar fi fost maĭ de folos să'şĭ fi pus mâînele pre nişce spinĭ, de cât de a le fi pus pre capul luĭ Sabatie. Şi spre a împedeca înaintarea acesteĭ desbinărĭ, el adună pre Episcopiĭ din secta sa într'un loc din Bithynia, numit Sangara, aprópe de mare şi puţin depărtată de cetatea de Helenopole. Eĭ întrebară pre Sabatie, despre causa nemulţumireĭ şi a despărţireĭ sale, şi fiind-că el nu aduse nicĭ o causă alta de cât deosebirea de obiceiŭ pentru celebrarea sĕrbătoriĭ Pasceluĭ, eĭ bănuiră că acéstă deosebire nu e de cât un pretext şi că el avea ambiţia de a fi Episcop şi'l obligară dea renunţa cu jurămînt la acéstă demnitate. Când a făcut jurămîntul ce doreaŭ, eĭ creḑură că chipul deosebit de a celebra sĕrbătórea Pasceluĭ nu era o causă de a se despărţi de împărtăşire şi hotărîră ca fie care să celebreze acéstă sĕrbătóre în ḑiua ce ar crede de cuviinţă, fără totuşĭ a face o schismă. Eĭ publicară un decret asupra acestuĭ subiect, pre care'l numiră decretul indiferent şi acésta a fost tot ce s'a petrecut în adunarea lor. Sabatie urmă obiceiul Jidovilor şi când nu toţĭ Creştiniĭ celebraŭ sĕrbătórea în aceeaşĭ ḑi, el 'ĭ înainta, postia dupre obiceiŭ. observa ceremoniile legeĭ Iudaice şi celebra sĕrbătórea Pasceluĭ. El veghea Sâmbăta şi 'şĭ făcea rugăciunele obicĭnuite, asista ḑiua următóre la biserică cu ceĭlalţĭ şi participa la sfintele mistere. Deocamdată nu se băgă de seamă acéstă particularitate, dar când o vĕḑu, maĭ mulţĭ o imitară şi maĭ cu sémă în Frigia şi în Galatia, dupĕ
Anul D.N. aceia el se lepădă pe faţă de împărtăşirea celorlalţĭ şi fu
381 hirotonit Episcop de aceĭ ce urmaseră partidul sĕŭ, dupre cum vom spune-o la locul sĕŭ.

Gratian, Valentinian. Teodosiŭ si Arcadie

Eŭ mĕ mir cum Sabatie şi partisaniĭ sĕĭ aŭ întreprins de a întroduce acest novism, fiind-că vechiĭ Jidovĭ celebraŭ sĕrbătórea Pasceluĭ dupĕ Equinopţiul de primăvară, când sórele e în primul semn al zodiaculuĭ, pe care Greciĭ 'l numesc Berbecele şi când Luna făcĕndu-şĭ cursul sĕŭ în opunere e în a patra zi a sa dupre cum Eusebiŭ o pro-

béză prin mărturisirea luĭ Filon, a luĭ Iosif, a luĭ Aristobul și a maĭ multor altora. Novatieniĭ înșișĭ, carĭ s'aŭ obicĭnuit de a examina totul cu multă îngrijire, sunt de acord, că nicĭ autorul secteĭ lor, nicĭ primiĭ seĭ discipolĭ, n'aŭ urmat acest obiceiŭ; că el n'a fóst stabilit de cât de aceĭ ce saŭ adunat la Pazugom, și că la Roma eĭ urméză obiceiul celor-l-alțĭ Romanĭ, care nicĭ odată nu s'aŭ depărtat de tradițiunea sfinților Apostolĭ Petru și Pavel. Maĭ mult samarineniĭ, carĭ sunt observatorĭ religioșĭ aĭ legiĭ Mosaice, nu celebréză nicĭ odată acéstă sĕrbătóre, de de cât atuncĭ, când nouile fructe sunt cópte și pentru acéstă rațiune se numesce sĕrbătórea nouilor fructe; și astfel trebue necesar, că atuncĭ când o celebréză, Equinopțiul de primăvară să fie trecut. Pentru acésta mĕ mir, că aceĭ ce se par că imitéză pre Jidovĭ în acest punct, nu se opresc la vechiul lor obiceiŭ. In fine afară de aceștia și de Quartadecimaniĭ din Asia, tóte cele-l-alte secte celebréză dupre cum cred acéstă sĕrbătóre în același mod ca Romaniĭ și Egipteniĭ. Quartadecimaniĭ celebréză sĕrbătórea Pasceluĭ în a patra-spre-ḑecea ḑi a luneĭ ca Jidoviĭ și pentru acésta li s'a dat acest nume. Novatieniĭ observă ḑiua Invieriĭ, de și eĭ urméză pre Jidovĭ și se unesc cu Quartadecimaniĭ, afară numaĭ că atuncĭ când ḑiua a patru-spre-ḑece a luneĭ nu e prima ḑi a Sabbatuluĭ, eĭ celebréză sĕrbătórea cu atâtea ḑile maĭ târḑiŭ de cât Jidoviĭ, cu câte ḑile se găsesce între a patru-spre-ḑecea ḑi a luneĭ și între duminica viitóre. Montaniștiĭ ce se numesc Pepuzițĭ și Friginiĭ celebréză sĕrbătórea Pasceluĭ dupre o nouă metodă ce aŭ inventat. Eĭ se conduc dupĕ cursul sórelui și mustră pre ceĭ ce se conduc dupĕ cursul luneĭ. Eĭ daŭ treĭ-ḑecĭ de ḑile fie căreĭ lunĭ, și ḑic că prima ḑi a început imediat dupĕ Equinopțiul de primă-vară și care ḑi, numĕrând dupĕ obiceiul Romanilor, ar fi numită a noua dinaintea calendelor luĭ Aprilie. 24 Martie.
In acea ḑi, cum ḑic eĭ, a fost făcute cele douĕ marĭ astre care reguléză cursul timpuluĭ și al anilor și eĭ o probéză pentru că din opt în opt anĭ, luna se întîlnesce la același punct cu sórele și începe cu dînsul o lună nouă. Ciclul de opt anĭ al luneĭ e îndeplinit în nouĕ ḑecĭ și nouĕ de lunĭ și în douĕ miĭ nouĕ sute două-ḑecĭ și douĕ de ḑile și în cursul acestuĭ timp sórele face opt anĭ, din care fiecare e de treĭ sute șase-ḑecĭ și cincĭ de ḑile și un pătrar.

Căcĭ eĭ numĕră a patru-spre-ḑecea ḑi a luneĭ, de care se
6 Aprilie. vorbesce în sfînta scriptură, începênd de la a noua ḑi dinaintea calendelor luneĭ luĭ Aprilie şi ḑic că acésta e ḑiua a opta dinaintea idelor a aceliaşĭ lunĭ. Eĭ celebréză tot-d'a-una sĕrbătórea Pasceluĭ în acea ḑi, când se întâmplă ḑiua Invieriĭ, iar de nu o amână pe Duminica viitóre, pentru că e scris cum ḑic eĭ, că e permis de a o celebra de la a patru-spre-ḑecea ḑi a luniĭ până la a doue-ḑecĭ şi una. Iată diferitele obiceiurĭ ce aŭ fost observate în privința celebrăriĭ acestiĭ sĕrbătorĭ.

CAPITOLUL XIX.

Observațiune asupra deosebiriĭ obiceiurilor şi a disciplinil bisericilor.

Mi se pare, că Victor Episcopul de Roma şi Polycarp Episcopul de Smyrna hotărîră odinióră fórte cu dréptă judecată acéstă contestație ce se născuse între eĭ. Căcĭ fiind că Episcopiĭ din Occident nu credeaŭ, că trebue a nimici tradițiunea ce eĭ primiseră de la Pavel şi de la Petru şi fiind-că aceĭ din Asia protestaŭ căcĭ vroiaŭ să rĕmână inviolabil alipițĭ la tradițiunea luĭ Ión, convenîră într'un comun consimțimînt, ca şi uniĭ şi alțiĭ să celebreze sĕrbătórea Pasceluĭ dupre obiceiul ce eĭ practicaseră în trecut, fără a se despărți de împărtăşire. Eĭ credură că drept cuvînt, că ar fi fost o nebunie de a se despărți pentru un fapt de disciplină de aceĭ cu carĭ eraŭ unițĭ prin legătura credințiĭ. Bisericile carĭ fac profesiune de aceeaşĭ doctrină nu observă aceleaşĭ obiceiurĭ. Sunt maĭ multe cetățĭ în Syria, care tóte împreună n'aŭ de cât un Episcop, pe când în alte provinciĭ, sunt oraşe care aŭ fie-care câte unul, dupre cum am remarcat în Arabia şi în Chypru şi între Novațieniĭ şi Montaniştiĭ din Trigia. La Roma nu sunt de cât şapte diaconĭ, precum n'aŭ fost de cât şapte birotonițĭ de apostolĭ, dintre care unul, adică Ştefan a suferit cel dintâiŭ martiriul pe când în cele-l-alte cetățĭ numĕrul diaconilor nu e limitat. La Roma se cântă Allyluia odată pe an, în prima ḑi a sĕrbătorilor Pasceluĭ, ast-fel că e un jurămînt ce se face de

obiceiŭ în acéstă cetate, de a nu putea nicĭ-odată nicĭ audi, nicĭ cânta acest imn, dacă aceea ce se spune nu e adevĕrat. Nicĭ Episcopul, nicĭ nimenĭ altul nu învaţă poporul în biserica aceleeaşĭ cetăţĭ. La Alexandria numaĭ Episcopul predică şi se dice, că acest obiceiŭ a fost stabilit acolo de când Arie, care nu era de cât preot a predicat acolo o doctrină nouă. Eĭ aŭ încă acest obiceŭ în Alexandria şi pe care nu l'am vĕdut practicându-se aiurea, nicĭ am audit dicêndu-se, că se practică, e acela, că atuncĭ când se citesce Evangelia, Episcopul nu se ridică de loc. Numaĭ Archidiaconul o citesce între dînşiĭ, în timp ce diaconiĭ o citesc în maĭ multe alte locurĭ, preoţiĭ numaĭ în maĭ multe locurĭ şi în unele locurĭ la sĕrbătorile marĭ, Episcopiĭ ca la Constantinopole o citesc în prima di a sĕrbătorilor de Pascĭ. Uniĭ numĕră şase sĕptămânĭ postul ce precede imediat acéstă mare sĕrbătóre şi care e consacrat ajunăriĭ, precum fac locuitoriĭ din Illyria şi din Occident, din Africa, din Egipt şi din Palestina: iar alţiĭ numĕră şapte săptămânĭ, precum aceĭ din Constantinopole şi din provinciile de prin prejur, până la Fenicia. Uniĭ postesc prin interval în timp de treĭ sĕptĕmânĭ din cele şase, saŭ din cele şapte sĕptĕmânĭ; alţiĭ postesc fără întrerupere pre cele treĭ sĕptĕmânĭ ce precedă sĕrbătórea. Alţiĭ nu postesc de cât douĕ, precum montaniştiĭ. Nu tóte popórele se adună în biserică în aceleaşĭ dile saŭ în aceleaşĭ ore. Aceĭ din Constantinopole şi din maĭ multe alte cetăţĭ se adună Sâmbăta, ca şi Duminica. Aceĭ din Roma şi din Alexandria nu se adună de loc în acea di. Sunt cetăţĭ şi oraşe în Egipt, unde contra obiceiuluĭ primit pretutindenea aiurea, se adună Sâmbătă séra şi de şi aŭ prândit, se împărtăşesc cu sfintele taine. Nu se servesc în tot timpul, nicĭ în tot locul de aceleaşĭ rugăciunĭ, de aceiaşĭ psalmĭ şi de aceleaşĭ cărţĭ. Noĭ vedem, că în órecare bisericĭ din Palestina, se citesce odată pe an în órecare di şi anume Vinerea, când poporul postesce fórte aspru în memoria patimilor Mântuitoruluĭ, revelaţiunea luĭ Petru care a fost respinsă de ceĭ vechĭ, ca o operă apocrifă. Se află acum un mare număr de sfinţĭ pustnicĭ carĭ stiméză fórte mult revelaţiunea ce a fost publicată sub numele luĭ Pavel, de şi ea n'a fost recunoscută ca atare de nicĭ unul din ceĭ vechĭ. Uniĭ asigură, că acéstă revelaţiune a fost găsită sub domnirea în care trăim, închisă într'o cutie de

Anul D.N. 381.

Gratian. Valentinian Teodosiŭ şi Arcadie

marmură, care era îngropată în casa luĭ Pavel la Tars în Cilicia. Un preot de la acea biserică fórte înaintat în vîrstă, mi-a spus, că acésta era falș și că el bănuia, că acésta ar fi fost inventată de eretici. Nu voiŭ dice nimic maĭ mult asupra acestuĭ subiect. Sunt o mulțime de alte obiceiurĭ pe care aceĭ ce le-aŭ observat din frageda lor vîrstă, nu cred să le pótă viola fără păcat prin respectul ce eĭ aŭ de aceĭ ce le-aŭ stabilit și de aceĭ ce aŭ urmat demnitățiĭ lor. Trebuie fără îndoială a face aceeașĭ judecată despre modurile diferite de a observa sĕrbătórea Pasceluĭ asupra cărora am făcut acéstă lungă digresiune.

CAPITOLUL XX.

Prosperarea religiuniĭ creștine. Dărîmarea templurilor. Vărsarea Niluluĭ.

Desbinările ereticilor contribuiră mult la prosperarea bisericiĭ. Căcĭ, pe când pe de oparte maĭ mulțĭ părăsiaŭ acele secte, unde eĭ recunosceaŭ, că nu era de cât confusiune și desordine, pe de altă parte păgâniĭ renunțaŭ la superstiția părinților și la cultul Idolilor lor. Iupĕratul• remarcând, că libertatea ce eĭ avuseseră în trecut de a intra în templurĭ favorisase în gradul cel maĭ înalt și întreținuse acest cult, opri maĭ întâiŭ intrarea și apoĭ ordonă dărîmarea lor. Când păgâniĭ nu maĭ avură templurĭ, eĭ se obicĭnuiră la adunările nóstre. Căcĭ era un prea mare pericol pentru eĭ a jertfi pe ascuns și eĭ n'o puteaŭ face fără a se expune să pérdă saŭ viéța, saŭ cel puțin averile lor.

Se dice, că Nilul ne inundând pămînturile la timpul obicĭnuit, locuitoriĭ atribuiră acéstă întârdiere dispretuluĭ ce se da puteriĭ sale și se plânseră, că nu le maĭ e permis de a'l adora, nicĭ de a'ĭ aduce jertfe dupre obiceiul părinților lor. Guvernatorul provincieĭ temêndu-se ca nu cum-va aceste plângerĭ să se termine prin o rĕscólă, însciință pre Impĕratul despre acésta, care departe de a prefera abondența trecĕtóre ce produce vărsarea Niluluĭ, credințiĭ ce datorea luĭ Dumnedeŭ și folosuluĭ solid al pietățiĭ, rosti acest cuvînt însemnat: Să numaĭ curgă acest fluviŭ nicĭ

odată, dacă spre a'l face să curgă trebuesc descântece, dacă îĭ place jertfele și dacă el póte mânji prin amestecul sîngeluĭ apele care îșĭ iaŭ isvorul lor din Paradis. Nilul debordă îndată dupĕ aceea, cu o ast-fel de violență în cât acoperi locurile cele maĭ înalte și pricinui frică de inundație și de ruina cetățiĭ Alexandrieĭ chiar însușĭ acelora, carĭ cu puțin maĭ 'nainte se temeaŭ de secetă și de fómete. Păgâniĭ supărațĭ de aceea ce se întîmplase, ḑiseră în luare de rîs la teatrurĭ, că Nilul îșĭ vărsase apele sale, ca un bătrân ce cade în copilărie. Acésta fu causa, că maĭ mulțĭ renunțară la superstiție și îmbrățișară religiunea creștină.

CAPITOLUL XXI.

Aflarea Capuluĭ Sfîntuluĭ Ión Botezătorul.

Anul D.N. 381.

Gratian. Valentinian, Teodosiŭ și Arcadie.

In acel timp se aduse la Constantinopole Capul Sfîntuluĭ Ión Botezătorul, pe care Irodiada îl ceruse odinióră luĭ Irod Tetrarchul. Se ḑice, că el a fost găsit la nisce călugărĭ din secta luĭ Macedonius, carĭ dupĕ ce aŭ locuit în Ierusalim se stabiliseră în Cilicia. Mardonius primul Eunuc al Curțiĭ dând sciința despre acésta sub domnirea precedinților, Valens porunci ca capul să fie adus la Constantinopole. Ceĭ ce eraŭ însărcinațĭ cu executarea acestuĭ ordin, punêndu-l pe un car, îl duseră până la un loc în ținutul Calcedonieĭ numit Pantichium, unde ceĭ ce trăgeaŭ carul se opriră și rĕmaseră ca nemișcațĭ, fără să fi fost nicĭ un mijloc de a'ĭ face să înainteze. Ast-fel aŭ fost nevoițĭ de a depune acéstă sfîntă reliquie la Cosila, care e un sat în vecinătate și care aparținea luĭ Mardonius. Insĕ în timpul nostru, Împĕratul Teodosiŭ ducêndu-se în acel loc, fie prin o inspirație a luĭ Dumneḑeŭ, saŭ prin o mișcare ce i-a dat Sfîntul prooroc, el avea în scop de a transfera sfînta reliquie: El nu găsi atuncĭ acolo nicĭ un obstacol de cât acela ce veni din partea uneĭ femeĭ consacrată luĭ Dumneḑeŭ, care îl păzia. In loc de a întrebuința autoritatea sa, el întrebuință rugăciunĭ spre a obține consimțimîntul sĕŭ și de abia obținându'l, el îl puse în haina sa de purpură și'l duse la Hebdoma, aprópe de Constantinopole, unde ridică o biserică

fórte frumósă și măréță. Acea femee care îl păzise era din secta Macedonienilor, la care ea n'a vroit nicĭ odată să renunțe, orĭ ce promisiunĭ îĭ făcu Teodosiŭ; pentru acésta se afla acolo un preot căḑut în aceeașĭ rătăcire, numit Vincent, care păzea cu dînsa sfînta reliquie și care'l punea lângă sfînta jertfă. Preotul urmă pre Impĕratul și intră în împărtășirea bisericiĭ catolice, de și Macedonieniĭ asigură că el le promisese cu jurămînt de a nu'ĭ părăsi și că el numaĭ dupĕ aceea hotărîse să participe la împărtășirea Impĕratuluĭ, la cas când sfîntul Ioan ar vroi să urmeze pre acest Principe. El era din Persia și eșise de acolo sub domnirea luĭ luĭ Constantie, cu Addas vĕrul sĕŭ, pentru a evita persecuțiunea ce religiunea creștină suferia atuncĭ în țara sa. El fu ridicat la rînduiala de preoție. Addas se însură și servi fórte folositor bisericiĭ. El lăsă un fiŭ numit Axentie, fórte recomandabil prin pietatea sa către Dumneḑeŭ, prin fidelitatea către amiciĭ sĕĭ, prin eminența sciințiĭ, prin curățirea moravurilor și prin sfințenia viețiĭ sale de și petrecuse o parte din ea la curte și avusese diregătoriĭ fórte însemnate. Memoria sa e în venerațiune între sfințiĭ pustnicĭ și persónele de pietate ce l'aŭ cunoscut maĭ de aprópe. Femeea care păzise Reliquia sfîntuluĭ Ioan petrecu restul viețiĭ sale în satul de Colila unde a trăit în practicarea uneĭ pietățĭ deosebite și lăsă dupĕ dînsa fecióre consacrate luĭ Dumneḑeŭ, a căror virtute aduce laudă aceleia ce le instruise.

CAPITOLUL XXII.

Mórtea tînĕruluĭ Valentinian. Revolta luĭ Eugeniŭ. Preḑicere făcută de un pustnic.

Pe când Teodosiŭ făcea pre popórele din Orient să se bucure de o profundă pace prin înțelepciunea guvernămîntuluĭ sĕŭ și se aplica necontenit a da luĭ Dumneḑeŭ respectele și omagiile sale, sosi scirea, că Valentinian fusese sugrumat. Uniĭ spuneaŭ, că Eunuciĭ îĭ procuraseră acéstă mórte dupĕ îndemnul celor marĭ și maĭ cu sémă a luĭ Arbogast, căpitanul milițieĭ, de ură că acest tînĕr Prin-

cipe începea să imiteze virtuţile părinteluĭ sĕŭ şi a guverna într'un mod, care desplăcea fórte mult celor rĕĭ, alţiĭ spun că el se ucise însuşĭ de necaz, că rudele sale nu'ĭ permiteaŭ să facă aceea ce el vrea şi că'l opreaŭ prin autoritatea lor, când în ardórea tinereţiĭ urma impulsiunea patimilor sale.

Se ḑice, că el era bine făcut, de un bun naturel şi că dacă ar fi trait până la vîrsta de bărbat, ar fi devenit fórte capabil de a comanda bine şi ar fi întrecut pre părintele sĕŭ în mărimea curagiuluĭ şi în zel pentru dreptate. Dar în fine, cu tóte aceste bune disposiţiĭ, el muri în modul tragic dupĕ care am spus.

In timpul acela Eugeniŭ, bărbat care nu făcea în mod sincer profesiune de religiunea creştină, se hotărî de a usurpa autoritatea absolută şi luă în public podóbele sale. Se ḑice, că el fu îndemnat la acéstă întreprindere prin discursurile unor persóne care se amestecă de a preḑice viitorul şi care consultaŭ pentru acest sfîrşit măruntaele animalelor şi stelele. Uniĭ din ceĭ dintâĭ aĭ curţiĭ eraŭ fórte dedaţĭ la acéstă superstiţie şi între alţiĭ Flavian, Prefectul Pretoriuluĭ, bărbat învĕţat în sciinţe, inteligent în conducerea afacerilor şi care era în reputaţie că a învĕţat tóte mijlócele de a prevedea viitorul. Acesta a fost care convingênd pre Eugeniŭ, că el era destinat la Imperiŭ prin orînduiala destinurilor şi că îndată ce va escela acolo religiunea chreştină va fi desfiinţată, îl hotărî să ia armele. Egeniŭ măgulit de acéstă speranţă ridică trupe şi luă în stăpânire Alpiĭ Iulienĭ, carĭ nu presintă de cât o trecere fórte strîmtă spre a intra în Italia. Teodosiŭ temêndu-se de succesul acestuĭ rĕsboiŭ şi nesciind dacă trebuea să mérgă să atace pre Eugeniŭ saŭ să'l aştepte, se hotărî de a consulta asupra acesteĭ îndoelĭ pre Ioan pustnicul din Tebaida, care precum am spus, era în reputaţie de a cunósce viitorul. El trimise decĭ în Egipt pre un eunuc numit Anul D.N.
Eutropiŭ, bărbat de o fidelitate încercată, saŭ spre a'ĭ aduce 388.
pre pustnicul, de ar fi posibil, saŭ spre al consulta cel Gratian.
puţin asupra acestui rĕsboiŭ. Pustnicul se scuză de a merge Valentinian,
la Teodosiŭ, însă îĭ spuse prin eunuc, că el va câştiga Teodosiŭ şi Arcadie
victoria şi va omorî pre inimicul sĕŭ, dar că în curînd dupĕ aceea va muri şi el însuşĭ în Italia. Intâmplările aŭ confirmat adevĕrul acestor preḑicerĭ.

CAPITOLUL XXIII.

Rĕscóla locuitorilor din Antiochia. Mânia Impĕratuluĭ, potolită prin dibăcia luĭ Flavian.

Necesitatea rĕsboiuluĭ obligând pre miniştri de a face nouĭ imposite, poporul din Antiochia se resculă, rĕsturnă statuele Impĕratuluĭ şi ale Impĕrăteseĭ, le târî pe strade cu funiĭ şi adaogă pe lângă acéstă faptă tóte vorbele insultătóre ce mânia putea să le producă. Impĕratul avea în scop de a pedepsi acéstă cutezanţă prin mórtea celor maĭ culpabilĭ şi svonul acesteĭ hotărîrĭ umpluse de spaimă tótă cetatea. Furiea locuitorilor trecuse şi dăduse loc căinţiĭ. Ei gemeaŭ de pedepsele ce meritaseră, ca şi cum le-ar fi şi suferit deja şi cântaŭ ariĭ jalnice, carĭ fuseseră compuse, spre a ruga pre Dumnedeŭ de a potoli mânia Princepeluĭ lor. Flavian, Episcopul lor fu trimis spre a merge să implore milostivirea sa în favórea lor. Insă, găsindu'l încă cu totul plin de supărare pentru înjuria ce suferise, el întreAnul D.N. 381. buinţă acéstă dibăcie spre a face pre tineriĭ musiciĭ sale, să cânte în timpul ospĕţuluĭ sĕŭ ariile şi cântecele ce loGratian, Valentinian, Teodosiŭ şi Arcadie. cuitoriĭ de Antiochia compuseseră, spre a'şĭ exprima regretele şi spre a produce compătimirea sa. Se dice, că Teodosiŭ fu atât de mult mişcat, în cât vărsă lacrămĭ în paharul ce avea în mână şi ertă pe locuitoriĭ din Antiochia. Se asigură încă, că în nóptea care precedă imediat diua resculăriĭ, se vĕdu o fantomă ce avea o figură de femee, care era de o mărime monstruósă şi de o privire teribilă şi care alergând pe strade plesnea un biciŭ asemenea acelora cu care se iritéză fiarele sălbatice la teatru. Ast-fel s'ar putea cugeta, că acea rĕscólă ar fi fost produsă de un demon pismaş linişteĭ ómenilor. Impĕratul ar fi vârsat fără îndoială mult sânge, dacă respectul ce avu pentru rugăciunile unuĭ Episcop nu l'ar fi făcut să modereze mânia sa.

CAPITOLUL XXIV.

Victoria câştigată asupra luĭ Eugeniŭ de Teodosiŭ.

Anul D.N. 394.

Teodosiŭ, Arcadie şi Onorie.

Când pregătirile furǎ isprăvite, el declarǎ pre Onorie cel maĭ tînĕr din fiiĭ sĕĭ, Impĕrat, precum declarase deja pre Arcadie şi lăsându'ĭ pre amândouĭ la Constantinopole, el plecǎ în fruntea trupelor sale spre a merge în Occident. Afarǎ de trupele sale el maĭ avea o mulţime de ajutóre, ridicate dintre streiniĭ, carĭ locuesc pe ţĕrmurile Dunăriĭ. Se ḑice, că atuncĭ când sosi la Hebdom intrǎ în biserica, ce o zidise în onórea sfîntuluĭ Ión Botezătorul şi ceru de la Dumneḑeŭ, prin rugăciunile acestuĭ sfînt, un fericit suces al rĕsboiuluĭ. Dupĕ ce a trecut pasul Alpilor, el se duse într'o câmpie acoperită de infanterie şi de cavalerie şi vĕḑu în urma luĭ o parte pusǎ la pândǎ. Avangarda luându-se la luptǎ cu trupele ce eraŭ înşirate în câmpie, ciocnirea fu teribilǎ, iar lupta fórte îndoiósǎ. Insǎ Impĕratul vĕḑênd că inimiciĭ, carĭ eraŭ la pândǎ, inaintaŭ spre a'l înconjura, creḑu că nu putea sǎ scape de un pericol atât de evident fără un ajutor cu totul particular al ceruluĭ şi de aceea se prosternǎ la pămînt spre a'l implora. Abia îşĭ isprăvi rugăciunea şi el fu ascultat şi comandanţiĭ trupelor, ce eraŭ la pândǎ, trimiserǎ să'ĭ ofere de a se înrola sub stégurile sale, numaĭ ca el sǎ le dea primele dregătoriĭ ale armateĭ sale. Ne putênd găsi hârtie, nicĭ cernélǎ, el scrise pe tablete cǎ le va da, dacǎ vor îndeplini făgăduinţa lor şi îndatǎ eĭ trecurǎ în partea luĭ. Insǎ, fiind-cǎ şi dupĕ acéstǎ adăogire de putere, victoria era încǎ nesigurǎ, se ridicǎ un vênt violent, ca unul despre care nu s'a auḑit vorbindu-se vre-odatǎ, care rupse şirurile inimicilor, le întórse săgeţile asupra lor înşişĭ, le smulse scuturile şi le aruncǎ asupra lor cu pulberea. Fiind ast-fel expuşĭ la loviturile Romanilor, uniĭ furǎ ucişĭ, iar alţiĭ scăpând, furǎ prinşĭ în curînd dupĕ aceea. Eugeniŭ se prosternǎ la piciórele Impĕratuluĭ spre a'ĭ cere viéţa. Insǎ maĭ 'nainte de a fi isprăvit sǎ implore milostivirea luĭ Teodosiŭ, i se tăie capul de către un soldat. Arbogast fugi dupĕ luptǎ şi se ucise el însuşĭ. Se ḑice, cǎ pe când lupta se dădea, era un îndrăcit în biserica de

la Hebdom, unde Impĕratul îşĭ făcuse rugăciunea sa plecând, care aduse injuriĭ acestuĭ sfînt, îĭ împută că avusese capul tăiat şi'ĭ ḑise: tu m'aĭ biruit şi întinḑĭ curse armateĭ mele. Spectatoriĭ carĭ aşteptaŭ resultatul rĕsboiuluĭ cu nerăbdare însemnară ḑiua în care se întîmplase acésta şi aflară pe urmă că era aceeaşĭ chiar, în care lupta a fost dată. Iată cum se povestesce acest fapt.

CAPITOLUL XXV.

Masacrul locuitorilor din Tesalonic. Generósă libertate a luĭ Ambrosiŭ Episcopul de Milan. Alte virtuţĭ ale acestuĭ Prelat.

Dupĕ mórtea luĭ Eugeniŭ, Impĕratul intră în cetatea de Milan şi mergênd spre biserică spre a'şĭ face rugăciunea sa, Ambrosiŭ Episcopul acesteĭ cetăţĭ îl apucă de haina sa de purpură în presenţa întreguluĭ popor şi'ĭ ḑise: stăĭ aci. Nu e permis unuĭ om înegrit de crime şi ale căruĭ mâinĭ sunt mânjite de sânge cu nedreptul vărsat să intre în biserică şi să participe la sfintele taine, maĭ 'nainte de a se curăţi prin pocăinţă. Impĕratul mirat de libertatea acestuĭ Episcop, începu să reflecteze şi se retrase pătruns de o durere fórte mare pentru păcatele sale. Iată cum a fost el împins de a le comite. Un conducĕtor de căruţe declarând paharniculuĭ luĭ Buteric, căpitanul miliţieĭ de Illyria, o nenorocită dorinţă ce avea pentru dînsul, fu aruncat în temniţă. Cât va timp dupĕ aceia poporul 'l ceru cu stăruinţă, ca un om ale căruĭ serviciĭ eraŭ necesare într'o alergare solemnă, ce trebuia să se facă călare şi neobţinêndu-l se resculă şi se porni până la acel esces, în cât ucise pre Buteric. Impĕratul fórte iritat pentru acest omor, porunci să fie rĕsbunat prin sângele a unuĭ numĕr însemnat de locuitorĭ. Vărsarea sângeluĭ fu fórte mare şi în acelaş timp fórte nedréptă. Căcĭ nisce streinĭ de curînd sosiţĭ în acéstă cetate fură prinşĭ şi masacraţĭ cu ceĭ-l-alţĭ. Acéstă singerătóre execuţie fu însoţită de óre care împrejurărĭ cu totul nenorocite. Iată una din cele maĭ triste. Un neguţător se oferi spre a fi ucis în locul a douĭ fiĭ aĭ sĕĭ ce 'ĭ prinsese şi

oferi încă de a da toţĭ banii ce avea spre a obţine acest schimb. Soldaţĭ mişcaţĭ de óre-care milă, consimţiră de a'l lua pentru unul din fiiĭ sĕĭ, dar refusară de a'ĭ lăsa pre amândouĭ, pentru că dupĕ acésta n'ar fi avut numĕrul ce fusese prescris. Părintele privindu-ĭ pre amândoĭ şi iubindu-ĭ de o potrivă nu putu să se hotărască şi rĕmase nehotărît pe când li se împlânta pumnalul în pântece. Am audit spunêndu-se că a fost un sclav, care a avut curagiul să se dea spre a fi ucis pentru stăpânul sĕŭ pe care 'l ducea la mórte. Ambrosiu credênd că Teodosiŭ era culpabil pentru aceste crudimĭ, 'l lipsi de intrarea în biserică şi de împărtaşirea credincioşilor. El mărturisi în public păcatul sĕŭ şi se abţinu de a purta podóbele Imperiale în cursul timpuluĭ ce i se prescrisese spre a face penitenţă, ca un timp ce era consacrat dureriĭ şi întristăriĭ. El făcu o lege prin care hotărî ca aceĭ ce eraŭ însărcinaţĭ spre a executa ordinele Impĕraţilor, să nu execute condamnările la mórte, de cât o lună dupĕ ce ele aŭ fost pronunţate, spre a da timp mânieĭ lor de a se potoli, saŭ milostiviriĭ lor de a erta pre ceĭ culpabilĭ.

Acest Ambrosiu a făcut fără îndoélă o mulţime de alte fapte pline de o vigóre episcopală, ce nu sunt cunoscute de cât de ceĭ aĭ ţăriĭ. Am aflat pre acésta între altele. Impĕratul avea obiceiŭ de a se aşeza înăuntrul Altaruluĭ, ceea ce Ambrosiu privind ca o slăbire a disciplineĭ, saŭ ca un efect al uneĭ înjositóre complesenţă a precedenţilor Episcopĭ, el îĭ desemnă locul în afară de têmplă, ast-fel ca el să fie înaintea restuluĭ poporuluĭ şi după cler. Teodosiŭ aprobă acest înţelept regulament al luĭ Ambrosiŭ şi am sciut, că de atuncĭ el a fost fórte cu religiositate observat de Impĕraţiĭ următorĭ. Un bărbat de bun neam, intrat în rătăcirile păgânismuluĭ, avênd neruşinarea de a insulta cu cuvinte pre Impĕratul Gratian şi de a 'ĭ dice, că el e nedemn de părintele sĕŭ, fu condamnat la mórte. Pe când îl ducea la locul de supliciŭ, Ambrosiŭ se ducea la palatul Impĕratuluĭ, cu scop de a cere graţia. Acest Principe se ocupa atuncĭ cu o luptă de animale în circul sĕŭ particular, precum fac adese-orĭ Impĕraţiĭ, fără ca poporul să fie de faţă. Acésta a fost causa, că oficeriĭ sĕĭ nu 'l însciinţară, că Ambrosiŭ cerea să 'ĭ vorbéscă. Acest Episcop fiind obligat de a se retrage din palat se duse la uşa cir-

culuĭ şi intrând cu aceĭ ce duc animalele, se înfăţişă înaintea luĭ Gratian şi nu 'l părăsi de loc până nu obţinu graţia condamnatuluĭ. El era fórte exact în a observa regulile bisericiĭ şi a menţine disciplina în cler. Dintr'un mare numĕr de fapte frumóse ce el a făcut, am ales pre aceste douĕ spre a face cunoscut cu câtă generositate vorbia el celor marĭ şi principilor, când era vorba de mărirea luĭ Dumnedeŭ.

CAPITOLUL XXVI.

Minunĭ făcute de Donat şi de Teotim.

In acel timp aŭ fost şi alţĭ Episcopĭ eminenţĭ în sfinţenie în diferite provinciĭ. Donat, Episcopul de Euree în Epir, a fost unul din ceĭ maĭ renumiţĭ. Locuitoriĭ ţăriĭ povestesc un mare numĕr de minunĭ ce a făcut el, şi maĭ cu sémă ce a făcut spre a ucide un balaur de o mărime monstruósă, care era de a lungul drumuluĭ, aprópe de un loc numit Camaigefir, unde răpia oĭ, capre, boĭ, caĭ şi ómenĭ. Donat 'l atacă fără sabie, fără lance, fără suliţă. Şarpele ridică capul ca şi cum spre a se arunca asupra luĭ. Insă sfîntul Episcop făcĕnd semnul cruciĭ în aer, scuipă asupra balauruluĭ, care muri îndată ce primi scuipatul în gură. Când fu întins pe pămînt şi avu timpul de a 'l observa, el nu se arătă de o mărime maĭ puţin însemnată, de cât aceĭ din Indiĭ, despre care se vorbesce atât de mult. Am audit spunêndu-se că locuitoriĭ înjugară opt perechĭ de boĭ, spre a-'l târî la câmp, unde îl arseră, de témă, ca nu cum-va de l'ar fi lăsat să putrezéscă, să nu se infecteze aerul şi să pricinuéscă bóle molipsitóre. Mormîntul acestuĭ Episcop e într'o biserică ce pórtă numele sĕŭ. Acolo aprópe e un isvor pe care Dumnedeŭ l'a făcut să iasă odinióră din pămînt prin rugăciunea sa. Căcĭ, sosind într'o di în acel loc, şi vĕdênd, că ceĭ din suita sa suferiaŭ de sete, se dice, că el făcu o gropiţă în pămînt cu mâna şi făcu rugăciunea şi că maĭ 'nainte de a fi isprăvit, ieşi un isvor, care de atuncĭ n'a secat nicĭ odată. Locuitoriĭ din Isoria, sat dupĕ teritorul cetăţiĭ de Euree asigură, că acéstă minune e adevĕrată.

Teotim, conducea în acel timp biserica din Tomis și tóte bisericile din Sciția. El fusese crescut în practicarea vieții călugăresci, și dăduse barbarilor ce locuiaŭ pe țărmurile Dunării o atât de înaltă idee de virtutea sa, în cât eĭ se obicĭnuiseră de a'l numi Dumnedeul Romanilor. Se dice, că călătorind el într'o di aprópe de țara lor, vědu în depărtare nisce barbarĭ, ce veniaŭ spre Tomis. Ceĭ ce eraŭ cu dînsul credură că sunt perduți și începură să 'șĭ deplângă nenorocirea lor. Iar el se pogorî de pre cal și 'șĭ făcu rugăciunea sa. Barbariĭ trecură fără să 'l vadă. Find-că aceste popóre făceaŭ adese orĭ năvălirĭ în Sciția, el 'ĭ făcu ceva maĭ blândĭ prin darurile și prin măgulirile sale, și prin dulcéța caracteruluĭ ce avea de a vorbi și de a mânca cu eĭ. Unul din eĭ închipuindu-șĭ că el avea multă avere, căută într'o di de a 'l face prisonier și pentru acest sfîrșit rezemându-se pe scutul sěŭ, dupre cum avea obiceiŭ de a face când vorbia cu inimiciĭ sěĭ, ridică brațul spre a 'ĭ arunca o frânghie peste gât și a 'l târî. Insě brațul sěŭ rěmase ridicat și nemișcat, până ce tovarășiĭ sěĭ aŭ vorbit luĭ Teotim în favórea sa și până ce Teotim a rugat pre Dumnedeŭ de a'l ierta. Se dice, că el a avut tot-d'auna lungĭ plete, precum le avea, când a început să adopte viéța călugărescă. El era fórte cumpătat și fórte moderat în modul de a bea și de a mânca. El n'avea oră regulată pentru ospěțurile sale. El le făcea când se simțea însetat saŭ flămând. Acesta e și obiceiul unuĭ adevěrat filosof, de a nu se pleca la aceste fapte, de cât de a asculta de necesitatea naturiĭ, fără a căuta în acestea plăcere.

CAPITOLUL XXVII.

Minunile sfîntuluĭ Epifanie.

Epifanie conducea în acel timp biserica mitropolitană din Insula Cipruluĭ. El a fost renumit nu numaĭ prin virtuțile, ce a practicat în cursul vieții sale, ci încă și prin minunile cu care Dumnedeŭ a bine-voit să 'l onoreze dupě mórtea sa. Căcĭ se dice, că mormîntul sěŭ îsgonesce demoniĭ

și tămăduesce bólele, ceea ce nu se scie să fi făcut în timpul vieții sale, de și a făcut o mulțime de fapte cu totul surprindĕtóre și miraculóse. Dintre acelea ce i se atribuie, iată una din cele maĭ renumite, ce a venit la cunoscința nóstră. El era fórte darnic către aceĭ ce fuseseră ruinațĭ, fie prin naufragiŭ, fie prin altă óre-care nenorocire și dupĕ ce a cheltuit tótă averea sa prin milosteniile sale, el făcea o egală bine-facere și cu avutul bisericiĭ sale, care fusese îmbogățită prin bine-facerile a o mulțime de persóne din diferite provinciĭ, carĭ avênd în vedere că Epifanie e un Episcop de o deosebită pietate și care ar distribui caritățile lor conform cu intențiunile lor, 'ĭ lăsase la dispozițiune fondul în timpul vieții lor, saŭ i 'l lăsase prin testament. Se dice, că vistierul găsind într'o di, că nu maĭ rĕmăsese maĭ nimic, 'l mustra de dărnicia sa, dar că Episcopul neîncetând de a da încă și puținul ce rĕmăsese, un bărbat
Anul D.N. 394. necunoscut se sui în camera vistieruluĭ, și 'ĭ puse în mână o pungă plină cu monedă de aur. Fiind-că e fórte rar de
Teodosiŭ, Arcadie, și Onórie. a se găsi o persónă, care să facă în secret o dărnicie atât de însemnată ca aceea, tótă lumea credu că acésta e o lucrare a mâneĭ luĭ Dumnedeŭ, de cât un efect al carității ómenilor. Voiŭ arăta aicĭ încă o altă minune ce i se atribuie. Sciu bine, că o asemenea minune se povestesce despre Grigorie, odinióră Episcop de Neocesareea, și cred că acésta e adevĕrat. Acésta nu împedecă, ca Sfîntul Epifanie să nu fi făcut o altă asemenea minune. Sfinții atât din secoliĭ trecuțĭ, cât și din acesta, aŭ făcut câte odată fapte miraculóse, carĭ aŭ între ele o mare asemĕnare. Sfîntul Apostol Petru a înviat un mort, însă el n'a fost singurul care a înviat morțĭ. Sfîntul Ión Evangelistul a înviat unul la Efes și ficele luĭ Filip a înviat un altul la Ierapole. Iată decĭ minunea ce am să povestesc. Douĭ săracĭ pândind timpul când Epifanie trebuia să trécă, cu scop de a căpăta de la el o milostenie maĭ însemnată de cât de obiceiŭ, de îndată ce 'l vĕdură, unul din ceĭ douĭ se culcă la pămînt și se prefăcu că e mort; cel-l-alt umplu aerul cu strigărĭ, plângênd mórtea tovarășuluĭ sĕŭ și propria sa sărăcie care 'ĭ răpea mijlocul de a'ĭ face datoria înmormîntăriĭ. Episcopul rugă pe Dumnedeŭ, de a odihni sufletul repausatuluĭ și dădu celuĭ-l-alt cu ce să 'l îngrópe și 'ĭ dise: Fiule! aibĭ grijă de înmormîntarea tovarășuluĭ tĕŭ și nu 'l

maĭ plânge. Căcĭ chiar când 'l veĭ plânge, el nu va maĭ reînvia de acum. Mórtea sa era un rěŭ neînlăturabil și de care trebuie absolut să te măngâĭ. Dupě ce a vorbit ast-fel, el 'șĭ continuă drumul. Când s'a depărtat și nu'ĭ maĭ putea vedea, cerșetorul îmbrânci pre tovarășul sěŭ cu piciorul și 'ĭ dise: scólă-te, tu ți-aĭ jucat fórte bine rolul și prin dibăcia ta avem cu ce petrece diua fórte bine. Insă cel-l-alt ne răspundênd nimic și rěmânênd mort, cel ce era în viéță alergă dupě Sfîntul Epifanie plângênd și smulgêndu-șĭ pěrul capuluĭ mărturisi înșelăciunea și 'l rugă de a reda viéță mortuluĭ. Sfîntul Episcop 'l sfătui să sufere acea întâmplare cu răbdare și 'l congediă. Dumnedeŭ n'a înviat pre mort spre a arăta, dupre cum cred, la tótă lumea, că aceĭ ce caută de a înșela pre servitoriĭ sěĭ caută de a'l înșela pre dînsul, care vede și aude tóte.

CAPITOLUL XXVIII.

Virtuțĭ deosebite ale luĭ Acacie Episcopul de Bereea, ale luĭ Zenon și ale luĭ Ajax.

Acacie, care era atuncĭ pe scaunul bisericiĭ din Bereea în Syria, se făcu fórte cunoscut între Sfințiĭ Episcopĭ din secolul sěŭ. Se povestesce despre dînsul o mulțime de lucrurĭ fórte minunate. El fu crescut din tinerețа sa în modul de viețuire aspră și penitentă a pustnicilor, îndeplinindu-șĭ datoriile de pustnic tot-d'auna cu o îngrijire și o sîrguință de necredut. Când fu înaintat la demnitatea Episcopală, el lăsă casa sa deschisă în tóte orele dileĭ, ast-fel că locuitoriĭ cetățiĭ și streiniĭ intraŭ la el dacă vroiaŭ, chiar în timpul ospěțuluĭ și al odihneĭ sale. Mărturisesc, că am admirat acéstă conduită, fie că el o păzea prin încrederea ce o avea în sine, fie că vroia să aibă tot-d'auna presența altuia, spre a fi obligat să se păzéscă de defectele la care toțĭ ómeniĭ sunt supușĭ, temêndu-se de a fi surprins în vre o faptă puțin conformă cu datoria sa. Zenon și Ajax, frațĭ Anul D.N 394.
înfloriră în același timp. Eĭ se aplicară la practicarea vieții călugărescĭ, nu în pustie, ci în Gaza, care e o cetate Teodosiŭ. Arcadie, și
martimă și într'un loc numit Majuma. Eĭ aŭ apărat amân- Onorie.

douĭ adevĕrul credinţiĭ catolice cu un curagiŭ îndrăsneţ şi aŭ mărturisit adese orĭ în presenţa păgânilor, că eraŭ Chreştinĭ, cu o libertate atât de generósă în cât primiră fórte rele tratamente. Se ḑice, că Ajax a luat în însoţire o femee fórte frumósă şi că necunoscênd-o de cât de treĭ orĭ, a avut treĭ fiĭ şi fără a o cunósce maĭ mult a continuat în profesiunea şi în practicarea vieţiĭ pustnicilor. El crescu pe doĭ din fiiĭ sĕĭ în aceeaşĭ profesiune şi în celibat, iar pre cel al treilea 'l crescu spre a'l însura. El conduse biserica de Lotolion, cu o înţelepciune şi o pietate exemplară.

Zenon renunţând la lume şi la căsătorie din tinereţa sa, fu fórte alipit la serviciul luĭ Dumneḑeŭ, tot restul vieţiĭ sale. Se ḑice şi am vĕḑut eŭ însumĭ, că fiind Episcop de Majuma, el nu lipsia nicĭ odată la serviciul bisericiĭ, nicĭ diminéţa, nicĭ séra, nicĭ la cele-l-alte ore, de şi avea aprópe o sută de anĭ, afară numaĭ dacă'l împedeca vre o indispoziţie spre a asista. De şi el a fost rădicat la demnitatea Episcopală, totuşĭ nu se dispensă de loc de datoriile vieţiĭ călugărescĭ şi nu înceta de a face pânză de in şi de a câştiga prin acest meşteşug aceea ce'ĭ era necesar şi de a da milostenie săracilor. El făcu ast-fel până la sfârşitul vieţiĭ sale, de şi cum am spus, era fórte în vîrstă şi pre scaunul bisericiĭ ceĭ maĭ numerósă din Provinciĭ şi cea maĭ bogată. Am vorbit de aceştĭ Episcopĭ spre a arăta cât de eminentă era virtutea acelor ce Dumneḑeŭ dăduse în acel timp bisericiĭ sale. Ar fi cu greŭ de a vorbi de toţĭ. Cea maĭ mare parte din eĭ aŭ avut o virtute exemplară despre care Dumneḑeŭ af ăcut mărturisirĭ publice, atât prin graba cu carea El a ascultat rugăciunele lor, cât şi prin minunele ce a făcut în fovórea lor.

CAPITOLUL XXIX.

Aflarea Reliquiilor Proorocilor Abacum şi Michea. Mórtea Impĕratuluĭ Teodosiŭ.

Când biserica a fost condusă de cătrĕ aceştĭ marĭ ómenĭ, exemplul virtuţiĭ lor a îndemnat pre cler şi pre popor să'ĭ

imiteze. Biserica n'a fost în acel timp onorată numaĭ prin acesteĭ virtuțĭ și prin aceste exemple, ea a fost încă onorată și prin Reliquiile Proorocilor Abacum și Michea, pre care Dumnedeŭ le-a descoperit în vis luĭ Zeben, Episcopul de Eleuteropole. Reliquiile luĭ Abacum aŭ fost găsite la Cela, ce se numia odinióră cetatea de Ceila. Mormîntul luĭ Michea era la dece stadiĭ de acolo, într'un loc numit Beratsatia și locuitoriĭ țăriĭ numiaŭ din ignoranță mormîntul Credincioșilor, saŭ în limba lor Nefsameemana. Iată ce se întâmplă sub domnirea luĭ Teodosiŭ spre gloria Religiuniĭ nóstre. Pe când el era încă la Milan după ce a câștigat victoria asupra luĭ Eugeniŭ, fu atacat de bólă și amintindu'șĭ predicerea călugăruluĭ Ioan, credu că era aprópe de sfârșitul sĕŭ. El chiemă grabnic pre Onorie fiul sĕŭ din Constantinopole și îndată ce sosi el se simți ceva maĭ bine, așa că asistă și la jocurĭ. Dar simțindu-se maĭ rĕŭ după prând, trimise să spue fiuluĭ sĕŭ care presida jocurile și nóptea viitóre muri sub consulatul luĭ Olibrius și al luĭ Probin, frațĭ amândouĭ.

CARTEA OPTA

CAPITOLUL I.

Arcadie și Onorie urméză luĭ Teodosiŭ, părintele lor. Episcopiĭ marilor cetățĭ. Mórtea luĭ Rufin. Desbinărĭ între ereticĭ. Bune calitățĭ ale luĭ Sisinie Episcopul Novatienilor.

Anul D.N. Iată cum a murit Teodosiŭ, dupĕ ce a favorisat fórte
395. mult și a mărit biserica. El a trăit aprópe șase-ḑecĭ de anĭ și a domnit șase-spre-ḑece. El a lăsat de succesorĭ pre
Arcadie, și Onorie. Arcadie fiul sĕŭ cel maĭ mare în Orient și pre Onorie în Occident. Eĭ aŭ urmat amândouĭ religiunea părinteluĭ lor.

Siricie, conducea atuncĭ biserica Romană, dupĕ mórtea luĭ Damas; Nectarie conducea pe acea de Constantinopole, Teofil pre acea de Alexandria, Flavian pre acea de Antiochia și Ión pre acea de Ierusalim. Huniĭ făceaŭ în acel timp stricăciunĭ în Armenia și în alte provinciĭ din Orient Se bănuia, că Rufin Prefectul Pretoriuluĭ i-a invitat să intre pre pămînturile Imperiuluĭ, cu scop de a lua în stăpânire autoritatea suverană, în mijlocul turburărilor ce eĭ ar provoca și pe acéstă bănuială, se desfăcu de el curînd dupĕ aceea. Căcĭ armata reîntorcêndu-se victoriósă dupĕ invingerea luĭ Eugeniŭ și Impĕratul Arcadie plecând din Con-
Anul D.N. stantinopole spre a merge întru întîmpinarea eĭ dupre o-
394. biceiŭ, soldațiĭ masacrară pre Rufin. Impĕrațiĭ creḑură că
Arcadie, și Onorie. înlesnirea cu care Eugeniŭ fusese învins și că modul cu care Rufin, care întocmia planurĭ de revoltă fusese răpit

din lume, fără ca mórtea sa să fi produs cea maĭ mică turburare în Imperiŭ, eraŭ recompensa pietățiĭ luĭ Teodosiŭ părintele lor, confirmară tóte legile ce Împěrațiĭ precedințĭ făcuseră în folosul bisericiĭ și'ĭ dădură semne nouĭ şi particulare de dragostea și de zelul lor. Supușiĭ nu lipsiră de a urma exemplul lor, ast-fel în cât păgâniĭ alergară cu mulțimea spre a se converti la religiunea creștină și ereticiĭ spre a se uni cu biserica catolică. Numěrul Arienilor și al Eunomienilor se micșora din ḑi în ḑi, din causa desbinărilor ce eraŭ intre eĭ și de care am vorbit în cartea precedentă. Căcĭ maĭ mulțĭ din secta lor reflectând asupra diversitățiĭ credințelor ce se aflaŭ și asupra înverșunăriĭ certurilor și a disputelor lor judecaŭ, că nu e nicĭ o aparență, ca adevěrul să fie în partea lor și se alăturaŭ cu aceĭ ce făceaŭ profesiune de religiunea Împěraților. Macedonieniĭ din Constantinopole suferiră un mare neajuns, pentru că nu aveaŭ de loc Episcop din secta lor. Căcĭ de când Eudoxie le luase bisericile sub domnirea luĭ Constantie, eĭ n'avuseră de cât preoțĭ ca păstorĭ. In privința Novatienilor, de și uniĭ dintre eĭ fuseseră puțin turburațĭ prin chestiunile și prin disputele provocate între dînșiĭ, asupra celebrăreĭ sěrbătóreĭ Pasceluĭ și reînoite de Sabatie, toțĭ ceĭ-l-alțĭ rěmăseseră într'o posesiune pacînică a bisericilor lor, fără a fi supuși pedepselor cuprinse în legile contra celor-l-alte secte, pentu că eĭ mărturisiaŭ, că cele treĭ persóne ale Treimeĭ sunt de o aceeașĭ substanță. Virtutea și meritul particular al Episcopilor lor contribuia de asemenea Anul D.N.
fórte mult a întreține între dînșiĭ o perfectă înțelegere. 395.
După mórtea luĭ Agelius, eĭ fură conduşĭ de Marcian, Arcadie, și
prelat de o deosebită probitate și acest Marcian murind Onorie.
Sissinie 'ĭ urmase. Acesta era un bărbat fórte învěțat în sciințele profane și în sfînta Scriptură și tot-d'auna atât de gata la dispută și atât de grabnic la replică, în cât Eunomie, care avea obiceiul particular de a discuta asupra materiilor contestate, refusa adese-orĭ de a discuta cu dînsul. Virtutea sa era maĭ presus de gurile rele. Era totușĭ delicatețǎ și chiar abondență în modul sěŭ de viețuire, ast-fel că ceĭ ce nu 'l cunosceaŭ, cu greŭ puteaŭ crede că în mijlocul bunătăților, el putu conserva întrînarea. El era de un temperament atât de dulce și de o conversație atât de plăcută, în cât prin acésta câștigase amiciția Episcopilor

bisericiĭ Catolice. El glumia cu delicateţă şi fără a ofensa pre nimenea; el asculta de asemenea glumele, dar nu se ofensa de loc. Răspunsurile sale eraŭ nu numaĭ grabnice, dar şi ingeniόse. Orĭ-şi cine întrebându-l cum fiind Episcop, el ia bae de două orĭ pe ḑi? pentru că rĕspunse el, nu aşĭ putea lua de treĭ orĭ. Un particular al bisericiĭ catolice, luându-l în rîs, că el e îmbrăcat în alb, el 'ĭ ḑise, unde e poruncit de a se îmmbrăca cine-va în negru? Fiind-că cel-l-alt pregeta, Sissinie reluă cuvîntul şi 'ĭ ḑise: nu 'mĭ veĭ putea arăta că trebue să se îmbrace în negru, iar eŭ 'ţĭ voiŭ arăta cu înlesnire, că trebue a se îmbrăca cine-va în alb. Solomon cel maĭ înţelept din toţĭ όmeniĭ ne îndémnă la acésta în aceştĭ termenĭ: Hainele vόstre să fie tot-d'auna albe. Maĭ mult, Domnul nostru se arăta în Evangelie îmbrăcat în alb şi arăta pre Moisi şi pre Ilie tot asemenea. Iată încă unul din rĕspunsurile sale ingeniόse. Leontie Episcopul de Ancyra, în Galatia, care alungase pre Novatieniĭ din acea provincie, din bisericile lor, venind la Constantinopole, Sissinie se duse să 'l rόge de a le înapoia. Insă departe de a vroi s'o facă, el 'ĭ ḑise că Novatieniĭ nu meritaŭ de a avea bisericĭ, pentru că eĭ lipseaŭ pe păcătoşĭ de efectele milosiviriĭ luĭ Dumneḑeŭ, ruinând penitenţa. Atuncĭ Sissinie 'ĭ ḑise, nu e nimenĭ care să facă penitenţă ca mine. Leontie întrebându-l cum o face, el rĕspunse: o fac, fiind-că am venit aicea spre a te vedea. Se spun o mulţime de alte cuvinte de spirit despre dînsul şi sunt chiar câte-va cărţĭ de dînsul compuse cu destulă eleganţă. Insă aceea ce el pronunţa, plăcea mult maĭ mult de cât ceea ce scria, pentru că el avea pronunţarea, gestul, mişcarea feţiĭ, a ochilor şi a întreguluĭ corp, fόrte plăcută. Iată ce aveam de spus spre a da όre-care idee despre spiritul, despre naturelul şi despre modul de vieţuire al acestuĭ mare bărbat.

CAPITOLUL II.

Educația și modul de viețuire al luĭ Ión Chrisostom. Ridicarea sa la Episcopia de Constantinopole.

Nectarie murind în acel timp, se discută asupra alege- 397.
rii unuĭ alt Episcop și după lungĭ contestațiunĭ, părerile e-
raŭ fórte diferite. Se afla în Antiochia, acéstă cetate atât
de renumită pe țĕrmurile Orontuluĭ, un preot numit Ión
dintr'o familie renumită de o viéță neprihănită și de o elo-
cință, care dupre mărturisirea luĭ Libanius, întrecea cu
mult elocința tuturor oratorilor din secolul sĕŭ. Căcĭ a-
tuncĭ când acest Sofist era aprópe de sfîrșitul sĕŭ și ami-
ciĭ sĕĭ 'l întrebaŭ, cine ar fi capabil de a 'ĭ urma, el rĕs-
punse: Ión ar fi, dacă creștiniĭ nu ni l'ar fi răpit. El in- Anul D.H.
spiră simțimintele și iubirea de virtute unuĭ mare numĕr 397.
din auditoriĭ sĕĭ. El 'ĭ mișca maĭ mult prin exemplul sĕŭ, Arcadie
de cât prin discursurile sale și 'ĭ câștiga cu atât maĭ lesne, și Onorie.
cu cât el nu întreprindea de a 'ĭ atrage prin meșteșugirea
figurilor sale, ci 'ĭ convingea prin evidența adevĕruluĭ. Nu
e discurs atât de propriŭ în a convinge, ca acela ce e sus-
ținut prin fapte. Fără acésta, orĭ-ce sîrguință ar avea un
predicator de a anunța adevĕrul, el trece de un înșelător,
ce se desminte el însușĭ. Ión întrunise în persóna sa aceste
două însușirĭ. Căcĭ avĕnd pe de o parte o virtute severă
și exactă, el avea pe de altă parte un mod de a predica
clar și elegant. De aceea nu putea lipsi de a reuși în a-
céstă funcțiune atât de importantă a bisericiĭ, fiind că pri-
mind de la Dumnedeŭ un bun naturel, el 'l cultivase cu
îngrijirea ce 'ĭ fusese posibilă. El studiase sub ceĭ maĭ bunĭ
învĕțătorĭ, adecă sub Libanius în Retorică și sub Andra-
gathius în Filosofie. Pe când se spera, că el ar fi avocat,
el se aplică la cetirea Sfinteĭ Scripturĭ și la practicarea fi-
losofieĭ creștine, sub conducerea a douĭ renumițĭ starețĭ de
monastirĭ, Carterie și Diodor, dintre care cel din urmă a
fost maĭ pe urmă Episcop de Tars și a compus câte-va
cărțĭ, unde a explicat înțelesul literal al Sfinteĭ Scripturĭ,
fără a face vre-odată recurs la alegorie. Ión nu se mul-
țumi de a se supune conduceriĭ acestor renumițĭ învĕță-

torĭ aĭ vieţiĭ spirituale. El convinse pre Teodor şi pre Maxim, carĭ studiaseră cu dînsul sub Libanius de a se supune la acésta şi eĭ. Maxim fu pe urmă Episcop de Seleucia în Isauria şi Teodor Episcop de Mopsuesta, bărbat fórte instruit în studiul cărţilor sacre şi în sciinţele profane. După ce a trăit cât-va timp cu clericiĭ şi cu pustniciĭ, el renunţă la viéţa luméscă. Insă, schimbându-şĭ maĭ pe urmă vederile, el întreprinse de aşĭ justifica schimbarea sa prin exemple

Anul D.N. 398. trase din Istorie, de care avea o fórte mare cunoscinţă. Ión aflând că el se reîntorsese în lume şi că avea în scop

Arcadie, şi Onorie. de a se însura, 'ĭ trimise o scrisóre Dumnedeéscă şi care întrecea prin sublimitatea cugetărilor, saŭ prin puterea expresiunilor, tot ce s'ar putea vre-odată aştepta de la cele maĭ marĭ geniurĭ. Ea făcu o impresiune atât de vie asupra spirituluĭ luĭ Teodor, în cât 'şĭ părăsi averea, renunţă în a se maĭ gândi la căsătorie şi reluă modul de viéţă al pustnicilor. Se póte judeca prin acésta de puterea ce exercita asupra spiritelor elocinţa luĭ Ión, fiind că el convinsese atât de uşor, nu pre un bărbat ordinar, ci pre un bărbat care cunoscea ca şi dînsul arta de a convinge pre alţiĭ El câştigă prin aceeaşĭ elocinţă iubirea popórelor mustrând cu îndrăsnială viciile şi mărturisind aceeaşĭ indignare contra nedreptăţilor şi a violenţelor, ca şi când i s'ar fi fost făcut luĭ însuşĭ. Acéstă libertate, plăcea fórte mult celor micĭ şi celor slabĭ: însă ea desplăcea celor marĭ şi celor puternicĭ, carĭ sunt de obiceiŭ culpabilĭ de greşalele ce ea mustra. Câştigând o mare stimă în spiritul, atât al acelor ce 'l cunoscéŭ prin eĭ însuiĭ, cât şi al celor ce nu 'l cunosceaŭ de cât din spusa altuia, el fu judecat demn de a fi rădicat pe scaunul bisericiĭ de Constantinopole. Clerul şi poporul rĕmânênd de acord asupra acesteĭ alegerĭ, Impĕratul o aprobă, trimise să cheme pre Ión şi adună un Sinod la Constantinopole spre a face ceremonia hirotonieĭ sale maĭ renumită. Asterius şeful trupelor din Orient primind curînd dupĕ aceea ordinul Impĕratuluĭ, trimese să cheme pre Ión, ca şi cum ar fi avut nevoie de el la ceva. Când a venit, îl puse să se suie cu dînsul în trăsura sa şi 'l duse până la Pagros, unde 'l dete în mâinile celor ce 'ĭ adusese ordinul. El lucră fórte dibaciŭ în a 'l răpi astfel, maĭ 'nainte de a fi aflat nimic locuitoriĭ din Antiochia de alegerea sa, pentru că fiind fórte dispuşĭ prin nature-

lul lor la rĕscólă, eĭ n'ar fi lăsat pre Ión să plece fără a face, saŭ fără a suferi vre o violență. Anul D.N. 398.

Când sosi la Constantinopole și când prelații se adunaseră, Teofil Episcopul de Alexandria se opusĕ la hirotonia sa și susținu pe un preot al bisericiĭ sale numit Isidor, care avea grijă de săracĭ și de pelerinĭ și care din prima sa tinerețe 'șĭ îndeplinise fórte bine datoriile viețiĭ călugărescĭ la Scetis, dupre cum am aflat'o de la óre carĭ persóne, ce'l cunoscuse maĭ de aprópe. Uniĭ spun că el nu intrase atât de mult în bunele grațiĭ ale luĭ Teofil, de cât pentru că'ĭ servise ca instrument într'o intrigă fórte cutezătóre. Eĭ pretind că în timpul rĕsboiuluĭ dintre Maxim și Impĕratul Teofil 'l trimise la Roma cu scrisorĭ și darurĭ, cu însĕrcinare de a aștepta sfîrșitul rĕsboiuluĭ și de a nu le remite de cât în mâinele aceluia, pentru care victoria s'ar fi declarat. El urmă exact acest ordin. Insĕ vicleșugul fiind descoperit, el se temea de a fi arestat și fugi în Alexandria. Teofil 'l iubi de atuncĭ cu maĭ multă dragoste de cât tot deauna și spre a recompensa serviciile ce'ĭ făcuse, el se sili de a'l rîdica pe scaunul bisericiĭ de Constantinopol. Insa fie că Teofil avea motive pentru acésta de a favorisa pe Isidor saŭ că nu privi de cât meritul sĕŭ și'l credu în adevĕr demn de acéstă sarcină, el se plecă în fine la părerea acelor ce aleseseră pre Ión, de frică de a irita pre Eutropie servitor de cameră al Impĕratuluĭ, care 'ĭ declarase pe față că trebuia, saŭ să consimtă la alegerea luĭ Ión, saŭ să se justifice înaintea Sinodulul de acuzațiunele ce se propuseseră contra luĭ. Arcadie, și Onoric.

CAPITOLUL III.

Ión reforméză moravurile clerului sĕŭ și reconciliază pe Flavian și Papa.

Anul D.N. 398. Arcadie, și Onorie.

Indată ce Ión ajunse în posesiunea demnitățiĭ Episcopale el se aplică în a reforma moravurile Clericilor și a regula băutura, mâncarea și modul lor de viéță. El isgoni chiar pre uni din biserică. Fiind-că el iubia, mustra și era animat de o dréptă indignare contra acelor ce lipsiaŭ de la datoria lor, acéstă înclinație crescu în el, dupĕ ce a fost ră-

dicat pe scaunul bisericiĭ. Căcĭ, avênd autoritatea în mână el dădu o maĭ mare libertate ca maĭ nainte limbiĭ și zelului sĕŭ, contra celor ce se depărtaŭ de datoria lor. Insĕ acest zel nu se mărginea în hotarele Eparchieĭ sale. El se întinse până la cele-l-alte Eparchiĭ și întreprinse de a termina neînțelegerile ce eraŭ între Episcopiĭ din Occident și de Egipt și aceĭ de Orient și rugă pe Teofil de a se uni cu el spre a reconcilia pre Flavian cu Episcopul de Roma. Teofil consimțênd de a fi mijlocitor pentru acest sfîrșit eĭ trimiseră la Roma pre Acacie Episcopul de Berea și pre Isidor, pre care Teofil se silise de a face să fie preferat luĭ Ión. Eĭ terminară în puțin timp la Roma afacerea pentru care fuseseră acolo trimișĭ și se reîntórseră în Egipt. Acacie aduse apoĭ în Siria srisorile, prin care Episcopiĭ din Egipt și din Occident consimțiaŭ de a primi pre Flavian în împărtășirea lor. Iată cum aceste bisericĭ se uniră în acelașĭ corp, dupĕ ce aŭ fost mult timp într'o desbinare îndăratnică. Partisaniĭ luĭ Eustatie continuară în timp de maĭ mulțĭ anĭ a'șĭ face adunările lor a parte, de și nu maĭ aveaŭ Episcopĭ; Evagrie succesorul luĭ Paulin netrăind mult timp dupĕ dînsul, dupre cum am spus'o deja: și acésta e fără îndoială aceea ce făcu unirea maĭ lesne. Poporul se obicĭnui puțin câte puțin a se aduna cu aceĭ ce rĕmăseseră supușĭ conduceriĭ luĭ Flavian și ast-fel n'a maĭ fost mult timp dasbinare.

CAPITOLUL IV.

Intreprinderile luĭ Gaĭnas și mórtea sa.

Anul D.H. 400. — Arcadie, și Onorie.

Un strein numit Gainas care se refugiase între Romanĭ și care din simplu soldat devenise contra a ori-ce speranță, căpitan de miliție, întreprinse de a usurpa autoritatea suverană și făcênd să intre pentru acest sfîrșit Gotiĭ pe pămînturile Imperiuluĭ, dădu maĭ multora dintre eĭ principalele dregătoriĭ din armată. Tribigild rudenie a sa, care comanda un numĕr considerabil de trupe în Frigia, provocând acolo óre carĭ mișcărĭ, persónele cele maĭ luminate credură că el lucra în înțelegere cu Gainas. Acesta

prefăcêndu-se totuşi de a fi supĕrat pentru ruina acesteĭ provinciĭ, se duse acolo îngrabă dupre ordinul ce primise spre a veghea la siguranța cetăților. Insă, când sosi acolo, el jefui pre unele și se pregăti de a ataca și pre cele-l-alte. Cetățile din Orient, din Asia și maĭ cu sémă din împrejmuirile Măriĭ-Negre, fiind într'o stare atât de primejdiósă, Impĕratul credu dupre părerea consiliuluĭ sĕŭ, că nu era nicĭ de cum aparență de a da luptă unor ómenĭ, cari eraŭ ca în desperare și de a o da fără a fi avut timpul de a se pregăti la acésta, trimise a oferi luĭ Gainas tot ce ar vroi să-ĭ se céră. El ceru să i se dea în mâinele luĭ doui ómenĭ consularĭ, pre Saturnin și pre Aurelian, pre carĭ 'ĭ bănuia de a fi contrarĭ intereselor sale și când i-a avut, el i-a iertat. Dupĕ acésta discutând cu Impĕratul aprópe de Calcedonia, în biserica unde e mormîntul sfinteĭ martirĭ Eufemia, el 'ĭ promise cu jurămînt o prietenie inviolabilă, primi de la el o asemenea promisiune, trecu prin Constantinopole și fu declarat căpitan al cavaleriei și al infanteriei. Insă, neputênd întrebuința cu moderație prosperitatea ce nu o meritase, el întreprinse de a turbura pacea bisericiĭ, dupre cum turburase pacea Imperiuluĭ și speră, că acéstă nelegiuire sacrilegie n'ar avea un succes mai puțin fericit de cât revolta sa criminală. El făcea profesiune de Religiunea Creștină și de doctrina luĭ Arie ca și restul Goților. El ceru decĭ de la Impĕrat, fie dupre stăruința Episcopilor din secta sa, fie prin mișcarea proprieĭ sale ambițiunĭ, să le acorde o biserică în cetate, pentru că era un lucru pre atât de contrariŭ dreptățiĭ pre cât și buneĭ-cuviințe, că avênd onórea de a avea o dregătorie ce'ĭ dădea comandamentul general asupra tuturor trupelor Imperiuluĭ, să fie obligat de a ieși din cetate orĭ de câte orĭ doria să 'șĭ facă rugăciunea. Ión nu putu rĕmânea liniștit când s'a înscîințat de acéstă afacere, ci punêndu-se în fruntea tuturor Episcopilor, ce eraŭ atuncĭ în Constantinopole, se duse la palatul Impĕratuluĭ și făcu dinaintea luĭ și dinaintea luĭ Gainas un lung discurs, unde el imputà acestuĭ din urmă, că era un strein și un fugar, căruia reposatul Impĕrat 'ĭ scăpase viéța și care 'i promisese cu jurămînt de a'ĭ fi credincios luĭ și copiilor sĕĭ și de a observa cu religiositate aceleași legĭ, ce vroia atuncĭ să violeze. El produse dupĕ acésta legea, prin carea Impĕ-

ratul Teodosiŭ oprise ca ereticiĭ să se adune în întinderea cetățiĭ. Apoĭ adresênd cuvîntul sĕŭ Impĕratuluĭ, el 'l sfătui să facĕ să se observe ordonanța ce a fost făcută contra celor-l-alte eresiĭ și 'l îndemnă ca maĭ bine să renunțe la suverana putere, de cât să comită o nelegiuire atât de grozavă, pre cât ar fi aceea de a preda casa luĭ Dumneḑeŭ
Anul D.N. inimicilor sĕĭ. Gainas medita de a jefui cetatea, fără să se
400. îngrijéscă de jurămintele sale și acest plan fu preḑis prin
Arcadie, o cometă, ce se arătă de asupra, ce era de o mărime atât
și Onorie. de extraordinară, în cât niciĭ odată nu se vĕḑuse alta asemenea. El avea maĭ întâiŭ dorință de a năvăli în prăvăliile giuvaergiilor și a bancherilor cu speranță de a răpi bogățiĭ marĭ. Insă giuvaergiiĭ și bancheriĭ fiind însciințațĭ despre acésta și ascunḑênd aceea ce aveaŭ maĭ prețios, în loc de a'l expune dupre obiceiul lor, el porunci streinilor să dea foc în timpul nopțiĭ palatuluĭ Impĕratuluĭ. Streiniĭ, în loc de a asculta acest ordin, se reîntórseră plinĭ de frică. Când eraŭ aprópe, li se păru că vĕd un mare numĕr de soldațĭ de o talie extra-ordinară și raportară luĭ Gainas, că e o armată venită de curînd. El nu dădu nicĭ o creḑare celor ce i se spuneaŭ, pentru că era asigurat, că nu intraseră de loc trupe în cetate. Insă alțiĭ pe care'ĭ trimisese în nóptea viitóre raportându'ĭ acelașĭ lucru, el vroi să vadă singur și închipuindu-șĭ, că se luaseră soldațĭ din garnizónele celor-l-alte cetățĭ, ce se ascundeaŭ ḑiua și păziaŭ palatul nóptea, el se prefăcu că e supĕrat de un demon și că vrea să mérgă să'șĭ facă rugăciunea în biserica, pe care Teodosiŭ o zidise odinióră la Hebdom în onórea sfîntuluĭ Ión Botezătorul. O parte din Goțĭ eșiră din Constantinopole cu Gainas și luară arme în căruțe. Soldațiĭ, carĭ păziaŭ porțile vroind să oprésca căruțele și să împedice transportul armelor, fură ucișĭ. Cetatea fu îndată într'o mișcare atât de grovavă ca și cum ar fi fost în primejdie de a fi redusă sub puterea inimiculuĭ. Insă Impĕratul găsi îndată un bun mijloc spre a o salva și anume de a declara pre Gainas inimic al Imperiuluĭ și de a porunci să pună mâna pre Goțiĭ ce rĕmăseseră în cetate. Indată ce dădu acest ordin, soldațiĭ năvăliră asupra lor, uciseră un mare numĕr dintre eĭ și deteră foc bisericiĭ lor, de unde ceĭ ce eraŭ înlăuntru refugiațĭ nu putură scăpa, pentru că ușele eraŭ închise.

Gainas aflând despre tratamentul ce primiseră ómeniĭ sěĭ în Constantinopole, trecu Tracia și se duse spre Chersones cu scop de a trece Helespontul, în speranță de a supune provinciile din Orient puteriĭ sale. Insă acéstă speranță fu tot atât de zadarnică, ca și cea d'întâiŭ și Romaniĭ primiră din ceriŭ în acéstă împrejurare o protecție tot atât de grabnică și atât de vědută, ca și în cea-l-altă; căcĭ Impěratul găsi trupe spre a opune luĭ Gainas pe mare și pe uscat. Ele eraŭ comandate de Travita, care de și strein, era totușĭ un bărbat fórte de ispravă și fórte dibaciŭ în arta rěsboiuluĭ. Goțiĭ neavênd de loc corăbiĭ fură atât de îndrăsnețĭ în cât întreprinseră de a trece Helespontul cu bărcile, ast-fel că ridicându-se vêntul le împinseră contra corăbiilor Romanilor și le făcură bucățĭ. Maĭ toțĭ aceĭ barbarĭ fură saŭ ucișĭ, saŭ înecațĭ. Gainas scăpă din acest pericol cu un mic numěr din aĭ sěĭ, dar pe când alerga în Tracia el întâlni alte trupe Romane, de care fu ucis cu tótă suita sa. Ast-fel fu sfîrșitul viețiĭ și a consiliilor sale periculóse. Travita fu ales consul ca recompensă de serviciile ce făcuse în timpul acestuĭ rěsboiŭ. Sub consulatul sěŭ și sub acela al luĭ Vincent se născu Impěratuluĭ un fiŭ, care fu numit Teodosiŭ ca unchiul sěŭ și declarat August la începutul consulatuluĭ următor.

CAPITOLUL V.

Putere minunată a elocințeĭ luĭ Ión, Episcopul de Constantinopole. Minune făcută cu o femee necredinciósă.

Anul D.N. 401.

Arcadie, și Onorie.

Ión de Constantinopole se aplica cu tóte acestea cu o sîrguință de necredut la conducerea bisericiĭ sale și atrase la ea o mulțime atât de păgânĭ, cât și de ereticĭ. In fiecare di se aflaŭ împrejurul luĭ un mare numěr de persóne de tot felul de condițiunĭ, dintre carĭ uniĭ doriaŭ de bună credință să se înstruéscă, iar alțiĭ nu căutaŭ de cât să-l ispitéscă. El câștiga pre toțĭ prin discursurile sale, și'ĭ convingea cum vroea. Poporul 'l împresura ast-fel spre a'l asculta, în cât fu nevoit să se urce pre un pupitru, spre a

predica. Cred de datorie de a aminti în acest loc al istorieĭ mele o minune ce s'a întêmplat în timpul sĕŭ. Un bărbat din secta Macedonienilor ascultând într'o ḑi o cuvîntare a luĭ Ioan, în care el explicase cum trebue să se crédă despre natura Dumneḑeească, el îmbrăţişă credinţa şi îndemnă şi pre femeea sa să'ĭ urmeze exemplul. Acea femee era reţinută ca şi captivă în Religiunea sa, prin puterea obiceiuluĭ şi prin discursurile celor-l-alte femeĭ de posiţiunea sa, astfel că bărbatul sĕŭ ne putênd câştiga nimic asupra spirituluĭ eĭ, 'ĭ ḑice într'o ḑi, că dacă nu vroea să fie de împărtăşirea sa, ea nu va maĭ avea maĭ mult altă comunicare cu dînsul. Femea 'ĭ promisese de a face aceea ce i-ar plăcea luĭ şi descoperind secretul sĕŭ uneĭ servitóre, ce'ĭ era fórte credinciósă, femeea se servi de ea spre a înşela pre bărbatul sĕŭ. Când sosi ora de a se împărtăşĭ cu sfintele taĭne, acea femee ţinu părticica ce i se dăduse si plecă capul ca şi cum spre a'şĭ face rugăciunea, servitórea care era în urma eĭ, 'ĭ dădu pe ascuns o bucăţică de pâne ce o adusese de acasă şi stăpâna punênd'o în gura sa, ea deveni vîrtósă ca o pétră. Mirată de o minune atât de puţin aşteptată şi temêndu-se ca să nu i se întêmple ceva maĭ întristător, ea alergă la Episcop cu totul plină de lăcrămĭ, 'ĭ arătă pétra ce era de o colóre extraordinară şi care păstrase semnele imprimăriĭ dinţilor sĕĭ, mărturisi greşala, ceru ertare şi rĕmase restul vieţiĭ sale în religiunea bărbatuluĭ sĕŭ. Dacă acéstă istorie se pare de necreḑut unora, eĭ pot să se asigure de adevĕr prin observarea petreĭ ce se păstréză încă şi astă-ḑĭ în tesaurul bisericiĭ de Constantinopole.

Anul D.N. 401. — Arcadie, şi Onorie.

CAPITOLUL VI.

Ioan Episcopul de Constantinopole 'şĭ face visita sa în Asia şi în Frygia.

Ioan aflând că se găsesc în Asia şi în înprejmuirĭ păstorĭ incapabilĭ şi nedemnĭ de funcţiunea lor; că unĭ primiaŭ darurĭ pentru hirotoniĭ şi altora le dădea prin favóre el se duse în Efes, depusĕ treĭ-spre-ḑece Episcopĭ, atât în

Lycia și în Frygia, cât și în Asia și puse pre alții în locul lor. Episcopul cetății murind, el hirotoni pre Heraclide născut în Insula Chyprului, care fusese odinióră călugăr la Scetis și discipol al luĭ Evagrie și care era atuncĭ diacon al bisericiĭ de Constantinopole. El depuse de asemenea pre Gerontie Episcopul de Nicomidia. Acest Gerontie fiind diacon la Milan, ḑisese către unele persóne, fie cu scop de a le impune, saŭ a fost el însușĭ înșelat prin o nălucire a demonuluĭ, că el prinsese nóptea o Onoscelidă (un câne cu picióre de măgar) i-a ras capul .și a aruncat'o într'o ladă. Ambrosiŭ reflectând că acest ḑiscurs e fórte necuviincios în gura unuĭ servitor al bisericiĭ, 'ĭ poruncĭ să remână în camera sa un timp óre care. fără a se arăta în public spre a'șĭ expia greșala prin penitență. Geronitie fiind un fórte dibaciŭ medic, fórte elocent și fórte propriu de a face amicĭ 'șĭ bătu joc de Ambrosiŭ și se duse la Constantinopole, unde câștigând în puțin timp bunele grațiĭ ale celor maĭ puternicĭ aĭ curțiĭ, el fu ales Episcop de Nicomidia și hirotonit de Helladius Episcopul de Cesareea în Capadocia, care fu fórte bucuros de aĭ face acest serviciŭ ca recunoscință, că prin creditul sĕŭ și prin amicĭ sĕĭ, el făcuse a se da fiuluĭ sĕŭ o dregătorie însemnată. Când Ambrosiŭ a sciut că el fusese hirotonit ast-fel, el scrise luĭ Nectarie Episcopul de Constantinopole spre a'l ruga de a-l depune și de a nu suferi ca disciplina bisericiĭ să priméscă acéstă injurie în persóna sa. Insă orĭ câtă dorință avu Nectarie de a satisface rugăciunea luĭ Ambrosiŭ, el găsi o resistență atât de puternică din partea locuitorilor din Nicomidia, nu putu nicĭ odată să'șĭ ajungă scopul. Ioan depunĕnd pre Gerontie, hirotoni în locul sĕŭ pre Pansofius, care fusese odinióră preceptor femeeĭ Impĕratuluĭ Arcadie și care de și de un naturel fórte blând și de o pietate deosebită nn era de loc iubit de poporul din Eparchia sa. Acest popor se resculă de maĭ multe orĭ în favórea luĭ Gerontie, publicând în particular și în public asistențele ce fie care primia de la charitatea sa și ostenéla ce el lua de a ajuta prin arta sa pre săracĭ și pre bogațĭ cu un zel neobosit. Eĭ făceaŭ laudă tuturor celor-l-alte virtuțĭ ale sale și le exageraŭ dupre cum se exageréză virtuțile persónelor ce iubesce cineva. Nemulțumițĭ de acééta eĭ făcură procesiunĭ și rugăciunĭ atât în stradele din Nicomidia, cât și în acele din Constantinopole spre a obține de la Dum-

neḑeŭ ca Gerontie să rĕmână Episcopul lor şi 'şĭ exprimară nemulţumirea în aşa chip ca şi când aerul ar fi fost infectat de exalaţiunĭ primejdióse; ca şi când pămîntul ar fi fost sguduit de cutremur, saŭ că Imperiul ar fi fost bântuit de óre care altă calamitate. Dar în sfârşit, a trebuit ca eĭ să părăséscă pre Gerontie şi sĕ priméscă pre Pansofius. El părăsiră pre unul cu regret şi cu durere şi primiră pre cel-l-alt cu frică şi cu nemulţumire. Episcopiĭ, carĭ fuseseră depuşĭ şi cu prieteniĭ lor începură să strige contra luĭ Ion, ca şi contra unuĭ perturbator al legilor pubice şi a hirotoniilor legitime şi fură atraşĭ la un ast-fel de exes prin violenţa dureriĭ lor, în cât blamară în conduita sa aceea ce meritase o aprobare generală. Eĭ 'ĭ imputară între alte lucrurĭ felul cum a lucrat în contra luĭ Eutropiu.

CAPITOLUL VII.

Sórta luì Eutropiŭ. Insolenţa; Mórtea sa

El nu era la început de cât primul eunucilor, carĭ aŭ grijă de camera Impĕratuluĭ şi el fu cel dintâiŭ, saŭ maĭ bine singurul care din acéstă dregătorie să fi ajuns la demnitatea de consul şi de patriciŭ. In acéstă posiţiune înaltă nefăcênd nicĭ o reflexiuae asupra viitoruluĭ, nicĭ asupra schimbăriĭ ce se întîmplă în mijlocul celeĭ maĭ marĭ prosperităţĭ, el întrepinse de a viola dreptul azilelor şi de a scóte din biserică pre ceĭ ce s'ar refugia spre a evita efectele
Anul D.N. nedreptăţiĭ şi ale mânieĭ sale. El întreprinse de a scóte
401. din biserică între alţii pre Pentadia, femeea luĭ Timasie,
Arcadie, general al trupelor, pe care 'l făcuse să fie exilat la Oasis
şi Onórie. în Egipt, cu tot creditul sĕŭ, sub pretext că aspira la autoritatea suverană. Am auḑit spunêndu-se că acest Timasie a fost găsit mort în nisipurĭ, saŭ că a fost pătruns de sete până la mórte, saŭ că a fost rătăcind şi fără rost în aceste pustiiurĭ grozave spre a evita cruḑimea inimicilor sĕĭ. In fine, Eutropiŭ dispuse să se publice o lege prin care era oprit de a se refugia în bisericĭ şi permis de a scóte de acolo aceĭ ce s'ar refugia în ele. Insă contraveni el cel din-

tăiŭ la acéstă lege. Căcĭ fiind acusat că a lipsit de respect cătrĕ Impĕrătésa, el recurse la asilul bisericiĭ. Pe când era ascuns în altar, Ioan pronunță contra luĭ un discurs plin de invective și anume contra mândrieĭ celor puternicĭ și de reproșurĭ ce făcea poporuluĭ asupra nestatornicieĭ și asupra vanitățiĭ măririlor omenescĭ. Inimiciĭ sĕĭ traseră din acésta un folos contra luĭ și'l blamară că a insultat astfel pre un om de condițiune, care era în primejdie de viéța sa, în loc de a avea compătimire de nenorocirea sa. Eutropiŭ suferi curînd dupĕ aceea pedépsa nelegiuiriĭ sale și legea ce depusese să se publice fu ștérsă din registre. Biserica atât de grabnic rĕsbunată de înjuriile ce vroise să'ĭ facĕ crescea din ḑi în ḑi în pietate și poporul din Constantinopole alerga maĭ cu sirguință la cântarea imnurilor de diminéță și de séră.

CAPITOLUL VIII.

Antifóne introduse de Ioan Episcopul de Constantinopole. Efectul predicărilor sale.

Fiind-că bisericile pe care Arieniĭ le posedaseră odinióră în Constantinopole le eraŭ luate, sub domnirea luĭ Teodosiŭ și fiind-că nu maĭ aveaŭ altele de cât în afară de cetate, eĭ se adunaŭ sub galeriele publice, în ajunurile sĕrbătorilor marĭ, căntaŭ antifóne care favorisaŭ doctrina lor și în zor de ḑiuă mergeaŭ în procesiune la bisericile lor continuând aceeașĭ cântare unde amestecaseră termenĭ ce nu eraŭ propriĭ de cât a reînoi disputele și a irita spiritele. Unde sunt, ḑiceaŭ eĭ, aceĭ ce asigură, că cele treĭ persóne nu sunt de cât una și aceeașĭ putere? Eĭ cântaŭ astfel sâmbetele, duminicile și ḑilele serbătorilor cele maĭ solemne. Ioan Episcopul de Constantinopole temĕndu-se ca nu cumva aceste antifóne să servéscă de curse unora din turma sa, hotărî ca credincioșiĭ să cânte și eĭ din partea lor antifóne și fiind-că eĭ eraŭ în maĭ mare numĕr de cât Arieniĭ și posedaŭ maĭ marĭ averĭ, făcură în puțin timp procesiunele lor cu mult maĭ multă pompă și strălucire. Eĭ purtară crucĭ de argint și făcliĭ aprinse. Brisor eunu-

cul Impěratuluĭ avu însĕrcinarea de a da tot ce ar fi necesar la cheltueală şi de a compune arii. Arienii ! e din gelosie, fie din rĕsbunare atacară pre catolicĭ. Câţi-va fură ucişĭ din o parte şi din alta şi Brison fu rănit la frunte cu o lovitură de pétră. Impĕratul opri pe Arienĭ de a maĭ face asemenea procesiunĭ, pe când catolicilor le lasă libertatea de a le continua cum fac încă şi astăḑĭ. Stabilirea acestor procesiunĭ şi predicile luĭ Ioan ĭĭ câştigară afecţiunea poporuluĭ, în timp ce libertatea ce întrebuinţa că-
Anul D.N. tre clericĭ şi către ceĭ marĭ ĭĭ atrase ura lor. Este totuşĭ
401. adevĕrat, că el nu'ĭ cruţa de loc, mustra pre uniĭ când se
Teodosiŭ, Arcadie şi Onorie. depărtaŭ de la datoria lor şi vorbia cu vehemenţă contra altora, când întrebuinţaŭ rĕŭ bogăţiile lor şi comiteaŭ nelegiuirĭ, saŭ se dedaŭ la desfrînărĭ.

CAPITOLUL IX.

Sfat dat Olympiadeĭ de către Ioan Episcopul de Constantinopole. Plângerile călugărilor şi ale clericilor contra luĭ.

Serapion născut din Egipt, bărbat aplecat de a cade în mânie şi tot-dé-una gata de a face injurie altora, contribui mult a face pre Ioan urîcios, de şi el îl făcuse Arhidiacon al sĕŭ. Sfaturile ce el dădu Olympiadeĭ nu contribuiră la acésta maĭ puţin. Acésta era o vĕduvă de o ilustră familie, pe care Nectarie o ridicase la diaconat cu tótă tinereţea sa, din causa mareĭ sale virtuţĭ. Ioan succesorul luĭ Nectarie remarcând că ea îşĭ dedea averea sa la toţĭ aceĭ carĭ'ĭ cereaŭ cu generositate, că era fórte alipită la serviciul luĭ Dumneḑeŭ şi se îngrijia fórte puţin de tot restul: Te laud, ĭĭ ḑise el, pentru intenţiunea ta. Insă, aceĭ ce aspiră la perfecţiunea virtuţiĭ nu trebuesc să împarţă avutul lor de cât cu prudenţă. Când daĭ avutul tĕŭ la persóne bogate şi care n'aŭ nevoe de ajutorul tĕŭ, facĭ acelaşĭ lucru, ca şi când 'laĭ arunca în mare. Aŭ nu sciĭ, că l'aĭ consacrat pentru dragostea luĭ Dumneḑeŭ spre alinarea săracilor? Se cuvine decĭ a'l împărţi ca un avut ce numaĭ este al tĕŭ şi de care veĭ fi obligat de aţĭ da sémă. De mĕ veĭ crede,

veĭ regula pe viitor distribuirea ce veĭ face potrivit necesităților și nevoilor acelor ce vor cere ajutorul tĕŭ. Când veĭ face ast-fel, veĭ avea cu ce alina un maĭ mare numĕr de persóne și Dumnedeŭ nu va lipsi de a recompensa înțelepciunea cu care veĭ iconomisi bine-facerile sale. El avu încă și neînțelegerĭ cu maĭ mulțĭ călugărĭ și maĭ cu sémă cu Isac. El lăuda fórte mult pre aceĭ ce rĕmâneaŭ liniștițĭ în monastirile lor și cari se aplicaŭ la exercițiile profesiuniĭ lor; avea grijă să nu li se facă nicĭ un neajuns și să nu le lipséscă nimic. Insă el nu putea suferi pre aceĭ ce eșiaŭ din singurătatea lor și carĭ se arătaŭ prin cetățĭ și'ĭ mustra cu asprime, că eraŭ rușinea și scandalul viețiĭ călugărescĭ. Acésta 'l făcea fórte urîcios la o mulțime de clericĭ și de călugărĭ, carĭ nu încetaŭ de a dice, că Ioan era un om supărăcios, furios, mândru și crud. Eĭ se sforțară încă de a'l descredita în spiritul poporuluĭ și pentru a face să se crédă că în adevĕr era ast-fel dupre cum îl represintaŭ, eĭ diseră, că el nu mânca cu nimenea și că atuncĭ când îl ruga cine-va a prândi, saŭ a cina, el se apăra de acésta. Nu sciŭ alte rațiunĭ ce'l făcea să lucreze ast-fel, de cât aceea ce am aflat din gura unuĭ om fórte sincer, care e, că fiind supus la durerĭ de cap și de stomac, ce'ĭ pricinuise aceste deosebite privațiunĭ, el nu putea să mérgă la ospețe. Cu tóte acestea, acesta era subiectul celeĭ maĭ marĭ acusațiunĭ ce se făcea contra luĭ.

CAPITOLUL X.

Neînțelegere între Severian Episcopul de Gabales și Ioan Episcopul de Constantinopole.

Anul D.N. 401.

Teodosiŭ, Arcadie, și Onorie.

Severian Episcopul de Gabales în Siria, făcu să'ĭ atragă ura Impĕrăteseĭ. Acesta era un bărbat învĕțat și capabil de a predica tot atât de bine ca și Antiochus Episcopul de Ptolemaida în Fenicia. Insă Antiochus avea vocea fórte frumósă și pronunțarea fórte plăcută, ast-fel că maĭ mulțĭ îl numiaŭ Chrisostom, pe când Severian păstrase un accent de Siria, care era fórte aspru. Insă de altmintrelea, era stimat maĭ mult de cât cel-l-alt și maĭ profund în înțele-

gerea Sfinteĭ Scripturĭ. Antiochus venise el maĭ întâiŭ la Constantinopole, îşĭ câştigase renume şi avere, prin elocinţa sa şi se reîntorsese la Eparchia sa. Severin, urmând ecsemplul sĕŭ legă prietenie cu Ioan, predică în biserica sa, se făcu a fi admirat şi intră chiar fórte mult în bunele graţiĭ ale Impĕratuluĭ şi ale Impĕrătesei. Fiind-că Ioan inşelat prin măgulirile sale credea de bună credinţă că era amicul sĕŭ, îl rugă plecând spre a merge în Asia, de a avea grijă de biserica sa. Insă principala sa grijă a fost de a se face plăcut poporuluĭ. Ioan avu nemulţumire pentru acésta şi când s'a reîntors, el fu dupre cum se pretinde, iritat contra luĭ, de Serapion cu ocasiunea următóre: Acest Serapion vĕḑênd pre Severian trecênd, în loc de a se scula spre a'l saluta, rĕmase şeḑênd în semn de despreţ. Severian înturiat de mânie, strigă îndată: dacă Serapion va muri creştin, ***Iisus Christos*** nu s'a făcut om. Serapion plângêndu-se de acest cuvînt şi producênd marturĭ, Se erian fu alungat de Ioan afară din Constantinopole, ca un hulitor şi un nelegiuit. Eraŭ amicĭ aĭ luĭ Serapion carĭ suprimând o parte din discursul luĭ Severian asiguraŭ, că el ḑisese că Iisus Christos nu se făcuse om. E sigur că Ioan îĭ impută acésta. Căcĭ chiar când s'ar întâmpla, ḑicea el, ca Serapion să nu móră în cler, ar urma óre din acésta, că Fiul luĭ Dumneḑeŭ nu s'ar fi întrupat? Impĕrătésa aflând de la amiciĭ luĭ Severian acéstă neînţelegere îl făcu să vină îndată din Clacedonia. Insă Ioan refusă de a'l vedea şi de a vorbi cu el, cu tóte rugăciunile ce i se făcuse, până când Impĕrătésa punêndu'ĭ pre Teodosiŭ fiul sĕŭ la genunchile sale în biserica sfinţilor Apostolĭ, ea obţinu cu greutate de la el acéstă graţie. Iată cum am aflat că s'a petrecut acésta.

CAPITOLUL XI.

Disputǎ provocatǎ în Egipt, asupra acesteĭ chestiunĭ: Dacǎ Dumneḑeŭ are o figurǎ trupéscǎ?

Se agită atuncĭ în Egipt o chestiune, care fusese propusă cu puţin maĭ 'nainte; adică, dacă trebue a crede, că

Dumnedeŭ are o formă omenéscă. Maĭ mulțĭ călugărĭ luând sfânta Scriptură dupĕ literă, din o prea mare simplicitate, credură că trebuia să se crédă, că Dumnedeŭ are ochĭ și mâinĭ. Aceĭ ce'ĭ pătrunseră înțelesul susținură credința contrară și diseră, că nu se putea a o combate fără blestem. Teofil predică, că trebuie a ținea acéstă din urmă credință și introduse în scrisórea ce întocmi dupĕ obiceiŭ, pentru celebrarea sĕrbătóreĭ Pasceluĭ, că nu trebuia a ne închipui că Dumnedeŭ are un corp. Indată ce călugăriĭ din Egipt avură cunoscință de acéstă scrisóre, eĭ alergară cu mulțimea la Alexandria, provocară rĕscólă și hotărîră de a ucide pre Teofil ca pre un nelegiuit. El se presintă înaintea lor și le dise: Când vĕ vĕd pre voĭ, cred să vĕd fața luĭ Dumnedeŭ. Acest cuvînt îmblândindu'ĭ puțin, eĭ îĭ diseră, dacă credĭ cu adevĕrat așa, de ce nu condamnĭ cărțile luĭ Origen, care se par că favoriséză doctrina contrară? Am cugetat la acésta, rĕspunse Teofil și o voiŭ face dupre cum dorițĭ. Căcĭ nicĭ eŭ nu aprob pre ceĭ ce urméză vederile sale. Iată cum se desfăcu el de aceĭ călugărĭ și potoli rĕscóla.

CAPITOLUL XII.

Dușmănia luĭ Teofil către aceĭ patru călugărĭ ce se numiaŭ mariĭ frațĭ.

Acéstă chestiune era cu totul stinsă, dacă Teofil n'ar fi reînoit'o prin animositatea contra luĭ Ammonius, Dioscor, Eusebiŭ și Eutimie. Aceștia se numiaŭ mariĭ frațĭ și era mult timp de când eĭ se făcuseră renumițĭ prin zelul cu care 'șĭ îndeplineaŭ la Scetis datoriile viețiĭ călugărescĭ. Teofil 'ĭ iubea maĭ mult de cât pre toțĭ ceĭ-l-alțĭ și'ĭ aducea adesea orĭ la dînsul. El dădu chiar Episcopia cetățiĭ de Hermopole luĭ Dioscor. Insă el deveni inimicul lor cu ocasiunea luĭ Isidor, pre care vroise să'l facă Episcop de Constantinopole dupĕ mórtea luĭ Nectarie. Uniĭ spun că o femee convertindu-se din secta Manicheilor la biserica catolică, Teofil mustră pre Petru archidiaconul, contra căruia avea alte motive de antipatie, fiind-că a admis'o la par-

ticiparea tainelor maĭ nainte de a se fi lepădat de eresie. Archidiaconul susţinu, că acea femee nu fusese admisă la participarea taĭnelor de cât dupre orîndueala bisericiĭ şi cu consimţimîntul luĭ Teofil şi luă pentru acésta martur pre Isidor. El era atuncĭ la Roma; dar când se reîntórse, el declară sincer că aceea ce archidiaconul spusese e adevĕrat. Teofil iritat contra lor, ca şi contra unor calomniatorĭ 'ĭ alungă pre amândouĭ din biserică. Iată în ce mod povestesc uniĭ acéstă afacere. Am audit dicêndu-se de către un bărbat fórte demn de credinţă şi care avea cunoştinţă de aprópe cu călugăriĭ despre carĭ vorbesc, că ura de care Teofil era animat contra luĭ Isidor provenia din două pricinĭ. Una care 'ĭ era comună cu arch diaconul, că eĭ refusaseră de a depune, că sora luĭ Teofil fusese numită moştenitóre printr'un testament. Ceea-l-altă care 'ĭ era particulară, că el refusase de a da luĭ Teofil o parte din baniĭ ce i se adusese pentru ajutorul săracilor şi care'ĭ disese, că era maĭ bine de a'ĭ întrebuinţa la nutrimentul bolnavilor, carĭ sunt bisericile viĭ ale luĭ Dumnedeŭ de cât a ridica zidirĭ. In fine, orĭ din ce causă provenise ura luĭ Teofil contra luĭ Isidor, când se vĕdu alungat din biserica de Alexandria, el se retrase la Scetis cu călugăriĭ, vechiĭ sĕĭ prietenĭ. Ammonius se duse curînd dupĕ aceea cu alţĭ câţĭ-va la Teofil spre a'l ruga de a restabili pre Isidor. El le promise fórte bucuros de a o face; însă când constatară cu timpul că el 'şĭ bătea joc de dînşiĭ, eĭ 'l constrînseră de a'şĭ îndeplini promisiunea dată. Dar în loc de a o îndeplini, el puse pre un călugăr în temniţă, cu scop de a însufla grózǎ celor-l-alţĭ prin exemplul sĕŭ. Fórte departe de a se mira de acésta, toţĭ aceĭ din comunitatea luĭ Ammonius se duseră la temniţă şi strejarul lăsându'ĭ să intre credênd că aduceaŭ de mâncare celor închişĭ, eĭ rĕmaseră in temniţă. Teofil aflând că eĭ nu vroeaŭ să iasă trimise să'ĭ cheme Eĭ cerură maĭ întâiŭ ca sĕ vină el însuşĭ să'ĭ scóţă din temniţă, pretindênd, că nu era drept că dupĕ ce eĭ fuseseră închişĭ în public cu infamie, să iasă din temniţă pe ascuns, fără sĕ fi primit vre-o reparaţie. Cu tóte acestea ducêndu-se la dînsul, el le făcu scuze şi se arătă, că nu maĭ avea nicĭ un scop de a'ĭ nelinişti pe viitor. Insă el nu încetă de a avea indignare şi ură în adâncul inimiĭ sale. Dar nesciind prin ce mijloc ar putea

face vătămare unor persóne, ce nu posedaŭ nicĭ o avere şi care dispreţuiaŭ tóte, afară de înțelepciune şi de virtute, el se hotărî de a turbura liniştea singurătăţiĭ lor. Fiind că el aflase prin desele conferințe ce avusese cu eĭ, că eĭ urmaŭ credințele luĭ Origen și că condamnaŭ pre ceĭ ce atribuiaŭ luĭ Dumnedeŭ o formă omenéscă. el 'ĭ puse la un loc cu călugăriĭ carĭ aveaŭ o altă doctrină. Acésta născu între dînșiĭ furióse discuţiunĭ. Căcĭ în loc de a vorbi rațional şi de a se sili de a se convinge uniĭ pre alțiĭ de adevĕr, eĭ recurseră la injuriĭ și se numiră uniĭ Origeniştĭ, iar alțiĭ antropomorfiştĭ.

CAPITOLUL XIII.

Călugăriĭ fac recurs la Ioan Episcopul de Constantinopole.

Dioscor, Ammonius şi cei-l-alțĭ pustnicĭ descoperind cursele ce le întindea Teofil, se retraseră la Ierusalim, cu vre opt-decĭ de persóne şi de acolo la Schytopole, pentru că pămîntul e abondent în palmierĭ, cu care se serveaŭ pentru lucrul mâĭnilor lor. Teofil trimițênd în acelașĭ timp câteva persóne la Constantinopole spre a'ĭ face bănuițĭ acolo și spre a înpedeca rugăciunele, ce eĭ ar putea face Impĕratuluĭ, eĭ se duseră înșișĭ cu Isidor și cerură ca afacerea lor să fie examinată în presența Impĕratuluĭ și a luĭ Ioan, în speranță că acest din urmă întrebuințând libertatea sa cunoscută, ar sprijini cu tărie dreptatea causeĭ lor. El 'ĭ primi fórte omenesce și le permise de a face rugăciunele lor în biserică, fără totușĭ să'ĭ admită la împărtășirea sa, pentru că afacerea lor nu era judecată. El scrise chiar luĭ Teofil, ca să'ĭ restabiléscă în societatea bisericiĭ, pentru că credințele lor eraŭ ortodoxe și că dacă totușĭ credeaŭ, că eĭ trebue să dea seamă de credințele lor, să trimiță pre cineva care să țină locul de acusator. Teofil nu dete de loc rĕspuns luĭ Ioan. Cât-va timp dupĕ aceea Ammonius și tovarășiĭ sĕĭ se înfățișară Impĕrăteseĭ și se plânseră de cursele ce Teofil le întinsese. Fiind-că ea era fórte bine informată despre adevĕrul şi despre dreptatea plângerilor, ea

opri trăsura sa și scoțênd capul afară, le dise, ca să se róge luĭ Dumnedeŭ pentru Impěratul, pentru dînsa și pentru Principiĭ fiiĭ sěĭ și pentru prosperitatea Imperiuluĭ. Voiŭ avea grijă adaose ea, ca să se țină un Sinod și să asiste și Teofil acolo. Un svon fals rěspândindu-se în Alexandria, că Ioan a admis la împărtășirea sa pre Discor și pre tovarășiĭ sěĭ și că el era hotărît de a'ĭ sprijini cu tótă puterea sa, Teofil începu să caute mijlóce de a'l alunga din scaunul sěŭ.

CAPITOLUL XIV.

Epifanie condamnă scrierile luĭ Origen și ridică pre poporul din Constantinopole contra luĭ Ioan.

Acest prelat viclean ținu acel plan pre cât i-a fost cu
putință maĭ secret și trimise o scrisóre circulară în care
condamna scrierile luĭ Origen. Considerând, că i-ar fi prea
folositor luĭ de a avea pre Epifanie, Episcopul de Salamina
în Chypru, din partidul sěŭ, pentru că era prelatul cel maĭ
stimat și cel maĭ respectat din secolul sěŭ, pentru emi-
Anul D.N. nența virtuțiĭ sale, el câștigă amiciția sa, de și'l mustrase
402. odinióră pentru credința, că Dumnedeŭ are o formă ome-
Arcadie. néscă. El 'ĭ scrise, că e de credința sa, ca și cu s'ar fi căit că
și Onorie. a fost de o alta și mărturisi că nu aprobă scrierile luĭ O-
rigen, de unde o luase. Antipatia ce avea Epifanie contra
acestuĭ autor 'l făcu să dea credare fórte ușor scrisóreĭ
luĭ Teofil și adunând pre Episcopiĭ din insulă, el opri de
a se ceti scrierile luĭ Origen. Apoĭ scrise Episcopilor și în-
tre alțiĭ celuĭ de Constantinopole spre a'ĭ îndemna de a
proceda în același chip. Teofil vědênd că nu e nicĭ o pri-
mejdie de a urma exemplul luĭ Epifanie, a căruĭ virtute
atrăgea laudele și admirațiunea întregiĭ lumĭ, adună pre
prelațiĭ din Provincia sa și hotărî cu dînșiĭ același lucru.
Ioan din contră nu luă nicĭ o dispoziție față de scrisorile
lor. Inimiciĭ ce avea, atât la curte cât și în cler recunos-
cênd, că planurile luĭ Teofil tindeaŭ să facă ca să se is-
gonéscă Ioan din Constantinopole, cerură convocarea unuĭ

Sinod pentru acest sfârşit. Teofil o grăbi el însuşĭ cu o ardoare neasemănată; dădu ordin păstorilor bisericilor din Egipt de a se duce pe mare la Constantinopole, rugă pre Epifanie şi pre ceia-l-alţĭ preoţĭ din Orient de a se afla acolo cât maĭ curând le-ar fi posibil şi el însuşĭ veni acolo pe uscat. Epifanie plecând maĭ întâiŭ, sosi la Hebdom, care e un loc aprópe de Constantinopole şi dupĕ ce şi-a făcut rugăciunea în biserica ce e în acel loc, intră în cetate. Ioan 'ĭ făcu onórea de a'ĭ eşi întru întîmpinare cu tot clerul sĕŭ. El mărturisi fórte lămurit prin conduita sa, că el dăduse credĕmînt calomniilor cu care se sforţase de a înegri pre Ioan; căcĭ el nu vroi, nicĭ a locui în casa sa nicĭ a vrbi cu dînsul şi adunênd în taină pre Episcopiĭ, care eraŭ în cetate, el le arată aceea ce hotărîse contra scrierilor luĭ Origen. Căţiva din eĭ aprobară prin iscălitura lor condamnarea ce el le-o făcuse. Alţiĭ refusară de a o aproba. Teotime Episcopul de Scythia avu curagiul de a o condamna şi de a dice luĭ Epifanie, că nu se putea fără nelegiuire a desonora memoria unuĭ scriitor care murise de mult timp în împărtăşirea bisericiĭ, nicĭ a desaproba fără cutezanţă judecata favorabilă ce făcuseră ceĭ vechiĭ pentru doctrina sa. Dupĕ ce a vorbit ast-fel, el scóse o scriere a luĭ Origen ce o adusese şi cetind din ea un pasagiŭ fórte folositor învĕţĕmîntuluĭ credincioşilor, el dise: aceĭ carĭ blamează această doctrină sunt neruşinaţĭ şi eĭ trebuesc să bage sémă, că blamând-o, blaméză şi isvorul de unde e scósă. Ioan însă trată tot deauna pre Epifanie cu respect şi'l invită să participe la împărtăşirea sa şi a locui în casa sa. Insă Epifanie 'ĭ declară că nu vrea nicĭ să se róge, nicĭ să locuiască cu dînsul, până ce maĭ întâiŭ nu va condamna scrierile luĭ Origen şi va alunga pre Discor şi pe tovarăşiĭ sĕĭ. Ioan necredênd că nu póte face aceea ce doria Epifanie maĭ nainte de a se examina afacerea, ceru amânarea. Inamiciĭ sĕĭ adunându-se proectară de aface ast-fel, ca în diua în care credincioşiĭ vor fi toţĭ adunaţĭ în biserica sfinţilor Apostolĭ, Epifanie să intre în biserică, să rostéscă în public anatema contra scrierilor luĭ Origen şi contra luĭ Dioscor şi a tovarăşilor sĕĭ, ca şi contra apărătorilor acestor scrierĭ şi să atingă în mod obscur şi pre Ioan şi sĕ'l blameze că'l protege, spre a micşora prin acest mijloc dragostea ce poporul avea pentru

Anul D.N. 402.

Arcadie, şi Onórie.

dînsul. In ḑiua următóre, în momentul când Epifanie plecă spre a se duce la biserică şi spre a executa acest proect, Serapion se duse înaintea luĭ, din ordinul luĭ Ioan care se însciinţase despre acésta şi'ĭ declară, că el caută de a face ceva care fiind nedrept în sine însuşĭ, era primejdios pentru dênsul, pentru că l'ar face rĕsponsabil de urmărele uneĭ răscóle a căreĭ causă va fi fost el. In chipul acesta înlătură acest plan.

CAPITOLUL XV.

Anu D.N. 401.

Arcadie, şi Onoric.

Conferinţă între Epifanie şi mariĭ fraţĭ. Imprejurările plecăriĭ sale din Constantinopole.

Teodosiŭ cel tînăr fiind lovit în acel timp de o bólă primejdioasă, Impĕrăteasa care se temea de urmărele eĭ trimise să însciinţeze despre acésta pre Epifanie şi a cere ajutorul rugăciunelor sale. El 'ĭ rĕspunse, că Principele fiul sĕŭ nu va muri, numaĭ ca să evite convorbirea cu Dioscor şi cu ceĭ-l-alţĭ ereticĭ, tovarăşiĭ sĕĭ. Ea'ĭ trimite rĕspuns, dacă Dumnezeŭ va vroi să'mĭ ea pre fiul meŭ, fie voea sa. El póte să mi'l ia dupre cum mi l-a dat. Iar voĭ, dacă a'ţĭ fi avut puterea de a învieа morţiĭ, archidiaconul vostru n'ar fi murit. Acest archidiacon care murise cu puţin maĭ nainte era Crispion, frate al luĭ Fuseon şi al luĭ Salaman, călugărĭ despre care am vorbit, povestind lucrurile ce saŭ întêmplat bisericiĭ sub domnirea luĭ Valens. Ammonius şi tovarăşiĭ sĕĭ se duse la Epifanie cu permisiunea Impĕrateseĭ. Epifanie întrebêndu'ĭ cine sunt, Ammonius 'ĭ rĕspunse noĭ suntem marŭ fraţĭ. Vĕ rog fórte cu umilinţă părintele meŭ de a'mĭ permite să vĕ întreb, dacă aţĭ vĕḑut vre'o dată vre una din scrierile nóstre, saŭ pre vre unul din discipoliĭ noştri? Epifanie rĕspunḑêndu'ĭ că nu, el 'ĭ ḑise, cum dar ne-aţi condamnat ca pre nişte ereticĭ, fiind-că nu aveţĭ nicĭ o probă că noĭ ţineam o doctrină care să fie eretică? Epifanie rĕspunḑênd, că a auḑit'o ḑicêndu-se, Ammonius reluă cuvêntul şi ḑise: noĭ am avut o conduită cu totul contrariă conduiteĭ Vóstre. Noĭ am vorbit cu discipoliĭ vostri şi am cetit scrierile vóstre şi între altele Ancoratul.

Când am găsit persóne care pretindeaŭ a fi cetit în acea scriere eresiĭ, noĭ v'am apărat ca şi pre părintele nostru. Trebuia óre a ne condamna fără probe şi a recunósce atât de rĕŭ zelul, ce noĭ aveam pentru interesele vóstre? Epifanie puţin îmblânḑit prin acest discurs le vorbi cu destulă politeţă şi'ĭ concediă. El plecă curînd dupĕ aceea spre Chypru, fie că condamnă în inima sa călătoria din Constantinopole, fie că Dumneḑeŭ 'ĭ descoperi mórtea dupre cum e motiv de a se crede, fiind-că el nu muri pe mare. Se ḑice, că pe când era gata de a se sui în corabie, el ḑise Episcopilor, carĭ 'l conduseră până la ţĕrm: vĕ las cetatea, palatul şi teatrul, iar eŭ mĕ duc fórte degrabă. Am auḑit ḑicêndu-se de maĭ multe persóne, că Ioan 'ĭ preḑise, că el va muri pe mare şi că el preḑise luĭ Ioan, că va fi depus. Căcĭ în aprinderea certelor lor, el trimise să spună luĭ Ioan: sper că nu veĭ muri Episcop şi Ioan i-a rĕspuns: şi eŭ sper, că nu veĭ intra nicĭ odată în Eparchia Ta.

CAPITOLUL XVI.

Ura Impĕrăteseĭ contra luĭ Ioan. Sosirea luĭ Teofil şi a luĭ Cyrin.

Ioan predicând dupre obiceiul sĕŭ în biserica sa de la ple- 403.
carea luĭ Epifanie şi făcênd o acusare contra viciilor femeelor, în general, poporul o primi ast-fel, ca şi cam ar fi fost făcută contra Impĕrăteseĭ în particular. Inimiciĭ Episcopuluĭ nu lipsiră de a o raporta acesteĭ Principese, ast-fel în cât, fiind fórte supărată de acésta, ea se plânse Impĕratuluĭ bărbatul sĕŭ şi grăbi sosirea luĭ Teofil şi convocarea Sinoduluĭ. Seve- Anul D.N.
rian Episcopul de Cabales, care nu era de loc sincer re- 403.
conciliat cu Ioan urmăria aceeaşĭ afacere cu multă căldură. Arcadie, şi Onorie.
Şi apoĭ n'aşĭ putea spune, dacă Ioan făcu acea cuvîntare cu scop contra Impĕrăteseĭ, pentru că el o bănuia, că a aţâţat pre Epifanie contra luĭ. Teofil sosi curînd dupĕ aceea la Calcedona şi maĭ mulţĭ Episcopĭ sosiră de asemenea saŭ dupĕ rugăciune, saŭ din ordinul Impĕratuluĭ. Aceĭ pre carĭ el îĭ depusese în Asia, saŭ carĭ aveaŭ vre un motiv de duşmănie contra luĭ, se adunară cu maĭ multă bucurie

și cu maĭ multă grabă de cât ceĭ-l-alțĭ. Când corăbiile ce Teofil aștepta din Egipt sosiră la Calcedona, inimiciĭ luĭ Ioan discutară asupra mijlócelor de a face să reușéscă conspirația ce eĭ formaseră. Cyrin Episcopul de Nicomidia vorbi contra luĭ cu multă căldură, din politețe fără îndoială pentru Teofil, cu care el era unit prin rudire. Insă Dumnedeŭ îl pedepsi curînd după aceea, pentru acéstă înfuriere; căcĭ Marutas, născut din Mesopotamia, călcându'l din întîmplare pe picior, el simți o durere atât de violentă, în cât nu putu trece la Constantinopole cu ceĭ-l-alțĭ Episcopĭ, de și serviciile sale le era fórte necesare, spre a întinde cursele ce eĭ pregătiaŭ lul loan. Durerea se agravă ast-fel, în cât a trebuit să'ĭ facă maĭ multe incisiunĭ la cóstă. Gangrena pronunțându-se se rĕspândi în tot corpul și până și la cel-l-alt picior. In fine muri într'un chip nenorocit în mijlocul celor maĭ marĭ dururĭ.

CAPITOLUL XVII.

Sinodul ținut de către Teofil. Citație făcută luĭ Ioan Episcopul de Constantinopole. Condamnarea sa.

Când Teofil intră în Constantinopole, nicĭ un cleric nu'ĭ ieși întru întîmpinare, pentru că ura de care era însuflețit contra luĭ Ioan, era deja prea cunoscută. Insă corăbieriĭ din Alexandria ce se găsiră atuncĭ din întîmplare în port, îl primiră cu marĭ strigăte de bucurie. In loc de a intra în biserică, el se duse la Palatul Impĕratuluĭ, unde i se pregătise un apartament. Recunoscĕnd că se aflaŭ acolo maĭ multe persóne fórte iritate contra luĭ Ioan și fórte dispuse de a intenta acusațiunĭ în contra luĭ, el luă măsurile ce credu de cuviință și se duse într'o mahala a Calcedonieĭ, numită Stejarul și care are acum numele luĭ Rufin, bărbat consular, care a zidit acolo un măreț Palat și o prea frumósă biserică în onórea Sfinților Apostolĭ Petru și Pavel, unde el a aședat călugărĭ, spre a face rugăciunĭ. Când Teofil s'a întrunit în acel loc cu ceĭ-l-alțĭ Episcopĭ, el nu credu, că trebuie să maĭ vorbéscă de scrierile luĭ Origen și în loc de a vorbi despre acésta, el îndemnă pre călugăriĭ din Scetis a mărturisi părerea de rĕŭ pentru trecut și le promise de a'ĭ erta, fără a le impune vre-o pedépsă.

Partisanii sěĭ silind pre călugărĭ de a cere ertare și făcêndu'ĭ să crédă, că Sinodul cerea ertare pentru eĭ, făcură în presența tuturor acelor prelațĭ, aceea ce călugăriĭ aŭ obiceiŭ de a face, chiar când eĭ aŭ primit óre-carĭ insulte și ḑiseră: noĭ vě cerem ertare. Teofil le-o acordă bucuros și'ĭ restabili în împărtășirea bisericiĭ. Eŭ sunt convins, că afacerea lor n'ar fi fost terminată cu o atât de mare ușurință, dacă Dioscor și Ammonius ar fi fost de față. Insă cel dintâiŭ murise puțin maĭ 'nainte și fusese îngropat în biserica sfîntuluĭ martir Mocius, iar cel-l-alt cădu bolnav în timpul chiar, când se făceaŭ pregătirile necesariĭ pentru convocarea Sinoduluĭ și ducêndu-se la Stejar cu tótă bóla sa, ea se agravă ast-fel, în cât muri. Se ḑice, că Teofil a plâns, când a aflat vestea despre mórtea sa și că a ḑis, că secolul n'a produs alt călugăr de o valóre egală cu aceea a luĭ Ammonius, de și el iĭ făcuse marĭ supărărĭ. Trebue totușĭ a mărturisi, că mórtea acestuĭ renumit pustnic era folositóre intereselor sale. Episcopiĭ adunațĭ în Sinod trimiseră să chieme pre toțĭ clericiĭ din Constantinopole și'ĭ amenințară cu depunerea, de nu vor asculta de ordinele lor. Eĭ citară de asemenea pre Ioan, pre Serapion, pre Tigrius preotul și pre Pavel citețul, pentru ca să rěspundă la acuzările ce se intentaseră contra lor. Ioan le trimise rěspuns prin Dimitrie Episcopul de Possena și prin alțĭ clericĭ din amiciĭ sěĭ, că el nu se temea de a fi judecat și că era gata de a se justifica înaintea uneĭ adunărĭ maĭ numerósă de cât aceea a Sinoduluĭ de la Stejar, numaĭ să i se declare numele acusatorilor sěĭ și capetele de acusațiune: dar că el nu era atât de imprudent de a se supune judecățiĭ inimicilor sěĭ. Episcopiĭ îșĭ exprimară indignarea de neascultarea luĭ Ioan; uniĭ din aceĭ ce el trimisese la Sinod se spăimîntară atât de tare de acésta, în cât nu se reîntórseră de loc la dînsul. Dimitrie și aceĭ ce preferaŭ interesele sale orĭ căreĭ alte considerațiunĭ, se reîntórseră. In aceeașĭ ḑi un curier și un secretar se duseră din partea Impěratuluĭ să siléscă pre Ioan de a se înfățișa înaintea Episcopilor, iar aceștia să'l judice grabnic, dupre cum eĭ făcură în adevěr, căcĭ dupě patru citațiĭ, el fu depus în lipsă; însă el apelă pentru depunerea sa la un Sinod general.

Anul D.N. 403.

Arcadie, și Onórie.

CAPITOLUL XVIII.

Anul D.N. 403.

Rĕscóla poporuluĭ. Rechiemarea luĭ Ioan.

Arcadie. și Onorie.

Poporul din Constantinopole aflând către séră despre acéstă condamnare, se mișcă într'un mod cu totul extraordinar, alergă cu mulțimea la biserică cum se revĕrsară zorile în ḑiua următóre, strigă, că trebuia să se adune un Sinod maĭ numeros de cât acela ce se ținuse și împiedică pre aceĭ ce trebuiaŭ să ducă pre Ioan în exil de a executa acest ordin. Ioan temêndu-se de a fi acusat, saŭ că a despreţuit porunca Impĕratuluĭ, saŭ că a provocat rĕscóla, fugi din biserică dupĕ treĭ ḑile, pe la amiaḑă-ḑi. Când poporul vĕḑu că'l duceaŭ, el se mișcă cu o maĭ mare violență ca nicĭ odată și se înfurie cu cuvinte injuriose contra Impĕratuluĭ, contra Sinoduluĭ și maĭ cu sémă contra luĭ Teofil și contra luĭ Severian, pe carĭ poporul îĭ ținea că sunt autoriĭ acesteĭ intrigĭ. Acest din urmă predicând în acel timp, lăudă sentința pronunțată contra luĭ Ioan și ḑise, că meritase prea cu dreptul de a fi depus, chiar când n'ar fi fost de cât pentru mândria sa, pentru că Dumneḑeŭ mândrilor stă împrotivă, în timp ce el iartă maĭ lesne pe aceĭ ce nu sunt culpabilĭ de cât de alte pĕcate. Acest discurs resculă poporul din noŭ, așa în cât nu maĭ era nicĭ un mijloc de a'l liniști. Poporul alerga la bisericĭ, în piețile publice și la palatul Impĕratuluĭ, strigând cu furie grozavă, ca să se readucă Episcopul. Impĕrătésa învinsă de supărarea acestuĭ popor, convinse pre Impĕratul, bărbatul sĕŭ de a'ĭ îndeplini rugăciunea și îndată și trimise pre Eunucul, în care avea cea maĭ mare încredere, numit Brison, spre a'l readuce de la Preneta, cetate mică din Bitinia, unde se afla și protestă, că ea n'a luat de loc parte la intrigile ce se făcuseră contra luĭ și că ea îl respectase tot-d'una fórte mult ca pre păstorul sĕŭ, din mâna căruia copiiĭ sĕĭ primiseră botezul.

Anul D.N. 403. Arcadie, și Onorie.

Când Ioan s'a reîntors în mahalaua Impĕrăteseĭ, el se opri apróape de Anaplu și refusă de a reîntra în cetate până când nedreptatea sentințiĭ, prin care fusese depus nu va fi recunoscută într'o maĭ mare adunare de Episcopĭ. Insă acest refus întărâtând încă indignarea poporuluĭ și impin-

gêndu'l să ţină în public discursurĭ contrarii respectuluĭ datorit Impĕratuluĭ şi Impĕrătesei, el se înduplecă. Poporul se duse întru întîmpinarea luĭ, cu făclii aprinse, cântând imnuri compuse asupra reîntórcereĭ sale şi'l conduse ast-fel până la biserică. De şi el se opuse de a intra în lăuntru obiectând că trebuia maĭ întâiŭ ca aceĭ ce'l condamnaseră să revóce Sentinţa, poporul 'l constrînse de a'ĭ da bine-cuvîntarea şi de a se aşeza pe scaunul sĕŭ Episcopal. El ţinu un discurs în care spuse în mod figurat, că Episcopul de Alexandria vroise să facă violenţă bisericiĭ sale, dupre cum Regele de Egipt vroise odinióră să facă femeeĭ Patriarchuluĭ Abraam, Sarra; mulţumi poporuluĭ de zelul ce arătase pentru interesele sale şi aduse laude atât de mărețe Impĕratuluĭ şi Impĕrăteseĭ, în cât poporul făcu atât de marĭ aclamaţiunĭ în onórea lor, că el fu obligat să-şĭ întrerupă discursul.

CAPITOLUL XIX.

Relele intenţiunĭ ale luĭ Teofil. Plecarea sa. Mórtea luĭ Nilammon. Restabilirea luĭ Ioan Episcop de Constantinopole. Anul D.N. 403. Arcadie, şi Onórie.

Orĭ câtă patimă avu Teofil de a acusa pre Ioan, că s'a pus iarăşĭ de la sine-însăşĭ contra regulilor în posesiunea bisericiĭ sale, el nu îndrăsni totuşĭ a o face, temêndu-se de a desplăcea Impĕratuluĭ, căcĭ sciea, că el nu-l rechiemase, de cât spre a potoli poporul. El primi o acusare contra luĭ Heraclide în absenţa sa, cu plan de a autorisa condamnarea ce intervenise contra luĭ Ioan. Insă amiciĭ acusatuluĭ susţinênd, că nu era nicĭ drept nicĭ conform legilor bisericiĭ de a condamna pre un absent şi Teofil pretendênd din contră cu aceĭ din partidul sĕŭ, că afacerea putea fi judecată; locuitoriĭ din Egipt şi din Alexandria interesăndu-se din o parte pentru apărarea păreriĭ Episcopuluĭ lor şi aceĭ din Constantinopole luând cea-l-altă parte, eĭ se iritară ast-fel, în cât se luară la luptă şi maĭ mulţĭ fură rănițĭ şi uniĭ chiar ucişĭ. Severian şi ceĭ-l-alţĭ prelaţĭ din partidul sĕŭ plecară în grabă din Constantinopole. Teo-

fil fugi el însuşĭ şi plecă cu corabia în Egipt împreună cu călugărul Isac, la începutul ierneĭ. El fu înpins de un vînt favorabil la Geros, cetate mică, distanță aprópe de cincĭ-ḑecĭ de stadiĭ de Pelusa. Episcopul acesteĭ mici cetățĭ murind, locuitoriĭ aleseră în locul sĕŭ, dupre cum am auḑit spunêndu-se, pre Nilammon, bărbat de o virtute exemplară şi care ajunsese la culmea perfecțiuneĭ călugărescĭ. El locuia aprópe de cetate, într'o chilie a căreĭ uşă era zidită. Modestia sa nepermițêndu'ĭ de a primi demnitatea ce i se
Anul D.N. 403. oferea, Teofil 'l visită el însuşĭ spre a'l îndemna să consimță de a'l hirotoni. Nilammon aduse maĭ multe scuze
Arcadie şi Onórie. spre a evita acéstă onóre, însă Teofil ne primind nicĭ una, el 'ĭ ḑise: părintele meŭ, veĭ face mâine aceea ce'țĭ va plăcea, ḑiua de astăḑĭ e spre a da rânduială afacerilor mele. Teofil ducêndu-se ḑiua viitóre la chilia sfîntuluĭ pustnic şi poruncind ca să se destupe uşa, Nilammon 'ĭ ḑise: Părintele meŭ, să ne facem maĭ nainte rugăciunea. Aşezându-se la rugăciune fie care, Nilammon 'şĭ dădu duhul. Teofil şi ceĭ-l-alțĭ cari eraŭ cu dînsul în afară de chilie nu sciură despre acésta îndată. Insă, când partea cea maĭ mare a ḑileĭ trecuse şi când a vĕḑut, că Nilammon nu rĕspundea nimic, de şi'l chiema cu voce tare, dărîmară peretele şi'l găsiră mort. Il îngropară cu haina sa şi zidiră o capelă în acelaşĭ loc, unde se celebréză memoria morțiĭ sale cu mare solemnitate. Iată cum a murit, dacă însemnéză a muri de a trece din acéstă viéță la o alta, în loc de a primi Episcopatul, de care el se ḑicea că e nevrednic. Ioan Episcopul de Constantinopele fu maĭ mult iubit ca nicĭ odată de poporul Eparchieĭ sale. Şase-ḑecĭ de Episcopĭ adunându-se şi examinând aceea ce se făcuse contra luĭ şi Sinodul de la Stejar, declarară sentința nulă şi hotărîră, ca el să rĕmână în posesiunea demnitățiĭ Episcopale; să săvîrşéscă liturgia; să facă hirotoniĭ şi să îndeplinéscă tóte cele-l-alte datoriĭ ale dregătorieĭ sale păstorale. El hirotoni în acel timp pre Serapion şi'l sfinți Episcop de Heracleea în Tracia.

CAPITOLUL XX.

Ioan Episcopul de Constantinopole predică contra statueĭ Impĕrăteseĭ. El e depus de către un Sinod.

Cât-va timp dupĕ aceea statuea de argint a Impĕrăteseĭ, 40
ce se vede încă și astă-ḍĭ aprópe de biserică din partea
despre amia-ḍĭ în fața porțiĭ mareluĭ Consiliŭ, fiind pusă
pe o coloană de porfir și dedicată cu aplaudele, cu dan-
țurile, cu jocurile și cu spectacolele obicĭnuite, Ioan se plânse
întru una din cuvîntările sale, că aceste ceremoniĭ se fă-
ceaŭ spre rușinea bisericiĭ. Acéstă nouă injurie rechiemă
în spiritul Impĕrăteseĭ amintirea celor vechĭ, pe care vre-
mea părea că le-a înlăturat ast-fel că fiind cuprinsă de o
mânie maĭ violentă ca nicĭ odată, ea provocă convocarea
unuĭ noŭ Sinod. Ioan în loc de a se sili să potolésca mâ-
niea sa cedênd furieĭ sale, o întărîtă, opunêndu-se la a-
ceasta cu maĭ multă tărie de cât maĭ nainte și declarân-
du-se maĭ pe față contra aceseĭ Principese. Atuncĭ el făcu
acea cuvîntare care produse atâta sgomot și care începea
cu aceștĭ termenĭ: Iarășĭ s'a înfuriat Irodiada, iarășĭ se tur-
bură, iarășĭ dănțuesce, iarășĭ cere să i se dea pe o tavă
capul luĭ Ioan. Maĭ mulțĭ Episcopĭ sosiră curînd dupĕ a-
ceea la Constantinopole și între alțiĭ Leontie Episcopul de
Ancyra și Acacie Episcopul de Bereea și fiind aprópe sĕr-
bătórea Nasceriĭ Mântuitoruluĭ, Impĕratul în loc de a merge
la biserică dupre obiceiul sĕŭ, trimise să spună luĭ Ioan,
că el nu putea să participe la împărtășirea sa până nu se
va justifica de crimele de care era acusat. Ioan dând
rĕspuns, că era gata de a arăta nevinovăția sa, acusatoriĭ Anul D.
nu îndrăsniră să se arăte. Judecĕtoriĭ se exprimară că fiind 403.
odată depus orĭ și prin ce mod ar fi fost, nu trebuia a Arcadi
maĭ fi ascultat în justificarea sa. De aceea fără a examina și Onorie
cele-l-alte capete de acusațiune, eĭ îl constrînseră de a rĕs-
punde la aceea ce i se obiecta și anume că s'a așeḍat pe
scaunul bisericiĭ din Constantinopole, în timpul când fusese
depus de către un Sinod și maĭ 'nainte de a fi fost res-
tabilit de un altul. El aduse pentru apărarea sa părerea
Episcopilor carĭ participaseră la împărtășirea sa, în urma

Sinoduluĭ de la Stejar; însă judecătoriĭ sĕĭ nu avură nicĭ o consideraţie pentru acésta, sub pretext, că aceĭ ce participaseră la împărtăşirea luĭ Ioan, nu eraŭ în numĕr atât de mare ca aceĭ carĭ îl condamnaseră şi că e un canon contra luĭ. El replică, că acel canon nu fusese făcut de cât de ereticĭ. Insă eĭ îl depuseră fără a asculta acéstă replică. E sigur, că Arieniĭ alungând pre Sfîntul Atanasie din biserica sa din Alexandria cu falşe acusaţiunĭ, făcură acest canon de frică, ca într'un alt timp, să nu se examineze modul, cu care eĭ se conduseseră spre a'l condamna.

CAPITOLUL XXI.

Violenţe comise în biserică. Itrepnrinderĭ contra vieţiĭ luĭ Ioan.

Ioan nu maĭ intră în biserică de când fusese depus. El se mulţumi de a sta în linişte, în casa Episcopală. La finele postuluĭ mare şi în nóptea când credincioşiĭ celebraŭ amintirea Invieriĭ Mântuitoruluĭ şi când sfinţiţiĭ servitorĭ
Anu D.N. aĭ bisericiĭ administraŭ botezul, soldaţiĭ şi inimiciĭ luĭ Ioan
403. intrară fără veste şi umplură baptisterul de desordine.
Arcadie și Onoric. Dintr'o parte se audiaŭ strigătele femeelor şi ale copiilor; din altă parte se vedeaŭ preoţĭ şi diaconĭ bătuţĭ cu cea maĭ de pe urmă sălbăticie, târîţĭ în vestmintele sacerdotale cu care eraŭ îmbrăcaţĭ şi insultaţĭ, aşa că aceĭ ce aŭ fost admişĭ la participarea tainelor nóstre, pot cu înlesnire să'şĭ închipuiască şi care eŭ cred că sunt obligat de a le tăcea, de frică de a da cunoscinţă despre acestea acelor ce n'aŭ fost admişĭ acolo, dacă s'ar întîmpla ca acéstă scriere să cadă în mâinile lor. In diua viitóre poporul celebră sĕrbătórea Pasceluĭ în baia luĭ Constantie care e de o vastă întindere, cu Episcopiĭ şi preoţiĭ carĭ ţineaŭ de partidul luĭ Ioan. Insă fiind alungaţĭ de acolo, eĭ se adunară afară de cetate într'un loc pe care Impĕratul Constantin ordonase să'l niveleze şi să'l închidă cu gard spre a servi la jocurĭ şi la spectacole. Eĭ s'aŭ adunat de atuncĭ când în acel loc, când în altul şĭ aŭ fost numiţĭ Ioaniţĭ. In acel timp un om, fie că era îndrăcit, fie că se prefăcea că e, fu prins cu

un pumnal ce'l ascunsese cu scop de a asasina pre Ioan și dus de popor înaintea Judecătoruluĭ. Insă Ioan trimise Episcopĭ carĭ îl scóseră din mâinile sale maĭ 'nainte de a'l fi pus la chinurĭ. Indată după aceea un sclav al luĭ Elpidie preotul, care era inimic declarat al diaconuluĭ, alergă în fuga mare spre casa Episcopală. Cine-va vroind să'l opréscă și întrebându'l unde alérgă atât de repede, în loc de a'ĭ rĕspunde, el îĭ dădu o lovitură de pumnal. Un altul care era de față începênd să strige, el îĭ dădu de asemenea o lovitură și încă o altă lovitură unuĭ al treilea. Tótă lumea strigând să'l aresteze, el fugi și maĭ mulțĭ îl urmăriră. Un om care ieșia din bae înfățișându-se spre a'l aresta, el îĭ înfipse pumnalul sĕŭ în pântece și'l aruncă mort pe piață. In fine poporul înconjurându-l și punênd mâna pe el, îl duse la Palatul Impĕratuluĭ, strigênd, că el vroise să asasineze pre Episcop și că o crimă atât de grozavă, nu trebue să rĕmână nepedepsită. Magistratul potoli poporul punênd în temniță pre acusat și promițênd să instruiască procesul sĕŭ.

Anul D.N. 403.

Arcadie, și Onórie.

CAPITOLUL XXII.

Plecarea luĭ Ioan Episcopul de Constantinopole. Aprinderea bisericiĭ.

Ceĭ maĭ zeloșĭ din popor păziră rând pe rând casa luĭ Ioan, de frică să nu'l ia, iar Episcopiĭ carĭ'l condamnaseră se plânseră că acésta e o violare vĕdită a legilor sfinte ale bisericiĭ, că eĭ rĕspund de dreptatea condamnăriĭ ce rostiseră contra luĭ Ioan și că dacă nu'l vor duce afară din cetate, nicĭ odată poporul nu se va liniști. Un om aducêndu'ĭ din partea Impĕratuluĭ, ordin de a pleca, el ascultă și ieși fără să vadă aceĭ din popor, carĭ aveaŭ sarcina de a'l păzi, plângêndu-se numaĭ, că'l tratаŭ maĭ rĕŭ de cât pre înșelătorĭ, pre adulterĭ și pre ucigașĭ, apoĭ că'l exiléză fără să'l fi condamnat cu dreptate. El trecu apoĭ pe o barcă în Bitynia și de acolo își continuă drumul sĕŭ. Câțĭ-va din inimiciĭ sĕĭ presupunênd că poporul va alerga după dinsul și'l va readuce de va afla de plecarea sa, se duseră și în-

chiseră ușile bisericiĭ. Poporul care se afla pe strade și în piețele publice se împrăștie. O parte alergă spre mare, pe unde ducea pe Ioan, iar alta fugi cuprinsă de frică și așteptându-se de a vedea urmările grozave ale rĕscóleĭ și efectele teribile ale mânieĭ Impĕratuluĭ. Aceĭ ce se aflaŭ în biserică înghesuindu-se spre ușĭ făceaŭ deschiderea maĭ dificilă de cât maĭ 'nainte. Pe când se sforțaŭ de a le deschide pe din lăuntru și le sfărâmaŭ pe din afară cu loviturĭ de petre, de odată biserica era în foc și flacăra se întinsese până la Senat, saŭ la marele consiliŭ, care e aprópe din partea despre amiadă-di. Ambele partide se acusară reciproc pentru incendiŭ. Inimiciĭ luĭ Ioan diseră, că partisanniĭ sĕĭ puseseră focul pentru ura sentințeĭ ce se dăduse contra luĭ. Aceștia susținură din contra, că e o calomnie și că inimiciĭ lor avuseseră scopul de a'ĭ arde în biserică. Pe când incendiul crescea, aceĭ ce aveaŭ pre Ioan în mâinile lor, îl conduseră la Cucusa, cetate din Armenia, unde Impĕratul poruncise să rĕmână. Alțiĭ duseră la Calcedonia pre Episcopiĭ și pre clericiĭ din partidul sĕŭ și'ĭ închiseră în temniță. Alțiĭ în fine căutară prin tótă cetatea pre aceĭ ce eraŭ bănuițĭ că susțin partidul luĭ Ioan, îĭ arestară și'ĭ siliră de a pronunța anatema în contra luĭ.

Anul D.N. 404. — Arcadie, și Onorie.

CAPITOLUL XXIII.

Arsacie e ales în locul luĭ Ioan. Amiciĭ acestuĭ din urmă sunt persecutațĭ.

Arsacie frate al luĭ Nectarie fu curînd dupĕ aceea hirotonit Episcop de Constantinopole. El era pios și fórte blând de naturelul sĕŭ. Insă conduita violentă a câtor-va clericĭ cărora le lăsase puterea de a dispune în mod absolut de tóte în numele sĕŭ, îl făcu să-șĭ pérdă renumele ce'șĭ câștigase atuncĭ când nu era de cât simplu preot. Trebue a mărturisi totușĭ, că nimic nu'ĭ făcu un rĕŭ atât de mare, ca persecuția ce se deslănțui contra amicilor și apărătorilor luĭ Ión. Find-că eĭ evitaŭ de a participa la sfintele taine și chiar de a face rugăciunĭ publice cu dînsul, fiind-că el avea în împărtășirea sa pre inimiciĭ Epis-

Anul D.N. 404. — Arcadie, și Onorie.

copuluĭ lor și pentru că se adunaŭ separat la marginile cetățiĭ, el se plânse despre acésta Impĕratuluĭ. Tribunul avênd ordin de a'ĭ alunga din locul unde'șĭ făceaŭ adunările lor, năvăli asupra lor cu soldațiĭ lovindu'ĭ cu petre și cu bastóne și aruncă în temniță pre ceĭ maĭ însemnațĭ. Soldațiĭ abusând de puterea lor, smulseră de la femeĭ gherdanele și brățelețele lor, cerceiĭ și cele-l-alte podóbe. Aceste violențe îĭ mâhniră atât de mult și'ĭ turburară atât de tare în practicarea religiuniĭ, în cât nu maĭ îndrăsniaŭ să se adune; ele nu'ĭ făcură cu tóte acestea să pérdă nimic din dragostea ce aveaŭ pentru Ioan. Eĭ nu se arătară maĭ mult în public, nu se maĭ duseră nicĭ în târg, nicĭ la băĭ. Aŭ fost chiar uniĭ carĭ neîncredêndu-se în siguranță în casele lor se exilară de bună voie.

Nicareta, acea fecióră atât de cunoscută prin grija ce a avut de a'șĭ conserva fecioria și prin rîvna pietățiĭ sale fu din acel numĕr. Ea era din una din cele maĭ ilustre familiĭ din Nicomidia. N'am cunoscut nicĭ odată o persónă de sexul sĕŭ care să fi avut o maĭ mare înțelepciune și o maĭ mare modestie. Ea preferă cu statornicie în tot cursul viețiĭ sale serviciul luĭ Dumnedeŭ bunurilor vremelnice și suportă cu o neînvinsă statornicie disgrațiile ce i se întîmplară. Ea se vĕdu despuiată fórte cu nedreptul de cea maĭ mare parte din avutul sĕŭ, fără a mărturisi pentru acéstă indignare și iconomisi cu atâta prudență aceea ce'ĭ rĕmase în cât de și era deja în o vîrstă înaintată, ea avu în de ajuns spre a veni în ajutorul familieĭ sale și al săracilor. Caritatea sa era atât de ingeniósă și atât de ajutătóre, în cât făcea ea însășĭ doctoriĭ prin care adese orĭ a dat sănătatea la persóne, cărora arta și experiența medicilor nu le adusese nicĭ o alinare. In fine, spre a resuma tóte virtuțile sale în puține cuvinte: n'am vĕdut nicĭ o fecióră care să fi avut atâta umilință creștină, înfrînare și pudóre. Insă acéstă umilință ascundênd virtuțile sale, o lipsia de reputația și de laudele ce merita. Ea n'a vroit nicĭ odată să priméscă onórea diaconatuluĭ, nicĭ dregătoria de superióră feciórelor destinate serviciuluĭ bisericiĭ, de și Ioan vroise să'ĭ dea și una și alta pentru care el o credea fórte demnă.

Anul D.H. 404.

Arcadie, și Onorie.

Când rĕscóla fu potolită, guvernatorul cetățiĭ se arătă în public ca și cum spre a instrui afacerea acelor ce puseseră foc bisericiĭ, însă fiind păgân, el nu se supĕrase de loc de acéstă desordine.

CAPITOLUL XXIV.

Crudimĭ exercitate contra unuĭ Citeț, contra unuĭ preot, contra uneĭ dómne pióse.

Un citeț, numit Eutropie fu interogat în acelașĭ timp și silit de a declara cine dăduse foc bisericiĭ. Insă de și l'aŭ sfâșiat cu loviturĭ de bicĭ, de și l'aŭ sdrobit cu loviturĭ de baston, de și i-aŭ smuls cóstele și obrajiĭ cu cângĭ de fer și l'aŭ ars cu fácliĭ aprinse, în tóte părțile cele maĭ simțitóre ale trupuluĭ și de și era încă fórte tînĕr, el nu rĕspunse nimic alt-ceva, de cât că nu avea nicĭ o cunoscință. Dupĕ ce a suferit tóte aceste muncĭ, fu aruncat într'o gro-
Anul D.N. zavă temniță, unde 'șĭ dădu duhul. Cred de datorie să daŭ
404. loc în lacrarea mea, povestireĭ unuĭ vis ce a avut Sisinie
Arcadie, despre acest Eutropie. I se păru că vede la colțul altaruluĭ
și Onorie. bisericiĭ pe care ceĭ din secta ce el conducea, aŭ înălțat'o în onórea sfîntuluĭ martir Stefan, pre un om fórte bine făcut și de o fórte frumósă statură, care se plângea că probitatea e ceva rar și că căutând un om de ispravă prin tótă cetatea, nu găsise de cât pre Eutropie singur. Sisinie povesti visul sĕŭ unuĭ preot, în care el avea o deosebită încredere și'l rugă de a merge să caute pre acel om care merita singur de a fi stimat pentru virtutea sa. Preotul reflectând că era acela care fusese muncit cu o cruzime atât de grozavă de către guvernatorul cetățiĭ, se duse să'l caute din temniță în temniță și găsindu'l îĭ povesti visul Episcopuluĭ și se recomandă cu lacrămĭ rugăciunelor sale. Iată aceea ce privesce pre Eutropie.

Olympiada femee piósă, ridicată la diaconat arătă de asemenea în aceeașĭ afacere generositatea inimeĭ sale. Guvernatorul întrebându-o, pentru ce a dat foc bisericiĭ? Nu ard bisericĭ, îĭ rĕspunse ea, fiind-că am întrebuințat tot avutul meŭ, care era fórte însemnat, a le repara și a le înfrumuseța. Guvernatorul spunêndu'ĭ că el cunoscea bine modul sĕŭ de viețuire, ea îĭ rĕspunse: trebue decĭ să renunțĭ la calitatea de Judecător și să ieĭ pre aceea de acusator. Când Guvernatorul vĕḑu, că nu avea contra eĭ nicĭ martorĭ, nicĭ alte probe, el îșĭ schimbă limbagiul și imputà atât eĭ, cât și altor dómne nebunia că ele se de-

părtaŭ de la împărtăşirea Episcopuluĭ lor şi'şĭ atrăgeaŭ atât de supărătóre afacerĭ. Cele-l-alte cedară la părerile sale. Insă Olympiada în loc de a ceda îĭ ḑise: Nu e drept ca fiind acusată şi nefiiind nicĭ cum dovedită, să fiŭ obligată de a rĕspunde la nisce plângerĭ ce n'aŭ nimic comun cu acusarea de care e vorba. Permite'mĭ să iaŭ sfat pentru acusarea de care e vorba. Căcĭ când veĭ întreprinde de a întrebuința violență spre a mĕ constrînge de a participa la împărtăşirea luĭ Arsacie, nu mĕ veĭ obliga nicĭ odată a face nimic contra pietățiĭ, nicĭ contra consciințiĭ mele. Guvernatorul neputând să o convingă de a participa la împărtăşirea luĭ Arsacie, o concedie, spre a lua sfat şi a pune în cunoscință pre advocațiĭ sĕĭ, însă trimițênd să o chieme în altă ḑi, el o condamnă la o însemnată amendă. Acéstă condamnare nu o făcu sâ'şĭ schimbe credința şi plecând din Constantinopole, se duse de se stabili în cetatea de Cyzic, îngrijindu-se fórte puțin de perderea avutuluĭ sĕŭ. Un preot, numit Tigrius fu desbrăcat cu totul gol pentru aceeaşĭ afacere, biciuit în mod crud, legat şi întins pe scară. El era strein şi eunuc, însă nu din nascere. El fusese sclav al unuĭ om de mare neam şi căpătase de la el libertatea prin serviciile sale. Fiind dupĕ aceea ridicat la onórea Sacerdociuluĭ, el s'a arătat fórte de ispravă, fórte blând, fórte modest şi fórte milostiv către săracĭ.

Anul D.N. 404.

Arcadie, şi Onorie.

Siricie murind dupĕ ce a condus cincĭ-spre-ḑece anĭ biserica de Roma şi Anastasie dupĕ ce a condus-o treĭ anĭ, Inocentie fu ales spre a ocupa locul lor. Flavian care nu consimțise de loc la depunerea luĭ Ioan murind, Porfirie fu însărcinat dupĕ dînsul cu conducerea bisericiĭ din Antiochia şi iscăli condamnarea luĭ Ioan. Maĭ multe persóne se despărțiră de la împărtăşirea sa pentru acéstă causă şi suferiră o crudă persecuție în Siria. Căcĭ ceĭ maĭ dintâĭ şi maĭ însemnațĭ aĭ curțiĭ obținură o lege în favórea Episcopilor de Antiochia, de Constantinopole şi de Alexandria, prin care era oprit ortodoxilor de a se aduna aiurea de cât în bisericĭ şi prin care se poruncia ca aceĭ ce ar evita împărtăşirea acestor treĭ Episcopĭ, să fie exilațĭ.

CAPITOLUL XXV.

Turburărĭ provocate de Stilicon.

Anul D.N. 404. Arcadie, și Onorie. Desbinările ce agitaŭ biserica, fură urmate, dupre cum se întîmplă adese orĭ, de turburarĭ carĭ agitară Imperiul. Huniĭ trecênd Dunărea făcură stricăciunĭ în Tracia. O trupă de tâlharĭ, adunațĭ în Isauria, cutreerară țara și incomodară orașele și cetățile ce se întind până la Caria și la Fenicia. Stilicon, general al trupelor luĭ Onorie, cel mai puternic din secolul sĕŭ, care avea sub dînsul flórea trupelor, atât Romane cât și streine avênd ură în contra acelor ce comandaŭ sub autoritatea luĭ Arcadie, căută de a pune vrajbă între ambele Imperiĭ. Spre a ajunge la acest scop, el făcu ast-fel, în cât Onorie dădu dregătoria de Căpitan al milițieĭ luĭ Alaric, șeful Goților și'l trimise apoĭ în Illiria, unde trimise și pre Iovius, Prefect al Pretoriuluĭ și promise de a se duce de îndată și el însușĭ acolo pentru a reduce acéstă provincie sub ascultarea luĭ Onorie. Alaric plecă în fruntea Goților țĕriĭ, care e între Dalmația și Pannonia și se duse în Epir, unde dupĕ ce a așteptat lung timp pre Stilicon, a căruĭ plecare fusese împiedecată, prin scrisorile luĭ Onorie, el se reîntórse în Italia.

CAPITOLUL XXVI.

Scrisórea luĭ Inocentie Episcopul de Roma.

Anul D.N. 404. Arcadie, și Onorie. Inocentie Episcopul de Roma aflând de violența persecuțiuniĭ ce suferise Ioan Episcopul de Constantinopole, fu fórte mult mișcat de acéšta, condamnă tótă procedura ce se făcuse contra luĭ și se hotărî de a aduna un Sinod ecumenic, spre a examina afacerea sa. Cu tóte acestea el 'ĭ scrise luĭ și cleruluĭ sĕŭ. Iată ale sale douĕ scrisorĭ, așa dupĕ cum le-am găsit traduse din latinesce în grecesce.

Inocentie: luĭ Ioan, prea iubitul sĕŭ frate.

«De și o persónă care e sigură de nevinovăția sa tre-
«buie să'șĭ promită tot felul de bunurĭ și să spere în bu-

«nătatea luĭ Dumneḑeŭ, nu mě pot opri de a vě scrie prin «Chyriac diaconul, spre a vě îndemna la răbdare, ca nu «cum-va calomnia să aibă maĭ multă putere spre a slăbi «curagiul vostru și ca nu cum-va încrederea în voĭ să nu-l «pótă ridica. Nu este necesar de a vě demonstra vouě, «care sunteţĭ părintele şi păstorul unuĭ atât de mare popor, «că Dumneḑeŭ încércă necontenit prin necazurĭ răbdarea «ómenilor de bine şi că mărturisirea folositóre ce le dă «consciinţa lor, le servesce ca de un scut spre a respinge «tot ce se póte întîmpla maĭ întristător în viéţă. Cine nu «suferă nenorocirile cu răbdare, dă motiv de a se îndoi «despre virtutea sa şi de a se crede saŭ că el nu'şi pune «în Dumneḑeŭ speranţa sa, saŭ că nu suferă de cât aceea «ce a meritat de a suferi şi că consciinţa sa 'ĭ imputā că «e vinovat. Un om de bine póte fi încercat prin supărărĭ «dar nu póte fi desnădějduit, pentru că puterea cuvîntuluĭ «luĭ Dumneḑeŭ îl susţine. Acest cuvînt dumneḑeesc ce noĭ «explicăm poporuluĭ, e plin de exemple care arată că maĭ «toţĭ sfinţiĭ aŭ fost încercaţĭ în diferite modurĭ şi că n'aŭ «câştigat cununile ce eĭ posedă, de cât prin meritul răb- «dăriĭ ce eĭ aŭ avut în mijlocul celor maĭ grele şi maĭ «crude încercărĭ. Să se mângâe decĭ dragostea vóstră, prea «iubite al meŭ frate, prin mărturisirea ce trage din sine- «însăşĭ şi prin încredinţarea ce are despre virtutea sa. Când «sufletul vostru va fi curăţit din ce în ce maĭ mult prin «supărările, ce sunt ca şi nisce vijeliĭ care'l turbură, el «va intra ca într'un liman liniştit în presenţa Mântuitoruluĭ «şi Invěţătoruluĭ nostru comun.

Anul D.N. 303.

Arcadie, și Onórie.

Inocentie Episcop: preoţilor şi diaconilor, cleruluĭ şi poporuluĭ bisericiĭ din Constantinopole, care e sub conducerea luĭ Ioan, aĭ sěĭ prea iubiţĭ fraţĭ: salutare.

«Scrisórea pe care Germano preotul şi Casian diaconul, «mi-aŭ adus din partea vóstră m'aŭ făcut să cunosc su- «părările şi necazurile vóstre şi încercarea ce credinţa a «suferit în voĭ. Acesta e un rěŭ la care nu e de loc alt «remediŭ de cât răbdarea. Dumneḑeŭ va pune cuĭrnd ca- «păt nenorocirelor vóstre şi vě va fi folositor că le-aţĭ su- «ferit. Am cetit cu plăcere de la începutul scrisóreĭ vóstre

Anul D.N. 303. — Arcadie și Onorie. «maĭ multe pasage ce servesc să arăte necesitatea răbdă-
«reĭ în necazurĭ. Voĭ ațĭ prevenit prin acéstă scrisóre, con-
«solațiunea pe care datoriam să vĕ aduc prin scrisórea
«mea. Domnul Nostru a obicĭnuit de a da servitorilor sĕĭ
«puterea de a se consola eĭ înșișĭ în nenorocirĭ, prin cu-
«getarea că nu li se întîmplă nimic întristător și supără-
«tor, care să nu se fi întîmplat maĭ 'nainte Sfinților. Eŭ
«trag chiar din vorbele vóstre consolațiunea ce mi se fă-
«cuse necesară prin partea ce dragostea m'a obligat de a
«lua la durerea vóstră. Căcĭ cine ar putea suferi neorîn-
«duelele ce aŭ fost comise de către aceia chiar, carĭ eraŭ
«ceĭ maĭ obligațĭ de a iubi pacea și de a întreține unirea?
«Insă departe de a o întreține, eĭ isgonesc Episcopĭ nevi-
«novațĭ din scaunele lor. Ioan fratele și colegul nostru a
«suferit el cel dintâiŭ acéstă violență, fără să fi fost as-
«cultat și fără ca noĭ să scim de ce 'l acuză. Aŭ póte fi
«vre-o adunare atât de periculósă în cât să dea fără for-
«malitate și fără umbră măcar de dreptate, succesorĭ E-
«piscopilor în viéță și aceĭ carĭ usurpă dregătoria pastorală
«prin o cale atât de urîciósă, maĭ pot eĭ trece în judecata
«persónelor drepte, de prelațĭ virtuoșĭ și capabilĭ de a face
«vre un bine în biserică? Noĭ nu vedem nicĭ cum ca pă-
«rințiĭ noștri să fi făcut vre-odată ceva care să autorize a-
«céstă purtare. Din contră vedem că eĭ aŭ condamnat'o,
«fiind-că aŭ oprit de a hirotoni succesor unuĭ Episcop în
Anul D.N. 404. — Arcadie, și Onorie. «viéță. O hirotonie atât de neregulată ca aceea nu póte
«lipsi pre un Episcop de onórea Sacerdociuluĭ, nicĭ a o
«conferi celuĭ ce e înaintat într'un mod atât de neregulat.
«Cât privesce observarea canónelor, noĭ declarăm, că numaĭ
«acele ce aŭ fost făcute în Sinodul din Niceea, trebuesc
«să fie recunoscute. Iar dacă se produc altele óre-carĭ, ce
«se găsesc contrariĭ celor din Niceea și care aŭ fost com-
«puse de ereticĭ: ele trebuesc să fie respinse de Episcopiĭ
«ortodoxĭ, nefiind nicĭ de cum permis de a pune în nu-
«mĕrul regulelor sfinte ale bisericiĭ, invențiunile profane ale
«acelor ce s'aŭ despărțit de împărtășirea sa. Eĭ nu lucréză
«de cât spre a ruina planul, ce Sfințiĭ Episcopĭ adunațĭ
«în Sinodul din Niceea îșĭ propuseseră. Noĭ declarăm decĭ,
«că numaĭ canónele despre care vorbesc, nu trebuesc să
«fie recunoscute, ci încă ele trebuesc să fie condamnate
«cu dogmele ereticilor și ale schismaticilor, dupre cum aŭ

«fost condamnate în sinodul din Sardica, de către Episcopiĭ, predecesoriĭ noştri. Ar fi maĭ bine, prea iubiţiĭ meĭ «fraţĭ, a condamna aceea ce ar fi fost bine făcut, de cât «de a autorisa în nicĭ un chip, aceea ce ar fi contrariŭ «canónelor. Ce remediŭ se póte óre aduce la un rĕŭ atât «de mare? Nu e altul de cât de a aduna un Sinod, dupre «cum am mărturisit deja, că trebuia să se facă. Nu e alt «mijloc de a alina vijelia şi nenorocirea. Până când vom «putea obţine convocarea unuĭ Sinod, noĭ n'am putea face «maĭ bine de cât de a aştepta de la voinţa luĭ Dumneḍeŭ şi a Domnuluĭ Nostru Iisus Christos, remediul relelor ce ne bântuie. Vom vedea încetând tóte néorânduelile «ce aŭ fost provocate prin zavistia demonuluĭ şi care servesc de încercare credincioşilor. Nu e nimic ce n'am putea «spera de la bunătatea Dumneḍeuluĭ nostru, de vom rĕ- Anul D.N.
«mânea tarĭ în credinţă. Noĭ cugetăm necontenit la mij- 404.
«lócele de a aduna un Sinod general, unde tóte turburările Arcadie
«să pótă fi liniştite dupre voinţa luĭ Dumneḍeŭ. Să aşteptăm şi Onórie.
«decĭ încă puţin timp şi fiind ca şi acoperiţĭ cu scutul «răbdăriĭ, să fim încredinţaţĭ, ca Dumneḍeŭ va avea bu- «nătatea de a pune iarăşĭ tóte lucrurile în fórte bună stare. «Noĭ am aflat deja de la Episcopiĭ confraţiĭ noştri, carĭ «s'aŭ refugiat la Roma în diferite timpurĭ, adică de la Di- «mitrie, de la Chiriac, de la Eleusius şi de la Paladie, ne- «norocirile ce ḑiceţĭ că suferiţĭ şi ne-am informat despre «tóte, din gura lor, până la cele maĭ micĭ împrejurărĭ.

CAPITOLUL XXVII.

Mórtea Impĕrăteseĭ Eudoxia. Mórtea luĭ Arsacie Episcopul de Constantinopole. Alegerea luĭ Aticus.

Aceste două scrisorĭ ale luĭ Inocentie Episcopul de Roma 405.
sunt probe fórte convingĕtóre despre înalta stimă ce el avea pentru meritul şi pentru virtutea luĭ Ioan. In acel timp căḑu o grindină de o mărime extra-ordinară şi dupĕ patru ḑile muri Impĕrătésa. Aceste două întâmplărĭ extraordinare fură privite ca efecte ale mânieĭ luĭ Dumneḑeŭ

și ale pedepselor cu care el pedepsia pre persecutătorii
luĭ Ioan. Cyrin Episcopul de Calcedonia, care'l mâhnise
Anul D.N. prin calomnii mai grozave de cât ceĭ-l-alțĭ, perise ticălo-
406. șesce cu puțin mai 'nainte, după ce a fost fórte mult muncit
Arcadie, de medicĭ. Arsacie nu se bucură mult timp de conducerea
și Onorie. bisericiĭ din Constantinopole. Dintre maĭ mulțĭ, carĭ pre-
tindeaŭ demnitatea ce el lăsase vacantă, Aticus fu ales
patru lunĭ dupĕ mórtea sa spre a o avea. El era preot din
clerul acesteĭ cetățĭ și fusese din inimiciĭ și persecutoriĭ
luĭ Ioan. Era născut în Sebastia, cetate din Armenia. El
fusese instruit din cea maĭ fragedă vîrstă a sa, în practi-
carea vieții călugărescĭ de către călugăriĭ Macedonienĭ, carĭ
eraŭ fórte renumițĭ în acea țară și carĭ fuseseră discipolĭ
aĭ luĭ Eustatie, despre care am vorbit maĭ sus, ca de un
ilustru Episcop și de un renumit Stareț de monastirĭ. Când
ajunse în vîrsta de bărbat, renunță la secta Macedonie-
enilor, spre a intra în împĕrtășirea bisericiĭ catolice. El
avea maĭ mult naturel de cât studiĭ, era fórte propriŭ la
afacerĭ, fórte dibaciŭ în a întinde curse și a evita pre acele
ce i se întindeaŭ. Era de o conversație plăcută și capabil
de a câștiga dragostea întregeĭ lumĭ. El nu reușia de cât
mediocru la predicare și de și avea óre-care erudiție în
cuvîntările sale, nu le găsiaŭ îndestul de bune spre a le
scrie. El studia pre autoriĭ vechĭ, când avea timp liber,
însă nu câștigă nicĭ odată renume, căcĭ nu vorbia de eĭ
ca un om, care i-a studiat. El favorisa dupre cât se dice,
pre aceĭ de părerea sa și se făcea neînvins față de ceĭ-
l-alțĭ. Insă el le inspira maĭ mult frică de cât rĕŭ. Cât pentru
Ioan, el nu fu maĭ puțin considerat în locul exiluluĭ sĕŭ
de cât fusese pre scaunul capitaleĭ Imperiuluĭ. Căcĭ, fii-
ind-că nu lipsia de banĭ și fiind-că maĭ multe persóne și
maĭ cu sémă Olympiada'ĭ procuraŭ în abondență, el rĕs-
cumpără din Isauria, o mulțime de prisionerĭ și'ĭ înapoiă
rudelor lor. El ajută și pre o mulțime de persóne în nevoile
lor. El câștigă prin dulcéța discursurilor sale pre aceĭ ce n'a-
veaŭ nevoie de ajutorul carităţiĭ sale și se făcu atât de iubit,
nu numaĭ de Armenĭ, între carĭ se afla, ci și de alte popóre
de prin prejur, în cât în fie-care di alerga cu mulțimea
din Antiochia, din Syria și din Cilicia spre a'l visita.

CAPITOLUL XXVIII.

Măsurile luate de Inocentie spre convocarea unuĭ Sinod și spre restabilirea luĭ Ioan. Mórtea acestuĭ din urmă.

Inocentie Episcopul de Roma dorind dupre cum o mărturisise prin scrisorile sale restabilirea luĭ Ioan Chrisostom, trimise Impĕraților Onorie și Arcadie, cincĭ Episcopĭ și douĭ preoțĭ cu ceĭ ce sosiseră din Orient, spre a cere acestor Principĭ convocarea unuĭ Sinod și locul și timpul în care ar putea fi ținut. Inimiciĭ, ce Ioan avea la Constantinopole, făcuseră pre acéstă deputațiune odiósă și lucrară ast-fel, în cât aceĭ Episcopĭ fură alungațĭ cu rușine, sub pretext că eĭ recurseseră la Onorie, iar Ioan fu exilat maĭ departe. Soldațiĭ ce aveaŭ ordin de a'l conduce la Pilionta sosind, se spune că Sfîntul martir Basilisc i se arătă la Comane, cetate mică din Armenia și'ĭ predise mórtea sa. Puterile lipsindu'ĭ în acel loc, așa în cât nu maĭ putea suporta arșița sórelui, nicĭ a'șĭ continua călătoria, el muri acolo.

Anu D.N. 407.

Arcadie, și Onoric.

CARTEA A NOUA

CAPITOLUL I.

Anul D.N. 408. — Onorie, şi Teodosiŭ.

Mórtea Impĕratuluĭ Arcadie. Venirea luĭ Teodosiŭ cel tînĕr la Imperiŭ. Educaţia sa. Laude Pulcherieĭ, una din surorile sale.

Puţin timp dupĕ mórtea luĭ Ioan Crisostomul şi treĭ anĭ dupĕ ce Aticus fusese ales şi ridicat pe scaunul sĕŭ, Impĕratul Arcadie muri sub consulatul luĭ Bassus şi al luĭ Filip şi lăsă de succesor pre Teodosiŭ fiiul sĕŭ, care era încă în primiĭ anĭ aĭ copilărieĭ. El lăsă şi treĭ fete: pre Pulcheria, pre Arcadia şi pre Marina. Mi se pare, că Dumneḑeŭ a arătat fórte lămurit în acéstă împrejurare, că numaĭ pietatea e care póte salva pre principĭ şi că fără ea tótă puterea armatelor şi tótă mărimea Imperiuluĭ lor, nu le servesc nicĭ odată la nimic. Providenţa, care guvernéză Universul prevĕḑênd, că Teodosiŭ va avea într'o ḑi o deosebită pietate, însărcină cu educaţiunea sa pre Pulcheria, sora sa. Ea nu avea încă cincĭ-spre-ḑece anĭ, însă avea un spirit, o înţelepciune şi o prudenţă, care eraŭ mult maĭ presus de vîrsta eĭ. Ea consacră luĭ Dumneḑeŭ fecioria sa, crescu pre surorile sale în acelaşĭ fel de vieţuire, opri in-
Anul D.N. 403. trarea bărbaţilor în palatul sĕŭ, pentru a nu da loc sgomotelor saŭ bănuelilor. Pentru a se întări din ce în ce
Onorie, şi Teodosie. maĭ mult în hotărîrea ce făcuse de a păzi fecioria, ea luă pre dumneḑeŭ pentru acésta, pre preoţĭ şi pre toţĭ Romaniĭ de martorĭ, oferind în biserică o masă bogată cu aur şi cu pietre preciόse, deasupra căruĭ scrise causa pentru

care o oferise. Ea își îndeplini fórte exact tóte datoriile guvernămîntuluĭ, deliberând asupra afacerilor cu o maturitate plină de înțelepciune și căutând a se executa ordinile sale cu o grabă de necreḑut. Ea vorbia și scria bine atât în latinesce cât și în grecesce și dădea Impĕratuluĭ, fratele sĕŭ onórea pentru tot ce se făcea sub numele sĕŭ. Ea avu grijă de a'l învĕța tot ce era convenabil vîrsteĭ sale. Ea îĭ dădu învĕțătorĭ pentru a călări și pentru a'l învĕța gramatica, retorica și sciințile. Insă ea însășĭ îl învăță să aibă o atitudine gravă și majestósă, să mérgă, să'și țină haina și să șédă cu un aer demn de un mare Principe, să se abțină de a rîde, a se arăta blând saŭ aspru dupre împrejurărĭ, a asculta cu bunătate pre aceĭ ce i-ar face cererĭ și ale rĕspunde cuviincios. Ea 'ĭ inspiră maĭ cu deosebire pietatea, iubirea de rugăciune, zelul pentru biserică, de a le împodobi, de ale înfrumuseța, respectul către clericĭ și către tóte persónele onorabile. Ea împedică prin prudența sa turburările ale căror rătăcirĭ și falșe opiniunĭ eraŭ de a agita din noŭ pre credincioșĭ. Vom vedea în șirul acesteĭ scrierĭ că numaĭ eĭ datoresce veacul nostru folosul ce el are, că n'a fost infectat de nicĭ o nouă eresie. Ar trebui să fac fórte lungĭ discursurĭ spre a descrie bisericile ce ea a ridicat, spitalurile ce a întemeeat în favórea săracilor și ale streinilor, monastirile cărora le-a lăsat rente și veniturĭ pentru întreținerea pustnicilor carĭ le locuiesc. Iar dacă cine-va va vroi să cerceteze prin sine Anul D.H. 403.
însușĭ adevĕrul, în loc de a da creḑĕmînt povestiriĭ ce așĭ putea face despre acestea, să ia ostenélă de a vedea registrele Vistieriilor acesteĭ Principese și va recunósce, că Onorie, și Teodosie.
nu exagerez de loc. Și dacă aceste probe nu'l vor mulțumi, să asculte mărturisirea favorabilă ce Dumneḑeŭ face virtuțiĭ sale, când el ascultă rugăciunile eĭ în momentul chiar, când ea le face și când îĭ descoperă lucrurile viitóre. Dumneḑeŭ nu dă ómenilor semne de iubirea sa, dacă eĭ nu s'aŭ făcut vrednicĭ de ea. Voiŭ trece sub tăcere tóte probele de iubire, ce Dumneḑeŭ avea pentru dînsa, de témă să nu fiŭ acusat că uit d toria unuĭ istoric, spre a face pre aceea a unuĭ panegerist. Insă voiŭ arăta aicĭ una, care are legătură cu subiectul meŭ, de și faptul s'a întîmplat puțin maĭ târḑiŭ.

CAPITOLUL II.

Aflarea Reliquiilor celor patru-ḑecĭ de martirĭ.

O femee numită Eusebia, care avea funcțiunea de diaconésă între Macedonienĭ, poseda o casă și o grădină în afară de zidurile Constantinopoluluĭ, unde păstra reliquiile celor patru-ḑecĭ de soldațĭ, carĭ aŭ suferit odinióră martirul la Sebastia, sub domnirea luĭ Licinius. Când se simți apróре de sfîrșitul sĕŭ, lăsă prin testament casa sa la nisce călugărĭ din secta sa, cu sarcina de a pune reilquiile sfinților martirĭ în sicriul sĕŭ, de asupra capuluĭ, fără ca nimenea să aibă cunoscință despre acésta. Călugăriĭ făcură dupre dorința sa. Insă, spre a nu lipsi pre martirĭ de o-
Anul D.N. 408. nórea ce li se cuvinea urmând intențiunile Eusebieĭ, eĭ zidiră sub pămînt lângă mormînt o mică capelă și de a-
Onorie, și Teodosiŭ. supra eĭ o locuință a căreĭ pardosélă era cadrată. Cesarie, unul din ceĭ maĭ puternicĭ aĭ seculuĭ, care fusese consul și prefect al Pretoriuluĭ, îngropă cât-va timp dupĕ aceea pre femeea sa lângă Eusebia, dupre cum dorise, pentru că ele avusese o strînsă amiciție și fusese de aceeașĭ credință și de aceeașĭ împărtășire. Cesarie avu dorință dupĕ aceea de a cumpăra casa și grădina, cu scop de a'șĭ avea mormîntul lângă acela al femeeĭ sale. Călugăriĭ o vîndură fără să spună că reliquiile martirilor eraŭ acolo și se duseră să se stabiléscă aiurea. Cesarie puse de dărîmă casa spre a ridica în locul eĭ o biserică fórte măréță, în onórea Sfîntuluĭ martir Thyrsus. Sunt convins, că Dumneḑeŭ permise ca casa să fie dărâmată ast-fel, spre a se găsi sfintele reliquiĭ și spre a face acéstă aflare maĭ minunată, dupĕ un atât de lung spațiŭ de timp și spre a da probe maĭ vădite de iubirea sa către persóna, căreea reserva gloria acesteĭ aflărĭ. El o reservă Pulcherieĭ, sora Impĕratuluĭ Teodosiŭ. Sfîntul martir Thyrsus i se arătă de treĭ orĭ, îĭ declară locul unde eraŭ depuse reliquiile celor patru-ḑecĭ de soldațĭ și'ĭ ordonă de a le transfera lângă corpul sĕŭ, pentru ca ele să priméscă aceeașĭ onóre a devotamentuluĭ credincioșilor. Ceĭ patru-ḑecĭ de martirĭ i se arătară de asemenea îmbrăcațĭ în haine albe. Cu tóte acestea lucrul se părea de necreḑut și nu se vedea nicĭ o speranță de a găsi a-

ceste sfinte reliquiĭ. Ceĭ maĭ bătrânĭ, atâtdintre clericĭ, cât și din mirenĭ nu putuseră să spună nimic despre acésta, orĭ câtă îngrijire se luase de a se informa de la eĭ. Pe când se desespera de a trage vre-o lumină din aceste in- Anul D.N. 408. formărĭ, Dumnedeŭ rechiemă în memoria unuĭ preot numit Polycronius, fost domestic al luĭ Cesarie, că acel loc Onorie, și fusese odinióră stăpânit de către nisce călugărĭ din secta Teodosiŭ. luĭ Macedonie. El se duse să se informeze despre eĭ la nisce clericĭ din aceeașĭ sectă. Toțĭ ceĭ-l-alțĭ fiind morțĭ nu maĭ rĕmânea din eĭ de cât unul singur, care părea că a fost reservat spre a arăta lócul unde se aflaŭ depuse reliquiile prea-fericiților martirĭ. Polychronius îl întrebă, dacă n'avea vre-o cunoscință despre acésta și recunoscênd, că el nu se explica îndestul de lămurit, ceea ce el făcea din causă, că Eusebia 'ĭ obligase să păzéscă secretul, el îĭ declară descoperirea ce avusese Pulcheria și neliniștea în care se afla. Atuncĭ călugărul, îĭ mărturisi sincer că 'șĭ aducea aminte, că în timpul tinerețiĭ sale, când începea să învețe sub conducerea stareților monastiriĭ datorile profesiuniĭ călugărescĭ, se depuseră reliquiile martirilor aprópe de mormîntul Eusebieĭ, dar că aniĭ ce se strecuraseră de atuncĭ și schimbarea ce se făcuse în acel loc, îl împedicaŭ de a asigura, dacă ele eraŭ sub biserică, saŭ în alt loc. 'Mĭ aduc aminte, îĭ dise atuncĭ Polychronius, că eram la îngroparea femeeĭ luĭ Cesarie și dupre cât pot spune prin situația stradeĭ, ea fu îngropată aprópe de locul unde e acum pupitrul. In acel loc decĭ, reluă călugărul, trebue a căuta mormîntul Eusebieĭ. Căcĭ ele eraŭ fórte bune amice, se visitaŭ fórte adese orĭ și'șĭ promiseseră una alteea de a alege mormîntul lor în acelașĭ loc. Pulcheria fiind însciințată de tóte acestea, porunci ca să sape sub pupitrul bisericiĭ și când aŭ săpat acolo, se găsi acolo sicriul femeeĭ luĭ Cesarie, dupre presupunerea luĭ Polychronius. La órecare distanță de acolo în curmeziș se găsi o pardosélă cuadrată și o lespede de marmoră de aceeașĭ mărime, sub care era sicriul Eusebieĭ și alăturea o mică capelă îmbră- Anul D.N. 408. cată cu marmoră roșie și albă. Capacul sicriuluĭ Eusebieĭ era făcut în formă de altar. De asupra unuia din colțurĭ, Onorie, și unde fuseseră depuse reliquiile sfinte, se vĕdu o mică ga- Teodosiŭ. ură, unde un Oficer al Impĕratuluĭ, care se afla de față, puse vîrful uneĭ vergele ce ținea în mână și retrăgênd'o,

rĕspândi în aer un miros fórte plăcut. Când s'a descoperit sicriul, se vĕḍu corpul Eusebieĭ. Deasupra capuluĭ sĕŭ era un mic sicriașiŭ închis, legat cu fier și cu plumb și deasupra căruia era o mică deschidere. Indată ce lucrul se audi, Pulcheria și Episcopiĭ alergară la biserica sfîntuluĭ martir și puseră să scótă cuiele bandelor de fier de către lăcătușĭ și să se ridice capacul sicriașuluĭ. Se găsi în lăuntru o mulțime de aromate și două micĭ cutiĭ de argint unde eraŭ închise reliquiile. Pulcheria mulțumi lui Dumneḍeŭ, nu numaĭ pentru că'ĭ descoperise acest prețios deposit, ci și pentru că o învrednicise să le găséscă. Ea îl puse apoĭ întro raclă de mare preț și'l așeḍă lângă raclá sfîntuluĭ Thyrus, cu o pompă fórte măréță, la care am asistat și eŭ. Toțĭ aceĭ carĭ asistară la acea pompă ca și mine și carĭ trăesc încă, pentru că acésta s'a întîmplat în timpul când Proclus era Episcop de Constantinopole, pot mărturisi despre acésta.

CAPITOLUL III.

Laude aduse Pulcherieĭ și surorilor sale.

Se ḍice, că Dumneḍeŭ a descoperit adese orĭ lucrurile viitóre Pulcherieĭ și i-a dat eĭ ca și surorilor sale, probe vĕḍute de o bunătate deosebită. Ele păzesc tóte acelașĭ mod de viețuire, sunt sîrguitóre la biserică și darnice către săracĭ. Ele nu mănâncă, nicĭ nu ies de obicĭnuit, de cât împreună. Ele cântă împreună laudele luĭ Dumneḍeŭ ḍiua și nóptea, lucréză la lucrărĭ de tapiserie saŭ de broderie, dupre obiceiul dómnelor virtuóse. Căcĭ de și ele sunt náscute și crescute în mijlocul măririĭ, ele evită lenevirea, ca fórte contrariĭ profesiuniĭ ce ele aŭ făcut, de a păzi fecioria. Pietatea lor a atras și protecțiunea ceruluĭ asupra persónelor, asupra familieĭ lor și asupra Imperiuluĭ. Teodosiŭ fratele lor, a crescut mult puterea sa, pe când el creșcea însușĭ și trecea dintr'o vîrstă la alta și intrigile ce aŭ fost formate, saŭ de inimicĭ streinĭ, contra intereselor sale, saŭ de supușiĭ rebelĭ, contra autorităţiĭ sale și contra liniștei Regatuluĭ sĕŭ, s'aŭ risipit de la sine-însășĭ.

CAPITOLUL IV.

Incetarea ostilităţilor contra Perşilor. Mórtea luĭ Stilicon.

De şi Perşiĭ luaseră armele în acel timp, totuşĭ se împăcară curînd după aceea şi făcură o încetare de ostilităţĭ pentru o sută de anĭ. Stilicon, general al trupelor luĭ Onorie fiind bănuit că a avut planul de a face pre Euchetie fiul sĕŭ Impĕrat de Orient, fu ucis la Ravenna de către soldaţĭ. Avênd maĭ dinainte contra ură Generalilor trupelor luĭ Arcadie, el se silise de a arunca sĕmînţa desbinăriĭ între ambele Imperiĭ. Obţinênd pentru Alaric şeful Goţilor comandamentul trupelor luĭ Onorie, el îl sfătuise de a lua în stăpânire Illyria şi trimiţênd acolo pre Iovius, Prefect al Pretoriuluĭ promisese de a se duce acolo spre a reduce acéstă provincie sub ascultarea stăpânuluĭ sĕŭ. Alaric plecase apoĭ dintr'un loc dintre Dalmaţia şi Panonia şi se dusese în fruntea Goţilor în Epir şi după ce s'a oprit acolo cât-va timp, se reîntorsese în Italia fără a fi făcut nimic. Onorie avusese planul de a face o călătorie la Constantinopole după mórtea luĭ Arcadie fratele sĕŭ, pentru a da luĭ Teodosiŭ oficerĭ bunĭ, carĭ să vegheze la conservarea autorităţiĭ sale. Insă în timpul când el era gata de a pleca, Stilicon îl întórse de la acésta demonstrându'ĭ, că presenţa sa era necesară în Italia, pentru a se opune intrigilor luĭ Constantin, care se sforţa de a usurpa în Arles suverana putere. Luând după aceea unul din stégurĭ, el plecă în fruntea a patru legiunĭ, cu scrisorĭ de la Impĕratul spre a merge să facă rĕsboiŭ în Orient. Insă svonul rĕspândindu-se că el conspirase contra Impĕratuluĭ şi hotărîse de a înălţa pre fiul sĕŭ Eucherie pe tronul de Constantinopole, soldaţiĭ se revoltară şi'l uciseră la Ravena şi uciseră cu dînsul pre Prefectul Pretoriuluĭ de Italia şi pre Prefectul Pretoriuluĭ de Galia, pre principaliĭ comandanţĭ şi pre primiĭ oficerĭ aĭ curţiĭ. Iată în ce mod se sfârşi acest bărbat, care câştigase o putere maĭ absolută ca nimenea altul şi'şĭ atrăsese respectul şi ascultarea Romanilor şi a streinilor. Eucherie fiul sĕŭ fu tovarăşul nenorociriĭ sale şi peri în acelaşĭ mod ca şi dînsul.

Anul D.N. 408. Onorie, şi Teodosiŭ.

Anul D.N. 408. Onorie, şi Teodosiŭ.

CAPITOLUL V.

Câte-va popóre streine se unesc cu Romanii. Altele sunt risipite.

In acel timp se întâmplă, că Hunii carĭ eraŭ aşeḑaţĭ în Tracia o luară la fuga, de şi nu eraŭ de loc inimicĭ carĭ să'ĭ urmărêscă. Uldis Principe neînsemnat al unor streinĭ ce locuiaŭ de alungul Dunăriĭ, trecênd acest fluviŭ în fruntea uneĭ formidabile armate se aşeḑă pe fruntaria Traciei şi luând o cetate din Moësia numită Cămpul luĭ Mars el făcu năvălirĭ prin tótă Tracia şi avu îndrăsnéla să refuse de a se uni cu Romaniĭ. Generalul trupelor din Tracia făcêndu'ĭ óre care propunerĭ de pace, el avu vanitatea de a'ĭ dice arătându'ĭ sórele, ce rĕsăria, că luĭ 'ĭ-e uşor de a supune puteriĭ sale pre tóte ţările ce luminéză acéstă stea. Insă pe când el făcea amenințările cele maĭ teribile şi vorbind cu un aer poruncitor pretindea să ne impună un tribut. Dumneḑeŭ arătă prin semne vĕdite îngrijirea deosebită ce avea de a ne protege. Cât-va timp dupĕ aceea, ceĭ maĭ însemnaţĭ ofiţerĭ aĭ armateĭ luĭ Uldis vorbind între eĭ de modul cu care Romaniĭ guvernéză Imperiul, de bunătatea şi de blândeţea Impĕratuluĭ, de genorisitatea cu care el recompensa pre ceĭ ce se disting de ceĭ-l-alţĭ prin meritul lor, eĭ schimbară de odată partidul şi se puseră sub stégurile nóstre. Uldis părăsit ast-fel trecu pe cel-l-alt ţĕrm al fluviuluĭ, dupĕ ce a perdut un numĕr fórte mare din ómeniĭ sĕĭ. El perdu între alţiĭ pre Scirienĭ, popóre care eraŭ fórte numeróse maĭ 'nainte de a li se fi întîmplat acéstă nenorocire: Insă rămânênd în urmă, o parte din eĭ, aŭ fost tăiaţĭ în bucăţĭ, iar ceĭ-l-alţĭ legaţĭ şi duşĭ la Constantinopole. Magistraţiĭ eraŭ de părere, că e bine de a'ĭ despărţi, ca nu cum-va rĕmânênd uniţĭ, să se pornéscă la vre-o întreprindere; uniĭ fură vînduţĭ cu preţ de nimic, iar alţiĭ daţĭ în dar, cu sarcina de a'ĭ duce în Asia, fără a'ĭ lăsa nicĭ odată să se reîntórcă în Europa. Am vĕḑut eŭ însumĭ câţĭ-va din eĭ carĭ lucraŭ la cultura pământuluĭ în Bitynia, în împrejmuirile munteluĭ Olymp.

CAPITOLUL VI.

Asediul Romeĭ.

Pe când Imperiul de Orient, liberat contra a tótă speranța de téma inimicilor sĕĭ, era într'o fericită prosperitate, Imperiul de Occident era expus ambițiuniĭ și turburăriĭ tiranilor. Alaric trimițĕnd să céră pacea Impĕratuluĭ Onorie, după mórtea luĭ Stilicon și neputĕnd să o obțină, asediă Roma și se făcu ast-fel stĕpân pe amândouĕ țĕrmurile Tibruluĭ, în cât nu se maĭ putea aduce cele necesare pentru hrană din port in cetate. Asediul durând lung timp și cetatea fiind fórte bântuită de fómete și de ciumă toțĭ streiniĭ ce eraŭ în lăuntru eșiră spre a se duce la Alaric. Aceĭ dintre senatorĭ, carĭ eraŭ încă alipițĭ la superstițiile păgânismuluĭ, propuseră de a oferi deilor jertfe în Capitol și în cele-l-alte templurĭ, iar óre-carĭ Etrurienĭ promiseră de a alunga pre inimicĭ prin tunete și prin fulgere, dupre cum eĭ se lăudaŭ, că i-aŭ alungat din Narni, o mică cetate din Toscana. Intâmplarea a făcut să se recunóscă că locuitoriĭ n'aveaŭ să aștepte nicĭ o alinare de la aceĭ ómenĭ. Persónele de bun simț recunosceaŭ fórte lămurit, că nenorocirile acestuĭ asediu nu eraŭ de cât un efect al mânieĭ ceruluĭ și o pedépsă, cu care vroia să pedepséscă luxul Romanilor, desfrânările lor, nedreptățile și violențile ce eĭ exercitaseră, atât contra aprópeluĭ lor, cât și contra streinilor. Se dice, că un călugăr din Italia presentându-se la Alaric maĭ 'nainte de a fi făcut asediarea și rugându'l de a cruța acéstă cetate, el îl asigură, că nu se ducea acolo de la sine însușĭ, dar că era necontenit împins de o putere secretă. Locuitoriĭ îĭ făcură o mulțime de darurĭ spre a'l obliga să ridice asediul și'ĭ promiseră de a face pre Impĕratul să consimță la o împăcare și la un tractat de pace cu dînsul.

Anul D.N. 409. — Onorie, și Teodosiŭ.

Anul D.N. 409. — Onorie, și Teodosiŭ.

CAPITOLUL VII.

Ambasada trimisă la Alaric. Condițiunĭ de împăcare.

De și aŭ fost Ambasadorĭ trimișĭ la Alaric pentru acest sfîrșit, inimicĭĭ ce avea la curtea Impěratuluĭ împedicară încheerea păciĭ. Insă Inocentie, Episcopul de Roma trimițênd pe urmă deputațĭ pentru acelașĭ lucru și Impěratul chiemând pre Alaric, el se duse la cetatea de Rimini, departe două sute de stadiĭ de cetatea de Ravena. El rěmase în lagăr în afară de zidurĭ și Iovius Prefectul Pretoriuluĭ de Italia, discutând cu dînsul se duse să propună cererile sale Impěratuluĭ și între altele aceea ce făcea, ca să i se dea provisiunile de General al cavaleriеĭ și al infanterieĭ. Impěratul lăsă libertatea luĭ Iovius de a acorda luĭ Alaric pensiunĭ și provisiunĭ, însă în privința dregătorieĭ, refusă în mod absolut. Iovius așteptând în lagărul luĭ Alaric pre acel ce fusese trimis la Impěratul avu imprudența de a'ĭ citi inaintea întregiĭ armate inimice, ordinile cu care era însărcinat. De îndată ce Alaric vědu, că Impěratul iĭ refusă dregătoria ce ceruse, comandă să sune trâmbița și se duse spre Roma. Atuncĭ Iovius temêndu-se de a fi bănuit că întreține óre-care înțelegere cu inimicul, comise o imprudență mult maĭ mare de cât cea dintâiŭ jurând pe mântuirea Princepeluĭ și făcênd să jure și ceĭ maĭ însemnațĭ Ofițerĭ, că eĭ n'ar consimți nicĭ odată la vre-o pace cu Alaric. Acest din urmă schimbându'șĭ îndată dupě aceea simțimîntul, declară că el n'avea nevoe de demnitățile cele maĭ însemnate ale Imperiuluĭ și că va ajuta bucuros pre Romanĭ în rěsbóiele lor, numaĭ să'ĭ acorde o cantitate órecare de grâŭ și o țară ce le era lor nefolositóre și unde el s'ar putea stabili în liniște.

Anul D.N. 409.

Onorie, și Teodosie.

CAPITOLUL VIII.

Attalus e proclamat Impěrat. El cere ertare luĭ Onorie și o și obține.

El trimise de douě orĭ Episcopĭ în misiune pentru acéstă chestiune și neputênd obține nimic, se întórse la Roma, o asediă iarășĭ și făcêndu-se stăpân al Portuluĭ, constrînse pre locuitorĭ să dea suverana putere luĭ Attalus, Guvernatorul lor. Principalele demnitățĭ fiind distribuite celor maĭ considerabilĭ aĭ cetățiĭ, Alaric fu declarat general al tuturor trupelor, atât de infanterie, cât și de cavalerie și Ataulf frate al femeeĭ sale, șef al Cavaleriei domestice. Attalus adunând Senatul ținu un discurs fórte lung și compus cu multă artă, prin care el promise nu numaĭ a da acesteĭ companiĭ vechia sa splendóre, ci și de a supune Egiptul și cele-l'alte provinciĭ de Orient Italieĭ. Iată excesul de vanitate, unde aduce pe acest om, care n'avea să posédă nicĭ un an întreg numele de Suveran. Lăsându-se să fie înșelat prin promisiunea ce vrăjitoriĭ 'ĭ făcuse, că el va reduce Africa sub puterea sa fără a se expune la rěsboiŭ, el nu vroi nicĭ să urmeze opiniunea luĭ Alaric, care'l sfătuise de a trimite óre care trupe la Cartagena pentru a se desface de ofițeriĭ luĭ Onorie, la cas când eĭ ar face vre-o resistență, nicĭ a crede pre Ioan căpitanul ofițerilor, care'ĭ propusese de a da luĭ Constant, ce hotărîse de a'l trimite în Africa, un edict făcut sub numele luĭ Onorie, prin care dregătoria de General al trupelor din acéstă Provincie fu rădicată luĭ Heraclion. Póte că acéstă meșteșugire ar fi reușit în acea țară, unde nu aveaŭ nicĭ o cunoștință de întreprinderea ce Attalus făcuse de a lua în stăpânire autoritatea suverană. Insě, de îndată ce Constant plecase spre Africa, Attalus ce nu credea nicĭ de cum că acéstă Provincie nu va putea suferi jugul dominațiuneĭ sale, dupre cum vrăjitoriĭ 'l asigurase, duse armata sa spre Ravena. Indată ce sgomotul se rěspândi că el sosise la Rimini în fruntea uneĭ armate compuse, atât de Romanĭ, cât și de străinĭ, Onorie 'l recunoscu de Impărat și consimți ca să împarță cu el autoritatea suverană. Insă, Attalus refuzând cu mândrie de a împărți autoritatea pe

Anul D.N. 409. Onorie, și Teodosiŭ.

Anul D.N. 409. Onorie, și Teodosiŭ.

care el voia să o posédă singur, trimise să spue luĭ Onorie să 'şĭ alégă o Insulă, saŭ un alt loc, unde să trăéscă ca particular şi să păstreze totuşĭ podóbele Imperiuluĭ. Afacerile luĭ Onorie fiind reduse la o extremitate atât de deplorabilă, încât avea corăbiĭ pregătite spre a fugi şi să mérgă spre a'ĭ cere protecţiunea Impĕratuluĭ de Orient, nepotul sĕŭ, patru miĭ de ómenĭ sosiră de acolo chiar în nóptea aceea la Ravena. Neîncrederea ce el avea în trupele din Italia fu causa că el încredinţă paza zidurilor acestor nouĭ veniţĭ. Heraclian omorînd pre Constant, făcu sà se păziască porturile şi laturile Africeĭ, ca nu cumva corăbiile neguţătorescĭ să aducă provisiunĭ la Roma. Când locuitoriĭ se simţiră strâmtoraţĭ de fóme, eĭ trimiseră deputaţĭ la Attalus spre a cere ajutor. Nesciind ce hotărîre să ia, el se întórse la Roma pentru a delibera cu Senatul. Fómetea crescênd ast-fel, în cât maĭ mulţĭ mâncaŭ pâine de castane şi uniĭ eraŭ siliţĭ de a mânca carne de om, Alaric propuse să trimită cincĭ sute de străinĭ în Africa contra luĭ Heraclian. Insă nicĭ Senatul, nicĭ Attalus nu fură de părere de a încredinţa acéstă Provincie străinilor. Alaric recunoscênd, că ceriul era contra luĭ Attalus şi că el nu putea maĭ mult fără pericol să se îndărătnicéscă de a'l menţine pe tron, trătă cu Onorie spre a'l detrona.
410 Adunându-se decĭ toţĭ în afară de cetate, Attalus aruncă jos podóbele Imperiuluĭ, iar principaliĭ sĕĭ ofiţerĭ descinseră brânele lor. Onorie le ertă trecutul şi le păstră dregătoriile lor. Attalus nu credu totuşĭ că póte trăi în siguranţă între Romanĭ şi se retrase cu fiul sĕŭ pe lângă Alaric.

CAPITOLUL IX.

Zadarnice speranţe a le păgânilor şi a le Arienilor Luarea Romeĭ.

Anul D.N. 410. — Onorie, şi Teodosiŭ.

Acest nenorocit succes al afacerilor luĭ Attalus aduse o nemulţumire fórte simţitórea păgânilor şi Arienilor. Ceĭ dintâĭ judecaŭ dupre modul cu care el fusese înălţat, că ar fi favorabil superstistiţiuniĭ lor şi că el ar restabili templurile, jertfele şi vechile lor ceremoniĭ. Arieniĭ speraŭ

de altă parte, că dacă eĭ ar fi vreodată stăpân pacinic pe autoritatea suverană, i-ar face stăpânĭ pe bisericĭ, dupre cum fuseseră sub domniile luĭ Constantie şi ale luĭ Valens, pentru că el primise botezul din mâna luĭ Sigesarie, Episcop al Goţilor. Alaric, curînd dupe aceea, luând în stăpânire o trecĕtóre a Alpilor, departe aprópe şése-ḑecĭ de stadiĭ de Ravena, discută cu Impĕratul despre pace. Un strein numit Sarus, judecând că nu era în interesul sĕŭ ca Romaniĭ şi Goţiĭ să fie în bună înţelegere, întreprinse de a împedica încheerea tractatuluĭ şi pentru acest sfârşit năvăli fără veste supra ómenilor luĭ Alaric, în fruntea a treĭ sute de ómenĭ din ceĭ maĭ viteji şi maĭ rĕsboinicĭ şi ucise un mare numĕr din eĭ. Alaric iritat şi înspăimântat tot de odată de acéstă perfidie, se reîntórse spre Roma şi o luă prin înţelegere. El părăsi casele şi le lăsă la jaf. Insĕ din respect pentru sfântul Apostol Petru, el opri de a se atinge de biserica cea mare, care e în jurul mormîntuluĭ sĕŭ, unde maĭ multe persóne se refugiară şi acele persóne înseşĭ aŭ fost carĭ aŭ zidit pe urmă o nouă cetate pe ruinele celeĭ vechĭ.

Anul D.M. 410.

Onorie, şi Teodosiŭ.

CAPITOLUL X.

Virtutea uneĭ dómne Romane.

Luarea uneĭ cetăţĭ atât de întinse şi atât de populată ca Roma, fiind însoţită fără îndoélă de un numĕr de împrejurărĭ fórte însemnate, cred că nu trebue să daŭ loc în Istoria mea de cât acelora ce pot releva sfinţenia bisericiĭ. Voia raporta decĭ aicĭ o faptă unde se arată pietatea unuĭ strein şi fidelitatea conjugală a uneĭ Romane. Un tînĕr soldat din armata luĭ Alaric, căzut în rătăcirile luĭ Arie, vĕḑênd pre o dómnă creştină şi fórte alipită la doctrina Sinoduluĭ din Nicea, fu fermecat de frumuseţea sa şi întreprinse de a o viola. Fiind că ea 'ĭ resistă din tótă puterea sa, el scóse sabia şi o ameninţă că o ucide. Insă, pentru că puterea sa nu 'ĭ permitea de a'ĭ face mult rĕŭ, el se mulţumi de a'ĭ atinge pielea gâtuluĭ. Sângele totuşĭ curse în abondenţă. Ea 'ĭ presentă gâtul spre a muri maĭ bine,

de cât de a nu fi credinciósă bărbatuluĭ sĕŭ. Soldatul făcând zadarnic maĭ marĭ sforţărĭ ca maĭ nainte, admira
Anul D.N. curăţenia virtuţiĭ sale, o duse la biserica Sfîntuluĭ Petru
410. şi dădu şase monede de aur celor ce aveaŭ însărcinarea
Onorie, şi Teodosiŭ. de a apăra biserica spre a o păzi şi a o da bărbatuluĭ sĕŭ.

CAPITOLUL XI.

Perderea maĭ multor tiranĭ în Occident.

Ingrijirea ce Dumneḑeŭ avea de a protege pre Onorie, se arătă atuncĭ fórte vĕḑut, în modul cu care fură risipite întreprinderile ce maĭ mulţĭ făcură în Occident, contra autorităţiĭ sale. Uniĭ fură prinşĭ prin întîmplărĭ neprevĕḑute. Alţiĭ periră prin gelosia şi prin armele acelor ce conspiraseră ca dînşiĭ la ruina stĕpâniriĭ legitime. Soldaţiĭ revoltându-se în Englitera, proclamară pre Marcu ca Impĕrat. Insă acest Marcu fiind ucis, eĭ aleseră pre Gratian şi acest din urmă fiind de asemenea ucis de către eĭ înşişĭ, dupĕ patru lunĭ, eĭ aleseră pre Constantin, în credinţa, că din causa numeluĭ sĕŭ, el va rĕmânea în o posesiune tare şi statornică a Imperiuluĭ. Eĭ aleseseră şi pre alţĭ câţĭ-va pe acelaşĭ temeiŭ. Constantin trecênd din Englitera în Bolonia, cetate maritimă din Galia, el atrase în partea sa pre soldaţiĭ carĭ eraŭ atât în Galia cât şi în Aquitania şi supuse ascultăriĭ sale pre popórele ce se întind până la Alpiĭ Cottienĭ. Apoĭ trimise în Spania pre Constant, fiul sĕŭ cel maĭ mare, pre care'l declarase Cesar şi pre care maĭ pre urmă făcu să'l declare Impĕrat. Constant făcêndu-se stăpân pe acéstă provincie, stabili acolo guvernatorĭ şi comandă să i se aducă Didym şi Verinian rude ale luĭ Onorie, ferecaţĭ în lanţurĭ. Eĭ eraŭ în rea înţelegere de mult timp. Insă
Anul D.N. se împĕcară când eĭ se vĕḑură expuşĭ la aceeaşĭ primejdie;
410. uniră trupele lor ce nu eraŭ compuse de cât din ţĕranĭ
Onorie, şi din sclavĭ, cărora le dăduse arme, se luară la luptă în
şi Teodosiŭ. Portugalia cu soldaţiĭ ce trimisese Constant spre a'ĭ prinde şi uciseră din eĭ un mare numĕr.

CAPITOLUL XII.

Teodosiol și Lagodius se refugiéză fie-care la unul din ceĭ doui Impĕrațĭ. Constantin și Constant se retrag la Arles.

Insă aceștĭ învinșĭ primind în urmă o întărire de armată, prinseră pre Didym și pre Verinion, cu femeile lor și'ĭ uciseră curând dupĕ aceea. Teodosiol și Lagodius frațiĭ lor, părăsiră provinciile unde eraŭ stabilițĭ spre a se refugia; adică, cel dintâiŭ în Italia pe lângă Onorie și cel-l-alt în Orient pe lângă Teodosiŭ. Constant stabili apoĭ garnisóne pe fruntaria Spanieĭ, nevroind să încredințeze paza locuitorilor naturalĭ și se reîntórse la Constantin părintele sĕŭ. Acest refus fu fără îndoială causa ruineĭ țĕriĭ. Căcĭ Vandaliĭ, Suedeziĭ și Alainiĭ vĕḑênd că puterea luĭ Constantin era slăbită, luară în stĕpânire trecĕtorile munților, se asigurară de maĭ multe piețe din Spania și din Galia și luară comandamentele trupelor usurpatoruluĭ. Afacerile sale totușĭ eraŭ încă în stare destul de bună spre a'l face să spere, că ar deveni stĕpân pe Italia. Când aŭ trecut Alpiĭ Cottienĭ, el intră în Verona și pe când era gata să trécă fluviul Pô, el se reîntórse îndărăt din causa morțiĭ luĭ Alanie, care, avênd comandamentul general al trupelor luĭ Onorie, și fiind bănuit că a avut planul de a reduce Occidentul sub puterea luĭ Constantin, fu ucis pe când se reîntorcea de la o ceremonie, unde se dusese dupre obiceiul sĕŭ întru întâmpinarea Impĕratuluĭ. Acest Principe se scoborî de pe cal îndată, spre a mulțumi luĭ Dumneḑeŭ, că l'a scăpat de un inimic care atenta pe față la viéța sa. Constantin fugi la Arles, unde Constant fiul sĕŭ se duse în același timp din Spania. Vandaliĭ și alte popóre barbare luară în stĕpânire, precum am spus, pre Pyrineĭ, munțĭ bogațĭ și producĕtorĭ, alungară pre soldații ce lăsase Constant spre paza fruntarieĭ și carĭ nu o păzeaŭ de cât fórte cu neîngrijire și intrară pe pământurile Spanieĭ.

Anul D.N. 410.

Onorie, și Teodosiŭ.

CAPITOLUL XIII.

Gerontie face ca Maxim să ia podóbele Imperiuluĭ. El e prins și ucis.

Gerontie cel maĭ vitéz om dintre ofițeriĭ luĭ Constantin, devenind inimicul sĕŭ, credu că Maxim amicul sĕŭ intim ar fi propriŭ de a comanda, îl investi cu semnele autorităţiĭ suverane şi'l lăsă la Tarascon. Plecând îndată spre a căuta pre Constantin, el omorî, ca în trécăt pre Constant fiul sĕŭ, care era la Viena. Constantin aflând de vestea întreprindereĭ luĭ Maxim, trimise preste Rin pre unul din comandanţiĭ trupelor sale numit Edovic, spre a face acolo recrutărĭ de Francezĭ şi de Germanĭ și dădu ordin luĭ Constant fiiul sĕŭ de a veghea la siguranța cetățiĭ Viena
Anul D.N. și a pieţelor din prejur. Gerontie îșĭ aședă lagărul înaintea luĭ
410. Arles. Insă Constantie părintele luĭ Valentinian, care ajunse
Onorie, maĭ pe urmă la Imperiŭ, alergând în ajutor în fruntea tru-
și Teodosiŭ. pelor luĭ Onorie, Gerontie se retrase cu o mică parte din ómeniĭ sĕĭ, ceĭ-l-alţĭ înrolânduse sub steagurile Impĕratuluĭ. Trupele Spanionilor credură că aŭ dreptul de a'l despreţui, dupĕ ce el a fugit atât de mișelesce și asediară nóptea casa sa cu planul de a'l ucide. El trase din înălţimea caseĭ sale cu unul din amiciĭ sĕĭ numit Alain și cu un mic numĕr de sclavĭ o cantitate atât de mare de săgeţĭ, în cât ucise maĭ mult de treĭ sute de soldaţĭ. Când eĭ nu maĭ avură săgeţĭ spre a trage, sclaviĭ fugiră. Luĭ Gerontie i-ar fi fost ușor de a scăpa în acelaș mod, însă iubirea ce avea pentru femeea sa nu'ĭ permise de a o părăsi. Soldaţiĭ răpindu'ĭ din diminéţa dileĭ viitóre tótă speranţa de a'șĭ garanta viéţa dând foc caseĭ, el tăie capul luĭ Alain, amicul sĕŭ și cu consimţimîntul sĕŭ. Femeea sa rugându'l apoĭ cu lacrămĭ de a proceda și cu ea în acelașĭ chip de cât a suferi ca să cadă în mâinile vrăjmașilor și apropiindu-se ea însășĭ de tăișul sabieĭ sale, el îĭ tăie capul. Ast-fel, acéstă femee care avea un curagiŭ de bărbat, muri de un fel de mórte demnă de generositatéa religiuniĭ creștine și merită o reputaţie nemuritóre. Gerontie dându'șĭ treĭ loviturĭ, din care nicĭ una nu era mortală, trase pumnalul din cósta unde era înfipt și'șĭ pătrunse inima.

CAPITOLUL XIV.

Invingerea luĭ Edovic. Mórtea sa.

Constantin susţinea în continuă asediul de Arles, fiind că spera, că Edovic 'ĭ va da ajutor, dupre cum 'ĭ şi aduse în adevĕr. Asediatoriĭ furǎ coprinşĭ de frică la primul svon al sosireĭ sale şi trecurǎ grabnic Rônul. Constantin care comanda infanteria aştepta pre inamic gata de luptă, în timp ce Ulfila era pus la pândă cu cavaleria. Când armata luĭ Edovic înaintase şi se luă la lupta cu trupele luĭ Constantie, Ulfila năvăli pe din dărăt asupra sa şi o pusă în desordine. Uniĭ rĕmaserǎ morţĭ pe loc ; alţiĭ aruncarǎ armele şi cerurǎ graţie pentru viéţa lor. Edovic se suì pe cal şi fugì la moşia luĭ Ecdicie, pe care 'l credea amic al sĕŭ, fiind că odinióră 'l îndatorase fórte mult. Insă el 'i tăiă capul şi 'l făcu dar şefilor armateĭ luĭ Onorie, în speranţa de a primi o bună recompensă. Constantie priimind acest dar dise, că Imperiul era îndatorat luĭ Ecdicie, din causa victorieĭ ce Ulfila câştigase. Insă el nu vroi să sufere ca un om, care se purtase atât de rĕŭ cu unul din vechiĭ sĕĭ amicĭ, să remână în armata sa. Astfel el nu câştigă nicĭ un folos din o ucidere atât de mişelească ca aceea. 411.

CAPITOLUL XV.

Anul D.N. 411.

Onorie, şi Teodosie.

Constantin e hirotonit preot. El e ucis.

Armata luĭ Onorie trecênd iarăşĭ Ronul spre a da asediul dinaintea luĭ Arles, Constanntin se desbrăcă el însuşĭ de haina Imperială şi de cele-l'alte podóbe a-le demnităţiĭ suverane, îndată ce află noutatea de perderea bătălieĭ şi de mórtea luĭ Edovic şi se duse la biserică unde făcu să fie hirotonit preot. Asediaţiĭ capitularǎ şi 'şĭ deschiserǎ porţile lor. Acele provinciĭ furǎ îndată readuse sub ascultarea luĭ Onorie şi aŭ fost dupĕ aceea guvernate de către ofiţeriĭ sĕĭ. Constantin fiind trimis în Italia cu Iulian fiul sĕŭ, fu ucis înainte de a fi ajuns acolo. Iovin şi Madim

despre care am vorbit deja, Sarus și maĭ malți alțiĭ, carĭ vroiseră să usurpe autoritatea Suverană periră în acelașĭ chip.

CAPITOLUL XVI.

Mórtea Impĕratuluĭ Onorie. Succesoriĭ sĕĭ. Fericita stare a ambelor Imperiĭ.

Anul D.N. 423.

Teodosiŭ, și Valentinian.

Nu e aci locul de a povesti maĭ pre larg în ce mod aŭ fost eĭ răpițĭ din lume. Mĕ mulțumesc că am însemnat acésta în general, spre a arăta că e de ajuns unuĭ Principe pentru a conserva Statul sĕŭ, de a fi prîvit, dupre cum era Onorie. Galla Plaucidia, sora sa din tată, care avea asemenea multă pietate și multă iubire pentru biserică, locuia cu dînsul. Ea fu măritată cu Constantie bărbat fórte considerabil prin mărimea curagiuluĭ sĕŭ și prin sciința sa în arta rĕsboiuluĭ, care ajunse la onórea acesteĭ căsătoriĭ și la societatea Imperiuluĭ prin învingerea luĭ Constantin și prin ruina tiranieĭ sale. Netrăind de cât fórte puțin timp, el lăsă douĭ copiĭ; pre Valentinian, care maĭ pre urmă se urcă pe tron și pre Onoria. Imperiul de Orient se bucura cu tóte acestea de o pace fórte profundă și vîrsta frage̦dă a Principeluĭ, care'l guverna, nu împedica ca Imperiul să fie guvernat cu multă înțelepciune. Ast-fel era vĕdut, că Dumnedeŭ îl favorisa cu o protecție deosebită: înlesnirea și graba cu care el potoli rĕscólele și sgomotul armelor, sunt probe convingĕtóre despre acésta. Insă nu e probă atât de autentică ca harul ce Dumnedeŭ făcea aceluĭ secol, de a descoperi trupurile proroculuĭ Zacharia și al luĭ Ștefan, cel dintâiŭ martir. Nu mĕ pot lipsi de a povesti cum s'a întîmplat acésta.

Anul D.N. 423.

Teodosiŭ, și Valentinian.

CAPITOLUL XVII.

Aflarea trupurilor prooroculuĭ Zacharie și al Sfîntuluĭ Ștefan cel dintâiŭ martir.

Voiŭ începe prin aflarea trupuluĭ sfîntuluĭ prooroc. La extremitățile teritoruluĭ de Eleutropole, cetate din Fenicia,

se afla un sat numit Cafar al luĭ Zacharie, unde Calemere era arendaş. El era credincios stăpânuluĭ sĕŭ, dar supărăcios şi nedrept chiar cu alţiĭ. De şi el avea aceste rele calităţĭ, totuşĭ proorocul i se arătă şi'ĭ ḑise, arătându'ĭ o grădină: sapă în acest loc, la douĭ coţĭ de la gard, dealungul drumuluĭ pe unde se merge spre cetatea Bitherem. Veĭ găsi două sicriurĭ, unul de lemn şi altul de plumb, care acopere pre cel dintâiŭ. Acolo apróре e o butelie de sticlă plină de apă şi douĭ şerpĭ de o neînsemnată mărime fórte blânḑĭ şi carĭ nu aŭ de loc venin. Calemere săpând la locul ce i se arătase şi găsind cele douĕ sicriurĭ, unul într'altul, vĕḑu pre proorocul îmbrăcat cu o haină albă, ceea ce mĕ face a crede, că el era preot. Se află acolo un copil îngropat sub sicriŭ, la locul piciórelor, care avea o corónă şi încălţăminte ca şi Regiĭ şi o haină de o stofă bogată. Clericiĭ şi învĕţaţiĭ fiind în încurcăturĭ de a sci, cine e acel copil şi pentru ce fusese el îngropat ast-fel, se ḑice, că stareţul monastiriĭ de Geraris, numit Zacharie, găsi o carte veche scrisă în ebreesce şi care nu era de loc dintre cărţile canonice, unde era scris, că Ioas Regele Jidovilor, omorînd pre proorocul Zacharie, perdu un fiŭ, pe care'l iubia fórte mult şi care i-a fost răpit şapte ḑile după aceea de o mórte grabnică. Acest Principe creḑênd, că acéstă mórte e un efect al mânieĭ luĭ Dumneḑeŭ, porunci ca să se pună fiul sĕŭ sub piciórele prooroculuĭ, spre a expia, de ar fi posibil, crima sa prin acest fel de satisfacere. Iată ce am aflat despre acésta. In sfîrşit, de şi eraŭ maĭ multe vécurĭ de când proorocul fusesese îngropat, se găsi încă întreg, ras bine, nasul drept, barba puţin lungă capul scurt, ochiĭ înfundaţĭ şi acoperiţĭ de sprâncene.

Anul D.N. 423.

Teodosiŭ şi Valentinian.

FINE.

TABLA DE MATERII.

CARTEA ÎNTÂIA.

Capitol. | Pag.

CARTEA A DOUA.

CARTEA A TREIA.

CARTEA IV.

CARTEA A CINCEA

CARTEA A ŞEASEA

CARTEA A ȘEAPTEA

CARTEA A OPTA

CARTEA A NÓUA

